

سُننُ ابْنِ مَاجَه

به کوردی

لِلْإِمَامِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدَ بْنَ يَزِيدَ ابْنِ مَاجَةَ الْقُرْشِيِّ

مَنْتَدَى إِقْرَأِ التَّقَافِي

به رگی سیئه م

www.iqra.ahlamontada.com

وه رگیترانی

محمد احمد گرده شینخالی

حوکمی فه رموده کان وه رگراوه له

الشیخ محمد مصبحی بن حسن خلاق

سُننُ ابنِ ماجه

به كوردی

پروژهی بیت

بۆ وه‌رگێرانی سه‌رجه‌م کتێبه‌کانی فه‌رمووده

رێکخراوی بیت

بۆ به‌روه‌رده و توێژینه‌وه‌ی زانستی

سُنُنُ ابْنِ مَاجَه

به‌كوردی

نووسینی: الإمام أبي عبد الله محمد بن يزيد ابن ماجه القزويني

وه‌رگێرانی: محمد أحمد گرده‌شێخالی

دیزاینی ناوه‌وه: ستافی بیت

خه‌تی به‌رگ: ستافی بیت

چاپی یه‌که‌م: ۱۴۴۴ك - ۲۰۲۲ز

۶۳۶ لاپه‌ره

۱۷ x ۲۴ سم

بابه‌ت: ئایینی

له به‌رێوه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه گشتیه‌کان - هه‌ریمی کوردستان

ژماره سپاردنی (۱۱۵) ی سالی ۲۰۲۲ پێدراوه

حای قادی کۆلی

دێرنگه‌چاپ و به‌سێر
نێرین

REZVANU

سُننُ ابْنِ مَاجَهَ بِه كوردی

نووسینی

الإمام أبي عبد الله محمد بن يزيد ابن ماجه القزويني

(209 هـ - 273 هـ)

وه رگیران

محمد أحمد گرده شیخانی

په رتو وکی

رېښ وړه سمې هج

بابهت: دهرچوون بو حج

۲۸۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «السَّعْرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَنَابِ، يَمْتَحُ أَحَدَكُمْ نَوْمَهُ، وَطَعَامَهُ، وَشِرَابَهُ، فَإِذَا فَضِيَ أَحَدُكُمْ نَهْمَتَهُ مِنْ سَفَرِهِ، فَلْيُعْجِلِ الرَّجُوعَ إِلَى أَهْلِهِ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گيرپته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: گه شت به شيكه له سزا، چونكه خوو خواردن و خواردنه وه تان لي ده پري، جا هر كاتيک يه كيكتان له گه شته كه يدا پيويستيتان ته واو بوو، نه وه با په له بكات له گه رانه وه بو ناو مال و منداله كه ي.

۲۸۸۲م- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ بْنِ كَاسِبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ سَهْلٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ^(۲).

واته: بهم سه نه ده ش نه م فهرمووده گيردراوه ته وه.

۲۸۸۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنِ الْفَضْلِ رضي الله عنه، أَوْ أَحَدِهِمَا عَنِ الْآخِرِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَرَادَ الْحَجَّ، فَلْيَتَعَجَّلْ، فَإِنَّهُ قَدْ يَمْرُضُ الْمَرِيضُ، وَتَضِلُّ الضَّالَّةُ، وَتَعْرِضُ الْحَاجَةُ»^(۳).

واته: ئينو عه عباس رضي الله عنه له فزل رضي الله عنه ده گيرپته وه، يان يه كيكتان له وپتر ده گيرپته وه، گوتوويه تي: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: هر كه سينك ويستي و تواناي حه جي هه بوو با په له بكات، چونكه بوي هه يه تووشي نه خووشي بين، يان تووشي سهر ليشيوان بين و پيداويستي بيته پيش (حه جه كه ي بو نه كرى).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۸۰۴، ومسلم: ۱۹۲۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۸۰۴، ومسلم: ۱۹۲۷.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۷۳۲.

بابهت: فهرزبوونی حج

۲۸۸۴- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ (۱۷) آل عمران، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْحَجُّ فِي كُلِّ عَامٍ؟ فَسَكَتَ، ثُمَّ قَالُوا: أَيْ كُلِّ عَامٍ؟ فَقَالَ: «لَا، وَلَوْ قُلْتُ: نَعَمْ، لَوَجِبَتْ»، فَنَزَلَتْ: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ بُدِّ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ﴾ (۱۰۱) المائدة^(۱).

واته: علی رضي الله عنه ده لڼی: کاتیک ته و ښایه ته دابهزی: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ (۱۷) آل عمران، (واته: خوا حجی ماله که ی خوی فهرز کردوه له سهر خه لکی، له سهر هر که سیک که توانای گه یشتن (و پوښتنی) هه بی بوی)، گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا رضي الله عنه هه موو سالی جارنک حج واجبه؟ نه ویش بیده نگ بوو، دیسان گوتیان: نایا هه موو سالی جارنک؟ ننجا فهرمووی: نه خیر، خو نه گهر بمگوتبا: به لڼی، نه وه له سهرتان پوښت ده بوو، ننجا نه و ښایه ته دابهزی: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ بُدِّ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ﴾ (۱۰۱) المائدة، واته: نه ی نه وانهی پرواتان هیناوه پرسیار مه که ن له شتاتیک نه گهر ښاکرا بکرین بوتان ناخوش و خراب ده بی بوتان.

۲۸۸۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْحَجُّ فِي كُلِّ عَامٍ قَالَ: «لَوْ قُلْتُ: نَعَمْ، لَوَجِبَتْ، وَلَوْ وَجِبَتْ، لَمْ تَقُومُوا بِهَا، وَلَوْ لَمْ تَقُومُوا بِهَا، عُذِبْتُمْ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لڼی: گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا رضي الله عنه نایا له هه موو سالی کدا حج فهرزه؟ فهرمووی: نه گهر بمگوتبا: به لڼی، نه وه فهرز ده بوو، خو نه گهر فهرزیش بووایه له سهرتان (هه موو سالی جارنک) نه وه نه تان ده کرد، خو نه گهر نه شتاکردبایه نه وه له سهری سزا دهران.

۲۸۸۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ الْأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ، سَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْحَجُّ فِي كُلِّ سَنَةٍ، أَوْ مَرَّةً وَاحِدَةً؟ قَالَ: «بَلْ مَرَّةً وَاحِدَةً، فَمَنْ زَادَ، فَتَطَوَّعٌ»^(۳).

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۸۱۴ و ۳۰۵۵.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۷۲۱، والنسائي: ۲۶۲۰.

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده گپرتته وه، که نه قره عی کوری حابیس پرساری له پیغه مبه ر ﷺ کرده و گوتوویه تی: نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ نایا حج له هه موو سالی کدا فه رزه یان ته نها یه ک جاره؟ فه رمووی: به لکو یه ک جار فه رزه و نه وه شی له توانایدا هه بوو (زیاتر) نه وه خو به خشی و زیاده خیره.

بابهت: گه وره یی حج و عومره

۲۸۸۷- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ، فَإِنَّ الْمُتَابِعَةَ بَيْنَهُمَا، تَنْفِي الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ، كَمَا يَنْفِي الْكِبْرُ حَبَّتَ الْحَدِيدِ»^(۱).

واته: عومر ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: حج و عومره به دوای یه کدا بکه ن (واته: نه گه ر چه جتان کرد عومره ش به دوایدا بکه ن و نه گه ر عومره تان کرد چه جیش به دوایدا بکه ن)، چونکه حج و عومره کردن به دوای یه کدا هه ژاری و تاوان ناهیلئی هه روه کو چون کوره پیسی و چلکی ناسن ناهیلئی.

۲۸۸۷م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ^(۲).

واته: به م سه نه ده ش نه م فه رمووده گپردراوه ته وه.

۲۸۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ، كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ، لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ، إِلَّا الْجَنَّةُ»^(۳).

واته: نه بو هورپه رپه ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: نه نجامدانی عومره بو عومره یه کی دیکه ده بیته هوی سرینه وه ی گونا هه کانی نیوانیان، وه چه جیکیش که وه رگیرا و بی (له لایه ن خواوه) نه وه پادا شته که ی ته نها به هه شته.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۷۳، ومسلم: ۱۳۴۹، والترمذي: ۹۳۳، والنسائي: ۳۶۲۲ و ۳۶۲۳.

۲۸۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَجَّ هَذَا النَّيَّسَةَ، فَلَمْ يَرَهُنَّ، وَلَمْ يَشْفُقْ، رَجَعَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ» (۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: ههر كه سيك حه جي نه و ماله ي خوا بكات و قسه ي پر و پوچ نه كات (له كاتي ئي حرامدا له گه ل هاوسهري جوت نه بي)، سه رييجي و گوناهان نه نجام نه دات، نه وه وه ك نه و پوزه ي ليديته وه كه تييدا له دايك بووه (گوناهي پيوه نامينن).

بابهت: حه جكردن به سوارى

۲۸۹۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: حَجَّ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى رَحْلٍ، رَثَّهُ وَقَطِيفَةً تُسَلَوِي أَرْبَعَةَ دَرَاهِمٍ، أَوْ لَا تُسَلَوِي، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ حِجَّةً لَّا رِيَاءَ فِيهَا، وَلَا سُمْعَةً» (۲).

واته: نه نه سي كوري ماليك رضي الله عنه ده لئ: پيغه مبهري ﷺ به سه ر پشتي وشتر نكه وه كه كورتانيكي كوني پيوه بوو حه جي كرد، وه پارچه پوشاكيكي قه ديفه ي له بهردا بوو كه نرخه كى ده گه يشته چوار دره هم، يان نه ده گه يشته نه و نرخه ش (وه كو خو به كه م نواندتيك له بهرانبهر خوا له مالي خوا)، نه و جار فهرمووي: خوايه حه جه كه مان به جورنك بيت و به جورنك ليان وه رگره كه رپاو روويامايي تييدا نه بي و بو ناو و ناوبانگ نه بي.

۲۸۹۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، فَمَرَرْنَا بِوَادٍ فَقَالَ: «أَيُّ وَادٍ هَذَا؟» قَالُوا: «وَادِي الْأَزْرَقِ» قَالَ: «كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى ﷺ، فَذَكَرَ مِنْ طُولِ شَعْرِهِ شَيْئًا - لَا يَحْفَظُهُ دَاوُدُ - «وَاضِعًا إِبْصَعِيهِ فِي أُذُنَيْهِ، لَهُ جَوَارٌ إِلَى اللَّهِ بِالثَّلْبِيَّةِ، مَارًا بِهَذَا الْوَادِي» قَالَ: ثُمَّ سَرْنَا حَتَّى آتَيْنَا عَلَى ثُبَيْتِ، فَقَالَ: «أَيُّ ثُبَيْتِ هَذِهِ؟» قَالُوا: «ثُبَيْتُ هَرَشَى أَوْ لَفْتِ» قَالَ: «كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُونُسَ، عَلَى نَاقَةٍ حَمْرَاءَ، عَلَيْهِ جَبَّةٌ صُوفٍ، وَخِطَامٌ نَاقَتِهِ، خَلْبَةٌ، مَارًا بِهَذَا الْوَادِي مُلْبِيًا» (۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۲۱، ومسلم: ۱۳۵۰، والترمذي: ۸۱۱، والنسائي: ۲۷۲۷.

(۲) أخرجه البخاري: ۱۵۱۷ بنحوه.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۶۶/۶۹.

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده لئ: ئیمه له خزمه تی پیغه مبهری خوادا ﷺ بووین له نئوانی مه ککه و مه دینه دا، جا به شیونکدا رته بووین و فهرمووی: ئه و شیوه چ شیونکه؟ گوتیان: شیوی ته زره فه، فهرمووی: وه کو ئیستا له بهر چاومه که موسا - جا باسی ئه وه ی کرد که هه ندیک پرچی درئژ بووه و راوی به بیری نه ماوه - په نجه کانی ده خاته ناو گوتی و به ده نگیکی بهرز بو خوا ته لبیه ده کات، به و شیوه دا رته ده بی، پاشان رویشتین تاکو هاتینه لای ته پۆلکه یه ک، یان کئوتیک و فهرمووی: ئه و کئوه کوییه؟ گوتیان: کئوی هه رشایه (له سه ر ینگای مه دینه یه) یان کئوی له فته، فهرمووی: وه کو ئیستا ته ماشای یونس بکه م به سواری و شتریککی سوره وه که جو به یه کی خوری له بهر دایه و، پرشمه ی و شتره که شی له پرشالی دار خورمایه و، به و شیوه دا رته کات و ته لبیه ده کات.

بابه ت: گه وره یی پارانه وه و دوعای حاجی

۲۸۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «الْحُجَّاجُ وَالْعُمَرَاءُ، وَقَدْ أَلَّ اللَّهُ إِنْ دَعَوْهُ أَجَابَهُمْ، وَإِنْ اسْتَعْفَرُوهُ غَفَرَ لَهُمْ»^(۱).

واته: ئه بو هوره پره ﷺ ده گپرته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: حاجی و عومره کاره کان وه فد و میوانی خوان، جا ئه گه ر داوای لیبکه ن وه لامیان ده داته وه و، ئه گه ر داوای لی خوش بوونی لیبکه ن لئیان خوش ده بی.

۲۸۹۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْعَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَالْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ، وَقَدْ أَلَّ اللَّهُ، دَعَاهُمْ، فَأَجَابُوهُ، وَسَأَلُوهُ، فَأَعْطَاهُمْ»^(۲).

واته: ئینو عومهر ﷺ ده گپرته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ئه و که سه ی له پیناوی خوادا چۆته غهزا و حاجی و عومره کار وه فدای خوا ی گه وره ن، خوا بانگه یشتی کردوون و ئه وانیش وه لامیان داوه ته وه، وه ئه وانیش داوایان له خوا کردو خوا پی به خشین.

(۱) ضعیف.

(۲) حسن لغیره.

۲۸۹۴- عَنْ عُمَرَ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ اسْتَأْذَنَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فِي الْعُمْرَةِ، فَأَذِنَ لَهُ، وَقَالَ لَهُ «يَا أَحْيَىٰ أَشْرِكُنَا فِي شَيْءٍ مِنْ دُعَائِكَ، وَلَا تَنْسَنَا»^(۱).

واته: عومر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، که داوای مؤله تی کردوه له پیغهمبر صلى الله عليه وسلم بو عومره، نه ویش مؤله تی داوه و پی فهرمووه: براهم له به شیک له دو عاکانت به شدارمان بکه و له بیرمان مه که.

۲۸۹۵- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَفْوَانَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: وَكَانَتْ تَحْتَهُ ابْنَةُ أَبِي الدَّرْدَاءِ فَأَتَاهَا، فَوَجَدَ أُمَّ الدَّرْدَاءِ وَلَمْ يَجِدْ أَبَا الدَّرْدَاءِ، فَقَالَتْ لَهُ: تُرِيدُ الْحَجَّ، الْعَامَ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَتْ: فَأَدْعُ اللَّهَ لَنَا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ يَقُولُ: «إِنَّ دَعْوَةَ الْمَرْءِ مُسْتَجَابَةٌ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ، عِنْدَ رَأْسِهِ مَلَكٌ يُؤْمِنُ عَلَى دُعَائِهِ، كُلَّمَا دَعَا لَهُ بِخَيْرٍ، قَالَ: آمِينَ، وَلَكَ مِثْلٌ» قَالَ: ثُمَّ خَرَجْتُ إِلَى السُّوقِ فَلَقِيتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ، فَحَدَّثَنِي عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِمِثْلِ ذَلِكَ^(۲).

واته: صفوانی کوری عه بدوللای کوری صفوان رضی اللہ عنہ که کچی نه بو دهردها خیزانی بوو ده گپریته وه، که گوتوویه تی: هاته لای خیزانه که ی و نوممو دهردهائی بینیی به لام نه بو دهردهائی نه بینیی، جا به صفوانی گوت: نه و سال ده چپته دهج؟ گوتی: به لئی، گوتی: دو عای خیرمان بو بکه، چونکه پیغهمبر صلى الله عليه وسلم ده یفهرموو: دو عای مروف بو براهی له پاشهمله گیرا ده بیت، له لای سه ریبه وه مه لائیکه به ک هه یه له گهل دو عاکانی ده لئی: ئامین، ههر جار دو عای بو بکات ده لئی: خواجه لئی وهرگره، توش بهر هه مان دو عا ده که وی، گوتی: پاشان چوومه بازار به نه بو دهردها گه یستم، نه ویش هه مان شتی له پیغهمبر وه صلى الله عليه وسلم بو گپرامه وه.

بابهت: نه وهی که دهج پیویست دهکات

۲۸۹۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَامَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يُوجِبُ الْحَجَّ؟ قَالَ: «الرَّادُ وَالرَّاحِلَةُ» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا الْحَاجُّ؟ قَالَ: «الشَّعْبُ، التَّفْلُ» وَقَامَ آخَرَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْحَجُّ؟ قَالَ: «الْعَجُّ، وَالنُّجُّ» قَالَ وَكَيْعٌ: يَعْنِي بِالْعَجِّ: الْعَجِيجَ بِالتَّلْبِيَةِ، وَالنُّجُّ: نَحْرُ الْبُذُنِ^(۳).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۴۹۸، والترمذي: ۳۵۶۲.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۷۳۳.

(۳) ضعيف جداً، لكن جملة: «الْعَجُّ وَالنُّجُّ» ثبتت في حديث آخر. أخرجه الترمذي: ۸۱۳ و ۲۹۹۸.

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده لئی: پیاوئک هه لسا چوو ه خزمهت پیغه مبهری رضی اللہ عنہ و، گوتی: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ حج به چی فه رز ده بی؟ فه رمووی: به تویشو و ولاخی سه فه ر، گوتی: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ حاجی ده بی چون بی کاتیک ده چیته حج؟ فه رمووی: قزی سه ری ئالۆزه و بۆنی ناخۆشه، (چونکه بۆنی خۆش له خۆی نادات و ماندووش ده بی)، ئنجا نه ویتر هه لسا و گوتی: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ خودی حج چیه؟ فه رمووی: ته لبیه کردنه به ده نگی به رز و هه یوان سه برینه.

۲۸۹۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «الرَّادُّ، وَالرَّاحِلَةُ» يَعْنِي قَوْلَهُ: ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ آل عمران (۱۷).

واته: ئیبنو ععباس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویته تی: تویشو و ولاخی سواری (بۆ سه فه ری حج) مانای فه رمایشته که ی خواجه که ده فه رموی: ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ آل عمران (۱۷) هه لسه ره ره که سینک که توانای گه یشتن و (پویشتنی) هه بی بۆی.

بابهت: حج کردنی ئافرهت به بت مه حره م

۲۸۹۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ سَفَرًا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، فَصَاعِدًا، إِلَّا مَعَ أَبِيهَا أَوْ أَخِيهَا، أَوْ ابْنِهَا، أَوْ زَوْجِهَا، أَوْ ذِي مَحْرَمٍ» (۲).

واته: نه بو سه عید رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویته تی: ئافرهت نابی سی پوژ زیاتر سه فه ر بکات، مه گه ر له گه ل باوکی، یان برای، یان کوپه که ی، یان میرده که ی، یان مه حره میکی خۆی له گه ل بی.

۲۸۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَاحِدٍ، لَيْسَ لَهَا ذُو حُرْمَةٍ» (۳).

(۱) ضعيف جداً.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۱۹۷ بنحوه، ومسلم: ۱۳۴۰، وأبو داود: ۷۲۶، والترمذي: ۱۱۶۹.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۸۸، ومسلم: ۱۳۳۹، وأبو داود: ۱۷۲۳، والترمذي: ۱۱۷۰.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گنبريته وه، پيغه مبهري ﷺ فهرموويه تي: حه لال و دروست نيه بو ئافره تيك كه پرواي به خوا و پوژي دوايي هه بي كه بو ماوه ي پوژه پريه ك سه فهر بكات و مه حره ميكي له گه لدا نه بيت.

۲۹۰۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: جَاءَ أُعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنِّي اكْتُنِبْتُ فِي غَزْوَةِ كَذَا وَكَذَا، وَأَمْرًا بِي حَاجَةً، قَالَ: «فَارْجِعْ مَعَهَا»^(۱).

واته: ئينو عه عباس ﷺ ده لي: ده شته كييه ك هاته خزمهت پيغه مبهري ﷺ و گوتي: من ناوم نوسراوه بو غه زاي فلان و فلان، وه خيزانه كه شم ده چيته حه ج، فهرمووي: بگه پيوه له گه ل خيزانه كه ت به.

بابهت: ئه وه ي كه حه ج جيهاده بو ئافره تان

۲۹۰۱- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَيِ النِّسَاءِ جِهَادٌ؟ قَالَ: «نَعَمْ، عَلَيْهِنَّ جِهَادٌ، لَا قِتَالَ فِيهِ: الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ»^(۲).

واته: عائيشه ﷺ ده لي: گوتم: ئه ي پيغه مبهري خوا ﷺ ئايا ئافره تان جيهاديان له سه ر واجبه؟ فهرمووي: به لي، جيهاديكيان له سه ر پنيوست كراوه كه شه ر و كوشتاري تيدانيه (ئه ويش) حه ج و عومره يه.

۲۹۰۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْحَجُّ جِهَادٌ، كُلُّ ضَعِيفٍ^(۳).

واته: ئومو سه له مه ﷺ ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: حه ج بو هه ر كه سينك كه تواناي جيهادي نه بي و لاواز بي وه كو جيهاد وايه.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۰۶۱، ومسلم: ۱۳۴۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۲۰، والنسائي: ۲۶۲۸.

(۳) ضعيف.

بابهت: چه جکردن له بری که سنی مردوو

۲۹۰۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: لَبَّيْكَ، عَن شُرْمَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ شُرْمَةٌ؟» قَالَ: قَرِيبٌ لِي، قَالَ: «هَلْ حَجَجْتَ قَطُّ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «فَأَجْعَلْ هَذِهِ عَن نَفْسِكَ، ثُمَّ احْجُجْ عَن شُرْمَةَ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم گوئی له پیاوینک بوو ده یگوت: نه و ئیحرامه له بری شو برومه ده به ستم و گوتی: لیبیک له بری شو برومه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: شو برومه کئییه؟ گوتی: که سیکی نزیکی خوومه، فهرمووی: بو خووت هیج جار چه جت کردوه؟ گوتی: نه خیر، فهرمووی: نه و چه جیه یان بو خووت بکه و پاشان چه ج بو شو برومه بکه.

۲۹۰۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ: أَحُجُّ عَن أَبِي؟ قَالَ: «نَعَمْ حُجَّ عَن أَبِيكَ، فَإِنْ لَمْ تَزِدْهُ خَيْرًا، لَمْ تَزِدْهُ شَرًّا»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده لئی: پیاوینک هاته خزمهت پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم و، گوتی: ئایا ده کری له بری باو کم چه ج بکه م؟ فهرمووی: به لئی، له بری باوکت چه ج بکه، خو نه گهر چاکه شی بو زیاد نه که ی (به چاکه کانی خووت) نه وه خراپه ی بو زیاد ناکه ی (واته: خیره بو ی بکه).

۲۹۰۵- عَنِ أَبِي الْعَوْتِ بْنِ حُصَيْنٍ رضی اللہ عنہما - رَجُلٌ مِنَ الْفُرْعِ - أَنَّهُ اسْتَفْتَى النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم عَنِ حَجَّةِ كَانَتْ عَلَى أَبِيهِ مَاتَ، وَلَمْ يَحُجَّ، قَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «حُجَّ عَن أَبِيكَ» وَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «وَكَذَلِكَ الصِّيَامُ فِي النَّدْرِ، يُقْضَى عَنْهُ»^(۳).

واته: نه بو غهوسی کوری حوصهین رضی اللہ عنہما که پیاوینک بوو له نه هلی فورع (شوینیکه له نیوان مه ککه و مه دینه) ده گپریته وه، داوای فه توای له پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم کردوه ده باره ی چه جکردن له بری باوکی له کاتیکدا که باوکی مردوو و چه جی له سه ر

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۸۱۱.

(۲) صحیح الإسناد.

(۳) ضعیف. انفرد به ابن ماجه، وانظر: ۲۹۰۹.

بووه و نه‌یکردوه، پیغه‌مبهر ﷺ فه‌رمووی: له‌بری باوکت چه‌جه که بکه، وه پیغه‌مبهر ﷺ فه‌رمووی: به هه‌مان شیوه پۆژووویه ک که نه‌زر بی ده‌توانری له‌بری ته و پۆژوووه که بگیریته‌وه.

بابه‌ت: چه‌ج‌کردن له‌بری که‌سیک که له‌ژایندا بی، به‌لام بو‌خۆی توانای چه‌ج‌کردنی نه‌بی

۲۹۰۶- عَنْ أَبِي رَزِينِ الْعَقِيلِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبِي شَيْخٌ كَبِيرٌ، لَا يَسْتَطِيعُ الْحَجَّ، وَلَا الْعُمْرَةَ، وَلَا الظُّعْنَ قَالَ: «حُجَّ عَنْ أَبِيكَ، وَاعْتَمِرْ»^(۱).

واته: ته‌بو‌ره‌زینی عوقه‌یلی رضي الله عنه ده‌گیریته‌وه، هاتوته‌خزمه‌ت پیغه‌مبهر ﷺ و گوتویه‌تی: ته‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ باو‌کم پیریکی به‌ته‌مه‌نه، توانای چه‌ج‌کردن و عومره‌کردن و سواربوونی و لاخی‌نیه، فه‌رمووی: له‌بری باوکت چه‌ج و عومره‌ی بکه.

۲۹۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ امْرَأَةً، مِنْ خَتَمِ جَاءَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبِي شَيْخٌ كَبِيرٌ، قَدْ أَفْتَدَ وَأَدْرَكَتُهُ فَرِيضَةُ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ، وَلَا يَسْتَطِيعُ آدَاءَهَا فَهَلْ يُجْزَى عَنْهُ، أَنْ أُؤَدِّيَهَا عَنْهُ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «نَعَمْ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کورپی عه‌بیاس رضي الله عنه ده‌گیریته‌وه، که ئافره‌تیکی له‌هۆزی خه‌ثعم هاته‌خزمه‌ت پیغه‌مبهر ﷺ و گوتی: ته‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ له‌راستیدا باو‌کم پیریکی به‌ته‌مه‌نه و خه‌له‌فاوه، یه‌کیک له‌فه‌رزه‌کانی که خوا له‌سه‌ر به‌نده‌کانی پیوست کردوه که چه‌جه، پی‌را‌گه‌یشتوه، ناشتوانی جیبه‌جینی بکات، جا‌ئایا دروسته‌من له‌بری ته‌و چه‌جه‌که‌ی بو‌بکه‌م؟ پیغه‌مبهری خوا ﷺ فه‌رمووی: به‌لی.

۲۹۰۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: أَخْبَرَنِي حُصَيْنُ بْنُ عَوْفٍ، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبِي أَدْرَكَتُهُ الْحَجُّ، وَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَحُجَّ، إِلَّا مُعْتَرِضًا، فَصَمَّتْ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: «حُجَّ عَنْ أَبِيكَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۸۱۰، والترمذي: ۹۳۰، والنسائي: ۲۶۳۷.

(۲) حسن. وانظر البخاري: ۱۰۱۲، ومسلم: ۱۳۳۴، وأبو داود: ۱۸۰۹، والترمذي: ۹۲۸ و ۲۶۴۰-۲۶۴۳، والنسائي: ۲۶۳۴ و ۲۶۳۵ و ۵۳۸۹-۵۳۹۲.

(۳) ضعيف الإسناد.

واته: ئيننو عه بياس ﷺ ده لى: حوصه نى كورى عه وف هه والى پيدام و گوتى: گوتى: ئه ي پيغه مبهري خوا ﷺ له راستيدا باوكم حه جى له سهر فهرز بووه و، ناشتوانى جيبه جى بكات، مه گهر به پشتى ولاخه وه بيه ستين، ئنجا پيغه مبهري ﷺ كه ميگ بونده نگ بوو، پاشان فهرمووى: تو له برى باوكت حه جه كه ي بو بکه.

۲۹۰۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ أَخِيهِ الْفَضْلِ، أَنَّهُ كَانَ رَدَفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ غَدَاةَ النَّحْرِ، فَأَتَتْهُ امْرَأَةٌ مِنْ حَتَّعَمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ قَرِيضَةَ اللَّهِ فِي الْحَجِّ عَلَى عِبَادِهِ، أَدْرَكْتَ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا، لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَرْكَبَ، أَفَأَحُجُّ عَنْهُ؟ قَالَ: «نَعَمْ، فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ عَلَى أَبِيكَ دَيْنٌ، قَضَيْتَهُ»^(۱).

واته: ئيننو عه بياس ﷺ ده گيرپه ته وه، له فه زلى برايه وه گيرپه ته وه كه به يانى رۆزى قوربانى له سهر پشتى وشتره كه له گهل پيغه مبهري خوا ﷺ بووه و، ئافره تىك له هۆزى خه ثعم هاتوته خزمت پيغه مبهري ﷺ و، گوتويه تى: ئه ي پيغه مبهري خوا ﷺ حه ج كه فهرزنى خوايه له سهر به نده كانى پيوست بووه له سهر باوكم كه پير و به ته مه نه و تواناى نيه كه سواری ولاخ بى (بو ته وه ي بى بو حه ج)، جا ئايا ده كرى من له برى ئه و حه جه كه ي بو بکه؟ فهرمووى: به لى، چونكه ئه گهر باوكت قهرزدار بى، ده كرى قهرزه كه ي بو بده يته وه.

بابهت: حه ج كردنى مندال

۲۹۱۰- عَنِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: رَفَعَتِ امْرَأَةٌ صَبِيًّا لَهَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فِي حَجَّتِهِ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلِهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: «نَعَمْ وَلَكِ أَجْرٌ»^(۲).

واته: جاببرى كورى عه بدوللا ﷺ ده لى: ئافره تىك منداله كه ي به رزكرده وه بو لاي پيغه مبهري ﷺ له حه جدا، گوتى: ئه ي پيغه مبهري خوا ﷺ ئايا نه وه (منداله كه) حه جى بو ده نوسرى؟ فهرمووى: به لى، توش له سه رى پاداشت وه رده گرى.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۱۳، ومسلم: ۱۳۳۴، وأبو داود: ۱۸۰۹، والترمذي: ۹۲۸ و ۲۶۴۰_۲۶۴۲، والنسائي: ۲۳۳۴ و ۲۳۳۵ و ۵۳۹۲_۵۳۸۹.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۹۲۴ و ۹۲۶.

باهت: ئه و ئا فره تانه ی تووشی

زه یستانی و سوړی مانگانه ده بن و نیه تی حه ج دینن

٢٩١١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: نَفَسْتُ أَسْمَاءَ بِنْتُ عُمَيْسٍ بِالشَّجَرَةِ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَبَا بَكْرٍ أَنْ «يَأْمُرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ، وَتَهْلَ»^(١).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لی: ئه سهائی کچی عومه یس له لای داره که ی «ذو الحلیفه» مندالی بوو، بویه پیغه مبهری خوا ﷺ فرمانی به ئه بو به کر کرد که فرمانی بیبکات خوی بشوری و، ئیحرامی حه ج بیهستی.

٢٩١٢- عَنْ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ خَرَجَ حَاجًّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَمَعَهُ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ، فَوَلَدَتْ بِالشَّجَرَةِ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ، فَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ النَّبِيَّ ﷺ، فَأَخْبَرَهُ، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَنْ يَأْمُرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ، ثُمَّ تَهْلَ بِالصَّحْجِ، وَتَصْنَعَ مَا يَصْنَعُ النَّاسُ، إِلَّا أَنَّهَُا، لَا تَطُوفُ بِالْبَيْتِ»^(٢).

واته: ئه بو به کر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپریته وه، که له گهل پیغه مبهری خوا ﷺ بو حه ج ده رچووه، ئه سهائی کچی عومه یسی له گهل بووه، ئنجا (ئه سهاء) له لای داره که موحه ممه دی کوری ئه بو به کری بوو، جا ئه بو به کر هات بو خزمهت پیغه مبهر ﷺ و هه واله که ی پیدا، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فرمانی پیکرد که به ئه سهاء بلی که وا خوی بشوری، پاشان ئیحرام بو حه ج بیهستی و ئه وه ی خه لک ده یکات (له مه راسیمی حه ج) ئه ویش بیبکات، ته نها ته وافی که عبه نه کات.

٢٩١٣- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: نَفَسْتُ أَسْمَاءَ بِنْتُ عُمَيْسٍ مِحْمَدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ فَأَرْسَلَتْ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ «فَأْمُرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ، وَتَسْتَفِرَّ بِتَوْبٍ، وَتَهْلَ»^(٣).

واته: جابیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: ئه سهائی کچی عومه یس تووشی زه یستانی بوو به هوی له دایک بوونی موحه ممه دی کوری ئه بو به کر، جا (ئه سهاء) که سیکی نارد بو خزمهت پیغه مبهر ﷺ، ئه ویش فرمانی پیکرد که خوی بشوری و ناوقه دی بیهستی و، شوینی خوینه که پارچه لۆکه یه کی له سه ر دابنی و ئیحرامی حه ج بیهستی.

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ١٢٠٩، وأبو داود: ١٧٤٣.

(٢) صحیح لغیره. أخرجه النسائي: ٢٣٦٤.

(٣) صحیح. أخرجه مسلم: ٢١١٠، والنسائي: ٢٧٦١ و ٢٧٦٢.

بابهت: شوینی ئیحرام بهستنی خه لکی شوینه جیاوازهکان

۲۹۱۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «يُهَلُّ أَهْلُ الْمَدِينَةِ مِنْ ذِي الْحَلِيفَةِ، وَأَهْلُ الشَّامِ مِنَ الْجُحْفَةِ وَأَهْلُ نَجْدٍ مِنْ قَرْنٍ» فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: أَمَا هَذِهِ الثَّلَاثَةُ، فَقَدْ سَمِعْتُهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، وَتَلَعْنِي أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: وَيُهَلُّ أَهْلُ الْيَمَنِ مِنْ يَلْمَمَ»^(۱).

واته: ئینو عومەر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: خه لکی مه دینه له (ذو الحلیفه) دا ئیحرامی حج ده بهستن، وه خه لکی شامیش له جوحفه و، خه لکی نه جدیش له قهرن ئیحرام ده بهستن، جا عه بدوللا گوتی: نه و سنی شوینه م بو خوم له پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم گویم لیبوو، به لام له پیغه مبهری خوا وه صلی اللہ علیہ وسلم پیم گه یشتوو وه، بو یان گپراومه وه که فهرموویه تی: خه لکی یه مهن له یه له مله م ئیحرام ده بهستن.

۲۹۱۵- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَ: «مُهَلُّ أَهْلِ الْمَدِينَةِ، مِنْ ذِي الْحَلِيفَةِ، وَمُهَلُّ أَهْلِ الشَّامِ، مِنَ الْجُحْفَةِ، وَمُهَلُّ أَهْلِ الْيَمَنِ، مِنْ يَلْمَمَ، وَمُهَلُّ أَهْلِ نَجْدٍ، مِنْ قَرْنٍ، وَمُهَلُّ أَهْلِ الْمَشْرِقِ مِنْ ذَاتِ عَرَقٍ» ثُمَّ أَقْبَلَ بِوَجْهِهِ لِلْأُقْبِيِّ، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ أَقْبِلْ بِقُلُوبِهِمْ»^(۲).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم وتاری بو داین و فهرمووی: شوینی ئیحرام بهستنی خه لکی مه دینه «ذو الحلیفه» یه، وه شوینی ئیحرام بهستنی خه لکی شام له جوحفه یه و شوینی ئیحرام بهستنی خه لکی یه مهن له یه له مله مه و شوینی ئیحرام بهستنی خه لکی نه جد له قهرنه و شوینی ئیحرام بهستنی خه لکی روزه لات له «ذات العرق» ه، پاشان پرووی کرده روزه لات و فهرمووی: خودایه دلای خه لکی روزه لات بو لای دینه که ی خوت که مه ندکیش بکه ی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۳۳ و ۱۰۲۵، ومسلم: ۱۱۸۲، وأبو داود: ۱۷۳۷، والترمذي: ۸۳۱، والنسائي: ۲۶۵۱ و ۲۶۵۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۸۲ ما عدا قوله: «اللَّهُمَّ أَقْبِلْ بِقُلُوبِهِمْ».

بابهت: ئیحرام

۲۹۱۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، كَانَ «إِذَا أَدْخَلَ رِجْلَهُ فِي الْعَزْرِ وَاسْتَوَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ، أَهَلَ مِنْ عِنْدِ مَسْجِدِ ذِي الْحُلَيْفَةِ»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ کاتیک سواری وشتره که ده بوو، پیی ده خسته نیو ئاوزه نگی وشتره که و راست ده بووه له لای مزگه وتی «ذو الحلیفه» ته لیبیه ی ده کرد.

تیبینی: ئاوزه نگ نه و شته یه که پیی ده خریته ناوی بو چوونه سهر و لآخه که.

۲۹۱۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: إِني عِنْدَ ثَفَنَاتِ نَاقَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، عِنْدَ الشَّجَرَةِ، فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهِ قَائِمَةً، قَالَ: «لَبَّيْكَ بِعُمْرَةٍ وَحِجَّةٍ مَعًا» وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لی: من له لای نه ژتوکانی و شتری پیغه مبهری خوا ﷺ بووم له لای داره که ی «ذو الحلیفه»، جا کاتیک پیغه مبهر ﷺ له سهر پشتی وشتره که بوو وشتره که ش هه لسا یه وه و راست بووه، (پیغه مبهر ﷺ) فه رموی: «لَبَّيْكَ بِعُمْرَةٍ وَحِجَّةٍ مَعًا» واته: ئیحرامی عومره و حه جی به یه که وه به ست، نه وه ش له حه جی مالئاوایی بوو.

بابهت: ته لیبیه کردن (گوتهی: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ ..)

۲۹۱۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: تَلَقَّيْتُ التَّلْبِيَةَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يَقُولُ: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ» قَالَ: وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَزِيدُ فِيهَا: لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ لَبَّيْكَ، وَالرُّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۱۴، ومسلم: ۱۱۸۷.

(۲) صحیح الإسناد.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۴۹، ومسلم: ۱۱۸۴، وأبو داود: ۱۸۱۲، والترمذي: ۸۲۵، والنسائي: ۲۷۴۷-۲۷۵۰.

واته: ئينو عومەر ﷺ ده لى: ته لبيه له پيغهمبهرى خوا ﷺ فبربووم و وه رمگرتووه، كه ده يفهرموو: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ، لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ»، پراوى ده لى: ئينو عومەر ﷺ، نه وه شى لى زياد ده كرد: «لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ لَبَّيْكَ، وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ».

۲۹۱۹- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَتْ تَلْبِيَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ»^(۱).

واته: جابير ﷺ ده لى: ته لبيه پيغهمبهرى خوا ﷺ بهو شيويه بوو: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ».

۲۹۲۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: فِي تَلْبِيَتِهِ «لَبَّيْكَ إِلَهَ الْحَقِّ، لَبَّيْكَ»^(۲).

واته: نه بو هوپه يره ﷺ ده گيرتته وه، پيغهمبهرى خوا ﷺ له ته لبيه كهيدا ده يفهرموو: «لَبَّيْكَ إِلَهَ الْحَقِّ، لَبَّيْكَ».

۲۹۲۱- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَا مِنْ مُلَبِّ يُلَبِّي، إِلَّا لَبَّى، مَا عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ، مِنْ حَجْرٍ، أَوْ شَجَرٍ، أَوْ مَدْرٍ، حَتَّى تَنْقَطِعَ الْأَرْضُ مِنْ هَاهُنَا وَهَاهُنَا»^(۳).

واته: سه هلى كورى سه عدى ساعيدى ﷺ ده گيرتته وه، پيغهمبهرى ﷺ فهرمويه تى: ههر كه سيك كه ته لبيه ده كات نه وه له و كاته دا ههر چى له لاي راست و چه پيه تى له بهرد و، دار و، كه سته كه قور، هه تا كو تا بى زوى هه مووى له گه ل نه وه ته لبيه ده كات (له خو ره ه لات بو خو رتاوا).

بابهت: دهنگ بهر زكردنه وه له كاتى ته لبيه كردن

۲۹۲۲- عَنْ خَلَادِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «أَتَانِي جَبْرِيْلُ، فَأَمَرَنِي أَنْ أَمُرَ أَصْحَابِي أَنْ يَرْفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ بِالْإِهْلَالِ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۸۱۳. وانظر مسلم: ۱۲۱۶.

(۲) صحيح. أخرجه النسائي: ۲۷۵۲.

(۳) صحيح. أخرجه الترمذي: ۸۲۸.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۸۱۴، والترمذي: ۸۲۹، والنسائي: ۲۷۵۳.

واتہ: خہ لادی کوری سائب له باوکیہ وه ﷺ ده گپرتہ وه، پیغہ مبهري ﷺ فہرموویہ تی: جیبریل هاتہ لام و فہرمانی بیکردم کہ فہرمان به هاوہ لانم بکہ م، ده نگیان به رزیکہ نہ وه له کاتی گوتنی تہ لبیہ دا.

۲۹۲۳- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «جَاءَنِي جِبْرِيلُ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، مَرَّ أَصْحَابُكَ فَلَيَّرَفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ بِالتَّلْبِيَةِ، فَإِنَّهَا مِنْ شِعَارِ الْحَجِّ»^(۱).

واتہ: زہیدی کوری خالیدی جوہہ نبی ﷺ ده لی: پیغہ مبهري خوا ﷺ فہرموویہ تی: جیبریل هاتہ لام و گوتی: نہی موحمہ مہد ﷺ فہرمان به هاوہ لانم بکہ له کاتی تہ لبیہ کردندا ده نگیان به رزیکہ نہ وه، چونکہ بیگومان یہ کیکہ له دروشمہ کانی حج.

۲۹۲۴- عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سُئِلَ، أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «الْعَجُّ، وَالنَّجُّ»^(۲).

واتہ: نہ بو بہ کری صدیق ﷺ ده گپرتہ وه، پیغہ مبهري خوا ﷺ پرساری لیکرا ده بارہی باشترین کردہ وه، فہرمووی: ده نگ بہ رزکردنہ وه له کاتی تہ لبیہ دا و سہر برینی نازل.

بابت: بہر دہوام بوون له تہ لبیہ کردندا

۲۹۲۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مُحْرِمٍ يَضْحَى لِلَّهِ يَوْمَهُ، يُلْبِي، حَتَّى تَعْيِبَ الشَّمْسُ، إِلَّا غَابَتْ بِذُنُوبِهِ، فَعَادَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ»^(۳).

واتہ: جابیری کوری عہدوللا ﷺ ده لی: پیغہ مبهري خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہہر ئیحرام پویشیک له چیشتہ نگاوه وه له بہر خاتری خوا نہ و پوژہی تہ لبیہ بکات، ہہ تاکو پوژ ناوا دہ بی، نہ وه بیگومان له گہ ل ناوا بوونی پوژ گوناہہ کانی ناوا دہ بن و نامینن وه کو نہ و پوژہ پاک دہ بیتہ وه کہ تیدا له دایک بووه.

(۱) صحیح.

(۲) حسن لغیرہ. أخرجه الترمذي: ۸۲۷.

(۳) ضعيف.

بابهت: ذؤ بؤنخؤش كردن له ئيحرامدا

۲۹۲۶- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا)، أَنَّهَا قَالَتْ: «طَبِيتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلی اللہ علیہ وسلم)، لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ، وَلِحَلِّهِ، قَبْلَ أَنْ يُقَيِّضَ»، قَالَتْ سَفِيَانُ: بِيَدَيَّ هَاتَيْنِ ^(۱).

واته: عائشه (رضی اللہ عنہا) ده لی: خؤم پیغه مبهری خوام (صلی اللہ علیہ وسلم) بؤنخؤش کرد بؤ ئیحرام به ستنه که ی پیش نه وه ی ئیحرام بیهستی، وه بؤ ئیحرام شکاندنه که ی پیش نه وه ی ته و اف بکات. سوفیان گوتی: نا به و دوو ده ستانه ی خؤم (واته: عائشه (رضی اللہ عنہا) وای گوتووه).

۲۹۲۷- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا)، قَالَتْ: «كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَبِصِصِ الطَّيِّبِ فِي مَقَارِقِ رَسُولِ اللَّهِ (صلی اللہ علیہ وسلم)، وَهُوَ يَلْبِي» ^(۲).

واته: عائشه (رضی اللہ عنہا) ده لی: له پیش چاومه وه ک نه وه ی ته ماشای بریقه و درهوشانه وه ی بؤنه خؤشه که ی پیغه مبهری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) بکه م له و شوینه ی سه ری که له کاتی شانہ کردندا له یه کی جیاده کرده وه، له کاتی کدا که نه وه له ئیحرامدا بوو.

۲۹۲۸- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا)، قَالَتْ: «كَأَنِّي أَرَى وَبِصِصِ الطَّيِّبِ فِي مَفْرَقِ رَسُولِ اللَّهِ (صلی اللہ علیہ وسلم) بَعْدَ ثَلَاثَةِ وَهُوَ مُحْرِمٌ» ^(۳).

واته: عائشه (رضی اللہ عنہا) ده لی: وه ک ئیستا له بهر چاومه درهوشانه وه و شوینه واری بؤنیکی خؤش له شوینی جیا کردنه وه ی پرچه کانی پیغه مبهری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) دوا ی سنی رؤژ، له کاتی کدا که له ئیحرامدا بوو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۳۹، ومسلم: ۱۱۸۹ و ۱۱۹۱، وأبو داود: ۱۷۴۵، والترمذي: ۹۱۷، والنسائي: ۲۶۸۴_۲۶۹۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۱، ومسلم: ۱۱۹۰، وأبو داود: ۱۷۴۶، والنسائي: ۲۶۹۳_۲۶۹۹.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۷۰۳.

بابه ت: چ پوښاکيک ده پوښرنې بؤ ئيحرام

۲۹۲۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يَلْبَسُ الْقُمَّصَ، وَلَا الْعَمَائِمَ، وَلَا السَّرَاوِيْلَاتِ وَلَا الْبَرَانِسَ، وَلَا الْخِيفَافَ، إِلَّا أَنْ لَا يَجِدَ نَعْلَيْنِ، فَلْيَلْبَسْ خُفَّيْنِ، وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا تَلْبَسُوا مِنَ الثِّيَابِ شَيْئًا مَسَّهُ الرَّعْفَرَانُ، أَوْ الْوَرْسُ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عومهر رضي الله عنه ده گپړتته وه، پیاوړیک پرسپاری له پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم کرد، (گوتی): که سیک له ئيحرامدا بی ده بی چی له بهر بکات؟ پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووی: نابی کراس و میزه ر و شهروال و نه و پوښاکانه شی که کلاوه که ی به خوږه وه یه تی له بهر بکات، وه نابی خوف له بی بکات، مه گهر که سیک که جووته نه علیکی ده ست نه که وی نه وه با دوو خوفه که له بی بکات و تاکو خوار قوله پییه کانی بیانبری، وه ههر پوښاکیک په نگ کرابی به زه عفهران، یان وه پرس له بهری مه که ن.

زه عفهران و وه پرس: دوو ږوه کی بون خوشن و بؤ په نگ کردنی پوښاکیش که لکیان لی وه رگیراوه.

۲۹۳۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّهُ قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَلْبَسَ الْمُحْرِمُ ثَوْبًا مَصْبُوعًا، يَوْسٍ، أَوْ زَعْفَرَانٍ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عومهر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم قه ده غه ی کردوه که که سیک له ئيحرامدا بی پوښاکیک له بهر بکات که به زه عفهران و وه پرس په نگ کرابی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۴۲، ومسلم: ۱۱۷۷، وأبو داود: ۱۸۲۴، والترمذي: ۸۳۳، والنسائي: ۲۶۶۹ و ۲۶۷۴.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۷۷/۳، والنسائي: ۲۶۶۶.

بابهت: کهسیک که کراس و نهعلی ئیحرامی دهست نهکهوت جگه له شهروال و خوف

۲۹۳۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَخْطُبُ - قَالَ هِشَامُ: عَلَى الْمِنْبَرِ - فَقَالَ: «مَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا، فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ، فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ» وَقَالَ هِشَامُ فِي حَدِيثِهِ «فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ، إِلَّا أَنْ يَفْقِدَ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئ: گویم له پیغمه بهر صلی اللہ علیہ وسلم بوو که وتاری ددها - هیشام گوتی: له سهر دوانگه - جا فهرمووی: ههر کهسیک پوشاکی ئیحرامی دهست نه کهوت با شهروال له بهر بکات، وه ههر کهسیک جووتیک نه علی دهست نه کهوت با جووتیک خوف له پئی بکات. وه هیشام له گیرانه وه که ی خویدا گوتی: با شهروال له پئی بکات به لام ته نها کاتیک که پوشاکی ئیحرامی دهست نه کهوت.

إزار: بهرکوش، نهو پوشاکه یه که حاجیه کان له بهری ده کهن و خواره وه ی جهسته داده پوشی.

۲۹۳۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ، فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ، وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ»^(۲).

واته: ئینو عومه رضی اللہ عنہما ده گیر پته وه، پیغمه بهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ههر کهسیک نه علی دهست نه کهوت با خوف له پئی بکات، وه تاکو خوار قوله پئییه کانی بیانبری و کورتیان بکاته وه.

بابهت: خو پاراستن له هه ندت شت له کاتی ئیحرامدا

۲۹۳۳- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: حَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْعَرَجِ، نَزَلْنَا، فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَعَائِشَةُ رضی اللہ عنہا إِلَى جَنْبِهِ، وَأَنَا إِلَى جَنْبِ أَبِي، وَكَانَتْ زِمَالَتُنَا وَزِمَالَةُ أَبِي بَكْرٍ

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۴۱، ومسلم: ۱۱۷۸، وأبو داود: ۱۸۲۹، والترمذي: ۸۲۴، والنسائي: ۲۶۷۱ و ۲۶۷۲ و ۲۶۷۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۴۲ و ۵۸۰۳ و ۵۸۰۵ و ۵۸۰۶، ومسلم: ۱۱۷۷.

وَاحِدَةً مَعَ غُلَامٍ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: فَطَلَعَ الْغُلَامُ وَلَيْسَ مَعَهُ بَعِيرُهُ، فَقَالَ لَهُ: أَيَّنَ بَعِيرِكَ؟ قَالَ أَضَلَّتُهُ
الْبَارِحَةَ، قَالَ: مَعَكَ بَعِيرٌ وَاحِدٌ تُضَلُّهُ؟ قَالَ: فَطَفِقَ يَضْرِبُهُ، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «النَّظْرُ إِلَى
هَذَا الْمُحْرِمِ، مَا يَصْنَعُ»^(۱).

واته: نه سائی کچی نه بو به کر ﷺ ده لی: له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ ده رچوین
(بو حه ج)، تا گه یشتینه عه رج، له وی دابه زین، جا پیغه مبهری خوا ﷺ دانیش و
عائیشه ش له تهنیشتی دانیش، منیش له لای باوکمه وه (نه بو به کر) دانیشتم، جا
که ل و په لی سه فهری نیمه و نه بو به کر به یه که وه بو و به غولامیک بوو که هی
نه بو به کر بوو، ده لی: غولامه که ده رکوت و هات و شتره که ی بی نه بوو، پی گوت:
کوا و شتره که؟ گوتی: دوتنی ونم کرد، گوتی: و شتریکت پیوو نه ویشت ون کرد؟
ده لی: دهستی به لیدانی کردو، پیغه مبهری خوا ﷺ ده یفه رموو: ته ماشای نه وه بکه ن
له نیحرام دایه و که چی چ کاریک ده کات!!

بابه ت: که سیک له نیحرامدا بیت و سه ری بشور ت

۲۹۳۴- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ، وَالْمِسْوَرَ بْنَ
مَهْرَمَةَ، اخْتَلَفَا بِالْأَبْوَاءِ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ: يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ، وَقَالَ الْمِسْوَرُ: لَا يَغْسِلُ
الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ، فَأَرْسَلَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ إِلَى أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ أَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ، فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ بَيْنَ
الْقَرْيَتَيْنِ، وَهُوَ يَسْتَرُّ بِثَوْبٍ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: مَنْ هَذَا قُلْتُ أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُنَيْنٍ أَرْسَلَنِي
إِلَيْكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ أَسْأَلُكَ كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَغْسِلُ رَأْسَهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ، قَالَ: فَوَضَعَ
أَبُو أَيُّوبَ يَدَهُ عَلَى الثَّوْبِ فَطَاطَأَهُ، حَتَّى بَدَأَ لِي رَأْسَهُ، ثُمَّ قَالَ: لِإِنْسَانٍ يَصُبُّ عَلَيْهِ: اضْبُتْ فَصَبَّ
عَلَى رَأْسِهِ، ثُمَّ حَرَّكَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُهُ ﷺ يَفْعَلُ»^(۲).

واته: نیبراهیمی کوری عه بدوللای کوری حونه نین له باوکیه وه ﷺ ده گپریته وه،
که عه بدوللای کوری عه بیاس و میسوه ری کوری مه خره مه له «الأبواء» (شوتنیکه
له نزیک مه ککه) راجیایان لی په یدا بوو، عه بدوللای کوری عه بیاس گوتی: نه و
که سه ی له نیحرامدایه بوی هه یه سه ری بشوات، میسوه ریش گوتی: که سیک له

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۸۱۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاری: ۱۸۴۰، ومسلم: ۱۲۰۵، وأبو داود: ۱۸۴۰، والنسائی: ۲۶۶۵.

ئىحرامدا بىئى بۆي نىيە سەرى بشوات، (عەبدوللەي كورى حونەين دەلى): جا ئىبنو عەبباس منى نارد بۆ لاي ئەبو ئەيىوبى ئەنصارى تاكو لەو بارەوہ پىرسارى لىيكەم، كە چووم بىننم لە نتوان دوو شاخەي چەرخى بىرەكەدا خۆي دەشوات، وە بە پۆشاكىك پەردەيان بۆ گرتبوو، منىش سەلامم لىي كىرد، ئەوئىش گوتى: ئەوہ كىيە؟ گوتم: منم عەبدوللەي كورى حونەين، عەبدوللەي كورى عەبباس منى ناردووہ بۆ لاي تۆ تاكو پىرسارت لىيكەم كە كاتىك پىغەمبەرى خوا ﷺ لە ئىحرامدا بوو چۆن چۆنى سەرى دەشۆرد؟ گوتى: جا ئەبو ئەيىوب دەستى خستە سەر ئەو پۆشاكەي كرابووہ پەردە و دايبەزاند هەتا وايلتھات سەرى لە لاي منەوہ دەر كەوت، پاشان بەو كەسەي گوت كە ئاوى پىدا دەر كىرد: ئاوم بەسەردا بكە، ئەوئىش ئاوى بەسەر سەرىدا كىرد، پاشان بە دەستى سەرى دەجولاند و دەستەكانى بۆ پىشەوہو بۆ دواوہ دەبرد، پاشان گوتى: بىننم (پىغەمبەر ﷺ) ئا بەو جۆرەي دە كىرد.

بابەت: ئافرەتتىك كە لە ئىحرامدا بىئى روخسارى دادەپۆشىت

۲۹۳۵- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، وَنَحْنُ مُحْرِمُونَ، فَإِذَا لَقِينَا الرَّكْبَ أَسَدَلْنَا ثِيَابَنَا، مِنْ فَوْقِ رُءُوسِنَا، فَإِذَا جَاوَزْنَا، رَفَعْنَاهَا»^(۱).

واتە: عائىشە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەلى: ئىمە لە ئىحرامدا بووین لە خزمەت پىغەمبەرى خوا ﷺ، جا كاتىك سوارەكان پىمان دەگەشتن و بەلاماندا تىدەپەرىن ئەوہ پۆشاكەكانمان كە لە سەرمان بوون بەرمان دەدايەوہو، روخسارمان دادەپۆشى، جا كاتىك كە تىدەپەرىن پۆشاكى سەر روخسارمان هەلدەدايەوہ.

۲۹۳۵م- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ^(۲).

واتە: بەم سەنەدەش ئەم فەرموودە گىردراوہ تەوہ.

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۸۳۳.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۸۳۳.

بابهټ: مهرج دانان له جه‌جکردندا

۲۹۳۶- عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رضي الله عنه، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: لَا أَدْرِي أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ أَوْ سَعْدَى بِنْتِ عَوْفٍ، أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ عَلَيَّ صُبَاعَةَ بِنْتِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ: «مَا يَمْتَعُكَ، يَا عَمَّتَاهُ مِنَ الْحَجِّ؟» فَقَالَتْ: أَنَا امْرَأَةٌ سَقِيمَةٌ، وَأَنَا أَخَافُ الْحَبْسَ، قَالَ: «فَأَحْرِمِي وَاشْتَرِطِي، أَنْ مَجَلَّكَ، حَيْثُ حُبِسْتِ»^(۱).

واته: نه‌بو به‌کری کوری عه‌بدوللای کوری زوبه‌یر رضي الله عنه له نه‌نکییبه‌وه ده‌گیرپته‌وه، ده‌لې: نازانم له نه‌سپائی کچی نه‌بو به‌کره‌وه، یان له سوعداي کچی عه‌وفه‌وه ده‌گیرپته‌وه، که پیغه‌مبه‌ری خوا رضي الله عنه چوو بولای زوباعه‌ی کچی عه‌بدولوته‌لیب و فهرمووی: پوری خوم چ شتیک بوته‌رینگرته له جه‌جکردندا؟ نه‌ویش گوتی: من نافرته‌تیکي ده‌رده‌دارو نه‌خوشم ده‌ترسم له مه‌راسیمی جه‌جدا په‌کم بکه‌ویت و بوم ته‌واو نه‌کری، فهرمووی: تو ئیحرام بیه‌سته و مهرج دابنې له کوی و که‌ی په‌کت که‌وت ئیحرام بشکینې.

۲۹۳۷- عَنْ صُبَاعَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا شَاكِيَةٌ، فَقَالَ: «أَمَا تُرِيدِينَ الْحَجَّ، الْعَامَ؟» قُلْتُ: إِنِّي لَعَلِيلَةٌ، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «حُجِّي وَقُولِي: مَجَلِّي، حَيْثُ تَحْبِسُنِي»^(۲).

واته: زوباعه رضي الله عنها ده‌لې: پیغه‌مبه‌ری خوا رضي الله عنه ته‌شريفی هینا بولام، له‌وکاته‌دا منیش سکلام ده‌رکرد به‌ده‌ست نه‌خوشییه‌وه، جا فهرمووی: ناته‌ه‌وی نه‌و سال جه‌ج بکه‌ی؟ گوتم: له راستیدا نه‌خوشم نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا رضي الله عنه، فهرمووی: ئیحرام بیه‌سته بو جه‌ج و بلې: له‌و شوینه‌ی په‌کم که‌وت ئیحرام ده‌شکینم.

۲۹۳۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَتْ صُبَاعَةُ بِنْتُ الزُّبَيْرِ بِنْتِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: إِنِّي امْرَأَةٌ ثَقِيلَةٌ، وَإِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ، فَكَيْفَ أَهْلُ؟ قَالَ: «أَهْلِي، وَاشْتَرِطِي أَنْ مَجَلِّي، حَيْثُ حَبَسْتِنِي»^(۳).

(۱) صحیح لغره.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۰۸، وأبو داود: ۱۷۷۶، والترمذي: ۹۴۱، والنسائي: ۲۷۶۶ و ۲۷۶۷.

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده لئی: زوباعه ی کچی زوبه یری کوری عه بدولموته لیب هات بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ و گوتی: من ئافره تیکی قورسم و له راستیدا ده مه وی حه ج بکه م، جا چۆن ئیحرام بیهستم؟ فه رمووی: ئیحرام بیهسته و مه رج دابنی که له و شوینه ی په کت که وت ئیحرام بشکینی.

بابهت: چوونه ناو حه پرهم

۲۹۳۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «كَانَتِ الْأَنْبِيَاءُ ﷺ تَدْخُلُ الْحَرَمَ، مُشَاءَةً حُفَاءً، وَيَطُوفُونَ بِالْبَيْتِ، وَيَقْضُونَ الْمَنَاسِكَ، حُفَاءً مُشَاءَةً»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عه بیاس ﷺ ده لئی: پیغه مبهران ﷺ به پیاده و پئی په تی ده چوونه ناو حه پرهم و ته وافیان به ده وری که عبه دا ده کرد، وه ری و پرسمی حه جیان به پیاده و پیخواسی به جی ده گه یاند.

بابهت: چوونه ناو مه که

۲۹۴۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يَدْخُلُ مَكَّةَ، مِنَ الثَّنِيَةِ الْعُلْيَا، وَإِذَا خَرَجَ خَرَجَ مِنَ الثَّنِيَةِ السُّفْلَى»^(۲).

واته: ئینو عومەر ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له «الثنية العليا» وه (که رینگایه که له سهرووی مه که وه) ده چوو بو ناو مه که و کاتیک له مه که ده رچووبا له «الثنية السفلى» وه (که رینگای خواره وهی مه که یه) ده رده چوو.

۲۹۴۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «دَخَلَ مَكَّةَ نَهَارًا»^(۳).

واته: ئینو عومەر ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهر ﷺ به پوژ چوو بو ناو مه که.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۷۵، ومسلم: ۱۲۵۷، وأبو داود: ۱۸۶۶، والنسائي: ۲۸۶۵.

(۳) صحيح. أخرجه الترمذي: ۸۵۴. وانظر البخاري: ۱۵۷۴، ومسلم: ۱۲۵۹.

۲۹۴۲- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْنَ تَنْزِلُ عَدَا؟ وَذَلِكَ فِي حَجَّتِهِ، قَالَ: «وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيلٌ مَنْرِلًا؟» ثُمَّ قَالَ: «نَحْنُ نَأْزِلُونَ عَدَا بِخَيْفِ بَنِي كِنَانَةَ - يَغْنِي الْمُحْصَبَ - حَيْثُ قَاسَمْتُ فَرِيضَ عَلَى الْكُفْرِ، وَذَلِكَ أَنَّ بَنِي كِنَانَةَ، خَالَفَتْ فَرِيضًا عَلَى بَنِي هَاشِمٍ، أَنْ لَا يُتَاكِحُوهُمْ، وَلَا يُبَايِعُوهُمْ» قَالَ مَعْمَرٌ: قَالَ الزُّهْرِيُّ: وَالْخَيْفُ الْوَادِي ^(۱).

واته: نوسامه‌ی کوری زید رضی اللہ عنہ ده لئی: له حه جه که‌ی پیغهمبه‌ری خوادا رضی اللہ عنہ پیم گوت: نه‌ی پیغهمبه‌ری خوادا رضی اللہ عنہ به‌یانی له کوی داده‌به‌زی؟ فهرمووی: جا عه‌قیل هیچ خانو و مالیکی بو نیمه‌داناوه؟ پاشان فهرمووی: نیمه‌به‌یانی له شیوی به‌نو کینانه‌داده‌به‌زین -واته: له میحصه‌ب، نه‌و شوینه‌ی قوره‌یش سویندی خوارد له‌سه‌ر بی پروایی، که به‌نو کینانه‌هاوپه‌یانی قوره‌یش بوون له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که زن و ژنخوازی له‌گه‌ل به‌نو هاشم نه‌که‌ن و کرپن و فروشنیان له‌گه‌ل نه‌که‌ن. مه‌عمه‌ر گوتی: زوه‌ری گوتی: «الخیف» واته: شیو.

بابه‌ت: ده‌ستدان له‌به‌رده‌ره‌شه‌که

۲۹۴۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: رَأَيْتُ الْأَصْلَعَ عَمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقْبَلُ الْحَجَرَ وَيَقُولُ: «إِنِّي لَأَقْبَلُكَ، وَإِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْ لَا أَيُّ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقْبَلُكَ، مَا قَبَّلْتُكَ» ^(۲).

واته: عه‌بدوللای کوری سه‌رجیس رضی اللہ عنہ ده لئی: سه‌ر پروتاوه‌ عومه‌ری کوری خه‌تتابم بینی که به‌رده‌ره‌شه‌که‌ی ماچ ده‌کرد و ده‌یگوت: بینگومان ماچت ده‌که‌م، وه به‌دلنیایی ده‌زانم که تو ته‌نها به‌ردیکی و نه‌توانای زهره‌ر و نه‌توانای سودگه‌یاندنت نیه، خو نه‌گه‌ر نه‌مدیتبا که پیغهمبه‌ری خوادا رضی اللہ عنہ ماچی ده‌کردی نه‌وه‌ ماچم نه‌ده‌کردی.

۲۹۴۴- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَيَأْتِيَنَّ هَذَا الْحَجَرُ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَهُ عَيْنَانِ يُنْصَرُ بِهِمَا، وَلِسَانٌ يُنْطَقُ بِهِ، يَشْهَدُ عَلَى مَنْ يَسْتَلِمُهُ، بِحَقِّ» ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۸۸ و ۳۰۵۸ و ۴۲۸۲، ومسلم: ۱۳۵۱، وأبو داود: ۲۰۱۰ و ۲۹۱۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۹۷، ومسلم: ۱۲۷۰_۱۲۷۱، وأبو داود: ۱۸۷۳، والترمذي: ۸۶۰، والنسائي: ۲۹۳۶_۲۹۳۸.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۹۶۱.

واته: سه عیدی کوری جو بهیر ﷺ ده لئ: گویم له ئینو عه بیاس بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: له رۆژی دوایدا ئه و بهرده په شه دینن، له کاتیکدا که دی دوو چاوی هه یه که پیمان ده بینن و، زمانیشی هه یه قسه ی پیده کات، گه واهی و شاهیدی ده دات بو ههر که سیک که دهستی پیداهینابن به هه ق و راستی.

۲۹۴۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: اسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْحَجَرَ، ثُمَّ وَضَعَ شَفْتَيْهِ عَلَيْهِ، يَبْكِي طَوِيلًا، ثُمَّ التَفَّتْ، فَإِذَا هُوَ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ يَبْكِي، فَقَالَ يَا عُمَرُ: «هَاهُنَا تُسَكَّبُ الْعَبْرَاتُ»^(۱).

واته: ئینو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ پرووی کرده لای بهرده په شه که، پاشان دوو لئوی خوی له سهر دانا و گریاتیکی درێژ گریا، پاشان ناوړی دایه وه له وده مه دا عومهری کوری خه تباب له وئ بوو ده گریا، ئه ویش فهرمووی: ئه ی عومهر ئا لیره فرمیسکه کان ده رژین (له ترس و شهرمی خوا).

۲۹۴۶- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَسْتَلِمُ مِنْ أَرْكَانِ الْبَيْتِ، إِلَّا الرُّكْنَ الْأَسْوَدَ، وَالَّذِي يَلِيهِ مِنْ نَحْوِ دُورِ الْجَمْحَيْنِ»^(۲).

واته: سالمی کوری عه بدوللا له باوکیه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده گپریته وه، ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ دهستی به هیچ له گوشه کانی که عبه دا نه ده هینا جگه له گوشه ی بهرده په شه که و ئه و گوشه ی دوا ی ئه و (که روکنی یه مانی پیده لئین) له پرووی ماله کانی جومه حییه کان.

بابهت: ئه وه ی گوچان له بهرده که بدات له جياتی ده ست لیدان

۲۹۴۷- عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: لَمَّا اطْمَأَنَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَامَ الْفَتْحِ «طَافَ عَلَيَّ بِعَيْرٍ يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ، مِمَّحَجِنٍ بِيَدِهِ، ثُمَّ دَخَلَ الْكُعْبَةَ، فَوَجَدَ فِيهَا حَمَامَةَ عَيْدَانَ، فَكَسَرَهَا، ثُمَّ قَامَ عَلَيَّ بَابِ الْكُعْبَةِ، فَرَمَى بِهَا، وَأَنَا أَنْظُرُ»^(۳).

(۱) ضعيف جداً.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۲۶۷/۲۴۳، والنسائي: ۲۹۵۱. وانظر البخاري: ۱۶۶، وأبو داود: ۱۸۷۴ و ۱۸۷۶، والترمذي: ۸۶۱.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۸۷۸.

واته: صه فیه ی کچی شه یبه ﷺ ده لئی: کاتیک پیغه مبهری خوا ﷺ دلنیا بوو له سالی رزگار کردنی مه ککه دا، به سواری وشتره که ی ته وافی کرد و گۆچانه که ی دهستی به بهره که دا ده هینا، پاشان رویشته ناو که عبه و بینی له ویدا و ینه یه ک هه یه وه کو و ینه ی کوتر که له داری خورما دروست کرابوو، ئنجا شکاندی، پاشان له سهر ده رگای که عبه راوه ستا و فرییدا، وه منیش سه یرم ده کرد.

۲۹۴۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «طَافَ فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ، عَلَى بَعِيرٍ، يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ، مِمَّحَجِنٍ»^(۱).

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم له حه جی مألئاواییدا به سهر وشتره که یه وه ته وافی کرد، گۆچانه که شی به بهره که داده هینا (له جیاتی ده ست لیدان).

۲۹۴۹- عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ حَرْبُودَ الْمَكِّيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الطُّفَيْلِ عَامِرَ بْنَ وَاثِلَةَ، قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَطُوفُ بِالْبَيْتِ، عَلَى رَاحِلَتِهِ، يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ مِمَّحَجِنِهِ، وَيَقْبَلُ الْمِحَجِنَ»^(۲).

واته: مه عروفی کوری خه پره بوزی مه ککی صلی اللہ علیہ وسلم ده لئی: گویم له نه بو توفه یل عامیری کوری واسیله بوو که گوتی: پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم بینی که به سهر وشتره که یه وه ته وافی که عبه ی ده کرد و، گۆچانه که ی به بهره که داده هینا و، گۆچانه که ی ماچ ده کرد.

بابهت: خیرا رویشتن له دهوری که عبه

۲۹۵۰- عَنْ ابْنِ عَمَرَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم كَانَ «إِذَا طَافَ بِالْبَيْتِ الطَّوَّافِ الْأَوَّلِ، رَمَلَ ثَلَاثَةً، وَمَشَى أَرْبَعَةً، مِنَ الْحَجْرِ إِلَى الْحَجْرِ» وَكَانَ ابْنُ عَمَرَ يَفْعَلُهُ^(۳).

واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کاتیک ته وافی یه که می کرد به دهوری که عبه دا، سنی جار به ههروه له ته وافی کرد و چوار جاریش به رویشتنی ئاسایی، له گۆشه وه بو گۆشه (واته: دهوری ته وافی). (پاوی ده لئی: وه ئیبنو عومه ریش به و شیوه یه ی ده کرد.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۰۷، ومسلم: ۱۲۷۲، وأبو داود: ۱۸۷۷ و ۱۸۸۱، والترمذي: ۸۶۵، والنسائي: ۷۱۳ و ۲۹۵۴.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه مسلم: ۱۲۷۵، وأبو داود: ۱۸۷۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۱۶، ومسلم: ۱۲۶۱، وأبو داود: ۱۸۹۳، والنسائي: ۲۹۴۱.

۲۹۵۱- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «رَمَلَ مِنَ الْحِجْرِ إِلَى الْحِجْرِ ثَلَاثًا، وَمَشَى أَرْبَعًا»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغهمبه ر صلی اللہ علیہ وسلم له گوشه وه بو گوشه سی جار به ههروه له ته وافی ده کرد و، چوار جاریش به رویشتنی ئاسایی.

۲۹۵۲- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ، يَقُولُ: «فِيمَ الرَّمْلَانِ الْآنَ؟ وَقَدْ أَطَأَ اللَّهُ الْإِسْلَامَ، وَنَفَى الْكُفْرَ وَأَهْلَهُ، وَإِيمُ اللَّهِ، مَا نَدَعُ شَيْئًا، كُنَّا نَفْعَلُهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم»^(۲).

واته: زیدی کوری نه سلهم له باوکیه وه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، ده لئ: گویم له عومهر بوو ده یگوت: باشه له ئیستادا و له ته و افدا و له سهعی نیوان صه فا و مهروه دا ههروه له بوچی؟ له کاتیکدا که خوا ئیسلامی جینگیر کردوه و به هیزه، وه کوفر و نه هلی کوفری قه ده غه کردوه، سویند به خوا ههر شتیک له سهرده می پیغهمبه ری خوادا صلی اللہ علیہ وسلم کردبیتمان وازی لیناهینین.

۲۹۵۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم لِأَصْحَابِهِ حِينَ أَرَادُوا دُخُولَ مَكَّةَ فِي عُمْرَتِهِ بَعْدَ الْحُدَيْبِيَّةِ، «إِنَّ قَوْمَكُمْ عَدَا سَيَرَوْنَكُمْ، فَلَيَرُونَكُمْ جُلْدًا»، فَلَمَّا دَخَلُوا الْمَسْجِدَ، اسْتَلَمُوا الرُّكْنَ وَرَمَلُوا وَالنَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم مَعَهُمْ، حَتَّى إِذَا بَلَغُوا الرُّكْنَ الْيَمَانِي، مَشَوْا إِلَى الرُّكْنِ الْأَسْوَدِ، ثُمَّ رَمَلُوا، حَتَّى بَلَغُوا الرُّكْنَ الْيَمَانِي، ثُمَّ مَشَوْا إِلَى الرُّكْنِ الْأَسْوَدِ، فَفَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ مَشَى الْأَرْبَعَ^(۳).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده لئ: کاتیک هاوه لانی پیغهمبه ر صلی اللہ علیہ وسلم و یستیان بچنه ناو مه ککه بو عومهری دواى حوده ییبه پیغهمبه ر صلی اللہ علیہ وسلم بیانی فهرموو: به یانی خزمه کانتان ده تانبینن جا با به توند و تولى و به هیزی بتانبینن، جا کاتیک چوونه ناو مزگهوت دهستیان له بهرده ره شه که داو، به ههروه له رویشتن و پیغهمبه ر یشیان صلی اللہ علیہ وسلم له گهل بوو، هه تاکو گه یشتنه روکنی یه مانی، نه و جار به ئاسایی رویشتن تاکو بهرده ره شه که، جا سی جار به و شیوه یه ته وافی کرد، پاشان چوار جار به رویشتنی ئاسایی ته وافی کرد.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۱۸، والترمذی: ۸۵۶ و ۸۵۷، والنسائی: ۲۹۳۹ و ۲۹۴۴ و ۲۹۶۱-۲۹۶۳ و ۲۹۷۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري بإثر: ۱۶۰۵، وأبو داود: ۱۸۸۷.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۰۲، ومسلم: ۱۲۶۴ و ۱۲۶۶، وأبو داود: ۱۸۸۵ و ۱۸۸۹ و ۱۸۹۰.

بابهت: سه رشان رووتکردن

۲۹۵۴- عَنْ ابْنِ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ، عَنْ أَبِيهِ يَعْلَى رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، «طَافَ مُضْطَبِعًا» قَالَ قَبِيصَةُ: وَعَلَيْهِ بُرْدٌ^(۱).

واته: ئینو به علای کوری نومه ییه له به علای باوکییه وه رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم ته وافی کرد له کاتیکدا که شانی راستی رووت بوو (دیار بوو). قه بیسه گوتی: عه بایه کی به سه ر شانه وه بوو.

بابهت: ته واف به ده وری حجردا (حجری ئیسماعیل)

۲۹۵۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الْحَجْرِ، فَقَالَ: «هُوَ مِنَ الْبَيْتِ» قُلْتُ: مَا مَنَعَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهُ فِيهِ؟ قَالَ: «عَجَزَتْ بِهِمُ النَّفَقَةُ» قُلْتُ: فَمَا شَأْنُ بَابِهِ مُرْتَفِعًا، لَا يُصْعَدُ إِلَيْهِ، إِلَّا بِسُلْمٍ؟ قَالَ: «ذَلِكَ فِعْلُ قَوْمِكِ، لِيَدْخُلُوهُ مَنْ شَاءَ، وَيَمْتَعُوهُ مَنْ شَاءَ، وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمَكَ حَدِيثُ عَهْدٍ بِكُفْرٍ، مَخَافَةَ أَنْ تَنْفِرَ قُلُوبُهُمْ، لَنْظَرْتُ هَلْ أُغَيِّرُهُ، فَأَدْخَلَ فِيهِ مَا انْتَقَصَ مِنْهُ، وَجَعَلْتُ بَابَهُ بِالْأَرْضِ»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده لئ: پرسیم له پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم ده رباره ی حاجر، ته ویش فهرمووی: حاجر به شیکه له به بیت، گوتم: نه ی چ رینگریه ک هه بووه رنی پینه داون له گه ل به یتی بخه نه وه؟ فهرمووی: تیچوونی ته وایان نه بووه، گوتم: نه ی بو ده رگاکه ی تاوا به رزه که به بی په یژه ناتوانری سهرکه وی بو ده رگاکه؟ فهرمووی: نه وه ئیسی خرمه کانتته بوئه وه وایان کردوه تاکو کییان بی خوش بوو رنی چونه ژووره وه ی بدن و کیشیان بی خوش نه بوو رینگری لیکه ن، خو نه گه ر له به رنه وه نه بوایه هوزه که ت تازه به تازه له کوفر ده رهاتوون و له ترسی نه وه نه بی دلیان بگورری نه وه بیرم له گورانکاری ده کرده وه که نه وه ی لئی به جیپاوه له گه لئ بخه مه وه وه ده رگاکه شم له سه ر زه ویه وه داده نا.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۸۸۳، والترمذی: ۸۵۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاری: ۱۵۸۴، ومسلم: ۱۳۳۳/۴۰۵.

په شه که گوتی: نهی باوکی موحه ممد چیت پی گیشتووه دهر باره ی نه و گوشه یه؟ عه تائیش گوتی: نه بو هوپه پره بوی گپراومه وه که گوتی له پیغه مبهری خوا ﷺ بووه که فهرموویه تی: ههر که سیک به ره وروو پرووی تیبکات نه وه پرووی کردوته په حمه تی خوا، ئینو هیشام گوتی: نهی باوکی موحه ممد نهی ته واف؟ عه تائیش گوتی: نه بو هوپه پره بوی گپراومه وه که له پیغه مبهری خواوه ﷺ بیستوویه تی که فهرموویه تی: ههر که سیک حهوت جار ته وافی بهیت بکات و قسه ی دنیایی نه کات، ته نها بلیت: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ، إِلَّا بِاللَّهِ»، نه وه ده خراپه ی له سهر ده سپرته وه و ده چاکه ی بو دهنوسری و ده پله بهرز ده کریته وه، وه ههر که س ته واف بکات و قسه ش بکات و له و حاله ش دایی (له ته وافدا)، نه وه ههر دوو پییه کانی له ناو په حمه ت دایه ههروه کو که سیک که پییه کانی له ناو تاودا بی (به لام به شه کانی تری جهسته ی نا).

بابه ت: دوو رکاتی دواي ته واف

۲۹۵۸- عَنِ الْمُطَّلِبِ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «إِذَا فَرَعَ مِنْ سَبْعِهِ جَاءَ، حَتَّى يُحَادِيَ بِالرُّكْنِ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ فِي حَاشِيَةِ الْمَطَافِ، وَلَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الطُّوَافِ أَحَدٌ» قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: هَذَا مَكَّةَ خَاصَّةً^(۱).

واته: موته لیب رضي الله عنه ده لی: بینومه پیغه مبهری خوا ﷺ کاتیک له حهوت ته وافه که بووه هات بهرانبهری روکن دوو رکات نوژی کرد له لایه کی که عبه و هیچ که سیک له بهینی نه و ته و افکاره کاندان نه بوو (واته: سوتره ی له نیوان خو ی و ته و افکاره کان دانه نابوو). ئینو ماجه گوتی: نه و سوتره دانه نانه تاییه ته به مه که.

۲۹۵۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «قَدِمَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ - قَالَ وَكَيْفَ: يَعْني عِنْدَ الْمَقَامِ - ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّفَا»^(۲).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۰۱۶ بمعناه، والنسائي: ۷۵۸ و ۲۹۵۹.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۹۵، ومسلم: ۱۲۳۴، والنسائي: ۲۹۳۰ و ۲۹۶۰ و ۲۹۶۶.

واته: ئينو عومهر ﷺ ده گيرېته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ هات و حوت جار ته وافي به يتي کرد، پاشان دوو رکات نوږتي کرد، وه کيع گوتي: واته: له لای مه قامی ئي پراهيم، پاشان ده رچوو بو صه فا.

۲۹۶۰- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ قَالَ: «لَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ طَوَافِ الْبَيْتِ أَتَى مَقَامَ إِبْرَاهِيمَ» فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا مَقَامُ أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ، الَّذِي قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: ﴿وَإِخْتِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ البقرة، قَالَ الْوَلِيدُ: فَقُلْتُ لِمَالِكٍ: هَكَذَا قَرَأَهَا: ﴿وَإِخْتِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ البقرة؟ قَالَ: نَعَمْ^(۱).

واته: جابير ﷺ ده لښ: کاتيک پيغه مبهري خوا ﷺ له ته وافي به يت بووه، هات بو مه قامی ئي پراهيم، جا عومهر گوتي: نه ی پيغه مبهري خوا ﷺ تا نه وه مه قام و شويني باو کمان ئي پراهيمه نه وه ی که خوی پاک و بيگه رد فهرموويه تي: ﴿وَإِخْتِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ البقرة، واته: شويني نه و به رده ی ئي پراهيم ﷺ له سه ري راده وه ستا (کاتي دروست کردني که عبه) بکه نه جيگای نوږت. وه ليد گوتي: به ماليکم گوت: به و جزره خوئندي وه: ﴿وَإِخْتِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ البقرة؟ گوتي: به لښ.

بابهت: ته وافي نه خوښ به سوار ی

۲۹۶۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّهَا مَرَّضَتْ «فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ تَطُوفَ مِنْ وَرَاءِ النَّاسِ، وَهِيَ رَاكِبَةٌ» قَالَتْ: «فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي إِلَى الْبَيْتِ، وَهُوَ يَقْرَأُ وَالطُّورِ وَكِتَابِ مَسْطُورٍ» قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: هَذَا حَدِيثٌ أَبِي بَكْرٍ^(۲).

واته: نوممو سه له مه ﷺ ده گيرېته وه، که نه خوښ که وتووه (له حه جدا)، ئنجا پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمانی پيکر دوه که له دواوه ی خه لک ته وافي بکات به سوار ی ولاخ، گوتي: جا بينيم که پيغه مبهري خوا ﷺ نوږتي به ره و به يت ده کرد و سوور ه تي ((الطور)) سی ده خوئند. ئينو ماچه گوتي: نه وه فهرمووده ی نه بو به کر (ی ئينو شه يبه) به.

(۱) ضعيف منكر بهذا اللفظ. وانظر: مسلم: ۱۲۱۸، وأبو داود: ۱۹۰۵، وابن ماجه: ۲۹۵۱، والنسائي: ۲۹۳۹ و ۲۹۴۴ و ۲۹۶۱_۲۹۷۴.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۶۴، ومسلم: ۱۲۷۶، وأبو داود: ۱۸۸۲، والنسائي: ۲۹۲۵ و ۲۹۲۷.

بابهټ: شونښيک که پټي ده لټين: (الملتزم) (نيوانی بهرده ره شه که و دهر گای که عبه)

۲۹۶۲- عَنْ عَمْرُو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: طُفْتُ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، فَلَمَّا فَرَعْنَا مِنَ السَّبْعِ، رَكَعْنَا فِي دُبْرِ الْكَعْبَةِ فَقُلْتُ: أَلَا نَتَعَوَّذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ، قَالَ: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ»، قَالَ: ثُمَّ مَضَى، فَاسْتَلَمَ الرُّكْنَ، ثُمَّ قَامَ بَيْنَ الْحَجَرِ وَالْبَابِ، فَأَلْصَقَ صَدْرَهُ، وَيَدَيْهِ، وَخَذَهُ إِلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَفْعَلُ»^(۱).

واته: عه مړی کورې شوعه یب له باوکیه وه رضي الله عنه ده گپړپته وه، ده لټی: له گه ل عه بدوللای کورې عه مړ ته و افم کرد، جا کاتیک حهوت ته و افه که مان ته و او کرد له پشته وه ی که عبه نو یژمان کرد، ئنجا گوتم: ئایا په نا به خوا نه گرین له ناگر؟ گوتی: په نا ده گرم به خوا له ناگری دوزخ، پاشان رویشته ده ستیدا له بهرده که، پاشان له نیوانی بهرده ره شه که و دهر گاکه (که پټی ده لټین: «الملتزم») پراوه ستا، ئنجا سنگ و ده سته کانی و لاچاوی به دیواره که وه نوساند، پاشان گوتی: ئا بهو شپوه به بینومه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم وایکړدوه.

بابهټ: نافرته تیک که له سورې مانگاندا پټ هه موو مه را سیمه کان ده کات جگه له ته و اف

۲۹۶۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: حَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، لَا نَرَى إِلَّا الْحَجَّ، فَلَمَّا كُنَّا بِسَرِفٍ، أَوْ قَرِيْبًا مِنْ سَرِفٍ، حِضْتُ فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَأَنَا أَبِي، فَقَالَ: «مَا لِكَ أَنْفَسْتِ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «إِنَّ هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ، عَلَى بَنَاتِ آدَمَ، فَأَقْضِي الْمَنَاسِكَ كُلَّهَا، غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ» قَالَتْ: «وَصَحَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ نِسَائِهِ، بِالْبَقْرِ»^(۲).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۸۹۹.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۹۴، ومسلم: ۱۲۱۱، وأبو داود: ۱۷۷۸ و ۱۷۸۱ و ۱۷۸۲، والترمذي: ۹۴۵، والنسائي: ۲۷۴۱ و ۲۷۶۳.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: له گەل پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ ده چووین، که ده رچوونه که مان ته نها بۆ حج کردن بوو، جا کاتیک گه یشتینه سه ریف (شونیتیکه له ده وری مه ککه) یان نزیکه سه ریف بووین، تووشی سو ری مانگانه بووم، ئنجا پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ هات بۆلام و له وکاته دا من ده گریام، ئه ویش فه رمووی: چیته؟ عاده بوو یته؟ گوتم: به لئ، فه رمووی: ئه وه شتی که که خوا بۆ ئافره تانی نه وه ی ئاده می داناوه (واته: دلئ دایه وه تا دل ته نگ نه بیت)، بویه هه موو ری و رهمه کانی حج بکه ته نها ته وافی که عبه مه که، (عائیشه) گو تی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ مانگایه کی کرده قوربانی بۆ خیزانه کانی.

بابهت: ئیحرام بهستن ته نها بۆ حج

۲۹۶۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «أَفْرَدَ الْحَجَّ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ به جیا ئیحرامی بۆ حج به ستووه.

۲۹۶۵- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «أَفْرَدَ الْحَجَّ»^(۲).

واته: عائشه ی دایکی ئیانداران رضی اللہ عنہا ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ به جیا ئیحرامی بۆ حج به ستووه.

۲۹۶۶- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «أَفْرَدَ الْحَجَّ»^(۳).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ به جیا ئیحرامی بۆ حج به ستووه.

۲۹۶۷- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «أَفْرَدُوا الْحَجَّ»^(۴).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ و ئه بو به کر و عومه ر و عوسان رضی اللہ عنہم به جیا ئیحرامیان بۆ حج به ستووه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۲/۱۲۱، وأبو داود: ۱۷۷، والترمذي: ۸۲۰، والنسائي: ۲۷۱۵ و ۲۷۱۶.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۲/۱۲۱، وأبو داود: ۱۷۷، والترمذي: ۸۲۰، والنسائي: ۲۷۱۵ و ۲۷۱۶.

(۳) صحیح. وانظر مسلم: ۱۲۱۶.

(۴) ضعيف الإسناد.

بابه ت: که سیک که ئی حرام بو حج و عومره پیکه وه به ستنې

۲۹۶۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَى مَكَّةَ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: «لَبَيْكَ عُمْرَةً، وَحِجَّةً»^(۱).

واته: نه نه سی کورې مالیک رضي الله عنه ده لئ: له گه ل پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ده رچو وین بو مه ککه، جا گویم لیبوو (پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم) ده یفه رموو: «لبیک عمره و حجه»، واته: ته لیبه سی عومره و حه جی پیکه وه کرد.

۲۹۶۹- عَنْ أَنَسِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَبَيْكَ بِعُمْرَةٍ، وَحِجَّةٍ»^(۲).

واته: نه نه س رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم فه رموو یه تی: «لبیک بعمره و حجه»، واته: ته لیبه سی عومره و حه جی به یه که وه کرد.

۲۹۷۰- عَنْ عَبْدِ بْنِ أَبِي لُبَابَةَ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ شَقِيقَ بْنِ سَلَمَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الصُّبَيْ بَنَ مَعْبُدٍ، يَقُولُ: كُنْتُ رَجُلًا نَصْرَانِيًّا، فَأَسْلَمْتُ، فَأَهْلَلْتُ بِالْحَجِّ، وَالْعُمْرَةِ، فَسَمِعَنِي سَلْمَانُ بْنُ رَبِيعَةَ، وَزَيْدُ بْنُ صُوحَانَ وَأَنَا أَهْلُ بِهِمَا جَمِيعًا بِالْقَادِسِيَّةِ، فَقَالَ: لَهَذَا أَضَلُّ مِنْ بَعِيرِهِ، فَكَأَمَّا حَمَلًا عَلَيَّ جَبَلًا بِكَلِمَتَيْهِمَا، فَقَدِمْتُ عَلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمَا، فَلَامَهُمَا، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ، فَقَالَ: «هُدَيْتَ لِسُنَّةِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، هُدَيْتَ لِسُنَّةِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم» قَالَ هِشَامٌ: فِي حَدِيثِهِ قَالَ شَقِيقٌ: فَكَثِيرًا مَا ذَهَبْتُ أَنَا وَمَسْرُوقٌ نَسَّأَلُهُ عَنْهُ^(۳).

واته: عه بده سی کورې نه بو لوبابه رضي الله عنه ده لئ: گویم له نه بو وائیل که شه قیقی کورې سه له مه بوو ده یگوت: گویم له صوبه بیبه سی کورې مه عبه د بوو ده یگوت: من پیاو نکې نه صرانی بووم و مسولمان بووم، ئنجا به نیه تی حج و عومره ئی حرام به ست، جا سه لمانی کورې ره بیعه و زهیدی کورې صوحان گوئیان لیم بوو که من به نیه تی هه ردوو کیان ئی حرام ده به ستم له قادسیه، بو یه گوئیان: ئا نه وه له وشتره که ی نه شاره زاتره، منیش

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۰۰۱، ومسلم: ۱۲۳۲ و ۱۲۵۱، وأبو داود: ۱۷۹۵ و ۱۷۹۶، والترمذي: ۸۱۸، والنسائي: ۲۷۲۹_۲۷۳۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۰۰۱، ومسلم: ۱۲۳۲ و ۱۲۵۱، وأبو داود: ۱۷۹۵ و ۱۷۹۶، والترمذي: ۸۱۸، والنسائي: ۲۷۲۹_۲۷۳۱.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۷۹۸ مختصراً و ۱۷۹۹، والنسائي: ۲۷۱۹ و ۲۷۲۰ و ۲۷۲۱.

وهک نه وهى کيوتک بخه نه سهر پشتم بهو قسه يان (هيندهم پي ناخوش بوو)، بويه هاتمه لاي عومهرى کورى خه تتاب، نجا باسه کهم بو گيرايه وه، نه ویش پرووى تیکردن و لومه و سهرزه نشتى کردن، پاشان پرووى له من کردو، گوتى: له سهر پرباز و سوننه تى پيغه مبهري ﷺ رينوينى کراوى، له سهر پرباز و سوننه تى پيغه مبهري ﷺ رينوينى کراوى. هيشام له گيرانه وه کهى خویدا گوتى: شه قيق گوتى: من و مه سروق زور جار ده چووين پرسيارمان ده رباره ي لیده کرد.

۲۹۷۰- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ، وَأَبُو مُعَاوِيَةَ وَخَالِي يَعْلَى قَالُوا: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنِ الصُّبَيْ بِنِ مَعْبُدٍ قَالَ: كُنْتُ حَدِيثَ عَهْدٍ بِنَصْرَانِيَّةٍ، فَأَسْلَمْتُ، فَلَمْ أَلْ أَنْ أَجْتَهَدَ فَأَهْلَلْتُ بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(۱).

واته: صبى کورى مه عبهد ده لى: تازه به تازه له گاوريه وه موسولمان ببووم، هيچ دوو دل نه بووم له جيهادو تیکوشان، - کاتى دهج و عومره هات- منيش نيحرامم به دهج و عومره به يه که وه به ست، نيمتر به شيوه ي فهرمووده ي پيشوو گيرايه وه و باسى کرد.

۲۹۷۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو طَلْحَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «فَرَنَ الْحَجَّ، وَالْعُمْرَةَ»^(۲).

واته: نينو عه عباس رضى الله عنهما ده لى: نه بو ته لحه هه والى پيدام که پيغه مبهري خوا ﷺ دهج و عومره ي به يه که وه کو کردو ته وه.

بابه ت: ته وافى که سيک که دهج و عومره به يه که وه بکات

۲۹۷۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، وَابْنِ عُمَرَ وَابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «لَمْ يَطْفُ هُوَ وَأَصْحَابُهُ، لِعُمْرَتِهِمْ وَحَجَّتِهِمْ، حِينَ قَدِمُوا، إِلَّا طَوَافًا وَاحِدًا»^(۳).

واته: جابري کورى عه بدوللا و نينو عومره و نينو عه عباس رضى الله عنهما ده گيرنه وه، پيغه مبهري خوا ﷺ و هاوه لانى کاتى هاتن بو دهج و عومره که يان ته نها يه ک ته وافيان کرد.

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۷۹۸ مختصراً و ۱۷۹۹، والنسائي: ۲۷۱۹ و ۲۷۲۰ و ۲۷۲۱.

(۲) صحيح. انفرد به ابن ماجه.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۲۱۵ و ۱۲۷۹، وأبو داود: ۱۸۹۵، والترمذي: ۹۴۷، والنسائي: ۲۹۸۶.

۲۹۷۳- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «طَافَ لِلْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ، طَوَافًا وَاحِدًا»^(۱).

واته: جابیر رضی الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری رضی الله عنه بو حج و عومره یه ک ته وافی کردوه (نه ک بو ههر یه که یان ته وافی به جیا).

۲۹۷۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما، «أَنَّهُ قَدِمَ قَارِنًا، فَطَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا، وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ» ثُمَّ قَالَ: «هَكَذَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم»^(۲).

واته: ئیبنو عومر رضی الله عنهما ده گپریته وه، که هات حج و عومره ی به یه که وه کرد، ئنجا حهوت جار ته وافی که عبه ی کرد و سه عی (پویشتنی) نیوان صه فا و مه پوه ی کرد، پاشان گوتی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه به و شیوازه ی کردوه.

۲۹۷۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ أَحْرَمَ بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ، كَفَى لَهُمَا طَوَافٌ وَاحِدٌ، وَلَمْ يَحِلَّ، حَتَّى يَفِضِيَ حَجَّهُ، وَيَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيعًا»^(۳).

واته: ئیبنو عومر رضی الله عنهما ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فه رمووه تی: ههر که سیک به نیه تی حج و عومره ئیحرامی به ست نه وه یه ک ته وافی ته و اووه بو ههر دووکیان، وه نابی ئیحرام بشکیننی تا حه جه که ی ته و او ده بی و ئیحرام شکاننده که ی ههر دووکیان ده بی به یه که وه بیته.

۲۹۷۶- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «هُوَ بِالْعَقِيقِ «أَتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي، فَقَالَ: صَلِّ فِي هَذَا الْوَادِي الْمُبَارَكِ، وَقُلْ: عُمْرَةٌ فِي حَجَّةٍ» وَاللَّفْظُ لِذَحِيمٍ»^(۴).

واته: عومره ی کوری خه تباب رضی الله عنه ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا رضی الله عنه بوو که له عه قیق بوو ده یفه رموو: که سیک هاته لام له لایه ن پهروه ردگارمه وه، گوتی: له و شیوه پیروزه نوئز بکه و بلنی: عومره ده چیتته ناو حه ج (واته: نیه تی حج و عومره به یه که وه بیته).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۱۵ و ۱۲۷۹، وأبو داود: ۱۸۹۵، والترمذي: ۹۴۷، والنسائي: ۲۹۸۶.

(۲) صحیح. انظر البخاري: ۳۹۵ و ۱۶۱۷ و ۱۶۹۱ و ۱۲۳۴ و ۱۲۶۱.

(۳) صحیح موقوفاً. أخرجه البخاري: ۱۶۳۹، ومسلم: ۱۲۳۰، والترمذي: ۹۵۸، والنسائي: ۲۷۴۶ و ۲۹۳۳. البخاري، مسلم، النسائي أخرجه مطولاً.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۳۴، وأبو داود: ۱۸۰۰.

۲۹۷۷- عَنْ سُرَاقَةَ بْنِ جُعْشِمٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، خَطِيبًا فِي هَذَا الْوَادِي، فَقَالَ: «أَلَا إِنَّ الْعُمْرَةَ، قَدْ دَخَلَتْ فِي الْحَجِّ، إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: سوراچه‌ی کوری جو عشوم رضی اللہ عنہ ده‌لئی: نا له م شیوه‌دا پیغه مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ هه‌لسا بو وتاردان و فه‌رمووی: ناگاداربن عومره چوته ناو حج تا پوژی قیامت (واته: به‌یه‌که‌وه ده‌کرین و به‌یه‌که‌وه نیه‌تیاں بو ده‌هینری).

۲۹۷۸- عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشَّخِيرِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ لِي عِمْرَانُ بْنُ الْحُصَيْنِ: إِنِّي أُحَدِّثُكَ حَدِيثًا، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَكَ بِهِ بَعْدَ الْيَوْمِ، اعْلَمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «قَدِ اعْتَمَرَ طَائِفَةً مِنْ أَهْلِهِ فِي الْعَشْرِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، فَلَمْ يَنْهَ عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَلَمْ يَنْزِلْ نَسْخُهُ» قَالَ فِي ذَلِكَ بَعْدُ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ، أَنْ يَقُولَ^(۲).

واته: موته‌ریفی کوری عه‌بدو‌ل‌لای کوری شیخیر رضی اللہ عنہ ده‌لئی: عیمپانی کوری حوصه‌ین پنی گوتم: هه‌والیکت پیده‌ده‌م که به‌لکو خوا بیکاته مایه‌ی سوودگه‌یاندن پی له نه‌مروو به‌دواوه، بزانه بیگومان پیغه مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ هه‌ندی له خانه‌واده‌که‌ی له ده‌ی «ذو الحجة» دا عومره‌یان کرد و پیغه مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ قه‌ده‌غه‌شی نه‌کردن، وه هیج شتیکیش دانه‌به‌زیوه نه‌م بریاره هه‌لبوه‌شینیتته‌وه، نیتر لیره به‌دوا هه‌ر که‌س له‌سه‌ر نه‌م مه‌سه‌له‌یه هه‌ر شتیکی بلئی نه‌وه به‌رای خوی ده‌بلئی.

۲۹۷۹- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ كَانَ يُفْتِي بِالْمُنْعَةِ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: رُوَيْدَكَ بَعْضُ فُتْيَاكَ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي، مَا أَحَدَتْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِي النَّسْكِ بَعْدَكَ، حَتَّى لَقِيْتَهُ بَعْدُ، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ عَمْرُ: «قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَعَلَهُ وَأَصْحَابُهُ، وَلَكِنِّي كَرِهْتُ أَنْ يَظْلَمُوا بِهِنَّ مُعْرِسِينَ تَحْتَ الْأَرَاكِ، ثُمَّ يَرْوَحُونَ بِالْحَجِّ تَقَطُّرُ رُءُوسَهُمْ»^(۳).

واته: له نه‌بو موسای نه‌شعه‌ریبه‌وه رضی اللہ عنہ ده‌گپرنه‌وه، که فه‌توای ده‌دا به‌وه‌ی که حج و عومره ده‌کری له یه‌ک جیا بکرینه‌وه، جا پیاوینک پیی گوت: له فه‌تواکه‌ت هیواش به‌، بیگومان تو نازانی که نه‌میری پرواداران چ بریاریکی داوه بو حج له دوا‌ی تو،

(۱) صحیح لغیره. النسائي: ۲۸۰۶ و ۲۸۰۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۱۸، ومسلم: ۱۲۲۶/۱۷۲.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۲۲، والنسائي: ۲۷۳۵.

هتا دواتر پى گه یشتم و له و باره یه وه لیم پرسى، عومهریش گوتى: بیگومان زانیومه که پیغه مبهرى خوا ﷺ و هاوه لانی نه و جوره حج و عومپه یان کردوه، به لام من پیم ناخوش بوو که خه لکی له نه پراک (شونیکه له نریک کتوی عه ره فات) سه رقال بن له گه ل خیزانه کانمان، پاشان دهر بچن بو حج له کاتیکدا که تاو له سه ریان ده تکی (واته: مافى ته واوی حج نادهن و که مته رخه م ده بن).

بابه ت: هه لوه شان دنه وه ی حج

۲۹۸۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: أَهْلَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالْحَجِّ خَالِصًا، لَا نَخْلُطُهُ بِعُمْرَةٍ، فَقَدِمْنَا مَكَّةَ، لِارْتَبَعِ لَيْالٍ خَلَوْنَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، فَلَمَّا طُفْنَا بِالْبَيْتِ، وَسَعَيْنَا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَجْعَلَهَا عُمْرَةً، وَأَنْ نَحِلَّ إِلَى النِّسَاءِ» فَقُلْنَا مَا بَيْنَنَا: لَيْسَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَرَفَةَ، إِلَّا خَمْسُ، فَنَخْرُجُ إِلَيْهَا، وَمَذَاكِرُنَا تَقْطُرُ مَنِيًّا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَبْرَأُكُمْ وَأَصْدَقُكُمْ، وَلَوْلَا الْهُدْيُ، لَأَخْلَلْتُ» فَقَالَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ: أَمُنَعْتُنَا هَذِهِ، لِعَامِنَا هَذَا، أَمْ لَأَبْدٍ؟ فَقَالَ: «لَا، بَلْ لَأَبْدٍ الْأَبْدِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لی: له گه ل پیغه مبهرى خوادا ﷺ ئیحرامان تاییه ت بو حج به ست، که عومپه ی له گه ل تیکه ل نه که ین، جا هاتین بو مه ککه که چوار روژ له «ذو الحجة» تیپه ری بوو، جا کاتیک ته وافى که عه مان کرد و هاتوو چوی تیوان صه فا و مهروه مان کرد، پیغه مبهرى خوا ﷺ فه رمانی پیکردین که حه جه که مان بکه ین به عومپه و خیزانه کانمان بو حه لال بین (واته: ئیحرام بشکینن)، ئیمه ش گوتمان: نه وه نده ی نه ماوه، ماوه ی ئیمه له ئیستادا له گه ل روژی عه ره فات پینج روژ ماوه، جا ده کری دهر چین بو عه ره فات و تازه ش له گه ل خیزانه کانمان بووین؟ ئنجا پیغه مبهرى خوا ﷺ فه رموی: به دلنیا یی من له هه مووتان باشترم و راستگوتریشم، خو نه گه ر دیاری مالی خوام له گه ل خو م نه هی نابا، نه وه منیش ئیحرامم ده شکاند، جا سوپا قه ی کوری مالیک گوتی: ئایا نه وه ته مه توعه ته نها بو نه و سأل، یان بو هه تا هه تایه واده بی؟ پیغه مبهرى خوا ﷺ فه رموی: نه خیر، به لکو بو هه تا هه تایه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۸۵ و ۷۳۶۷، ومسلم: ۱۲۱۶، وأبو داود: ۱۷۸۷ و ۱۷۸۹، والنسائي: ۲۸۰۵.

۲۹۸۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لِيَحْمِسَ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ، لَا نَرَى إِلَّا الْحَجَّ، حَتَّى إِذَا قَدِمْنَا وَدَنَوْنَا «أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْيٌ أَنْ يَحِلَّ» فَحَلَّ النَّاسُ كُلُّهُمْ، إِلَّا مَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ النَّحْرِ، «دَخَلَ عَلَيْنَا بِلَحْمٍ بَقَرٍ، فَقِيلَ ذَبَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ أَزْوَاجِهِ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ ده رچوون که پینج پوژی مابوو له مانگی «ذو القعدة»، که تهنها مهبه ستمان حه ج کردن بوو، هه تا هاتین و نزیک بووینه وه، نیتر پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمانی به وانه کرد که دیاری مالی خویان له گه ل خویان نه هیناوه نیحرام بشکینن، نجا خه لکه که جگه له وانه ی دیاریان هینابوو هه موویان نیحرامیان شکاند، جا له کاتی پوژی قوریانی کردندا یه کیک هات بو لامان و گوشتی مانگای هینابوو، جا گوترا که پیغه مبهری خوا ﷺ بو خیزانه کانی مانگای سه ربیره وه و کردوته قوریانی.

۲۹۸۲- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَصْحَابُهُ، فَأَحْرَمْنَا بِالْحَجِّ، فَلَمَّا قَدِمْنَا مَكَّةَ قَالَ: «اجْعَلُوا حِجَّتَكُمْ، عُمْرَةً» فَقَالَ النَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ أَحْرَمْنَا بِالْحَجِّ، فَكَيْفَ نَجْعَلُهَا عُمْرَةً؟ قَالَ: «انظُرُوا مَا أَمَرَكُمْ بِهِ، فَافْعَلُوا» فَرَدُّوا عَلَيْهِ الْقَوْلَ، فَغَضِبَ فَأَنْطَلَقَ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ غَضَبَانَ، فَرَأَتْ الْعَصَبَ فِي وَجْهِهِ، فَقَالَتْ: مَنْ أَعْضَبَكَ؟ أَعْضَبَهُ اللَّهُ قَالَ: «وَمَا لِي لَا أَعْضِبُ، وَأَنَا أَمْرٌ أَمْرًا، فَلَا أُتْبَعُ»^(۲).

واته: بهرائی کوری عازیب رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ له گه ل هاوه لانی له گه لمان ده رچوو، نجا نیحرامان بو حه ج به ست، جا کاتی هاتینه مه ککه فه رمووی: حه ج که تان بکه ن به عومره (واته: نیحرام بشکینن)، خه لکه که ش گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ بیگومان تیمه نیحرامان بو حه ج به ستووه، جا چون بیکه ینه عومره؟ فه رمووی: نه وه ی فه رمانتان پی ده که م نه وه یان بکه ن، نه وانیش قسه که ی خویان دووباره کرده وه، پیغه مبه ریش ﷺ تووره بو و پویش، پاشان به تووره بیه وه چوو بو لای عائشه، عائشه ش تووره بوونه که ی پیوه بینی و گوتی: کنی تووره ی

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۴، ومسلم: ۱۲۱۱، والنسائي: ۲۶۵۰.

(۲) ضعيف.

کردووی خوا سزای بدات؟ فهرمووی: چۆن تووره نهبم له کاتیکدا من فهرمانی شتیکیان پیده کهم و نهوانیش به کسه ر جیبه جینی ناکهن.

۲۹۸۳- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مُحْرِمِينَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ، فَلْيَقِمْ عَلَى إِحْرَامِهِ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْيٌ، فَلْيَحْلِلْ» قَالَتْ: وَلَمْ يَكُنْ مَعِيَ هَدْيٌ، فَأَحْلَلْتُ، وَكَانَ مَعَ الزُّبَيْرِ، هَدْيٌ، فَلَمْ يَحِلَّ، فَلَبِسْتُ ثِيَابِي، وَجِئْتُ إِلَى الزُّبَيْرِ، فَقَالَ: قَوْمِي عَنِّي، فَقُلْتُ: أَتَخَشَى أَنْ أَثْبَّ عَلَيْكَ؟^(۱)

واته: نهسانی کچی نه بو به کر صلی اللہ علیہ وسلم ده لئ: ئیحرامان له گه ل پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به ستبو و ده رچووین، ئنجا پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: ههر که سیک دیاری له گه ل خوی هیناوه با به ئیحرامه وه بمینیتته وه، نه وه شی که دیاری نه هیناوه له گه ل خوی با ئیحرام بشکینئ، گوتی: من دیاریم نه هینابوو بویه ئیحرامم شکاند، به لام زوبهیر دیاری هینابوو ئیحرامی نه شکاند، ئنجا منیش پۆشاکم له بهر کرد و هاتم بۆ لای زوبهیر (که هاوسه ریه تی)، گوتی: لئیم دوور بکه وه (چونکه له ئیحرامدا بووه)، ده لئ: منیش گوتم: ئایا ده ترسیی تووشی شتیکت بکه م؟

بابهت: نهوانه ی که ده لئین

هه لوه شانده وه ی حهج تایبهت بووه به نهوان

۲۹۸۴- عَنِ الْحَارِثِ بْنِ بِلَالِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ فَسَخَ الْحَجَّ فِي الْعُمْرَةِ، لَنَا خَاصَّةً؟ أَمْ لِلنَّاسِ عَامَّةً؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «بَلْ لَنَا خَاصَّةً»^(۲).

واته: حاریسی کوری بیلالی کوری حاریس له باوکیه وه صلی اللہ علیہ وسلم ده گپریته وه، ده لئ: گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم پیم بلئ ئاخو هه لوه شانده وه ی حهج بۆ عومره تایبه ته به ئیمه؟ یان هه موو خه لکی بۆ یان هه یه به گشتی؟ پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: به لکو تایبه ته به ئیمه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۳۶، والنسائي: ۲۹۹۲.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۸۰۸، والنسائي: ۲۸۰۸.

۲۹۸۵- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَتِ الْمُتَنَعَةُ فِي الْحَجِّ لِأَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم خَاصَّةً»^(۱).

واته: نه بو زهر رضي الله عنه ده لئى: هه لوه شانندنه وهى دهج بو عومره تايبت بووه به هاوه لاني موحه مهده صلى الله عليه وسلم.

بابته: هاتووچۆي صفا و مهره

۲۹۸۶- عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ رضي الله عنه، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: مَا أَرَى عَلَيَّ جُنَاحًا، أَنْ لَا أَطُوفَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، قَالَتْ: «إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا﴾^(۱۸۸) البقرة، وَلَوْ كَانَ كَمَا تَقُولُ: لَكَانَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ، لَا يَطُوفَ بِهِمَا، إِنَّمَا أُنزِلَ هَذَا فِي نَاسٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، كَانُوا إِذَا أَهَلُّوا، أَهَلُّوا لِمَنَاءَ، فَلَا يَحِلُّ لَهُمْ أَنْ يَطُوفُوا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، فَلَمَّا قَدِمُوا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي الْحَجِّ، ذَكَرُوا ذَلِكَ لَهُ، فَأَنْزَلَهَا اللَّهُ، فَلَعَمْرِي مَا أَتَمَّ اللَّهُ صلى الله عليه وسلم حَجَّ، مَنْ لَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ»^(۲).

واته: هيشامى كورى عوروه رضي الله عنه ده لئى: باوكم پئى راگه ياندم و گوتى: به عايشه م گوت: نه گهر (له ده جدا) هاتووچۆي نيوان صفا و مهره نه كه م پيموايه كه هيچم ناكه ويته سهر، گوتى: بيگومان خوا ده فه رموى: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا﴾^(۱۸۸) البقرة، واته: به راستى صفا و مهره له دروشمه كانى (ثاينى) خوان، جا ههر كه سيك ده جى مالى خواى كرد، يان عومره ي كرد هيچ خراپه و تاوانى ناگات كه هاتووچۆ و سه عى نيوان صفا و مهره بكات. (واته: نه گهر چى كاتى خوئشى هاوبه شدانره كان سه عى نه و جيگايه يان كردبى و ده ستيان به بته كاندا هينابى و ماچيان كردبن، نه مرؤ به فه رمانى خوا بو ئيوه ره وايه ته وافيان بكنن). خو نه گهر به و جوړه بايه كه تو ده لئى نه وه ثايه ته كه ئاواهى ده بوو: هيچ گوناوى له سهر نيه نه گهر هاتووچۆي صفا و مهره نه كات، ئنجا بيگومان نه و ثايه ته له سهر خه لكىك دابه زى له سهر نه نصاربيه كان، كاتىك كه ئيحراميان ده به ست ئيحراميان بو مه نات (كه بتيك بوو) ده به ست، جا بو يان ده لال نه بوو كه صفا و

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۲۲۴، وأبو داود: ۱۸۰۷، والنسائي: ۲۸۰۹_۲۸۱۲.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۶۴۳، ومسلم: ۱۲۷۷، وأبو داود: ۱۹۰۱، والترمذي: ۲۹۶۵، والنسائي: ۲۹۶۷ و ۲۹۶۸.

مهروه بکهن، جا کاتیک که له گهل پیغه مبهري ﷺ هاتن بو حه ج نه وه یان بو باسکرد،
 نجا خوی ﷺ نهو نایه تهی دابه زاند، سویند بی به خوا حه جی که سیک به ته او
 دانانریت و وه رناگیری که هاتو چوی نیوان صفا و مهروه نه کات.

۲۹۸۷- عَنْ أُمِّ وَدِّ لَيْسِيَّةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ وَهُوَ يَقُولُ: «لَا يُقَطِّعُ الْأَبْطَحُ، إِلَّا شَدًّا»^(۱).

واته: توممو وه له دی شهیه رضی اللہ عنہا ده لی: بینیم که پیغه مبهري خوا ﷺ هاتو چوی نیوان
 صفا و مهروهی ده کرد و ده یفه رموو: نهو شوینت به خیرایی رۆشتن نه بی نابردری.

۲۹۸۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: إِنَّ أَسْعَ بَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ، فَقَدْ «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَسْعَى
 وَإِنْ أَمْشِ، فَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَمْشِي، وَأَنَا شَيْخٌ كَبِيرٌ»^(۲).

واته: ئبینو عومهر رضی اللہ عنہما ده لی: نه گهر به خیرایی هاتو چوی نیوان صفا و مهروه بکهم،
 نه وه بیگومان پیغه مبهري خوام رضی اللہ عنہما بینو به خیرایی صفا و مهروهی ده کرد، وه نه گهر
 به رۆشتنی ناسایی برۆم، نه وه بینومه که پیغه مبهري خوا ﷺ به ناسایی ده رۆیی،
 منیش پیر و به ته مه نم.

بابه ت: عومره

۲۹۸۹- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «الْحَجُّ جِهَادٌ، وَالْعُمْرَةُ
 تَطَوُّعٌ»^(۳).

واته: ته له هی کوری عوبه بدوللا رضی اللہ عنہ ده گپ رته وه، که گوئی له پیغه مبهري خوا ﷺ بو
 که ده یفه رموو: حه ج جیهاده و عومره ش سوننه ت و زیده چاکه به.

۲۹۹۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حِينَ «اعْتَمَرَ، فَطَافَ وَطُفْنَا
 مَعَهُ، وَصَلَّى وَصَلَّيْنَا مَعَهُ، وَكُنَّا نَسْتُرُهُ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ، لَا يُصِيبُهُ أَحَدٌ بِسَيْءٍ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۹۸۰.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۰۴، والترمذي: ۸۶۴، والنسائي: ۲۹۷۶.

(۳) ضعيف.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۰۰ و ۱۷۹۱، وأبو داود: ۱۹۰۲ و ۱۹۰۳.

واته: عہد ولّای کوری نہ بو ئه وفا ﷺ ده گپرتہ وه، ده لئی: ئیمه له خزمهت پیغه مبهری خوادا ﷺ بووین کاتیک که عومرہ ی کرد، ئنجا ته وافی کردو، ئیمه ش له گه لّ نه و ته وافیان کرد، وه نوژی کردو، ئیمه ش نوژی مان له گه لئی کرد، وه ئیمه له خه لکی مه ککه ده مانپاراست نه وه ک که سیک تووشی شتیکی بکات (زیانی پیبگه یه نن).

بابهت: عومرہ له رهمه زاندا

۲۹۹۱- عَنْ وَهْبِ بْنِ حَنْبَشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ، تَعْدِلُ حَجَّةً»^(۱).

واته: وهه بی کوری خه نبه ش ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: عومرہ یه ک که له رهمه زاندا بکری (خیر و پاداشته که ی) به رانبه ره به حه جیک.

۲۹۹۲- عَنْ هَرَمِ بْنِ حَنْبَشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ، تَعْدِلُ حَجَّةً»^(۲).

واته: هه ریمی کوری خه نبه ش ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: عومرہ یه ک که له رهمه زاندا بکری (خیر و پاداشته که ی) به رانبه ره به حه جیک.

۲۹۹۳- عَنْ أَبِي مَعْقِلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ، تَعْدِلُ حَجَّةً»^(۳).

واته: نه بو مه عقیل ﷺ ده گپرتہ وه، پیغه مبهر ﷺ فه رموویه تی: عومرہ یه ک که له رهمه زاندا بکری (خیر و پاداشته که ی) به رانبه ره به حه جیک.

۲۹۹۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ، تَعْدِلُ حَجَّةً»^(۴).

واته: ئینو عه عباس ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: عومرہ یه ک که له رهمه زاندا بکری (خیر و پاداشته که ی) به رانبه ره به حه جیک.

۲۹۹۵- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ، تَعْدِلُ حَجَّةً»^(۵).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. انظر أبو داود: ۱۹۸۸، والترمذي: ۹۳۹.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۸۲، ومسلم: ۱۲۵۶، والنسائي: ۲۱۱۰.

(۵) صحیح.

واته: جابیر رضی الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهری رضی الله عنه فهرموویه تی: عومره یه ک که له ره مه زاندا بکری (خیر و پاداشته که ی) به رانبه ره به حه جتیک.

بابه ت: عومره له مانگی (ذو القعدة)

۲۹۹۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، قَالَ: «لَمْ يَعْتَمِرْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، إِلَّا فِي ذِي الْقَعْدَةِ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه ته نها له مانگی «ذو القعدة» دا عومره ی کردوه.

۲۹۹۷- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: «لَمْ يَعْتَمِرْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عُمْرَةً، إِلَّا فِي ذِي الْقَعْدَةِ»^(۲).

واته: عائشه رضی الله عنها ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه ته نها له مانگی «ذو القعدة» دا عومره ی کردوه.

بابه ت: عومره له مانگی ره جه بدا

۲۹۹۸- عَنْ عُرْوَةَ رضی الله عنها، قَالَ: سُئِلَ ابْنُ عُمَرَ رضی الله عنه فِي أَيِّ شَهْرٍ اعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله? قَالَ: «فِي رَجَبٍ» فَقَالَتْ عَائِشَةُ: «مَا اعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي رَجَبٍ قَطُّ، وَمَا اعْتَمَرَ إِلَّا وَهُوَ مَعَهُ» تَعْنِي ابْنَ عُمَرَ^(۳).

واته: عوروه رضی الله عنها ده لی: پرسیار کرا له ئینو عومره رضی الله عنه که ئایا پیغه مبهری خوا رضی الله عنه له چ مانگی کدا عومره ی کردوه؟ گوتی: له مانگی ره جه بدا، جا عائشه رضی الله عنها گوتی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه هیچ کات له ره جه بدا عومره ی نه کردوه، هیچ عومره یه کیشی نه کردوه مه گهر ئینو عومره رضی الله عنه ههر له گه لی بووه.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۹۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۷۶، ومسلم: ۱۲۵۵، والترمذي: ۹۳۶.

بابہت: ئیحرامی عومرہ لہ تنعیم

۲۹۹۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «أَمَرَهُ أَنْ يُرْدَفَ عَائِشَةَ، فَيَعْمِرَهَا مِنْ التَّنْعِيمِ»^(۱).

واتہ: عہ بدورپرہ حمانی کوری تہ بو بہ کر ﷺ دہ گپرتتہ وہ، پیغہ مہبر ﷺ فہرمانی پینکردوہ لہ گہل عائشہ (کہ خوشکی عہ بدورپرہ حمان بووہ) بچیت و بیبات بو تہنعیم (شونیتیکہ لہ دہرہ وہی حہرہ می مہ ککہ) لہوی ئیحرامی عومرہ بیہستی.

۳۰۰۰- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ نُؤَافِي هِلَالَ ذِي الْحِجَّةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَرَادَ مِنْكُمْ، أَنْ يَهْلُ بِعُمْرَةٍ، فَلْيَهْلُ، فَلَوْلَا أَنِّي أَهْدَيْتُ، لَأَهْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ» قَالَتْ: فَكَانَ مِنَ الْقَوْمِ مَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ، وَمِنْهُمْ مَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ، فَكُنْتُ أَنَا مِمَّنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ، قَالَتْ: فَخَرَجْنَا حَتَّى قَدِمْنَا مَكَّةَ، فَأَدْرَكَنِي يَوْمَ عَرَفَةَ، وَأَنَا حَائِضٌ، لَمْ أَجَلْ مِنْ عُمْرَتِي، فَشَكَوْتُ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «دَعِي عُمْرَتِكَ، وَأَنْقِضِي رَأْسَكَ، وَأَمْتَسِطِي، وَأَهْلِي بِالْحَجِّ» قَالَتْ: فَفَعَلْتُ، فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ الْحَضْبَةِ، وَقَدْ قَضَى اللَّهُ حَجَّنَا، أُرْسِلَ مَعِيَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، فَأَرْدَفَنِي وَخَرَجَ إِلَى التَّنْعِيمِ، فَأَحْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ، فَقَضَى اللَّهُ حَجَّنَا وَعُمْرَتَنَا، وَلَمْ يَكُنْ فِي ذَلِكَ هَدْيٍ، وَلَا صَدَقَةٍ، وَلَا صَوْمٍ^(۲).

واتہ: عائشہ رضی اللہ عنہا دہلی: لہ نزیکی مانگی «ذو الحجہ» دا لہ گہل پیغہ مہبری خوا ﷺ دہرچوون لہ حہجی مالٹاواایدا، ئنجا پیغہ مہبری خوا ﷺ فہرمووی: ہہر کہس دہیہوی ئیحرامی عومرہ بیہستی با بیہستی، خو تہ گہر من دیاری مالی خوام پینہ بایہ، تہوہ ئیحرام بہ عومرہ دہ بہست، جا عائشہ رضی اللہ عنہا دہلی: جا ہہ ندیک لہ خہلکہ کہ ئیحرامی عومرہ یان بہست، وہ ہہ ندیکیشیان ئیحرامی حہ جیان بہست، وہ من یہ کیک بووم لہ وانہی ئیحرامی عومرہ یان بہستبوو، دہلی: رویشین تاکو گہیشینہ مہ ککہ، ئیر کہوتمہ ناو روژی عہرہ فہوہو تووشی سوپی مانگانہ بووم، ئیحرامی عومرہ نہشکاند، چومہ لای پیغہ مہبر ﷺ و شتہ کہم بوی باسکرد، تہویش فہرمووی: واز لہ عومرہ کہت پینہ و سہر و پرجت بکہوہو، شانہی بکہ (مہ بہستی خووشستن

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۸۴، ومسلم: ۱۲۱۲، وأبو داود: ۱۹۹۵، والترمذي: ۹۳۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۴ و ۱۷۸۳، ومسلم: ۱۲۱۱.

بوو)، وه ئیحرامی حج ببهسته، گوتی: منیش وامکرد، جا که شهوی حصبه هات (حصبه شوئیکه شهو لئی ده مانه وه) وه خوا حصه که مانی ته و او کرد، پیغمبه ر ﷺ عه بدوپره حمانی کوری نه بو به کری له گه ل ناردم، له گه لم هات بو ته نعیم، نجا له وئی ئیحرامی عومره م بهست، خوا حج و عومره که ی کرده به شمان، له سهر نه وه نه دیاری و، فیدیه و، صده قه هه بوو، نه پوژووگرتن.

بابهت: کهسیک ئیحرام ببهستنه له بهیتولمه قدیس

۳۰۰۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ، غُفِرَ لَهُ»^(۱).

واته: ئوممو سه له مه ﷺ ده گپریته وه، پیغمبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: ههر کهسیک له بهیتولمه قدیس ئیحرامی عومره ببهستی، له گونا هه کانی ده بوردری.

۳۰۰۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ، كَانَتْ لَهُ كُفَّارَةً، لِمَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ» قَالَتْ: فَخَرَجَتْ أُمِّي مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ بِعُمْرَةٍ^(۲).

واته: ئوممو سه له مه ی ﷺ خیزانی پیغمبه ر ﷺ ده لی: پیغمبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: ههر کهسیک له بهیتولمه قدیسه وه ئیحرامی عومره ببهستی، نه وه بو ی ده بیته هوی داپوشینی گونا هه کانی پیشووی، گوتی: جا دایکم چوو له «بیت المقدس» وه ئیحرامی بهست.

بابهت: پیغمبه ر ﷺ چند عومره ی نه نجامدا وه

۳۰۰۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: اعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَرْبَعَ عُمَرٍ: عُمَرَةَ الْحُدَيْبِيَّةِ، وَعُمَرَةَ الْقَضَاءِ مِنْ قَابِلٍ، وَالثَّالِثَةَ مِنَ الْجِعْرَانَةِ، وَالرَّابِعَةَ الَّتِي مَعَ حَجَّتِهِ^(۳).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۷۱۴.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۷۱۴.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۹۳، والترمذی: ۸۱۶.

واته: ئینو عه بیاس علیه السلام ده لئی: پیغه مبهری خوا علیه السلام چوار عومره ی کردوه: یه که میان عومره ی حوده بییه، دووه میان عومره ی قهزا که سالی داهاتوو بوو، سییه میان نهو عومره ی که له جیعرانیه ئیحرامی بو بهست، چواره میان نهو عومره ی که له گه ل حهجه که یدا کردی.

بابهت: دهرچوون بو مینا (شوینیکه، حاجی سن رۆژو شوو ده مینهوه)

۳۰۰۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله «صَلَّى مِنِّي يَوْمَ التَّرْوِيَةِ، الظُّهْرَ، وَالْعَصْرَ، وَالْمَغْرِبَ، وَالْعِشَاءَ، وَالْفَجْرَ، ثُمَّ غَدَا إِلَى عَرَفَةَ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس علیه السلام ده گپرتتهوه، پیغه مبهری خوا علیه السلام له رۆژی ته رویه دا له مینا نوژی کرد، نوژی نیوه رۆ و عه سر و، شیوان و خه وتنان و به یانی له وی کرد، پاشان به یانی چوو بو عه ره فه.

۳۰۰۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنه، أَنَّهُ كَانَ «يُصَلِّي الصَّلَاةِ الْخَمْسَ مِنِّي، ثُمَّ يُخْرِهُمُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ»^(۲).

واته: له ئینو عومهر علیه السلام گپردراوه تهوه، که ههر پینج نوژه فه رزه که ی له مینا ده کرد، پاشان پنی راده گه یاندن که پیغه مبهری خوا علیه السلام ئاوا ی ده کرد.

بابهت: مانهوه و دابهزین له مینا

۳۰۰۶- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا تَبْنِي لَكَ مِنِّي بَيْتًا؟ قَالَ: «لَا مِنِّي، مُنَاخُ مَنْ سَبَقَ»^(۳).

واته: عایشه رضی الله عنها ده لئی: گوتم: ئە ی پیغه مبهری خوا علیه السلام بوچی له مینا خانویه کت بو دروست نه که یین؟ فه رمووی: نه خیر، مینا شوینی حه وانه وه ی نهو که سه یه که زووتر پنی بگات.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۱۱، والترمذي: ۸۷۹ و ۸۸۰.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۰۱۹، والترمذي: ۸۸۱.

۳۰۰۷- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا تَبْنِي لَكَ مِمِّي بَيْتًا يُظِلُّكَ؟ قَالَ: «لَا مِمِّي، مُنَاخُ مَنْ سَبَقَ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: گوتمان: نهی پیغهمبهری خوا بوچی له مینا خانویه کت بو دروست نه کهین بو نهوهی سیبهرت لی بکات (گهرمات نه بی)؟ فهرمووی: نه خیر، مینا شوینی حه وانه وهی نهو کهسه یه که زووتر پی بگات.

بابهت: رویشتن له میناوه بو عهرهفات

۳۰۰۸- عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «عَدَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فِي هَذَا الْيَوْمِ مِنْ مِمِّي، إِلَى عَرَفَةَ، فَمِنَّا مَنْ يُكَبِّرُ، وَمِنَّا مَنْ يَهْلُ، فَلَمْ يَعِْبْ هَذَا عَلَى هَذَا، وَلَا هَذَا عَلَى هَذَا» وَرُبَّمَا قَالَ: هُوَ لَاءِ عَلَى هُوَ لَاءِ، وَلَا هُوَ لَاءِ عَلَى هُوَ لَاءِ^(۲).

واته: نه نهس رضی اللہ عنہ ده لی: لهو روژهدا له گهل پیغهمبهری خوادا صلی اللہ علیہ وسلم به یانیبه ک له میناوه به ری که وتین بو عهرهفات، جا هه ندیکان نه للاهو نه کبهرمان ده کردو، هه ندیکان ته هلیله «لا إله إلا الله» مان ده کردو، ههچ یه کیک له وانه لومه ی نهو بتری نه ده کرد له سهر نهوهی که ده یگوت.

بابهت: دابهزین له عهرهفات

۳۰۰۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم كَانَ «يَنْزِلُ بِعَرَفَةَ فِي وَادِي مَمْرَةَ» قَالَ: فَلَمَّا قَتَلَ الْحَجَّاجُ ابْنَ رَبِيعٍ، أَرْسَلَ إِلَى ابْنِ عُمَرَ: أَيُّ سَاعَةٍ كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم، يَرُوحُ فِي هَذَا الْيَوْمِ؟ قَالَ: إِذَا كَانَ ذَلِكَ رُحْنَا، فَأَرْسَلَ الْحَجَّاجُ رَجُلًا يَنْظُرُ أَيُّ سَاعَةٍ يَرْتَجِلُ، فَلَمَّا أَرَادَ ابْنُ عُمَرَ أَنْ يَرْتَجِلَ قَالَ: «أَزَاعَتِ الشَّمْسُ؟» قَالُوا: لَمْ تَزِعْ بَعْدُ، «فَجَلَسَ» ثُمَّ قَالَ: «أَزَاعَتِ الشَّمْسُ؟» قَالُوا: لَمْ تَزِعْ بَعْدُ، «فَجَلَسَ» ثُمَّ قَالَ: «أَزَاعَتِ الشَّمْسُ؟» قَالُوا: نَعَمْ، فَلَمَّا قَالُوا: قَدْ زَاعَتْ، «ارْتَحَلَ» قَالَ وَكَيْعُ: يَعْنِي رَاحَ^(۳).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۰۱۹، والترمذي: ۸۸۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۷۰ و ۱۶۵۹، ومسلم: ۱۲۸۵، والنسائي: ۳۰۰۰ و ۳۰۰۱.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۹۱۴.

واته: ئینو عومەر ﷺ ده گپرتتهوه، پیغه مبهری خوا ﷺ له عهرفات له شیوی نه میره داده بهزی، (راوی) گوتی: جا کاتیک چه جاج ئینو زوبهیری کوشت که سیکي نارد بۆ لای ئینو عومەر (لئی بیرسی): چ کات و ساتیک پیغه مبهر ﷺ له و رۆزه دا بهرئ ده که وت؟ گوتی: کاتی که نه وه ده بوو بهرئ ده که وتین، جا چه جاج پیاوئکی نارد ته ماشا بکات و چاوه پئی نه و کاته بکات که بهرئ ده که وی، کاتی ئینو عومەر وستی بهرئ بکه وی، گوتی: ئایا خۆر هه لاتوو ه؟ گوتیان: جارئ هه لئه هاتوو ه، ئنجا دانیشه وه، پاشان گوتی: خۆر هه لاتوو ه؟ گوتیان: جارئ هه لئه هاتوو ه، دانیشه وه، پاشان گوتی: ئایا خۆر هه لاتوو ه؟ گوتیان: به لئ، جا که گوتیان: خۆر هه لاتوو ه، بهرئ که وت. وه کیع ده لئ: واته: رۆشت.

بابهت: وهستان له عهرفات

۳۰۱۰- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: وَقَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِعَرْفَةَ، فَقَالَ: «هَذَا الْمَوْقِفُ، وَعَرْفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ»^(۱).

واته: عهلی ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ له سهر کیوی عهرفات وه ستاو، فه رموی: نه وه شوئنی راوه ستانه و عهرفات هه مووی شوئنی راوه ستانه.

۳۰۱۱- عَنْ يَزِيدَ بْنِ سَيَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنَّا وَقُوفًا فِي مَكَانٍ تَبَاعَدُهُ مِنَ الْمَوْقِفِ، فَأَتَانَا ابْنُ مَرْبَعٍ فَقَالَ: إِنِّي رَسُولُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَيْكُمْ يَقُولُ: «كُونُوا عَلَى مَشَاعِرِكُمْ، فَإِنَّكُمْ الْيَوْمَ عَلَى إِرْثٍ، مِنْ إِرْثِ إِبْرَاهِيمَ»^(۲).

واته: یه زیدی کوری شه بیان ﷺ ده لئ: ئیمه له شوئنی کراوه ستا بووین که شوئنه که ت بئ دوور بوو (له و شوئنه ی که پیغه مبهر ﷺ لئی وه ستا بوو)، جا ئینو میر به ع هاته لمان و گوتی: من نیر دراوی پیغه مبهری خوا ﷺ بۆ لای ئیوه ناردوومی و ده فه رموی: له سهر په رسته شه کانتان بمینن، چونکه بئگومان ئیوه نه مرۆ له سهر میراتیکن که میراتی ئیپراهیمه.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۹۳۵، والترمذي: ۸۸۵ مطولاً.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۹۱۹، والترمذي: ۸۸۳، والنسائي: ۳۰۱۴.

۳۰۱۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ عَرْفَةٍ مَوْقِفٌ، وَارْتَفَعُوا عَنْ بَطْنِ عُرْتَةَ، وَكُلُّ الْمُرْدَلِفَةِ مَوْقِفٌ، وَارْتَفَعُوا عَنْ بَطْنِ مُحَسَّرٍ، وَكُلُّ مَنِي مَنْحَرٍ، إِلَّا مَا وَرَاءَ الْعَقَبَةِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عهبدوللا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه موو کیوی عهرفه شهوینی وه ستانه، بویه له ناوه راستی عوره نه مه وهستن، وه هه موو موزده لیفه شهوینی وه ستانه، بویه له ناوه راستی موحه سسیر مه وهستن، وه هه موو مینا شهوینی قوربانی سهر برینه، ته نه ائه وه نه بیج که ده که ویته دوا ی عه قه به.

عُرْتَةَ: شویتکه ده که ویته نیوانی مینا و عهرفه فات.

مُحَسَّرٍ: شویتکه ده که ویته نیوان مینا و موزده لیفه.

بابهت: دوعا کردن له عهرفه

۳۰۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كِنَانَةَ بْنِ عَبَّاسِ بْنِ مِرْدَاسِ السُّلَمِيِّ، أَنَّ أَبَاهُ، أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «دَعَا لِأُمَّتِهِ عَشِيَّةَ عَرْفَةَ، بِالْمَغْفِرَةِ» فَأَجِيبَ: «إِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ، مَا خَلَا الظَّالِمَ، فَإِنِّي أَخَذُ لِلْمَظْلُومِ مِنْهُ» قَالَ: «أَيُّ رَبِّ إِنْ شِئْتَ أُعْطِيتَ الْمَظْلُومَ مِنَ الْجَنَّةِ، وَعَفَرْتَ لِلظَّالِمِ» فَلَمْ يُجِبْ عَشِيَّتَهُ، فَلَمَّا أَصْبَحَ بِالْمُرْدَلِفَةِ، أَعَادَ الدُّعَاءَ، فَأَجِيبَ إِلَى مَا سَأَلَ، قَالَ: فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، أَوْ قَالَ تَبَسَّمَ، فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ: يَا أَبَا أَنْتَ وَأُمِّي إِنَّ هَذِهِ لَسَاعَةٌ مَا كُنْتَ تَضْحَكُ فِيهَا، فَمَا الَّذِي أَضْحَكَكَ؟ أَضْحَكَكَ اللَّهُ سِنَّكَ قَالَ: «إِنَّ عَدُوَّ اللَّهِ إِنْ لَيْسَ، لَمَّا عَلِمَ أَنَّ اللَّهَ ﷻ، قَدْ اسْتَجَابَ دُعَائِي، وَعَفَّرَ لِأُمَّتِي أَخَذَ التُّرَابَ، فَجَعَلَ يَحْثُوهُ عَلَى رَأْسِهِ، وَيَدْعُو بِالْوَيْلِ وَالتُّبُورِ، فَأَضْحَكَنِي مَا رَأَيْتُ مِنْ جَزَعِهِ»^(۲).

واته: عهبدوللای کوری کینانه ی کوری عه بیاسی کوری میرداسی سوله میی ده گپرتته وه، که باوکی له باوکیه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بوی گپراوه ته وه، پیغه مبهر ﷺ له تیواره ی رۆزی عهرفه فهدا دوعای کرد بو توممه ته که ی که خوا له توممه ته که ی خوش بیت، خوا دوعا که ی گپرا کردو، فهرمووی: که بیگومان لیان خوش بووم، جگه له که سی

(۱) ضعیف. «إِلَّا مَا وَرَاءَ الْعَقَبَةِ»..

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۵۲۳۴.

سته مکار، چونکه بیگومان مافی سته ملیکراو له سته مکار وهرده گرمه وه، پیغه مبه ره
 ﷺ فهرمووی: نهی پهروه دگارا، نه گهر بته وی به هه شت دهده یته سته ملیکراو له
 سته مکاریش خوش دهی، نهو دوعایه ی لهو ئیواره یه دا گپرا نه کرد، جا به یانیه که ی
 له موزده لیفه دوعایه که ی دووباره کرده وه و نه وه ی داوا یکرد وه لامی دراوه و
 دوعاکه ی گپرا بو، (پاوی) ده لی: جا پیغه مبه ری خوا ﷺ پیکه نی یان زهرده خه نی
 هاتی، نه بو به کر و عومه ر گوتیان: به دایک و باوکه وه به فیدات بین نهو کاته کاتیک
 نیه تو تیدا پیکه نی، نه وه چی بو که تو ی خسته پیکه نین خوا دلخوشیت به رده وام
 بکات؟ فهرمووی: دوزمنی خوا ئیبلیس کاتی زانی که خوی ﷺ نزا که می گپرا کردو
 داوا که می وهرگرت، وه له نوممه ته که م خوش بو، خو لی هه لگرت و کردی به سه ری
 خویدا و هاواری سزا و له ناوچوونی له خو ی ده کرد، جا به و ناره حه تی و نازار
 چه شته ی نهو پیکه نینم هات.

۳۰۱۴- عَنِ ابْنِ الْمَسْبُوبِ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ
 أَنْ يُعْتَقَ اللَّهُ ﷻ فِيهِ، عَبْدًا مِنَ النَّارِ، مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَإِنَّهُ لَيَدْنُو ﷻ، ثُمَّ يُبَاهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةَ،
 فَيَقُولُ: مَا أَرَادَ هَؤُلَاءِ»^(۱).

واته: ئیبنو موسه ییب ده لی: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، گو تویه تی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرموویه تی:
 هیچ پوژنیک نیه که به نه ندازه ی پوژنی عه ره فه خوی ﷻ به نده کانی تیدا نازاد
 بکات له ناگر، وه خوا ﷻ نریک ده بیته وه، پاشان ده یانکاته جیگای شانازی له لای
 فریسته کان، ده فه رموی: نه وانه چییان ده وی.

بابه ت: که سیک شومی موزده لیفه پیشنوژی به یانی بجیته عه ره فه

۳۰۱۵- عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَطَاءٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ يَعْمَرَ الدَّيْلِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: شَهِدْتُ رَسُولَ
 اللَّهِ ﷺ، وَهُوَ وَاقِفٌ بِعَرَفَةَ، وَأَتَاهُ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ الْحَجُّ؟ قَالَ:
 «الْحَجُّ عَرَفَةَ، فَمَنْ جَاءَ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ، لَيْلَةً جَمَعَ، فَقَدْ تَمَّ حَجُّهُ، أَيَّامٌ مِنْ ثَلَاثَةٍ، فَمَنْ تَعَجَّلَ
 فِي يَوْمَيْنِ، فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ، وَمَنْ تَأَخَّرَ، فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَرْدَفَ رَجُلًا خَلْفَهُ، فَجَعَلَ يُنَادِي بِهِنَّ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۳۴۸، والنسائي: ۳۰۰۳.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۴۹، والترمذي: ۸۸۹ و ۲۹۷۵، والنسائي: ۳۰۴۴.

واته: بوکهیری کوری عه‌تاء ده‌لی: گویم له عه‌بدوپرره‌حمانی کوری به‌عمه‌زی دیلی بو، ده‌یگوت: ناگام لیوو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له عه‌په‌فه‌پراوه‌ستا‌بوو، وه‌ کومه‌له‌ خه‌لک‌یک له‌ خه‌لکی نه‌جد هاتنه‌ خزمه‌تی و گوتیان: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌ج چۆن چۆنییه؟ فه‌رمووی: ده‌ج بریتیه‌ له‌ عه‌په‌فه‌ (واته: نه‌گه‌ر فریای پوژی عه‌په‌فه‌ نه‌که‌وی ده‌جه‌که‌ دروست نیه)، جا هه‌ر که‌سیک شه‌وی موزده‌لیفه‌ پیش نوژی به‌یانی بیته‌ عه‌په‌فه‌ نه‌وه‌ ده‌جه‌که‌ی ته‌واوه، پوژانی میناش سێ پوژن، جا هه‌ر که‌سیک په‌له‌ بکات له‌ دوو پوژدا (به‌ردبارانی جه‌مه‌ره) ته‌واوی بکات هیج گونا‌ه‌بار نابێ، نه‌وه‌شی دوای بخات و به‌ سێ پوژ ته‌واوی بکات هیج گونا‌ه‌بار نابێ، پاشان پیاویکی له‌گه‌ل خۆی خست و به‌و جۆره‌ پوونکرده‌وه‌یه (له‌ ناو خه‌لکدا) جاری ده‌دا.

۳۰۱۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: أَنْبَأَنَا الثَّوْرِيُّ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَطَاءِ اللَّيْثِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْمَرَ الدِّيَلِيِّ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِعَرَفَةَ، فَجَاءَهُ نَفَرٌ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى: مَا أَرَى لِلثَّوْرِيِّ حَدِيثًا أَشْرَفَ مِنْهُ^(۱).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش ته‌م فه‌رمووده‌یه گێردراوه‌ته‌وه.

۳۰۱۶- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ مُضَرَّسٍ الطَّائِيِّ ﷺ، أَنَّهُ حَجَّ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمْ يُدْرِكِ النَّاسَ، إِلَّا وَهُمْ بِجَمْعٍ، قَالَ: فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَنْصَيْتُ رَاحِلَتِي، وَأَنْعَبْتُ نَفْسِي، وَاللَّهِ إِنْ تَرَكْتُ مِنْ حَبْلٍ، إِلَّا وَقَفْتُ عَلَيْهِ، فَهَلْ لِي مِنْ حَجٍّ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ شَهِدَ مَعَنَا الصَّلَاةَ، وَأَفَاضَ مِنْ عَرَفَاتٍ لَيْلًا أَوْ نَهَارًا، فَقَدْ قَضَى تَفْتَهُ، وَتَمَّ حَجُّهُ»^(۲).

واته: عوروه‌ی کوری موزه‌رسی تایی ﷺ ده‌گێریته‌وه، له‌ سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌جی کردوه، جا کاتیک چوووه‌ بو ده‌ج به‌ خه‌لکه‌که‌ نه‌گه‌یشتوووه‌ تا کاتیک له‌ موزده‌لیفه‌ پێیان گه‌یشتوووه، ده‌لی: منیش هاتمه‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ گوتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ من و‌لا‌خه‌که‌م به‌ هیلاک بردو، خۆشم زۆر ماندوو کرد، سویند به‌ خوا هه‌ر گرد و ته‌پۆلکه‌یه‌ک که‌ پێی گه‌یشتیم هه‌ر له‌سه‌ری وه‌ستاوم، جا ئایا من

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۴۹، والترمذي: ۸۸۹ و ۲۹۷۵، والنسائي: ۳۰۴۴.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۵۰، والترمذي: ۸۹۱، والنسائي: ۳۰۳۹_۳۰۴۲.

حه جه کهم به رده که وی؟ پیغه مبه ریش ﷺ فه رموی: هه ر که سیک فریای نوئز بکه وی له که ل تیمه (نوئزی به یانی پوژی عه ر ه فه)، وه بگاته عه ر ه فات و بوه ستی، وه به شه و، یان به پوژ بگه ر یته وه، نه وه بنگومان چلک و نینوک و پیسی له خوی ده کاته وه و هه جه که ی ته واوه.

بابهت: گه رانه وه له عه ر ه فه

۳۰۱۷- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَأَلَ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَسِيرُ حِينَ دَفَعَ مِنْ عَرَفَةَ؟ قَالَ: «كَانَ يَسِيرُ الْعَنْقَ، فَإِذَا وَجَدَ فَجْوَةً، نَصَّ» قَالَ وَكَيْعُ: يَعْنِي فَوْقَ الْعَنْقِ ^(۱).

واته: ئوسامه ی کوری زهید رضی اللہ عنہ ده گه ر یته وه، که پرساری لیکراوه: پیغه مبه ری خوا ﷺ چون ده ر ویش کاتیک له عه ر ه فه ده هات خواری و ده گه راپه وه؟ گوتی: پوشتتیک ی مامناوه ند بوو، جا نه گه ر ینگایه کی ده سته که وتباو بواری هه بووايه نه وه به خیرای لئی ده خواری.

۳۰۱۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «قَالَتْ قُرَيْشٌ: نَحْنُ قَوَاطِنُ الْبَيْتِ، لَا نُجَاوِزُ الْحَرَمَ، فَقَالَ اللَّهُ ﷻ: ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾ (البقرة: ۱۲۱)» ^(۲).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده لئی: قوره یس گوتیان: تیمه دانیشتوی ده وری به یتین (که عبه) له هه ر ه م و سنوری به یت ده ر ناچین (واته: ناچینه عه ر ه فه بو وه ستان، چونکه پیشر عاده تیان و ابوو)، ئنجا خوی ﷺ نه و ئابه ته ی دابه زاند: ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾ (البقرة: ۱۲۱)، واته: له پاشان بگه ر یته وه له و شوینه ی خه لکی لئی ده گه ر یته وه. (واته: ئیوه نه ی قوره یس و ده وله مه نده کان خوتان له و خه لکه جیامه که نه وه، با هه مووتان یه کسان بن و خو به گه وره مه زانن، گشت پیکه وه ئاداب و پایه کانی هه ج جیه جی بکه ن).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۶۶، ومسلم: ۱۲۸۶، والنسائي: ۳۰۲۳ و ۳۰۵۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۶۵ و ۵۲۰، ومسلم: ۱۲۱۹، وأبو داود: ۱۹۱۰، والترمذي: ۸۸۴، والنسائي: ۳۰۱۲.

بابهټ: دابهزين له نيوان عهرفه و موزدهليفه بو پيوستې

۳۰۱۹- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: أَفْضْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَلَمَّا بَلَغَ الشَّعْبَ، الَّذِي يَنْزِلُ عِنْدَهُ الْأَمْرَاءُ، نَزَلَ، فَبَالَ، فَتَوَضَّأَ، قُلْتُ: الصَّلَاةَ قَالَ: «الصَّلَاةُ أَمَامَكَ» فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى جَمْعٍ، أَدَّنَ، وَأَقَامَ، ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ، ثُمَّ لَمْ يَجَلِّ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ، حَتَّى قَامَ، فَصَلَّى الْعِشَاءَ»^(۱).

واته: ئوسامه ی کوری زهید رضي الله عنه ده لې: له گه ل پیغه مبهری خوادا صلى الله عليه وسلم له عهرفه فات گه راینه وه، جا کاتیک گه یشتینه نه و شوینه ی (رېنگایه ی) که خه لکی لئی داده به زن، (پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم) دابهزی سه رتاوی کردو ده ستونوژی شور، گوتم: نویره که ش، فه رمووی: له پیش خوته وه نویره که ده که ی (له موزده لیفه)، جا کاتیک گه یشته موزده لیفه بانگدرا و قامه تکرا و نوژی شیوانی کرد، پاشان که س له خه لکه که باره که یان نه خست، هه تا کو هه لسان و نوژی خه وتنانیشیان کرد.

بابهټ: کوکردنه وه دوو نویر له موزده لیفه

۳۰۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ الْخَطَمِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ، يَقُولُ: «صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْمُرْدَلِقَةِ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری به زیدی خه تمی رضي الله عنه ده گپ رته وه، که گونی له نه بو نه یوبی نه نصاری رضي الله عنه بووه ده یگوت: له حه جی مالئاوا پیدا له گه ل پیغه مبهری خوادا صلى الله عليه وسلم له موزده لیفه نوژی شیوان و خه وتنانم به یه که وه کرد.

۳۰۲۱- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «صَلَّى الْمَغْرِبَ بِالْمُرْدَلِقَةِ» فَلَمَّا أَنْخَأْنَا قَالَ: «الصَّلَاةُ، بِإِقَامَةٍ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۳۹، ومسلم بإثر: ۱۲۸۵، وأبو داود: ۱۹۲۱، والنسائي: ۳۰۳۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۷۴ و ۴۴۷۴، ومسلم: ۱۲۸۷، والنسائي: ۶۰۵ و ۳۰۲۶.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۷۳، ومسلم: ۱۲۸۸، وأبو داود: ۱۹۲۶-۱۹۳۳، والترمذي: ۸۸۷ و ۸۸۸، والنسائي:

۶۰۸-۶۰۶ و ۳۰۲۸ و ۳۰۳۰ و ۳۰۳۸ وبعضهم يذكر فيه إقامتين، وهو المحفوظ.

واتە: سالىم لە باوكىيەو ۋە ۋە دە گىرپتەو، كە پىغەمبەر ﷺ نوڭزى شىوانى لە موزدە لىفە كرد، جا كاتىك بار و بارگەمان خست، فەرمووى: قامەت بكن بۆ نوڭز (بۆ نوڭزى خەوتنان، واتە: تەنھا قامەتى بۆ كردو بانگى دووبارە نە كردهو).

بابەت: مانەو لە موزدە لىفە

۳۰۲۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: حَجَجْنَا مَعَ عَمْرِو بْنِ الْخَطَّابِ فَلَمَّا أَرَدْنَا أَنْ نُفِيضَ مِنَ الْمُرْدَلِفَةِ، قَالَ: إِنَّ الْمُشْرِكِينَ كَانُوا يَقُولُونَ: أَشْرَقَ نَبِيرٌ، كَيْمَا نُغَيِّرُ، وَكَانُوا لَا يُفِيضُونَ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، فَخَالَفَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «فَأَقَاصَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ»^(۱).

واتە: عەمەرى كورى مەيمون رەزى اللە عنە، دەلى: لە گەل عومەرى كورى خەتتابدا پرۆيشتەم بۆ ھەج، جا كاتى وىستان لە موزدە لىفە بەرپى بكنەوتى: ھاوبەشدا نەران كاتى خۆى دەيانگوت: با لە كىوى «نەبىر» ھو خۆرت لى بدات بۆ ئەو ھى خىرا دەرچىن، ھەتا كو خۆر ھەلنە ھاتبايە بەرپى نەدە كەوتن، ئىجا پىغەمبەرى خوا ﷺ بە پىچەوانەى ئەوانى كرد، بۆيە لە پىش خۆر ھەلاتن بەرپى كەوت.

۳۰۲۳- قَالَ جَابِرٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَقَاصَ النَّبِيِّ ﷺ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، وَعَلَيْهِ السَّكِينَةُ، وَأَمَرَهُمْ بِالسَّكِينَةِ، وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَرْمُوا مِثْلَ حَصَى الْخَذْفِ، وَأَوْضَعَ فِي وَادِي مُحَسَّرٍ، وَقَالَ: «لِتَأْخُذَ أُمَّتِي نُسْكَهَا، فَإِنِّي لَا أُدْرِي لَعَلِّي لَا أَلْقَاهُمْ بَعْدَ عَامِي هَذَا»^(۲).

واتە: جابىر رەزى اللە عنە دەلى: پىغەمبەر ﷺ لە ھەجى مالتاوايىدا، بە ھىمنى و لەسەرخۆى گەرايەو، فەرمانىشى كرد كە ھىمن و لەسەرخۆ بىن، ھە فەرمانى كرد كە بە بەردى گچكە كە بتوانى بە پەنجەكان بەھاوئىزى پەجمى شەيتانى پى بكن، ھە لە شىوى موھسىر (لە نىوان مينا و موزدە لىفەدا) خىراتر پرۆيشتە و فەرمووى: با خەلكى رىپورەسمى ھەج لە من ھەربگرن، چونكە بىگومان نازانم، لەوانەيە لە دواى ئەم سأل بەيە كتر نە گەينەو.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۶۸۴ و ۲۸۳۸، وأبو داود: ۱۹۳۸، والترمذي: ۸۹۶، والنسائي: ۳۰۴۷.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۲۱۸ بطوله و ۱۲۹۹، وأبو داود: ۱۹۰۵ و ۱۹۴۴، والترمذي: ۸۸۶، والنسائي: ۳۰۵۴ و

۳۰۲۴- عَنْ بِلَالِ بْنِ رَبَاحٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ لَهُ: عَدَاةَ جَمْعٍ «يَا بِلَالُ أَسْكَبِ النَّاسَ»، أَوْ «أَنْصَبِ النَّاسَ» ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَطَوَّلَ عَلَيْكُمْ فِي جَمْعِكُمْ هَذَا، فَوَهَبْ مُسِيئَتَكُمْ لِمُحْسِنِكُمْ، وَأَعْطَى مُحْسِنَكُمْ مَا سَأَلَ ادْفَعُوا بِاسْمِ اللَّهِ»^(۱).

واته: بیلالی کوری رہباح رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغهمبه ر صلی اللہ علیہ وسلم له به یانی پروژی موزده لیفهدا پنی فهرموو: نه ی بیلال خه لکه که بیده نگ بکه، پاشان فهرمووی: خوا چاکه و فه زلی له گه لتان کردوه لهو پروژهدا که به هوی دوعای چاکه کاره کانتان له تاوانی نه وانیتر خوش ده بی، وه نه وه ی چاکه کاره کانتان داوای بکه ن پیمان ده به خشی، به ناوی خواوه به ری بکه ون.

بابهت: پیشرومی کردن بو مینا بو رجمی شهیتان

۳۰۲۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَدِمْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، أُغْلِمَةَ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، عَلَى حُمْرَاتٍ لَنَا مِنْ جَمْعٍ، فَجَعَلَ يَلْطَحُ، أَفْحَاذَنَا وَيَقُولُ: «أُبَيِّنِي لَا تَرْمُوا الْجَمْرَةَ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ» زَادَ سُفْيَانٌ فِيهِ «وَلَا إِخَالَ أَحَدًا يَرْمِيهَا، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ»^(۲).

واته: ئینو عبباس رضی اللہ عنہما ده لی: من به کیک بووم له متردمنداله کانی نه وه ی عه بدولموته لیب له خزمهت پیغهمبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بووین له موزده لیفه که به سواری گوئدریزه وه بووین، جا (پیغهمبه ر صلی اللہ علیہ وسلم) به هیواشی له رانه کانمانی ده دا و ده یقه رموو: پروله کانم شهیتان ره جم مه که ن تاوه کو خوره لدیت. سوفیان له گپرانه وه که یدا نه وه شی زیاد کردوه: وه پیم وانیه که س ره جمی بکات تاوه کو خوره لنه یه ت.

۳۰۲۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كُنْتُ فِيمَنْ قَدِمَ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فِي صَعَقَةِ أَهْلِهِ»^(۳).

واته: ئینو عبباس رضی اللہ عنہما ده لی: من به کیک بووم له که س و کاره لاوازه کانی پیغهمبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم که له موزده لیفه وه ناردینی بو مینا.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۴۰ و ۱۹۴۱، والترمذي: ۸۹۳، والنسائي: ۳۰۶۴ و ۳۰۶۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۷۷، ومسلم: ۱۲۹۳ و ۱۲۹۴، وأبو داود: ۱۹۳۹، والترمذي: ۸۹۲، والنسائي: ۳۰۳۲ و

۳۰۳۳ و ۳۰۴۸.

تیبینی: دواى ته‌واو بوون له عه‌ره‌فه‌و مانه‌وه تاكو پيش مه‌غريب حاجيانى مالى خوا به‌رئ ده‌كه‌ون بو موزده‌ليفه‌و شه‌و له‌وئ ده‌ميننه‌وه، دواى نوئزى به‌يانى ده‌رده‌چن بو مينا، به‌لام پينغه‌مبه‌رى خوا ﷺ مؤله‌تى شه‌و ئافره‌ت و مندالانه‌ى داوه‌ كه‌ له‌به‌ر بيته‌زى نه‌يا‌توانيوه شه‌و له‌ موزده‌ليفه‌ بميننه‌وه، به‌لكو هه‌ر شه‌وه به‌رئ بكه‌ون بو مينا.

۳۰۲۷- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ سَوْدَةَ بِنْتَ زَمْعَةَ، كَانَتْ امْرَأَةً تَبْطُغُ، فَاسْتَأْذَنْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنْ تَدْفَعَ مِنْ جَمْعٍ، قَبْلَ دَفْعَةِ النَّاسِ، «فَأْذِنَ لَهَا»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گيرپه‌ته‌وه، كه‌ سه‌وده‌ى كچى زه‌مه‌ه ژنيكى سست و هئواش و قورس بوو له‌ روئستن، جا داواى مؤله‌تى له‌ پينغه‌مبه‌رى خوا ﷺ كرد كه‌ مؤله‌تى بدات شه‌و له‌ پيش به‌ ريكه‌وتنى خه‌لك له‌ موزده‌ليفه‌وه بپروات بو مينا، ئنجا پينغه‌مبه‌ر ﷺ مؤله‌تى پيدا.

بابه‌ت: نه‌دازه‌ى به‌ردى ره‌جمى شه‌يتان

۳۰۲۸- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْأَحْوَصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أُمِّهِ، قَالَتْ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَوْمَ النَّحْرِ، عِنْدَ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ، وَهُوَ رَاكِبٌ عَلَى بَعْلَةٍ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِذَا رَمَيْتُمُ الْجَمْرَةَ، فَارْمُوا، مِثْلَ حَصَى الْخَذْفِ»^(۲).

واته: سوله‌يانى كورى عه‌مپى كورى شه‌وه‌ص ﷺ له‌ دايكيبه‌وه ده‌گيرپه‌ته‌وه، ده‌لى: له‌ روئى قوربانيدا پينغه‌مبه‌رم ﷺ بينى له‌لاى جه‌مه‌ره‌تولعه‌قه‌به‌ كه‌ به‌ سواری و لاخه‌كه‌ى بوو، جا فه‌رمووى: شه‌ى خه‌لكينه‌ شه‌گه‌ شه‌يتانان ره‌جم كرد، شه‌وه به‌ به‌ردى گچكه‌و ورد ره‌جمى بكه‌ن (بو شه‌وه‌ى ئازار به‌ يه‌كتر نه‌گه‌به‌ن).

۳۰۲۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: عَدَاةَ الْعَقَبَةِ وَهُوَ عَلَى نَاقَتِهِ «الْقَطُّ لِي حَصَى» فَلَقَطْتُ لَهُ سَبْعَ حَصِيَّاتٍ، هُنَّ حَصَى الْخَذْفِ، فَجَعَلَ يَنْفُضُهُنَّ فِي كَفِّهِ وَيَقُولُ «أَمْثَالُ هَؤُلَاءِ، فَارْمُوا»، ثُمَّ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ، فَإِنَّهُ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ الْغُلُوَّ فِي الدِّينِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۶۸۰ و ۱۶۸۱، ومسلم: ۱۲۹۰، والنسائي: ۳۰۳۷ و ۳۰۴۹.

(۲) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۹۶۶ و ۱۹۶۸.

(۳) صحيح. أخرجه النسائي: ۳۰۵۷ و ۳۰۵۹.

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغهمبهری خوا رضی اللہ عنہ له به یانی رۆژی عه قه به له سه ر و شتره که یه وه فه رمووی: هه ندیک به ردوچکه م (به ردی گچکه) بۆ کۆیکه وه، منیش حه وت به ردوچکه م بۆ کۆکرده وه که به ردی گچکه بوون وه کو ده نکه نوک، جا ده ستی کرد به هاویشتیان و ده یفه رموو: له و جوړه به ردانه به کاربیتن بۆ ره جمی شه یتان، پاشان فه رمووی: نه ی خه لکینه زیده رۆیی نه که ن له دیندا، چونکه نه وانه ی پیش ئیوه به هۆی زیده رۆییان له دیندا له ناوچوون.

بابه ت: ئه وه ی له کویوه شه یتان ره جم ده کرت

۳۰۳۰- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا أَتَى عَبْدُ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ، اسْتَبْطَنَ الْوَادِيَّ، وَاسْتَقْبَلَ الْكَعْبَةَ، وَجَعَلَ الْجَمْرَةَ عَلَى حَاجِبِهِ الْأَيْمَنِ، ثُمَّ رَمَى بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ، يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ، ثُمَّ قَالَ: «مِنْ هَاهُنَا، وَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ رَمَى الَّذِي أَنْزَلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ»^(۱).

واته: عه بدورپه رحمانی کوری به زید رضی اللہ عنہ ده لئی: کاتی عه بدوللای کوری مه سعود رضی اللہ عنہ هات بۆ ره جمی شه یتان له عه قه به، له ناو شیوه که وه رووی کرده قبيله و جه مپه ری عه قه به که وته لای راستی، پاشان به حه وت به ردوچکه ره جمی کرد و له گه ل هه ر به ردیک نه للاهو نه که به ری ده کرد، پاشان گوتی: سویند به و زاته ی که هیه چ به رستراویکی به هه ق نیه، جگه له و، نه و که سه ی که سووپه تی به قه په ی بۆ دابه زی (که پیغهمبه ره رضی اللہ عنہ) ئا لیره وه ره جمی شه یتانی کرد.

۳۰۳۱- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْأَخْوَصِ رضی اللہ عنہ، عَنْ أُمِّهِ، قَالَتْ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «يَوْمَ النَّحْرِ عِنْدَ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ، اسْتَبْطَنَ الْوَادِيَّ، فَرَمَى الْجَمْرَةَ بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ، يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ، ثُمَّ انْصَرَفَ»^(۲).
واته: سوله یانی کوری عه مپه ری کوری نه حوه ص رضی اللہ عنہ له دایکیه وه ده گپه رته وه، ده لئی: له رۆژی قوربانیدا له لای جه مپه ری عه قه به پیغهمبه رم صلی اللہ علیہ وسلم بینی له ناو شیوه که وه بوو حه وت به ردوچکه ی هاویشت بۆ ره جمی شه یتان، له گه ل هه ر به ردیک نه للاهو نه که به ری ده کرد، پاشان تپه په ری و رۆیشت.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۴۷- ۱۷۵۰، ومسلم: ۱۲۹۶، وأبو داود: ۱۹۷۴، والترمذي: ۹۰۱، والنسائي: ۳۰۷۰- ۳۰۷۳.

(۲) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۹۶۶ و ۱۹۶۸.

۳۰۳۱- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زَيْدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْأَحْوَصِ، عَنْ أُمِّ جُنْدَبٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ^(۱).
 واته: بهم سه نهدهش ئهم فهرمووده یه گئردراوه ته وه.

بابهت: حاجی دواى رهجمى شهیتان له شوینهکه راناوهستى

۳۰۳۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، «رَمَى جَمْرَةَ الْعُقَبَةِ، وَلَمْ يَقِفْ عِنْدَهَا، وَذَكَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ»^(۲).

واته: ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گئیریتته وه، که شهیتانی ره جم کرد (جه مپه ی عه قه به) و، له وئ رانه وهستا و باسی نه وه ی کرد که پیغه مبه ریش ﷺ ئاوا ی کرد وه.

۳۰۳۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِذَا رَمَى جَمْرَةَ الْعُقَبَةِ مَضَى، وَلَمْ يَقِفْ»^(۳).
 واته: ئیبنو عه عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لئ: پیغه مبه ری خوا ﷺ کاتی له جه مپه ی عه قه به ره جمی شهیتانی ده کرد تیده به ری و رانه ده وهستا.

بابهت: رهجم کردن به سواری

۳۰۳۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «رَمَى الْجَمْرَةَ، عَلَى رَاحِلَتِهِ»^(۴).
 واته: ئیبنو عه عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده گئیریتته وه، پیغه مبه ر ﷺ به سواری و لآخه که یه وه ره جمی شهیتانی کرد وه.

۳۰۳۵- عَنِ قَدَامَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْعَامِرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «رَمَى الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ، عَلَى نَاقَةٍ لَهُ صَهْبَاءٌ، لَا ضَرْبَ وَلَا طَرْدَ، وَلَا إِلَيْكَ إِلَّايَكَ»^(۵).

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۹۶۶ و ۱۹۶۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۷۵۱ و ۱۷۵۲ و ۱۷۵۳ تعليقا، والنسائي: ۳۰۸۳.

(۳) حسن لغیره.

(۴) صحيح. أخرجه الترمذي: ۸۹۹.

(۵) صحيح. أخرجه الترمذي: ۹۰۳، والنسائي: ۳۰۶۱.

واته: قودامه ی کوری عهبدوللای عامیری رضی الله عنه دهلی: بینیم پیغه مبهری خوا رضی الله عنه له پوژی قورباندا ره جمی شهیتانی کرد به سهر و شتره که یه وه که سور و سپی تیکه ل بوو، به بی لیدان و پالدان و دهرکردن و بی نه وهی به که س بلئی ریگام بو چول بکه.

بابهت: دواخستنن ره جمی شهیتان به بیانوی گونجاو

۳۰۳۶- عَنْ أَبِي الْبَدَّاحِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله «رَخَّصَ لِلرِّعَاءِ، أَنْ يَزْمُوا يَوْمًا، وَيَدْعُوا يَوْمًا»^(۱).

واته: نه بو به دداحی کوری عاصیم له باوکیه وه رضی الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهری صلی الله علیه و آله مؤله تی داوه به وانهی که وشتره وانن (شوانی و شترن) پوژیک نا پوژیک ره جمی شهیتان بکه ن.

۳۰۳۷- عَنْ أَبِي الْبَدَّاحِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، قَالَ: «رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِرِعَاءِ الْإِبِلِ فِي الْبَيْتُوتَةِ، أَنْ يَزْمُوا يَوْمَ النَّحْرِ، ثُمَّ يَجْمَعُوا رَمِيَّ يَوْمَيْنِ بَعْدَ النَّحْرِ، فَيَزْمُونَهُ فِي أَحَدِهِمَا - قَالَ مَالِكٌ: ظَنَنْتُ أَنَّهُ قَالَ: فِي الْأَوَّلِ مِنْهُمَا - ثُمَّ يَزْمُونَ يَوْمَ النَّفْرِ»^(۲).

واته: نه بو به دداحی کوری عاصیم له باوکیه وه رضی الله عنه ده گپریته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله مؤله تی به شوانی وشتره کاندای که له موزده لیفه ده مانه وه که او پوژی یه که می قوربان ره جمی شهیتان بکه ن، پاشان ره جمی دوو پوژه که کوبکه نه وه بو دوا ی یه که م پوژ و له به کیک له دوو پوژه که دا جیبه جتی بکه ن. مالیک ده لی: یم وایی فرموویه تی: پوژی یه که می دوو پوژه کان، پاشان پوژی گه رانه وه و دهرچوونیش ره جمی شهیتان بکه ن.

بابهت: ره جم کردن له جیاتی مندالان

۳۰۳۸- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، قَالَ: «حَجَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، وَمَعَنَا النِّسَاءُ وَالصَّبِيَّانُ، فَلَبَّيْنَا عَنِ الصَّبِيَّانِ، وَرَمَيْنَا عَنْهُمْ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۷۶، والترمذی: ۹۵۴، والنسائی: ۳۰۶۸.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۷۵، والترمذی: ۹۵۵، والنسائی: ۳۰۶۹.

(۳) ضعیف. أخرجه الترمذی: ۹۲۷.

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لئی: له گه ل پیغه مبهری خوادا ﷺ حه جهان کرد، ژن و مندالیشان له گه لدا بوو، جا له جیاتی منداله کان «لیک اللهم لیک» مان ده کردو، ره جمی شهیتانیشان له جیاتی نه وان ده کرد.

بابهت: حاجی چ کاتیک کوتایی به تهلبيه دینت

۳۰۳۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «لَبِيَّ حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغه مبهر ﷺ هه تا کو ره جمی جه مپه ی عه قه به ی کردوه، «لیک اللهم لیک» (ته لبيه) ی کردوه.

۳۰۴۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ: «كُنْتُ رَدَفَ النَّبِيِّ ﷺ، فَمَا زِلْتُ أَسْمَعُهُ يَلْبِي، حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ، فَلَمَّا رَمَاهَا، قَطَعَ التَّلْبِيَةَ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئی: فه زلی کوری عه بیاس گوتوو به تی: له گه ل پیغه مبهر ﷺ بووم له سهر پستی و لآخه که ی، جا به رده وام گویم لئ بوو ته لبيه ی ده کرد، هه تا ره جمی جه مپه ی عه قه به ی کرد، جا کاتیک نه وی ره جم کرد کوتایی به گوتنی ته لبيه هیتا.

بابهت: نهو شاننه ی بو پیاو حه لال ده بی،

کاتیک ره جمی جه مپه ی عه قه به ی کردوه

۳۰۴۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «إِذَا رَمَيْتُمُ الْجَمْرَةَ، فَقَدْ حَلَّ لَكُمْ كُلُّ شَيْءٍ، إِلَّا النِّسَاءَ» فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا ابْنَ عَبَّاسٍ وَالطَّيْبُ؟ فَقَالَ: «أَمَّا أَنَا، فَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُضْمَخُ رَأْسَهُ بِالْمِسْكِ، أَقْطِيبُ ذَلِكَ، أَمْ لَا؟»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۳۰۵۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۴۳ و ۱۵۴۴، ومسلم: ۱۲۸۱ و ۱۲۸۲، وأبو داود: ۱۸۱۵، والترمذي: ۹۱۸، والنسائي: ۳۰۲۰ و ۳۰۵۵ و ۳۰۷۹_۳۰۸۲.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه النسائي: ۳۰۸۴.

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئ: هەر کاتیگ ره جمی جه مپه ی عه قه به تان کرد، نه وه هه موو شتیگتان بو چه لال ده بیته وه، جگه له خیزانه کانتان، جا پیاوینک پنی گوت: نه ی ئیبنو عه بیاس بونی خو شیش؟ نه ویش گوتی: بنگومان من بینیم که پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ میسکی له سه ری خو ی هه لده سو، جا نه وه خو بو نخو شکردنه، یان نا؟!
 ۳۰۴۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «طَيَّبْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لِإِحْرَامِهِ حِينَ أَحْرَمَ، وَلَا إِخْلَالِهِ حِينَ أَحَلَّ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بو خوش ده کرد و بونی خوشم لیده دا بو ئیحرام به ستنه که ی پیش ئیحرام به ستن، وه بو ئیحرام شکانده که ی دوا ی ئیحرام شکانده.

بابه ت: سه ر تاشین

۳۰۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَالْمُقَصِّرِينَ؟ قَالَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ» ثَلَاثًا قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَالْمُقَصِّرِينَ، قَالَ: «وَالْمُقَصِّرِينَ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رموویه تی: خودایه له وانه خوش به که سه ریان ده تاشن، گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نه وانه شی که کورتی ده که نه وه، فه رمووی: خودایه له وانه خوش به که سه ریان ده تاشن، سی جار ناوای فه رموو، گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نه وانه شی که کورتی ده که نه وه، فه رمووی: نه وانه شی که کورتی ده که نه وه.

۳۰۴۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «رَجِمَ اللَّهُ الْمُحَلِّقِينَ» قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «رَجِمَ اللَّهُ الْمُحَلِّقِينَ» قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «رَجِمَ اللَّهُ الْمُحَلِّقِينَ» قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «وَالْمُقَصِّرِينَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۳۹، ومسلم: ۱۱۸۹ و ۱۱۹۱، وأبو داود: ۱۷۴۵، والترمذي: ۹۱۷، والنسائي: ۲۶۸۴_۲۶۹۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۲۸، ومسلم: ۱۳۰۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۲۶ و ۱۷۲۷، ومسلم: ۱۳۰۱ و ۱۳۰۴، وأبو داود: ۱۹۷۹ و ۱۹۸۰.

واتە: ئىبنو عومەر رضي الله عنه دە گۆرپتەو، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: سۆز و بەزەبى خوا بۆ ئەوانەى كە سەريان تاشيو، گوتيان: ئەوانەى كورتىشان كردۆتەو ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ، فەرمووى: رەحمەت و مېهرەبانى خوا لەوانەى سەريان تاشيو، گوتيان: ئەوانەشى كە كورتيان كردۆتەو ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ، فەرمووى: رەحمەت و بەزەبى خوا لەوانەى تاشيو، گوتيان: ئەوانەشى كە كورتيان كردۆتەو ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ، فەرمووى: ئەوانەشى كورتيان كردۆتەو.

۳۰۴۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ ظَاهَرْتَ لِلْمَحَلِّقِينَ ثَلَاثًا، وَلِلْمُقَصِّرِينَ وَاحِدَةً؟ قَالَ: «إِنَّهُمْ لَمْ يَشْكُوا»^(۱).

واتە: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه دەلى: گوترا: ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ بۆچى بۆ ئەوانەى سەريان تاشيو سى جار دوعات كرد و بۆ ئەوانەشى كورتيان كردۆتەو يەك جار؟ فەرمووى: ئاخىر ئەوان (ئەوانەى سەريان تاشيو) بە بى ئەوئەى شك و گومان بكەن شوين باشتريه كە كەوتوون (چونكە لە ئايەتە كەشدا سەرتاشين پيش خراوه).

بابەت: پىچانى پرچى سەر

۳۰۴۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ حَفْصَةَ، زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا شَأْنُ النَّاسِ حُلُوهَا، وَلَمْ تَحِلَّ أَنْتَ مِنْ عُمْرَتِكَ؟ قَالَ: «إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي، وَقَلَدْتُ هَدْيِي، فَلَا أَحِلُّ، حَتَّى أَنْحَرَ»^(۲).

واتە: ئىبنو عومەر رضي الله عنه دە گۆرپتەو، كە حەفصەى خىزانى پىغەمبەرى ﷺ دەلى: گوتم: ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ خەلك چىيانە كە ئىحراميان شكاندوو لە كاتىكدا تو ئىحرامى عومرەت نەشكاندوو؟ فەرمووى: لە راستيدا من پرچى سەرم پىچاوه و ديارى مالى خوام ريشمه كردوه و لەگەل خۆم هيناوه، بۆيه ئىحرام ناشكىنم هەتا قوربانىه كەم نەكەم.

۳۰۴۷- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «يُهَلُّ مُلَبِّدًا»^(۳).

(۱) حسن.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۶۶، ومسلم: ۱۲۲۹، وأبو داود: ۱۸۰۶، والنسائي: ۲۶۸۲ و ۲۷۸۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۴۰ و ۵۹۱۵ مطولاً، ومسلم: ۱۱۸۴ مطولاً، وأبو داود: ۱۷۴۷، والنسائي: ۲۶۸۳.

واته: سالم له باوکیه وه ﷺ ده گپرتیه وه، ده لی: گویم له پیغمبهری خوا ﷺ بوو ته لبیهی «لبيك اللهم ليك» سی ده کرد و پرچی سه ریشی پیچا بوو.
ملبدا: واته: پیچانی مووی سهر، جا یان به که تیره، یان هه نگوینی تیده دهن بو ئه وهی مووه کانی بهیه که وه بنوسین و هه لئه وهرن و ته پ و توز نه چپته ناوی.

بابهت: سه برینی نازه لی قوربانی

۳۰۴۸- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لُقِيَ مَنَحْرًا، وَكُلَّ فِجَاجٍ مَكَّةَ، طَرِيقُ وَمَنَحْرًا، وَكُلَّ عَرَفَةَ مَوْقِفًا، وَكُلَّ الْمُرْدَلِفَةَ مَوْقِفًا»^(۱).

واته: جابیر ﷺ ده لی: پیغمبهری خوا ﷺ فه موویه تی: هه موو شوئینکی مینا جیگای کوشتنه وهی قوربانیه و هه موو ده رچه کانی مه کهه ریگا و شوئینی قوربانی سه برین، وه هه موو شوئنه کانی عه ره فه جیگای راوه ستانه و هه موو موزده لیفه ش شوئینی راوه ستان و مانه وهیه.

بابهت: پیشخستنی واجبیک به سه ر واجبیکدا له رح و ره سمی جه جدا

۳۰۴۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: مَا سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَمَّنْ قَدَّمَ سَيْئًا، قَبْلَ شَيْءٍ، إِلَّا يُلْقِي بِيَدَيْهِ كِلْتَيْهِمَا «لَا حَرَجَ»^(۲).

واته: ئیبنو عه عباس ﷺ ده لی: هه ر پرسیارنک له پیغمبهری خوا ﷺ کرابی ده ربارهی پیشخستنی شتیک به سه ر شتیکدا، ئه وه بیگومان به دهسته کانی ئامازهی ده کرد که هیچ تاوانی له سه ر نهیه.

۳۰۵۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُسْأَلُ يَوْمَ مِثِّي فَيَقُولُ: «لَا حَرَجَ، لَا حَرَجَ» فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ: حَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أُذْبِحَ، قَالَ: «لَا حَرَجَ» قَالَ: رَمَيْتُ بَعْدَ مَا أَمْسَيْتُ قَالَ: «لَا حَرَجَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۱۸/۱۴۹، وأبو داود: ۱۹۰۷ و ۱۹۳۶، والنسائي: مختصراً ۳۰۱۵ و ۳۰۴۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۴، ومسلم: ۱۳۰۷.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۲۳ و ۱۷۳۵، ومسلم: ۱۳۰۷، وأبو داود: ۱۹۸۳، والنسائي: ۳۰۶۷.

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئی: پرسیار له پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ ده کرا له پاش و پیشخستی کار و باره کانی رۆژی جه ژن له مینادا، ده یفه رموو: قهیناکات هیچی له سه ر نیه، جا پیاوینک هاته خزمه تی و گوتی: سه رم تاشیوه پیش نه وهی قوربانیه که م سه ربپریم، فه رمووی: قهیناکات، گوتی: دوای نه وهی که ئیوارم به سه ردا هات ره جمی شهیتانم کرد، فه رمووی: قهیناکات.

۳۰۵۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم سئِلَ عَمَّنْ دَبَحَ، قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ، أَوْ حَلَقَ، قَبْلَ أَنْ يَذْبَحَ قَالَ: «لَا حَرْجَ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عه مر رضی اللہ عنہ ده گپرته وه، پرسیار کرا له پیغه مبهر رضی اللہ عنہ ده رباره ی که سییک که پیش نه وهی سه ری بتاشی قوربانیه که ی سه ربربی، یان سه ری تاشی، جا قوربانیه که ی سه ربربی، (پیغه مبهریش رضی اللہ عنہ) فه رمووی: کیشه ی نیه و قهیناکات.

۳۰۵۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ قَعَدَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مِئِنِّي يَوْمَ النَّحْرِ لِلنَّاسِ، فَجَاءَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي حَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أُذْبِحَ؟ قَالَ: «لَا حَرْجَ» ثُمَّ جَاءَهُ آخَرُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي نَحَرْتُ، قَبْلَ أَنْ أَرْمِيَ؟ قَالَ: «لَا حَرْجَ» فَمَا سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ، قُدِّمَ قَبْلَ شَيْءٍ، إِلَّا قَالَ: «لَا حَرْجَ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده گپرته وه، ده لئی: رۆژی جه ژنی قوربان پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له بهر خاتری خه لکه که له مینا دانیش، جا پیاوینک هاته خزمه تی و گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ سه رم تاشی پیش نه وهی قوربانیه که م سه ربپریم، فه رمووی: کیشه ی نیه قهیناکات، پاشان به کینکی تر هاته خزمه تی و گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ پیش ره جمی شهیتان قوربانیه که م سه ربپی، فه رمووی: قهیناکات، جا هه ر پرسیارینکی لیکرا له و رۆژه دا که شتییک پیش شتییک کرابی، هه ر ده یفه رموو: قهیناکات.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۳، ومسلم: ۱۳۰۶، وأبو داود: ۲۰۱۴، والترمذي: ۹۱۶.

(۲) حسن صحیح.

بابهت: شهيتان ره جم کردن له روزه کاني جه ژندا

۳۰۵۳- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ صُحَّى، وَأَمَّا بَعْدَ ذَلِكَ، فَبَعْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ»^(۱).

واته: جابیر رضی الله عنه ده لی: بینیم پیغمبره ری خوا ﷺ جه مره ی عه قه به ی له چیشته نگاودا ره جم کرد، دوا ی ته وه له دوا ی نیوه پو ره جمی کرد.

۳۰۵۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ «يَرْمِي الْجِمَارَ، إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ، قَدْرَ مَا إِذَا فَرَغَ مِنْ رَمِيهِ، صَلَّى الظُّهْرَ»^(۲).

واته: ئینو عه عباس رضی الله عنهما ده گپریته وه، پیغمبره ری خوا ﷺ له دوا ی ته وه ی که خور لایده دا ره جمی شهیتانی ده کرد، به نه ندازه ی ته وه ی که له ره جمه که ته واو ده بوو، نویژی نیوه پو ی ده کرد.

بابهت: وتاری روزه جه ژنی قوربان

۳۰۵۵- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْأَخْوَصِ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا أَيُّ يَوْمٍ أَحْرَمُ؟» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالُوا: يَوْمُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ، قَالَ: «فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ، وَأَمْوَالَكُمْ، وَأَعْرَاضَكُمْ بَيْنَكُمْ حَرَامٌ، كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا، أَلَا لَا يَجْنِي جَانٍ إِلَّا عَلَى نَفْسِهِ، وَلَا يَجْنِي وَالِدٌ عَلَى وَلَدِهِ، وَلَا مَوْلُودٌ عَلَى وَالِدِهِ، أَلَا إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ آيَسَ أَنْ يُعْبَدَ فِي بَلَدِكُمْ هَذَا أَبَدًا، وَلَكِنْ سَيَكُونُ لَهُ طَاعَةٌ فِي بَعْضِ مَا تَحْتَفِرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ، فَيَرِضَى بِهَا، أَلَا وَكُلُّ دَمٍ مِنْ دِمَائِ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ، وَأَوَّلُ مَا أَضْعُ مِنْهَا دَمُ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ - كَانَ مُسْتَرْضِعًا فِي بَنِي لَيْثٍ، فَقَتَلْتُهُ هُدَيْلٌ - أَلَا وَإِنَّ كُلَّ رَبًّا مِنْ رَبِّ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ، لَكُمْ رِءُوسٌ أَمْوَالِكُمْ، لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ، أَلَا يَا أُمَّتَاهُ هَلْ بَلَّغْتُ؟» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «اللَّهُمَّ اشْهَدْ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۹۹، وأبو داود: ۱۹۷۱، والترمذي: ۸۹۴، والنسائي: ۳۰۶۳.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۸۹۸.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۳۳۴، والترمذي: ۲۱۵۹ و ۳۰۸۷.

واته: سوله یانی کورپی عه مپی کورپی نه حوه ص له باوکیه وه ﷺ ده گیریتته وه، ده لی: له حه جی مالئاواییدا گویم له پیغه مبه ر ﷺ بوو، ده یفه رموو: نه ی خه لکینه کامه پوژه به ریزترینه و تاوان کردن تیدا گه وره و تونده؟ سی جار نه وه ی فه رموو، گو تیان: پوژی حه جی گه وره (پوژی جه ژنی قوربان)، فه رموی: بیگومان خوین و مال و ناموستان له یه کتر قه ده غه یه وه کو شکاندنی پیزی نه و پوژه تان له و مانگه تان (که ذی الحجة- یه) له شاره که تان (مه ککه)، ناگاداربن که سینک تاوان ده کات ته نها خو ی ده گریته وه و ناته نیتته وه بو که س و کاری، تاوانی باوک بو سه ر منداله که ی ناگوازیته وه و تاوانی مندالیش بو سه ر باوکی ناگوازیته وه، ناگاداربن به راستی شه ی تان بی هیوا بووه که هه رگیز له و شاره تان ناپه رستری، به لام له هه ندیک شت که ئیوه به که می ده زانن گو پرایه لی ده که ن و، شه ی تانیش پیی رازییه، ناگاداربن هه موو خوینتیکی سه رده می نه فامی پوچ و به تاله، وه یه که م خوینتیکی که به تالی ده که مه وه خوینی حاریسی کورپی عه بدولموته لیه که له لای هوزی «بنو لیث» شیره خوره بو و هوزی «هذیل» کوشتیان، وه ناگاداربن هه موو سو و ریبایه کی سه رده می نه فامی به تال و پوچه و ده سایه که تان هه یه و هیچی تر، نه سته م بکه ن و نه سته مان لی بکری، ناگاداربن نه ی خه لکینه نایا پی م پراگه یانندن؟ سی جار نه وه ی فه رموو، گو تیان: به لی، سی جار فه رموی: خودایه شاهید به.

۳۰۵۶- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْخَيْفِ مِنْ مَنَى، فَقَالَ: «نَضَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مَقَالَتِي، فَبَلَّغَهَا، فَرُبَّ حَامِلٍ فِقْهٍ، غَيْرُ فِقِيهِ، وَرُبَّ حَامِلٍ فِقْهٍ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ، ثَلَاثٌ لَا يُعْلَى عَلَيْهِنَّ قَلْبُ مُؤْمِنٍ: إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ، وَالنَّصِيحَةُ لِرِوَاةِ الْمُسْلِمِينَ، وَرُؤْمُ جَمَاعَتِهِمْ، فَإِنَّ دَعْوَتَهُمْ، تُحِيطُ مِنْ وَرَائِهِمْ»^(۱).

واته: موحه ممه دی کورپی جوبهیری کورپی موتعیم له باوکیه وه ﷺ ده گیریتته وه، ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ له مینا له خه یف هه ستا (وتاریدا) و فه رموی: خوا رووی نه و که سه سپی و دره وشاوه بکات که فه رموو ده یه ک له من ده بیستی و ده یگه به نی به وانیتر، چونکه هه ندی که س که زانسته که یان پییه تیناگه ن، وه هه ندیک که س که زانسته که یان پییه ده یگه به نن به وانه ی که له نه وان باشر تیده گه ن، سی شت

ههیه که دلی پروادار ناپاکی تیدا ناکات: به دلسۆزی و نیهت پاکی کارکردن له پیناو خوادا، وه ئامۆژگاری و دلسۆزی بو پیشه‌وای مسولمانان، وه پابه‌ندبوون به کومه‌لی مسولمانانه‌وه، چونکه بانگه‌واز به پشتیوانی ئه‌وانه‌وه ده‌کری.

۳۰۵۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَهُوَ عَلَى نَاقَتِهِ الْمُخَضَّرَةِ بِعَرَفَاتٍ فَقَالَ: «أَتَدْرُونَ أَيُّ يَوْمٍ هَذَا، وَأَيُّ شَهْرٍ هَذَا، وَأَيُّ بَلَدٍ هَذَا؟» قَالُوا: هَذَا بَلَدٌ حَرَامٌ، وَشَهْرٌ حَرَامٌ، وَيَوْمٌ حَرَامٌ قَالَ: «أَلَا وَإِنَّ أَمْوَالَكُمْ، وَدِمَاءَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ، كَحَرَمَةِ شَهْرِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا، فِي يَوْمِكُمْ هَذَا، أَلَا وَإِنِّي فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ، وَأَكَاثِرُ بِكُمْ الْأَمَمِ، فَلَا تُسَوِّدُوا وَجْهِي، أَلَا وَإِنِّي مُسْتَنْقِذٌ أَنْاسًا، وَمُسْتَنْقَذٌ مِنِّي أَنْاسٌ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أَصِيحَابِي؟ فَيَقُولُ: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَخَذْتُوا بِعَدْلِكَ»^(۱).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری مه‌سعود رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له عه‌ره‌فات له‌سه‌ر و شتره‌که‌ی بوو که و شتره‌که‌ی لا‌گوئی ب‌د‌ر‌اب‌وو، فه‌رمووی: ئایا ده‌زانن ئه‌م‌رۆ چ پ‌رۆژیکه‌ و، ئه‌و مانگه‌ چ مانگیکه‌ و، ئه‌و شاره‌ چ شاریکه‌؟ گو‌تیان: ئه‌و شاره‌یه‌ که شه‌ری تیدا چه‌رامه‌، مانگیکه‌ که شه‌ری تیدا چه‌رامه‌، پ‌رۆژیکه‌ که خاوه‌نی پ‌یز و شکویه‌ و شکاندنی ئه‌و پ‌یزه‌ی چه‌رامه‌، فه‌رمووی: ئا‌گا‌دا‌ر‌بن‌ ما‌ل و سا‌ما‌نا‌ن و خوی‌تا‌ن له‌سه‌ر یه‌ک‌تر چه‌رامه‌، وه‌کو چه‌رامی ئه‌و مانگه‌ له‌ شاره‌که‌تا‌ندا و له‌و پ‌رۆژه‌تا‌ندا، ئا‌گا‌دا‌ر‌بن‌ بی‌گو‌مان له‌سه‌ر چه‌وزی که‌وسه‌ر ئا‌ما‌ده‌کار‌یتان بو‌ ده‌که‌م و شانا‌زی به‌ زۆر‌یتانه‌وه‌ ده‌که‌م له‌ناو ئوممه‌ته‌کانی دیکه‌دا، جا کاری خراب مه‌که‌ن و کاریک مه‌که‌ن نه‌توانم شانا‌زیتان پ‌یوه‌ بکه‌م، ئا‌گا‌دا‌ر‌بن‌ بی‌گو‌مان من به‌دوا‌تا‌ندا ده‌گه‌پ‌یم و تکاتا‌ن بو‌ ده‌که‌م هه‌ندی خه‌لکی رزگار ده‌که‌م و هه‌ندی‌کی‌شی لیم دوور ده‌که‌وتیه‌وه‌ و سزا ده‌دری، منیش ده‌لیم: ئه‌ی په‌روه‌ردگارا ئه‌وانه‌ هاوه‌له‌ ئازیزه‌کانمن، خواش ده‌فه‌رمووی: بی‌گو‌مان تو نازانی و ئا‌گا‌دا‌ر نه‌بووی ئه‌وانه‌ چ دا‌هینا‌تیکی ناره‌وا‌یان دا‌هیناوه‌ له‌ دیندا له‌ دوا‌ی تو.

۳۰۵۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَقَفَ يَوْمَ النَّحْرِ بَيْنَ الْجَمْرَاتِ فِي الْحَجَّةِ الَّتِي حَجَّ فِيهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَيُّ يَوْمٍ هَذَا؟» قَالُوا: يَوْمُ النَّحْرِ، قَالَ: «فَأَيُّ بَلَدٍ هَذَا؟» قَالُوا: هَذَا بَلَدُ اللَّهِ الْحَرَامِ، قَالَ: «فَأَيُّ شَهْرٍ هَذَا؟»، قَالُوا: شَهْرُ اللَّهِ الْحَرَامِ، قَالَ: «هَذَا يَوْمُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ، وَدِمَاؤُكُمْ، وَأَمْوَالُكُمْ، وَأَعْرَاضُكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ، كَحُرْمَةِ هَذَا الْبَلَدِ فِي هَذَا الشَّهْرِ فِي هَذَا الْيَوْمِ» ثُمَّ قَالَ: «هَلْ بَلَّغْتُ؟» قَالُوا: نَعَمْ، فَطَفِقَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ اشْهَدْ» ثُمَّ وَدَّعَ النَّاسَ، فَقَالُوا: هَذِهِ حَجَّةُ الْوَدَاعِ^(۱).

واته: ثینو عومر رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغهمبه ری خوا ﷺ له پوژی جه زنی قوربان له نیوان نه و بهردانه ی که حاجیه کان بهردیان تیده گرن راوه ستابوو، له و حه جهیدا که پیغهمبه ری ﷺ حه جی کرد، جا پیغهمبه ری ﷺ فه رمووی: نه مپوچ پوژنیکه؟ گوتیان: پوژی جه زنی قوربان، فه رمووی: نه و شاره چ شارنیکه؟ گوتیان: شار و زمینی خواجه که شهر تیدا چه رامه، فه رمووی: نه و پو پوژی حه جی گه وره یه، وه خوین و سامان و ناموستان له یه کتر چه رامه، وه کو چه رامی نه و شاره له و مانگه دا و له و پوژه دا، پاشان فه رمووی: نایا رامگه یاند؟ گوتیان: به لی، نجا پیغهمبه ری ﷺ دهستی پیکرد و فه رمووی: خودایه شاهید به، پاشان خوا حافیزی و مالتاواپی له خه لکه که کرد، بویه گوتیان: نه وه حه جی مالتاواپی.

بابهت: سهردانی مالی خوا

۳۰۵۹- عَنْ عَائِشَةَ، وَابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «أَخَّرَ طَوَافَ الرُّيَاةِ إِلَى اللَّيْلِ»^(۲).

واته: عائشه و ثینو عبباس رضی اللہ عنہما ده گپرنه وه، پیغهمبه ری ﷺ ته وافی سهردانی دواخت بو شهو.

۳۰۶۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «لَمْ يَزْمُلْ فِي السَّبْعِ، الَّذِي أَقَاضَ فِيهِ» قَالَ عَطَاءٌ: وَلَا رَمَلَ فِيهِ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۴۲ معلقاً، وأبو داود: ۱۹۴۵.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۰۰۰، والترمذي: ۹۲۰.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۰۰۱.

واته: عه بدوللای کورې عه بیاس ﷺ ده گپړ ټټه وه، پیغه مبهري ﷺ له جهوت سورانه وه که ی ته وافی نیفاز به خیرای نه پوښت (به لکو پوښتنی ناسای بو)، عه تاء گوتی: پوښتنی خیرای تیدانیه.

بابه ت: خوارنده وې ناوی زه مزه م

۳۰۶۱- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ ﷺ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ جَالِسًا، فَجَاءَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: مِنْ أَيْنَ جِئْتَ؟ قَالَ: مِنْ زَمَزَمَ، قَالَ: فَشَرِبْتَ مِنْهَا، كَمَا يُنْبَغِي؟ قَالَ: وَكَيْفَ؟ قَالَ: إِذَا شَرِبْتَ مِنْهَا، فَاسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ، وَاذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ، وَتَنَفَّسْ ثَلَاثًا، وَتَضَلَّعْ مِنْهَا، فَإِذَا فَرَعْتَ، فَاحْمَدِ اللَّهَ ﷻ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ آيَةَ مَا بَيْنَنَا، وَبَيْنَ الْمُنَافِقِينَ، إِنَّهُمْ لَا يَتَضَلَّعُونَ مِنْ زَمَزَمَ»^(۱).

واته: موحه ممدی کورې عه بدورپه حمانی کورې ته بو به کر ﷺ ده لئ: له لای نیبو عه بیاس دانیشتبوم، له وکاته دا پیاوټک هاته لای، جا (نیبو عه بیاس) گوتی: له کوپوه هاتی؟ گوتی: له سهر ناوی زه مزه موه، گوتی: جا به و جوړه ی که پیویسته لیت خوارده وه؟ گوتی: چوڼ؟ گوتی: هه رکاتیک له ناوی زه مزه مت خوارده وه پروو بکه قبیله و ناوی خوا بینه و به سې نه فهس بیخووه و خوټی لئ تیر ناو بکه، نجا که لئ بوویه وه سوپاسی خوی ﷻ بکه، چونکه بیگومان پیغه مبهري خوا ﷺ فهرموویه تی: نیشانه ی نیوانی نیمه و دوو پرووه کان ته ویه که نه وان خوټان تیر ناو و پاراو ناکه ن له ناوی زه مزه م.

۳۰۶۲- جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: مَاءُ زَمَزَمَ، لِمَا شَرِبَ لَهُ^(۲).
واته: جابیری کورې عه بدوللا ﷺ ده لئ: گویم له پیغه مبهري خوا ﷺ بوو، ده یفه رموو: ناوی زه مزه م بو ټه و شته یه که له پیناویدا بخور ټه وه.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح.

بابهت: چوونه ناو که عبه

۳۰۶۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ الْفَتْحِ، الْكَعْبَةَ، وَمَعَهُ بِلَالٌ، وَعُثْمَانُ بْنُ شَيْبَةَ، فَأَغْلَقُوهَا عَلَيْهِمْ مِنْ دَاخِلٍ، فَلَمَّا خَرَجُوا سَأَلْتُ بِلَالَ: أَيْنَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ «صَلَّى عَلَيَّ وَجْهَهُ، حِينَ دَخَلَ بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ، عَنْ يَمِينِهِ» ثُمَّ لُمْتُ نَفْسِي، أَنْ لَا أَكُونَ سَأَلْتُهُ: كَمْ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ له پوژی فه تحی مه که که دا چوو بو ناو که عبه بیلال و عوسانی کوری شه به ش له خزمه تیدابوون، جا له ژووره وه ده رگا که ی به سه ره وه داخستن (تا خه لکی نه به نه ژوور و نارام بیت)، جا کاتیک هاتنه ده ره وه پرسیارم له بیلال کرد که پیغه مبهری خوا ﷺ له کوی نوژی کرد؟ نه ویش پی پراگه یاندم که له و پروه ی که چوو ژووره وه نوژی کرد له نیوان دوو پایه کاندا له لای راست، پاشان سه رزه نشتی خوم کرد که بو پرسیارم لئی نه کرد که پیغه مبهری خوا چه ند نوژی کرد.

۳۰۶۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ عِنْدِي، وَهُوَ قَرِيرُ الْعَيْنِ، طَبَّبَ النَّفْسِ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَيَّ وَهُوَ حَزِينٌ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ خَرَجْتَ مِنْ عِنْدِي، وَأَنْتَ قَرِيرُ الْعَيْنِ، وَرَجَعْتَ وَأَنْتَ حَزِينٌ؟ فَقَالَ: «إِنِّي دَخَلْتُ الْكَعْبَةَ، وَوَدِدْتُ أَنِّي لَمْ أَكُنْ فَعَلْتُ، إِنِّي أَخَافُ أَنْ أَكُونَ، أَتَعَبْتُ أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي»^(۲).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ ده رچوو لای من، دل خوش و پرو خوش بو، پاشان که گه پرایه وه بو لام خه مبار بو، منیش گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ کاتیک له لای من ده رچووی دل خوش بووی، که چی گه پرایته وه و خه مباریت؟ نه ویش فه رمووی: له راستیدا من چوومه ناو که عبه، وه به راستی پیم خوش بوو نه و کاره م نه کرد بایه، بیگومان ده ترسم که ئومه ته که م تووشی ماندوو بوون و ناره حه تی کرد بی بو دوا ی خوم (چونکه نه وانیش ده چنه ناو که عبه).

(۱) صحیح. أخرجه حدیث ابن عمر عن بلال بنحوه عند البخاری: ۳۹۷، ومسلم: ۱۳۲۹، وأبو داود: ۳۰۲۳، والترمذی: ۸۷۴، والنسائی: ۶۹۲ و ۷۴۹ و ۲۹۰۵_۲۹۰۸. وحدیث ابن عباس عند البخاری: ۳۹۸، ومسلم: ۱۳۳۰ و ۱۳۳۱، وأبو داود: ۲۰۲۷.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۰۲۹، والترمذی: ۸۷۳.

بابهت: شهو مانهوهی شهوانی مینا له مهککهدا

٣٠٦٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «اسْتَأْذَنَ الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَبِيتَ مَكَّةَ، أَيَّامَ مَنَى، مِنْ أَجْلِ سَقَايَتِهِ، فَأَذِنَ لَهُ»^(١).

واته: ئینو عومەر رضی اللہ عنہ ده لئی: عه بیاسی کوری عه بدولموته لیب داوا ی مؤله تی له پیغه مبهری خوا ﷺ کرد تا کو شهو له مه ککه بمینیتته وه له رۆزه کانی مینادا، بو ئه وه ی ئاو بدات به حاجیه کان، ئه ویش مؤله تی پیدایا.

٣٠٦٦- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «لَمْ يُرَخِّصِ النَّبِيُّ ﷺ لِأَحَدٍ، يَبِيتُ مَكَّةَ، إِلَّا لِلْعَبَّاسِ، مِنْ أَجْلِ السَّقَايَةِ»^(٢).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ مؤله تی هیچ که سیکی نه دا که شهو له مه ککه بمینیتته وه ته نها عه بیاس نه بی، ئه ویش له بهر ئه وه ی ئاوی ده دا به حاجیه کان.

بابهت: دابه زین له موحه صه ب

٣٠٦٧- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «إِنَّ نَزُولَ الْأَبْطَحِ لَيْسَ بِسُنَّةٍ، إِنَّمَا نَزَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، لِيَكُونَ أَسْمَحَ، لِخُرُوجِهِ»^(٣).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده لئی: مه نزل دانان له ئه به ته ح سونه ت نیه، له پر استیدا دابه زینی پیغه مبهری خوا ﷺ له و شوینه ته نها بو ئاسانکاری بوو، بو ده رچوونی و گه پانه وه ی بو مه دینه.

المحصب و الأبطح و خيف بنو كنانة: هه موویان یه ک شوینن، ده که ویتته نیوان مه ککه و مه دینه.

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ١٦٣٤، ومسلم: ١٣١٥، وأبو داود: ١٩٥٩.

(٢) صحیح بما قبله.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ١٧٦٥، ومسلم: ١٣١١، وأبو داود: ٢٠٠٨، والترمذي: ٩٢٣.

۳۰۶۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «ادَّلَجَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم لَيْلَةَ النَّفْرِ، مِنْ الْبَطْحَاءِ ادَّلَجًا»^(۱).

واته: عائیشہ رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغہ مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم شهوی دووه می جه ژن له به تحاء له کوتایي شهودا گه پراوه ته وه.

۳۰۶۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَأَبُو بَكْرٍ، وَعُمَرُ، وَعُثْمَانُ رضی اللہ عنہم يَنْزِلُونَ بِالْأَبْطَحِ»^(۲).

واته: ئینو عومهر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغہ مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم و ئه بو به کر و عومهر و عوسمان رضی اللہ عنہم له ئه بته ح داده به زین.

بابهت: تهوافی مالئاوایی

۳۰۷۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: كَانَ النَّاسُ يَنْصَرِفُونَ كُلَّ وَجْهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا يَنْفِرَنَّ أَحَدٌ، حَتَّى يَكُونَ آخِرَ عَهْدِهِ بِالْبَيْتِ»^(۳).

واته: ئینو عبباس رضی اللہ عنہما ده لئی: خه لکی (دوای ته و او بوونی حج) له ههر لایه که وه بوایه دهرده چوون، بویه پیغہ مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رمووی: هیچ که سیک دهرنه چیت و نه گهریته وه، وه با کوتا شوین که بوی ده چی (تهوافی مالئاوایی) که عبه بی.

۳۰۷۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، أَنْ يَنْفِرَ الرَّجُلُ، حَتَّى يَكُونَ آخِرَ عَهْدِهِ بِالْبَيْتِ»^(۴).

واته: ئینو عومهر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغہ مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم قه ده غه ی کردوه پیاو بگهریته وه هه تا کوتا شوین که بوی ده چی ده بی (تهوافی مالئاوایی) که عبه بی.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۳۱۰، والترمذي: ۹۲۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۵۵، ومسلم: ۱۳۲۸، وأبو داود: ۲۰۰۲.

(۴) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ۹۴۴ وزاد «وَرَحَّضَ لَهُنَّ - أي للحيض - رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم» واقترح البخاري: ۱۷۶۱

بابهت: نافرته تیک که بکه ویته سورى مانگانه

ته وافی مالتاواپی له سهر نیه

۳۰۷۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: حَاصَتْ صَفِيَّةُ بِنْتُ حَبِيٍّ بَعْدَ مَا أَفَاضَتْ، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَ: «أَحَابِسْتُنَا هِيَ؟» فَقُلْتُ: إِنَّهَا قَدْ أَفَاضَتْ، ثُمَّ حَاصَتْ بَعْدَ ذَلِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «فَلْتَنْفِرْ»^(۱).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده لئ: صه فیه ی کچی حویه ی که وته سورى مانگانه دواى نه وه ی ته وافی زیاره تی کردبوو، عائیشه گوتی: جا نه وه م بو پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم گپراه وهو، نه ویش فهرمووی: که واته گیرمان ده دا له گه پانه وه دا؟ منیش گوتم: نه و ته وافی نیفازه ی کردوه و دواى نه وه تووشی بووه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: که و ابوو با بهر بیکه و ی و دهر بچی (چونکه ته وافی مالتاواپی له سهر نیه و قه یناکات).

۳۰۷۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم صَفِيَّةَ فَقُلْنَا: قَدْ حَاصَتْ فَقَالَ: «عَقَرَى حَلَقَى مَا أَرَاهَا، إِلَّا حَابِسْتَنَا» فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا قَدْ طَافَتْ يَوْمَ النَّحْرِ، قَالَ: «فَلَا، إِذْنُ، مُرُوهَا، فَلْتَنْفِرْ»^(۲).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده لئ: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم باسی صه فیه ی کرد، نیمه ش گوتمان: له پراستیدا که و توتته سورى مانگانه وه، نه ویش وه ک بلئی دوعای لی کردوه فهرمووی: پیموایه گیرمان ده کات له گه پانه وه دا، منیش گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بیگومان نه و له پوژی جه ژندا ته وافی کردوه، فهرمووی: که واته نه خیر دوامان ناخات، فهرمانی پیکه ن بگه رتته وه.

عَقَرَى: واته: دوا براو.

حَلَقَى: واته: سهر تاشراو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۸، ومسلم بإثر: ۱۳۲۸، وأبو داود: ۲۰۰۳، والترمذي: ۹۴۳، والنسائي: ۳۹۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۸، ومسلم بإثر: ۱۳۲۸، وأبو داود: ۲۰۰۳، والترمذي: ۹۴۳، والنسائي: ۳۹۱.

بابهت: حجهی ما ئناوایی پیغمبره ری خوا ﷺ

۳۰۷۴- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، فَلَمَّا انْتَهَيْتَا إِلَيْهِ سَأَلَ عَنِ الْقَوْمِ، حَتَّى انْتَهَى إِلَيَّ، فَقُلْتُ: أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، فَأَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى رَأْسِي، فَحَلَّ زِرِّي الْأَعْلَى، ثُمَّ حَلَّ زِرِّي الْأَسْفَلَ. ثُمَّ وَصَعَ كَفَّهُ، بَيْنَ تَدْيِي، وَأَنَا يَوْمَئِذٍ غَلَامٌ شَابٌّ، فَقَالَ: مَرَحَبًا بِكَ، سَلْ عَمَّا شِئْتَ، فَسَأَلْتُهُ، وَهُوَ أَعْمَى، فَجَاءَ وَقَفْتُ الصَّلَاةَ، فَقَامَ فِي نِسَاجَةٍ مُلْتَحِفًا بِهَا، كُلَّمَا وَضَعَهَا عَلَى مَنْكِبَيْهِ، رَجَعَ طَرْفَاهَا إِلَيْهِ، مِنْ صِغَرِهَا، وَرِدَاؤُهُ إِلَى جَانِبِهِ عَلَى الْمَشْجَبِ، فَصَلَّى بِنَا، فَقُلْتُ: أَخْبَرْنَا عَنْ حَجَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، فَقَالَ: بِيَدِهِ، فَعَقَدَ تِسْعًا وَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَكَتَ تِسْعَ سِنِينَ لَمْ يَحُجَّ، فَأَذَّنَ فِي النَّاسِ فِي الْعَاشِرَةِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله حَاجٌّ، فَقَدِمَ الْمَدِينَةَ بَشْرٌ كَثِيرٌ، كُلُّهُمْ يَلْتَمِسُ أَنْ يَأْتِمَّ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، وَيَعْمَلُ بِمِثْلِ عَمَلِهِ، فَخَرَجَ وَخَرَجْنَا مَعَهُ، فَأَتَيْنَا ذَا الْحُلَيْفَةِ، فَوَلَدَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عَمَيْسٍ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ، فَأَرْسَلَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: كَيْفَ أَضْعُ؟ قَالَ: «اغْتَسِلِي، وَاسْتَتْفِرِي بِثَوْبٍ، وَأَحْرِمِي» فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي الْمَسْجِدِ، ثُمَّ رَكِبَ الْقِصْوَاءَ، حَتَّى إِذَا اسْتَوَتْ بِهِ نَافِئَتُهُ عَلَى الْبَيْدَاءِ قَالَ جَابِرٌ: نَظَرْتُ إِلَى مَدِّ بَصْرِي مِنْ بَيْنَ يَدَيْهِ، بَيْنَ رَاكِبٍ وَمَاشٍ، وَعَنْ يَمِينِهِ مِثْلُ ذَلِكَ، وَعَنْ يَسَارِهِ مِثْلُ ذَلِكَ، وَمِنْ خَلْفِهِ مِثْلُ ذَلِكَ، وَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بَيْنَ أَظْهُرِنَا، وَعَلَيْهِ يَنْزُلُ الْقُرْآنُ، وَهُوَ يَعْرِفُ تَأْوِيلَهُ، مَا عَمِلَ بِهِ مِنْ شَيْءٍ عَمَلْنَا بِهِ، فَأَهْلَ بِالتَّوْحِيدِ «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالتَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ» وَأَهْلَ النَّاسِ بِهَذَا الَّذِي يُهْلُونَ بِهِ، فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عَلَيْهِمْ شَيْئًا مِنْهُ، وَلَزِمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله تَلْبِيَّتَهُ، قَالَ جَابِرٌ: لَسْنَا نَنْوِي إِلَّا الْحَجَّ، لَسْنَا نَعْرِفُ الْعُمْرَةَ، حَتَّى إِذَا أَتَيْنَا الْبَيْتَ مَعَهُ اسْتَلَمَ الرُّكْنَ، فَرَمَلَ ثَلَاثًا، وَمَشَى أَرْبَعًا، ثُمَّ قَامَ إِلَى مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ: ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ (١١٥) ﴿البقرة﴾، فَجَعَلَ الْمَقَامَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ، فَكَانَ أَبِي يَقُولُ: - وَلَا أَعْلَمُهُ، إِلَّا ذَكَرَهُ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله - إِنَّهُ كَانَ يَقْرَأُ فِي الرُّكْعَتَيْنِ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ (١) ﴿وَقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (١) ﴿، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الْبَيْتِ، فَاسْتَلَمَ الرُّكْنَ، ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْبَابِ إِلَى الصَّفَا، حَتَّى إِذَا دَنَا مِنَ الصَّفَا قَرَأَ: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ (١٥٨) ﴿البقرة﴾، تَبَدُّأَ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ «فَبَدَأَ بِالصَّفَا فَرَقِي عَلَيْهِ، حَتَّى رَأَى الْبَيْتَ، فَكَبَّرَ اللَّهُ وَهَلَّلَهُ وَحَمِدَهُ، وَقَالَ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ» ثُمَّ دَعَا بَيْنَ ذَلِكَ وَقَالَ مِثْلَ هَذَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ نَزَلَ إِلَى الْمَرْوَةِ فَمَشَى، حَتَّى إِذَا انْصَبَّتْ قَدَمَاهُ، رَمَلَ فِي بَطْنِ الْوَادِي، حَتَّى إِذَا

صَعِدَتَا - يَغْنِي قَدَمَاهُ - مَشَى، حَتَّى أَتَى الْمَرْوَةَ، فَفَعَلَ عَلَى الْمَرْوَةِ، كَمَا فَعَلَ عَلَى الصَّفَا، فَلَمَّا كَانَ آخِرُ طَوَافِهِ عَلَى الْمَرْوَةِ قَالَ: «لَوْ أَنِّي اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ، لَمْ أَسْقِ الْهَدْيَ، وَجَعَلْتُهَا عُمْرَةً، فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ لَيْسَ مَعَهُ هَدْيٌ، فَلْيَحْلِلْ، وَلْيَجْعَلْهَا عُمْرَةً» فَحَلَّ النَّاسُ كُلُّهُمْ، وَقَصَرُوا، إِلَّا النَّبِيَّ ﷺ وَمَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَدْيُ، فَقَامَ سِرَافُهُ بِنِ مَالِكِ بْنِ جُعْشَمٍ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْعَامِنَا هَذَا أَمْ لِأَبِدٍ؟ قَالَ: فَسَبَّكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَصَابِعُهُ فِي الْأُخْرَى، وَقَالَ: دَخَلَتِ الْعُمْرَةُ فِي الْحَجِّ هَكَذَا، مَرَّتَيْنِ «لَا، بَلْ لِأَبِدٍ أَبَدٍ» قَالَ: وَقَدِمَ عَلَيَّ بِيَدِنِ النَّبِيِّ ﷺ، فَوَجَدَ فَاطِمَةَ مِمَّنْ حَلَّ، وَلَيْسَتْ ثِيَابًا صَبِيغًا، وَانْتَحَلَتْ، فَأَنْكَرَ ذَلِكَ عَلَيْهَا عَلِيٌّ، فَقَالَتْ: أَمَرَنِي أَبِي بِهَذَا، فَكَانَ عَلِيٌّ يَقُولُ بِالْعِرَاقِ: فَذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مُحَرِّسًا عَلَى فَاطِمَةَ فِي الَّذِي صَنَعْتَهُ، مُسْتَفْتِيًا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي الَّذِي ذَكَرْتُ عَنْهُ، وَأَنْكَرْتُ ذَلِكَ عَلَيْهَا، فَقَالَ: «صَدَقْتُ، صَدَقْتُ، مَاذَا قُلْتَ حِينَ فَرَضْتَ الْحَجَّ؟» قَالَ: قُلْتُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَهْلٌ بِمَا أَهَلَ بِهِ رَسُولُكَ ﷺ، قَالَ: فَإِنَّ مَعِيَ الْهَدْيَ فَلَا تَحِلَّ» قَالَ: فَكَانَ جَمَاعَةُ الْهَدْيِ الَّذِي جَاءَ بِهِ عَلِيٌّ مِنَ الْيَمَنِ، وَالَّذِي أَتَى بِهِ النَّبِيُّ ﷺ مِنَ الْمَدِينَةِ مَائَةً، ثُمَّ حَلَّ النَّاسُ كُلُّهُمْ، وَقَصَرُوا، إِلَّا النَّبِيَّ ﷺ وَمَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ، وَتَوَجَّهُوا إِلَى مِنَى، أَهَلُوا بِالْحَجِّ، فَرَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَصَلَّى مِنَى الظُّهْرَ، وَالْعَصْرَ، وَالْمَغْرِبَ، وَالْعِشَاءَ، وَالصُّبْحَ، ثُمَّ مَكَتَ قَلِيلًا حَتَّى طَلَعَتِ الشَّمْسُ، وَأَمَرَ بِقُبَّةِ مِنْ شَعْرٍ، فَضَرِبَتْ لَهُ بِنَمْرَةٍ، فَسَارَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تَشْكُ قُرَيْشٌ، إِلَّا أَنَّهُ وَقَفَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ، أَوْ الْمَزْدَلِفَةِ، كَمَا كَانَتْ قُرَيْشٌ تَصْنَعُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَأَجَارَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، حَتَّى أَتَى عَرَفَةَ، فَوَجَدَ الْقُبَّةَ، فَضَرِبَتْ لَهُ بِنَمْرَةٍ، فَتَزَلَّ بِهَا، حَتَّى إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ، أَمَرَ بِالْقُضَاءِ، فَزَحَلَتْ لَهُ، فَزَحَلَتْ، حَتَّى أَتَى بَطْنَ الْوَادِي، فَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: «إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ، كَحَرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا، وَلَا وَإِنْ كُلُّ شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، مَوْضُوعٌ تَحْتَ قَدَمَيَّ هَاتَيْنِ، وَدِمَاءُ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعَةٌ، وَأَوَّلُ دَمٍ أَضَعُهُ دَمُ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ - كَانَ مُسْتَرَضِعًا فِي بَنِي سَعْدِ، فَفَقَلْتَهُ هُدَيْلٌ - وَرَبَا الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ، وَأَوَّلُ رَبَا أَضَعُهُ رَبَانَا، رَبَا الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَإِنَّهُ مَوْضُوعٌ كُلُّهُ، فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ، فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ، بِأَمَانَةِ اللَّهِ، وَاسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ، وَإِنْ لَكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يُوطِئَنَّ فُرُوجَكُمْ أَحَدًا تَكَرُّهُنَّ، فَإِنْ فَعَلْنَ ذَلِكَ فَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ، وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ، وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَقَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا لَمْ تَضَلُّوا إِنْ اعْتَصَمْتُمْ بِهِ، كِتَابَ اللَّهِ، وَأَنْتُمْ مَسْئُولُونَ عَنِّي، فَمَا أَنْتُمْ قَائِلُونَ؟» قَالُوا: تَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَغْتَ وَأَدَّيْتَ وَنَصَحْتَ، فَقَالَ: بِإِصْبَعِهِ السُّبَابَةَ إِلَى السَّمَاءِ، وَيَنْكُتُهَا إِلَى النَّاسِ «اللَّهُمَّ اشْهَدْ، اللَّهُمَّ اشْهَدْ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ أَدَّنَ يَدَهُ، ثُمَّ أَقَامَ، فَصَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ أَقَامَ، فَصَلَّى الْعَصْرَ، وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا شَيْئًا، ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى

أَتَى الْمَوْقِفَ، فَجَعَلَ بَطْنَ نَاقَتِهِ، إِلَى الصَّخْرَاتِ، وَجَعَلَ حَبْلَ الْمَشَاةِ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا، حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ، وَدَهَبَتِ الصُّفْرَةُ قَلِيلًا، حَتَّى غَابَ الْقُرْصُ، وَأُرْدَفَ أُسَامَةَ بْنُ زَيْدٍ خَلْفَهُ، فَدَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَقَدْ سَنَقَ الْقُضَاءَ بِالرِّمَامِ، حَتَّى إِنَّ رَأْسَهَا، لَيُصِيبُ مَوْرِكَ رَحْلِهِ، وَيَقُولُ بِيَدِهِ الْيُمْنَى «أَيُّهَا النَّاسُ السَّكِينَةَ، السَّكِينَةَ» كُلَّمَا أَتَى حَبْلًا مِنَ الْحِبَالِ أَرُخِيَ لَهَا قَلِيلًا، حَتَّى تَصْعَدَ، ثُمَّ أَتَى الْمُزْدَلِفَةَ، فَصَلَّى بِهَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ، بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَإِقَامَتَيْنِ، وَلَمْ يَصُلِّ بَيْنَهُمَا شَيْئًا، ثُمَّ اضْطَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، فَصَلَّى الْفَجْرَ، حِينَ تَبَيَّنَ لَهُ الصُّبْحُ، بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ، ثُمَّ رَكِبَ الْقُضَاءَ، حَتَّى أَتَى الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ، فَرَقِيَ عَلَيْهِ، فَحَمِدَ اللَّهَ، وَكَبَّرَهُ، وَهَلَّلَهُ، فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا، حَتَّى أَسْفَرَ جِدًّا، ثُمَّ دَفَعَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَأُرْدَفَ الْفَضْلُ بْنُ الْعَبَّاسِ، وَكَانَ رَجُلًا حَسَنَ الشَّعْرِ، أَبْيَضَ وَسِيمًا، فَلَمَّا دَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، مَرَّ الطُّعْنُ بِجَرِينِ، فَطَفِقَ يَنْظُرُ إِلَيْهِنَّ الْفَضْلُ، فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ مِنَ الشَّقِّ الْأَخْرِي، فَصَرَفَ الْفَضْلُ وَجْهَهُ مِنَ الشَّقِّ الْأَخْرِي يَنْظُرُ، حَتَّى أَتَى مُحَسَّرًا، حَرَكَ قَلِيلًا، ثُمَّ سَلَكَ الطَّرِيقَ الْوُسْطَى، الَّتِي تُخْرِجُكَ إِلَى الْجَمْرَةِ الْكُبْرَى، حَتَّى أَتَى الْجَمْرَةَ الَّتِي عِنْدَ الشَّجَرَةِ، فَرَمَى بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ، يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ مِنْهَا، مِثْلَ حَصَى الْخُدْفِ، وَرَمَى مِنْ بَطْنِ الْوَادِي، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَنْحَرِ، فَنَحَرَ ثَلَاثًا وَسِتِّينَ بَدَنَةً بِيَدِهِ، وَأَعْطَى عَلِيًّا، فَنَحَرَ مَا غَبَرَ، وَأَشْرَكَهُ فِي هَدْيِهِ، ثُمَّ أَمَرَ مِنْ كُلِّ بَدَنَةٍ بِبَضْعَةٍ، فَجَعَلَتْ فِي قَدْرِ، فَطَبَخَتْ، فَأَكَلَا مِنْ لَحْمِهَا وَشَرِبَا مِنْ مَرَقِهَا، ثُمَّ أَقَاضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْبَيْتِ، فَصَلَّى مِهْكَةَ الظُّهْرِ، فَأَتَى بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَهُمْ يَسْفُونَ عَلَى رَمَزِمَ، فَقَالَ: «انزِعُوا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَوْلَا أَنْ يَغْلِبَكُمْ النَّاسُ عَلَى سِقَاتِكُمْ، لَنَزَعْتُ مَعَكُمْ» فَنَاوَلُوهُ دَلْوًا، فَشَرِبَ مِنْهُ^(١).

واته: جه عفهري كوري موحه ممهده له باوكيهوه ﷺ ده گيرتتهوه، ده لئ: چووين بو لاي جابيري كوري عه بدوللا ﷺ، كاتيک گه يشتینه لاي به ک به ک له خه لکه که ی ده پرسی تا گه يشته من، منيش گوتم: من موحه ممهده ی كوري عه لی كوري حوسه ينم، نجا دهستی به سه رمدا هینا، پاشان دوگمه ی سهرو خوارووی كرده مهوه، پاشان دهستی خسته سه ر سينگم نهو كات گه نجيكي تازه پينگه شتوو بووم، نجا گوتی: به خير بيی، ده ر باره ی هه ر شتيك حه ز ده كه ی پرسيار بکه، منيش پرسيارم لئی كرد، نهو چاوه كانی كزو ناينا بيوون، ئير كاتی نوژ هات، نهو يش هه لسا بو نوژ پو شاكيني چنراوی له بهر بوو، هه ر جار نيک به شانی خو ی داده دا له بهر گچکه یی

(١) صحيح. أخرجه مسلم: ١٢١٨ و ١٢١٦، وأبو داود: ١٩٠٥، والترمذي: مختصر ٨٩٧، والنسائي: ٣٠٥٤ و ٣٠٧٤-٣٠٧٦.

نه‌ولاو لاکه‌ی بۆلای ده‌هاتنه‌وه، عه‌باک‌ه‌شی له‌ ته‌نیشتی به‌سه‌ر سیپاکه‌وه بوو، ئیتر به‌رنوژی بۆ کردین، نه‌وجار گوتم: بۆمان باسی حه‌جه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بکه، نه‌ویش به‌ په‌نجه‌کانی ده‌ستی هه‌تا تۆی ژماردو گوتی: نۆ سال مایه‌وه‌و حه‌جی تیدا نه‌کرد، له‌ سالی ده‌یه‌مدا جاری خه‌لکی دا که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ حه‌ج ده‌کات، خه‌لکیکی زۆر هات بۆ مه‌دینه، هه‌موویان ده‌یانویست له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ بچن بۆ حه‌ج، وه‌ به‌هه‌مان شیوه‌ی نه‌و بکه‌ن له‌ حه‌جدا، نه‌ویش ده‌رچوو ئیمه‌ش له‌ خزمه‌تیدا له‌گه‌لی ده‌رچووین، ئیتر گه‌شتینه «ذو الحلیفه»، له‌وی ته‌سه‌ئی کچی عومه‌یس موحه‌مه‌دی کوری نه‌بو به‌کری بوو، نه‌ویش ناردی بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ که‌وا چی بکه‌م له‌وحاله‌دا، فه‌رمووی: خۆت بشۆو به‌ پارچه‌یه‌ک خۆت بیه‌سته‌و ئیحرام بیه‌سته، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ مزگه‌وتدا نوژی کرد، پاشان سواری وشتره‌که‌ی بوو (که‌ ناوی قه‌صوه‌ بوو) هه‌تاکو سه‌رکه‌وته سه‌ر کیوی به‌یده، جابیر گوتی: تا چاو پرده‌کات روانیم خه‌لکی له‌ پیاده‌و سوار له‌ ده‌وری پیغه‌مبه‌ری خوایه ﷺ، لای راستیشی وابوو، وه‌ له‌ لای چه‌پیشی به‌ هه‌مان شیوه، له‌ لای پشته‌وه‌شی به‌ هه‌مان شیوه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ ناوماندا بوو قورئانیشی بۆ سه‌ر داده‌به‌زی، که‌ بیگومان خۆی ته‌فسیره‌که‌ی ده‌زانی، کاری به‌ هه‌رچی بکردبا به‌ ئیمه‌ش کارمان پیده‌کرد، ئنجا ته‌لبیه‌ی کرد به‌ یه‌کتا په‌رستی و فه‌رمووی: «لبيك اللهم لبيك، لبيك لا شريك لك لبيك، إن الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك»، خه‌لکیش به‌و ته‌لبیه‌ی ده‌یانکرد خه‌ریک بوون و پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هیچ په‌دی نه‌دانه‌وه‌و به‌ ته‌لبیه‌ی خۆی خه‌ریک بوو، جابیر گوتی: ئیمه‌ ته‌نها نه‌تی حه‌جان هینابوو، شاره‌زای عومره نه‌بووین، هات له‌ خزمه‌تیدا گه‌یشته‌نه‌ مالی خوا، ده‌ستی له‌ گۆشه‌ی به‌رده‌ په‌شکه‌ داو ئنجا سیجار به‌ خیرایی به‌ ده‌وری که‌عه‌دا سوپایه‌وه‌و چوار جاریش به‌ پۆشتنی ئاسایی، پاشان چوو بۆ مقامی ئیبراهیم و نه‌و ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه: ﴿وَأَخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ﴾ (البقره، ۱۲۵) واته: شوینی نه‌و به‌رده‌ی ئیبراهیم ﷺ له‌ سه‌ری پاده‌وه‌ستا (کاتی دروست کردنی که‌عه‌) بکه‌نه‌ جیگای نوژی. نوژیو تاعه‌ت بکه‌ن. ئنجا مه‌قامی ئیبراهیمی خسته‌نیوان خۆیی و که‌عه‌، موحه‌مه‌د کوری جه‌عفه‌ر ده‌لی: باوکم که‌ پیموایه‌ له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌یگه‌راوه‌ ده‌یگوت: له‌ دوو پکاته‌که‌دا: ﴿قُلْ يَتَّابِعَهَا﴾

الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾﴾ سی خویند، پاشان گه پرایه وه بو
 كه عبه و دهستی له گو شهی بهره كه دا، پاشان له ده رگا كه وه چوو بو بو كیوی صه فاو
 لئی نزیك بو وه و نهو ئایه تهی خویند: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ ﴿١٥٨﴾﴾ البقرة،
 واته: به راستی صه فاو مهروه له دروشمه كانی (ئایینی) خوان. فهرمووی: به و شوینه
 دهست پیده كهین كه خوا له ئایه ته كه دا دهستی پیکردوه، بویه له صه فاوه دهستی
 پیکرد، به صه فاوا سه ركهوت تاكو كه عبهی لی به ده ركهوت، ئنجا «الله أكبر» و «لا إله
 إلا الله» و «الحمد لله» سی کردو فهرمووی: «لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله
 الحمد يحي ويميت وهو على كل شيء قدير، لا إله إلا الله وحده لا شريك له، أنجز وعده ونصر
 عبده وهزم الأحزاب وحده»، پاشان له نتيوان نهو زیكرانه كه سبچار دووباره ی کرده وه
 دو عای ده کرد، ئنجا به ره و مهروه هاته خواری تاكو پینیه كانی گه شته ناو شیوه كه و
 له و نه به خیرایی رۆشت هه تاكو گه یشته مهروه، جا نه وه ی له صه فا کردی هه مان
 شتیشی له مهروه جیبه جیکرد، جا کاتیک کۆتا هاتو چۆی صه فاو مهروه ی ته واو کرد
 فهرمووی: نه وه ی ئیستای ده زانم پیتشر بمزانیبا دیاری مالی خوام له گه ل خۆم
 نه ده هینا و ده مکرد به عومره، جا نه وه تان كه دیاری مالی خوی نه هینا وه با ئیحرام
 بشکینن و بیکاته عومره، ئیتر خه لکی ئیحرامیان شکاندو پرچیان کورت کرده وه،
 ته نها پیغه مبه ر ﷺ نه بی له گه ل نه وانهی كه دیاریان هینا بوو، سورا قهی کوری مالیکی
 کوری جو عشوم هه ستا و گوتی: نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ نه وه ته نها بو نه و ساله یان
 بو هه تا هه تابه؟ گوتی: پیغه مبه ری خوا ﷺ به نه جه ی دهسته كانی خسته ناو به کترو
 فهرمووی: به و جۆره عومره له گه ل حه جدا تیکه ل بوو، دوو جار فهرمووی: نا به لکو
 بو هه تا هه تابه، ئنجا عه لی و شتری قوربانی پیغه مبه ری ﷺ هینان، ئنجا عه لی فاتیمه ی
 بینی كه ئیحرامی شکاندو وه و پۆشاک ی ره نگراوی پۆشیوه و چاوی رشتووه، بویه
 عه لی نه و کاره ی نکولی لیکرد، فاتیمه ش گوتی: باو کم فهرمانی پیکردووم، جا عه لی
 کاتن له عیراق بوو گیرایه وه و گوتی: رۆشتم بو خزمهت پیغه مبه ری خوا ﷺ تا نه وه ی
 پین بلیم كه فاتیمه کردوویه تی، نه وه شی لی بیرسم كه فاتیمه به زوبان نه وه وه پین
 گوتم، وه نه وه ش كه نکولیم له کاره که ی فاتیمه کردوه، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی:
 راستی گوتووه راستی گوتووه، تو چیت گوتووه کاتن ئیحرامت به ست؟ گوتی:

گوتوومه: خودایه بهو جوړه ئیحرام ده بهستم که پیغهمبهره کهت ﷺ بهستوویه تی،
 فهرمووی: من ئاژه لی قوربانیم له گه ل خوم هیناوه، بویه توش ئیحرام مه شکینه، پراوی
 گوتی: ژماره ی ئه و مالاتی قوربانیه ی عه لی له یه مهن هینابوونی له گه ل ئه وانه ی
 پیغهمبهر ﷺ له مه دینه هینابوونی سه د دانه بوون، پاشان هه موو خه لکه که ئیحرامیان
 شکاندو پرچیان کورت کرده وه جگه له پیغهمبهر ﷺ و ئه وانه نه بی که قوربانیان له گه ل
 خویان هینابوو، جا کاتیک پوژی ته رویه هات و پرویان کرده مینا، ئیتر به حه ج
 ئیحرامیان به ست و پیغهمبهری خوا ﷺ به سواری به رنکه وت، له مینا نوژی نیوه پوؤ
 عه سرو شتوان و خه وتان و به یانی کرد، پاشان تاکو که میک خوره لات مایه وه و
 فه رمانی کرد چادرکی له موو دروستکراوی بو هه لبدن له نه میره، پیغهمبهری خوا
 ﷺ به رنکه وت له وکاته دا قوره بش هیچ گومانیان نه بوو که پیغهمبهر ﷺ له
 مه شعهر و لحه رام، یان موزده لیفه لاده دات، هه روه کو چون قوره بش له سه رده می
 نه فامیدا وایان ده کرد، به لام پیغهمبهری خوا ﷺ ئه وئی تیپه راند تاکو گه یشته عه رفه،
 بینی که چادره که یان له نه میره بو هه لداوه بویه له وئی دابه زی، هه تاکو خور لایدا
 به ره و ئاوا بوون ئیتر فه رمانیکرد وشتره که ی که ناوی قه صوا بوو بویان ناماده کرد،
 ئنجا سوار بوو تا گه یشته ناوه راستی شیوه که، ئنجا وتاری بو خه لکی فه رموو، له
 وتاره که دا فه رموو: بیگومان خوین و مالتان له یه کتری حه رام و قده غه یه وه کو
 حه رامی ئه مپوؤتان و ئه و مانگه تان و ئه و شاره تان، ئاگادارین هه رچی شتی سه رده می
 نه فامیه له ژیر ئه و دوو پییه مدایه، وه هه موو خوینیکی سه رده می نه فامی
 هه لده وه شینمه وه و حیسابی بو ناکرئ و یه که م خوینیش که هه لیده وه شینمه وه هی
 بنه ماله که ی خومه هی په بیعه ی کوری حاریس (لای هوژی به نو سه عد به دایه ن
 درابوو هوژی هوزه یل کوشتبویان)، هه روه ها سوو (ریبا) سی سه رده می نه فامی
 هه لگیراوه، یه که م سووش که به تالی ده که مه وه سوو ریبا ی که سی خومه ریبا ی
 عه بیاسی کوری عه بدولموته لیب، ئه و ریبا یه هه مووی هه لوه شایه وه و به تال بووه،
 ده رباره ی ئافره تان له خوا بترسین، چونکه ئه وان ئه مانه تی خوان لای ئیوه ن، وه
 له سه ر فه رموده ی خوا بوؤتان حه لال کراون، وه مافی ئیویه به سه ر ئه وانه وه که رینگا
 نه دن که سیک ئیوه رقتان لییه، یان خوشتان ناوی بیته ماله کانتان، خو ئه گه ر ئه و

پيشنيليه يان كرد ئەو ليدانتيكى سوک لىيان بەدەن كە برينداریان نەكەن، وە مافی ئەوانە لەسەرتان كە رزق و رۆزيان بۆ پەيدا بكەن و بەرگ و پۆشاكیان بۆ فەراهەم بێنن، ئەو ش بە پى عورف و عادەت (بە شىوازيكى شەرعى)، وە شتىكم لە ناوتاندا جیھىشتوووە كە ئەگەر دەستى پتوہ بگرن ھەرگىز سەرتان لى ناشیوى، ئەویش كىتابەكەى خوايە كە قورئانە، وە ئىوہش دەربارەى گەياندننى من پرسىارتان لیدە كرى ئىوہ وە لامتان چى دەبى؟ گوتیان: ئىمە شاھىدیت بۆ دەدەین كە پەيامە كەت گەياندووہ و ئەركى خۆت بە جىگەياندووہ و ئامۆزگاریت كەردوہ، ئەویش بە ئاماژەى پەنجەى شاھتەمان كە بەرە و ئاسمان بەرزى كەردوہ و بەرە و خەلكە كە ھىنايە خواریوہ سى جار فەرمووى: خودايە خۆت شاھىد بە، خودايە خۆت شاھىد بە، پاشان بىلال بانگىدا و قامەتى كەردو نوئىزى نىوہرۆى بۆ كەردن، پاشان قامەتى كەردو نوئىزى عەسرىشى بۆ كەردن، لە نىوانى ئەو دوو نوئىزەدا ھىچ نوئىزىكى نەكەرد، ئنجا پىغەمبەرى خوا ﷺ سواری وشترەكەى بوو ھەتا گەيشتە عەپەفە، روى وشترەكەى كەرد بەردە لانەكە و خەلكە كەش لە دەورى بوون، ھەرۆھەر روى كەردە قىبلە و بەردەوام بوو لە رپاوەستان ھەتا رۆژ ئاواوو زەردە نەمان، تاكو بازنى خۆرئاواوو، ئوسامەى كورپى زەبىدى لە پشتىوہ سوار كەرد، ئىتر پىغەمبەرى خوا ﷺ بەرپىكەوت و جەلوى وشترەكەى بە جۆرىك توند كەردبوو تا خەلكى ئازار نەدات كە سەرى وشترەكە گەيشتووہ ئاوزەنگەكانى، بەدەستى راستى ئاماژەى بۆ خەلكى دەكەردو دەیفەرموو: ئەى خەلكىنە ئارام بن، ئارام بن، ھەر جار پىكش دەگەشتە تەپۆلكە خۆلەكان جەلوى بۆ وشترەكە كەمىك شل دەكەرد تاكو سەركەوى، پاشان ھاتە موزدەلپفە و نوئىزى شىوان و خەوتنانى بە بانگىك و دوو قامەت بۆ خەلكە كە كەرد، لە نىوانى دوو نوئىزەكەش ھىچ نوئىزىكىترى نەكەرد، پاشان پىغەمبەرى خوا ﷺ نووست تاكو بەيانى بۆوہ، كاتىك زانى نوئىز بوو ئىتر نوئىزى بەيانى بۆ كەردن، بە بانگ و قامەتىك، پاشان سواری وشترەكەى بوو، تاكو گەيشتە مەشعەرولحەرام، پىيدا سەركەوت و «الحمدلله» و «اللہ أكبر» و «لا إله إلا اللہ» سى كەرد، بەردەوام بوو لە رپاوەستان تاكو بەتەواوى دنيا رپاوناك بوو، پاشان پىش ئەوہى خۆر ھەلبى بەرپىكەوت و فەزلى كورپى عەبباسى لە گەل بوو، فەزل پىاوىكى پىچ جوانى سىپىلكەلانەى رپو گەشاوہ بوو، كاتىك پىغەمبەرى خوا ﷺ كەوتەرى،

کومه له ئافره تیک رابردن، فهزلیش ته ماشای ده کردن، بویه پیغه مبهری خوا ﷺ دهستی خسته سهر لاکه یتر، فهزلیش پرووی به لایه که یتردا وه رگپراو ته ماشای ده کردن، تا کو گه یشته موحه سیر (له نیوان میناو موزده لیفه یه) له وی که میک خیرا لیخوری، پاشان ریگای ناوه راستی گرت بهر که ده چیت هوه بو لای جه مپه ی گه وره، تا کو گه یشته نه و جه مپه یی له لای داره که یه، ئیتر به حهوت بهرد که به نه ندازه ی بهردی په لاپیتکه بوون په جمی کردو له گه ل ههر بهردیک «الله اکبر» سی ده کرد، له ناوه راستی شیوه که وه بهرده کانی ده هاو یستن، پاشان چوو بو شوینی قوربانیکردنه که وشه ست و سی وشتری به دهستی خو ی کرده قوربانی و نه و جار تیغه که ی به عه لی داو نه وانیتری کرده قوربانی، وه عه لی له قوربانیه که خو ی کرده هاوبه ش، پاشان فه رمانیکرد له ههر قوربانیه ک پارچه گوشتیک بخه نه مه نجه له وه و کولاندیان، ئنجا له گوشت و گوشتاوه که یان خوارد، پاشان پیغه مبهری خوا ﷺ ته وافی «الإفاضة» سی کردو نوژی نیوه رو ی له مه که دا کرد، نه و جار هات بولای نه وه ی عه بدولمو ته لب که ناوی زه مزه میان بو خه لکی هه لده هینجا، بویه فه رموی: نه گه ر له بهر نه وه نه بی خه لکی به سه رتان ده گه ری نه وه ناوم له گه ل هه لده هینجان، ئنجا نه وانیش دۆلکه یه ک ناوی زه مزه میان بو هینا و نه ویش لئی خوارده وه.

۳۰۷۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: «خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لِلْحَجِّ عَلَى أَنْوَاعٍ ثَلَاثَةٍ، فَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ مَعًا، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ مُفْرَدٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ مُفْرَدَةٍ، فَمَنْ كَانَ أَهْلًا بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ مَعًا، لَمْ يَخْلِلْ مِنْ شَيْءٍ، مِمَّا حَرَّمَ مِنْهُ، حَتَّى يَقْضِيَ مَنَاسِكَ الْحَجِّ، وَمَنْ أَهَلَ بِالْحَجِّ مُفْرَدًا، لَمْ يَخْلِلْ مِنْ شَيْءٍ، مِمَّا حَرَّمَ مِنْهُ، حَتَّى يَقْضِيَ مَنَاسِكَ الْحَجِّ، وَمَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ مُفْرَدَةٍ، فَطَافَ بِالْبَيْتِ، وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، حَلَّ مِمَّا حَرَّمَ عَنْهُ، حَتَّى يَسْتَقْبِلَ حَجًّا»^(۱).

واته: عائشه رضی الله عنها ده لی: له خزمت پیغه مبهری خوا ﷺ بو حج ده رچووین که خه لکه که سی جو ر بوو: هه ندیکان ئیحرامی حج و عومپه ی به یه که وه به ست، هه ندیکان ته نها ئیحرامی حجی به ست، هه ندیکیشان ته نها ئیحرامی عومپه ی به ست، جا نه وه ی که ئیحرامی حج و عومپه ی به یه که وه به ستوو هیچ شتیکی له و شتانه ی که لئی حه رام و قه ده غه کرابوو بو ی حه لال نه بوو هه تا هه موو مه پراسیمی حجی

(۱) صحیح. أخرجه البخاری: ۳۱۹ بنحوه، ومسلم: ۱۲۱۱، وأبو داود: ۱۷۷۹-۱۷۸۱، والنسائی: ۲۷۱۷ و ۲۷۱۶.

ته و او کرد، نه و هشی که ئیحرامی ته نها بۆ حج به ستبوو هیچ شتیکی له و شتانه ی لئی قه ده غه کرابوو بۆی حال ل نه بوو هه تا حه جی ته و او کرد، وه نه و هشی ته نها بۆ عومره ئیحرامی به ستبوو ته وافی که عبه ی کردو، هاتوچۆی نیوان صه فا و مه پوه ی کرد و ئیتر نه و هشی لئی حه رام کرابوو بۆی حال ل بوو هه تا کو کاتی ده سپێکردنی حج هات و دهستی کرد به حج.

۳۰۷۶- عَنْ سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: حَجَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَ حَجَّاتٍ، حَجَّتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُهَاجِرَ، وَحَجَّةً بَعْدَ مَا هَاجَرَ مِنَ الْمَدِينَةِ، وَقَرَنَ مَعَ حَجَّتِهِ عُمْرَةً، وَاجْتَمَعَ مَا جَاءَ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ، وَمَا جَاءَ بِهِ عَلِيُّ مِائَةَ بَدَنَةٍ، مِنْهَا جَمَلٌ لِأَبِي جَهْلٍ، فِي أَنْفِهِ بُرَةٌ مِنْ فِضَّةٍ، فَنَحَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ ثَلَاثًا وَسِتِّينَ، وَنَحَرَ عَلِيٌّ مَا عَبَّرَ قَيْلٌ لَهُ: مَنْ ذَكَرَهُ؟ قَالَ: جَعْفَرُ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرٍ، وَأَبْنُ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ^(۱).

واته: سوفیان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ سئ جار حه جی کردوه: دوو جار پیش نه و هشی کوچ بکات، وه حه جیکیشیان دوا ی کوچکردن له مه دینه وه حه جی کرد، وه له گه ل حه جه که ی عومره شی کرد، جا نه و وشترانه ی که پیغه مبهر ﷺ هینابوونی له گه ل نه وانه ی عه لی هینابوونی کوکرانه وه بوونه سه د وشتر، له ناویاندا وشتریکی نیری نه بو جه هل هه بوو که ئالقه یه کی زیوی له لوتدا بوو، جا پیغه مبهری خوا ﷺ شهست و سئ دانه ی به دهستی خۆی سه رپری و نه وانه ی مانه وه عه لی سه ری پرین. به (پاوی) گوترا: کئ نه و هشی باسکردوه؟ گوتی: جه عفه ر له باوکییه وه له جابیره وه، وه ئیبنو نه بو له یلا له حه که مه وه، له میقسه مه وه له ئیبنو عه بیاسه وه.

بابهت: ریت لیگران له حج

۳۰۷۷- عَنْ حَجَّاجِ بْنِ أَبِي عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عِكْرِمَةُ قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَجَّاجُ بْنُ عَمْرٍو الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ كَسَرَ، أَوْ عَرَجَ، فَقَدْ حَلَّ، وَعَلَيْهِ حَجَّةٌ أُخْرَى» فَحَدَّثْتُ بِهِ ابْنَ عَبَّاسٍ، وَأَبَا هُرَيْرَةَ فَقَالَا: صَدَقَ^(۲).

(۱) صحیح دون الحجین وجمال ابی جهل. أخرجه الترمذي: ۸۱۵.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۸۶۲ و ۱۸۶۳، والترمذي: ۹۴۰، والنسائي: ۲۸۶۰ و ۲۸۶۱.

واته: حه جاجی کوری عه مری نه نصاریی ﷺ ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ههر که سیک شوئینکی شکا، یان تووشی شه لین بوو (وه بوو به هوئی نه وه ی نه توانی واجبہ کانی حه ج جیبہ جی بکات)، نه وه بیگومان با ئیحرامہ که ی بشکینی و له سه ریه تی حه جیکی دیکه بکات (له سالانی داهاتوودا). راوی ده لئی: نه وه فرموده یه م بو ئینو عه بیاس و نه بو هورپه پره گیرایه وه، نه وانیش گوتیان: راست ده کات.

۳۰۷۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: سَأَلْتُ الْحَجَّاجَ بْنَ عَمْرٍو، عَنْ حَبْسِ الْمُحْرِمِ فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كُسِرَ أَوْ مَرِضَ أَوْ عَرَجَ، فَقَدَّ حَلَّ، وَعَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ» قَالَ عِكْرِمَةُ: فَحَدَّثْتُ بِهِ ابْنَ عَبَّاسٍ، وَأَبَا هُرَيْرَةَ فَقَالَا: صَدَقَ. (۱)

واته: عه بدوللای کوری رافیعی ﷺ خزمه تکاری ئومو سه له مه ده گیریتته وه، ده لئی: پرسیارم له حه جاجی کوری عه م کرد ده باره ی که سیک پئنگریه کی بیته پیش له کاتیکدا ئیحرامی به ستوه؟ نه ویش گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموده یه تی: ههر که سیک تووشی شکان، یان نه خووشی، یان شه لین بوو، نه وه با ئیحرام بشکینی و سالی داهاتوو له سه ریه تی حه ج که دووباره بکاته وه (که توانای هه بوو). عیکریمه گوتی: نه م فرموده یه م بو ئینو عه بیاس و نه بو هورپه پره گیرایه وه، نه وانیش گوتیان: راست ده کات.

بابهت: فیدیهی که سیک نه توانی بهرده وام بی له دروشمه کانی حج

۳۰۷۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَعَدْتُ إِلَى كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ فِي الْمَسْجِدِ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ: ﴿فَنَذِيَّةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ﴾ (البقرة، قَالَ كَعْبٌ: فِي أَنْزَلْتُ كَانَ بِي أَدَى مِنْ رَأْسِي، فَحُمِلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَالْقَمْلُ يَتَنَاءَرُ عَلَى وَجْهِي، فَقَالَ: «مَا كُنْتُ أَرَى الْجُهْدَ بَلَغَ بِكَ مَا أَرَى، أَتَجِدُ شَاءَةً؟» قُلْتُ: لَا، قَالَ: فَزَلْتِ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿فَنَذِيَّةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ﴾ (البقرة، قَالَ: «فَالصَّوْمُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، وَالصَّدَقَةُ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينَ، لِكُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفُ صَاعٍ مِنْ طَعَامٍ، وَالنُّسُكُ شَاءَةٌ» (۲).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۱۴، ومسلم: ۱۲۰۱، وأبو داود: ۱۸۵۶-۱۸۶۰، والترمذي: ۹۵۳ و ۲۹۷۳ و ۲۹۷۴، والنسائي: ۲۸۵۱ و ۲۸۵۲.

واته: عەبدوللای کۆری مەعقیل ﷺ دەلێ: لە مزگەوت لەلای کەعبی کۆری عوجرە دانیشتم، منیش دەربارەى ئەو ئایەتە پرسیارم لیکرد: ﴿فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ سُكِّ (١١٦)﴾ البقرة، واته: بریتیک بدات کە پۆژووی (سێ پۆژە) یان خێریک یان قوربانیک بکات، واته: ئەگەر کەسێک پێش ئەو قوربانییە کە ی بگاتە جێگەى خۆى، ویستی سەرى بتاشى، دەبێ سێ پۆژ بە پۆژوو بێ، یان خێریک بکات (کە خۆراکی شەش هەزارە)، وە یان مەریک یان بزنیک بکاتە خێر هەر لەویدا. کەعب دەلێ: دەربارەى من ئەم ئایەتە دابەزى، سەرم ئازار و ئیشی هەبوو، چوومە خزمەت پیغەمبەر ﷺ لە کاتی کدا کە ئەسبێ ی سەرم بەسەر دەم و چاومدا دەهاتنە خوار و بلاودەبوونەوه، ئەویش فرمووی: نەمزانیبوو کە ئەو ئازار و ناپەهەتیەت بێ گەشتوو کە ئیستا دەبینم، ئایا مەریکت دەست دەکەوی؟ گوتم: نەخیر، گوتی: ئنجا ئەو ئایەتە دابەزى: ﴿فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ سُكِّ (١١٦)﴾ البقرة، گوتی: پۆژوووە کان سێ پۆژوون، بەخشینە کە بۆ شەش هەزارە هەریە کى نیو صاع خواردن، قوربانییە کەش مەریکە.

٣٠٨٠- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «أَمَرَنِي النَّبِيُّ ﷺ، حِينَ آذَانِي الْقَمْلُ، أَنْ أَحْلِقَ رَأْسِي، وَأَصُومَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ أَوْ أَطْعِمَ سِتَّةَ مَسَاكِينٍ، وَقَدْ عَلِمَ أَنْ لَيْسَ عِنْدِي مَا أَنْسُكَ»^(١).

واته: کەعبی کۆری عوجرە ﷺ دەلێ: ئەو کاتەى کە ئەسبێهەکانى سەرم ناپەهەتیان کردبووم، پیغەمبەر ﷺ فرمانی پیکردم سەرم بتاشم و، سێ پۆژ بە پۆژوویم، یان خواردنی شەش هەزار بەدم، دەشیزانی هیچی ناوام بێ نیه کە سەرى بپرم (لە ئازەل).

بابەت: کە لە شاخ گرتنی کەسێک کە لە ئیحرامدا بیت

٣٠٨١- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «اِحْتَجَمَ، وَهُوَ صَائِمٌ مُحْرِمٌ»^(٢).

(١) حسن. أخرجه البخاري: ١٨١٤، ومسلم: ١٢٠١، وأبو داود: ١٨٥٦-١٨٦٠، والترمذي: ٩٥٣ و ٢٩٧٣ و ٢٩٧٤، والنسائي: ٢٨٥١ و ٢٨٥٢

(٢) ضعيف. أخرجه أبو داود: ٢٣٧٣، والترمذي: ٧٧٥ و ٧٧٧. وانظر: البخاري: ١٩٣٨، ومسلم: ١٢٠٢، وأبو داود: ١٨٣٥ و ١٨٣٦، والترمذي: ٨٣٩، والنسائي: ٢٨٤٥-٢٨٤٧.

واته: نینو عه عباس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ که له شاخی کردوه له کاتیکدا که بهر ژوو بووه و له نیحرامدا بووه.

۳۰۸۲- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «اِحْتَجَمَ، وَهُوَ مُحْرِمٌ عَنْ رَهْصَةٍ اَخَذْتَهُ»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری رضی اللہ عنہ که له شاخی گرتووه له خوئی له بهر نازاریک که به هوئی خلیسکانه وه تووشی هاتووه و له نیحرامیشدا بووه.

بابهت: نهو شتهى كه سى ئیحرام بهستوو سهرى پت چهور دهکات

۳۰۸۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ يَدْهِنُ رَأْسَهُ بِالزَّيْتِ، وَهُوَ مُحْرِمٌ، غَيْرَ الْمُقْتَتِ»^(۲).

واته: نینو عومر رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبهری رضی اللہ عنہ له نیحرامدا سهری به روئی زهیتون چهور ده کرد، به بی بوئی خوش.

بابهت: نهو كه سى ئیحرامى بهستوو دهمرت

۳۰۸۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَجُلًا أَوْقَصَتْهُ رَاحِلَتُهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «اغْسِلُوهُ مَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفَّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ، وَلَا تُخَمِّرُوا وَجْهَهُ وَلَا رَأْسَهُ، فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبَّيًّا» حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، مِثْلَهُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ أَعْقَصَتْهُ رَاحِلَتُهُ وَقَالَ: «لَا تُقَرَّبُوهُ طَيْبًا، فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبَّيًّا»^(۳).

واته: نینو عه عباس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیاویک به هوئی و لآخه که یه وه ملی شکاو مرد، له کاتیکدا که له نیحرامدا بوو، جا پیغه مبهری رضی اللہ عنہ فه رمووی: به ناوو سیدر بیشون و، له دوو پارچه بوشاکه که ی خویدا کفنی بکهن و، سهر و روخساری دامه بوشن، چونکه بیگومان له روژی قیامه تدا به نیحرامه وه هه لده ستیته وه و ته لبیه ده کات.

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۸۴۸.

(۲) ضعيف الإسناد. أخرجه الترمذي: ۹۶۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۶۵، ومسلم: ۱۲۰۶، وأبو داود: ۳۲۳۸ و ۳۲۴۱، والترمذي: ۹۵۱، والنسائي: ۱۹۰۴ و

له گيرانه وهيه كى ديكه دا نه وهش هاتووه كه پينغه مبهري خوا عليه السلام فرموويه تى: بونى خوشى لى مه دهن، چونكه له روژى قيامت به ئيحرامه وه زيندوو ده بيته وه و ته لبيه ده كات.

۳۰۸۴- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، مِثْلَهُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ أَعْقَصَتْهُ رَاحِلَتُهُ وَقَالَ: «لَا تُقَرَّبُوهُ طَيْبًا، فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبَّيًّا»^(۱).

واته: (له گيرانه وهيه كى ديكه دا نه وهش هاتووه) كه ولاخه ي خستيه خواره وه و ملي شكا و مرد، وه پينغه مبهري خوا عليه السلام فرموويه تى: بونى خوشى لى مه دهن، چونكه له روژى قيامت زيندوو ده بيته وه و ته لبيه ده كات.

بابهت: فيديهى نهو شتانهى كه له ئيحرامدا راويان بهن

۳۰۸۵- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: «جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي الصَّبْعِ يُصِيبُهُ الْمُخْرِمُ، كَبْشًا، وَجَعَلَهُ مِنَ الصَّيْدِ»^(۲).

واته: جابير رضي الله عنه ده لى: پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم به رانه به كه متيارنك كه كه سيك له ئيحرامدا راوى بكات به رانكي به فيديه داناوه و له نيجيره كانيش هه ژمارى كردوه.

۳۰۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: فِي بَيْضِ النَّعَامِ، يُصِيبُهُ الْمُخْرِمُ، مَمْنَةٌ»^(۳).

واته: نه بو هوربه يره رضي الله عنه ده گيرپته وه، پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرموويه تى: نه گه كه سيك له ئيحرامدا بيت و هيلكه يه كى نه عامه بشكيني، يان به هه جورنك بيفه وتيني، نه وه نرخه كه ي ده كه وپته سه ر كه به فيديه بيدات.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۲۶۵، ومسلم: ۱۲۰۶، وأبو داود: ۳۲۳۸ و ۳۲۴۱، والترمذي: ۹۵۱، والنسائي: ۱۹۰۴ و

۲۸۵۸_۲۸۵۴.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۸۰۱، والترمذي: ۸۵۱ و ۱۷۹۲، والنسائي: ۲۸۳۶ و ۴۳۲۳.

(۳) ضعيف.

بابهٔ: نهو شتانهی که له ئیحرامیشدا ده کوژرین

۳۰۸۷- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «خَمْسٌ فَوَاسِقٌ، يُقْتَلْنَ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ: الْحَيَّةُ، وَالْغُرَابُ الْأَبْقَعُ، وَالْفَأْرَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ، وَالْحِدَاةُ»^(۱).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده گپریته وه، پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم فه رموو به تی: پینج ژیاندار ی به دکار هه ن که له ناو حه ره م و دهره وه ی حه ره میشدا ده بی بکوژرین: مار و قه له ره ش و مشک و سه گی هارو کولاره (سووره دال).

۳۰۸۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «خَمْسٌ مِنَ الدَّوَابِّ، لَا جُنَاحَ عَلَى مَنْ قَتَلَهُنَّ - أَوْ قَالَ فِي قَتْلِهِنَّ - وَهُوَ حَرَامٌ: الْعَقْرَبُ، وَالْغُرَابُ، وَالْحِدَاةُ، وَالْفَأْرَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ»^(۲).

واته: ئیبنو عومه ر رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموو به تی: پینج ژیاندار هه ن له سه ر کوشتنه که یان (کوژه ر) گوناھی نه، یان فه رموو ی: که کوشتنیان گوناھی نه له کاتی ئیحرامیشدا بی: دوو پیشک و قه له ره ش و کولاره و مشک و سه گی هار.

۳۰۸۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ قَالَ: «يُقْتَلُ الْمُحْرِمُ، الْحَيَّةُ، وَالْعَقْرَبُ، وَالسَّبَّعُ الْعَادِي، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ، وَالْفَأْرَةُ الْفُوَيْسِقَةُ» فَقِيلَ لَهُ: لِمَ قِيلَ لَهَا الْفُوَيْسِقَةُ؟ قَالَ: لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم اسْتَيْقَظَ لَهَا، وَقَدْ أَحَدَّتِ الْفَتِيلَةَ، لِتُحْرَقَ بِهَا الْبَيْتُ^(۳).

واته: نه بو سه عید رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم فه رموو به تی: که سیک که له ئیحرامدا بی بوی هه یه مار و دوو پیشک و درنده و سه گی هار و مشک ی به دکار بکوژیت، پی گوترا: بوچی پی گوت: به دکار؟ راوی ده لی: چونکه کاتیک پیغه مبهه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به ناگا هاتووه مشک خوی له فه تیله که داوه و خه ریک بووه ماله که بسوتین.

(۱) صحیح البخاری: ۱۸۲۹، و مسلم: ۱۱۹۸، و الترمذی: ۸۲۸، و النسائی: ۲۸۸۱ و ۲۸۸۲ و ۲۸۸۷ و ۲۸۹۱.

(۲) صحیح البخاری: ۳۳۱۵، و مسلم: ۱۱۹۹، و أبو داود: ۱۸۴۶، و النسائی: ۲۸۲۸ و ۲۸۳۰ و ۲۸۳۲ و ۲۸۳۵.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۸۴۸، و الترمذی: ۸۳۸.

بابەت: ئەو نیچیرانەتی قەدەغە کراون لە ئیحرام پۆش

۳۰۹۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: أَتَيْنَا صَعْبُ بْنَ جَنَامَةَ، قَالَ: مَرَّ بِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَأَنَا بِالْأَبْوَاءِ، أَوْ يَوْدَانَ، فَأَهْدَيْتُ لَهُ حِمَارَ وَحْشٍ، فَرَدَّهُ عَلَيَّ، فَلَمَّا رَأَى فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةَ قَالَ: «إِنَّهُ لَيْسَ بِنَا رَدُّ عَلَيْكَ، وَلَكِنَّا حُرْمٌ»^(۱).

واتە: ئیبنو عەبباس رضي الله عنه دەئێ: صەعبی کورپی جەسامە هەوایی پێداین و گوتی: پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم بەلای مندا تێپەری کە لە «الأبواء» یان «وَدَّان» بووم (کە شوئینیکە)، منیش کەرەکیویەکم پێخشی، ئەویش بۆی گێرامەو وەرینه گرت، جا کاتیک بینی نیگەرانی بە روخسارمەو و دیارە فەرمووی: لەپراستیدا بۆمان نیە پەتی بکەینەو وە پۆت، بەلام ئیمە لە ئیحرامداین.

۳۰۹۱- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: «أَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم بِلَحْمٍ صَيْدٍ، وَهُوَ مُحْرِمٌ، فَلَمْ يَأْكُلْهُ»^(۲).
واتە: عەلی کورپی ئەبو تالیب رضي الله عنه دەئێ: گوشتی تێچیرنکیان هێنا بۆ پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم، ئەو کاتە لە ئیحرامدا بوو، بۆیە لێی نەخوارد.

بابەت: رێگەپێدان بۆ خواردنی نیچیری راوکراو

بە مەرجێک بۆ ئەو راوئەکراوت

۳۰۹۲- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «أَعْطَاهُ حِمَارَ وَحْشٍ، وَأَمَرَهُ أَنْ يُفْرَقَهُ فِي الرَّفَاقِ، وَهُمْ مُحْرِمُونَ»^(۳).

واتە: تەلحە کورپی عوبەیدوللا رضي الله عنه دەگێریتەو، پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم کەرەکیویەکی پێداو و فەرمانی پێکردووە کە لە تێو هاووەلەکانیدا داخشی بکات، لە کاتیکدا کە ئەوان لە ئیحرامدا بوون.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۲۵، ومسلم: ۱۱۹۳، والترمذي: ۸۴۹، والنسائي: ۲۸۱۹ و ۲۸۲۰ و ۲۸۲۳.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح.

۳۰۹۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم زَمَنَ الْحُدَيْبِيَّةِ، فَأَحْرَمَ أَصْحَابَهُ، وَلَمْ أُحْرَمِ، فَرَأَيْتُ حِمَارًا، فَحَمَلْتُ عَلَيْهِ وَاصْطَدْتُهُ، فَذَكَرْتُ شَأْنَهُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَذَكَرْتُ أَيُّ لَمْ أَكُنْ أُحْرَمْتُ، وَأَيُّ إِمَّا اضْطَدْتُهُ لَكَ، «فَأَمَرَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم أَصْحَابَهُ أَنْ يَأْكُلُوهُ، وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ، حِينَ أَخْبَرْتُهُ أَنِّي اضْطَدْتُهُ لَهُ»^(۱).

واته: عہدوللای کوری نه بو قه تاده له باوکی رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، ده لی: له کاتی ریککه وتنی حوده بیبه دا له خزمهت پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم رویشتم، جا هاوه له کانی ئیحرامیان بهست و من ئیحرامم نه بهست، نجا که ره کیویه کم بینی و بوی چووم و پاوم کرد، جا باس و خواسه که م بو پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم گپرایه وه و بوشیم باسکرد که من ئیحرامم نه بهستووه، وه بیگومان من بو تو پاوم کردوه، نجا پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فه رمانی به هاوه لانی کرد که بیخون و بوخوی لئی نه خوارد کاتیک پیمگوت: بو تو پاوم کردوه.

بابهت: نیشانه کردنی نازه لی قوربانی

۳۰۹۴- عَنْ عُرْوَةَ بِنِ الزُّبَيْرِ رضی اللہ عنہا، وَعَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رضی اللہ عنہا، أَنَّ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، زَوْجَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «يُهْدِي مِنَ الْمَدِينَةِ، فَأَفْتُلُ قَلَائِدَ هَدْيِهِ، ثُمَّ لَا يَجْتَنِبُ شَيْئًا، مِمَّا يَجْتَنِبُ الْمُحْرِمُ»^(۲).

واته: عوروهی کوری زوبهیر و عه مپه ی کچی عه بدورپه حمان رضی اللہ عنہا ده گپرنه وه، که عایشه ی رضی اللہ عنہا خیزانی پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له مه دینه نازه لی قوربانی دیاری کرد، منیش نالقه و ملوانه که ی هه دیه کانم ده هونیه وه، پاشان له هیهچ شتیک خوی به دوور نه ده گرت که که سی ئیحرام پوش خوی لئ به دوور ده گرت.

۳۰۹۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، زَوْجِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَتْ: «كُنْتُ أَفْتُلُ الْقَلَائِدَ، لِهَدْيِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَيَقْلُدُ هَدْيَهُ، ثُمَّ يَبْعَثُ بِهِ، ثُمَّ يُقِيمُ لَا يَجْتَنِبُ شَيْئًا، مِمَّا يَجْتَنِبُهُ الْمُحْرِمُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۲۱، ومسلم: ۱۱۹۶، وأبو داود: ۱۸۵۲، والترمذي: ۸۴۷، والنسائي: ۲۸۱۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۹۶، ومسلم: ۱۳۲۱، وأبو داود: ۱۷۵۷-۱۷۵۹، والترمذي: ۹۰۸، والنسائي: ۲۷۷۵-۲۷۸۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۰۲، ومسلم: ۱۳۲۱، والترمذي: ۹۰۹، والنسائي: ۲۷۷۵ و ۲۷۷۶.

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا خیزانی پیغمبهر صلی اللہ علیہ وسلم ده لی: من خوم ملوانکه ی نازه له دیاریکراوه کانی پیغمبهری خوام صلی اللہ علیہ وسلم ده هونیه وه و نیشانه ده کردن، پاشان ده یناردن (بو مه ککه)، پاشان ده مایه وه و له هیچ شتیک خوی به دوور نه ده گرت، که که سی ئیحرام پوش خوی لی به دوور ده گری (ئیحرامی نه ده به ست).

بابهت: نیشانه کردنی مهر و بزن

۳۰۹۶- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ: «أَهْدَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مَرَّةً غَنَمًا إِلَى الْبَيْتِ فَقَلَدَهَا»^(۱).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده لی: جارنک پیغمبهری خوام صلی اللہ علیہ وسلم مه رنکی کرده دیاری بو قوربانی جا نیشانه ی کرد.

بابهت: نیشانه کردنی وشتر

۳۰۹۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «أَشْعَرَ الْهَدْيَ فِي السَّنَامِ الْأَيْمَنِ، وَأَمَاطَ عَنْهُ الدَّمَ» وَقَالَ عَلِيٌّ فِي حَدِيثِهِ: بِذِي الْحَلِيفَةِ، وَقَلَدَ نَعْلَيْنِ^(۲).

واته: ئیبو عبباس رضی اللہ عنہما ده گیرته وه، پیغمبهر صلی اللہ علیہ وسلم وشترنکی قوربانی نیشانه کرد به شیوه ی برین که به تیغیک لای راستی کوباره که ی بری و خوینه که ی لابرده، عه لی له گیرانه وه که یدا گوتی: له «ذو الحلیفه» بوو، دوو نه علیشی کرده ملی وشتره که.

۳۰۹۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «قَلَدَ، وَأَشْعَرَ وَأَرْسَلَ بِهَا، وَلَمْ يَجْتَنِبْ، مَا يَجْتَنِبُ الْمُحْرِمُ»^(۳).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده گیرته وه، پیغمبهر صلی اللہ علیہ وسلم وشترنکی نیشانه کردو برینی کردو ناردی، وه له هیچ له و شتانه خوی نه ده پاراست، که که سی ئیحرام پوش خوی لی ده پاریزی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۰۱-۱۷۰۳، ومسلم: ۱۳۲۱، وأبو داود: ۱۷۵۵، والترمذي: ۹۰۹، والنسائي: ۲۷۸۵ و ۲۷۸۷.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۴۳، وأبو داود: ۱۷۵۲، والترمذي: ۹۰۶، والنسائي: ۲۷۷۳ و ۲۷۷۴ و ۲۷۸۲ و ۲۷۹۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۹۶، ومسلم: ۱۳۲۱، وأبو داود: ۱۷۵۷-۱۷۵۹، والترمذي: ۹۰۸، والنسائي: ۲۷۷۵-۲۷۸۰.

بابهت: دابه شکردنی گوشتی و شتری قوربانی

۳۰۹۹- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ أَقُومَ عَلَى بُدْنِهِ، وَأَنْ أَقْسِمَ جَلَالَهَا وَجُلُودَهَا، وَأَنْ لَا أُعْطِيَ الْجَازِرَ مِنْهَا شَيْئًا، وَقَالَ: «نَحْنُ نُعْطِيهِ»^(۱).

واته: عهلی کوپی نه بو تالیب رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رمانی پی کردم که من هه لسم به نه جامدانی قوربانیه که ی، داپوشه ری و شتره که و گوشت و پیسته که شی دابه ش بکه م، وه هیچ شتیک (وه ک کری) له و شتره که نه دم به قه سابه که و فه رمووی: تیمه خو مان (کری) ده یده بینی.

بابهت: قوربانی نازله لی نیر و من

۳۱۰۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «أَهْدَى فِي بُدْنِهِ، جَمَلًا لِأبي جَهْلٍ، بُرْتُهُ مِنْ فِضَّةٍ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم له و وشترانه ی بو قوربانی دیاری کرد بوون، و شتریکی نیری تیدا بوو هی نه بو جه هل بوو، ئالقه که ی له زیو بوو.

۳۱۰۱- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «كَانَ فِي بُدْنِهِ جَمَلٌ»^(۳).

واته: ئیاسی کوپی سه له مه له باوکییه وه صلى الله عليه وسلم ده گپریته وه، وشتره کانی پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم (که بو قوربانی دیاری کرد بوون) و شتری نیری تیدا بوو.

بابهت: دیاری قوربانی له غهیری میقاتیشه وه ده نیرت

۳۱۰۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «اشْتَرَى هَدْيَهُ، مِنْ قُدَيْدٍ»^(۴).

واته: ئینو عومهر رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم دیاری قوربانی له قوده ید کری (که ده که وئته نیوان مه ککه و مه دینه).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۰۷، ومسلم: ۱۳۱۷، وأبو داود: ۱۷۶۹.

(۲) حسن بطرقة. أخرجه أبو داود: ۱۷۴۹.

(۳) حسن بما قبله.

(۴) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۹۰۷.

بابهت: سواربوونی و شتری دیاریکراو بو قوربانی

۳۱۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم رَأَى رَجُلًا يَشْوِقُ بَدَنَةَ فَقَالَ: «ارْكَبْهَا» قَالَ: إِنَّهَا بَدَنَةٌ قَالَ: «ارْكَبْهَا وَيْحَكَ»^(۱).

واته: نه بو هورپه یره رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم پیاوئکی بینی و شتری قوربانی پی بوو لئی ده خوپی، بویه پی فهرموو: سواری و شتره که بیه، گوتی: تاخر نه وه و شتری قوربانییه، فهرمووی: سواری به بهسته زمان.

ویح: نه و وشه یه زور جار بو به زهی پیدا هاتنه وه به کاردی، ده گوتری: به مانای (ویل) یش دی، (ویل) واته: سزا و نازار.

۳۱۰۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم مَرَّ عَلَيْهِ بِبَدَنَةٍ فَقَالَ: «ارْكَبْهَا» قَالَ: إِنَّهَا بَدَنَةٌ قَالَ: «ارْكَبْهَا» قَالَ: فَرَأَيْتَهُ رَاكِبًا مَعَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فِي عُنُقِهَا نَعْلٌ^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، که سیک به و شتری قوربانییه وه به لای پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم رت بوو، جا فهرمووی: سواری و شتره که به، گوتی: نه وه و شتری قوربانییه، فهرمووی: سواری به، ده لئی: جا بینیم که سواری و شتره که بوو له گهل پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم، که و شتره که نه علیکی له مل بوو.

بابهت: و شتری قوربانی کاتیک که په کی ده کهوت

۳۱۰۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ دُوَيْبَةَ الْخُرَاعِيَّ، حَدَّثَتْ أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم كَانَ يَنْعَتُ مَعَهُ، بِالْبُدْنِ، ثُمَّ يَقُولُ: «إِذَا عَطِبَ مِنْهَا شَيْءٌ، فَخَشِيتَ عَلَيْهِ مَوْتًا، فَأَنْحَرَهَا، ثُمَّ اغْمَسَ نَعْلَهَا فِي دَمِهَا، ثُمَّ اضْرَبَ صَفْحَتَهَا، وَلَا تَطْعَمُ مِنْهَا، أَنْتَ وَلَا أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ رُفْقَتِكَ»^(۳).

واته: ئینو عبباس رضی اللہ عنہما ده گپرتته وه، زونه یی خوزاعی گپراویه ته وه، پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و شتری قوربانی پیدا ده نارد و ده یه فهرموو: هر یه کیکیان په کی کهوت و ترست لئی هه بوو بمرئ نه وه بیکوژه وه، پاشان نه وه نه عله ی که بو نیشانه له ملی کراوه له

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۸۹، ومسلم: ۱۳۲۲، وأبو داود: ۱۷۶۰، والنسائي: ۳۷۹۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۹۰، ومسلم: ۱۳۲۳، والترمذي: ۹۱۱، والنسائي: ۲۸۰۰ و ۲۸۰۱.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۳۲۶.

خویننه که یدا نقومی بکه، پاشان به لاملی یان لایه کی کویاره ی و شتره که یدا بیته (تا خه لکی بزنان و شتری قوربانییه و لئی بخون)، خوت و هاوه له کانت لئی مه خون.

۳۱۰۶- عَنْ نَاجِيَةَ الْخُرَاعِيِّ رضی اللہ عنہا - قَالَ عَمْرُو فِي حَدِيثِهِ: وَكَانَ صَاحِبَ بُدْنِ النَّبِيِّ ﷺ - قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ أَصْنَعُ مِمَّا عَطَبَ مِنَ الْبُدْنِ؟ قَالَ: «انْحَرُهُ، وَاعْمِسْ نَعْلَهُ فِي دَمِهِ، ثُمَّ اضْرِبْ صَفْحَتَهُ، وَخَلِّ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ، فَلْيَأْكُلُوهُ»^(۱).

واته: ناجیه ی خوزاعی رضی اللہ عنہا ده گپریته وه، عه مر له گپرانه وه که یدا گوتوویه تی: که له گه ل و شتره کانی پیغه مبه ر ﷺ بوو که بو قوربانی ده بردن، گوتی: گوتم: نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ نه و شتره ی که به کی که وت چی لی بکه م؟ فه رموی: بیکوزه وه و نه علی نیشانه که ی له خویننه که یدا نقوم بکه، پاشان خوینی نه عله که له لاملی و شتره که بده و لئی بگه ری بو خه لکی، با لئی بخون.

بابهت: کری خانووه کانی مه که

۳۱۰۷- عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ نَضَلَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «تُوْفِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَأَبُو بَكْرٍ، وَعَمْرُ، وَمَا تُدْعَى رَبَاعُ مَكَّةَ، إِلَّا السَّوَائِبَ، مَنْ احتَاجَ سَكَنَ، وَمَنْ استَغْنَى أَسْكَنَ»^(۲).

واته: عه لقه مه ی کوری نه زله ﷺ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ و نه بو به کر ﷺ و عومه ر ﷺ وه فاتیان کرد خانو و زهوی مه که بو نه و که سه بوو که به کاری بینن بو حه وانه وه، جا هه ر که س پیوستی پی هه بووایه له خانووه که دا ده مایه وه، نه وه ی ده وله مه ندیش بووایه و ئیشی پی نه بووایه به بی کری ده یدا به خه لکی.

بابهت: گه وره یی مه که

۳۱۰۸- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَدِيَّ بْنَ الْحَمْرَاءِ، قَالَ لَهُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَهُوَ عَلَى نَاقَتِهِ، وَاقِفٌ بِالْحَزْوَرَةِ يَقُولُ: «وَاللَّهِ إِنَّكَ، لَخَيْرُ أَرْضِ اللَّهِ، وَأَحَبُّ أَرْضِ اللَّهِ إِلَيَّ، وَاللَّهُ لَوْلَا أَنِّي أُخْرِجْتُ مِنْكَ، مَا خَرَجْتُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۷۶۲، والترمذي: ۹۱۰.

(۲) ضعيف.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۹۲۵.

واته: موحه ممه دى كورې موسليم ﷺ ده لى: نه بو سه له مه دى كورې عه بدو پرې حمانى كورې عه وف هه والى پيداوه كه عه بدو للى كورې عه دى كورې حه مراء پيى گوتووه: بينيم كه پيغه مبهري خوا ﷺ به سواري وشتره كه يه وه له حه زوهره (شويني كه له مه كه كه) راوه ستابو و، ده يفه رموو: سوئند به خوا (نهى مه كه كه) گومانى تيدانيه كه باشتري زهوى خواى، وه خو شه ويستري زهوى خواى له لاي من، سوئند به خوا نه گهر دهر نه كرابام نه وه هرگيز نه ده روئستم (به جيم نه ده هيشتى).

۳۱۰۹- عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَخْطُبُ عَامَ الْفَتْحِ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ مَكَّةَ، يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، فَهِيَ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، لَا يُعْصَدُ شَجَرُهَا، وَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهَا، وَلَا يَأْخُذُ لُقْطَتَهَا إِلَّا مُنْشِدًا» فَقَالَ الْعَبَّاسُ: إِلَّا الْإِذْخِرَ، فَإِنَّهُ لِلْبُيُوتِ وَالْقُبُورِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِلَّا الْإِذْخِرَ»^(۱).

واته: صه فيهى كچى شه يه ﷺ ده لى: كاتيک پيغه مبهري ﷺ وتارى دها له سالى رزگار كرنى مه كه كه دا گويم لیبوو كه فه رمووى: نهى خه لكينه، خوا ريز و قه درى داناوه بو مه كه كه ههر له و روژه يه وه كه ناسانه كان و زهوى دروست كروه، جا مه كه كه خاوهنى ريزه و نابج ريزى بشكيني و حه رانه هه تا روژى قيامت، دار و دره خت و پروه كى نابج بېرن و نابج نيچير و بالنده كانى راوبكرين و راوبنرين، وه نابج شتى و نبوى هه لېگير يته وه مه گهر كه سينك بانگه وازى بو بكات، جا عه بباس گوتى: ته نها پروه كى «الاذخر» نه بى، چونكه بېگومان نه و پروه كه (بونی خو شه و) بو سه قفى خانو و و گوړه كان به كارى دينن، تنجا پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمووى: ته نها «الاذخر» نه بى (كه هه لكه ندى و به كار هينانى دروسته بو پيوستى).

۳۱۱۰- عَنْ عِيَّاشِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ الْمَخْزُومِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَزَالُ هَذِهِ الْأُمَّةُ بِخَيْرٍ، مَا عَظَّمُوا هَذِهِ الْحُرْمَةَ، حَقَّ تَعْظِيمِهَا، فَإِذَا ضَيَعُوا ذَلِكَ، هَلَكُوا»^(۲).

(۱) صحيح لغيره.

(۲) ضعيف.

واته: عه‌یاشی کوری ئەبو رەبیعه‌ی مه‌خزومی ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
 فه‌رموویه‌تی: به‌ به‌رده‌وامی ئەو ئوممه‌ته‌ له‌سه‌ر خیر و چاکه‌ ده‌مینیتته‌وه‌ هه‌تا‌کو‌رێز و
 حورمه‌تی مه‌ککه‌ وه‌کو‌ پتیوست بگرن، جا‌ هه‌رکات ئەو‌ رێز و حورمه‌ته‌یان به‌زایه‌دا
 ئەوه‌ به‌ره‌و له‌ناو‌چوون ده‌چن.

بابه‌ت: گه‌وره‌یی مه‌دینه

۳۱۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَأْرِزُ إِلَى الْمَدِينَةِ، كَمَا تَأْرِزُ
 الْحَيَّةُ إِلَى جُحْرِهَا»^(۱).

واته: ئەبو‌هوره‌یره‌ ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ئیمان و ئیسلام ده‌کشیته‌وه‌و
 ده‌چیتته‌وه‌ ناو‌مه‌دینه‌ هه‌روه‌کو‌ چۆن‌ مار (ئه‌گه‌ر تینی بۆ‌هات) ده‌چیتته‌وه‌ ناو
 کونه‌که‌یه‌وه‌ پیچ‌ ده‌خوات.

۳۱۱۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَمُوتَ بِالْمَدِينَةِ،
 فَلْيَفْعَلْ، فَإِنِّي أَشْهَدُ لِمَنْ مَاتَ بِهَا»^(۲).

واته: ئیبنو‌عومه‌ر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر‌که‌سیک‌ له‌
 ئیوه‌ ئەگه‌ر‌ توانای‌ هه‌بوو‌ با‌ له‌ مه‌دینه‌ ب‌مینیتته‌وه‌ تا‌کو‌ ده‌مری‌ لێ‌ ده‌رنه‌چی، چونکه‌
 شاهیدی (به‌ چاکه‌) بۆ‌ ئەو‌ که‌سانه‌ ده‌ده‌م‌ که‌ له‌ مه‌دینه‌دا‌ ده‌مرن.

۳۱۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «اللَّهُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَكَ وَنَبِيَّكَ، وَإِنَّكَ حَرَمْتَ
 مَكَّةَ عَلَى لِسَانِ إِبْرَاهِيمَ، اللَّهُمَّ وَأَنَا عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَإِنِّي أَحْرَمُ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا» قَالَ أَبُو مَرْوَانَ:
 لَابَتَيْهَا، حَرَّتِي الْمَدِينَةَ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۷۶، ومسلم: ۱۴۷.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۹۱۷.

(۳) حسن. أخرجه مسلم: ۱۳۷۳ بنحوه.

واته: ئەبو ھورەپرە رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەو، پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: خودایە بێگومان ئیبراھیم علیہ السلام خوشەویست و پێغەمبەری تۆیە، وە بێگومان تۆ مەککەت پێزدارکرد لەسەر زمانی ئیبراھیم، خودایە دەسا منیش بەندە و پێغەمبەری تۆم، بێگومان منیش ئەوێ لەملا ولای مەدینە دایە پێزداری دەگەم و پێزی دەگرم و حەرامی دەگەم.

۳۱۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ أَرَادَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ بِسُوءٍ، أَذَابَهُ اللَّهُ، كَمَا يَذُوبُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەپرە رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: ھەر کەسێک بێھوێی کە خراپە بەرانبەر بە خەڵکی مەدینە بکات، ئەوە خوا بێتوینیتەو، لەناوی بەری ھەرۆھ کو چۆن خوێ لەناو ئاودا دەتوێتەو.

۳۱۱۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَكْنَفٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «إِنَّ أَحَدًا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ، وَهُوَ عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرْعَةِ الْجَنَّةِ، وَعَيْرٌ عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرْعَةِ النَّارِ»^(۲).

واته: عەبدوللای کوری میکنەف رضی اللہ عنہ دەلێ: گوێم لە ئەنەسی کوری مالیک رضی اللہ عنہ بوو کە دەیگوت: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: بێگومان ئوھود کیوێکە ئیمەیی خوشدەوێ و ئیمەش خوشان دەوێ، وە ئوھود باغێکە لە باغەکانی بەھەشت، وە کیوی عەیر پارچەپە کە لە پارچەکانی دۆزەخ.

بابەت: مال و سامانی کەعبە

۳۱۱۶- عَنْ شَقِيقٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: بَعَثَ رَجُلٌ مَعِيَ بِدَرَاهِمٍ هَدِيَّةً إِلَى الْبَيْتِ، قَالَ: فَدَخَلْتُ الْبَيْتَ وَشَيْبَةُ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيِّ، فَتَأَوَّلْتُهُ إِيَّاهَا، فَقَالَ: أَلَيْكَ هَذِهِ؟ قُلْتُ: لَا، وَلَوْ كَانَتْ لِي، لَمْ آتِكَ بِهَا، قَالَ: أَمَا لَيْنَ قُلْتَ ذَلِكَ، لَقَدْ جَلَسَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مَجْلِسَكَ الَّذِي جَلَسْتَ فِيهِ، فَقَالَ: «لَا أُخْرَجُ، حَتَّى أَقْسِمَ مَالَ الْكَعْبَةِ بَيْنَ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ» قُلْتُ: مَا أَنْتَ فَاعِلٌ، قَالَ: لِأَفْعَلَنَّ، قَالَ: وَلِمَ ذَاكَ؟ قُلْتُ: «لِأَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَدْ رَأَى مَكَانَهُ، وَأَبُو بَكْرٍ وَهُمَا أَحْوَجُ مِنْكَ إِلَى الْمَالِ، فَلَمْ يُحْرَكَا، فَقَامَ كَمَا هُوَ، فَخَرَجَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۳۸۶.

(۲) ضعيف جداً معدا «إِنَّ أَحَدًا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ» فهي صحيحة. أخرجه البخاري: ۲۸۸۹، ومسلم: ۱۳۹۳.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۹۴، وأبو داود: ۲۰۳۱.

واتە: شەقىق ﷺ دەلى: پياوئىك ھەندىك درھەمى بە ديارى پىدا ناردەم بۇ كەعبە، منىش چوومە ناو كەعبە لەوكاتەدا شەيە لەسەر كورسىيەك دانىشتبوو، منىش درھەمەكانم پىدا، ئەوئىش پىنى گوتەم: ئەو درھەمانە ھى خۆتەن؟ گوتەم: نەخىر، خۆ ئەگەر ھى خۆم بوونايە بۇ تۆم نەدەھىنان، گوتى: ئەگەر ئاوات بگوتبا، بىگومان عومەرى كورى خەتتاب لەو شوئىنە دانىشتبوو كە تۆ لىي دانىشتووى، جا گوتى: لە كەعبە ناچمە دەر ھەتاكو مال و سامانى ناو كەعبە بەسەر ھەژارانى مسولئاناندا دابەش نەكەم، گوتەم: تۆ ئەو كارە ناكەى، گوتى: بىگومان دەيكەم، بۆچى ئەو دەلىي؟ گوتەم: چونكە بىگومان پىغەمبەر ﷺ شوئىنى ئەو مال و سامانەى زانىو ھەروەھا ئەبو بەكرىش، وە ئەوانىش لە تۆ زياتر پىوستىيان پىي بوو، بەلام نەشيان جولاندوو لە شوئىنى خۆى، ئەوئىش وەكو خۆى ھەلساو چوو دەرى.

بابەت: رۆژووگرتنى مانگى رەمەزان لە مەككەدا

۳۱۱۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَدْرَكَ رَمَضَانَ مِمَّكَ، فَصَامَهُ، وَقَامَ مِنْهُ مَا تَيَسَّرَ لَهُ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِائَةَ أَلْفِ شَهْرِ رَمَضَانَ، فِيمَا سِوَاهَا، وَكَتَبَ اللَّهُ لَهُ، بِكُلِّ يَوْمٍ عِتْقَ رَقَبَةٍ، وَكُلَّ لَيْلَةٍ عِتْقَ رَقَبَةٍ، وَكُلَّ يَوْمٍ حُمْلَانَ فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَفِي كُلِّ يَوْمٍ حَسَنَةً، وَفِي كُلِّ لَيْلَةٍ حَسَنَةً»^(۱).

واتە: ئىبنو عبباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ھەر كەسىك لە مەككە بىت و رەمەزانى بەسەردا بىت و بەرۆژوو بىت و ئەوئەندەى بۆى كرا شەوەكانى زىندوو بكاتەو، ئەو خوا پاداشتى سەد ھەزار مانگى رەمەزانى بۆ دەنوسى لە غەبرى ئەو رەمەزانەى ناو مەككە، وە خوا بۆ ھەر رۆژىك پاداشتى ئازادکردنى كۆيلەيەكى بۆ دەنوسى، بۆ ھەر شەوئىك پاداشتى ئازادکردنى كۆيلەيەكى بۆ دەنوسى، بۆ ھەر رۆژىك پاداشتى دوو بارى ئەسپ لە خىر لە پىناو خوادا بۆ دەنوسى، وە لە ھەر رۆژىك چاكەيەكى بۆ دەنوسى و بۆ ھەر شەوئىك چاكەيەك.

بابهت: تهواف له باراندا

۳۱۱۸- عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَجَلَانَ رضي الله عنه، قَالَ: طُفْنَا مَعَ أَبِي عِقَالٍ، فِي مَطَرٍ، فَلَمَّا فَضَيْنَا طَوَافَنَا، أَتَيْتَنَا خَلْفَ الْمَقَامِ، فَقَالَ: طُفْتُ مَعَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فِي مَطَرٍ، فَلَمَّا فَضَيْنَا الطَّوَافَ، أَتَيْتَنَا الْمَقَامَ، فَصَلَّيْنَا رَكْعَتَيْنِ، فَقَالَ لَنَا أَنَسٌ: «اِئْتِنُوا الْعَمَلَ، فَقَدْ غُفِرَ لَكُمْ، هَكَذَا قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَطُفْنَا مَعَهُ فِي مَطَرٍ»^(۱).

واته: داودی کوپی عه جلان رضي الله عنه ده لی: له گه ل ئه بو عیقال له باراندا ته و افمان کرد، جا کاتیک له ته و افه که بووینه وه هاتینه پشتی مه قام، جا گوتی: له گه ل ئه نه سی کوپی مالیک له باراندا ته و افم کرد، جا کاتیک له ته و اف بووینه وه هاتینه لای مه قام، دوو رکات نوژمان کرد، ئه نه س گوتی: له سه ره تا وه ده ست به کار و کرده وه بکه نه وه، بیگومان خوا لیتان خوش بووه، پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم تا به و شیوه یه به ئیمه ی فه رموو، کاتیک که له باراندا له خزمه ت ئه ودا ته و افمان کرد.

بابهت: حج کردن به پیاده

۳۱۱۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: حَجَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم وَأَصْحَابُهُ مُشَاءً مِنَ الْمَدِينَةِ، إِلَى مَكَّةَ وَقَالَ: «ارْزُبُوا أَوْسَاطَكُمْ بِأَرْزُكُمْ، وَمَشَى خِلْفَ الْهَرَوَلَةِ»^(۲).

واته: ئه بو سه عید رضي الله عنه ده لی: پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم و ها وه له کانی به پیاده حه جیان کرد له مه دینه وه بو مه ککه و فه رموو ی: خوتان به پو شا که کانتان توند بکه ن (پشتین ببه ستن)، به رویشتنیک رویشت که تیکه ل بوو له رویشتنی خیرا و ئاسایی.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف.

پہرتووکى

قوربانى

بابهت: قوربانیه کانی پیغمبهری خوا ﷺ

۳۱۲۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يُضْحِي بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَبَيْنِ، وَيُسَمِّي، وَيُكَبِّرُ، وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَذْبَحُ بِيَدِهِ وَاضِعًا قَدَمَهُ عَلَى صَفَاحِهِمَا»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغمبهری خوا ﷺ دوو بهرانی سپی و که میک رهش و شاخداری ده کرده قوربانئی و ناوی خوی لی دینان و «الله اکبر» سی ده کرد، وه بیگومان دیتومه که به دهستی خوی سهری ده برین و پیی له سهر لاملی قوربانیه که داده نا (له کاتی کوشتنه وه دا).

۳۱۲۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: ضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ عِيدٍ، بِكَبْشَيْنِ فَقَالَ: حِينَ وَجَّهَهُمَا «إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا، وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي، وَنُسُكِي، وَمَحْيَايَ، وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ، وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ مِنْكَ، وَلَكَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأُمَّتِهِ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لی: له روژی جه ژنی قورباندا پیغمبهری خوا ﷺ به دوو بهران قوربانئی کردو له کاتی سهر بریناندا فهرمووی: دنیا بن وا من رووم کرده پرووی پیروزی تهو زاته که ناسانه کان و زهوی به دیهیناوه، له هه موو شیرک و کارنکی پرو پووچ و به تالیس لامداو پروم تنها له زاتی پاکی بیخه وشی تهو کرد، وه لهو که سانهش نیم هاوبه شی بو داده نین، به راستی نوژیرو حج و قوربانئی و زیان و مردنم گشت ههر بو خوی پهروه دگاری جیهانه کانه که هیچ هاوه لیکی بو نیه، ههر به وهش فهرمانم پیدراوه، ده بی ههر بو خوا بژیم و بمرم، دیاره که یه که م که سیشم له ریزی مسولانانی ته م ئومه ته دا، خودایه له تووه یه وه ههر بو تووه له موحه ممه د ﷺ و ئومه ته که یه وه یه.

(۱) صحیح البخاری: ۵۵۵۸، و مسلم: ۱۹۶۶، و أبو داود: ۲۷۹۴، و الترمذی: ۱۴۹۴، و النسائی: ۴۳۸۷.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۷۹۵.

۳۱۲۲- عَنْ عَلِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَوْ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ «إِنَّمَا أَرَادَ أَنْ يَصْحَى، اشْتَرَى كَبْشَيْنِ عَظِيمَيْنِ، سَمِيَتَيْنِ، أَقْرَبَيْنِ، أَمْلَحَيْنِ مَوْجُوعَيْنِ، فَذَبَحَ أَطْفَهُمَا عَنْ أُمَّتِهِ، لِمَنْ شَهِدَ لِلَّهِ بِاللَّوْحِيذِ، وَشَهِدَ لَهُ بِالْبِلَاحِ، وَذَبَحَ الْآخَرَ عَنْ مُحَمَّدٍ، وَعَنْ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، یاں ئەبو ھورەیرە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، دەگیریتەو، کہ پیغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بیویستبا قوربانی بکات، ئەو دەو بەرانی گەورە قەلەوی شاخدارای سپی و رەشی خەسیوی دەکپین، ئنجا یەکیکی لەبری ئەوانە دەکرده قوربانی که شایه تمانیان به یە کتابەرستی خوا هیناوه له ئوممه ته که ی و شاهیدیان بۆ پیغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ داوه که په یامه که ی گە یاندوو، ئەوتیریشی دەکرده قوربانی لەبری موحه مەد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و خانەوادە ی موحه مەد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

بابەت: قوربانی، ئایا واجبه یان نا؟

۳۱۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ كَانَ لَهُ سَعْفَةٌ، وَلَمْ يُضَحَّ، فَلَا يَقْرَبَنَّ مَصَلَاتَنَا»^(۲).

واته: ئەبو ھورەیرە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، دەگیریتەو، پیغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموویەتی: ھەر کەسێک توانای قوربانی ھەبە و قوربانیش ناکات، ئەو بە نزیکی نوێژگە کەمان نە کەوتتەو.

۳۱۲۴- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ الصَّحَابَةِ أَوْاجِبَةٌ هِيَ؟ قَالَ: «صَحَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَالْمُسْلِمُونَ مِنْ بَعْدِهِ، وَجَرَتْ بِهِ السُّنَّةُ»^(۳).

واته: موحه مەدی کوری سیرین دەلی: پرسیارم کرد له ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، دەربارە ی قوربانی ئاخۆ واجبه یان نا؟ گوتی: پیغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قوربانی کردو و مسولانانیش دوای ئەو قوربانیان کردو، ئیتر رێبازو سوننەتە کە بەو جۆرە ھاتوو.

۳۱۲۴- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ قَالَ: حَدَّثَنَا جَبَلَةُ بْنُ سُحَيْمٍ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ فَذَكَرَ مِثْلَهُ سِوَاءَ^(۴).

واته: بەم سەنەدەش ئەم فەرموودە ھاتو.

(۱) صحیح لغيره.

(۲) حسن.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۰۰۶.

(۴) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۰۰۶.

۳۱۲۵- عَنْ مِخْنَفِ بْنِ سُلَيْمٍ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا وَفُوقًا عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِعَرَفَةَ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ عَلَى كُلِّ أَهْلِ بَيْتٍ فِي كُلِّ عَامٍ أُضْحِيَّةً وَعَتِيرَةً، أَتَدْرُونَ مَا الْعَتِيرَةُ؟ هِيَ الَّتِي يُسَمِّيهَا النَّاسُ الرَّجَبِيَّةَ»^(۱).

واته: ميخنه في كورى سولهيم رضي الله عنه ده لى: تيمه له عه ربه له خزمهت پيغهمبر صلى الله عليه وسلم راوه ستابووين، جا فهرمووى: نهى خه لكينه، بيگومان له سهر هرر خانه واده به ك پيويسته كه هه موو سالى قوربانى به ك و عه تيره به ك بكات، نايا ده زانن عه تيره چيه به عه تيره نه وه به كه خه لكى پي ده لى: ره جه بيه.

تبينى: عه تيره نه وه بوو له مانگى ره جه بدا حه يوانتيكيان سهر برپوهو، بيان گوتوه: ره جه بيه.

بابهت: پاداشتي قوربانى

۳۱۲۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ يَوْمَ النَّحْرِ عَمَلًا أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ هِرَاقَةِ دَمٍ، وَإِنَّهُ لَيَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا، وَأَظْلَافِهَا، وَأَشْعَارِهَا، وَإِنَّ الدَّمَ، لَيَقْعُ مِنَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَمُكَّانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ، فَطَيَّبُوا بِهَا نَفْسًا»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيرته وه، پيغهمبر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: هيچ كرده وه به كى نه وه ي نادم كه له روژى قوربانيدا ده يكات خو شه ويستر نيه له لاي خواى صلى الله عليه وسلم له رشتنى خونى قوربانى و قوربانى كردن، بويه نه وه قوربانى به له روژى قيامه تدا ديتته وه ريگاي به شاخه كاني و نيوك و سمه كاني و مووه كانيشيه وه، قوربانى به كه له لاي خواى صلى الله عليه وسلم وهرده گيرى و جى ده گري پيش نه وه ي خوننه كه ي بكه وپته سهر زه وي، بويه به دلخوشى و پيخوشبوونه وه قوربانى بكه ن.

۳۱۲۷- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذِهِ الْأَصْحَابِيُّ؟ قَالَ: «سُنَّةُ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ» قَالُوا: فَمَا لَنَا فِيهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «بِكُلِّ شَعْرَةٍ حَسَنَةٌ» قَالُوا: فَالْصُوفُ؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «بِكُلِّ شَعْرَةٍ مِنَ الصُّوفِ، حَسَنَةٌ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۷۸۸، والترمذي: ۱۵۱۸، والنسائي: ۴۲۲۴.

(۲) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ۱۴۹۳.

(۳) ضعيف جداً.

واته: زهیدی کوری ئه پرقه م ﷺ ده لئی: هاوه لانی پیغه مبهری خوا ﷺ گوتیان: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ ئه و قوربانیه چیه؟ فهرمووی: ئه وه له سوننه ت و ریبازی ئیبراهیمی باوکتانه وه یه، گوتیان: ئه ی پاداشتی ئیمه له قوربانیدا چیه ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ؟ فهرمووی: به ههر موویه ک که به قوربانیه که وه یه چا که یه کتان بۆ ده نوسری، گوتیان: جا خوریه که شی ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ؟ فهرمووی: ههر موویه ک که له خوری و توکه که ی چا که یه که.

بابهت: سوننه تهکانی قوربانی سهر برین

۳۱۲۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «صَحَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، بِكَبْشٍ أَقْرَنَ فَحِيلٍ، يَأْكُلُ فِي سَوَادٍ، وَيَمْشِي فِي سَوَادٍ، وَيَنْظُرُ فِي سَوَادٍ»^(۱).

واته: ئه بو سه عید ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ به رانیکی شاخدار ی نه خه سینراوی به رسک ره شی پیچکه ره شی چا و ره شی کرده قوربان ی.

۳۱۲۹- عَنْ يُونُسَ بْنِ مَيْسَرَةَ بْنِ حَلْبَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ أَبِي سَعِيدِ الزُّرْقِيِّ، صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى شِرَاءِ الضَّحَايَا، قَالَ يُونُسُ: فَأَشَارَ أَبُو سَعِيدٍ إِلَى كَبْشٍ أَدْعَمَ، لَيْسَ بِالْمُرْتَفِعِ، وَلَا الْمُتَضِعِ فِي جِسْمِهِ، فَقَالَ لِي: «اشْتَرِ لِي هَذَا، كَأَنَّهُ سَبَّهَهُ، بِكَبْشِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۲).

واته: یونوسی کوری مه یسه ره ی کوری حه لبه س ﷺ ده لئی: له گه ل ئه بو سه عیدی زوره قی که هاوه لئیکی پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده رچووم بۆ کرینی ئازه لئی قوربان ی، یونوس گوتی: ئه بو سه عید ئامازه ی کرد بۆ به رانیکی بناگویی و ژیر چه نه گه ره ش که نه زۆر نزم بوو نه زۆر بهرز بوو له هه یکه لدا، پئی گوتم: ئا ئه وه م بۆ بکره، وه ک بلئی به به رانه که ی پیغه مبهری خوا ی ﷺ چواند.

۳۱۳۰- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «خَيْرُ الْكَفَنِ الْخُلَّةُ، وَخَيْرُ الضَّحَايَا الْكَبْشُ الْأَقْرَنُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۷۹۶، والترمذي: ۱۴۹۶، والنسائي: ۴۳۹۰.

(۲) صحیح.

(۳) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۵۱۷.

واته: نه بو نومامه ی باهیلی علیه السلام ده گپریتته وه، پیغه مبهری خوا علیه السلام فهرموویه تی: باشرین کفن قوماشی حولله یه (که له دوو پارچه پیکهاتوه)، وه باشرین تازه لی قوربانى به رانى شاخداره.

الحلة: پۆشاکیکى یه مه نییه که له دوو پارچه پیکهاتوو.

بابهت: به شهکانى وشتر و ره شه و لاخ (مانگا)

۳۱۳۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، قَالَ: «كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي سَفَرٍ، فَحَضَرَ الْأُضْحَى، فَأَشْرَكْنَا فِي الْجَزُورِ، عَنْ عَشْرَةٍ، وَالْبَقْرَةَ، عَنْ سَبْعَةٍ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی الله عنه ده لی: ئیمه له سه فه ریکدا له خزمهت پیغه مبهری خوا دا علیه السلام ناماده بووین، جا قوربانى هاته پی شه وه، ئیمه ش به ده که س وشتر یکمان ده کرده قوربانى و به حهوت که سیش مانگایه ک.

بابهت: وشتر بۆ حهوت که س و ره شه و لاخیش

بۆ حهوت که س ده کریتته قوربانى

۳۱۳۲- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، قَالَ: «نَحَرْنَا بِالْحُدَيْبِيَّةِ، مَعَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله، الْبَدَنَةَ، عَنْ سَبْعَةٍ، وَالْبَقْرَةَ، عَنْ سَبْعَةٍ»^(۲).

واته: جابیر رضی الله عنه ده لی: له خزمهت پیغه مبهردا علیه السلام له حوده بییه قوربانیمان سه ربری، وشتریک بۆ حهوت که س و، ره شه و لاخیش (مانگا) بۆ حهوت که س.

۳۱۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: «دَبَّحَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، عَمَّنِ اعْتَمَرَ مِنْ نِسَائِهِ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بَقْرَةً بَيْنَهُنَّ»^(۳).

واته: نه بو هوره پره رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا علیه السلام له و عومره به ی که له که ل خیزانه کانى بوو له حه جى مالتا واییدا مانگایه کی کرده قوربانى بۆ خیزانه کانى.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذی: ۹۰۵ و ۱۵۰۱، والنسائی: ۴۳۹۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۳۱۸، وأبو داود: ۲۸۰۷-۲۸۰۹، والترمذی: ۹۰۴ و ۱۵۰۲، والنسائی: ۴۳۹۳.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۷۵۱.

۳۱۳۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «قَلَّتِ الْإِبِلُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَنْحَرُوا الْبَقَرَ»^(۱).

واته: نینو عه عباس رضی اللہ عنہما ده لئی: له سهرده می پیغه مبهری خوادا ﷺ و شتر که میگرد، بویه پیغه مبهر ﷺ فهرمانی پیکردن که مانگا بکه نه قوربانی.

۳۱۳۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَحَرَ عَنْ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ بَقْرَةً وَاحِدَةً»^(۲).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوادا ﷺ له حه جی مالتاوا اییدا یه ک دانه مانگای کرده قوربانی له بری خانه واده که ی.

بابهت: بارتنه قای و شتر به مهر

۳۱۳۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ: إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي تَالِبٍ، وَأَنَا مُوسِرٌ بِهَا، وَلَا أَجِدُهَا، فَأَشْتَرِيهَا «فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَبْتَاعَ، سَعَ شِيَاهِ، فَيَذْبَحَهُنَّ»^(۳).

واته: نینو عه عباس رضی اللہ عنہما ده گپرتته وه، که وا پیاوینک هاته خزمهت پیغه مبهر ﷺ، گوتی: من و شتریکم له سهر ماله که بیکه مه قوربانی، وه من ده توانم بیکرم و توانم هه یه، به لام ده ستم ناکه وی بیکرم، نجا پیغه مبهر ﷺ فهرمانی پیکرد له بری و شتره که حه وت سهر مهر بکری و بیانکاته قوربانی.

۳۱۳۷- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَنَحْنُ بِذِي الْحُلَيْفَةِ مِنْ تِهَامَةَ، فَأَصَبْنَا إِبِلًا وَعَنْمًا، فَعَجَلِ الْقَوْمِ، فَأَغْلَيْنَا الْقُدُورَ قَبْلَ أَنْ تُقَسَمَ، فَأَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «فَأَمَرَ بِهَا، فَأَكْفَيْتُ، ثُمَّ عَدَلَ الْجَزُورَ، بِعَشْرَةٍ مِنَ الْعَنَمِ»^(۴).

واته: رافعی کوری خه دبیج رضی اللہ عنہ ده لئی: له «ذو الحلیفه» له «تهامه» له خزمهت پیغه مبهری خوادا ﷺ بووین، ده سکه و تیشمان و شتر و مهر بوو، جا هه ندیک له خه لکه که

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۷۵۰. وانظر البخاري: ۲۹۴، ومسلم: ۱۲۱۱.

(۳) ضعيف.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۸۸، ومسلم: ۱۹۶۸، وأبو داود: ۲۸۲۱، والترمذي: ۱۶۰۰، والنسائي: ۴۲۹۷.

په له یان کردو پینش نه وهی دهسکه و ته که دابهش بکری مه نجه لیان به سهر ناگرنا، نجا پیغه مبهری خوا ﷺ هات بو لامان و فرماني کرد مه نجه له کانیان وه رگپرا (تا دابهشکردنی دهسکه و ته که)، پاشان بارته قای هر و شتریکی به ده مهر دانا.

بابهت: نهو نازه لانهی که دروستن بو قوربانی

۳۱۳۸- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَعْطَاهُ غَنَمًا، فَقَسَمَهَا عَلَى أَصْحَابِهِ صَحَابًا، فَبَقِيَ عَتُودٌ، فَذَكَرَهُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «صَحَّ بِهٍ أَنْتَ»^(۱).

واته: عوقبه ی کوری عامیری جوهه نی رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ مهرو بزنی پیدا، جا دابهشکرد به سهر هاوړنکانیدا بو قوربانی کردن و ته نها گیسکتیک مایه وه، نه وه شی بو پیغه مبهری خوا ﷺ باسکرد، نه ویش فرمووی: توش نهویان بکه قوربانی.

گیسک: بیچووی یه ک ساله ی بزنه، وه زانایان ده لاین: نهو قوربانیه تایهت بووه به عوقبه رضي الله عنه.

۳۱۳۹- عَنْ أُمِّ بِلَالٍ بِنْتِ هِلَالٍ رضي الله عنها، عَنْ أَبِيهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يَجُوزُ الْجَدْعُ مِنَ الضَّانِ أُضْحِيَّةً»^(۲).

واته: نوممو بیلالی کچی هیلال رضي الله عنها له باوکیه وه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویته ی: بیچووی یه ک ساله ی مهر بو قوربانی دروسته و شیاوه (واته: سالیکی ته واو کردبی و بیی نایته سالی دووه م، لای خومان بیی ده لاین: کاوړ).

۳۱۴۰- عَنْ عَاصِمِ بْنِ كَلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يُقَالُ لَهُ مُجَاشِعٌ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ، فَعَزَّتِ الْغَنَمُ، فَأَمَرَ مُنَادِيًا، فَتَادَى أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ: «إِنَّ الْجَدْعَ يُوفِي، مِمَّا تُوفِي مِنْهُ الثَّنِيَّةُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۰۰، ومسلم: ۱۹۶۵، والترمذي: ۱۵۰۰، والنسائي: ۴۳۷۹_۴۳۸۱.

(۲) حسن لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۷۹۹، والنسائي: ۴۳۸۳.

واته: عاصیمی کوپی کولهیب له باوکیهوه ﷺ ده گیریتتهوه، ده لئی: له گهل پیاوینک بووین که له هاوه لانی پیغه مبهری خوا ﷺ بوو، پیمان ده گوت: موجاشیع که له هۆزی بهنو سولهیم بوو، جا مه پری دوو ساله و گوره تر کهم بو و ده ستنه ده کهوت، جا فرمانی کرد که جارچییه ک جار بدات، پیغه مبهری خوا ﷺ ده یفه رموو: بیچووی یه ک ساله ی مه پهر هر وه کو مه پری دوو ساله وایه بو قوربانی.

۳۱۴۱- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَذْبَحُوا إِلَّا مُسِنَّةً، إِلَّا أَنْ يَعْسُرَ عَلَيْكُمْ، فَتَذْبَحُوا جَذَعَةً مِنَ الضَّأْنِ»^(۱).

واته: جابیر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو یه تی: مالاتی سه ره و گوره نه بی مه یکه نه قوربانی مه گهر ده ستان نه که وی، نه وکات بیچووی یه ک ساله ی مه پ (کاوړ) سه ربیرن.

بابهت: نهو شتانه ی ناپه سندن بو قوربانی

۳۱۴۲- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُصْحَى مُقَابَلَةً، أَوْ مُدَابَرَةً، أَوْ شَرْقَاءَ، أَوْ حَرْقَاءَ، أَوْ جَذَعَاءَ»^(۲).

واته: عهلی ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ نه هی کردوه له وه ی که نهو نازه لانه بکرینه قوربانی: نازه لئی گوئی له لای پیشه وه لئی پردرابی، یان له دواوه لئی پردرابی، یان گوئی دوو کهرت کرابی، یان درویشم کرابی و گوئی کون کرابی، یان لووت و لئوو گوئی پردرابی.

۳۱۴۳- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَسْتَشْرِفَ الْعَيْنَ، وَالْأُذُنَ»^(۳).

واته: عهلی ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموانی پیکردوین که (کاتیک نازه لیک بو قوربانی کردن ده کرین) زورباش لئی ورد بینه وه و سه رنجی چاوو گوینچکه ی بدهین (بو نه وه ی دلنیا بین که چاوو گوینچکه ی ساغه).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۶۳، وأبو داود: ۲۷۹۷، والنسائي: ۴۳۷۸.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۸۰۴، والترمذي: ۱۴۹۸، والنسائي: ۴۳۷۲ و ۴۳۷۶.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۵۰۳ مطولاً.

۳۱۴۴- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ بْنَ فَيْرُوزَ، قَالَ: قُلْتُ لِلْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه: حَدَّثَنِي بِمَا كَرِهَ، أَوْ نَهَى عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنَ الْأَصْحَابِيِّ فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: هَكَذَا بِيَدِهِ، وَيَدِي أَقْصَرُ مِنْ يَدِهِ «أَرْبَعٌ لَا تُجْرِي فِي الْأَصْحَابِيِّ: الْعَوْرَاءُ، الْبَيْتُ عَوْرَهَا، وَالْمَرِيضَةُ، الْبَيْتُ مَرَضُهَا، وَالْعَرْجَاءُ، الْبَيْتُ ظَلْعُهَا، وَالْكَسِيرَةُ، الَّتِي لَا تُنْقِي» قَالَ: فَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ يَكُونَ نَقْصٌ فِي الْأُذُنِ، قَالَ: فَمَا كَرِهْتَ مِنْهُ، فَدَعُهُ، وَلَا تُحَرِّمَهُ عَلَى أَحَدٍ^(۱).

واته: سوله يمانى كورى عه بدورپه حمان ده لئى: گوتم له عوبه يدي كورى فه يروز بوو كه گوتى: به به پرائى كورى عازبه به رضي الله عنه گوت: پيم بلئى كه پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بو قوربانى كردن نه هى له چى كردوه و چى پيناخوش بووه؟ نه ویش گوتى: پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم تا به و جوړه به ده ستي پروونى كرده وه، كه ده ستي من له هى نه و كورتره، فه رموى: چوار جوړ بو قوربانى ناشين: نازه لئكى كوتر كه كوتريه كه ي پروون و ناشكرا بئ، وه نازه لئكى نه خوش كه نه خوشييه كه ي ديارو پروون بئ، وه نازه لئكى شهل كه شه ليه كه ي ديارو پروون بئ، وه نازه لئيك كه ئيسكى شكابئ، يان له بهر لاوازی و نه خوشى مؤخى ئيسقانى نه مابئ، راوى گوتى: من پيم ناخوشه كه گويچكه كانيشى كه موكورپيان هه بئ، (به پراء) گوتى: نه وه ي بوخوت پئ ناخوشه وازى لئيبينه و له خه لكى چه رام مه كه.

۳۱۴۵- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «نَهَى أَنْ يُضْحَى بِأَعْضَبِ الْقَرْنِ، وَالْأُذُنِ»^(۲).
واته: عه لى رضي الله عنه گيپراويه ته وه كه وا پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم نه هى كردوه نازه لئى شاخ شكاو، يان گوى قرتاو، بكرته قوربانى.

بابهت: كه سيك مالائيكى ساغ بو قوربانى بكرت و،

دواتر له لاي خوښى توشى شتيك ببئ

۳۱۴۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: ابْتَعْنَا كَبْشًا نُضْحِي بِهِ، فَأَصَابَ الذُّبُّ مِنْ أَلْيَتِهِ، أَوْ أُذُنِهِ، فَسَأَلْنَا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «فَأَمَرْنَا، أَنْ نُضْحِيَ بِهِ»^(۳).

(۱) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ۲۸۰۲، والترمذي: ۱۴۹۷، والنسائي: ۴۳۶۹-۴۳۷۱.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۸۰۵، والترمذي: ۱۵۰۴، والنسائي: ۴۳۷۷.

(۳) ضعيف الإسناد جداً.

واته: نه بو سه عیدی خودری علیه السلام ده لئی: بهرانیکنان کړی بو ته وهی بیکهینه قوربانی، جا گورگ زهره ری به پاشلی، یان گویچکه ی گه یاند، نیمه ش پرسیارمان له وباره وه کرد له پیغهمبه ر علیه السلام، ته ویش فه رمانی پیکردین که وا قوربانی پیکه یین.

بابه ت: که سیک که به مه ریک له بری خانه واده که ی قوربانی بکات

۳۱۴۷- عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ رضي الله عنه: كَيْفَ كَانَتْ الضَّحَايَا فِيكُمْ، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم? قَالَ: «كَانَ الرَّجُلُ فِي عَهْدِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، يُصْحِي بِالشَّاةِ عَنْهُ، وَعَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ، فَيَأْكُلُونَ وَيُطْعَمُونَ، ثُمَّ تَبَاهَى النَّاسُ، فَصَارَ كَمَا تَرَى»^(۱).

واته: عه تائی کوری یه سار علیه السلام ده لئی: پرسیارم کرد له نه بو نه یوی بی نه نصاری علیه السلام قوربانی کردن له سه رده می پیغهمبه ری خوادا علیه السلام چو ن بو وه؟ گوتی: له سه رده می پیغهمبه ردا علیه السلام پیاو هه بوو له بری خو ی و خانه واده که ی مه ریکی ده کرده قوربانی و لیشیان ده خواردو لیشیان ده به خه شی به خه لکی، پاشان خه لکی لاف و گه زافیان به قوربانی کردنه وه لیدا هه روه کو ده بینی به و جو ره ی لی هات.

۳۱۴۸- عَنْ أَبِي سَرِيحَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «حَمَلَنِي أَهْلِي عَلَى الْجَفَاءِ بَعْدَ مَا عَلِمْتُ مِنَ السُّنَّةِ، كَانَ أَهْلُ الْبَيْتِ يُصْحُونَ، بِالشَّاةِ وَالشَّاتَيْنِ، وَالآنَ يُبْخَلُّنَا جِرَانُنَا»^(۲).

واته: نه بو سه ریحه علیه السلام ده لئی: خانه واده و نریکه کانم به لاده رو عه بیداریان ده زانیم له دوای ته وه شی که من شاره زای سوننه تم که خیزانی مالتیک به یه ک مه ر، یان دوو مه ر قوربانیان ده کردو، نیستاش دراوسیکانمان به چروو کمان ده زانن.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۵۰۵.

(۲) صحیح الإسناد.

بابەت: کەسیک بیهون قوربانی بکات، له ده روژهکاندا دەستکاری موو و نینۆکی نهکات

۳۱۴۹- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ، وَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضْحِيَ، فَلَا يَمَسُّ مِنْ شَعْرِهِ، وَلَا بَشْرِهِ شَيْئًا»^(۱).

واته: ئوممو سه له مه رضي الله عنها ده گيرته وه، پيغه مبهه صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: نه گهر ده روژه ي «ذي الحجة» هات، به كيكيشتان ويستی قوربانی بکات، نه وه با هيچ دهستکاری موو و پيستی نه کات (واته: دهستکاری هيچ جيبه كي جهسته ي نه کات هه تا نینۆکيشی!).

۳۱۵۰- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ هَلَالَ ذِي الْحِجَّةِ، فَأَرَادَ أَنْ يُضْحِيَ، فَلَا يَقْرَبَنَّ لَهُ شَعْرًا، وَلَا ظَفْرًا»^(۲).

واته: ئوممو سه له مه رضي الله عنها ده لئ: پيغه مبهه ري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: هه ره يه كيك له تيوه كه مانگي تازه بووي «ذي الحجة» ي بيني و ويستی قوربانی بکات، نه وه با نزیکي موو و نینۆکی نه کهوي (واته: با دهستکاریان نه کات).

بابەت: نهه ي کردن له قوربانی کردن له پيش نويزي جهزندا

۳۱۵۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، «أَنَّ رَجُلًا ذَبَحَ يَوْمَ النَّحْرِ، يَعْنِي قَبْلَ الصَّلَاةِ»، فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُعِيدَ»^(۳).

واته: نهه سي كوري ماليك رضي الله عنه ده گيرته وه، پياويك له روژي جهزني قورباندا قوربانيه كه ي پيش نويزي جهزن سه رپري بوو، جا پيغه مبهه صلى الله عليه وسلم فهرماني پيكرد كه دووباره ي بکاته وه.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۹۷۷، وأبو داود: ۲۷۹۱، والترمذي: ۱۵۲۳، والنسائي: ۴۳۶۱ و ۴۳۶۲ و ۴۳۶۴.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۹۷۷، وأبو داود: ۲۷۹۱، والترمذي: ۱۵۲۳، والنسائي: ۴۳۶۱ و ۴۳۶۲ و ۴۳۶۴.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۴۵، ومسلم: ۱۹۶۲، والنسائي: ۴۳۹۶.

۳۱۵۲- عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ جُنْدُبِ الْبَجَلِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: شَهِدْتُ الْأَضْحَى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَذَبَحَ أَنَسُ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم «مَنْ كَانَ ذَبَحَ مِنْكُمْ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَلْيُعِدْ أُضْحِيَّتَهُ، وَمَنْ لَا، فَلْيَذْبَحْ عَلَيَّ اسْمِ اللَّهِ»^(۱).

واته: نه سوه دی کوری قهیس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، گوئی له جوندوبی به جه لی رضی اللہ عنہ بوو ده یگوت: له خرمهت پیغه مبهری خوادا صلی اللہ علیہ وسلم ناماده ی قوربانئی کردن بووم، جا هه ندیک له خه لکه که پیش نوئز کردن قوربانیه که یان سهربری، ئنجا پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: ههر یه کیکتان نه گهر له پیش نوئز کردندا قوربانیه که ی سهربری وه نه وه با دووباره ی بکاته وه (بهرنه که وتوه)، نه وه شی نه و کاره ی نه کردوه نه وه (دوای نوئز) با ناوی خوای له سهر بئنی و سهری بیری.

۳۱۵۳- عَنِ عُوَيْرِ بْنِ أَشْقَرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَذَكَرَهُ لِلنَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَ: «أَعِدْ أُضْحِيَّتَكَ»^(۲).
واته: عوه میبری کوری نه شقهر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، له پیش نوئزی جه ژندا قوربانیه که ی سهربری وه، جا بو پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم باسکردوه، نه ویش فهرموویه تی: قوربانیه که ت دووباره بکه وه.

۳۱۵۴- عَنِ أَبِي زَيْدِ الْأَنْصَارِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم بِدَارٍ مِنْ دُورِ الْأَنْصَارِ، فَوَجَدَ رِيحَ قُتَابٍ، فَقَالَ: «مَنْ هَذَا الَّذِي ذَبَحَ؟» فَخَرَجَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنْهَا، فَقَالَ: أَنَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَبَحْتُ قَبْلَ أَنْ أَصَلِّيَ، لِأَطْعِمَ أَهْلِي وَجِرَانِي، «فَأَمَرَهُ أَنْ يُعِيدَ» فَقَالَ: لَا، وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، مَا عِنْدِي، إِلَّا جَدَعٌ، أَوْ حَمَلٌ مِنَ الضَّانِ، قَالَ: «فَاذْبَحْهَا، وَلَنْ تُجْزِيَ جَدْعَةً، عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ»^(۳).

واته: نه بو زیدی نه نصاری رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به لای مالیک له مالی نه نصاریه کاندایه پت بوو، جا بوئی گوشتی برزاوی کرد، فهرمووی: نه وه کییه قوربانیه که ی سهربری وه؟ جا پیاوئک له ئیمه هاته ده ری و گوتی: نه من نه ی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم، بویه پیش نه وه ی نوئز بکه م کوشتمه وه هه تا کو مال و منداله که م و جیرانه کانم لئی بخون، پیغه مبهریش صلی اللہ علیہ وسلم فهرمانی پیکرد قوربانیه که ی دووباره

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۸۵، ومسلم: ۱۹۶۰، والنسائي: ۴۳۶۸.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح لغیره.

بىكاتهوه، ئەوئش گوتى: نەخىر ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ سويند بەو خوايهى كه تەنھا خۆى شايستەى پەرسىتنە هېچ شتىكم نيه جگە لە كاوپىكى يەك سالىە يان ساوايه كى مەر نەبى، فەرمووى: بىكوژەوه بۆ قوربانى، وه كاوپر لە دواى تو بۆ كه سىتر دروست نيه بىكاته قوربانى.

بابەت: كه سىك كه ئازەلى قوربانىيه كهى به دەستى خۆى سەر بېرىت

۳۱۵۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «يَذْبَحُ أُضْحِيَّتَهُ بِيَدِهِ وَاضِعًا قَدَمَهُ عَلَى صَفَاحِهَا»^(۱).

واتە: ئەنەسى كورپى مالىك ﷺ دەلى: بە دلئايى بىنىم كه پىغەمبەرى خوا ﷺ بە دەستە كانى خۆى قوربانىيه كهى خۆى كوشتەوه، پى لەسەر لاملى قوربانىيه كه دانا (بۆ ئەوهى هەم كوشتەوه كه ئاسان بى و هەميش ئازەلە كه ئازارى زۆرى پىنە گات).

۳۱۵۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، مُؤَدِّنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «ذَبَحَ أُضْحِيَّتَهُ، عِنْدَ طَرَفِ الرُّقَاقِ، طَرِيقَ بَنِي زُرَيْقٍ بِيَدِهِ، بِشَفْرَةٍ»^(۲).

واتە: عەبدوپرەحمانى كورپى سەعدى كورپى عەمپارى كورپى سەعد ﷺ بانگبىزى پىغەمبەرى خوا ﷺ دەگىرپىتەوه، دەلى: باوكم لە باوكىيه وه لە باپىرىه وه بۆى گىپرامه وه كه پىغەمبەرى خوا ﷺ قوربانىيه كهى خۆى بە دەستى خۆى بە تىغىك سەر بېرى لەلای زوقاق كه پىنگای هۆزى زورە بىق بوو.

بابەت: پىستەى قوربانىيه كان

۳۱۵۷- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، أَخْبَرَهُ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «أَمَرَهُ أَنْ يَقْسِمَ بَدَنَهُ كُلَّهُا لِحَوْمِهَا وَجُلُودِهَا وَجِلَالَهَا لِلْمَسَاكِينِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۵۵۸، ومسلم: ۱۹۶۶، وأبو داود: ۲۷۹۴، والترمذي: ۱۴۹۴، والنسائي: ۴۳۸۷.

(۲) ضعيف الإسناد.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۷۰۷، ومسلم: ۱۳۱۷، وأبو داود: ۱۷۶۹.

واته: عهبدوپرره حمانی کوری نه بو له یلا ده گپرتته وه، عهلی کوری نه بو تالیب ﷺ هه والی پیداو ه که پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمانی پیکردوه که واهه موو وشتره که ی دابهش بکات به سه ره ه ژار اندا، گوشته که یی و پیسته که یی و نه و جل و جوړهش که ده خرپته سه ره پستی وشتره که.

بابهت: خواردن له گوشتی قوربانی

۳۱۵۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «أَمَرَ مِنْ كُلِّ جَزُورٍ بِبَضْعَةٍ، فَجَعَلَتْ فِي قَدْرِ، فَأَكَلُوا مِنَ اللَّحْمِ، وَحَسَّوْا مِنَ الْمَرْقِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمانی کرد که له هه ره وشترکی قوربانی که کوژراوه ته وه پارچه گوشتیکی لی بکریته ناو مه نه جل، ئنجا له گوشته که یان خواردو له گوشتاوه که یان خوارده وه.

بابهت: هه لگرتنی گوشتی قوربانی

۳۱۵۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: إِيمًا «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ لُحُومِ الْأَضَاجِي، لِيَجْهَدِ النَّاسُ، ثُمَّ رَخَّصَ فِيهَا»^(۲).

واته: عائیشه ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ بویه نه هی کرد له هه لگرتنی گوشتی قوربانی، چونکه خه لکی برسی بوون و پیوستیان پی بوو، پاشان موله تی دا (به هه لگرتنی گوشتی قوربانی).

۳۱۶۰- عَنْ نُبَيْشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ لُحُومِ الْأَضَاجِي، فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، فَكُلُوا، وَادَّخِرُوا»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۲۳ و ۵۵۷۰، ومسلم: ۱۹۷۱، وأبو داود: ۲۸۱۲، والترمذي: ۱۵۱۱، والنسائي: ۴۴۳۲.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۱۳، والنسائي: ۴۲۳۰.

واته: نوبه يشه ﷺ ده گيريته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: من نه هيم ليكردن كه گوشتي قورباني زياتر له به شي سي رۆژ هه لېگرن، ئيتر (ليتره به دواوه) بيشيخون و پاشه كه وتيشي بكن.

بابه ت: سه ربريني ئازهل له نويزگه

۳۱۶۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَذْبَحُ بِالْمُصَلَّى ^(۱).

واته: ئيبنو عومهر رضي الله عنه ده گيريته وه، پيغه مبهري ﷺ قورباني له نويزگه سه رده بري.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۸۲، وأبو داود: ۲۸۱۱، والنسائي: ۴۳۶۶.

پہرتووکى

ٹاژہ لہ سہر بر اوہ کان

بابهت: مه‌ره مندال (گویره بان، حوتوو)

۳۱۶۲- عَنْ أُمِّ كُرَيْزٍ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «عَنِ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافِئَتَانِ، وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةٌ»^(۱).

واته: نومو کورز رضی اللہ عنہا ده لی: گویم له پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم بوو ده یفه رموو: له بری کور دوو مه‌ری وه کو یه ک بکه نه گویره بانه، وه بو کچیش یه ک مه‌ر.

۳۱۶۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «أَمَرْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، أَنْ نَعُقَّ عَنِ الْغُلَامِ شَاتَيْنِ، وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةً»^(۲).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغه مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رمانی پیکردووین بو کور دوو مه‌ر بکه‌ینه حوتوو، بو کچیش یه ک مه‌ر.

۳۱۶۴- عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «إِنَّ مَعَ الْغُلَامِ عَقِيْقَةً، فَأَهْرِيْقُوا عَنْهُ دَمًا، وَأَمِيْطُوا عَنْهُ الْأَذَى»^(۳).

واته: سه‌لمانی کوری عامیر رضی اللہ عنہ ده‌گیرته وه، گوئی له پیغه مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم بووه ده یفه رموو: له‌گه‌ل هه‌ر مندالیک (کچ بی یان کور) مه‌ره منداله هه‌یه، جا خوینیان بو پریژن به کوشته وه‌ی نازهل و پیسی و چه‌په‌لییان لی لابه‌دن.

أمیطوا عنه الأذى: واته: مووی سه‌ریان بتاشن و خاوینیان بکه‌نه وه له دوا‌ی حوت پوژه‌که.

۳۱۶۵- عَنْ سَمْرَةَ رضی اللہ عنہا، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «كُلُّ غُلَامٍ مُرْتَهَنٌ بِعَقِيْقَتِهِ، تُدْبِحُ عَنْهُ يَوْمَ السَّابِعِ، وَيُخَلِّقُ رَأْسُهُ، وَيُسَمَّى»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۳۶_۲۸۴۴، والترمذي: ۱۵۱۶، والنسائي: ۴۲۱۵_۴۲۱۸.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۵۱۳.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۷۲، وأبو داود: ۲۸۳۹، والترمذي: ۱۵۱۵، والنسائي: ۴۲۱۴.

(۴) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۸۳۷ و ۲۸۳۸، والترمذي: ۱۵۲۲، والنسائي: ۴۲۲۰. وانظر البخاري: ۵۴۷۲.

واته: سه موره ﷺ ده گيرپته وه، پيغه مبهري ﷺ فهرموويه تي: هه موو منداليك گيروده يه به مېره منداله وه و بارمته يه تي، له رږزي حه و ته مي له دايك بوونيه وه مېره منداله ي بو سهر بېرن و، سهر ي بو بتاشن و ناوي لي بنين.

مرتهن: چهند مانايه كي هه يه: يان تهويه كه نه گهر منداله كه بمرئ و مېره منداله ي بو نه كړئ، ته وه شه فاعه ت بو دايك و باوكي ناكات، يان چاكه و باشه ي ته و منداله به نده به و مېره منداله وه، يان ته و منداله سوودي لي نايبرئ هه تاكو مېره منداله كه ي بو نه كړئ. ۳۱۶۶- عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمُزَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «يُعْقُ عَنِ الْعُلَامِ، وَلَا يُمَسُّ رَأْسُهُ بِدَمٍ»^(۱).

واته: يه زيدي كوري عه بد ي موزه نبي ﷺ ده گيرپته وه، پيغه مبهري ﷺ فهرموويه تي: مندال مېره منداله ي بو ده كړئ و نابئ خويني مېره كه له سهر ي منداله كه بدرئ (كه پيشتر و باو بووه له سهرده مي نه فاميدا).

بابه ت: فهره عو عتيره

۳۱۶۷- عَنْ نُبَيْشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَ: نَادَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا نَعْتَرُ عَتِيرَةً فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فِي رَجَبٍ، فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: «ادْبَحُوا لِلَّهِ ﷻ فِي أَيِّ شَهْرٍ كَانَ، وَبَرُّوا لِلَّهِ، وَأَطَعُوا» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا نَفْرَعُ قَرَعًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَمَا تَأْمُرُنَا بِهِ؟ قَالَ: «فِي كُلِّ سَائِمَةٍ قَرَعٌ، تَغْدُوهُ مَا شِئْتُمْ، حَتَّى إِذَا اسْتَحْمَلَ دَبْحَتُهُ، فَتَصَدَّقَتْ بِلَحْمِهِ - أَرَاهُ قَالَ: عَلَى ابْنِ السَّبِيلِ - فَإِنَّ ذَلِكَ هُوَ حَيْرٌ»^(۲).

واته: نوبه يشه ﷺ ده لي: پياوړك بانگي پيغه مبهري خواي ﷺ كړدو گوتي: ته ي پيغه مبهري خواي ﷺ تيمه له سهرده مي نه فاميدا له مانگي ره جه بدا نازله ليكمان سهرده بري (عه تيره مان ده كړد)، تيسستا فهرمان ي چيمان پيده كه ي؟ فهرمووي: له پيناو خواي ﷺ نازله سهر بېرن، له هر مانگي كدا بي و چاكه بكن له بهر خاتري خواو لي بيخه شن و بيدن به خه لك ي تالي بخون، گوتيان، ته ي پيغه مبهري خواي ﷺ تيمه له سهرده مي

(۱) صحيح.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۸۳۰، والنسائي: ۴۲۲۹ و ۴۲۳۱ و ۴۲۳۲.

نه فامیدا تۆبه‌ره‌ی نازله‌مان سهرده‌پری، جا فرمانی چیمان پیده‌که‌ی؟ فرمووی: تۆبه‌ره‌ی ههر مالآتیک که له دایک ده‌بی خواردن و ئالفی پبیده‌ن هه‌روه‌کو چۆن ئالف ده‌ده‌ن به ولاخی سواریتان هه‌تا‌کو گه‌وره‌ ده‌بی و به‌ربار ده‌بی (ئه‌گه‌ر و‌شتر بیت)، جا بیکوژه‌وه‌و گوشته‌که‌ی بکه‌ به‌ خیر، راوی ده‌لی: پیم وای فرمووی: بیده به‌ ریبواران، که بینگومان نه‌وه‌ چاکه‌و خیره.

الفرعة: تۆبه‌ره‌ی نازله، وه‌کو: و‌شتر و مانگا و مه‌رو بزن، کاتی خوی سهریان بریوه‌ به‌ نیه‌تی به‌ره‌که‌ت.

العتیرة: سهربرینی نازله بووه‌ له مانگی ره‌جه‌بدا.

۳۱۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا فَرَعَةَ، وَلَا عَتِيرَةَ» قَالَ هِشَامٌ فِي حَدِيثِهِ: «وَالْفَرَعَةُ: أَوَّلُ النَّتَاجِ، وَالْعَتِيرَةُ: الشَّاةُ يَذْبَحُهَا أَهْلُ الْبَيْتِ فِي رَجَبٍ»^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌په‌ رضی اللہ عنہ ده‌گپریته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم فرموویه‌تی: نه‌ تۆبه‌ره‌ سهربرین هه‌یه‌و، نه‌ نازله‌ سهربرینی مانگی ره‌جه‌ب. هیشام له‌ گپرانه‌وه‌ که‌یدا ده‌لی: «الفرعة» بریتیه‌ له‌ یه‌که‌م بیجووی نازله‌ که‌ له‌ دایک ده‌بی، وه‌ «العتیرة» نه‌و مه‌ره‌یه‌ که‌ خانه‌واده‌یه‌ک له‌ مانگی ره‌جه‌بدا ده‌یکوژنه‌وه‌.

۳۱۶۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا فَرَعَةَ، وَلَا عَتِيرَةَ»^(۲).

واته: ئیبنو عومه‌ر رضی اللہ عنہما ده‌گپریته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم فرموویه‌تی: تۆبه‌ره‌ سهربرین و کوشتنه‌وه‌ی نازله‌ به‌ ناوی مانگی ره‌جه‌به‌وه‌ نیه‌.

بابه‌ت: نه‌گه‌ر نازله‌تان کوشته‌وه، به‌ باشت‌رین شیوه‌ بیکوژنه‌وه

۳۱۷۰- عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ جل جلاله كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ، فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ، فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، وَلْيُرِخْ دَبِيحَتَهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۷۳، ومسلم: ۱۹۷۶، وأبو داود: ۲۸۳۱، والترمذي: ۱۵۱۲، والنسائي: ۴۲۲۲-۴۲۲۳.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۵۵، وأبو داود: ۲۸۱۵، والترمذي: ۱۴۰۹، والنسائي: ۴۴۰۵ و ۴۴۱۱-۴۴۱۴.

واته: شه‌ددادی کوپی نه‌وس ﷺ ده‌گپ‌رتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: بی‌گومان خواهی ﷺ چاکه‌کاری له‌سه‌ر هه‌موو شتی‌ک نووسیه‌وه، جا نه‌گه‌ر کوشتی‌کتان (له‌سه‌ر هه‌ق) نه‌نجامدا نه‌وه به‌باشترین شیوه‌نه‌نجامی بده‌ن (جه‌سته‌که‌مه‌شیوتینن و نازاری مه‌ده‌ن)، وه‌نه‌گه‌ر نازه‌لکتان سه‌ربری نه‌وه به‌باشترین و شایسته‌ترین شیوه‌سه‌ری بی‌رن، وه‌با (نه‌وه‌که‌سه‌ی سه‌ربرینه‌که‌نه‌نجام ده‌دات) تیغه‌که‌ی تیژ بکات و نه‌و نازه‌له‌ی ده‌یکوژتته‌وه به‌شیوه‌یه‌کی ئاسوده‌ئاماده‌ی بکات (وه‌خی‌را بی‌کوژتته‌وه).

۳۱۷۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِرَجُلٍ، وَهُوَ يَجْرُ شَاةً بِأُذُنِهَا، فَقَالَ: «دَعْ أُذُنَهَا، وَخُذْ بِسَالِفَتِهَا»^(۱).

واته: نه‌بو سه‌عه‌دی خودری ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌لای پیاو‌نکدا په‌ت بوو که‌پیاوه‌که‌مه‌رنکی پی‌بو و خه‌ریک بوو به‌گوئی رایده‌کیشا، جا (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) فه‌رموو‌ی: واز له‌گو‌نچکه‌ی بی‌نه، لامل و نه‌ستوی بگه‌ره (بو‌نه‌وه‌ی نازاری پی‌نه‌گات).

۳۱۷۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِحَدِّ الشَّقَارِ، وَأَنْ تُوَارَى عَنِ الْبَهَائِمِ» وَقَالَ: «إِذَا ذَبَحَ أَحَدُكُمْ، فَلْيُجْهِزْ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌للای کوپی عومه‌ر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانی کردوه به‌وه‌ی که‌تیغی (ناژه‌ل کوشته‌وه) تیژ بی و له‌به‌رچاوی نازه‌لان بشارد‌رتته‌وه و نه‌بی‌بنن، وه‌فه‌رموو‌یه‌تی: نه‌گه‌ر به‌کیکتان نازه‌لکتی سه‌ربری با په‌له‌ی لی‌بکات و زوو سه‌ری بی‌ری (نه‌ک به‌خاوه‌خاوو له‌سه‌رخو، چونکه‌ناژه‌له‌که‌نازاری پی‌ده‌گات نه‌گه‌ر به‌خی‌رای نه‌بی).

۳۱۷۳- حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُسَافِرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ لَهَيْعَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ^(۳).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش نه‌م فه‌رموو‌ده‌گپ‌ردراوه‌ته‌وه.

(۱) ضعيف الإسناد جداً.

(۲) ضعيف.

(۳) ضعيف.

بابهت: ناوی خوا هینان له کاتی سهربرینی نازه‌دا

۳۱۷۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ: ﴿وَإِنَّ الشَّيْطَانَ لِيُخُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَآئِهِ﴾ (۱۳۱) ﴿الأنعام﴾، قَالَ: «كَانُوا يَقُولُونَ: مَا ذَكَرَ عَلَيْهِ اسْمُ اللَّهِ، فَلَا تَأْكُلُوا، وَمَا لَمْ يُذَكَّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَكُلُوهُ» فَقَالَ اللَّهُ ﷻ: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذَكَّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ (۱۳۱) ﴿الأنعام﴾^(۱).

واته: ئیبو عبباس رضی اللہ عنہ ده‌بارە‌ی ئەم ئایه‌ته: ﴿وَإِنَّ الشَّيْطَانَ لِيُخُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَآئِهِ﴾ (۱۳۱) ﴿الأنعام﴾، واته: وه بیگومان شه‌یتانه‌کان به نه‌ینی شت به دوستانیان ده‌لین. گوتوو‌یه‌تی: ده‌یانگوت: هه‌ر شتیک (له کاتی سهربریندا) ناوی خوای له‌سه‌ر هینرایین مه‌یخۆن، نه‌وه‌شی ناوی خوای له‌سه‌ر نه‌هینراوه‌ بیخۆن، ئنجا خوای ﷻ فه‌رمووی: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذَكَّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ (۱۳۱) ﴿الأنعام﴾، واته: له‌و (سه‌ربراوه) مه‌خۆن که ناوی خوای له‌سه‌ر نه‌هینراوه (له کاتی سهربریندا).

۳۱۷۴- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ قَوْمًا قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ قَوْمًا يَأْتُونَنَا بِلَحْمٍ لَا نَدْرِي ذِكْرَ اسْمِ اللَّهِ عَلَيْهِ أَمْ لَا؟ قَالَ: «سَمُّوا أَنْتُمْ وَكُلُوا» وَكَانُوا حَدِيثَ عَهْدٍ بِالْكَفْرِ^(۲).

واته: عایشه‌ی دایکی ئیمانداران رضی اللہ عنہا ده‌گه‌یته‌وه، خه‌لکانتیک گوتیان: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا خه‌لکانتیک گوشتان بو‌ دینن، جا نازانین ناوی خوای له‌سه‌ر هینراوه (له کاتی سهربریندا) یاخود نا؟ فه‌رمووی: بو‌خۆتان ناوی خوای لی بینن و بیخۆن. وه ئەوان له‌سه‌رده‌می کوفرو نه‌زانی نزیک بوون.

بابهت: ئەو شتانە‌ی که

ده‌توانرێت و دروسته‌ نازه‌‌ایان پێت بکوژرێته‌وه

۳۱۷۵- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَيْفِيٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: دَبَحْتُ أَرْبَعَيْنِ مَرَّوَةٍ، فَأَتَيْتُ بِهِمَا النَّبِيَّ ﷺ، «فَأَمَرَنِي بِأَكْلِهِمَا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۲۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۵۷ و ۵۵۰۷ و ۷۳۹۸، وأبو داود: ۲۸۲۹، والنسائي: ۴۴۳۶.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۲۲، والترمذي: ۱۴۷۲، والنسائي: ۴۳۱۳ و ۴۳۹۹.

واته: موحه ممه دی کوری صه یفی ﷺ ده لئ: دوو که روئشکم به به ردیکی سپی تیز کوشتنه وه، جا هه ردووکیانم هینا بو خزمهت پیغه مبه ر ﷺ، نه ویش فه رمانی پیکردم که بیانخوم.

۳۱۷۶- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ ﷺ، أَنَّ ذُبَابًا نَبَبَ فِي شَاةٍ، فَذَبَّحُوهَا بِمَرْوَةَ «فَرَحَّصَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي أَكْلِهَا»^(۱).

واته: زهیدی کوری سابیت ﷺ ده گپرته وه، گورگیک که لبه ی له مه پیکدا، جا به به ردیکی تیزی سپی کوشتیانه وه، ئنجا پیغه مبه ری خوا ﷺ مؤله تی پیدان له گوشتی مه ره که بخون.

۳۱۷۷- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ ﷺ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَصِيدُ الصَّيْدَ، فَلَا نَجِدُ سَكِينًا، إِلَّا الظَّرَاةَ، وَشِقَّةَ الْعَصَا، قَالَ: «أَمْرٍ الدَّمِ بِمَا شِئْتُمْ، وَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ»^(۲).

واته: عه دی کوری حاته م ﷺ ده لئ: گوتم: نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ ئیمه راوی نیجیر ده که ین و چه قوشمان ده ستناکه وئ، جگه له به ردی پته وئ تیژو لئواری گوچانه کان، فه رمووی: به هه ر شتیک پیت خوشه خوئنه که ی ده ربکه و ناوی خوا ی له سه ر بینه.

۳۱۷۸- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ ﷺ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي سَفَرٍ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَكُونُ فِي الْمَعَازِي، فَلَا يَكُونُ مَعَنَا مَدْيٌ، فَقَالَ: «مَا أَنَهَرَ الدَّمَ، وَذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَكُلْ غَيْرَ السِّنِّ، وَالظُّفْرِ، فَإِنَّ السِّنَّ عَظْمٌ، وَالظُّفْرَ، مَدَى الْحَبَشَةِ»^(۳).

واته: رافیعی کوری خه دیج ﷺ ده لئ: له خزمهت پیغه مبه ری خوا ﷺ له سه فه ر بووین، گوتم: نه ی پیغه مبه ری خوا بینگومان جار هه یه ئیمه له غه زاین، وه چه قوشمان پئ نیه، فه رمووی: هه ر شتیک خوئنه که ده رکات و ناوی خوا ی له سه ر به پئری ئه وه بیخو، جگه له ددان و نینوک نه بی (بو پئ کوشتنه وه نابن)، چونکه ددان ئیسقانه و کۆله، نینوکیش چه قوی حه به شیبه کانه (خو چواندنه به ئه وان).

(۱) صحیح لغیره. أخرجه النسائي: ۴۴۰۰ و ۴۴۰۷.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۲۴ بنحوه، والنسائي: ۴۳۰۴ و ۴۴۰۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۸۸، ومسلم: ۱۹۶۸، وأبو داود: ۲۸۲۱، والترمذي: ۱۴۹۱، والنسائي: ۴۴۰۳ و ۴۴۰۴ و ۴۴۰۹.

بابهت: کهول کردنې نازهل (به کوژراویې)

۳۱۷۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِغُلَامٍ يَسْلُخُ شَاةً، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «تَنْحُ، حَتَّى أُرِيكَ» فَأَدْخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَدَهُ بَيْنَ الْجِلْدِ وَاللَّحْمِ، فَدَحَسَ بِهَا، حَتَّى تَوَارَتْ إِلَى الْإِبْطِ وَقَالَ: «يَا غُلَامُ هَكَذَا فَاسْلُخْ» ثُمَّ مَضَى وَصَلَّى لِلنَّاسِ، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده گپړیته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به لای کورنکدارهت بوو که مه پری کهول ده کرد، جا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم پنی فهرموو: به ولواوه پرؤ با فیرت بکه م، جا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم دهستی برده نیوان گوشت و پیستی مه پره که و کهولی کرد، تا کو دهستی تا بن بالی ون بوو، وه فهرمووی: نه ی پرؤله تا به و شیوه یه کهولی بکه، پاشان پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم پرؤشت و پیشنوژی بو خه لک کرد و دهستنوژی نه گرت ه وه.

بابهت: نه هی کردن له کوشتنه وهی مالاتی شیردهر

۳۱۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَتَى رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ، فَأَخَذَ الشُّفْرَةَ، لِيَذْبَحَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِيَّاكَ، وَالْحَلُوبَ»^(۲).

واته: نه بو هورپره رضي الله عنه ده گپړیته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم هات بو لای پیاوونکی نه نصاری، نه ویش تیغیکی هه لگرت بو نه وهی مالاتیک بو پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بکوژیته وه، جا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم پنی فهرموو: ناگادار به مالاتی شیردهر نه کوژیته وه.

۳۱۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي قُحَافَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ لَهُ وَلِعَمَرَ: «انْطَلِقَا بِنَا إِلَى الْوَاقِفِيِّ» قَالَ: فَانْطَلَقْنَا فِي الْقَمَرِ، حَتَّى أَتَيْنَا الْحَائِطَ، فَقَالَ: مَرْحَبًا وَأَهْلًا، ثُمَّ أَخَذَ الشُّفْرَةَ، ثُمَّ جَالَ فِي الْعَنَمِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِيَّاكَ، وَالْحَلُوبَ» أَوْ قَالَ «ذَاتَ الدَّرِّ»^(۳).

واته: نه بو هورپره رضي الله عنه ده لی: نه بو به کری کوری نه بو قوحافه رضي الله عنه بوی گپرامه وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به نه و عومه ری فهرموو: له گه لم وهرن بچین بو لای واقیفی،

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۸۵.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۳۸ ضمن حدیث طویل.

(۳) ضعیف جداً.

گوتی: نیمه‌ش له مانگه شه و دا به‌رینکه و تین، هه‌تا هاتین و گه‌یشتینه ناو باخه‌که، جا خاوه‌نی باخه‌که به‌خیره‌هاتنی کردن و گوتی: به‌خیرین، پاشان چه‌قو (تیغ) یکی هه‌لگرت، دواتر چوو بو ناو مه‌ره‌کانی، نجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ناگاداری مالاتی شیرده‌ر به.

بابه‌ت: حوکمی نه‌و نازه‌له‌ی که نافرته ده‌یکوژیته‌وه

۳۱۸۲- عَنِ ابْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ أَبِيهِ ﷺ، أَنَّ امْرَأَةً ذَبَحَتْ شَاةً بِحَجْرٍ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ «فَلَمْ يَرَ، بِهِ بَأْسًا»^(۱).

واته: نینو که عبی کوری مالیک له باوکیه‌وه ﷺ ده‌گیریته‌وه، نافرته‌تیک مه‌رینکی به به‌رد کوشتبووه، جا نه‌وه‌یان بو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسکرد (تا حوکمه‌که‌ی بزنان چه‌لاله‌یان چه‌رامه‌؟)، نه‌ویش به‌ناسایی بینی، (واته: به‌شتیکی ناسایی وه‌ریگرت، پنی دروست بوو).

بابه‌ت: چۆنیه‌تی کوشتنه‌وه‌ی مالاتی که هه‌لدن و ناگیریته‌وه

۳۱۸۳- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ ﷺ، قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ، فَنَدَّ بَعِيرٌ، فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ لَهَا أَوَابِدَ - أَحْسَبُهُ قَالَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ - فَمَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا، فَاصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا»^(۲).

واته: رافیعی کوری خه‌دیج ﷺ ده‌لی: له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌سه‌فه‌رینک بووین، له‌وکاته‌دا وشترینک رایکرد، جا پیاوینک تیرینکی تیگرت، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: نه‌و وشتره‌ جوړه‌ هاریبه‌کی تیدایه، وه‌کو نازه‌لی درنده‌ یاخی ده‌بی، جا هه‌ر مالاتی که ناوای به‌سه‌ره‌ننان و، له‌ده‌ستان رایکرد ئیوه‌ش ناوای لیبکه‌ن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۰۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۸۸، ومسلم: ۱۹۶۸، وأبو داود: ۲۸۲۱، والترمذي: ۱۴۹۲، والنسائي: ۴۲۹۷ و ۴۴۰۹ و ۴۴۱۰.

۳۱۸۴- عَنْ أَبِي الْعَشْرَاءِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَكُونُ الذُّكَاةُ، إِلَّا فِي الْخَلْقِ، وَاللُّبَّةِ قَالَ: «لَوْ طَعَنْتَ فِي فَخِذِهَا لَأَجْرَأَكَ»^(۱).

واته: نه بو عوشه پراء له باوكيبه وه رضي الله عنه ده گيرتته وه، ده لئ: گوتم: نهی پیغه مبهری خوا رضي الله عنه ثایا کوشتنه وهی نازهل تنها له نه ستوو قورقورا گه وه به؟ فه رموی: نه گهر بتوانی له رانیسی بدهی و برینداری بکهی بؤت دروسته (زانا یان ده لئین: نه وه تایبه ته به نازهل نیک که هه لدری بؤ جیگایه کی ته نگ و دووره ده ست).

بابهت: نههی کردن له شیواندنی

لاشهی نازهل و کردنی به نیشانه بؤ تیره ندازی

۳۱۸۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَنْ يَمُتَلَ، بِالْبَهَائِمِ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه قه ده غهی کردوه که وا لاشهی نازهل له کان بشیونری (وه کو برینی به شیک، یان نه ندامیکی به زیندویی).

۳۱۸۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، عَنْ صَبْرِ الْبَهَائِمِ»^(۳).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه قه ده غهی کردوه نازهل له کان بکریته نیشانه (تیر یان ههر شتیکی تری لی بدری).

۳۱۸۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا تَتَّخِذُوا شَيْنًا فِيهِ الرُّوحُ عَرَضًا»^(۴).

واته: ئینو عه بیاس رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فه رموی ته: ههر شتیک زیاندارو پروو له بهر بی مهیکه ن به نیشانه.

۳۱۸۸- عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُقْتَلَ شَيْءٌ مِنَ الدَّوَابِّ صَبْرًا^(۵).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۸۲۵، والترمذي: ۱۴۸۱، والنسائي: ۴۴۰۸.

(۲) ضعیف الإسناد.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۵۱۳، ومسلم: ۱۹۵۶، وأبو داود: ۲۸۱۶، والنسائي: ۴۴۳۹.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۵۷، والترمذي: ۱۴۷۵، والنسائي: ۴۴۴۳ و ۴۴۴۴.

(۵) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۵۹.

واته: نه بو زوبه یر ده گپریته وه، گونی له جابیری کوری عه بدوللا ﷺ بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا ﷺ قه ده غه ی کرده له وهی هیچ نازه لیک به نیشانه دانان بکوژی.

بابهت: قه ده غه کردنی گوشتی مالاتی پیس خور

۳۱۸۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ لُحُومِ الْجَلَالَةِ وَالْبَانِهَاءِ»^(۱).

واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ نه هی کرده له خواردنی گوشت و شیری مالاتی پیس خور.

بابهت: خواردنی گوشتی نه سپ

۳۱۹۰- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «نَحَرْنَا فَرَسًا، فَأَكَلْنَا مِنْ لَحْمِهِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۲).

واته: نه سائی کچی نه بو به کر رضی اللہ عنہا ده لی: نه سپیکان کوشته وه، له گوشته که بیان خوارد له سه رده می پیغه مبهری خوادا ﷺ.

۳۱۹۱- عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہما، يَقُولُ: «أَكَلْنَا زَمَنَ خَيْبَرَ الْحَيْلَ وَحُمُرَ الْوَحْشِ»^(۳).

واته: نه بو زوبه یر ده گپریته وه، گونی له جابیری کوری عه بدوللا ﷺ بوو ده یگوت: له سه رده می خه بیه ردا نه سپ و که ره کیویان خوارد.

بابهت: گوشتی که ره کیوی

۳۱۹۲- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى رضی اللہ عنہما عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَقَالَ: «أَصَابَتْنَا مَجَاعَةٌ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَنَحْنُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، وَقَدْ أَصَابَ الْقَوْمَ حُمْرًا خَارِجًا مِنْ

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۷۸۵ و ۳۷۸۷، والترمذي: ۱۸۲۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۵۱۰، ومسلم: ۱۹۴۲، والنسائي: ۴۴۰۶.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۲۱۹، ومسلم: ۱۹۴۱، وأبو داود: ۳۷۸۸ و ۳۷۸۹ و ۳۸۰۸، والترمذي: ۱۷۹۳، والنسائي:

۴۳۳۰-۴۳۳ و ۴۳۴۳.

الْمَدِينَةِ، فَحَرَنَاهَا وَإِنَّ قُدُورَنَا لَتَغْلِي، إِذْ نَادَى مُنَادِي النَّبِيِّ ﷺ أَنْ: «اكْمُتُوا الْقُدُورَ، وَلَا تَطْعَمُوا مِنْ لُحُومِ الْحُمْرِ شَيْئًا» فَأَكْفَأْنَاهَا، فَقُلْتُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أُوْفَى حَرَمَهَا تَحْرِيمًا قَالَ: تَحَدَّثْنَا أَنَّهَا حَرَمَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْبَتَّةَ، مِنْ أَجْلِ أَنَّهَا، تَأْكُلُ الْعَذْرَةَ^(۱).

واته: نه بو ئيسحاقى شه بيانى ده لى: پرسيارم کرد له عه بدوللاى کورى نه بو نه وفا ﷺ ده ربارهى (خواردنى) گوشتى کهرى مالى، نه ويش گوتى: له رۆژى خه بيه ردا تووشى برسپه تيبه کى توند هاتين^(۲)، وه ئيمهش له خزمهت پيغه مبه ردا ﷺ بووين، خه لکيش نه و گويدرئزهى که له مه دينه هاتبووه دهر گرتبووه وه و کوشمانه وه، وه مه نجه له کانمان ده کولين، له وکاته دا جارچيبه کى پيغه مبه ر ﷺ جاريدا که مه نجه له کانتان وه رگيرن و هيچ شتيک له گوشتى که ره کان نه خون، ئيمهش وه رمانگيران، منيش به عه بدوللاى کورى نه بو نه وفاوم گوت: ههر به چه رام کردن چه رامى کردن؟ گوتى: باسمان کرد که بيگومان پيغه مبه رى خوا ﷺ به يه کجارى چه رامى کرد، چونکه شتى پيس ده خوات (وه کو پاشه رۆ).

۳۱۹۳- عَنِ الْمُقَدَّامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبِ الْكِنْدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «حَرَّمَ أَشْيَاءَ، حَتَّى ذَكَرَ الْحُمْرَ الْإِنْسِيَّةَ»^(۳).

واته: ميقدامى کورى مه عدى که ريبى کيندى ﷺ ده گيرتته وه، پيغه مبه رى خوا ﷺ چه ند شتيكى چه رام کرد، (له ناوياندا) هه تا باسى کهرى مالىشى کرد.

۳۱۹۴- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نُلْقِيَ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ، نَيْئَةً، وَنَضِيجَةً، ثُمَّ لَمْ يَأْمُرْنَا بِهِ بَعْدُ»^(۴).

واته: به پرائى کورى عازيب ﷺ ده لى: پيغه مبه رى خوا ﷺ فه رمانى پيکردين به فريدان و پشتنى گوشتى کهرى مالى جا کال بين، يان کوليو، ئيتر له مه ودوا فه رمانى بينه کردينه وه (به خواردنى).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۱۵۵، ومسلم: ۱۹۳۷، والنسائي: ۴۳۳۹.

(۲) به هووى درئزه کيشان و به رده وامى که مارودانى خه بيه ر.

(۳) صحيح.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۲۳۶، ومسلم: ۱۹۳۸، والنسائي: ۴۳۳۸.

۳۱۹۵- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: عَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَزْوَةَ حَبِيبٍ، فَأَمَسَى النَّاسُ، قَدْ أَوْقَدُوا النَّيْرَانَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «عَلَّامٌ تُوقِدُونَ؟» قَالُوا: عَلَى لُحُومِ الْحُمْرِ الْإِنْسِيَّةِ فَقَالَ: «أَهْرَيْفُوا مَا فِيهَا وَاكْسِرُوهَا» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَوْ نُهْرِيقُ مَا فِيهَا وَنَغْسِلُهَا؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَوْ ذَاكَ»^(۱).

واته: سہلہ مہی کوری تہ کوہع رضی اللہ عنہ دہ لئی: لہ خزمہت پیغہ مہبری خوادا رضی اللہ عنہ لہ غہزای خہبہر بووین، جا خہ لکی تیوارہیان بہ سہردا ہات و ٹاگریان کردہ وہ، ننجہ پیغہ مہبری خوا رضی اللہ عنہ فہرمووی: چی بہ سہر ٹاگرہ کہہ دہ نین؟ گوتیان: گوشتی کہری مالی، فہرمووی: تہ وہی تیدایہ بیریزن و بیانشکینن، ننجہ پیاونک لہ خہ لکہ کہہ گوتی: یان بیریزن و قاپ و قاچاغہ کہہ بشوینہ وہ؟ ننجہ پیغہ مہبر رضی اللہ عنہ فہرمووی: یان تہ وہ بکہن.

۳۱۹۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ مُنَادِيَ النَّبِيِّ ﷺ: نَادَى «إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَيَانِكُمْ عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَإِنَّهَا رِجْسٌ»^(۲).

واته: تہ نہسی کوری مالیک رضی اللہ عنہ دہ گپری تہ وہ، جارچیہ کی پیغہ مہبر رضی اللہ عنہ جاریدا (گوتی): بیگومان خواو پیغہ مہبرہ کہی رضی اللہ عنہ نہ ہیتان لیدہ کہن لہ (خواردنی) گوشتی کہری مالی، چونکہ بیگومان پیسہ.

بابہت: گوشتی نیستر (ہیستر)

۳۱۹۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كُنَّا نَأْكُلُ لُحُومَ الْحَيْلِ» قُلْتُ: فَأَلْبِغَالٌ، قَالَ: «لَا»^(۳).

واته: جابیری کوری عہدوللا رضی اللہ عنہ دہ لئی: نیمہ گوشتی تہ سپان دہ خوارد، (راوی دہ لئی): گوتہ: ہی نیستریش؟ گوتی: نہ خیر.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۷۷، ومسلم: ۱۸۰۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۹۱ مطولاً و ۴۱۹۸ مطولاً، ومسلم: ۱۹۴۰، والنسائي: ۶۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۲۱۹، ومسلم: ۱۹۴۱ بنحوہ، وأبو داود: ۳۷۸۸-۳۷۸۹ و ۳۸۰۸، والترمذي: ۱۴۷۸ مطولاً، والنسائي: ۴۳۲۷-۴۳۲۹ و ۴۳۴۳.

٣١٩٨- عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ لُحُومِ الْخَيْلِ، وَالْبِغَالِ، وَالْحَمِيرِ»^(١).

واتە: خالیدی کوری وەلید ر.ه.ل.ی: پێغه مبه‌ری خوا ﷺ گوشتی ئەسپ و ئیسترو گۆی درێژی قەدەغە کردووە.

بابەت: کوشتنه‌وه‌ی نازەل بە بری بێچووی ناوسکی نازەلەکە دەکەوی

٣١٩٩- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْجَنِينِ فَقَالَ: «كُلُّوهُ إِنْ سَنَنْتُمْ، فَإِنْ دَكَاتَهُ، دَكَاتُهُ أُمَّهُ»^(٢).

واتە: ئەبو سەعید ر.ه.ل.ی: دەربارە ی بێچووی ناوسکی نازەل پرسیارمان لە پێغه مبه‌ری خوا ﷺ کرد، ئەویش فەرمووی: ئەگەر حەزتان لێبوو بێخۆن، چونکە کوشتنه‌وه‌ی دایکەکە ی بە بری کوشتنه‌وه‌ی ئەویش دەکەوی.

(١) ضعیف. أخرجه أبو داود: ٣٧٩٠، والنسائي: ٤٣٣١ و ٤٣٣٢.

(٢) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٨٢٧، والترمذي: ١٤٧٦.

پہرتووکى

پاوو شكار

بابهت: کوشتنى سهگ، جگه له سهگى راو يان پاسهوانى

۳۲۰۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَفَّلٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ» ثُمَّ قَالَ: «مَا لَهُمْ وَلِلْكِلابِ؟» ثُمَّ رَخَّصَ لَهُمْ فِي كَلْبِ الصَّيْدِ ^(۱).

واته: عهبدووللای کورى موغه ففهل رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فرمانى کرده به کوشتنى سهگه کان، پاشان فرمووى: چييان به سهر سهگه کانه وه به (واته: ئيشى چیتان پییه)؟ پاشان مؤله تی فرموو به راگرتنى سهگى راوکردن.

۳۲۰۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَفَّلٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ» ثُمَّ قَالَ: «مَا لَهُمْ وَلِلْكِلابِ؟» ثُمَّ رَخَّصَ لَهُمْ فِي كَلْبِ الزَّرْعِ، وَكَلْبِ الْعَيْنِ قَالَ بَنْدَارٌ: الْعَيْنُ حَيْطَانُ الْمَدِينَةِ ^(۲).

واته: عهبدووللای کورى موغه ففهل رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فرمانى کرده به کوشتنى سهگه کان، پاشان فرمووى: چ کارئیکيان به سهر سهگه کانه وه هه به؟ پاشان مؤله تی فرموو به راگرتنى سهگى پاسهوانى بو کشتوکال و پاسهوانى باغ و باغاته کانی مه دینه.

۳۲۰۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِقَتْلِ الْكِلَابِ ^(۳).

واته: ئیبنو عومهر رضي الله عنه ده لئى: پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فرمانى کرده به کوشتنى سهگه کان.

۳۲۰۳- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: رَافِعًا صَوْتَهُ، «يَأْمُرُ بِقَتْلِ الْكِلَابِ، وَكَانَتْ الْكِلَابُ، تُقْتَلُ، إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ، أَوْ مَاشِيَةٍ» ^(۴).

واته: سالیم له باوکییه وه رضي الله عنه ده گپرتته وه، ده لئى: گویم له پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم بو دهنگى بهرز کردبووه وه فرمانى ده کرد به کوشتنى سهگه کان، وه ئیتر سهگه کان ده کوژران (واته: ده یانکوشتن) جگه له سهگى راو يان سهگیک که پاسهوانى مه پرو مالآت بکات.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۸۰ و ۱۵۷۳، وأبو داود: ۷۴، والنسائي: ۳۳۶ و ۳۳۷.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۸۰ و ۱۵۷۳، وأبو داود: ۷۴، والنسائي: ۳۳۶ و ۳۳۷.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۳۲۳، ومسلم: ۱۵۷۰، والنسائي: ۴۲۷۷.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۸۰، ومسلم: ۱۵۷۴، والترمذي: ۱۴۸۷ و ۱۴۸۸، والنسائي: ۴۲۷۸.

بابهت: قهده غه کردنی راگرتنی سهگ، جگه له سهگی راوو پاسهوانی

۳۲۰۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ افْتَنَى كَلْبًا، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِرَاطًا، إِلَّا كَلَبَ حَرْثٍ أَوْ مَاشِيَةٍ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لئ: پينغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تي: ههر كه سيك سهگ رابگريئ نه وه هه موو روژنيك «قيراط» يك له كرده وه كاني كه م ده بيته وه، جگه له سه گيك كه به مبهستي پاسهوانی كشتوكال يان پاسهوانی مهرو مالات رابگيريئ. قيراط: به نه دازه ي كيوئكي گوره يه.

۳۲۰۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ، لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا، فَاقْتُلُوا مِنْهَا، الْأَسْوَدَ الْبُهِيمَ، وَمَا مِنْ قَوْمٍ اتَّخَذُوا كَلْبًا، إِلَّا كَلَبَ مَاشِيَةٍ، أَوْ كَلَبَ صَيْدٍ، أَوْ كَلَبَ حَرْثٍ، إِلَّا نَقَصَ مِنْ أَجْوَرِهِمْ، كُلَّ يَوْمٍ، قِرَاطَانِ»^(۲).

واته: عه بدوللای كوری موغه ففهل رضي الله عنه ده لئ: پينغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تي: نه گهر سه گه كانيش يه كيك نه بوونايه له نوموته كان نه وه فرمانم ده كرد به كوشتنيان، جا نه وه سه گه ي كه ره شيكي زور تيره له ره شيدا بيكوژن، وه بينگومان ههر هوزو قه وميک سهگ رابگريئ، جگه له سه گي پاسهوانی مهرو مالات يان سه گيك كه فيري راو كرابي يان پاسهوانی كشتوكالی پيبيكريئ، نه وه به دلنيابي هه موو روژنيك دوو «قيراط» له پاداشتيان كه م ده بيته وه.

۳۲۰۶- عَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَبِي زُهَيْرٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ افْتَنَى كَلْبًا، لَا يُعْنِي عَنْهُ زَرْعًا، وَلَا ضَرْعًا، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ، كُلَّ يَوْمٍ قِرَاطًا» فَقِيلَ لَهُ: أَنْتَ سَمِعْتَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ؟ قَالَ: إِي. وَرَبِّ هَذَا الْمَسْجِدِ^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۳۲۲، ومسلم: ۱۵۷۵ و ۱۵۷۶، وأبو داود: ۲۸۴۴، والترمذي: ۱۴۹۰، والنسائي: ۴۲۸۹.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۸۴۵، والترمذي: ۱۴۸۶ و ۱۴۸۹، والنسائي: ۴۲۸۰.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۳۲۳، ومسلم: ۱۵۷۶، والنسائي: ۴۲۸۵.

واته: سوفیانی کوری نه بو زوهیر ﷺ ده‌لی: گوتم له پیغه مبهري ﷺ بوو ده‌یفه رموو: هر که سیک سه گیک رابگری که نه بو پاسه‌وانی کشتوکال و نه بو پاسه‌وانی مه‌رو مالات نیشی پی نه‌بی، نه‌وه هه‌موو رپوژیک قیراتییک له کرده‌وه باشه‌کانی که م ده‌بیته‌وه، به سوفیان گوترا: تو له پیغه مبهرت ﷺ بیست؟ گوتی: نه‌ری به په‌روه‌ردگاری نه‌و مزگه‌وته.

بابه‌ت: راوی سه‌گ

۳۲۰۷- عَنْ أَبِي تَعْلَبَةَ الْخُسَيْنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا بَارِضُ أَهْلِ كِتَابٍ، نَأْكُلُ فِي آيَاتِهِمْ، وَبَارِضُ صَيْدٍ، أَصِيدُ بِقَوْسِي، وَأَصِيدُ بِكَلْبِي الْمَعْلَمِ، وَأَصِيدُ بِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ مَعْلَمٍ، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنْكُمْ فِي أَرْضِ أَهْلِ كِتَابٍ، فَلَا تَأْكُلُوا فِي آيَاتِهِمْ، إِلَّا أَنْ لَا تَجِدُوا مِنْهَا بَدَأَ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مِنْهَا بَدَأَ، فَاعْسَلُوهَا وَكُلُّوا فِيهَا، وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ، مِنْ أَمْرِ الصَّيْدِ، فَمَا أَصَبْتَ بِقَوْسِكَ، فَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ وَكُلْ، وَمَا صَدَّتْ بِكَلْبِكَ الْمَعْلَمِ، فَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ وَكُلْ، وَمَا صَدَّتْ بِكَلْبِكَ الَّذِي لَيْسَ مَعْلَمٍ، فَادْكُرْتِ ذَكَاتَهُ، فَكُلْ»^(۱).

واته: نه‌بو سه‌عله‌به‌ی خوشه‌نی ﷺ ده‌لی: هاتمه خزمه‌ت پیغه مبهري خوا ﷺ، گوتم: نه‌ی پیغه مبهري خوا ﷺ نیمه له شوینیکین که نه‌هلی کیتاب (جوله‌که یان گاور) تیدا ده‌ژین، له قاپ و قاچاغه‌که یاندا ده‌خوین، وه له شوینی راوو شکارین، به تیر وکه‌وانه‌که‌م و سه‌گه راهینراوه‌که‌م و سه‌گه رانه‌هینراوه‌که‌شم راو ده‌که‌م، گوتی: جا پیغه مبهري خوا ﷺ فه‌رمووی: به‌لام نه‌وه‌ی که باست کرد له ولاتی نه‌هلی کیتابن نه‌وه له قاپ و قاچاغه‌کانیان شت مه‌خون، مه‌گه‌ر هییی دیکه‌تان ده‌ست نه‌که‌وی جگه له هی وان، جا نه‌گه‌ر جگه له هی نه‌وان ده‌ستانکه‌وت نه‌وه بیخونه‌وه و پی بخون، به‌لام نه‌وه‌ی که باسی راوت کرد، نه‌وه هر شتییک به تیر وکه‌وانی خوت پیکات، نه‌وه ناوی خوی له‌سه‌ر بینه‌و بیخو، نه‌وه‌شی به سه‌گه راهینراوه‌که‌ت راوت کرد نه‌وه ناوی خوی له‌سه‌ر بینه‌و بیخو، نه‌وه‌شی که به سه‌گه رانه‌هینراوه‌که‌ت راوت کردو پیراگه‌شتی بیکوژیه‌وه و مردار نه‌بوو نه‌وه بیخو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۷۸، ومسلم: ۱۹۳۰، وأبو داود: ۲۸۵۲ و ۲۸۵۶ و ۲۸۵۷، والترمذي: ۱۴۶۴ و ۱۷۹۷، والنسائي: ۴۲۶۶.

۳۲۰۸- عَنْ عَدِيِّ ابْنِ حَاتِمٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ: إِنَّا قَوْمٌ نَصِيدُ بِهَذِهِ الْكِلَابِ قَالَ: «إِذَا أُرْسِلَتْ كِلَابُكَ الْمُعَلَّمَةَ، وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا، فَكُلْ مَا أَمْسَكَنَ عَلَيْكَ، إِنْ قَتَلَنْ، إِلَّا أَنْ يَأْكُلَ الْكَلْبُ، فَإِنْ أَكَلَ الْكَلْبُ، فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ إِمَّا أَمْسَكَ، عَلَى نَفْسِهِ، وَإِنْ خَالَطَهَا كِلَابٌ أُخْرُ، فَلَا تَأْكُلْ» قَالَ ابْنُ مَاجَةَ سَمِعْتُهُ، يَعْنِي عَلِيَّ بْنَ الْمُنْذِرِ يَقُولُ: حَجَّجْتُ ثَمَانِيَّةً وَخَمْسِينَ حِجَّةً، أَكْثَرَهَا رَاجِلٌ ^(۱).

واته: عه‌دی کو‌ری حاتیم رضي الله عنه ده‌لی: پرسیارم له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کردو گوتم: نیمه قه‌وم‌یکین که به‌و سه‌گانه‌راو ده‌که‌ین، فه‌رمووی: نه‌گه‌ر سه‌گه‌ راه‌ین‌راوه‌کانت به‌ره‌لدا کرد، ناوی خوات له‌سه‌ر هیتنا‌ئه‌وه‌ئه‌و شته‌ی بو‌تی‌راو‌کردوه‌ لئی بخو‌ئه‌گه‌ر بیشیکوژن، ئیلا‌مه‌گه‌ر سه‌گه‌که‌ لئی بخوات، جا‌ئه‌گه‌ر سه‌گه‌که‌ لئی خوارد، ئه‌وه‌ تو‌ لئی مه‌خو‌، چونکه‌ ترسی‌ئه‌وه‌م هه‌یه‌ سه‌گه‌که‌ بو‌خوی‌گرتی‌نه‌ک بو‌تو‌، وه‌ئه‌گه‌ر سه‌گی‌دیکه‌شی له‌گه‌لدا‌تیکه‌ل بوون بو‌راوه‌که‌ئه‌وه‌ هه‌ر لئی مه‌خو‌. ئیبنو‌ماجه‌ ده‌لی: له‌عه‌لی کو‌ری مونزیرم بیست ده‌یگوت: په‌نجاو‌هه‌شت‌حه‌جم‌کردوه‌زوربه‌یان به‌پیاده‌رو‌یشتووم.

بابه‌ت: نیچیری سه‌گی‌ئاگر په‌رستان و، سه‌گی‌ره‌شی‌تیر

۳۲۰۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَيْتَنَا عَنْ صَيْدِ كَلْبِهِمْ، وَطَائِرِهِمْ، يَعْنِي الْمَجُوسَ» ^(۲).
واته: جابیری کو‌ری‌عه‌بدو‌للا رضي الله عنه ده‌لی: ئه‌و نیچیره‌ی که‌سه‌گی‌مه‌جوسه‌کان‌یان ته‌یرو‌بالنده‌ی مه‌جوسه‌کان‌راوی‌ده‌کات‌لیان‌قه‌ده‌غه‌کراوه‌(بو‌مان‌حه‌لال‌نیه).

۳۲۱۰- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْكَلْبِ الْأَسْوَدِ الْبُهَيْمِ، فَقَالَ: «شَيْطَانٌ» ^(۳).
واته: ئه‌بو‌زه‌ر رضي الله عنه ده‌لی: پرسیارم کرد له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌رباره‌ی سه‌گی‌ره‌شی‌زور‌ره‌ش، فه‌رمووی: (سه‌گی‌ره‌ش) شه‌یتانه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۵، ومسلم: ۱۹۲۹، وأبو داود: ۲۸۴۷_۲۸۴۹ و ۲۸۵۴، والترمذي: ۱۴۷۰، والنسائي: ۴۲۶۳ و ۴۲۶۴ و ۴۲۷۴ و ۴۲۷۵.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۴۶۶.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۱۰، وأبو داود: ۷۰۲، والترمذي: ۳۳۸، والنسائي: ۷۵۰.

بابهت: راوو نیچیری تیروکهوان

۳۲۱۱- عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَيْنِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «كُلُّ مَا رَدَّتْ عَلَيْكَ قَوْسُكَ»^(۱).

واته: نه بو سهعله بهی خوشه نیی صلى الله عليه وسلم ده گبریتته وه، پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: نه وهی که به تیر وکه وانه که تیراوت کرد بیخو.

۳۲۱۲- عَنْ عَدِيِّ ابْنِ حَاتِمٍ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا قَوْمٌ نَرْمِي، قَالَ: «إِذَا رَمَيْتَ وَخَزَقْتَ فَكُلْ مَا خَزَقْتَ»^(۲).

واته: عهدی کوری حاتیم رضي الله عنه ده لی: گوتم: نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نیمه قهومیکن راو به تیروکهوان ده کهین، فهرمووی: ههرکات تیرت هاویشت و له نیچیره که تداو بریندارت کرد نه وه نهو نیچیره بخو.

بابهت: نیچیریکی راوکراو که شهویک دیار نامینت

۳۲۱۳- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرْمِي الصَّيْدَ، فَيَغِيبُ عَنِّي لَيْلَةً؟ قَالَ: «إِذَا وَجَدْتَ فِيهِ سَهْمَكَ، وَلَمْ تَجِدْ فِيهِ شَيْئًا غَيْرَهُ، فَكُلْهُ»^(۳).

واته: عهدی کوری حاتیم رضي الله عنه ده لی: گوتم: نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم تیر ده گرمه نیچیرو جار ههیه شهویک تیده په ری لیم ونه؟ فهرمووی: نه گهر بینیتته وهو تیری توی پیوه بوو هیچ شتیکی تری پیوه نه بوو (هوی کوشتنی بی) نه وه بیخو.

بابهت: راوی گۆپال و گۆپال که پارچه ئاسنیکی تیزیان پیوه بیت

۳۲۱۴- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الصَّيْدِ بِالْمِعْرَاضِ قَالَ: «مَا أَصَبْتَ بِحَدِّهِ، فَكُلْ، وَمَا أَصَبْتَ بِعَرْضِهِ، فَهُوَ وَقِيدٌ»^(۴).

(۱) صحیح. انظر البخاري: ۵۴۷۸، ومسلم: ۱۹۳۰.

(۲) صحیح. انظر حديث: (۳۲۱۴ و ۳۲۱۵).

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۸۴، ومسلم: ۶ و ۱۹۲۹/۷، وأبو داود: ۲۸۴۹، والترمذي: ۱۴۶۹، والنسائي: ۴۲۶۳ و ۴۲۶۸ و ۴۲۹۸.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۷۵، ومسلم: ۱۹۲۹/۳، وأبو داود: ۲۸۴۷ و ۲۸۵۴، والترمذي: ۱۴۷۱، والنسائي: ۴۲۷۴.

واته: عه‌دى كورى حاتيم رضي الله عنه ده‌لى: پرسيارم له پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه كرد ده‌رباره‌ى راو‌كردن به گوپال‌يك كه ناسن، يان شتتكي وه كو ناسن به سه‌ره كه يه وه بي؟ فه‌رمووى: نه وه‌ى كه به بارى تيزيه كه‌ى پيت راو‌كردوه بيخو، به لام نه وه‌ى به بارى پانى گوپاله كه راوت كرده نه وه مرداره وه بووه (خواردنى چه‌رامه).

۳۲۱۵- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الْمِعْرَاضِ، فَقَالَ: «لَا تَأْكُلْ، إِلَّا أَنْ يَخْرُقَ»^(۱).

واته: عه‌دى كورى حاتيم رضي الله عنه ده‌لى: پرسيارم كرد له پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه ده‌رباره‌ى راو‌كردن به گوپال و دارته‌خته؟ فه‌رمووى: لى مه‌خو، مه‌گه‌ر نيچيره كه‌ت بريندار كردي (نه‌وكات چه‌لاله).

بابه‌ت: لي‌كردنه‌وى پارچه‌يك له نازه‌ل به زيندوويى

۳۲۱۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ، فَمَا قُطِعَ مِنْهَا، فَهُوَ مَيْتَةٌ»^(۲).

واته: ئينو عومر رضي الله عنه ده‌گنريته وه، پيغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رموويه تى: هه‌ر شتتک و پارچه‌يك له نازه‌ل لي‌بكرتته وه به زيندوويى نه وه نه وه پارچه‌يك مرداره وه بوويه (خواردنى چه‌رامه).

۳۲۱۷- عَنْ مَيْمِ الدَّارِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ، قَوْمٌ يَجُبُونَ أَسْنِمَةَ الْإِذْلِ، وَيَقْطَعُونَ أَذْنَابَ الْغَنَمِ، أَلَا، فَمَا قُطِعَ مِنْ حَيٍّ، فَهُوَ مَيْتٌ»^(۳).

واته: ته‌مىمى دارى رضي الله عنه ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموويه تى: له كو تايى زه‌ماندا كه‌سانتک دين كه له كو پانه‌ى وشتره له پاشه‌لى مه‌ر به زيندوويى لى ده‌كه‌نه وه، ناگادارين هه‌ر شتتک له نازه‌لى زيندوويى لي‌بكرتته وه نه وه نه وه پارچه‌يك بردراوه مرداره (خواردنى چه‌رامه).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۴۷۷، ومسلم: ۱۹۲۹، وأبو داود: ۴۸۴۷، والترمذي: ۱۴۶۵، والنسائي: ۴۲۶۵ و ۴۲۶۷.

(۲) صحيح لغيره. انظر أبو داود: ۲۸۵۸، والترمذي: ۱۴۸۰.

(۳) ضعيف جداً.

بابهت: راوکردنی ماسی و کولله

۳۲۱۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «أَحَلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ: الْحُوتُ، وَالْجَرَادُ» ^(۱).

واته: عہدوللای کوری عومر رضی اللہ عنہما ده گپرتتهوه، پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہتی: دوو شت به مرداری بو تیمه حالل کراون: ماسی و کولله.

۳۲۱۹- عَنْ سَلْمَانَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَنِ الْجَرَادِ؟ فَقَالَ: «أَكْثَرُ جُنُودِ اللَّهِ، لَا آكَلُهُ، وَلَا أُحْرَمُهُ» ^(۲).

واته: سلمان رضی اللہ عنہ ده لی: پرسیار کرا له پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ده ربارہی کولله؟ فہرمووی: زورترین سہربازی خوا کولله به، نایخوم و حہرامیشی ناکہم.

۳۲۲۰- عَنْ أَبِي سَعْدٍ الْبُقَالِ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: «كُنَّ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم يَتَهَادَيْنَ الْجَرَادَ، عَلَى الْأَطْبَاقِ» ^(۳).

واته: ئەبو سعەدی به ققال ده گپرتتهوه، گونی له ئەنەسی کوری مالیک رضی اللہ عنہ بوو، ده یگوت: خیزانہ کای پیغهمبهری صلی اللہ علیہ وسلم کولله یان به دیاری بو یه کتری ده نارد له سەر دهوری و قاپ و سینی.

۳۲۲۱- عَنْ جَابِرٍ، وَأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم: كَانَ إِذَا دَعَا عَلَى الْجَرَادِ قَالَ: «اللَّهُمَّ أَهْلِكَ كِبَارَهُ، وَأَقْتُلْ صِغَارَهُ، وَأَفْسِدْ بَيْضَهُ، وَأَقْطَعْ دَابِرَهُ، وَخُذْ بِأَفْوَاهِهَا، عَنْ مَعَايِشِنَا وَأَرْزَاقِنَا، إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ» فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تَدْعُو عَلَى جُنْدٍ مِنْ أَجْنَادِ اللَّهِ يَقْطَعُ دَابِرَهُ قَالَ: «إِنَّ الْجَرَادَ نَثْرَةُ الْحُوتِ فِي الْبَحْرِ» قَالَ هَاشِمٌ: قَالَ زِيَادٌ: فَحَدَّثَنِي مَنْ رَأَى الْحُوتَ يَنْثُرُهُ ^(۴).

واته: جابیر و ئەنەسی کوری مالیک رضی اللہ عنہما ده گپرنهوه، پیغهمبهری صلی اللہ علیہ وسلم کاتیک دوعای له کولله بکردایه ده یفہرموو: خوایه گه وره کانیان له ناوبه ره و گچکه کانیان بکوژه و هیلکه کانیان خراب بکه و کوتایان یی بینه، وه له ناستی رزق و روزیمان ده میان

(۱) حسن.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۸۱۳ و ۳۸۱۴.

(۳) ضعیف الإسناد.

(۴) موضوع. أخرجه الترمذي: ۱۸۲۳.

بیهسته، بیگومان تو بیسه‌ری گشت دوعا کانی، جا پیاونیک گوتی: ئە ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چۆن دوعا له سهربازیک له سهربازه‌کانی خوا ده‌که‌ی به‌وه‌ی که کۆتاییان پین بیتی؟ فه‌رمووی: کولله له پژمه‌ی نه‌هه‌نگی ناو ده‌ریاوه بلاو بوونه‌وه. هاشیم گوتی: زیاد گوتی: ئەو که‌سه‌ی بینویه‌تی که له پژمه‌ی نه‌هه‌نگ کولله بلاوده‌بیته‌وه بۆی گپراومه‌وه.

۳۲۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي حَجَّةٍ، أَوْ عُمْرَةٍ، فَاسْتَقْبَلَنَا رَجُلٌ مِنْ جَرَادٍ، أَوْ ضَرْبٍ مِنْ جَرَادٍ، فَجَعَلْنَا نَضْرِبُهُنَّ بِأَسْوَاطِنَا، وَنَعَالِنَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «كُلُّهُ، فَإِنَّهُ مِنْ صَيْدِ الْبَحْرِ»^(۱).

واته: ئەبو هورەپرە رضي الله عنه ده‌لی: له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا صلى الله عليه وسلم بۆ حه‌جیک یان عومره‌یه‌که ده‌رچووین، تووشی جووره کولله‌یه‌کی زۆر بووین، ئیمه‌ش به قامچی و نه‌عله‌کانمان لێاندان، ئنجا پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رمووی: بیانخۆن، چونکه بیگومان ئەوانه نیچیری ده‌ریان.

بابه‌ت: ئەو شتانه‌ی کوشتنیان قه‌ده‌غه‌کراوه

۳۲۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ قَتْلِ الصُّرَدِ، وَالصُّفْدَعِ، وَالنَّمْلَةِ، وَالْهُدُودِ»^(۲).

واته: ئەبو هورەپرە رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم نه‌هی کردوه له کوشتنی ئەو بالنده‌یه‌ی که جروجانه‌وه‌ری ورد ده‌خوات (الصرد) و کوشتنی بۆق و میرووله و هودهود (په‌پوسلیانه).

۳۲۲۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ، النَّمْلَةِ، وَالنَّحْلَةِ، وَالْهُدُودِ، وَالصُّرَدِ»^(۳).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۸۵۴، والترمذي: ۸۵۰.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۲۶۷.

واته: ئیبنو عه‌یباس رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ نه‌هی کردوه له کوشتنی چوار جانه‌وهر: میرووله، هه‌نگ، هودهود (به‌پوسلپانه)، نه‌و بالنده‌به‌ی که چرو جانه‌وهری ورد ده‌خوات.

۳۲۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ نَبِيِّ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: «إِنَّ نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَرَصَتْهُ مَلَّةٌ، فَأَمَرَ بِقَرِيَةِ النَّمْلِ، فَأُحْرِقَتْ، فَأَوْحَى اللَّهُ رضی اللہ عنہ إِلَيْهِ: أَلَمْ أَهْلَكْتَ أُمَّةً مِنَ الْأُمَّمِ، تُسَبِّحُنِي»^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌پره رضی اللہ عنہ ده‌گیرته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: به‌کیک له پیغه‌مبه‌ره‌کانی خوا میرووله‌یه‌ک پیوه‌یدا (گه‌ستی)، نه‌ویش فه‌رمانی کردو شاره میرووله‌که سوتینرا، ئنجا خوی رضی اللہ عنہ وه‌حی بو نارد به‌وه‌ی که: میرووله‌یه‌ک توی گه‌ست، که چی ئوممه‌تیکت له‌و ئوممه‌تانه له‌ناوبرد که ته‌سبیحات ده‌که‌ن (خوا به پاک ده‌گرن)!

۳۲۲۵-م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ وَقَالَ: قَرَصَتْ^(۲).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش ئه‌م فه‌رمووده‌گیردراوه‌ته‌وه، ته‌نها نه‌وه نه‌بی گوتوویه‌تی: (قَرَصَتْ) واته: گه‌ستی.

بابه‌ت: نه‌هی کردن له به‌ردووچکه

هاویشن به‌ نیوانی دوو په‌نجه

۳۲۲۶- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ قَرِيْبًا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْظَلٍ خَذَفَ، فَتَهَا، وَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ رضی اللہ عنہ: نَهَى عَنِ الْخَذْفِ وَقَالَ: «إِنَّهَا لَا تَصِيدُ صَيْدًا، وَلَا تَنْكَأُ عَدُوًّا، وَلَكِنَّهَا تَكْسِرُ السَّنَّ، وَتَفْقَأُ الْعَيْنَ» قَالَ: فَعَادَ، فَقَالَ: أُحَدِّثُكَ أَنَّ النَّبِيَّ رضی اللہ عنہ نَهَى عَنْهُ، ثُمَّ عُدْتَ، لَا أَكَلُمَكَ أَبَدًا^(۳).

واته: سه‌عه‌یدی کوری جو به‌یر رضی اللہ عنہ ده‌گیرته‌وه، که خزمیکی نزیکه‌ی عه‌بدل‌لای کوری موغه‌فهل له‌ ته‌نیشتی دانیشتبوو، به‌ په‌نجه‌کانی (په‌نجه‌ی شایه‌تمان له

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۱۹، ومسلم: ۲۲۴۱، وأبو داود: ۵۲۶۶، والنسائي: ۴۳۵۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۱۹، ومسلم: ۲۲۴۱، وأبو داود: ۵۲۶۶، والنسائي: ۴۳۵۸.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۸۴۱ و ۵۴۷۹ و ۶۲۲۰، ومسلم: ۱۹۵۴ وانظر: ۲۲۲۷، وأبو داود: ۵۲۷۰، والنسائي: ۴۷/۸.

دهستی راست و هه‌مان په‌نجه‌ی به‌رانبه‌ری له دهستی چه‌پی) به‌ردی ده‌خسته ناویان و به‌رده‌که‌ی ده‌هاو‌یشت، جا‌عه‌بدو‌للا ریگری لی‌کردو گوتی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ قه‌ده‌غه‌ی کرده‌و و فه‌رموویه‌تی: (ئه‌و جوړه به‌رد هاو‌یشتنه) هیچ نیچیریک راو ناکات، وه‌ نازار به‌ دووژمن ناگه‌یه‌نی، (به‌لکو) ئه‌و کاره ده‌بیته هوی ددان شکاندن و، چاو‌کویر کردن، سه‌عید ده‌لی: دوا‌ی ئه‌وه جاریک‌یتر برازاکه‌ی هه‌مان په‌فتاری ئه‌نجام دایه‌وه! عه‌بدو‌للاش پینی گوت: من ده‌لیم پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئه‌و کاره‌ی قه‌ده‌غه کرده‌و، که‌چی تو دووباره‌ت کرده‌وه؟ که‌واته هه‌رگیز قسه‌ت له‌گه‌لدا ناکه‌مه‌وه.

۳۲۲۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَمَّلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْخَذْفِ، وَقَالَ: «إِنَّهَا لَا تَقْتُلُ الصَّيْدَ، وَلَا تَنْبِي الْعَدُوَّ، وَلَكِنَّهَا تَفْقَأُ الْعَيْنَ، وَتَكْسِرُ السِّنَّ»^(۱).

واته: عه‌بدو‌للا‌ی کو‌ری موغه‌فهل ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌هی کرده‌و له به‌ردو‌وچکه هاو‌یشتن به‌ نیوانی په‌نجه‌کان و فه‌رموویه‌تی: ئه‌و جوړه به‌ردو‌وچکه هاو‌یشتنه نه‌ نیچیر پاوده‌کات، نه‌ دووژمن ده‌ترسینی و ده‌به‌زینی، به‌لام چاو کویر ده‌کات و ددان ده‌شکینی.

بابه‌ت: کوشتنی شه‌وگه‌رد (مارمی‌که)

۳۲۲۸- عَنْ أُمِّ شَرِيكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: «أَمَرَهَا بِقَتْلِ الْأَوْزَاعِ»^(۲).

واته: ئوممو شه‌ریک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گیریته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمانی کرده‌و به‌ کوشتنی شه‌وگه‌رده‌کان.

۳۲۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ قَتَلَ وَرَعًا فِي أَوَّلِ صَرْبَةٍ، فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً، وَمَنْ قَتَلَهَا فِي الثَّانِيَةِ، فَلَهُ كَذَا وَكَذَا، أَدْنَى مِنَ الْأُولَى، وَمَنْ قَتَلَهَا فِي الصَّرْبَةِ الثَّلَاثَةِ، فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً، أَدْنَى مِنَ الَّذِي ذَكَرَهُ فِي الْمَرَّةِ الثَّانِيَةِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۲۰، ومسلم: ۱۹۵۴، والنسائي: ۴۸۱۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۳۰۷ و ۳۳۵۹، ومسلم: ۲۲۳۷، والنسائي: ۲۸۸۵.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۴۰، وأبو داود: ۵۲۶۳، والترمذي: ۱۴۸۲.

واته: نه بو هورهیره علیه السلام ده گپریتهوه، پیغمبهری صلی الله علیه و آله خوا صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: ههر که سیک به یه کهم لیدان شهوگر دیک بکوژی، نه و نده و نه و نده چاکه ی بو هه یه، وه ههر کهس به دووم لیدان بیکوژی، نه و نده و نه و نده چاکه ی بو هه یه له هی یه کهم که متر، وه ههر کهس به سییم لیدان بیکوژی، نه و نده و نه و نده چاکه ی بو هه یه، له هی دووم که متر که باسی چاکه و پاداشته که ی کرد.

۳۲۳۰- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: «لِلْوَزَغِ الْفُؤَيْسِقَةُ»^(۱).

واته: عائشه رضی الله عنها ده گپریتهوه، پیغمبهری صلی الله علیه و آله خوا صلی الله علیه و آله ده باره ی شهوگر د فهرموویه تی: نه وه به دکاره (یان: به دکار و که یه).

۳۲۳۱- عَنْ سَائِبَةَ مَوْلَاةِ الْفَاكِهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، أَنَّهَا دَخَلَتْ عَلَى عَائِشَةَ رضی الله عنها، فَرَأَتْ فِي بَيْتِهَا زُمْحًا مَوْضُوعًا، فَقَالَتْ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ مَا تَصْنَعِينَ بِهِذَا؟ قَالَتْ: نَقْتُلُ بِهِ هَذِهِ الْأَوْزَاعَ، فَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَخْبَرَنَا: «أَنَّ إِبْرَاهِيمَ لَمَّا أُلْقِيَ فِي النَّارِ، لَمْ تَكُنْ فِي الْأَرْضِ دَابَّةً، إِلَّا أَطْفَأَتِ النَّارَ، غَيْرَ الْوَزَغِ، فَإِنَّهَا كَانَتْ تَنْفُخُ عَلَيْهِ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِقَتْلِهِ»^(۲).

واته: سائیه خزمه تکاری فاکیهی کوری موغیره ده گپریتهوه، چوو بو لای عائشه رضی الله عنها، جا بینی رمیک له ماله کهیدا دانراوه، نه ویش گوتی: نه ی دایکی پرواداران بهو رمه چی ده کهن؟ گوتی: نه و شهوگردانه ی پی ده کوژین، چونکه بیگومان پیغمبهری صلی الله علیه و آله پنی راگه یاندوین کاتیک ئیپراهیم ده خریته ناو ناگر ههرچی چرو جانه وهری زهوی هه یه خهریکی کوژاندنه وهی ناگره که بووه جگه له شهوگر د، نه و فووی لیکردوه، بو یه پیغمبهری صلی الله علیه و آله خوا صلی الله علیه و آله فهرمانی کردوه به کوشتنی شهوگر د.

بابهت: خواردنی درنده چرنوو کداره کان

۳۲۳۲- عَنْ أَبِي تَعْلَبَةَ الْخُسَنِيِّ رضی الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله: «نَهَى عَنْ أَكْلِ، كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ» قَالَ الزُّهْرِيُّ: وَلَمْ أَسْمَعْ بِهِذَا، حَتَّى دَخَلْتُ الشَّامَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۳۱، ومسلم: ۲۲۳۹، والنسائي: ۲۸۸۶.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۵۳۰ و ۵۷۸۰، ومسلم: ۱۹۳۲، وأبو داود: ۳۸۰۲، والترمذي: ۱۴۷۷، والنسائي: ۴۳۲۵ و ۴۳۲۶.

واته: نه بو سه‌عله‌به‌ی خوشه‌نی ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌هی کردوه له خواردنی هه‌رچی نازه‌لی درنده‌ی که‌لبه‌داره. زوه‌ری گوتوو‌یه‌تی: تا‌کو نه‌چوومه‌شام نه‌وه‌م نه‌بیستبوو.

۳۲۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «أَكُلْ، كُلِّ ذِي نَابٍ، مِنَ السَّبَاعِ، حَرَامٌ»^(۱).

واته: نه بو هوره‌په‌ره ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: خواردنی هه‌موو نازه‌لینکی که‌لبه‌داری درنده‌هه‌رامه.

۳۲۳۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «تَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَوْمَ حَيْبَرَ، عَنْ أَكْلِ، كُلِّ ذِي نَابٍ، مِنَ السَّبَاعِ، وَعَنْ كُلِّ ذِي مَخْلَبٍ، مِنَ الطَّيْرِ»^(۲).

واته: ئینبو عه‌بیاس رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم له‌ روژی خه‌بیه‌ردا نه‌هی کرد له خواردنی هه‌موو که‌لبه‌دارنک له‌ نازه‌له‌ درنده‌کان و هه‌موو بالنده‌چرنوو‌کداره‌کان.

بابه‌ت: گورگ و ریوی

۳۲۳۵- عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ جَزَاءٍ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتُكَ لِأَسْأَلَكَ عَنْ أَحْنَاشِ الْأَرْضِ، مَا تَقُولُ فِي الثُّعْلَبِ قَالَ: «وَمَنْ يَأْكُلُ الثُّعْلَبَ؟» قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِي الذُّبِّ؟ قَالَ: «وَيَأْكُلُ الذُّبِّ أَحَدٌ فِيهِ حَيْرٌ؟»^(۳).

واته: خوزه‌یمه‌ی کوری جه‌زه‌ رضي الله عنه ده‌لی: گوتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا هاتوو‌مه‌ خزمه‌تت ده‌رباره‌ی جروجانه‌وه‌رو نازه‌لی کئوی پرسیا‌رت لی‌ بکه‌م، چی ده‌فه‌رموو‌ی ده‌رباره‌ی ریوی؟ فه‌رموو‌ی: جا‌ کئ هه‌یه‌ ریوی بخوات؟ گوتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم چی ده‌فه‌رموو‌ی ده‌رباره‌ی گورگ؟ فه‌رموو‌ی: جا‌ که‌سینک خیره‌ی تیدا‌ بی‌ گورگ ده‌خوات؟!

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۳۳، والترمذي: ۱۴۷۹ و ۱۷۹۶، والنسائي: ۴۳۲۴.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۳۴، وأبو داود: ۳۸۰۵، والنسائي: ۴۳۴۸.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۷۹۲ مقتصرًا علي الجملة الأخيرة.

بابهت: کهمتیار

۳۲۳۶- عَنِ ابْنِ أَبِي عَمَّارٍ وَهُوَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ، قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، عَنِ الضَّبْعِ أَصِيدٌ هُوَ، قَالَ: «نَعَمْ» قُلْتُ: أَكَلَهَا، قَالَ: «نَعَمْ»، قُلْتُ: أَشَيْءٌ سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم؟ قَالَ: «نَعَمْ»^(۱).

واته: ئینو ئه بو عه مهار که (ناوی) عه بدورپه حمانه ده لئی: پرسیارم له جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ ئایا که متیار له نیجیره کانه؟ گوتی: به لئی، گوتم: بیخوم؟ گوتی: به لئی، گوتم: ئایا ئه وهت له پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بیستوه؟ گوتی: به لئی.

۳۲۳۷- عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ جَزٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِي الضَّبْعِ؟ قَالَ: «وَمَنْ يَأْكُلُ الضَّبْعَ؟»^(۲).

واته: خوزهیمه ی کوری جهزه صلی اللہ عنہ ده لئی: گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم چی ده فهرمووی ده رباره ی که متیار؟ فهرمووی: جا کی که متیار ده خوات؟

بابهت: بزمنزه

۳۲۳۸- عَنْ ثَابِتِ بْنِ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَأَصَابَ النَّاسُ ضَبَابًا، فَاشْتَوَوْهَا، فَأَكَلُوا مِنْهَا، فَأَصَبْتُ مِنْهَا ضَبًّا، فَشَوَيْتُهُ، ثُمَّ أَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَأَخَذَ جَرِيدَةً، فَجَعَلَ يَعْدُو بِهَا أَصَابِعَهُ فَقَالَ: «إِنَّ أُمَّةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مَسَحَتْ دَوَابَّ فِي الْأَرْضِ، وَإِنِّي لَا أُدْرِي لَعَلَّهَا هِيَ» فَقُلْتُ: إِنَّ النَّاسَ، قَدْ اشْتَوَوْهَا فَأَكَلُوهَا، فَلَمْ يَأْكُلْ، وَلَمْ يَنْهَ^(۳).

واته: سابیتی کوری به زیدی ئه نصاری رضی اللہ عنہ ده لئی: ئیمه له خزمهت پیغه مبهردا صلی اللہ علیہ وسلم بووین، جا خه لکی هه ندیک بزمنزه یان ده ستهکوت، ئنجا برژاندیانن و لییان خوارد، منیش دانه یه کم ده ستهکوت برژاندم و هینام بو خزمهت پیغه مبهردا صلی اللہ علیہ وسلم، ئه ویش چیلکه یه کی هه لگرت و په نجه ی بزمنزه که ی بی ئه ژماردو فهرمووی: خوا له نه وه کانی

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۰۱، والترمذي: ۸۵۱ و ۱۷۹۲، والنسائي: ۲۸۳۶ و ۴۳۲۳.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۷۹۲.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۷۹۵، والنسائي: ۴۳۲۰.

به نو ئیسپرائیل گه لیکه مه سخ کرده وه و کردی به ئازهل، وه بینگومان منیش نازانم له وانیه ته و بی، منیش گوتم: خه لکی برژاندیانن و خواردوو یانه، ته ویش نه بخواردو قه ده غه شی نه کرد.

۳۲۳۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم: «لَمْ يُحْرَمِ الضَّبُّ، وَلَكِنْ قَدْرُهُ، وَإِنَّهُ لَطَعَامُ عَامَّةِ الرُّعَاءِ، وَإِنَّ اللَّهَ صلى الله عليه وسلم لَيَنْفَعُ بِهِ غَيْرَ وَاحِدٍ، وَلَوْ كَانَ عِنْدِي لِأَكْلْتُهُ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم بزمنزه ی حه پام نه کردوه، به لام حه زی لئ نه بووه بیخوات وه کو سروشت و ئاره زوو (نه ک وه کو شهرع)، وه بزمنزه خواردنی هه موو ته وانیه که وشتر ده له وه پرینن و ئاوی ده ده ن، وه بینگومان خوای صلى الله عليه وسلم سودی گه یاندوو به زیاتر له که سیک به و بزمنزه یه، خو نه گه ره له لای من هه بووایه ده مخوارد.

۳۲۳۹م- حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ يَحْيَى بْنُ خَلْفٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، نَحْوَهُ^(۲).

واته: به م سه نه ده ش ته م فه مووده گپه دراوه ته وه.

۳۲۴۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: نَادَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ، حِينَ انْصَرَفَ مِنَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: إِنَّ أَرْضَنَا أَرْضٌ مَضْبَةٌ، فَمَا تَرَى فِي الصُّبَابِ قَالَ: «بَلَّغْنِي أَنَّهُ أُمَّةٌ مُسَخَّتٌ» فَلَمْ يَأْمُرْ بِهِ، وَلَمْ يَنْهَ عَنْهُ^(۳).

واته: ته بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لئ: پیاوئک له ته هلی صوفه (ته وانیه که له مزگهوت ده مانه وه و شوئینکیان له نیو مزگهوت هه بوو) دوا ی ته وه ی له نوئژ ته و او بوو، بانگی پیغه مبهه ی خوای صلى الله عليه وسلم کرد، جا گوتی: نه ی پیغه مبهه ی خوا صلى الله عليه وسلم شوئنه که ی ئیمه بزمنزه ی زوره، جا چی ده باره ی بزمنزه ده فه رموون؟ فه رمووی: به و جووره به من گه یشتوو که نه وان گه لیکن که مه سخ کراون، جا فه رمانی نه کرد به خواردنی و نه هیشی لئ نه کرد.

(۱) صحیح. انظر مسلم: ۱۹۵۰.

(۲) صحیح. انظر مسلم: ۱۹۵۰.

(۳) صحیح. انظر مسلم: ۱۹۵۱.

۳۲۴۱- عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أُتِيَ بِضَبٍّ مَشْوِيٍّ، فَقُرَّبَ إِلَيْهِ، فَأَهْوَى بِيَدِهِ، لِيَأْكُلَ مِنْهُ، فَقَالَ لَهُ مَنْ حَضَرَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ لَحَمٌ ضَبٌّ، فَرَفَعَ يَدَهُ عَنْهُ، فَقَالَ لَهُ خَالِدٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحْرَامُ الضَّبِّ قَالَ: «لَا وَلَكِنَّهُ، لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِي، فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ» قَالَ: فَأَهْوَى خَالِدٌ إِلَى الضَّبِّ، فَأَكَلَ مِنْهُ، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْظُرُ إِلَيْهِ ^(۱).

واته: خالیدی کوری وه لید رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، بزمنزه به کی برزاویان هینا بو خزمهت پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ، جا بردیانه به رده می، ئنجا به دهستی دایهاتی لئی بخوات، ئنجا نه وهی که نامادهی کردبوو گوتی: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ نه وه گوشتی بزمنزه به، نه ویش دهستی گپریه وه، جا خالید گوتی: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ بزمنزه چه رامه؟ فه رمووی: نه خیر، به لام چونکه له ولاتی خوّم لئی نیه چه زم پینایهت و بیزی لیده کهم، پراوی گوتی: جا خالید دایهاتی و لئی خوارد، وه پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ ته ماشای ده کرد.

۳۲۴۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا أُحْرَمُ» يَعْني الضَّبُّ ^(۲).

واته: ئینو عومهر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: من چه رامی ناکه م. واته: بزمنزه.

بابهت: کهرویشک

۳۲۴۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «مَرَرْنَا بِمَرِّ الظَّهْرَانِ، فَأَنْفَجْنَا أَرْبَابًا، فَسَعَوْا عَلَيْنَا، فَلَعَبُوا، فَسَعَيْتُ، حَتَّى أَدْرَكْتُهُمَا، فَأَتَيْتُ بِهَا أَبَا طَلْحَةَ، فَدَبَحَهَا، فَبَعَثَ بِعَجْزِهَا، وَوَرِكَيْهَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَبِلَهَا» ^(۳).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لئی: به «مر الظهران» دا (که شیوئکه له نزیک مه ککه) تیه پین، جا له وکاته دا که روئشکی کمان راونا، هه ولیاندا بیگرن، ئیتر ماندوو بوون، منیش هه و لمدتا تا گرتم، جا هینام بو لای نه بو ته لحه و کوشتی وه، ئنجا پان و پاشله کهی بو پیغه مبهر رضی اللہ عنہ نارد، نه ویش وه ریگرت.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۹۱ و ۵۴۰۰ و ۵۵۳۷، ومسلم: ۱۹۴۶، وأبو داود: ۳۷۹۴، والنسائي: ۴۳۱۶ و ۴۳۱۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۵۳۶، ومسلم: ۱۹۴۳، والترمذي: ۱۷۹۰، والنسائي: ۴۳۱۴ و ۴۳۱۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۷۲، ومسلم: ۱۹۵۳، وأبو داود: ۳۷۹۱، والترمذي: ۱۷۸۹، والنسائي: ۴۳۱۲.

۳۲۴۴- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَفْوَانَ رضی الله عنه، أَنَّهُ مَرَّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِأَرْبَتَيْنِ، مُعَلَّقَهُمَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَصَبْتُ هَذَيْنِ الْأَرْبَتَيْنِ، فَلَمْ أَجِدْ حَدِيدَةً أُذَكِّيهِمَا بِهَا، فَذَكَّيْتُهُمَا بِمَرْوَةٍ، أَفَأَكُلُ قَالَ: «كُلْ»^(۱).

واته: موحه ممدی کوری صفوان رضی الله عنه، ده گپریته وه، به دوو که رویشکه وه که هه لیواسیبوون به خزمهت پیغه مبهردا ﷺ تیپه ری، ئنجا گوتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ له راستیدا ئه و دوو که رویشکه م ده سته کهن، هیچ ناستیکی تیزم ده سته کهوت پنی بکوژمه وه، منیش به مهروه (به ردیکی سپی تیزه) کوشتمنه وه، ئایا بیانخوم؟ فهرمووی: بیخو.

۳۲۴۵- عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ جَزءٍ رضی الله عنه، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتُكَ لِأَسْأَلَكَ عَنْ أَحْتَاشِ الْأَرْضِ؟ مَا تَقُولُ فِي الضَّبِّ؟ قَالَ: «لَا أَكَلُهُ، وَلَا أُحْرَمُهُ» قَالَ: قُلْتُ: فَإِنِّي أَكَلْتُ مِمَّا لَمْ تُحَرِّمْ، وَلِمَ؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «فُقِدَتْ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ، وَرَأَيْتُ خَلْقًا رَابِعِي» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِي الْأَرْبِ؟ قَالَ: «لَا أَكَلُهُ، وَلَا أُحْرَمُهُ» قُلْتُ: فَإِنِّي أَكَلْتُ مِمَّا لَمْ تُحَرِّمْ، وَلِمَ؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «تُبْتُتُ أَنَّهَا تَدْمَى»^(۲).

واته: خوزه ممدی کوری جهزه رضی الله عنه، ده لی: گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ هاتوومه خزمهت که ده باره ی نازه ل و جرو جانه وه ری زهوی پرسپارت لی بکه م، ده باره ی بزمنزه چی ده فهرموون؟ فهرمووی: نایخوم و به حهرامیشی دانانیم، گوتم: شتیک به حهرامی دانه نئی ده یخوم، به لام بوچی ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ؟ فهرمووی: گه لیک له گه له کان نه ماون گومان ده که م له شیوه ی مرؤف بوون، گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ ده باره ی که رویشک چی ده فهرمووی؟ فهرمووی: نایخوم و حهرامیشی ناکه م، گوتم: شتیک حهرام نه که ی ده یخوم، به لام بوچی ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ؟ فهرمووی: هه والیان پیداوم که ده که ویتته حه یزه وه.

بابهت: نیچیری ده ریا کاتیک سه رئاو ده کهوت

۳۲۴۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْبَحْرُ الطَّهُورُ مَاؤُهُ، الْجِلُّ مَيْتَتُهُ» قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: بَلَّغَنِي عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْجَوَادِ أَنَّهُ قَالَ: «هَذَا نِصْفُ الْعِلْمِ، لِأَنَّ الدُّنْيَا بَرٌّ وَبَحْرٌ، فَقَدْ أَفْتَاكَ فِي الْبَحْرِ وَبَقِيَ الْبَرُّ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۲۲، والترمذي: ۱۴۷۲، والنسائي: ۴۳۱۳ و ۴۳۹۹.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۷۹۲.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۸۳، والترمذي: ۶۹، والنسائي: ۳۳۲ و ۴۳۰.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ده ریا ناوه که ی پاکه و مرداره وه بووه که شی حه لاله. نه بو عه بدوللا گوتی: نه بو عوبه یده ی جهواد گوتوویه تی: نه و فهرمووده نیوه ی زانسته، چونکه دونیا ده ریا و وشکانییه، ده باره ی ده ریا فه توای بو داوی ته نها وشکانی ماوه.

۳۲۴۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَلْقَى الْبَحْرُ، أَوْ جَزَرَ عَنْهُ، فَكُلُوهُ، وَمَا مَاتَ فِيهِ فَطَقًا، فَلَا تَأْكُلُوهُ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه وه ی که ده ریا فرپی بداته که ناری ده ریا یان نه وه ی که به هوی گه پانه وه ی ناو ده رده که وی نه وه حه لاله و بیخون، به لام نه وه ی که دوا ی مردنی سه رناو که وتوو مه یخون.

بابه ت: قه له ره ش

۳۲۴۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «مَنْ يَأْكُلُ الْغُرَابَ؟ وَقَدْ سَمَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: فَاسِقًا، وَاللَّهِ مَا هُوَ مِنَ الطَّيِّبَاتِ»^(۲).

واته: ئینو عومهر ﷺ ده لئ: کن هه یه قه له ره ش بخوات؟ له کاتیکدا پیغه مبهری خوا ﷺ به زیانبه خش و به دکار ناوی بردوو، سوئند به خوا قه له ره ش له و پاکانه نیه (که بو خواردن ده شی).

۳۲۴۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الْحَيَّةُ فَاسِقَةٌ، وَالْعَقْرَبُ فَاسِقَةٌ، وَالْفَأْرَةُ فَاسِقَةٌ، وَالْغُرَابُ فَاسِقٌ» فَقِيلَ لِلْقَاسِمِ: أَيُّوَكُلُ الْغُرَابُ قَالَ: «مَنْ يَأْكُلُهُ؟ بَعْدَ قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَاسِقًا»^(۳).

واته: عائشه ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: مار زیانبه خشه، دوویشک زیانبه خشه، مشک زیانبه خشه، قه له ره ش زیانبه خشه، جا به قاسم (پراوی فهرمووده که) گوترا: نایا قه له ره ش ده خوری؟ گوتی: جا کن ده یخوات؟ له دوا ی فهرمایستی پیغه مبهری خوا ﷺ که فهرموویه تی: زیانبه خش و به دکاره.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۸۱۵.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح.

بابهت: پشيله

۳۲۵۰- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، عَنْ أَكْلِ الْهَرَّةِ، وَمَنْهَا»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لی: پیغمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه هی کردوه له خواردنی گوشتی پشيله و
نرخه که شی.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۴۸۰، والترمذي: ۱۲۸۰.

پہرتووکی

خوارده مہ نیہ کان

بابهت: خواردن دان به خهک

۳۲۵۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ رضي الله عنه، قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله الْمَدِينَةَ، انْجَمَلَ النَّاسُ قِبَلَهُ، وَقِيلَ: قَدْ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، قَدْ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ، قَدْ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ثَلَاثًا، فَجِئْتُ فِي النَّاسِ، لِأَنْتَظِرُ، فَلَمَّا تَبَيَّنْتُ وَجْهَهُ، عَرَفْتُ أَنْ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ، فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ سَمِعْتُهُ تَكَلَّمَ بِهِ، أَنْ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصَلُّوا الْأَرْحَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ، وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ»^(۱).

واته: عهبدوئلای کوری سهلام رضي الله عنه ده لی: کاتیک پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله ته شریفی هینا بو مه دینه خه لکی به راکردن و خیرایی رویشتن به پیره وه، سیجار گوترا: به راستی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله هات، به راستی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله هات، به راستی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله هات، منیش هاتمه ناو خه لکه که تا کو ته ماشای بکه م، جا کاتیک روخساری لیم ده رکه وت، زانیم که بیگومان روخساری له روخساری دروزنان ناچی، جا به که م قسه به ک که لیم بیست نه وه بوو فهرمووی: نه ی خه لکینه سه لامکردن له ناو به کتردا بلاویکه نه وه، وه خواردن بیه خشن، په یوه نندی خزمایه تی به چی بگه یه نن، به شه و کاتیک خه لکی نوستووه ئیوه شه ونوئیر بکه ن، نه وکات ده چنه به ههشت به سه لامه تی.

۳۲۵۲- عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو رضي الله عنه، كَانَ يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، قَالَ: «أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَكُونُوا إِخْوَانًا، كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ صلى الله عليه وآله»^(۲).

واته: نافع ده گپریته وه، عهبدوئلای کوری عومهر رضي الله عنه ده یگوت: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله فهرموویته تی: سه لام کردن بلاویکه نه وه، خواردن بیه خشن، ههروه کو خوی صلى الله عليه وآله فهرمانی پیکردوون بین به برای یه کتری.

۳۲۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «تَطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلَامَ، عَلَى مَنْ عَرَفْتَ، وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۴۸۵.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲، ومسلم: ۳۹، وأبو داود: ۵۱۹۴، والنسائي: ۵۰۰۰.

واته: عه بدوللای کورى عه مړ ښه ده گيرېته وه، پياوړک پرسيارى له پيغه مبهري خوا ښه کردو گوتى: ئه ي پيغه مبهري خوا باشترين جوړى ئيسلامه تى کامه يه؟ فه رموى: خواردن بيه خشى، سه لام بکه ي له که سنيک بيناسى يان نه يناسى.

بابه ت: خواردنې که سيک به شى دوو که س ده کات

۳۲۵۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «طَعَامُ الْوَاحِدِ، يَكْفِي الْإِثْنَيْنِ، وَطَعَامُ الْإِثْنَيْنِ، يَكْفِي الْأَرْبَعَةَ، وَطَعَامُ الْأَرْبَعَةِ، يَكْفِي الثَّمَانِيَةَ»^(۱).

واته: جابري کورى عه بدوللا ښه ده لى: پيغه مبهري خوا ښه فه رمويه تى: خواردنې يه کيک به شى دوو که س ده بى، وه خواردنېک بو دوو که س ئاماده کرابى به شى چوار که س ده کات، وه خواردنې چوار که س به شى هه شت که س ده کات.

۳۲۵۵- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ طَعَامَ الْوَاحِدِ، يَكْفِي الْإِثْنَيْنِ، وَإِنَّ طَعَامَ الْإِثْنَيْنِ، يَكْفِي الثَّلَاثَةَ وَالْأَرْبَعَةَ، وَإِنَّ طَعَامَ الْأَرْبَعَةِ، يَكْفِي الْخَمْسَةَ وَالسَّتَةَ»^(۲).

واته: عومهرى کورى خه تباب ښه ده لى: پيغه مبهري خوا ښه فه رمويه تى: به دلنبايى خواردنې يه ک که س به شى دوو که س ده بى، وه خواردنې دوو که س به شى سى چوار که س ده بى، وه خواردنې چوار که س به شى پينج شه ش که س ده بى.

بابه ت: که م خورې بړوادارو زور خورې بېبړوا

۳۲۵۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۳).

واته: ئه بو هوړه پړه ښه ده لى: پيغه مبهري خوا ښه فه رمويه تى: بړوادار (به به راورد له گه ل بېبړوا) وه ک ئه وه وايه به يه ک گه ده نان بخوات، وه بېبړوايش وه ک ئه وه وايه به حهوت گه ده نان بخوات.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۰۵۹، والترمذي بإثر: ۱۸۲۰.

(۲) صحيح لغيره.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۴۹۶ و ۵۳۹۷، ومسلم: ۲۰۶۳، والترمذي: ۱۸۱۹.

۳۲۵۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «الْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ، وَالْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مِعَى وَاحِدٍ»^(۱).

واتہ: ثینو عومہر رضی اللہ عنہ دہ گپرتہ وہ، پیغہ مہر صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ تی: بیپروا پری حہوت گہدہ نان دہ خوات و پرواداریش بہ قہدہر یہ ک گہدہ نان دہ خوات.

۳۲۵۸- عَنْ أَبِي مُوسَى رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مِعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۲).

واتہ: ثہ بو موسا رضی اللہ عنہ دہ لی: پیغہ مہری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ تی: پروادار بہ یہ ک گہدہ نان دہ خوات و بیپروایش بہ حہوت گہدہ نان دہ خوات.

بابہت: نہہی کردن له عیب گرفتن له خواردن

۳۲۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «مَا عَابَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم طَعَامًا قَطُّ، إِنْ رَضِيَهُ، أَكَلَهُ، وَإِلَّا تَرَكَهُ»^(۳).

واتہ: ثہ بو ہورہ پرہ رضی اللہ عنہ دہ لی: پیغہ مہری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ہہرگیز عہیبی لہ خواردن نہ گرتوہ، ثہ گہر بہ دلی بوواہ دہ بخوارد، ثہ گہرنا وازی لی دہ ہینا.

۳۲۵۹م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي يَحْيَى عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم مِثْلَهُ. قَالَ: أَبُو بَكْرٍ نَخَالَفُ فِيهِ يَقُولُونَ عَنْ أَبِي حَازِمٍ^(۴).

واتہ: ثہم فہرموودہ بہم سہ نہدہش ہاتوہ.

بابہت: دہست شوردن بو نان خواردن

۳۲۶۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُكْتَرِ اللَّهُ خَيْرَ بَيْتِهِ، فَلْيَتَوَضَّأْ إِذَا حَضَرَ عَدَاؤُهُ، وَإِذَا رُفِعَ»^(۵).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۹۳، ومسلم: ۲۰۶۰، والترمذي: ۱۸۱۸.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۶۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۵۶۳، ومسلم: ۲۰۶۴، وأبو داود: ۳۷۶۳، والترمذي: ۲۰۳۱.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۵۶۳، ومسلم: ۲۰۶۴، وأبو داود: ۳۷۶۳، والترمذي: ۲۰۳۱.

(۵) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۷۶۱، والترمذي: ۱۸۴۶.

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده گیریتته وه، ده لئی: پیغهمبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک پی خۆشه خوا خیرو فەر بخاته ماله که یه وه نه وه با کاتیک نانی به یانی ناماده ده بیی دهستی بشوری، وه کاتیکیش نان هه لده گیریتته وه دهستی بشوری.

۳۲۶۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: أَنَّهُ خَرَجَ مِنَ الْعَائِطِ، فَأَتَى بِطَعَامٍ، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا آتِيكَ بِوَضُوءٍ قَالَ: «أُرِيدُ الصَّلَاةَ؟»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گیریتته وه، که پیغهمبهری خوا ﷺ له سهرناو هاته وه، جا خواردنیا ن بو هینا، پیاوئیکیش گوتی: نه ی پیغهمبهری خوا ﷺ نایا ناوی دهستنوئیزگرتنت بو نه هینم؟ فهرمووی: بو مه گهر ده مه وی نوئیز بکه م.

تییینی: لیره مه به ست دهستنوئیزگرتنه، نه ک دهست شوژدن، واته: فهرمووده که به لگه یه له سهر نه وه ی دهستنوئیزی هه لنه گرتوه بو نان خواردن، نه ک به لگه بی بو نه وه ی که دوای سهرناوکردن دهستی نه شوژدین!

بابهت: خواردن به پالکه وتوویی

۳۲۶۲- عَنْ أَبِي جَعْفَرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا أَكُلُ مُتَكَبَّرًا»^(۲).

واته: نه بو جوحه یفه ﷺ ده گیریتته وه، پیغهمبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: من خواردن به پالکه وتوویی ناخوم.

۳۲۶۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَهْدَيْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ شَاةً، فَجَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيَّ رُكْبَتَيْهِ يَأْكُلُ، فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: مَا هَذِهِ الْجِلْسَةُ؟ فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ جَعَلَنِي عَبْدًا كَرِيمًا، وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا عَنِيْدًا»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری بوسر ﷺ ده لئی: مه ریکم به دیاری برد بو پیغهمبهر ﷺ، جا پیغهمبهری خوا ﷺ له سهر نه ژتوکانی دانیشتبوو نانی ده خوارد، ئیتر ده شته کییه ک گوتی: نه و دانیشتنه چییه؟ پیغهمبهریش ﷺ فهرمووی: خوا منی کردوته به نده یه کی

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۹۸، وأبو داود: ۳۷۶۹، والترمذي: ۱۸۳۰.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۷۷۳.

پێزدارو به پێزو نه بیکردووم به پاشایه کی ملهوپی سه ره پوئی یاخی (ده شته کبیه که مه به سستی ئه وه بووه که ده بوو پیغه مبه ر، وه کو پاشاکان دانیشتا به خو به زل زانینه وه، پیغه مبه ریش ﷺ ئه وه ی رته کردۆته وه).

بابهت: ناوی خوا هینان له کاتی نان خواردندا

۳۲۶۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَأْكُلُ طَعَامًا فِي سِتَّةِ نَفَرٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَجَاءَ أَعْرَابِيٌّ، فَأَكَلَهُ بِلِقْمَتَيْنِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَا أَنَّهُ لَوْ كَانَ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ لَكَفَّكُمْ، فَإِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا، فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ، فَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَقُولَ: بِسْمِ اللَّهِ فِي أَوَّلِهِ، فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ فِي أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئ: پیغه مبه ری خوا ﷺ له گه ل شهش کهس له هاوه لانی نانی ده خوارد، جا له وکاته دا ده شته کبیه ک هات هه موو خواردنه که ی به دوو پاروو خوارد، بۆیه پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: خو ئه گه ر ئه و بیگوتبایه: به ناوی خوا (بسم الله) ئه وه خواردنه که تان بهش ده بوو، جا ئه گه ر یه کیکتان خواردنی خوارد با بلئ: به ناوی خوا، ئه گه ر سه ره تا له بیری چوو بلئ: به ناوی خوا، ئه وه با بلئ: به ناوی خوا له سه ره تاو له کوتاییه وه.

۳۲۶۵- عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا أَكُلُ: «سَمَّ اللَّهُ ﷻ»^(۲).

واته: عومه ری کوری ئه بو سه له مه ﷺ ده لئ: له کاتی کدا که نانم ده خوارد پیغه مبه ر ﷺ پیمی فه رموو: ناوی خوا ی ﷻ بینه.

بابهت: خواردن به ده سستی راست

۳۲۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لِيَأْكُلْ أَحَدُكُمْ بِيَمِينِهِ، وَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ، وَلْيَأْخُذْ بِيَمِينِهِ، وَلْيُعْطِ بِيَمِينِهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ، وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ، وَيُعْطِي بِشِمَالِهِ، وَيَأْخُذُ بِشِمَالِهِ»^(۳).

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۷۱۷، والترمذي: ۱۸۵۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۷۶، ومسلم: ۲۰۲۲، والترمذي: ۱۸۵۷.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه مسلم: ۲۰۲۰، وأبو داود: ۳۷۷۶، والترمذي: ۱۷۹۹.

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبه ر ﷺ فه رموو یه تی: با هر یه کیکتان به دهستی راستی بخوات، وه به دهستی راستی ناو بخواته وه، وه به دهستی راستی شت وه رگری، وه به دهستی راستی بیه خشی، چونکه بیگومان شه یتان به دهستی چه پی ده خوات و به دهستی چه پی ده خواته وه به دهستی چه پی پیده دات و به دهستی چه پ ورده گری.

۳۲۶۷- عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنْتُ غُلَامًا فِي جِجْرِ النَّبِيِّ ﷺ، وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّحْفَةِ، فَقَالَ لِي: «يَا غُلَامُ سَمَّ اللَّهُ، وَكُلَّ بِيَمِينِكَ، وَكُلَّ مِمَّا يَلِيكَ»^(۱).

واته: عومهری کوری نه بو سه له مه ﷺ ده لی: مندالیک بووم له باوه شی پیغه مبه ر ﷺ، منیش (له کاتی نان خواردندا) دهستم ده گپرا به ناو قاپه که دا، ئنجا پیغه مبه ر ﷺ پیمی فه رموو: پۆله گیان ناوی خوا بینه و، به دهستی راست بخو، وه له به رده می خوشته وه بخو.

۳۲۶۸- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا تَأْكُلُوا بِالشَّمَالِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ، يَأْكُلُ بِالشَّمَالِ»^(۲).

واته: جابیر ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموو یه تی: به دهستی چه پ مه خو، چونکه شه یتان به دهستی چه پی ده خوات.

بابهت: لیستنه وه ی په نجه کان

۳۲۶۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا، فَلَا يَمْسَحُ يَدَهُ، حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعَقَهَا» قَالَ: سُفْيَانُ، سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ قَيْسٍ، يَسْأَلُ عَمْرُو بْنَ دِينَارٍ، أَرَأَيْتَ حَدِيثَ عَطَاءٍ: «لَا يَمْسَحُ أَحَدُكُمْ يَدَهُ، حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعَقَهَا» عَمَّنْ هُوَ؟ قَالَ: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: فَإِنَّهُ حَدَّثَنَا عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَفِظْتَاهُ مِنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ قَبْلَ أَنْ يَقْدَمَ جَابِرٌ عَلَيْنَا، وَإِنَّمَا لَقِيَ عَطَاءٌ جَابِرًا فِي سَنَةِ جَاوَرَ فِيهَا مَكَّةَ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۷۶، ومسلم: ۲۰۲۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۱۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۵۶، ومسلم: ۲۰۳۱، وأبو داود: ۲۸۴۷ من حديث ابن عباس. أما حديث جابر، فقد انفرد به ابن ماجه.

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهه ﷺ فهرموویه تی: نه گهر یه کیکتان خواردنی خوارد با دهستی نه سپرتته وه (به خاولی یان دهسته سپر) هه تا ده یانلیسته وه یان بۆی ده لیسنه وه، سوفیان گوتی: گویم له عومهری کوری قهیس بوو، پرسپاری له عه مپی کوری دینار ده کرد: ئایا تو گپرانه وه که ی عه تاء که ده فهرمووی: هیچ یه کیکتان دهستی نه سپرتته وه تا ده یانلیسته وه، یان بۆی ده لیسنه وه، ده زانی له کیوه یه؟ گوتی له ئینو عه بیاسه وه یه، گوتی: به لام له جابیر بۆمان گپردراوه ته وه، گوتی: ئیمه له عه تائه وه له ئینو عه بیاسه وه وهرمانگرتوو ه پیش نه وه ی جابیر بیته لامان، بیگومان عه تاء نه و ساله ی به جابیر گه یشته که له مه ککه بوو.

۳۲۷۰- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَمَسُّحُ أَحَدُكُمْ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ الْبَرَكَهَةُ»^(۱).

واته: جابیر ﷺ ده لی: پیغه مبهه ری خوا ﷺ فهرموویه تی: هیچ یه کیکتان (دوا ی نان خواردن) با دهستی نه سپرتته وه هه تا ده یانلیسته وه، چونکه نازانی ئاخو به ره که ته که به کامه خواردنه وه یه.

بابهت: خاوینگردنه وه ی قاپی خواردن

۳۲۷۱- عَنْ أُمِّ عَاصِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا نُبَيْشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَنَحْنُ نَأْكُلُ فِي قِصْعَةٍ، فَقَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ أَكَلَ فِي قِصْعَةٍ، فَلَحِسَهَا، اسْتَغْفَرَتْ لَهُ الْقِصْعَةُ»^(۲).

واته: ئوممو عاصیم ﷺ ده لی: نوبه یشه ی ﷺ خزمه تکاری پیغه مبهه ری خوا ﷺ هات بۆلامان و له وکاته دا له ده فریکدا نانمان ده خوارد، نه ویش گوتی: پیغه مبهه ری ﷺ فهرموویه تی: هه ره که سینک له له گه تیکدا (ده فریکدا) نان بخوات و ئنجا جوان دایلیستی و نه وه ی تییدایه بیخوات، نه وه خودی ده فره که داوا ی لیخوشبوونی بۆ ده کات.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۳۳.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۸۰۴.

۳۲۷۲- عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ رَاشِدٍ أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: حَدَّثَنِي جَدِّي، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ هُدَيْلٍ، يُقَالُ لَهُ: نُبَيْشَةُ الْخَيْرِ رضي الله عنه، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا نُبَيْشَةُ، وَنَحْنُ نَأْكُلُ فِي قَضْعَةٍ لَنَا، فَقَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ فِي قَضْعَةٍ ثُمَّ لَحِسَهَا اسْتَعْفَرَتْ لَهُ الْقَضْعَةُ»^(۱).

واته: موعه لای کوری راشید نه بولیه مان ده لی: نه نکم له پیاوئک له هوزی «هدیل» که پنی ده گوترا: نوبه یشه ی خیر رضي الله عنه، بوی گپرامه وه گوتی: نوبه یشه هاته لامان و تیمه ش له ده فرینکدا نانمان ده خوارد، نه ویش گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ بوی باسکردین و فهرمووی: ههرکه سیک له ده فرینکدا نان بخوات، پاشان دایلیسی و هیچی پیوه نه هیلی، نه وه نه وه فره داوای لیخوشبوونی بو ده کات.

بابهت: خواردن له بهردهم خۆتوه

۳۲۷۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا وُضِعَتِ الْمَائِدَةُ، فَلْيَأْكُلْ مِمَّا يَلِيهِ، وَلَا يَتَنَاوَلْ مِنْ بَيْنِ يَدَيْ جَلِيسِهِ»^(۲).

واته: ئینو عومر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر کاتیک سفره دانرا با ههرکه س له بهردهم خۆیه وه بخوات، ده ست نه بات بو نه وه خواردنه ی له بهر ده ست و له لای نه وانی دیکه یه له سهر خوانه که.

۳۲۷۴- عَنْ عِكْرَاشِ بْنِ دُوَيْبٍ رضي الله عنه، قَالَ: أُمِّي النَّبِيُّ ﷺ بِجَفَنَةِ كَثِيرَةِ الثَّرِيدِ وَالْوَدَكِ، فَأَقْبَلْنَا نَأْكُلُ مِنْهَا، فَخَبَطْتُ يَدِي فِي نَوَاحِيهَا، فَقَالَ: «يَا عِكْرَاشُ كُلْ مِنْ مَوْضِعٍ وَاحِدٍ، فَإِنَّهُ طَعَامٌ وَاحِدٌ» ثُمَّ أَتَيْنَا بِطَبَقٍ فِيهِ أَلْوَانٌ مِنَ الرُّطْبِ، فَجَالَتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الطَّبَقِ، وَقَالَ: «يَا عِكْرَاشُ كُلْ مِنْ حَيْثُ شِئْتَ، فَإِنَّهُ عَيْرٌ لَوْنٍ وَاحِدٍ»^(۳).

واته: عیکراشی کوری زوئیب رضي الله عنه ده لی: له گه نیک (ده فریک) گوشت و گوشتاوو تیگوشیویان بو پیغه مبهر ﷺ هینا، لی چوینه پیش بو خواردن، منیش دهستم ده گپرا به چوارده وری ده فره که دا بو خواردن، پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: نه ی عیکراش له یه ک

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۸۰۴.

(۲) ضعیف جداً.

(۳) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۸۴۸.

شوئین بخۆ، چونکه هه مووی یه ک جور خواردنه، پاشان ته به قه یه ک خورمای جورا
جوریان بو هئینان، جا پیغه مبهری خوا ﷺ دهستی ده گپرا به ناو خورماکاندا، فهرمووی:
ئه ی عیکراش له کامه لاوه پیت خو شه بخۆ، چونکه (خورماکان) یه ک جور نین.

بابهت: نهه ی کردن له خواردنی ناوه راستی ده فرو له گه ندا

۳۲۷۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَتَى بِقِصْعَةٍ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُوا مِنْ جَوَانِبِهَا، وَدَعُوا ذُرُوتَهَا، يُبَارِكُ فِيهَا»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری بوسر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، ده فریک خواردنیان بو پیغه مبهری
خوا ﷺ هئینا، جا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: له چوارده وری له گه نه که بخۆن و
جاری ناوه راسته که واز لی بینن، چونکه به ره که ته که له ویدا یه و به به ره که ته ده بی
(گه ره له چوارده وری بخۆن و ناوه راسته که دواتر بخۆن).

۳۲۷۶- عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْعَدِ اللَّيْثِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِرَأْسِ الثَّرِيدِ، فَقَالَ: «كُلُوا بِسْمِ اللَّهِ مِنْ حَوَالِيهَا، وَأَعْفُوا رَأْسَهَا، فَإِنَّ الْبَرَكَهَ، تَأْتِيهَا مِنْ فَوْقِهَا»^(۲).

واته: واسیلهی کوری ئەسقه عی له یسی رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ به دهستی
موباره کی لای سه ره وه و ناوه راستی گوشت و گوشتا وه که ی گرت و فهرمووی: به
ناوی خوا دهست به خواردن بکه ن له چوار ده وری به وه و واز له لای سهرووی بینن،
چونکه به ره که ته خواردن به لای سه ره وه یدا دیت.

۳۲۷۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا وَضَعَ الطَّعَامُ، فَخَذُوا مِنْ حَافَتِهِ، وَذَرُوا وَسَطَهُ، فَإِنَّ الْبَرَكَهَ، تَنْزِلُ فِي وَسْطِهِ»^(۳).

واته: ئینو عه عباس رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی ته: هه رکاتیکی خواردن
دانرا، ئە وه له چوارده وری خواردنه که بخۆن و، واز له ناوه راسته که ی بینن، چونکه
به ره که ته له ناوه راسته وه دیت.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۷۷۳.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۷۷۲، والترمذی: ۱۸۰۵.

بابهت: نهگهر پاروویهک کهوته خواروه

۳۲۷۸- عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رضي الله عنه، قَالَ: بَيْنَمَا هُوَ يَتَعَدَّى، إِذْ سَقَطَتْ مِنْهُ لُقْمَةٌ، فَتَنَاوَلَهَا، فَأَمَّا طَ، مَا كَانَ فِيهَا مِنْ أَدَى، فَأَكَلَهَا، فَتَعَامَزَ بِهِ الدَّهَاقِينُ، فَقِيلَ: أَصْلَحَ اللَّهُ الْأَمِيرَ، إِنَّ هَؤُلَاءِ الدَّهَاقِينَ يَتَعَامَرُونَ، مِنْ أَخْذِكَ اللَّقْمَةَ، وَيَبْنِي يَدَيْكَ هَذَا الطَّعَامُ، قَالَ: إِنِّي لَمْ أَكُنْ لِأَدَعٍ، مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: لِهَذِهِ الْأَعَاجِمِ «إِنَّا كُنَّا يُؤْمَرُ أَحَدُنَا، إِذَا سَقَطَتْ لُقْمَتُهُ، أَنْ يَأْخُذَهَا، فَيَمِيطَ، مَا كَانَ فِيهَا مِنْ أَدَى وَيَأْكُلَهَا، وَلَا يَدَعَهَا لِلشَّيْطَانِ»^(۱).

واته: مه عقیلی کوری به سار رضي الله عنه ده لی: له کاتیکدا که نهو نانی ده خوارد، پاروویه کی له دهست کهوته خواری، نهویش پارووه که هی هه لگرته وه، نهوهی که لئی پیس بوو لئی کرده وهو نهویشی خوارد، له هه مان کاتدا خه لکی ده وروره کی که غهیره عهره بون به نامازه لومه یان کرد، جا پئی گوترا: خوا چاکه بو فه رمانه وا بکات، نهو خه لکه بهوهی که پارووه کهت هه لگرته وه گالتت پیده کهن، له کاتیکدا که نهو خواردهت له به ردهست دایه، گوتی: واز له شتیک ناهینم که له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بیستومه بو نهو عهجه مانه، بیگومان هه ره یه کیک له نیمه فه رمانان پیکراوه که کاتیک پارووه که هی ده که ویتته خواری هه لیبگریته وهو نهو پیسیه ی که پیوهی نوساوه لئی بکاته وهو بیخوات و بو شهیتانی لی نه گهری.

الأعجم: واته: غهیری عهره ب، جگه له عهره ب به هه موو نه ته وه کانیتر ده گوتری: عهجه م له لای عهره ب.

۳۲۷۹- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا وَقَعَتِ اللَّقْمَةُ مِنْ يَدِ أَحَدِكُمْ، فَلْيَمْسَحْ مَا عَلَيْهَا مِنَ الْأَدَى، وَلْيَأْكُلْهَا»^(۲).

واته: جابیر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: هه رکات پارووی دهستی به کیکتان به ربووه با نهو پیسیه ی پیوهی لکاوه لئی بکاته وهو بیخوات.

(۱) ضعیف الإسناد. والمرفوع منه صحيح من حديث جابر، وأنس.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۰۳۳/۱۳۵، والترمذي: ۱۸۰۲.

بابهت: گه وره يى تيگوشيوي گوشتا و به سهر خوارده نه كاندا

۳۲۸۰- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «كَمَلَ مِنَ الرَّجَالِ كَثِيرٌ، وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ، إِلَّا مَرْتَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ، وَأَسِيَةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ، وَإِنَّ فَضْلَ، عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ، كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ»^(۱).

واته: نه بو موسای نه شعری رضي الله عنه ده گيريته وه، پيغهمبه ر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تی: زور له پياوان کامل و ته واو بوون، به لام له نافرته تان ته نها مه ريه می کچی عيمران و ناسيه ی خيزانی فيرعون کامل و ته واو بوون، وه بينگومان فهزل و گه وره يى عائشه به سهر نافرته تاندا وه کو فهزل و گه وره يى تيگوشيوي گوشتا و ايه به سهر ته واوی خوارده نه كاندا (نه وهش له بهر نه وهی که تيگوشيوي گوشتا و له خوارده نه هره خوش و به تامه کان بووه له لای پيغهمبه ر صلى الله عليه وسلم).

۳۲۸۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فَضْلُ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ، كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گيريته وه، ده لی: پيغهمبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تی: فهزل و گه وره يى عائشه به سهر نافرته تانتردا، وه کو فهزل و گه وره يى تيگوشيوي گوشتا و ايه به سهر ته واوی خوارده نه كاندا.

بابهت: ده ست سرينه وه له دواي نان خوارده ن

۳۲۸۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا زَمَانَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «وَقَلِيلٌ مَا نَجِدُ الطَّعَامَ، فَإِذَا نَحْنُ وَجَدْنَاهُ، لَمْ يَكُنْ لَنَا مَتَادِيلٌ إِلَّا أَكْفُنَا، وَسَوَاعِدُنَا وَأَقْدَامُنَا، ثُمَّ نُصَلِّي، وَلَا نَتَوَضَّأُ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۴۱۱، ومسلم: ۲۴۳۱، والترمذي: ۱۸۳۴، والنسائي: ۳۹۴۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۷۷۰، ومسلم: ۲۴۴۶، والترمذي: ۳۹۴۷.

(۳) ضعيف. أخرجه البخاري: ۵۴۵۷.

واته: جابیری کوری عهبدوللا ﷺ ده‌لی: ئیمه له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ که‌م واهه‌بوو خوارد‌نمان ده‌ست‌بکه‌وئ، خو‌ئه‌گه‌ر به‌ده‌ست‌یشان بکه‌وت‌بایه‌جگه‌له‌ده‌ست و باسک و پینه‌کان ده‌سپه‌و خا‌ولیان نه‌بوو (که‌ده‌ستی بئ‌بس‌رین)، پاشان نو‌یزمان ده‌کردو، ده‌ست‌نو‌یزیشان هه‌لنه‌ده‌گرته‌وه.

بابه‌ت: دوعای دوا‌ی نان خواردن

۳۲۸۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا أَكَلَ طَعَامًا قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَنَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ»^(۱).

واته: ئەبو سه‌عید ر‌ضی‌الله‌عن‌ه‌، ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتیک نانی ده‌خواردو لیده‌بووه‌وه ده‌یفه‌رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ»، واته: سوپاس بو‌ئه‌و خ‌وایه‌ی که‌خواردن و خ‌واردنه‌وه‌ی پ‌یداوین و ئیمه‌ی کردوه‌به‌مس‌ول‌مان.

۳۲۸۴- عَنْ أَبِي أَلِیَّةٍ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ، إِذَا رَفَعَ طَعَامَهُ أَوْ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا، طَيِّبًا مُبَارَكًا، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مُودِعٍ، وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ رَبَّنَا»^(۲).

واته: ئەبو ئوما‌مه‌ی باه‌یلی ر‌ضی‌الله‌عن‌ه‌ له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گ‌یر‌ته‌وه، ده‌لی: کاتیک پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌خواردن ده‌بووه‌وه یان خ‌واردنی به‌رده‌ستی هه‌لده‌گیرایه‌وه ده‌یفه‌رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا، طَيِّبًا مُبَارَكًا، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مُودِعٍ، وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ رَبَّنَا»، واته: سوپاس بو‌خوا سوپاس‌بکی ز‌ورو به‌رده‌وام و پاک و پ‌یروز، که‌هه‌رگ‌یز ته‌واو نابئ، له‌سه‌ریشی به‌رده‌وام ده‌بین و، ل‌یشی ب‌نیاز نین ئە‌ی په‌روه‌ردگار‌مان.

۳۲۸۵- عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسِ الْجُهَنِيِّ، عَنِ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ أَكَلَ طَعَامًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا، وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي، وَلَا قُوَّةٍ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»^(۳).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۸۵۰، والترمذي: ۳۴۵۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۴۵۸، وأبو داود: ۳۸۴۹، والترمذي: ۳۴۵۶.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۰۲۳، وزيادة، والترمذي: ۳۴۵۸.

واتە: سەھلی کۆری موعازی کۆری ئەنەسی جۆھەنی لە باوکییەوہ ﷺ دەگیریتەوہ، پیغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەسێک نانی خواردو گوتی: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا، وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي، وَلَا قُوَّةَ»، واتە: سوپاس و ستایش بۆ ئەو خواپەیی کە ئەو خواردنەیی پێدام و، رۆزی دام بەبێ ھەول و ھیزی خۆم، ئەوہ لە گوناھەکانی رابردووی دەبوردی.

بابەت: کۆبوونەوہ بۆ نان خواردن

۳۲۸۶- عَنْ وَحْشِيِّ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ وَحْشِيِّ بْنِ حَرْبٍ، أَنَّهُمْ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَأْكُلُ، وَلَا نَشْبَعُ، قَالَ: «فَلَعَلَّكُمْ تَأْكُلُونَ مُتَّفَرِّقِينَ؟» قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «فَاجْتَمِعُوا عَلَى طَعَامِكُمْ، وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ، يُبَارِكْ لَكُمْ فِيهِ»^(۱).

واتە: وەحشی کۆری حەرب لە باوکییەوہ، لە وەحشی باپیریەوہ ﷺ دەگیریتەوہ، گوتووایانە: ئەو پیغەمبەری خوا ﷺ لەراستیدا ئیمە دەخۆین، بەلام تیر نابین، فەرمووی: لەوانەبە بەجیا نان بخۆن؟ گوتیان: بەلێ، فەرمووی: لەسەر سفەری نان خواردن پێکەوہ کۆببنەوہو ناوی خوا بێنن، خوا بەرەکتان بۆ تێدەخات.

۳۲۸۷- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ، سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُوا جَمِيعًا، وَلَا تَفْرُقُوا، فَإِنَّ الْبَرَكَهَ مَعَ الْجَمَاعَةِ»^(۲).

واتە: سالمی کۆری عەبدوڵلای کۆری عومەر ﷺ دەلێ: گویم لە باوکم بوو دەیگوت: گویم لە عومەری کۆری خەتتاب بوو، دەیگوت: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەمووتان پێکەوہ کۆببنەوہو نان بخۆن و، جیامەبنەوہ، چونکە بێگومان بەرەکت لە گەل پێکەوہبوون دایە.

(۱) حسن بشواھدە. أخرجه أبو داود: ۳۷۶۴.

(۲) حسن بسابقە وشواھدە.

بابه‌ت: فووکردن له خواردن

۳۲۸۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، يَنْفُخُ فِي طَعَامٍ، وَلَا شَرَابٍ، وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده‌لی: هه‌رگیز پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فووی له خواردن و خواردنه‌وه نه‌کردوه، له ناو ده‌فرو قاپدا هه‌ناسه‌شی تیدا نه‌داوه.

بابه‌ت: خواردندان به‌و خزمه‌تکاره‌ی که خواردنه‌که ئاماده‌ ده‌کات و ده‌یه‌نینی

۳۲۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ خَادِمُهُ بِطَعَامِهِ، فَلْيُجْلِسْهُ، فَلْيَأْكُلْ مَعَهُ، فَإِنْ أَبِي، فَلْيَتَاوَلَهُ مِنْهُ»^(۲).

واته: ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ ده‌یگوت: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموو به‌تی: ئە‌گه‌ر به‌کیکتان خزمه‌تکاره‌که‌ی خواردنی هینا، با داینیشینی و له‌گه‌لی بخوات، جا ئە‌گه‌ر خزمه‌تکاره‌که‌ی رازی نه‌بوو (له‌گه‌لی دانیشی)، ئە‌وه‌و به‌هه‌رچۆنیک بی له‌خواردنه‌که‌ی پێیدات.

۳۲۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا أَحَدُكُمْ قَرَّبَ إِلَيْهِ مَمْلُوكُهُ طَعَامًا، قَدْ كَفَاهُ عَنَاءَهُ وَحَرَّهُ، فَلْيَدْعُهُ، فَلْيَأْكُلْ مَعَهُ، فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ، فَلْيَأْخُذْ لُقْمَةً، فَلْيَجْعَلْهَا فِي يَدِهِ»^(۳).

واته: ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموو به‌تی: ئە‌گه‌ر به‌کیکتان خزمه‌تکاره‌که‌ی خواردنی بو هینا که ئاماده‌ی کردوه‌و، ماندوو بووه‌و پێوه‌یی و، گه‌رمای بووه‌و، ئە‌وه‌و به‌بانگی بکات و له‌گه‌لیدا بخوات، جا ئە‌گه‌ر ئە‌وه‌ی نه‌کرد، ئە‌وه‌و به‌پاروو به‌کی بو بکات و به‌بخاته‌ده‌ستی به‌وه‌.

۳۲۹۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا جَاءَ خَادِمُ أَحَدِكُمْ بِطَعَامِهِ، فَلْيُقْعِدْهُ مَعَهُ، أَوْ لِيَتَاوَلَهُ مِنْهُ، فَإِنَّهُ هُوَ الَّذِي وَلِيَّ حَرَّهُ وَدَحَانَهُ»^(۴).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۷۲۸، والترمذي: ۱۸۸۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۵۵۷، ومسلم: ۱۶۶۳، وأبو داود: ۳۸۴۶، والترمذي: ۱۸۵۳.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۵۵۷، ومسلم: ۱۶۶۳، وأبو داود: ۳۸۴۶، والترمذي: ۱۸۵۳.

(۴) صحيح لغیره.

واته: عه‌بدوئلا ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: نه‌گه‌ر خزمه‌تکاری یه‌کینکتان خواردنی بو هیتان با له‌گه‌ل خوی دابنیشینی، یان له‌خواردنه‌که‌ی پیدات، چونکه خزمه‌تکاره‌که گه‌رمای ناماده‌کردنه‌که‌ی پیکه‌وتوه‌و، دوکه‌له‌که‌ی به‌سه‌ر پروو‌خساریدا پوشتوه‌و.

بابه‌ت: خواردن له‌سه‌ر سفره

۳۲۹۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، قَالَ: مَا أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى خِوَانٍ، وَلَا فِي سُكَّرَجَةٍ، قَالَ: فَعَلَّامٌ كَانُوا يَأْكُلُونَ، قَالَ «عَلَى السُّفْرِ»^(۱).

واته: نه‌سه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌لی: هه‌رگیز پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌سه‌ر میزو سوکو‌رجه‌دا نانی نه‌خواردوه‌و، پاری گوتی: نه‌ی له‌سه‌ر چی نانیا‌ن ده‌خوارد؟ گوتی: له‌سه‌ر سفره. سکرجه: قاپیکی گچکه بووه، بو ئیشتیها خواردنیا‌ن تیکردوه.

۳۲۹۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، قَالَ: «مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَكَلَ عَلَى خِوَانٍ، حَتَّى مَاتَ»^(۲).
واته: نه‌سه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌لی: هه‌رگیز نه‌مبینیوه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌سه‌ر میز (و کورسی) نان بخوات، هه‌تا وه‌فاتیشی کرد.

بابه‌ت: هه‌لنه‌ستان له‌کاتی نان خواردن، هه‌تا سفره هه‌لده‌گیریتنه‌وه، یان خه‌لکه‌که هه‌مووی ده‌ست هه‌لده‌گرن

۳۲۹۴- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «نَهَى أَنْ يُقَامَ عَنِ الطَّعَامِ، حَتَّى يُرْفَعَ»^(۳).

واته: عایشه ﷺ ده‌گیریتنه‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌ی کردوه له‌وه‌ی که له‌سه‌ر نان خواردن هه‌لبستی، هه‌تا نان هه‌لده‌گیریتنه‌وه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۸۶، والترمذي: ۱۷۸۸ و ۲۳۶۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۸۶، والترمذي: ۱۷۸۸ و ۲۳۶۳.

(۳) ضعيف جداً.

۳۲۹۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا وُضِعَتِ الْمَائِدَةُ فَلَا يَقُومُ رَجُلٌ حَتَّى تُرْفَعَ الْمَائِدَةُ، وَلَا يَرْفَعُ يَدَهُ، وَإِنْ شَبِعَ، حَتَّى يَفْرُعَ الْقَوْمَ، وَلْيُعْذِرْ، فَإِنَّ الرَّجُلَ يُخْجَلُ جَلِيسَهُ، فَيَقْبِضُ يَدَهُ، وَعَسَى أَنْ يَكُونَ لَهُ فِي الطَّعَامِ حَاجَةٌ»^(۱).

واته: ئینو عومەر رضی اللہ عنہما ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہہرکاتیک سفرہ داخرا با کہس ہہلنہستی ہہتا سفرہ ہہلدہ گیریتہوہ، وہ با ہہتا خہ لکہ کہ تہواو دہبن و لیدہ بنہوہ دەست ہہلنہ گریئ تہ گہر تیریشی خوارد بی، تہ گہر تیری خوارد با بہ ہانہ یہ کی گونجاو بینیتہوہ (بو دەست ہہلگرتن)، چونکہ مروؤف لہ وکاتہ دا شہرم دەکات لہ دەوروبہرہ کہی و دەست دە کیشیتہوہ لہ خواردن، وہ بؤیشی ہہ یہ کہ (لہ گہل تہوہی لہ شہرمان دەست ہہلدہ گریئ) پیویستی بہ خواردنی دیکہ مابیت.

بابہت: کہس یک بخووت و دەستی

چہور بت و نہیشوردبت بؤنی خواردنہ کہی پیوہ مابیت

۳۲۹۶- عَنْ فَاطِمَةَ رضی اللہ عنہا ابْنَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا لَا يَلُومَنَّ امْرُؤٌ، إِلَّا نَفْسَهُ، يَبِيتُ وَفِي يَدِهِ رِيحٌ عَمْرٍ»^(۲).

واته: فاتیمہی رضی اللہ عنہا کچی پیغه مبهری خوا ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: تاگادارین با مروؤف (کہ تووشی ہہر شتیک بو) لؤموہو سہرزہ نشتی کہس نہکات تہنہا خووی نہ بی، کاتیک شہو دەخہوئ و دەستی بؤنی چہوری گوشتی لیدیت.

۳۲۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا نَامَ أَحَدُكُمْ، وَفِي يَدِهِ رِيحٌ عَمْرٍ، فَلَمْ يَغْسِلْ يَدَهُ، فَأَصَابَهُ شَيْءٌ، فَلَا يَلُومَنَّ، إِلَّا نَفْسَهُ»^(۳).

واته: تہبو ہورہ پرہ رضی اللہ عنہ دە گیریتہوہ، پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہہرکات یہ کیکنان خہوت و بؤنی چہوری لہ دەستہ کانی ہات، نہیشوردہوہو تووشی شتیک بو، تہوہ با گلہیی لہ کہس نہکات جگہ لہ خووی.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح لغیرہ.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۵۲، والترمذي: ۱۸۶۰.

بابهت: فہرمووکردن بو نان خواردن

۳۲۹۸- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: أُتِيَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: بِطَعَامٍ، فَعَرَضَ عَلَيْنَا، فَقُلْنَا لَا نَشْتَهِيهِ، فَقَالَ: «لَا تَجْمَعْنَ جُوعًا، وَكَذِبًا»^(۱).

واته: ئەسمائی کچی یەزید رضی اللہ عنہ دەلی: هەندیك خواردنیان بو پیغه مبهەر صلی اللہ علیہ وسلم هینا، ئەویش فەرمووی لیکردین بو خواردن، ئیمەش گۆتمان: حەزمان لی نیە، ئەویش فەرمووی: برسیتی و ناراستی بەیە کەوہ کۆمە کەنەوہ (واته: برسیتانە).

۳۲۹۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ - رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ - قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم: وَهُوَ يَتَعَدَّى فَقَالَ: «إِذْنُ فَكُلْ» فَقُلْتُ: إِنِّي صَائِمٌ، فَيَا لَهْفٍ نَفْسِي هَلَا كُنْتُ طَعِمْتُ مِنْ طَعَامِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم^(۲).

واته: ئەنەسی کوری مالیک رضی اللہ عنہ کە پیاویک بوو لە ھۆزی بەنولتەشەھل (ئەو ئەنەسە نیە کە خزمەتی پیغە مبهەری صلی اللہ علیہ وسلم کردوہ) دەلی: هاتمە خزمەت پیغە مبهەر صلی اللہ علیہ وسلم کە لەوکاتەدا نانی دەخوارد، جا فەرمووی: نزیک بەوہو بەفەرموو بخۆ، منیش گۆتم: لەپراستیدا من بەپۆژووم، بەلام زۆر بەداخەوہم بوخۆم ئاخەر نەدەکرا کە لە خواردنی پیغە مبهەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بمخواردبایە! (واته: خۆزگە نام لەگەڵ دەخوارد).

بابهت: خواردن لەناو مزگەوتدا

۳۳۰۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءِ الزُّبَيْدِيِّ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: «كُنَّا نَأْكُلُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فِي الْمَسْجِدِ الْخُبْرَ وَاللَّحْمَ»^(۳).

واته: عەبدوللای کوری حاریسی کوری جەزئی زوبەیدی رضی اللہ عنہ دەگێڕیتەوہ، دەلی: ئیمە لە سەر دەمی پیغە مبهەری خوادا صلی اللہ علیہ وسلم لە ناو مزگەوتدا نان و گۆشتان دەخوارد.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۴۰۸، والترمذي: ۷۱۵، والنسائي: ۲۲۷۴ و ۲۲۷۶ و ۲۳۱۵.

(۳) صحيح.

بابهت: خواردن به پيوه

۳۳۰۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: «كُنَّا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: نَأْكُلُ وَنَحْنُ مَمْشِي، وَنَشْرَبُ، وَنَحْنُ قِيَامٌ»^(۱).

واته: ئينو عومەر رضي الله عنه ده لئی: ئيمه له سه رده می پیغه مبهری خوادا ﷺ خوارد نمان به دم ریگا رویشته وه ده خواردو، خواردنه وه مان به پيوه ده خوارده وه.

بابهت: کوله که

۳۳۰۲- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ: «يُحِبُّ الْقَرْعَ»^(۲).

واته: ئه نه س رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهر ﷺ کوله که ی پین خوش بوو.

۳۳۰۳- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، قَالَ: بَعَثْتُ مَعِيَ أُمَّ سَلِيمٍ، مِمَّكْتَلٍ فِيهِ رُطْبٌ، إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّ أَحَدُهُ، وَخَرَجَ قَرِيبًا إِلَى مَوْلَى لَهُ، دَعَاهُ، فَصَنَعَ لَهُ طَعَامًا، فَأَتَيْتُهُ وَهُوَ يَأْكُلُ، قَالَ: قَدَعَانِي لِأَكْلٍ مَعَهُ، قَالَ: وَصَنَعَ تَرِيدَةً بِلَحْمٍ وَقَرْعٍ، قَالَ: فَإِذَا هُوَ يُعْجِبُهُ الْقَرْعُ، قَالَ: «فَجَعَلْتُ أَجْمَعُهُ، فَأُذِنِيهِ مِنْهُ، فَلَمَّا طَعِمْنَا مِنْهُ، رَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ، وَوَضَعْتُ الْمِكْتَلَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَجَعَلَ يَأْكُلُ وَيَقْسِمُ، حَتَّى فَرَعَ مِنْ آخِرِهِ»^(۳).

واته: ئه نه س رضي الله عنه ده لئی: ئومو سوله میم سه به ته یه ک خورمای پیدا ناردم بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ، منیش نه مدوزیه وه، رویشته بوو بو لای خزمه تکاریکی که لئی نزیک بوو میوانداری کردبوو، خواردنی بوو ناماده کردبوو، منیش له وکاته دا که نانی ده خوارد چومه خزمه تی، ده لئی: (پیغه مبهر ﷺ) بانگی کردم که له گه لئی بخوم، گوتی: خواردنه که له تیگوشیوی گوشت و کوله که سازکرا بوو، ده لئی: پیغه مبهر ﷺ کوله که که ی پین خوش بوو، ده لئی: منیش بوم کوده کرده وه ده مخسته به ردهستی، جا

(۱) صحیح لغیره. أخرجه الترمذی: ۱۸۸۱.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذی: ۱۸۴۹ بنحوه.

(۳) صحیح. أخرجه البخاری: ۵۴۳۶، ومسلم: ۲۰۴۱، وأبو داود: ۳۷۸۲، والترمذی: ۱۸۵۰ جميعهم بلفظ مقارب للفظ ابن ماجه.

کاتیك نانمان خوارد گه‌رایه‌وه بۆ ماله‌وه، سه‌به‌ته خورماکه‌م له‌بهر ده‌ستیدا دانا، ئنجا لئی خواردو دابه‌شی کرد هه‌تا هه‌موو ته‌واو بوون.

۳۳۰۴- عَنْ حَكِيمِ بْنِ جَابِرٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي بَيْتِهِ، وَعِنْدَهُ هَذَا الدُّبَاءُ، فَقُلْتُ: أَيُّ شَيْءٍ هَذَا قَالَ: «هَذَا الْقَرْعُ، هُوَ الدُّبَاءُ نَكَّرُ بِهِ طَعَامَنَا»^(۱).

واته: حه‌کیمی کوری جابیر له‌ باوکییه‌وه رضي الله عنه ده‌گپ‌ریته‌وه، ده‌لئی: چومه‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم له‌ ماله‌که‌ی خۆیدا، له‌وکاته‌دا له‌و کوله‌کانه‌ی له‌لا بوو، منیش گوتم: ئه‌وه‌ چ شتیکه‌؟ فه‌رمووی: ئه‌وه‌ کوله‌که‌یه‌ که‌ خواردنی خۆمان به‌ هۆیه‌وه‌ زۆر ده‌که‌ین.

بابه‌ت: گوشت

۳۳۰۵- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «سَيِّدُ طَعَامِ أَهْلِ الدُّنْيَا، وَأَهْلُ الْجَنَّةِ اللَّحْمُ»^(۲).

واته: ئه‌بو ده‌رداء رضي الله عنه ده‌لئی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: گه‌وره‌ی خواردنی خه‌لکی دنیاو به‌هه‌شت گوشته.

۳۳۰۶- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه، قَالَ: «مَا دُعِيَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، إِلَى لَحْمٍ قَطُّ، إِلَّا أَجَابَ، وَلَا أُهْدِيَ لَهُ لَحْمٌ قَطُّ، إِلَّا قَبِلَهُ»^(۳).

واته: ئه‌بو ده‌رداء رضي الله عنه ده‌لئی: هه‌رگیز نه‌بووه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم بانگه‌یشت کرابی بۆ گوشت خواردن و نه‌چوو بیت، وه‌ نه‌بووه‌ گوشتی به‌ دیاری بۆ هاتبی و وه‌رینه‌ گرتبی.

بابه‌ت: باشترین گوشت

۳۳۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «أَتَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ يَوْمٍ بِلَحْمٍ، فَرَفَعَ إِلَيْهِ الدَّرَاعُ، وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ، فَتَهَسَّ مِنْهَا»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف جداً.

(۳) ضعیف جداً.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۳۴۰، ومسلم: ۱۹۴، والترمذي: ۲۴۳۴ مطولاً عندهم. و ۱۸۱۳.

واته: نه بو هوره يره ﷺ ده لئ: رُوژنک گوشت هينرايه خزمهت پيغهمبهرى خوا ﷺ، جا دهستيكي گوشته كه يان بو هينا، پيغهمبهرى ﷺ حهزى به گوشتى دهست دههات، بويه به ددانه كانى لئى ده كرده وه.

۳۳۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رضي الله عنه، يُحَدِّثُ ابْنَ الزُّبَيْرِ رضي الله عنه، وَقَدْ نَحَرَ لَهُمْ جَزُورًا، أَوْ بَعِيرًا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: وَالْقَوْمُ يُلْقُونَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ اللَّحْمَ يَقُولُ: «أَطْيَبُ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ»^(۱).

واته: عهبدو للاى كورى جه عفه ر رضي الله عنه ده گيرته وه، كه قسهى بو ئينو زوبه ير رضي الله عنه گيراوه ته وه و له و كاتهيدا كه و شتر يان بو سه ر بريوون، بوى گيراوه ته وه كه خه لكى گوشتيان بو پيغهمبهرى خوا ﷺ ده هينا، وه گوئى له پيغهمبهرى خوا ﷺ بو وه كه ده يفه رموو: خو شترين و با شترينى گوشت گوشتى پشته (پشته مهزه).

بابهت: گوشتى برژاوى

۳۳۰۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: «مَا أَعْلَمُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، رَأَى شَاءَ سَمِيطًا، حَتَّى لِحِقَ بِاللَّهِ ﷻ»^(۲).

واته: نه نه سى كورى مالك رضي الله عنه ده لئ: نه زمانيوه پيغهمبهرى خوا ﷺ مه رى برژاوى ديتبى و خوار ديتبى هه تا گه يشته وه به خوا ﷻ (واته: هه تا وه فاتى كرد).

۳۳۱۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: «مَا رَفَعَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَضُلٌ شِوَاءٍ قَطُّ، وَلَا حُمِلَتْ مَعَهُ طِنْفِسَةٌ»^(۳).

واته: نه نه سى كورى مالك رضي الله عنه ده لئ: هه رگيز گوشتى برژاوى زياده له به رده ستى پيغهمبهرى خوا ﷺ هه لئه گيراوه ته وه هه رگيز راخه ريشى بو هه لئه گيراوه.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۳۸۵ و ۶۴۵۷.

(۳) ضعيف الإسناد.

تیبینی: واته: ههرگیز نه وه نده گوشتی برژاوی له بهردهست نه بووه بمیئته وه، یان که م بووه، یان دابهشی کردوه، وه ههرگیزیش راخه ری به دواوا هه لئه گراوه بو له سه ر دانیشن، چونکه نه وه بارگرانی تیدا بووه و کاری نه وانه بووه که خوشگوزهران و نه هلی دنیا بوون.

۳۳۱۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الْجَزْءِ الزُّبَيْدِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم طَعَامًا فِي الْمَسْجِدِ، لَحْمًا قَدْ شُوِيَ، فَمَسَحْنَا أَيْدِيَنَا بِالْحَصْبَاءِ، ثُمَّ قُمْنَا نُصَلِّي، وَلَمْ نَتَوَضَّأْ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری حاریسی کوری جه زئی کوری زوبهیدی رضی اللہ عنہ ده لی: له خزمهت پیغه مبهری خوادا صلی اللہ علیہ وسلم به به که وه له ناو مزگه وتدا گوشتی برژاومان خوارد، نجا دهستان له زهوی و بهردو خو له که ی هه لسوو (له جیاتی شور دنه وه)، پاشان هه لساین بو نوژکردن و دهستنوژمان نه گرته وه.

بابهت: گوشتی وشکراوه

۳۳۱۲- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم رَجُلٌ، فَكَلَّمَهُ، فَجَعَلَ تَزَعُدُ فَرَائِضُهُ، فَقَالَ لَهُ: «هَوْنٌ عَلَيْكَ، فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ، إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ» قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: إِسْمَاعِيلُ وَحَدَهُ، وَصَلَّهُ^(۲).

واته: نه بو مه سهوود رضی اللہ عنہ ده لی: پیاویک هاته خزمهت پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم قسه ی له گه ل کرد، کابراش ده له رزی و ده ترسا، نجا پیتی فهرموو: له سه رخوبه خو من پادشا نیم، من کوری ئافره تیکم که گوشتی وشکراوه ی ده خوارد.

۳۳۱۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «لَقَدْ كُنَّا نَرْفَعُ الْكِرَاعَ، فَيَأْكُلُهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم بَعْدَ خَمْسِ عَشْرَةَ مِنَ الْأَصْحَابِ»^(۳).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده لی: ئیمه له پیچکه ی ئازه لمان هه لئه گرت، جا پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له دوا ی یازده روژ له قوربانیکردن ده بخوارد.

(۱) صحیح دون مسح الأیدی. أخرجه الترمذي: ۱۶۶۰.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۲۳ و ۵۵۷۰، ومسلم: ۱۹۷۱، وأبو داود: ۲۸۱۲، والترمذي: ۱۵۱۱، والنسائي: ۴۴۳۲.

بابهت: جگه رو سپل (سپه لاک)

۳۳۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «أُحِلَّتْ لَكُمْ مَيْتَتَانِ وَدَمَانٍ، فَأَمَّا الْمَيْتَتَانِ، فَالْحَوْثُ وَالْجَرَادُ، وَأَمَّا الدَّمَانِ، فَالْكَبِدُ وَالطَّحَالُ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عومهر رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: دوو مرداره وه بوو و دوو خوینتان بو جه لال کراوه، جا مرداره کان (ئه وانه ی که کوشتنه وه بیان ناوی): ماسی و کولله ن، وه دوو خوینه کانیش: جگه رو سپلن.

بابهت: خوین

۳۳۱۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «سَيِّدُ إِدَامِكُمُ الْمِلْحُ»^(۲).

واته: ئه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: گه وره ترینی پیخوره کانتان خوئییه.

بابهت: به پیخورکردنی سرکه

۳۳۱۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «نِعْمَ الْإِدَامُ الْخَلُّ»^(۳).

واته: عایشه رضي الله عنها ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: سرکه له باشتزینی پیخوره کانه.

۳۳۱۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «نِعْمَ الْإِدَامُ الْخَلُّ»^(۴).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: سرکه له باشتزینی پیخوره کانه.

(۱) حسن.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۵۱، والترمذی: ۱۸۴۰.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۵۲، وأبو داود: ۳۸۲۰ و ۲۸۲۱، والترمذی: ۱۸۳۹.

۳۳۱۸- عَنْ أُمِّ سَعْدٍ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيَّ عَائِشَةَ، وَأَنَا عِنْدَهَا، فَقَالَ: «هَلْ مِنْ غَدَائِي؟» قَالَتْ: عِنْدَنَا خُبْزٌ، وَمَرٌّ، وَخَلٌّ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «نِعْمَ الْإِدَامُ الْخَلُّ، اللَّهُمَّ بَارِكْ فِي الْخَلِّ، فَإِنَّهُ كَانَ إِدَامَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي، وَلَمْ يَفْتَقِرْ بَيْتٌ فِيهِ خَلٌّ»^(۱).

واته: نومو سه عد رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا هات بو مالی عائشه و منیش له لای نه و بووم، ئنجا پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا فهرمووی: ئایا هیچ خوارد تیکمان هه یه؟ گوتی: نان و خورماو سرکه مان هه یه، ئنجا پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا فهرمووی: سرکه له باشرینی پیخوره کانه، خودایه به ره که ت بخته سرکه وه، چونکه پیخوری پیغه مبهرانی پیش منیش بووه، هه ر مالتیکیش سرکه ی تیدایی هه ژار نابیی.

بابهت: زهیت

۳۳۱۹- عَنْ عُمَرَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اتَّذِمُوا بِالزَّيْتِ، وَادَّهِنُوا بِهِ، فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةِ مُبَارَكَةٍ»^(۲).

واته: عومر رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا فهرمووی ته تی: زهیت بکه نه پیخورو، سه رو ریش و جهسته ی پی چه ور بکه ن، چونکه زهیت له دارنکی به پیت و فه ر به ره م هاتووه.

۳۳۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُوا الزَّيْتِ، وَادَّهِنُوا بِهِ، فَإِنَّهُ مُبَارَكٌ»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری سه عید له باپیره وه ده گپریته وه، ده لئی: گویم له نه بو هورپه په رضی اللہ عنہ بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا فهرمووی ته تی: زهیت بخون و، جهسته ی پی چه ور بکه ن، چونکه به پیت و موباره که.

(۱) موضوع.

(۲) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۸۵۱.

(۳) ضعيف.

بابهت: شیر

۳۳۲۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، تَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أُتِيَ بِلَبَنٍ، قَالَ: «بَرَكَهٌ أَوْ بَرَكَتَانِ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: کاتیک شیریان بو پیغمبهری خوا ﷺ ده هینا ده یفه رموو: بیت و فهرو بهره که تیکه، به لکو دوو جار بهره که ته (هم خواردنه وه یه وه همیش پی تیر ده خوی).

۳۳۲۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَطْعَمَهُ اللَّهُ طَعَامًا، فَلْيَقُلِ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ، وَارْزُقْنَا خَيْرًا مِنْهُ، وَمَنْ سَقَاهُ اللَّهُ لَبَنًا، فَلْيَقُلِ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ، وَزِدْنَا مِنْهُ، فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ مَا يُجْزِي مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ، إِلَّا اللَّبَنُ»^(۲).

واته: نینو عبباس رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغمبهری خوا ﷺ فهرموو یه تی: هر که سیک خوا خواردنیکی پیدا بلئی: خودایه بهره که ت و فهری تیخه بومان و باشرمان پییده، وه هر که س خوا شیری خواردنه وه ی پیدا، با بلئی: خودایه بومان بهره که تدار بکه و بومان زیاد بکه، له راستیدا نه مزانیوه هیچ شتیک وه کو شیر به بری خواردن و خواردنه وه بکه وی.

بابهت: شیرینی

۳۳۲۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُحِبُّ الْحُلْوَاءَ وَالْعَسَلَ»^(۳).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغمبهری خوا ﷺ چه زی به شیرینی و هه نگوین ده کرد. الحلواء: وه کو هه لواو په لوی به دوشاوو شیرینیبه کانی دیکه یه.

(۱) ضعيف.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۷۳۰، والترمذي: ۳۴۵۵.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۲۶۸، ومسلم: ۱۴۷۴، وأبو داود: ۳۷۱۴ و ۳۷۱۵ ثلاثهم مطولاً، والترمذي: ۱۸۳۱.

بابهت: خواردنی ترۆزی و خورما بهیه که وه

۳۳۲۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَتْ أُمِّي تُعَالِجُنِي لِلسُّمْنَةِ، تُرِيدُ أَنْ تُدْخِلَنِي عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: «فَمَا اسْتَقَامَ لَهَا ذَلِكَ، حَتَّى أَكَلْتُ الْقِتَاءَ بِالرُّطْبِ، فَسَمِنْتُ كَأَحْسَنِ سِمْنَةٍ»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئی: دایکم ده یویست چاره سه ری قه له ویم بۆ بکات، (چونکه) ده یویست به بوکی بمبات بۆ پیغه مبه ری خوا ﷺ، جا نه وه ی ده یویست بۆی نه ده هاته دی، هه تا خورمای تازهو ترۆزیم به یه که وه خوارد، نه و جار به جواترین شیوه قه له و بووم.

۳۳۲۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «يَأْكُلُ الْقِتَاءَ بِالرُّطْبِ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری جه عه فر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئی: بینومه که پیغه مبه ری خوا ﷺ ترۆزی و خورمای به یه که وه ده خوارد.

۳۳۲۶- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَأْكُلُ الرُّطْبَ بِالطَّبِيخِ»^(۳).

واته: سه هلی کوری سه عد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئی: پیغه مبه ری خوا ﷺ خورمای تازهو کاله کی به یه که وه ده خوارد.

بابهت: خورما

۳۳۲۷- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «بَيْتٌ لَا تَمَرَ فِيهِ جِئَاعُ أَهْلِهِ»^(۴).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموو به تی: هه ر مائیک خورمای تیدا نه بیته، نه وه خیزانی نه و ماله برسیه (به تابهت نه و کات، چونکه خواردنی سه ره کی بووه وه کو گه نم و نانی ئیستا).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۹۰۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۴۰، ومسلم: ۲۰۴۳، وأبو داود: ۳۸۳۵، والترمذي: ۱۸۴۴.

(۳) صحیح.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۴۶، وأبو داود: ۳۸۳۱، والترمذي: ۱۸۱۵.

۳۳۲۸- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ جَدَّتِهِ سَلَمَى، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «بَيِّتٌ لَا تَمُرَ فِيهِ، كَأَلْبَيْتِ لَا طَعَامَ فِيهِ»^(۱).

واته: عوبه‌یدوللای کوری نه‌بو پافیع رضی اللہ عنہ له‌ سه‌مای داپیره‌وه‌ ده‌گیریتته‌وه‌، که‌ پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: مالیک‌ خورمای تیدا نه‌بی و‌ه‌ کو‌ئه‌وه‌ وایه‌ هیج‌ خواردنیکی‌ تیدا نه‌بیت.

بابه‌ت: نۆبه‌ره‌ی به‌روبووم

۳۳۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم كَانَ إِذَا أُتِيَ بِأَوَّلِ الثَّمَرَةِ قَالَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا، وَفِي ثَمَارِنَا، وَفِي مُدُنَا، وَفِي صَاعِنَا، بَرَكَتَةً مَعَ بَرَكَتِهِ، ثُمَّ يُتَاوَلُهُ أَضْعَرَ مَنْ بِحَضْرَتِهِ مِنَ الْوُلْدَانِ»^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌یره‌ رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه‌، هه‌رکات نۆبه‌ره‌ی به‌روبوومیان بو‌ پیغه‌مبه‌ری‌ خوا صلی اللہ علیہ وسلم ده‌هینا ده‌یفه‌رموو: خودایه‌ به‌ره‌که‌ت بپژینه‌ به‌سه‌ر شارو به‌روبووم و‌ مشت و‌ پتوانه‌ماندا، به‌ره‌که‌ت له‌گه‌ل به‌ره‌که‌ت (بپژینه‌ به‌سه‌رماندا)، پاشان ده‌یدا به‌ بچوکتیرین مندال له‌ ناماده‌بووه‌ کاندا.

بابه‌ت: خواردنی فه‌ریکه‌ خورما به‌ خورماوه‌

۳۳۳۰- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «كُلُوا الْبَلَحَ بِالثَّمَرِ، كُلُوا الْخَلْقَ بِالْجَدِيدِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَغْضَبُ، وَيَقُولُ بَقِيَ ابْنُ آدَمَ، حَتَّى أَكَلَ الْخَلْقَ بِالْجَدِيدِ»^(۳).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری‌ خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: خورمای وشک (یان فه‌ریکه‌ خورما) له‌گه‌ل خورمای پیگه‌یشتوو بخۆن، کۆنه‌کان به‌ تازه‌کانه‌وه‌ بخۆن، چونکه‌ شه‌یتان پنی‌ تووره‌ ده‌بی و‌ ده‌لی: ئاده‌میزاد مایه‌وه‌ هه‌تا کۆنه‌که‌شی له‌گه‌ل تازه‌که‌ خوارد.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۳۷۳، والترمذی: ۳۴۵۴.

(۳) موضوع.

بابهت: نههی کردن له خواردنی خورما دوو دانه دانه پیکهوه

۳۳۳۱- عَنْ جَبَلَةَ بْنِ سُحَيْمٍ رضی الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ يَقْرَنَ الرَّجُلُ بَيْنَ التَّمْرَتَيْنِ، حَتَّى يَسْتَأْذِنَ أَصْحَابَهُ»^(۱).

واته: جه به لهی کوری سوحهیم رضی الله عنه ده لئی: گویم له ئینو عومه ر بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله نههی کرده که پیاو دوو خورما دوو خورما پیکه وه بخوات مه گهر مؤلهت له هاوړیکانی وه ربگریت.

۳۳۳۲- عَنْ سَعْدِ رضی الله عنه، مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ، وَكَانَ سَعْدٌ يَخْدُمُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله، وَكَانَ يُعْجِبُهُ حَدِيثُهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله: «نَهَى عَنِ الْإِقْرَانِ» يَعْنِي فِي التَّمْرِ^(۲).

واته: سه عدی رضی الله عنه خزمه تکاری نه بو به کر که خزمه تی پیغه مبهری صلی الله علیه و آله ده کردو کاریگهر بوو به فهرمووده کانی ده گپریته وه، پیغه مبهر صلی الله علیه و آله نههی کرده له خواردنی دوو خورما دوو خورما به یه که وه، واته: له خورما دا.

بابهت: پشکیننی خورما

۳۳۳۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، أُنِيَ بِتَمْرٍ عَتِيقٍ، فَجَعَلَ يُفْتَشُهُ»^(۳).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی الله عنه ده لئی: خورمای کونیان بو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله هیتا، منیش بینیم پیغه مبهر صلی الله علیه و آله ده پیشکین (له بهر هه بوونی کرم له ناویاندا).

بابهت: خواردنی خورماو که ره پیکهوه

۳۳۳۴- عَنْ ابْنِ بُسْرِ السُّلَمِيِّ رضی الله عنه، قَالَ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، فَوَضَعَنَا تَحْتَهُ قَطِيفَةً لَنَا، صَبَبْنَاهَا لَهُ صَبًّا، فَجَلَسَ عَلَيْهَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ صلی الله علیه و آله عَلَيْهِ الْوَحْيَ فِي بَيْتِنَا، وَقَدَّمْنَا لَهُ زُبْدًا، وَمَرًّا، وَكَانَ يُحِبُّ الزُّبْدَ صلی الله علیه و آله^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۵۵، ومسلم: ۲۰۴۵، وأبو داود: ۱۸۱۴.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۸۳۲.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۸۳۷.

واته: دوو کوره که ی بوسپی سوله می ﷺ ده گیرنه وه، که گوتویانه: پیغه مبهری خوا ﷺ هاته مالان، تیمهش راخه رنکان بو راخست و ناومان لیپرژاندو له سهری دانیشت، جا هر له ماله که ی تیمه دا خوا ی ﷺ وه حی دابه زانده سهر، تیمهش که ره و خورامان بو دانا، وه پیغه مبهر ﷺ که ره ی پی خوش بوو.

بابهت: نانی ناردی سپی

۳۳۳۵- عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ ﷺ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: سَأَلْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ: هَلْ رَأَيْتَ النَّبِيَّ؟ قَالَ: «مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ، حَتَّى فِضَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ». فَقُلْتُ: فَهَلْ كَانَ لَهُمْ مَنَاجِلٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ? قَالَ: «مَا رَأَيْتُ مُنْخَلًا، حَتَّى فِضَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ». قُلْتُ: فَكَيْفَ كُنْتُمْ تَأْكُلُونَ الشَّعِيرَ غَيْرَ مَنْخُولٍ؟ قَالَ: «نَعَمْ كُنَّا نَنْفُخُهُ، فَيَطِيرُ مِنْهُ مَا طَارَ، وَمَا بَقِيَ تَرَيْنَاهُ»^(۱).

واته: عه بدولعه زیزی کوری نه بو حازیم ﷺ ده لی: باو کم بوی گیرامه وه و گوتی: پرسیارم له سه هلی کوری سه عد کرد: نایا نانی سپیت دیتوو؟ گوتی: هه تا پیغه مبهری خوا ﷺ وه فاتیشی کرد نانی سپیم نه دیتوو؟ گوتم: نایا له سه ره ده می پیغه مبهری خوا دا ﷺ هیله کیان هه بوو؟ گوتی: هه تا پیغه مبهری خوا ﷺ وه فاتیشی کرد هیله کم نه دیتوو، گوتم: نه ی چون ناردی جوتان ده کرده نان و ده تان خوارد به بی دایترتن؟ گوتی: به لی، تیمه فوومان لیده کرد، جا نه وه ی ده پرؤشت ده پرؤشت، نه وه شی ده مایه وه ناومان لیده داو ده مان کرده هه ویر.

هیله ی: بو دایترانی نارد به کاردی تا کو نه و تو نکله گه نم و جویه ی له گه ل نارد هه که به جیای بکاته وه.

۳۳۳۶- عَنْ أُمِّ أَيْمَنَ ﷺ، أَنَّهَا غَزَبَتْ دَقِيقًا، فَصَنَعَتْهُ لِلنَّبِيِّ ﷺ رَغِيفًا، فَقَالَ: «مَا هَذَا؟» قَالَتْ: طَعَامٌ تَصْنَعُهُ بِأَرْضِنَا، فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَصْغَعَ مِنْهُ لَكَ رَغِيفًا، فَقَالَ: «رُدِّيهِ فِيهِ، ثُمَّ اغْنِيهِ»^(۲).

واته: نومو نه یمن ﷺ ده گیرته وه، که ناردی دایترتوو وه کولیره ی بو پیغه مبهر ﷺ لی دروست کردوه، (پیغه مبهر ﷺ) فهرموویه تی: نه وه چیه؟ گوتوویه تی: نه وه

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۱۳، والترمذي: ۲۳۶۴.

(۲) حسن الإسناد.

خواردنپىكە كە لەلاى ئىمە دروست دە كرى و منىش وىستم كولىرەى بۇ جەنابت لى دروست بكەم، ئەوئىش فەرمووى: دابىژراو كەى لە گەل تىكەل بكەو، پاشان بىشىلە بۇ ھەوئىر.

۳۳۳۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: «مَا رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَغِيْفًا مُحَوَّرًا، يُوَاحِدٍ مِنْ عَيْنَيْهِ، حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ»^(۱).

واتە: ئەنەسى كورى مالىك رضي الله عنه دەلى: ھەرگىز پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم كولىرەى كى بە چاۋەكانى خۆى نەدېتېو كە ئاردا كەى دابىژراو بىت، ھەتا گەبىشتەو بە خوا.

بابەت: نانى تازەو تەنك (نانى تىرى)

۳۳۳۸- عَنِ ابْنِ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: زَارَ أَبُو هُرَيْرَةَ قَوْمَهُ - يَعْنِي قَرْبَةَ، أَظْنُهُ قَالَ يُبْنَى - فَأَتَوْهُ بِرُقَاقٍ مِنْ رُقَاقِ الْأَوَّلِ، فَبَكَى، وَقَالَ: «مَا رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم هَذَا بِعَيْنِهِ قَطُّ»^(۲).

واتە: ئىبنو عەتەئ لە باۋكېيەو دە گېرېتەو، دەلى: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه سەردانى خزمەكانى خۆى كرد، واتە: لە گوندېك، وابدانم گوتى: يوبنا، جا نانى تازەو تەنكىان بۇ ھىنا (نانى تىرى) لەو نەنەى كە سەرەتا كرابوون (گەرمە تەندوور)، ئەوئىش گىراو گوتى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم ھەرگىز بە چاۋەكانى خۆى ئەو جۆرە نەنەى نەبىنى.

۳۳۳۹- حَدَّثَنَا قَتَادَةُ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا نَأْتِي أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ - قَالَ إِسْحَاقُ: وَخَبَّازُهُ قَائِمٌ، وَقَالَ الدَّارِمِيُّ: وَخَوَانُهُ مَوْضُوعٌ - فَقَالَ يَوْمًا: «كُلُوا فَمَا أَعْلَمُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، رَأَى رَغِيْفًا مُرَقَّقًا، بِعَيْنِهِ، حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ وَلَا شَاءَ سَمِيْطًا، قَطُّ»^(۳).

واتە: قەتادە بۆى گېراينەو، گوتى: ئىمە دەچوون بۇ لاى ئەنەسى كورى مالىك رضي الله عنه، ئىسحاق گوتى: نەنەواكەى لەوئى بوو، دارىمىش گوتى: سەفرەى راخراو بوو، جا پۇزىك ئەنەس گوتى: بخۆن، نەمزانىو پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم كە كولىرەى ئاردى سېى بە چاۋەكانى خۆى بىنىبى ھەتا گەبىشتەو بە خوا، ۋە ھەرگىز مەرى برزاۋىشى نەبىنىو.

(۱) ضعيف الإسناد.

(۲) ضعيف الإسناد.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۳۸۵ و ۶۴۵۷.

۳۳۴۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: أَوَّلُ مَا سَمِعْنَا بِالْفَالُودَجِ، أَنَّ جَبْرِيلَ عليه السلام، أَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: إِنَّ أُمَّتَكَ تُفْتَحُ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ، فَيَقَاضُ عَلَيْهِمْ مِنَ الدُّنْيَا، حَتَّىٰ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الْفَالُودَجَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «وَمَا الْفَالُودَجُ؟» قَالَ: يَخْلُطُونَ السَّمْنَ وَالْعَسَلَ جَمِيعًا، فَشَهَقَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم لِذَلِكَ شَهَقَةً^(۱).

واته: ئيبنو عه عباس رضي الله عنه ده لئى: به كه م جار كه ناوى «الفالودج» مان بيست ته وه بوو كه جبريل عليه السلام هات بو خرمهت پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم، جا فه رموى: بينگومان ئوممه ته كهت ولا تيكي زوريان بو پرگار ده بى و دونيا روويان تيده كات و به سه رياندا ده پرژيت، به جورنك هه تا «الفالودج» يش ده خون، ئنجا پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فه رموى: «الفالودج» چيه؟ جبريل فه رموى: روون و هه نگوين تيكه ل ده كه ن به يه كه وه، ئنجا پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم له بهر نه وه وه واله گريان له سينگيدا ده هات و ده چوو.

بابهت: تيكه لكردنى روون به نانه وه

۳۳۴۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ يَوْمٍ: «وَدِدْتُ لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا حُبْرَةً بَيَضَاءَ، مِنْ بُرَّةِ سَمْرَاءَ، مُلْبَقَّةٍ بِسَمْنٍ، نَأْكُلُهَا» قَالَ: فَسَمِعَ بِذَلِكَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَاتَّخَذَهُ، فَجَاءَ بِهِ إِلَيْهِ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «(فِي أَيِّ شَيْءٍ كَانِ، هَذَا السَّمْنُ؟)» قَالَ: فِي عَكَّةَ صَبَّ، قَالَ: «فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَهُ»^(۲).

واته: ئيبنو عومهر رضي الله عنه ده لئى: روژنيكيان پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم فه رموى: خوژگه نانيكي سپيان هه بوايه كه له گه نم بوايه و به روون چه ورمان بكر دبايه و بمانخواردبايه، راوى ده لئى: پياويك له نه نصاره كان گوئى لئيوو په يداى كردو هينايه خزمه تى، ئنجا پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم فه رموى: نه و روونه له چيدا هه لگير ابوو؟ گوئى: له پيستی بز نمزه دا، راوى گوئى: پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم لئى نه خوارد.

۳۳۴۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: صَنَعْتُ أُمَّ سَلِيمٍ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم: حُبْرَةً، وَصَعْتُ فِيهَا شَيْئًا مِنْ سَمْنٍ، ثُمَّ قَالَتْ: اذْهَبْ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَادْعُهُ قَالَ: فَأَتَيْتُهُ، فَقُلْتُ: أُمِّي تَدْعُوكَ، قَالَ، فَقَامَ، وَقَالَ: لِمَنْ كَانَ عِنْدَهُ مِنَ النَّاسِ «قَوْمُوا» قَالَ: فَسَبَقْتُهُمْ إِلَيْهَا، فَأَخْبَرْتُهَا، فَجَاءَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «هَاتِي

(۱) موضوع المتن.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۸۱۸.

مَا صَنَعْتَ» فَقَالَتْ: إِنَّمَا صَنَعْتُهُ لَكَ وَحَدَّكَ، فَقَالَ: «هَاتِيهِ» فَقَالَ: «يَا أَنَسُ أَدْخِلْ عَلَيَّ عَشْرَةَ عَشْرَةَ» قَالَ، فَمَا زِلْتُ أَدْخِلُ عَلَيْهِ عَشْرَةَ عَشْرَةَ، فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، وَكَانُوا ثَمَانِينَ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئی: نوممو سولهیم نانتیکی بو پیغهمبر ﷺ دروست کرد که که میک پونی پیوه کرد، پاشان گوتی: بچو بو خزمهت پیغهمبر ﷺ و بانگی بکه، گوتی: منیش هاتمه خزمهتی و گوتم: دایکم بانگت ده کات، گوتی: نهویش ههستاو به و خه لکه ی له ده وری بوون فهرمووی: ههستن، گوتی: منیش پیش هه موویان چوومه وه و هه و آلم پیدا، نجا پیغهمبر ﷺ فهرمووی: نه وه ی دروستت کردوه بیهینه، نوممو سولهیم گوتی: ناخر خو من ته نها بو تو م دروست کردبوو ته نها بهشی تویه، نهویش فهرمووی: بیهینه، نجا پیغهمبر ﷺ فهرمووی: نه ی نه نه س ده که س ده که س بیانیره ژووری، نه نه س گوتی: به رده وام ده که س ده که س ده نارده خزمهتی، جا هه موویان تیر خواردیان و ژماره شیان هه شتا که س بوو.

بابهت: نانی گهنم

۳۳۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا شَبِعَ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، تَبَاعًا مِنْ خُبْزِ الْحِنْطَةِ، حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ ﷻ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئی: سویند به و زاته ی گیانی منی به دهسته هه رگیز پیغهمبری خوا ﷺ سی پوژ به دوای یه کدا له نانی گهنم تیری نه خواردووه، هه تا خوی ﷻ گپراهه وه بولای خوی.

۳۳۴۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «مَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْذُ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ، ثَلَاثَ لَيَالٍ تَبَاعًا، مِنْ خُبْزِ بُرٍّ، حَتَّى تُوَفِّيَ ﷻ»^(۳).

واته: عایشه ﷺ ده لئی: مال و خیزانی پیغهمبر ﷺ له وکاته ی که هاتوونه مه دینه سی شه و به دوای یه کدا تیریان نه خواردووه له نانی گهنم هه تا کو وه فاتیشی کرد ﷺ.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۷۸، ومسلم: ۲۰۴۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۷۴، ومسلم: ۲۹۷۶، والترمذي: ۲۳۵۸.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۱۶، ومسلم: ۲۹۷۰ وانظر ۳۳۴۶.

بابهت: نانی جو

۳۳۴۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «لَقَدْ تُوِّفِيَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم، وَمَا فِي بَيْتِي مِنْ شَيْءٍ، يَأْكُلُهُ دُو كَيْدٍ، إِلَّا شَطْرُ شَعِيرٍ، فِي رَفِّ لِي، فَأَكَلْتُ مِنْهُ، حَتَّى طَالَ عَلَيَّ، فَكَلْتُهُ فَفَنَيْتُ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم وه فاتمی کرد له کاتیکدا هیج شتیک له مالّه که مدا نه بوو که گیان له بهر ده یخوات جگه له هه ندیک جو نه بهن له ناو تاقه یه کدا بوو، منیش لیم خوارد تا ماوه یه کی دوورو دریز، ئنجا پیوام (جا که پیوانه م کرد) زوو به ماوه یه کی که م کوتایی پنهات.

۳۳۴۶- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «مَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ صلی اللہ علیہ وسلم، مِنْ خُبْزِ الشَّعِيرِ، حَتَّى قُبِضَ»^(۲).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: هه تا پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم وه فاتیشی کرد مال و خیزانی پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم له نانی جو تیریان نه خوارد.

۳۳۴۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَبِيتُ اللَّيَالِي الْمُمْتَابِعَةَ طَائِبًا، وَأَهْلُهُ لَا يَجِدُونَ الْعِشَاءَ، وَكَانَ عَامَّةَ خُبْزِهِمْ، خُبْزُ الشَّعِيرِ»^(۳).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم چه ندین شهو به دوای یه کدا به سکی خالییه وه شهو ده نوست، وه خیزانه که شی خواردنی شهویان ده سنه ده که وت، وه زوربه ی خواردنه که شیان نانی جو بوو.

۳۳۴۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: لَيْسَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم الصُّوفَ، وَاحْتَدَى الْمَخْصُوفَ وَقَالَ: «أَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم بِشَعًا، وَلَيْسَ خَشْتًا»، فَقِيلَ لِلْحَسَنِ، مَا الْبَشَعُ قَالَ: «غَلِيظُ الشَّعِيرِ، مَا كَانَ يُسْبِغُهُ، إِلَّا بِجُرْعَةِ مَاءٍ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۹۷، ومسلم: ۲۹۷۳، والترمذي: ۲۴۶۷.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۷۰/۲۲، والترمذي: ۲۳۵۷ وانظر ۳۳۴۴.

(۳) حسن صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۳۶۰.

(۴) ضعيف.

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ پو شاکي خوری له بهرده کردو نه علی پینه کراوی له پیی ده کرد، وه گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ خواردنی زبرو ره قی ده خواردو پو شاکي زبری له بهرده کرد، گوترا به حه سهن: «البشع» چیه؟ گوتی: جو ی زبرو ره ق که به بیی ناو قوت نه ده درا.

بابهت: لیگرتنه وه له خواردن و ناپه سهندی زورخوری

۳۳۴۹- عَنِ الْمُقَدَّامِ بْنِ مَعْدٍ يَكْرِبُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا مَلَأَ آدَمِيَّ وَعَاءَ شَرًّا مِنْ بَطْنٍ، حَسْبُ الْآدَمِيِّ، لُقَيْمَاتٌ يُقْمَنَ صَلْبُهُ، فَإِنْ غَلَبَتِ الْآدَمِيَّ نَفْسُهُ، فَتَلْتُ لِلطَّعَامِ، وَتَلْتُ لِلشَّرَابِ، وَتَلْتُ لِلنَّفْسِ»^(۱).

واته: میقدامی کوری مه عدی که ریب ﷺ ده گپرتنه وه، ده لئ: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: خهراپترین ده فر که ناده میزاد پری ده کات گه ده به تی، چه ند پاروویه ک بو ناده میزاد به سه که بتوانی خوی پیی رابگریت، خو ته گهر ههر نه فسی به سه ریدا زال بوو (با گه ده ی بکاته سی به ش)، با به شیکی بو خواردن بی و به شیکی بو خواردنه وه و به شیکیسی بو هه ناسه دان.

۳۳۵۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: تَجَشَّأَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «كُفَّ جُشَاءَكَ عَنَّا، فَإِنَّ أَطْوَلَكُمْ جُوعًا، يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَكْثَرُكُمْ شَبَعًا فِي دَارِ الدُّنْيَا»^(۲).

واته: ئیبو عومر ﷺ ده لئ: پیاوئک له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ قرقینه یدا، جا پیغه مبهردا ﷺ فه رموو ی: قرقینه که ت له ئیمه دوور بخه وه، چونکه بیگومان برسیتین که س له ئیوه له روژی قیامه تدا نه وه که سه یه که له و دنیا به دا تیرتر بووه.

۳۳۵۱- عَنْ عَطِيَّةِ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ سَلْمَانَ، وَأُكْرَةَ عَلَى طَعَامٍ يَأْكُلُهُ، فَقَالَ: حَسْبِي، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ شَبَعًا فِي الدُّنْيَا، أَطْوَلُهُمْ جُوعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۳).

(۱) صحیح بطرقه. أخرجه الترمذي: ۲۳۸۰.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۴۷۸.

(۳) ضعيف.

واته: عه‌تیه‌ی کوری عامیری جوهه‌نی ﷺ ده‌لئ: بیستم له سه‌لمان که زوری لیکراوه له‌سه‌ر خواردنیک تا بیخوات، ئه‌ویش گوتوویه‌تی: به‌سمه، بیگومان بوخوم گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: بیگومان ئه‌و که‌سه‌ی که تیرترین که‌سه له دونیادا، ئه‌و برسیت‌ترین که‌سه له رۆژی قیامه‌تداو زورترین ماوه له برسینه‌تیدا ده‌بیته.

بابه‌ت: ئه‌وه‌ی که ئه‌گه‌ر هه‌رچی هه‌زته‌ بو چوو بیخۆی به‌ زیاده‌ره‌وی ئه‌ژمار ده‌کریت

۳۳۵۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنَ السَّرْفِ، أَنْ تَأْكُلَ كُلَّ مَا اسْتَهَيْتَ»^(۱).

واته: ئه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: بیگومان هه‌رچی هه‌زته‌ بوچوو توش بیخۆی ئه‌وه به‌ زیاده‌ره‌وی ئه‌ژمار ده‌کریت.

بابه‌ت: نه‌هی کردن له فریدانی خواردن

۳۳۵۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ الْبَيْتَ، فَرَأَى كِسْرَةَ مَلْطَاءَ، فَأَخَذَهَا فَمَسَحَهَا، ثُمَّ أَكَلَهَا، وَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ أَكْرَمِي كَرِيمًا، فَإِنَّهَا مَا نَفَرَتْ عَنْ قَوْمٍ قَطُّ، فَعَادَتْ إِلَيْهِمْ»^(۲).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر ﷺ هاته‌وه بو ماله‌وه، جا بینی که‌وا پارچه‌ نانیک له‌سه‌ر زه‌وی که‌وتوو، ئه‌ویش هه‌لیگه‌ته‌وه و سه‌په‌وه‌وه خواردی، وه فه‌رموو: ئه‌ی عایشه‌ پزیزی شتی به‌ریز (پرزق و رۆزی) بگه‌ر، چونکه ئه‌گه‌ر له‌ناو هه‌ر گه‌لیکدا پرزق باری کرد (به‌هۆی ناسوپاسگوزارییه‌وه)، ئه‌وه هه‌رگیز ناگه‌ریته‌وه ناویان.

بابه‌ت: په‌نا گرتن به‌ خوا له برسینه‌تی

۳۳۵۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُوعِ، فَإِنَّهُ يَنْسُ الضَّجِيعَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخِيَانَةِ، فَإِنَّهَا يَنْسُ الْبِطَانَةَ»^(۳).

(۱) موضوع.

(۲) صحیح.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۵۴۷، والنسائي: ۵۴۶۸ و ۵۴۶۹.

واتہ: ثہ بو ہورہ برہ ﷺ دہ لئی: پیغہ مبهری خوا ﷺ دہ یفہ رموو: خوا یہ پہنات پیدہ گرم له برسیہ تی کہ خراپترین ہاونوینہ (چونکہ کہسی برسی ناتوانی کارو پہرستشہ کانی راپہرینی و ناچارہ بخہوی)، وہ پہنات پیدہ گرم له خیانت کہ خراپترین شتی شاراوہو نہینییہ.

بابہت: وازہیتان له خواردنن ژہمی شو

۳۳۵۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَدْعُوا الْعِشَاءَ، وَلَوْ بِكُفِّ مِنْ تَمْرٍ، فَإِنَّ تَرْكَهُ يُهْرَمُ»^(۱).

واتہ: جابیری کوری عہدوللا ﷺ دہ لئی: پیغہ مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: واز له ژہمی شہوان مہینن، ثہ گہر بہ لویچیک خورماش بن، چونکہ وازہیتان له ژہمی شہو پیری دینی.

بابہت: میوانداری

۳۳۵۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْخَيْرُ أَسْرَعُ إِلَى الْبَيْتِ الَّذِي يُغْشَى، مِنَ الشَّفْرَةِ إِلَى سَنَامِ الْبَعِيرِ»^(۲).

واتہ: ثہ نہسی کوری مالیک ﷺ دہ لئی: پیغہ مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہاتنی خیرو چاکہ بو ثہو مالہی کہ بہ میوان و میوانداریہ زور خیراترہ له برینی کویارہی و شتر بہ چہ قو (عادہ تی عہرب و ابووہ کہ و شتریان سہربریوہ بہ خیرایی و، پیش ہموو شتی چہ قویان له کویارہ کہی ناوہو لیان کردو تہوہ بو خواردن، چونکہ رے غبہ تی زور له سہر بووہ).

۳۳۵۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْخَيْرُ أَسْرَعُ إِلَى الْبَيْتِ الَّذِي يُؤْكَلُ فِيهِ، مِنَ الشَّفْرَةِ إِلَى سَنَامِ الْبَعِيرِ»^(۳).

(۱) ضعیف جداً.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف.

واته: نینو عه بیاس ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هاتنی خیر و چاکه بو مالتیک که نانی لی ده خوری (به هوی میوانداریه وه) زور خیراتره له و چه قویه ی که کوپاره ی و شتری یی ده برن.

۳۳۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنَ السُّنَّةِ، أَنْ يَخْرُجَ الرَّجُلُ مَعَ صَافِيهِ، إِلَى بَابِ الدَّارِ»^(۱).

واته: ئەبو هوریره پرە ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: له ریبازو سوننه تی شه ریه ته که پیاو هه تا کو ده رگای ماله که ی له گه ل میوانه که ی بجیته ده ری.

بابهت: ئەگەر میوان شتیکی خرابی بینی، بگه ریته وه

۳۳۵۹- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: صَنَعْتُ طَعَامًا، فَدَعَوْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «فَجَاءَ فَرَأَى فِي الْبَيْتِ، تَصَاوِيرَ، فَرَجَعَ»^(۲).

واته: عه لی ﷺ ده لی: خواردنیکم ناماده کرد و بانگه یستی پیغه مبهری خوا ﷺ کرد، ئەویش ته شریفی هات و وینه ی له ماله که دا بینی، بویه گه راپه وه.

۳۳۶۰- عَنْ سَفِينَةَ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ رَجُلًا، أَصَافَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَصَنَعَ لَهُ طَعَامًا، فَقَالَتْ فَاطِمَةُ: لَوْ دَعَوْنَا النَّبِيَّ ﷺ، فَأَكَلْنَا مَعَهُ، فَدَعَا فَجَاءَ، فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى عِضَادَتِي الْبَابِ، فَرَأَى قِرَامًا فِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ، فَرَجَعَ فَقَالَتْ فَاطِمَةُ لِعَلِيٍّ: الْحَقُّ، فَقُلْ لَهُ: مَا رَجَعَكَ؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «إِنَّهُ لَيْسَ لِي أَنْ أَدْخُلَ بَيْتًا مُزَوَّفًا»^(۳).

واته: سه فینه که ئەبو عه بدورپرە حمانه ده گه ریته وه، پیاویک بووه میوانی عه لی کوری ئەبو تالیبی ﷺ، جا خواردنیکی بو دروست کردبوو، فاتیمه ش گوتی: خوزگه پیغه مبهرمان ﷺ بانگه یشت بکردبایه و نانی له گه ل خواردباین، ئنجا بانگه یستیان کردو ته شریفی هات، جا دهستی خسته سه ر لاشیپانه کانی ده رگا که و له وکاته دا په رده یه کی خوری په نگا وره نگی بینی له لایه کی ماله که دا، بویه گه راپه وه، فاتیمه ش

(۱) موضوع.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۵۳۵۱.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۷۵۵.

به عهلی گوت: بیگه ری پئی بلی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ چی بوو توی گنپراهه وه؟
 فهرمووی: بیگومان من بوم نیه بچمه مالیک که به نه خش و وینه رازنرا بیته وه.

بابهت: کۆکردنه وهی رۆن و گوشت بهیه که وه

۳۳۶۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: دَخَلَ عَلَيْهِ عُمَرُ، وَهُوَ عَلَى مَائِدَتِهِ، فَأَوْسَعَ لَهُ عَنْ صَدْرِ الْمَجْلِسِ، فَقَالَ: بِسْمِ اللَّهِ، ثُمَّ صَرَبَ بِيَدِهِ، فَلَقِمَ لُقْمَةً، ثُمَّ تَنَّى بِأُخْرَى، ثُمَّ قَالَ: «إِنِّي لِأَجِدُ طَعْمَ دَسَمٍ، مَا هُوَ بِدَسَمِ اللَّحْمِ» فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنِّي خَرَجْتُ إِلَى السُّوقِ أَطْلُبُ السَّمِينَ لِأَشْتَرِيَهُ، فَوَجَدْتُهُ غَالِيًا، فَأَشْتَرَيْتُ بِدِرْهَمٍ مِنَ الْمَهْزُولِ، وَحَمَلْتُ عَلَيْهِ بِدِرْهَمٍ سَمْنًا، فَأَرَدْتُ أَنْ يَرُدَّ عِيَالِي عَظْمًا عَظْمًا، فَقَالَ عُمَرُ: «مَا اجْتَمَعَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَطُّ، إِلَّا أَكَلَ أَحَدَهُمَا، وَتَصَدَّقَ بِالْآخَرِ» قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: خُذْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، فَلَنْ يَجْتَمِعَا عِنْدِي، إِلَّا فَعَلْتُ ذَلِكَ، قَالَ: «مَا كُنْتُ لِأَفْعَلَ»^(۱).

واته: ئیبنو عومه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لی: عومه ر چۆته مالیان، که له وکاته دا نهو له سه ر سفره ی نان خواردن بووه، جا سه ره وه ی مه جلیسه که ی بو عومه ر چۆل کرد، نه ویش گوتی: «بسم الله» (بو ده سپیک ی نان خواردن)، پاشان دهستی برد پاروویه کی هه لگرت و پاشان پاروویه کی تریشی هه لگرت، نه و جار گوتی: بونی چه وریبه ک ده که م که له بونی چه وری گوشته که ناچیت، عه بدوللاش گوتی: نهی نه میری پرواداران له راستیدا چووم بو بازار، ویستم گوشتی قه له و بکرم، که چی بینیم نرخی گرانه، منیش بای درهه میک گوشتی لاوازو که م چه وریم کپی، وه بای درهه میکیش رۆنم بو بکپی، که ویستم به وه ئیسکه کانی چه ورو چۆل بیت، بویه عومه ر گوتی: هه رگیز نه و دوو شتانه (رۆن و گوشت) له لای پیغه مبهری خوا ﷺ بهیه که وه کۆنه بوونه وه مه گه ر به کیکیانی خواردووه و نه ویتریشی به خشویه، عه بدوللا گوتی: نه و جار ه یان بخۆ نه ی نه میری پرواداران، هه رگیز جار یکی تر له لای منیش نه و دووانه بهیه که وه کۆنابنه وه، (عومه ر) گوتی: کاری وا نا که م (ئینی ناخۆم).

بابهت: نهوهی نه گهر شله چيشت ناوی زوری تيبکريت

۳۳۶۲- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا عَمِلْتَ مَرْقَةً، فَأَكْثِرْ مَاءَهَا، وَاغْتَرِفْ لِجِيرَانِكَ مِنْهَا»^(۱).

واته: نه بو زهر رضي الله عنه ده گيرېته وه، پيغه مېهر صلى الله عليه وسلم فه رموو به تي: هه ركات چيشتي شله ت لينا نه وه ناوی زوری تيبکه، وه به شی هاوسيه که شتي لبيده.

بابهت: خواردنی سیرو پيازو کهوهر

۳۳۶۳- عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمَرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، قَامَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ حَاطِبًا، فَحَمِدَ اللَّهَ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّكُمْ تَأْكُلُونَ شَجَرَتَيْنِ، لَا أَرَاهُمَا، إِلَّا خَبِيثَتَيْنِ، هَذَا الثُّومُ، وَهَذَا الْبَصَلُ، وَلَقَدْ كُنْتُ أَرَى الرَّجُلَ، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُوجَدُ رِيحُهُ مِنْهُ، فَيُؤْخَذُ بِيَدِهِ، حَتَّى يُخْرَجَ بِهِ إِلَى الْبَقِيعِ، فَمَنْ كَانَ آكِلَهُمَا لَا بُدَّ، فَلْيُمْتِهَمَا طَبْخًا»^(۲).

واته: مه عدانی کوری نه بو ته لحه ی په عموری رضي الله عنه ده گيرېته وه، عومه ری کوری خه تتاب پوژی جومعه پاره ستا بو وتاردان -یان وتاریدا- و سوپاس و ستایشی خوی کردو پاشان گوتی: نه ی خه لکینه ئیوه له و دوو پرووه که ده خون به پراستی من بونه که یان به پیسی قیزه ون ده بینم، نه و سیرو پیازه، وه به پراستی من له سه رده می پیغه مبه ردا صلى الله عليه وسلم ده مبینی که پیاو یک بونی سیری لپه اتبا ده ستیان ده گرت و ده یانبرده ده ری تا کو به قیغ، خو نه گهر که سیک هه ر ده یخوات با بونه که ی به کولاندن نه هیلن (نجا بیخوات).

۳۳۶۴- عَنْ أُمِّ أَيُّوبَ رضي الله عنها، قَالَتْ: صَنَعْتُ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم طَعَامًا فِيهِ، مِنْ بَعْضِ الْبُقُولِ، فَلَمْ يَأْكُلْ، وَقَالَ: «إِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أُؤْذِيَ صَاحِبِي»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۲۵، والترمذي: ۱۸۳۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۶۷، والنسائي: ۷۰۸.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۸۱۰.

واته: نوممو نه یوب ﷺ ده لئی: خواردنیکم بۆ پیغه مبه ر ﷺ تاماده کرد، که هه ندیک شتی وه کو: پیازو سیری تیدا بوو، پیغه مبه ر ﷺ نه یخوارد و فه رمووی: له راستیدا پیمناخۆشه هاو پرنکه م (که جیبریله به بۆنی ناخۆش) نازار بده م.

۳۳۶۵- عَنْ جَابِرٍ ﷺ، أَنَّ نَفْرًا، أَتَوْا النَّبِيَّ ﷺ، فَوَجَدَ مِنْهُمْ رِيحَ الْكِرَاثِ، فَقَالَ: «أَلَمْ أَكُنْ نَهَيْتُكُمْ عَنْ أَكْلِ هَذِهِ الشَّجَرَةِ، إِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَى مِمَّا يَتَأَذَى مِنْهُ الْإِنْسَانُ»^(۱).

واته: جابیر ﷺ ده گپریته وه، چه ند که سیک هاته نه خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ، نه ویش بۆنی که وه ری لیکردن، بۆیه فه رمووی: ئایا من خواردنی نه و روه که م لئ قه ده غه نه کردوون؟ بیگومان فریشته کانیش به و شتانه تووشی نازارو ناره حه تی ده بن که مروف پئی تووشی نازارو ناره حه تی ده بیت.

۳۳۶۶- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ ﷺ، يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لِأَصْحَابِهِ: «لَا تَأْكُلُوا الْبَصَلَ» ثُمَّ قَالَ: كَلِمَةً خَفِيَّةَ النَّيِّءِ^(۲).

واته: عوقبه ی کوری عامیری جو هه نیی ﷺ ده گپریته وه، ده لئی: پیغه مبه ری خوا ﷺ به هاوه لانی فه رموو: پیاز مه خۆن، پاشان به سوکیکه وه فه رمووی: به کال و نه کولیوی.

بابه ت: خواردنی په نیرو پۆن

۳۳۶۷- عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ ﷺ، قَالَ: سئِلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ السَّمْنِ، وَالْجُبْنِ، وَالْفِرَاءِ قَالَ: «الْحَلَالُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ، وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ، وَمَا سَكَتَ عَنْهُ، فَهُوَ مِمَّا عَفَا عَنْهُ»^(۳).

واته: سه لمانی فارسیی ﷺ ده لئی: پرسیار له پیغه مبه ری خوا ﷺ کرا ده رباره ی پۆن و په نیرو که ره کئیوی؟ فه رمووی چه لال نه و شته یه که خوا له قورئاندا چه لالی کردوه، وه چه رامیش نه وه یه که خوا له قورئاندا چه رامی کردوه، نه وه شی باسی نه کردوه نه وه له و شتانه یه که چاوپۆشی لیکراوه.

(۱) صحیح. انظر: البخاري: ۸۵۴، ومسلم: ۵۶۴، وأبو داود: ۳۸۲۲، والنسائي: ۷۰۷.

(۲) صحیح دون قوله: «ثُمَّ قَالَ».

(۳) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۷۳۶.

بابهت: خواردنی میوه

۳۳۶۸- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رضی الله عنه، قَالَ أَهْدَيْ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، عِنَبٌ مِنَ الطَّائِفِ، فَدَعَانِي فَقَالَ: «خُذْ هَذَا الْعُنُقُودَ، فَأَبْلِغْهُ أُمَّكَ» فَأَكَلْتُهُ قَبْلَ أَنْ أَبْلِغَهُ إِيَّاهَا، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ لَيْلٍ، قَالَ لِي: «مَا فَعَلَ الْعُنُقُودُ؟ هَلْ أَبْلَغْتَهُ أُمَّكَ؟» قُلْتُ: لَا. قَالَ: فَسَمَّانِي عُذْرًا^(۱).

واته: نوعمانی کوری به شیر رضی الله عنه ده‌لی: هه‌ندیک تری له تائیفه‌وه به دیاری بو پیغهمبر صلى الله عليه وسلم هینرا، ئنجا بانگی کردم و فهرمووی: نهو هیشووویه بگره و بیگه‌یه‌نه به دایکت، (ده‌لی:) منیش پیش نه‌وه‌ی بیگه‌یه‌نمه لای دایکم خواردم، جا دوا‌ی چه‌ند شه‌ونک پیمی فهرموو: هیشوووه‌که چی لیها‌ت؟ نایا گه‌یاندته لای دایکت؟ گوتم: نه‌خیر، ده‌لی: ئیتر ناوی لینام سته‌مکار یان فیلباز.

۳۳۶۹- عَنْ طَلْحَةَ رضی الله عنه، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، وَبِيَدِهِ سَفْرَجَلَةٌ فَقَالَ: «دُونَكْهَا، يَا طَلْحَةُ، فَإِنَّهَا تُجِمُّ الْفُؤَادَ»^(۲).

واته: ته‌لحه رضی الله عنه ده‌لی: چوومه خزمه‌ت پیغهمبر صلى الله عليه وسلم که له‌وکاته‌دا به‌هییه‌کی به ده‌سته‌وه بوو، ئنجا فهرمووی: وه‌ریگره‌ئی ته‌لحه‌ چونکه به‌هی ئاسوده‌یی به‌ ناخ و ده‌روون ده‌دات.

به‌هی: میوه‌یه‌کی زه‌ردی بو‌نخوشه، له‌ شیوه‌ی هه‌رمی‌دایه.

بابهت: نه‌هی کردن له‌ خواردن له‌سهر دهم (له‌سهر زگ)

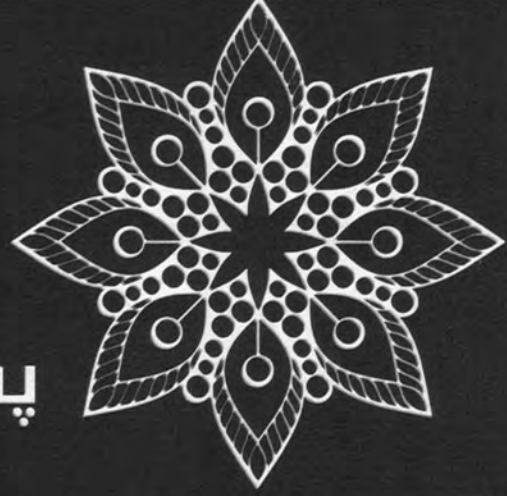
۳۳۷۰- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَنْ يَأْكُلَ الرَّجُلُ، وَهُوَ مُنْبَطِحٌ عَلَى وَجْهِهِ»^(۳).

واته: سالیم له‌ باوکیه‌وه رضی الله عنه ده‌گیریته‌وه، ده‌لی: پیغهمبری خوا صلى الله عليه وسلم نه‌هی کردوه که مروؤف له‌سهر دهم پاکشی و شت بخوات.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف الإسناد.

(۳) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۷۷۴ و ۳۷۷۵.

پہرتووکی

خوار دنہ وہ کان

کتاب الأشرية.

بابهت: نهوهی که عارهق کلیلی هموو خراپهیهکه

۳۳۷۱- عَنْ أَبِي الدُّدَاءِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي رضی اللہ عنہ: «لَا تَشْرَبِ الخَمْرَ، فَإِنَّهَا مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ»^(۱).
 واته: نه بو دهر داء رضی اللہ عنہ ده لئی: خو شه ویسته کهم رضی اللہ عنہ وه سیه تی بو کردم: شه راب و سه رخوشکه ره کان مه خو ره وه، چونکه نه وانه کلیلی دهر گای هموو خراپه یه کن.
 ۳۳۷۲- عَنْ حَبَابِ بْنِ الْأَرْتِّ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ قَالَ: «إِيَّاكَ وَالخَمْرَ، فَإِنَّ خَطِيئَتَهَا تَفْرَعُ الخَطَايَا، كَمَا أَنَّ شَجَرَتَهَا، تَفْرَعُ الشُّجَرَ»^(۲).

واته: خه بیابی کوری نه پرت رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، که پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: خو ت بیار تزه له عارهق خو اردنه وه، چونکه بیگومان تاوانه که ی له سه رووی هموو تاوانه کانه وه یه، یان تاوانی دیکه شی به سه ردا دی، ههروه کو چو ن داره که ی (میو) دریز ده بیته وه بو سه ر دارو درک و دایان ده پو شی.

بابهت: هه رکهس له دونیا عارهق بخواته وه، نه وه له قیامت خو اردنه وه پاکه که ناخواته وه

۳۳۷۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ شَرِبَ الخَمْرَ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الآخِرَةِ، إِلَّا أَنْ يَتُوبَ»^(۳).
 واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہما ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہما فه رموویه تی: هه ر که سیک له و دونیا یه دا عارهق و سه رخوشکه ره کان بخواته وه، نه وه له قیامت دا (خو اردنه وه پاکه کان) ناخواته وه، مه گه ر تو به بکات و په شیان بیته وه (پیش مردن).
 ۳۳۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ شَرِبَ الخَمْرَ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الآخِرَةِ»^(۴).

(۱) حسن لغیره.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۵۷۵ مختصراً، ومسلم: ۲۰۰۳، وأبو داود: ۱۸۶۱، والنسائي: ۵۶۷۱ و ۵۶۷۳ و ۵۶۷۴.

(۴) صحیح.

واته: نه بو هورپره ﷺ ده گپرتته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: ههر كه سيك به بهرده وامي سه رخوشكهره كان له دونيادا بخواته وه، نه وه له قيامه تدا (لييان بين به شهو) لنيان ناخواته وه.

بابه ت: ئالووده ي شهرا ب خواردنه وه

۳۳۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مُدْمِنُ الْخَمْرِ، كَعَابِدِ وَثْنٍ»^(۱).

واته: نه بو هورپره ﷺ ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: نه وه كه سه ي ئالووده ي شهرا ب بو وي، وه كو نه وه كه سه وايه كه بت بپه رستي.

۳۳۷۶- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مُدْمِنٌ خَمْرٍ»^(۲).

واته: نه بو ده پرداء ﷺ ده گپرتته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: نه وه كه سه ي ئالووده ي شهرا ب خواردنه وه بو وه، ناچيته به هه شته وه.

بابه ت: ههر كه س شهرا ب بخواته وه نويزي وه رنا گيري

۳۳۷۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ وَسَكِرَ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، وَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ، فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنْ عَادَ، فَشَرِبَ، فَسَكِرَ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، فَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ، فَإِنْ تَابَ، تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنْ عَادَ، فَشَرِبَ، فَسَكِرَ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، فَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ، فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنْ عَادَ، كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ، أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ رَدَعَةِ الْخَبَالِ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا رَدَعَةُ الْخَبَالِ؟ قَالَ: «عُصَاةُ أَهْلِ النَّارِ»^(۳).

(۱) حسن.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه النسائي: ۵۶۶۴.

واته: عه بدوللای کوری عه مړ ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه که سیک شه راب بخواته وه و سهرخوش بی نه وه چل پوژ نوژی گیرا نای، وه نه گهر مرد ده چیته دوزه خ، جا نه گهر تهوبه ی کرد خوا تهوبه ی وهرده گری، وه نه گهر گه پرایه وه سهر خواردنه وه و سهرخوش بوو نه وه چل پوژ نوژی وهرناگیری و نه گهر بمری ده چیته ناو ناگر، جا نه گهر تهوبه ی کرد نه وه خوا تهوبه ی وهرده گری، وه نه گهر گه پرایه وه و خواردیه وه و سهرخوش بوو نه وه چل پوژ نوژه کانی وهرناگیری و نه گهر مرد نه وه ده چیته ناو ناگر، خو نه گهر تهوبه ی کرد نه وه خوا تهوبه کی لی وهرده گری، وه نه گهر (بو جاری چوارم) گه پرایه وه (خواردیه وه و سهرخوش بوو) نه وه هقی خویه تی که خوا له قیامه تدا له جوگه له ی کیم و زوخاوی خه لکی جه ه نه م خواردنه وه ی پیدات، گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ «ردغة الخبال» چیه؟ فهرمووی: کیم و زوخاوی خه لکی ناو ناگره.

بابه ت: نهو شته ی شه رابی له دروست ده کری

۳۳۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْخَمْرُ مِنْ هَاتَيْنِ الشَّجَرَتَيْنِ: النَّخْلَةِ، وَالْعَبْتَةِ» ^(۱).

واته: نه بو هورپه رپه ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: شه راب له (بهره می) نه و دوو داره دروست ده کری: خورماو تری.

۳۳۷۹- عَنِ النُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ رضي الله عنه، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنَ الْحِنْطَةِ خَمْرًا، وَمِنَ الشَّعِيرِ خَمْرًا، وَمِنَ الرَّبِيبِ خَمْرًا، وَمِنَ التَّمْرِ خَمْرًا، وَمِنَ الْعَسَلِ خَمْرًا» ^(۲).

واته: نوعمانی کوری به شیر ﷺ ده گپریته وه، ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیگومان له گه نم شه راب دروست ده کری، وه له جو شه راب دروست ده کری، وه له میوز (بهره می تری) شه راب دروست ده کری، وه له خورماش شه راب دروست ده کری، وه له هه نگوینیش شه راب دروست ده کری.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۸۵، وأبو داود: ۳۶۷۸، والترمذي: ۱۸۷۵، والنسائي: ۵۵۷۲ و ۵۵۷۳.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۶۷۶ و ۳۶۷۷، والترمذي: ۱۸۷۲.

بابهت: شهراپ ده بیته هوکار بو نفرهت کردن له ده رووه

۳۳۸۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لُعِنَتِ الْخَمْرُ عَلَى عَشْرَةِ أَوْجِهٍ: بِعَيْنِهَا، وَعَاصِرِهَا، وَمُعْتَصِرِهَا، وَبَائِعِهَا، وَمُبْتَاعِهَا، وَحَامِلِهَا، وَالْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ، وَآكِلِ ثَمَنِهَا، وَشَارِبِهَا، وَسَاقِيهَا»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده گپرتته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه فرته له شهراپ کراوه له ده رووه وه: له خودی خوئی، له نهو که سهی ترییه که ده گوش، نه وه شی داوای ده کات بو خوئی یان غهیری خوئی تا بوئی دروست بکری، نه وهی ده یفروشی، نه وهی ده یگری، نه وهی ده یگوازیتته وه، نه وهی بوئی ده گوازیتته وه، نه وهی پاره که ی ده خوات، نه وهی ده یخواته وه، نه وهی ده یگری.

۳۳۸۱- عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْخَمْرِ عَشْرَةَ: عَاصِرَهَا، وَمُعْتَصِرَهَا، وَالْمَعْصُورَةَ لَهُ، وَحَامِلَهَا، وَالْمَحْمُولَةَ لَهُ، وَبَائِعَهَا، وَالْمَبْيُوعَةَ لَهُ، وَسَاقِيَهَا، وَالْمُسْتَقَاةَ لَهُ، حَتَّى عَدَّ عَشْرَةَ، مِنْ هَذَا الضَّرْبِ»^(۲).

واته: نه نهس رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ نه فرته تی له شهراپ کردوه له ده رووه وه: نه وهی دروستی ده کات، نه وهی داوای ده کات بو خوئی یان غهیری خوئی تا بوئی دروست بکری، نه وهی بوئی دروست ده کری، نه وهی ده یگوازیتته وه، نه وهی بوئی ده گوازیتته وه، نه وهی ده یفروشی و نه وهی ده یگری، نه وهی ده یگری، نه وهی که بوئی ده گپرن، هه تا ده جووری لهو شتیه یی بژارد.

بابهت: بازارگانی کردن به شهراپ

۳۳۸۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: لَمَّا نَزَلَتِ الْآيَاتُ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي الرِّبَا، خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَحَرَّمَ التَّجَارَةَ فِي الْخَمْرِ»^(۳).

(۱) صحیح بطرقه. أخرجه أبو داود: ۳۶۷۴.

(۲) حسن. أخرجه البخاري والترمذي: ۱۲۹۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۹، ومسلم: ۱۵۸۰، وأبو داود: ۳۴۹۰ و ۳۴۹۱، والنسائي: ۴۶۶۵.

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: كاتيك نايه ته كاني كوتايي سووړه تي به قهړه له سهر پيښا دابهزي، پيغه مبهري خوا رضي الله عنه هاته ده رى و بازرگاني كړدني به شهړاب قه ده غه كړد.

۳۳۸۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: بَلَغَ عُمَرَ أَنَّ سَمْرَةَ بَاعَ خَمْرًا، فَقَالَ: قَاتَلَ اللَّهُ سَمْرَةَ أَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ، حُرِّمَتْ عَلَيْهِمُ الشُّحُومُ، فَجَمَلُوهَا، فَبَاعُوهَا»^(۱).

واته: ئينو عه عباس رضي الله عنه ده لى: هه و آل به عومهر گه يشت كه سه موړه شهړابي فروشتووه، نه وپش گوتى: خوا سه موړه بكوژى، نازانى كه پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تي: خوا نه فره تي كړد له جووله كه كاتيك به زى لى حرام كړدن نه وان هاتن توانديانه ووهو روڼه كه يان لنگرت و فروشتيان (فيليان له حهړامكراوه كه دا كړدوه).

بابه ت: ئه وهى كه ناوى عاره ق ده گوړن تاكو دوكمه كهى بگوړن

۳۳۸۴- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ رضي الله عنه: «لَا تَذْهَبِ اللَّيَالِي وَالْأَيَّامُ، حَتَّى تَشْرَبَ فِيهَا، طَائِفَةً مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ، يُسْمُونَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا»^(۲).

واته: نه بو نومامه ي باهيلي رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تي: شه وو روژ كو تايان پي نايه ت هه تاكو تا قميك له نوممه تي من شهړاب ده خوڼه ووهو ناوئكي ديكه ي لى ده نين.

۳۳۸۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ رضي الله عنه: «يَشْرَبُ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ، بِاسْمِ يُسْمُونَهَا إِيَّاهُ»^(۳).

واته: عوباده ي كورى صاميت رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تي: خه لكانيك له نوممه ته كه م شهړاب ده خوڼه ووهو به ناوئكي ديكه ووه ناوى لى ده نين.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۲۲۳، ومسلم: ۱۵۸۲، والنسائي: ۴۲۵۷.

(۲) صحيح لغيره.

(۳) صحيح.

بابهت: هه موو سه رخۆشکه ریک حه رامه

۳۳۸۶- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، تَبَلَّغَ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ قَالَ: «كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ، فَهُوَ حَرَامٌ»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا پئی گه یشتوه له پیغه مبهروه ﷺ فهرموویه تی: هه ر خواردنه وه یه ک که مرۆف سه رخۆش بکات حه رام و قه ده غه یه.

۳۳۸۷- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ»^(۲).

واته: سالیمی کوری عه بدوللای کوری عومه ر له باوکییه وه ﷺ ده گپرتیه وه، ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه موو سه رخۆشکه ریک حه رامه.

۳۳۸۸- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ»^(۳).

واته: ئیبنو مه سعود رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپرتیه وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه موو سه رخۆشکه ریک حه رامه.

۳۳۸۹- عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ» وَهَذَا حَدِيثُ الرَّقِيِّينَ^(۴).

واته: موعاویه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: هه موو سه رخۆشکه ریک له سه ر هه موو برواداریک حه رامه.

۳۳۹۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَمْرٌ، وَكُلُّ حَمْرٍ حَرَامٌ»^(۵).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۲، ومسلم: ۲۰۰۱، وأبو داود: ۳۶۸۲، والترمذي: ۱۸۶۳، والنسائي: ۵۵۹۰_۵۵۹۴.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۰۲، وأبو داود: ۳۶۷۹، والترمذي: ۱۸۶۴، والنسائي: ۵۵۸۲ و ۵۵۸۳ و ۵۵۸۵ و ۵۵۸۶ و ۵۶۰۰ و ۵۶۹۹ و ۵۷۰۰.

(۳) صحیح لغیره.

(۴) ضعيف.

(۵) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۰۳، وأبو داود: ۳۶۷۹، والترمذي: ۱۸۶۴، والنسائي: ۵۵۸۲ و ۵۵۸۳ و ۵۵۸۵ و ۵۵۸۶ و ۵۶۰۰ و ۵۶۹۹ و ۵۷۰۰.

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه ده لى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويه تى: ھەموو سەرخۆشكەر ئىك شەرابە، وە ھەموو شەراپىك ھەرامە.

۳۳۹۱- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ»^(۱).

واته: ئەبو موسا رضي الله عنه ده لى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويه تى: ھەموو سەرخۆشكەر ئىك ھەرامە.

بابەت: ئەوهى ھەر شىئ

زۆرەكەى سەرخۆشكەر بىئ كەمەكەشى ھەرامە

۳۳۹۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، وَمَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ»^(۲).

واته: عەبدوللاى كورپى عومەر رضي الله عنه ده لى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويه تى: ھەموو سەرخۆشكەر ئىك ھەرامە، وە ئەوهى كە زۆرەكەى مرووف سەرخۆش بىكات ئەوه كەمەكەشى ھەرامە.

۳۳۹۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ»^(۳).

واته: جابىرى كورپى عەبدوللا رضي الله عنه دە گىپرىتەوه، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويه تى: ئەوهى كە زۆرەكەى مرووف سەرخۆش بىكات كەمەكەشى ھەرامە.

۳۳۹۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۳۴۳، ومسلم بإثر: ۲۰۰۱، وأبو داود: ۳۶۸۴، مطولاً، والنسائي: ۵۵۹۵.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۰۰۲، وأبو داود: ۳۶۷۹، والترمذي: ۱۸۶۴، والنسائي: ۵۵۸۲ و ۵۵۸۳ و ۵۵۸۵ و ۵۵۸۶ و ۵۶۰۵ و ۵۶۹۹ و ۵۷۰۰.

(۳) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ۳۶۸۱، والترمذي: ۱۸۶۵.

(۴) صحيح لغيره. أخرجه النسائي: ۵۶۰۷.

واته: عه‌م‌ری ک‌وری شو‌عه‌بیه له باوکییه‌وه له باپیری‌ه‌وه ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه، پیغه‌م‌به‌ری خوا ﷺ فه‌رم‌و‌یه‌تی: نه‌وه‌ی که زوره‌که‌ی مرؤف سه‌رخ‌ؤش بکات، نه‌وه که‌مه‌که‌شی چه‌رام و قه‌ده‌غه‌یه.

بابه‌ت: نه‌ه‌یک‌ردن له تیکه‌ل‌کردنی دوو ماده

۳۳۹۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «نَهَى أَنْ يُنْبَذَ التَّمْرُ، وَالزَّيْبُ جَمِيعًا، وَنَهَى أَنْ يُنْبَذَ الْبُسْرُ، وَالرُّطْبُ جَمِيعًا»^(۱).

واته: جابیری ک‌وری عه‌بدو‌ل‌لا رضي الله عنه ده‌گیریت‌ه‌وه، پیغه‌م‌به‌ری خوا ﷺ نه‌هی کرده له‌وه‌ی که خ‌ؤش‌ا‌وی خ‌ور‌ما‌و تری پیکه‌وه تیکه‌ل‌ب‌کرین، وه نه‌ه‌یشی کرده خ‌ؤش‌ا‌وی فه‌ریکه خ‌ور‌ما له‌گه‌ل خ‌ور‌مای پیکه‌یش‌ت‌وو تیکه‌ل‌ب‌کرین.

۳۳۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَنْبِذُوا التَّمْرَ وَالْبُسْرَ جَمِيعًا، وَأَنْبِذُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى حِدَّتِهِ»^(۲).

واته: نه‌بو ه‌وره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌م‌به‌ری خوا ﷺ فه‌رم‌و‌یه‌تی: خ‌ؤش‌ا‌وی خ‌ور‌مای وشک و فه‌ریکه خ‌ور‌ما به‌یه‌که‌وه تیکه‌ل‌مه‌که‌ن، هه‌ریه‌که‌یان به‌جیا بکه‌نه خ‌ؤش‌ا‌و.

۳۳۹۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا تَجْمَعُوا بَيْنَ الرُّطْبِ، وَالزَّهْوِ، وَلَا بَيْنَ الزَّيْبِ، وَالتَّمْرِ، وَأَنْبِذُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى حِدَّتِهِ»^(۳).

واته: عه‌بدو‌ل‌ل‌ای ک‌وری نه‌بو قه‌تاده له باوکییه‌وه رضي الله عنه ده‌گیریت‌ه‌وه، گوئی له پیغه‌م‌به‌ری خوا ﷺ بووه ده‌یفه‌رم‌وو: خ‌ور‌مای ته‌رو پیکه‌یش‌ت‌وو له‌گه‌ل خ‌ور‌مای کال تیکه‌ل‌مه‌که‌ن، وه می‌ؤژو خ‌ور‌ماش پیکه‌وه تیکه‌ل‌مه‌که‌ن، هه‌ریه‌که‌یان به‌جیا بکه‌ن به خ‌ؤش‌ا‌و.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۰۱، ومسلم: ۱۹۸۶، وأبو داود: ۳۷۰۳، والترمذي: ۱۸۷۶، والنسائي: ۵۵۵۶ و ۵۵۶۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۸۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۰۲، ومسلم: ۱۹۸۸، وأبو داود: ۳۷۰۴، والنسائي: ۵۵۵۱ و ۵۵۶۱ و ۵۵۶۶ و ۵۵۶۷.

بابهت: سیفهتی خوشاوو خواردنه و هکمی

۳۳۹۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «كُنَّا نُنْبِذُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فِي سِقَاءٍ، فَتَأْخُذُ قَبْضَةً مِنْ مَرٍّ، أَوْ قَبْضَةً مِنْ زَبِيبٍ، فَتَطْرَحُهَا فِيهِ، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهِ الْمَاءَ، فَتَنْبِذُهُ غُدُوَّةً، فَيَشْرَبُهُ عَشِيَّةً، وَتَنْبِذُهُ عَشِيَّةً، فَيَشْرَبُهُ غُدُوَّةً» وَقَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ: نَهَارًا، فَيَشْرَبُهُ لَيْلًا، أَوْ لَيْلًا، فَيَشْرَبُهُ نَهَارًا^(۱).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده لی: نیمه له کونده یه کدا خوشاومان بو پیغه مبهری خوا ﷺ ناماده ده کرد، جا چه نگیک خورما یان میوژمان هه لده گرت و ده مانکرده ناوی، پاشان ناومان به سهردا ده کرد، جا به یانیاں خوشاومان بو ناماده ده کرد تیواره ده بخوارده وه، شهو بومان ناماده ده کرد به یانی ده بخوارده وه. وه نه بو موعاویه گوتی: هی رۆژانه ی به شهو ده بخوارده وه، یان هی شهوی به رۆژ ده بخوارده وه.

۳۳۹۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كَانَ يُنْبِذُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَيَشْرَبُهُ يَوْمَهُ ذَلِكَ، وَالْغَدَ، وَالْيَوْمَ التَّالِيَّ، فَإِنْ بَقِيَ مِنْهُ شَيْءٌ، أَهْرَاقَهُ، أَوْ أَمَرَ بِهِ، فَأَهْرِيقَ»^(۲).

واته: نینو عبباس رضی اللہ عنہما ده لی: خوشاویان بو پیغه مبهری خوا ﷺ ناماده ده کرد، جا نه و رۆژه لئی ده بخوارده وه بو رۆژی دووهم و سینه میش، جا نه گهر زیاتر مابایه وه نه وه ده پرشت، یان فهرمانی ده کرد بیرژن.

۳۴۰۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كَانَ يُنْبِذُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي تَوْرٍ مِنْ حِجَارَةٍ»^(۳).

واته: جابیری کوری عهبدوللا رضی اللہ عنہ ده لی: خوشاویان بو پیغه مبهری خوا ﷺ دروست ده کرد له ده فریککی به ردیندا (واته: ده فره که له بهرد دروستکرا بو).

بابهت: قهده غه کردنی خوشاوو هه لگرتن له هه ندهت ده فردا

۳۴۰۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، أَنْ يُنْبَذَ فِي النَّقْرِ، وَالْمَرْقَتِ، وَالذُّبَابِ، وَالْحَنْتَمَةِ» وَقَالَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۰۵، وأبو داود: ۳۷۱۱، والترمذي: ۱۸۷۱.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۰۴، وأبو داود: ۳۷۱۳، والنسائي: ۵۷۳۷_۵۷۳۹.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۹۹، وأبو داود: ۳۷۰۲، والنسائي: ۵۶۱۳ و ۵۶۴۷.

(۴) صحیح لغیره. انظر مسلم: ۱۹۹۳.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ نه هي كردوه خوښاو بكره تته ناو ده فريک كه له دار هه لكو لپرابي، وه ده فريک كه به زهفت روپوش كرابي، وه (نه هي كردوه بكره تته ناو) كوله كه و كوپه له، وه فهرمووي: هه موو سه رخوشكه ريک حهرامه.

۳۴۰۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُبَدَّ فِي الْمَرْقَةِ وَالْقَرَعِ»^(۱).

واته: ئيبنو عومر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ نه هي كردوه كه خوښاو بكره تته ناو ده فريک كه به زهفت رووكهش كرابي، وه (نه هي كردوه بكره تته) ناو كوله كه.

۳۴۰۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الشُّرْبِ فِي الْحَنْتَمِ، وَالذُّبَاءِ، وَالنَّقِيرِ»^(۲).

واته: نه بو سه عيدي خودري رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ نه هي كردوه له وه ي كه له ده فرى كوپه له و، كوله كه و، داري كو لراودا خوښاو بخورته وه.

۳۴۰۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الذُّبَاءِ وَالْحَنْتَمِ»^(۳).

واته: عه بدورپه حمانى كورى يه عومر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ نه هي كردوه له كوله كه و گوزه ي چه وركراودا خوښاو هه لبيگيرى.

بابت: ريگه پيدان بهو ده فرانه ي باسکران

۳۴۰۵- عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنِ الْأَوْعِيَةِ، فَأَنْتَبِذُوا فِيهِ، وَاجْتَنِبُوا كُلَّ مُسْكِرٍ»^(۴).

واته: ئيبنو بوره يده له با وكيه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گيرته وه، پيغه مبهري رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فهرموويه تى: ده رباره ي ده فره كان نه هيم لئى كردبون، ئيتر خوښاويان تيبكه ن و، خوتان بپاريزن له هه موو سه رخوشكه ريک.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۹۹۷/۵۷، وأبو داود: ۳۶۹۰، والترمذي: ۱۸۶۸، والنسائي: ۵۶۳۱ و ۵۶۳۴ و ۵۶۴۳.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۹۹۶/۴۵، والنسائي: ۵۶۳۳.

(۳) صحيح. أخرجه النسائي: ۵۶۲۸.

(۴) صحيح. أخرجه مسلم: ۹۷۷/۶۳، وأبو داود: ۳۶۹۸، والترمذي: ۱۸۶۹، والنسائي: ۲۰۳۳.

۳۴۰۶- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «إِنِّي كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنِ نَبِيدِ الْأَوْعِيَةِ، أَلَا وَإِنَّ وَعَاءَ لَا يُحَرِّمُ شَيْئًا، كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ»^(۱).

واته: ئىبنو مەسعود رضي الله عنه دەگىرىتەو، پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: بىگومان لىتانم قەدەغە كەردبوو كە خۇشاو لە دەفرەكان بىكەن، ئاگادارىن دەفرەكان هېچ شىتېك حەرام ناكەن، هەموو سەرخۇشكەر ئىك حەرامە.

بابەت: خۇشاوى گۆزە

۳۴۰۷- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّهَا قَالَتْ: أَعْجَزُ إِحْدَاكُنَّ أَنْ تَتَّخِذَ كُلَّ عَامٍ مِنْ جِلْدِ أُضْحِيَّتِهَا سِقَاءً؟ ثُمَّ قَالَتْ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُنْبَدَ فِي الْجَرِّ وَفِي كَذَا، وَفِي كَذَا، إِلَّا الْخَلَّ»^(۲).

واته: عائىشە رضي الله عنها دەلى: ئايا ھەر يەككىك لە ئىوھ لە توانايدا نىھ كە ھەموو سالىك پىستەى ئەو ئازەلەى كە دەيكاتە قورىانى بكاتە كوندە؟ پاشان گوتى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم قەدەغەى كردوھ كەوا خۇشاو بىكرىتە ناو گۆزەوھ يان بىكرىتە ناو ئەوھو ئەوھو، تەنھا سر كە نەبى.

۳۴۰۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُنْبَدَ فِي الْجِرَارِ»^(۳).

واته: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم نەھى كردوھ خۇشاو بىكرىتە ناو گۆزەوھ.

۳۴۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: أُنِّي النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِنَبِيدِ جَرٍّ يَنْشُ فَقَالَ: «أَضْرِبْ بِهَذَا الْحَائِطَ، فَإِنَّ هَذَا شَرَابٌ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ»^(۴).

واته: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دەلى: لە گۆزەبە كدا خۇشاويان ھىنا بو پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم (خۇشاوھ كە) كولى دەدا، (پىغەمبەرىش صلى الله عليه وسلم) فەرمووى: بىدە بەو دىوارەدا، چونكە بىگومان ئەوھ خواردەنەوھى كەسىكە كە برواى بە خواو بە روژى دواى نىھ.

(۱) صحيح لغيره.

(۲) ضعيف الإسناد.

(۳) حسن. أخرجه مسلم: ۱۹۹۳ بنحوه، والنسائي: ۵۶۳۵.

(۴) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۷۱۶، والنسائي: ۵۶۱۰ و ۵۷۰۴.

بابهت: داپوشینی دهفرو قاپهکان

۳۴۱۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ قَالَ: «عَطُوا الْإِنَاءَ، وَأَوْكُوا السَّقَاءَ، وَأَطْفِنُوا السَّرَاجَ، وَأَغْلِقُوا الْبَابَ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَحُلُّ سِقَاءً، وَلَا يَفْتَحُ بَابًا، وَلَا يَكْشِفُ إِنَاءً، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ أَحَدَكُمْ إِلَّا أَنْ يَعْزُضَ عَلَى إِنَائِهِ عُدًّا، وَيَذْكَرَ اسْمَ اللَّهِ، فَلْيَفْعَلْ، فَإِنَّ الْفُؤَيْسِقَةَ تُضْرِمُ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ بَيْتَهُمْ»^(۱).

واته: جابیری کوری عهبدوللا رضي الله عنه ده گپړیتتهوه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: دهفرو قاپهکان داپوشن، کوندهو مهشکه کانتان سهر بیهستن، چراکان بکوژتننهوه، ده رگاگان دابخه، چونکه بهراستی شهیتان سهری کوندهو مهشکه ناکاتهوه، وه ده رگا ناکاتهوه (که داخراو بی)، وه سهری دهفرو قاپ لانا دات، جا نه گهر تنها داریکت دهسکهوت که بهسهر قاپه کهت یان دهفره کهتی رابیلی بو سهر داپوشین نهوه نهوه بکهو ناوی خوی بهسهردا بخویننه، چونکه بیگومان نهو جرو جانه وه رانهی له کونه کانیان دینه دهروه (وه کو مشک و جرج) نهوانه ناگر بهر دهدهنه مال و خانوی خه لک (بویه شهوانه کاتی خهوتن چرا بکوژتیریتتهوه باشتره).

۳۴۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، بِتَغْطِيَةِ الْإِنَاءِ، وَإِيكَاءِ السَّقَاءِ، وَإِكْفَاءِ الْإِنَاءِ»^(۲).

واته: نه بو هورهیره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمانی پیکردوین سهری قاپ و دهفره کانمان داپوشین و زاری کوندهکان بیهستین، قاپهکان (نه گهر بهتال بوون) سهره و بنیان بکهین.

۳۴۱۲- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «كُنْتُ أَصْنَعُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ثَلَاثَةَ آئِيَةٍ مِنَ اللَّيْلِ مُحَمَّرَةً: إِنَاءً لَطْهُورِهِ، وَإِنَاءً لِسَوَاكِهِ، وَإِنَاءً لِسَرَابِهِ»^(۳).

(۱) صحیح مرفوع. أخرجه البخاري: ۳۲۸۰ و ۳۳۱۶، ومسلم: ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳، وأبو داود: ۳۷۳۱ و ۳۷۳۳، والترمذي: ۱۸۱۲ و ۲۸۵۷.

(۲) صحیح.

(۳) ضعيف.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لئ: من سئ قاپم له شه‌ودا ناماده ده‌کرد بؤ پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہا و سه‌رم داده‌پوشی، قاپیک بؤ ده‌ستونیزه‌که‌ی، قاپیکیان بؤ سیواکه‌که‌ی، وه‌ قاپیکیشیان بؤ خواردنه‌وه‌ی.

بابه‌ت: خواردنه‌وه‌ به‌ ده‌فری زیو

۳۴۱۳- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «إِنَّ الَّذِي يَشْرَبُ فِي إِنَاءِ الْفِضَّةِ، إِمَّا يُجْرَجِرُ فِي بَطْنِهِ، نَارَ جَهَنَّمَ»^(۱).

واته: ئوممو سه‌له‌مه رضی اللہ عنہا ده‌گپرتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: ئه‌و که‌سه‌ی له‌ ده‌فری زیودا ئاو (یان هه‌ر شتیکی تر) ده‌خواته‌وه، ئه‌وه‌ بیگومان ناگری دۆزه‌خ خوڤه‌ خوڤ ده‌کات له‌ ناو گه‌ده‌یدا.

۳۴۱۴- عَنْ حُدَيْفَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَنِ الشُّرْبِ فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَقَالَ: «هِيَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَهِيَ لَكُمْ فِي الْآخِرَةِ»^(۲).

واته: حوزه‌یفه رضی اللہ عنہ ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه‌هی کردوه له‌وه‌ی که‌ به‌ ده‌فری زیو زیو بخوڤرتته‌وه، فه‌رموویه‌تی: خواردنه‌وه‌ به‌ زیو له‌ دونیادا بؤ کافره‌کانه‌و له‌ قیامه‌تیشدا بؤ ئیوه‌یه.

۳۴۱۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «مَنْ شَرِبَ فِي إِنَاءِ فِضَّةٍ، فَكَأَنَّمَا يُجْرَجِرُ فِي بَطْنِهِ، نَارَ جَهَنَّمَ»^(۳).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌گپرتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک به‌ ده‌فری زیو بخواته‌وه، ئه‌وه‌ وه‌کو ئه‌وه‌ وایه‌ خوڤه‌ خوڤی ناگری دۆزه‌خ بجیتته‌ ناو گه‌ده‌یه‌وه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۳۴، ومسلم: ۲۰۶۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۲۶، ومسلم: ۲۰۶۷، وأبو داود: ۳۷۲۳، والترمذي: ۱۸۷۸، والنسائي: ۵۳۰۱.

(۳) صحیح.

بابهت: خواردنهوه به سنّ نهفهس (به سنّ جار)

۳۴۱۶- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ كَانَ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا، وَرَعِمَ أَنَسٌ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ «يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا»^(۱).

واته: له نههس ﷺ گپردراوهتهوه، قاپیک ناوی به سنّ نهفهس دهخواردهوه، وه نههس پیشی وابوو که پیغمبهری خوا ﷺ به سنّ نهفهس قاپیک ناوی دهخواردهوه.

۳۴۱۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: «شَرِبَ، فَتَنَفَّسَ فِيهِ مَرَّتَيْنِ»^(۲).

واته: ئینو عبباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده گپرتتهوه، پیغمبهری ﷺ ناوی خواردهوهو دووجار هه ناسهیدا (به دوو نهفهس خواردیهوه).

بابهت: هه لگپرانهوهو لارکردنهوهی دههی کونده

۳۴۱۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ اخْتِنَاثِ الْأَسْقِيَةِ: أَنْ يُشْرَبَ مِنْ أَفْوَاهِهَا»^(۳).

واته: ئه بو سه عیدی خودری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: پیغمبهری خوا ﷺ نههی کردوه له هه لگپرانهوهی دههی کوندهو مهشکه، بو ئهوهی که له دههه که یهوه لئی بخورتتهوه (هه لگپرانهوهی دههه که ی بو ئهوهیه له وپوه لئی بخورتتهوه، ئهوهش قهدهغه کراوه).

۳۴۱۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ اخْتِنَاثِ الْأَسْقِيَةِ وَإِنْ رَجَلًا بَعْدَ مَا نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ، قَامَ مِنَ اللَّيْلِ إِلَى سِقَاءٍ، فَاخْتَنَنَهُ، فَخَرَجَتْ عَلَيْهِ مِنْهُ حَيْثُ»^(۴).

واته: ئینو عبباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لی: پیغمبهری خوا ﷺ نههی کردوه له هه لگپرانهوهی دههی کوندهو مهشکه، جا پیاوینک دوای ئهوهی که پیغمبهری خوا ﷺ نههی کردبوو لهو هه لگپرانهوهیه، شهو هه لساوو، چوووو دههی کونده که ی هه لگپرابوووه، یه کسهر مارنکی لی هاتوووه دهرهوه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۳۱، ومسلم: ۲۰۲۸، وأبو داود: ۳۷۲۷، والترمذي: ۱۸۸۴.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۸۸۶.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۲۵، ومسلم: ۲۰۲۳، وأبو داود: ۳۷۲۰، والترمذي: ۱۸۹۰.

(۴) ضعيف.

بابهت: خواردهوه له دهمی کوندهوه

۳۴۲۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الشَّرْبِ مِنْ فِي السَّقَاءِ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره رضي الله عنه ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ قه ده غه ي کردوه که ووا ئاو له دهمی کوندهوه بخوریتته وه (واته: دم بنئی به دهمی کوندهوه بو ئاو خواردهوه).

۳۴۲۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «نَهَى أَنْ يُشْرَبَ مِنْ قَمِ السَّقَاءِ»^(۲).

واته: ئیبنو عه بیاس رضي الله عنه ده گپریته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ نه هی کردوه له دهمی کوندهوه راسته و خو ئاو بخوریتته وه.

بابهت: خواردهوه به پیوه

۳۴۲۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «سَقَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ مِنْ زَمْزَمَ، فَشَرِبَ قَائِمًا» فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعِكْرِمَةَ فَحَلَفَ بِاللَّهِ، مَا فَعَلَ^(۳).

واته: ئیبنو عه بیاس رضي الله عنه ده لئ: له ئاوی زه مزه مم دا به پيغه مبهري ﷺ، نه ویش به پیوه خواردهوه، راوی ده لئ: نه وه م بو عیکریمه گپرایه وه، نه ویش سوئندی خوارد که وای نه کردوه!!

تییینی: نه بینین و نه زانیینی عیکریمه ته نها نه بوونی زانیاریه تی به و کاره ی پيغه مبهري خوا ﷺ، نه گه رنا جگه له م ریگه یه، له چه ندان ریگه ی دیکه ش هاتوه، که پيغه مبهري خوا ﷺ به پیوه به راوه ستاوی ئاوی خواردهوته وه.

۳۴۲۳- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ، عَنْ جَدَّةٍ لَهُ يُقَالُ لَهَا كَبْشَةُ الْأَنْصَارِيَّةِ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «دَخَلَ عَلَيْهَا، وَعِنْدَهَا قِرْبَةٌ مُعَلَّقَةٌ، فَشَرِبَ مِنْهَا وَهُوَ قَائِمٌ، فَقَطَعَتْ قَمِ الْقِرْبَةِ تَبْتَعِي بَرَكَهَ مَوْضِعِ فِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۲۷ و ۵۶۲۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۲۹، وأبو داود: ۲۷۱۹، والترمذي: ۱۸۲۵، والنسائي: ۴۴۴۸.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۳۷، ومسلم: ۲۰۲۷، والترمذي: ۱۸۸۲، والنسائي: ۲۹۶۴ و ۲۹۶۵.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۸۹۲.

واته: عه‌بدورپره‌حمانی کوری نه‌بو عه‌مپره له نه‌نکیکیه‌وه که پیی ده‌گوترا: که‌بشه‌ی نه‌نصاری رضی الله عنه ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه سه‌ردانی کردوه، نه‌ویش کونده‌یه‌کی له‌لا بووه که هه‌لواسراو بووه، ئنجا (پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنه) به‌پیوه له کونده‌که‌ی خوارده‌وه، نه‌ویش شوین ده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه له کونده‌که‌ی بری بو به‌ره‌که‌ت (هه‌لیگرت).
 ۳۴۲۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «نَهَى عَنِ الشَّرْبِ قَائِمًا»^(۱).

واته: نه‌نه‌سی کوری مالیک رضی الله عنه ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه نه‌هی کردوه له خوارده‌وه‌ی به‌پیوه.

بابه‌ت: ده‌ستپیکردن له‌لای راسته‌وه بو‌ ناو خوارده‌وه

۳۴۲۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَمَرَ أَنْ يَلْتَمِسَ قَدْ شَيْبَ مَاءٍ، وَعَنْ يَمِينِهِ أَعْرَابِيٌّ، وَعَنْ يَسَارِهِ أَبُو بَكْرٍ، فَشَرِبَ ثُمَّ أُعْطِيَ الْأَعْرَابِيَّ، وَقَالَ: «الْأَيْمَنُ، فَالْأَيْمَنُ»^(۲).

واته: نه‌نه‌سی کوری مالیک رضی الله عنه ده‌گیریتته‌وه، شیر هینرا بو پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه که ناوی له‌گه‌ل تیکه‌ل کرابوو، وه لای راستی پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنه ده‌شته‌کیه‌ک بوو لای چه‌پیشی نه‌بو به‌کر بوو، (پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنه) له شیره‌که‌ی خوارده‌وه، پاشان دای به‌ده‌شته‌کیه‌که‌و فه‌رمووی: له راسته‌وه بو‌ راست (واته: له‌لای راسته‌وه ده‌ستی پیکرد).

۳۴۲۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَلْتَمِسَ، وَعَنْ يَمِينِهِ ابْنُ عَبَّاسٍ، وَعَنْ يَسَارِهِ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِابْنِ عَبَّاسٍ: «أَتَأْتُنِي لِأَنْ أُسْقِيَ خَالِدًا» قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: مَا أَحْبُّ أَنْ أُؤْتَرَ بِسُورِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَى نَفْسِي أَحَدًا، فَأَخَذَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَشَرِبَ وَشَرِبَ خَالِدٌ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۲۴، وأبو داود: ۳۷۱۷، والترمذي: ۱۸۷۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۵۲، ومسلم: ۲۰۲۹، وأبو داود: ۳۷۲۶، والترمذي: ۱۸۹۳.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۷۳۰، والترمذي: ۳۴۵۵.

واته: ئینو عه‌بیاس رضی اللہ عنہ ده‌لی: شیر هینرا بو پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ، نه‌ویش له‌لای راستی پیغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ بوو خالیدی کوری وه‌لیدیش له‌لای چه‌پی، ننجا پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ به‌ ئینو عه‌بیاسی فهرموو: مؤله‌ت ده‌ده‌ی (پیش تو که له‌لای راستی) شیره‌که بده‌مه‌ خالید؟ ئینو عه‌بیاسیش گوتی: چه‌زناکه‌م هیچ که‌سیک بو به‌رماوه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ پیش خوّم بخه‌م، ننجا ئینو عه‌بیاس وه‌ریگرت و لئی خوآرده‌وه‌و خالیدیش لئی خوآرده‌وه‌.

بابه‌ت: هه‌ناسه‌دان له‌ ناو ده‌فردا

۳۴۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ، فَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَعُودَ، فَلْيَنْحِ الْإِنَاءَ، ثُمَّ لِيَعُدَّ إِنْ كَانَ يُرِيدُ»^(۱).

واته: نه‌بو هورپه‌ره رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فهرموو به‌تی: نه‌گه‌ر به‌ کیکتان شتیکی خوآرده‌وه‌، نه‌وه‌ با له‌ ناو قاپه‌ که‌دا هه‌ناسه‌ نه‌دات، نه‌گه‌ر ویستی دوا‌ی هه‌ناسه‌دان زیاتر بخواته‌وه‌، با قاپه‌ که‌ لابادات و هه‌ناسه‌ بدات، ننجا نه‌گه‌ر ویستی با بگه‌رپه‌ته‌وه‌ سه‌ر خوآردنه‌وه‌ی ناو قاپه‌ که‌.

۳۴۲۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ التَّنْفُسِ فِي الْإِنَاءِ»^(۲).

واته: ئینو عه‌بیاس رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ نه‌هی کردوه‌ له‌ هه‌ناسه‌دان له‌ ناو قاپ و ده‌فرو په‌رداخدا.

بابه‌ت: فووکردن له‌ خوآردنه‌وه‌

۳۴۲۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُنْفَخَ فِي الْإِنَاءِ»^(۳).

واته: ئینو عه‌بیاس رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ نه‌هی کردوه‌ له‌وه‌ی که‌ فوو بگریته‌ (شتی) ناو ده‌فر.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۷۲۸، والترمذي: ۱۸۸۸.

(۳) صحیح.

۳۴۳۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَنْفُخُ فِي الشَّرَابِ»^(۱).

واته: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه دەلى: ھەرگىز پىنغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فووی لە خواردنەوہ نہ کردوہ.

بابەت: ئاو خواردنەوہ بە لوپچ و دەم نان بە جوگا و رووبارەوہ

۳۴۳۱- عَنْ عَاصِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ نَشْرَبَ عَلَى بَطُونِنَا، وَهُوَ الْكِرْعُ، وَنَهَانَا أَنْ نَخْتَرِفَ بِالْيَدِ الْوَاحِدَةِ، وَقَالَ: «لَا يَلْغُ أَحَدُكُمْ، كَمَا يَلْغُ الْكَلْبُ، وَلَا يَشْرَبُ بِالْيَدِ الْوَاحِدَةِ، كَمَا يَشْرَبُ الْقَوْمُ الَّذِينَ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ، وَلَا يَشْرَبُ بِاللَّيْلِ مِنْ إِنَاءٍ، حَتَّى يُحَرِّكَهُ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ إِنَاءً مُخَمَّرًا، وَمَنْ شَرِبَ بِيَدِهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى إِنَاءٍ، يُرِيدُ التَّوَاضُعَ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِعَدَدِ أَصَابِعِهِ حَسَنَاتٍ، وَهُوَ إِنَاءٌ عَيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ، إِذْ طَرَحَ الْقَدَحَ، فَقَالَ: أَفْ هَذَا مَعَ الدُّنْيَا»^(۲).

واته: عاصیمی کوپی موحه مەدی کوپی زەیدی کوپی عەبدوڵلای کوپی عومەر لە باوکییەوہ لە باپیریەوہ رضي الله عنه دەگێریتەوہ، دەلى: پىنغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم لى قەدەغە کردوین کەوا لەسەر سک ئاو بخۆینەوہ و لى قەدەغە کردوین کەوا بە یەک لوپچ لى ھەلگۆزین، وە فەرموویەتى: با ھىچ یەکیکتان بە شتوازی سەگ ئاو نہخواتەوہ و بە دەستیکیشی ئاو نہخواتەوہ وەکو ئەو گەلەى کە خوا لىیان توورە بوو غەزەبى خۆى بەسەردا دان، وە با بە شەو ئاو نہخواتەوہ لە دەفریکدا ھەتا نہیجولینى مەگەر دەفرە کە سەرى داپۆشراو بووی، وە ھەر کەسێک ئاو بە دەست بخواتەوہ لە کاتیکدا دەفریشی دەستدەکووی، بەلام وەکو خۆ بە کەمگرتن ئەوہ بکات، ئەوہ خوا بە ژمارەى پەنجەکانى چاکەى بو دەنوسى، چونکە ئەوہ دەفرو قاپى عىسای کوپی مەریمە دروودى خوايان لەسەر بىت، کاتیک کە (عيسا) دەفرە کەى فێداو فەرمووی: ئەمەش ھەر لەگەل دنیا حیسابە.

(۱) ضعيف، وصح من قول ابن عباس. انظر أبو داود: ۳۷۲۸، والترمذي: ۱۸۸۸.

(۲) ضعيف.

۳۴۳۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَهُوَ يَحْوُلُ الْمَاءَ فِي حَائِطِهِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ فِي شَنْ فَاسْقِنَا، وَإِلَّا كَرَعْنَا» قَالَ: عِنْدِي مَاءٌ بَاتَ فِي شَنْ فَأَنْطَلِقُ وَأَنْطَلَقْنَا مَعَهُ، إِلَى الْعَرِيشِ، فَحَلَبَ لَهُ شَاءَةً عَلَى مَاءِ بَاتَ فِي شَنْ فَشَرِبَ، ثُمَّ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ بِصَاحِبِهِ الَّذِي مَعَهُ^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم چوو بو لای پیاوینکی نه نصاری که له وکاته دا ناوی ده گواسته وه بو تاوداشتن له ناو باخه که ی، جا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم پیی فهرموو: نه گهر تاوینکت له لابی شهوی له کونده دا مایینه وه نه وه پیمان بده، ده نا دم به جوگه که وه ده نیین و لئی ده خوینه وه، گوتی: ناوی شه ویم له لایه، رویش و نیمه ش له گه لی رویشتین بو نه و شوینه ی بو سیبه ر دروستی کردبو، نجا شیر می پرینکی بو دوشیبه ناو تاوه شه ویبه که، نجا خواردیبه وه، پاشان بو هاو پرینکه شی هه مان شتی کرد.

۳۴۳۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: مَرَرْنَا عَلَى بَرْكَةٍ، فَجَعَلْنَا نَكْرَعُ فِيهَا، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا تَكْرَعُوا، وَلَكِنْ اغْسِلُوا أَيْدِيَكُمْ، ثُمَّ اشْرَبُوا فِيهَا، فَإِنَّهُ لَيْسَ إِذَا أُطِيبَ مِنَ الْيَدِ»^(۲).

واته: ئینو عومهر رضي الله عنه ده لی: به سه ر هه وزینکدا رت بووین، نیمه ش خه ریک بوو دم به هه وزه که وه بنیین بو تاو خواردنه وه، جا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووی: ده می پیوه مه نین، به لکو ده ستان جوان بشون، پاشان به ده ستان تاوه که ی بخونه وه، چونکه ده فرینک نیه پاکتر یی له ده سته کان.

بابه ۵: ناوگیری کومه لیک دواين کس ناو ده خواته وه

۳۴۳۴- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «سَاقِي الْقَوْمِ آخِرُهُمْ شُرْبًا»^(۳).

واته: نه بو قه تاده رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویته ی: نه و که سه ی تاو ده دات به خه لک و تاو ده گپری، کوتا که سه تاو ده خواته وه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۱۳، وأبو داود: ۳۷۲۴.

(۲) ضعيف.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۸۱ مطولاً، والترمذي: ۱۸۹۴.

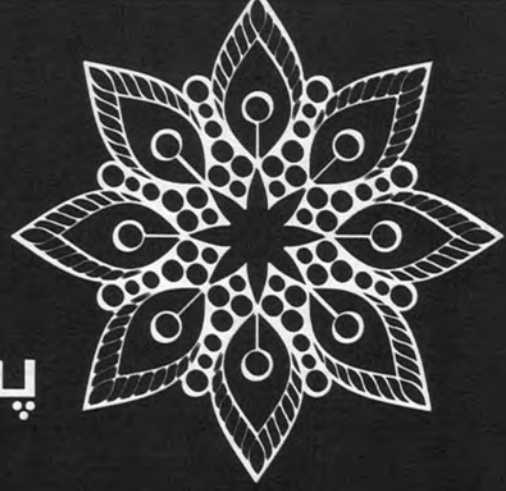
بابهت: خواردنهوه له شوشه دا

۳۴۳۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَدْحٌ قَوَارِيرَ يَشْرَبُ فِيهِ»^(۱).

واته: ئیبنو عه بیاس رضي الله عنه ده لئ: پینغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ده فریکی شوشه ی هه بوو ناوی تیدا ده خوارده وه.

* * *

پہرتووکی

پزیشکی

بابهت: خواهر نه‌خوشییه‌کی دابه‌زاندبته، مسوگهر چاره‌سهریشی بو دابه‌زاندوه

۳۴۳۶- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ شَرِيكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: شَهِدْتُ الْأَعْرَابَ يَسْأَلُونَ النَّبِيَّ ﷺ: أَعَلَيْنَا حَرَجٌ فِي كَذَا؟ أَعَلَيْنَا حَرَجٌ فِي كَذَا؟ فَقَالَ لَهُمْ: «عِبَادَ اللَّهِ، وَصَعَ اللَّهُ الْحَرَجَ، إِلَّا مَنْ اقْتَرَضَ، مِنْ عَرَضِ أَخِيهِ شَيْئًا، فَذَلِكَ الَّذِي حَرَجَ» فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ: هَلْ عَلَيْنَا جُنَاحٌ أَنْ لَا نَتَدَاوَى؟ قَالَ: «تَدَاوُوا عِبَادَ اللَّهِ، فَإِنَّ اللَّهَ، سُبْحَانَهُ، لَمْ يَضَعْ دَاءً، إِلَّا وَضَعَ مَعَهُ شِفَاءً، إِلَّا الْهَرَمَ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا خَيْرٌ مَا أُعْطِيَ الْعَبْدُ قَالَ: «خُلُقٌ حَسَنٌ»^(۱).

واته: نوسامه‌ی کوری شهریک رضی الله عنه ده‌لی: ناگام لیوو هندی ده‌شته‌کی پرساریان له پیغه‌مبه‌ری رضی الله عنه ده‌کرد نایا له‌وهو له‌وه‌دا گونا‌هبار ده‌بین؟ ته‌ویش پیانی فه‌رموو: ته‌ی به‌نده‌کانی خوا، خوا تاوانی ته‌وانه‌ی له‌سه‌رتان هه‌لگرتوو مه‌گه‌ر که‌سیک به‌شتیک فه‌رزداری برا‌که‌ی بی (که له پاشه‌مله باسی کردبی، یان جنیوی پیدابی، یان له‌پرووی ده‌روونییه‌وه نازاری دابی)، نا به‌مه گونا‌هبار ده‌بن، ئنجا گوتیان: ته‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه نایا تاوانبار ده‌بین ته‌گه‌ر چاره‌سهری خو‌مان نه‌که‌ین؟ فه‌رموو: ته‌ی به‌نده‌کانی خوا خو‌تان چاره‌سهر بکه‌ن، چونکه‌ خوا‌ی پاک و بیگه‌رد هه‌ر ده‌ردیکی دانابی شیفاو ده‌رمانیشی بو داناوه جگه له پیری، گوتیان: ته‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه باشتیرین شت چیه که به‌نده پی به‌خسراوه؟ فه‌رموو: په‌وشتی باش.

۳۴۳۷- عَنْ أَبِي خِرَازِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سئِلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَرَأَيْتَ أَذْوِيَةَ نَتَدَاوَى بِهَا، وَرُقَى نَسْتَرَقِي بِهَا، وَتَقَى نَتَّقِيهَا، هَلْ تَرُدُّ مِنْ قَدْرِ اللَّهِ شَيْئًا؟ قَالَ: «هِيَ مِنْ قَدْرِ اللَّهِ»^(۲).

واته: ته‌بو خیزامه رضی الله عنه ده‌لی: پرساریا کرا له پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه نایا ته‌و ده‌رمان و نوشته‌و پوقیانه‌ی که بو چاره‌سهر به‌کاریان دینین هیچ له فه‌ده‌ری خوا ده‌گیریته‌وه؟ فه‌رموو: ته‌ویش هه‌ر فه‌ده‌ری خوایه.

۳۴۳۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً، إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ دَوَاءً»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۸۵۵، والترمذي: ۲۰۳۸.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۰۶۵ و ۲۱۴۸.

(۳) صحیح.

واته: عه بدوللا ﷺ ده گيرته وه، پيغهمبهر ﷺ فرمويه تي: خوا هر نه خوشيه كي دابه زاندي، مسوگر چاره سه ريشي بو دابه زان دووه.

۳۴۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً، إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً»^(۱).

واته: نه بو هوره يره ﷺ ده لي: پيغهمبهری خوا ﷺ فرمويه تي: خوا هر ده ردو نه خوشيه كي دابه زاندي، مسوگر درمان و چاره سه ريشي بو دابه زان دووه.

بابهت: نه و نه خوشيه حهزي ده چته شتيك

۳۴۴۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: عَادَ رَجُلًا، فَقَالَ لَهُ: «مَا تَشْتَهِي؟» فَقَالَ: أَشْتَهِي حُبْزَ بُرٍّ، فَقَالَ: النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ حُبْزُ بُرٍّ، فَلْيَبْعْهُ إِلَىٰ أَخِيهِ» ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا اشْتَهَى مَرِيضٌ أَحَدِكُمْ شَيْئًا، فَلْيُطْعِمْهُ»^(۲).

واته: نينو عه عباس ﷺ ده گيرته وه، پيغهمبهر ﷺ سهرداني پياونيكي كرد، جا پي فرموو: حهزت له چيه (له خواردن)؟ گوتي: حهزم له ناني گنمه، پيغهمبهر ﷺ فرموو: هر كهس ناني گنمي هيه با بو براكه ي بنيري، پاشان پيغهمبهر ﷺ فرموو: نه گر نه خوشي هر كه سيك حهزي له شتيك بوو با ده رخوا ردي بدات.

۳۴۴۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَىٰ مَرِيضٍ يَعْوُدُهُ، قَالَ: «أَشْتَهِي شَيْئًا» قَالَ: أَشْتَهِي كَغَا، قَالَ: «نَعَمْ» فَطَلَبُوا لَهُ^(۳).

واته: نه نه سي كوري ماليك ﷺ ده لي: پيغهمبهر ﷺ چووو ژوووه وه بو لاي نه خوشيكي و سهرداني كرد، فرموو: ناي شتيك هيه حهزت لبي؟ گوتي: حهزم له كيكه، فرموو: به لي، نجا داواي كيكيان بو كرد (بويان هينا).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۶۷۸.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح.

بابهت: دوورکه و تنهوه له ههندیگ خواردن له بهر نهخوشی

۳۴۴۲- عَنْ أُمِّ الْمُؤَدِّرِ بِنْتِ قَيْسِ الْأَنْصَارِيَّةِ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، وَمَعَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، وَعَلِيٌّ نَاقَهُ مِنْ مَرَضٍ، وَلَنَا دَوَالِي مُعَلَّقَةٌ، وَكَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم، يَأْكُلُ مِنْهَا فَتَنَاولَ عَلِيٌّ لِيَأْكُلَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَهْ يَا عَلِيُّ إِنَّكَ نَاقَهُ» قَالَتْ: فَصَنَعْتُ لِلنَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم سِلْقًا، وَسَعِيرًا، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «يَا عَلِيُّ مِنْ هَذَا، فَاصْبِ، فَإِنَّهُ أَنْفَعُ لَكَ»^(۱).

واته: ئوممو مونزیری کچی قه یسی نه نصاری رضی اللہ عنہم ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم هات بۆلامان و عهلی کوری ئه بو تالیبیشی له گهل بوو، وه عهلی تازه له نهخوشیه ک چاک ببویه وه، ئیمهش هیشوی فهریکه خورمامان هه لواسیبوو، وه پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم لی ده خوارد، جا عهلیش دهستی بۆ برد بیخوات، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: ئه ی عهلی مه که لی مه خو تو تازه له نهخوشی چاک ده بیته وه (ده بی پاریز بکه ی له هه ندی خواردن تا کو به ته وای چاک ده بیته وه)، (ئوممو مونزیر) گوتی: جا جوو سلقم بۆ پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم ناماده کرد، ئه ویش فهرمووی: ئه ی عهلی له مه بخۆ، ئه مه بۆ تو باشتهرو به سوود تره.

۳۴۴۳- عَنْ صُهَيْبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، وَبَيْنَ يَدَيْهِ حُبْرٌ وَمَرٌّ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «ادْنُ فَكُلْ» فَأَخَذْتُ أَكُلُّ مِنَ التَّمْرِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «تَأْكُلُ تَمْرًا وَبِكَ رَمَدٌ؟» قَالَ، فَقُلْتُ: إِنِّي أَمْضُغُ مِنْ نَاحِيَةِ أُخْرَى، فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم^(۲).

واته: صوهیب رضی اللہ عنہ ده لی: هاتمه خزمهت پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم له وکاته دا نان و خورمای له بهر دهست بوو، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: نزیک بیه وه و بخۆ، منیش خهریک بوو له خورماکه بخۆم، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: نایا خورما دهخۆی له کاتی که دا نهخوشی چاو ئیشهت ههیه؟ ده لی گوتم: به لایه کی تر ده جوم، جا پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم زهرده خه نهیه کی بۆ کرد.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۸۵۶، والترمذي: ۲۰۳۷.

(۲) حسن.

بابهت: خواردن و خواردنه‌وه به زۆر مه‌دهن به نه‌خۆش

۳۴۴۴- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُكْرِهُوا مَرْضَاكُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ، فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ»^(۱).

واته: عوقبه‌ی کورپی عامیری جو‌هه‌نیی رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: به‌زۆر خواردن و خواردنه‌وه مه‌دهن به نه‌خۆشه‌کانتان، چونکه خوا بو‌خۆی خواردن و خواردنه‌وه‌یان یی ده‌به‌خشی.

بابهت: په‌لووله

۳۴۴۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَخَذَ أَهْلُهُ الْوَعُكُ أَمَرَ بِالْحَسَاءِ» قَالَتْ: وَكَانَ يَقُولُ: «إِنَّهُ لَيَرْتُو فُوَادَ الْحَزِينِ، وَيَسْرُو عَنْ فُوَادِ السَّقِيمِ، كَمَا تَسْرُو إِحْدَاكُنَّ الْوَسَخَ عَنْ وَجْهَيْهَا بِالْمَاءِ»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کاتی خانه‌واده‌که‌ی تایان هه‌بو‌وا‌یه فه‌رمانی ده‌کرد په‌لووله‌ی بو‌دروست بکه‌ن، گوتی: وه ده‌یفه‌رموو: دل‌ی غه‌مبار به‌هینز ده‌کات و نازاری دل‌ی نه‌خۆش ناهیل‌ی، وه‌ک چۆن یه‌کیک له‌تیه‌یسی ده‌م و چاوی به‌ئاو ده‌شۆری و پاکی ده‌کاته‌وه.

۳۴۴۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «عَلَيْكُمْ بِالْبَغِيضِ النَّافِعِ الثَّلْبِيَّةِ» يَعْنِي الْحَسَاءَ قَالَتْ: «وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اشْتَكَى أَحَدٌ مِنْ أَهْلِهِ، لَمْ تَزَلِ الْبُرْمَةُ عَلَى النَّارِ حَتَّى يَنْتَهِيَ أَحَدٌ طَرَفَيْهِ، يَعْنِي يَبْرَأُ أَوْ يَمُوتُ»^(۳).

واته: عائشه رضي الله عنها ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: گرنگی به‌و خواردنه‌بدن که‌دل‌ی چه‌زی بو‌ناچن، به‌لام سوودی هه‌یه که‌بریتیه‌له‌په‌لووله‌، (عائیشه) گوتی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌رکاتیک یه‌کیک له‌خانه‌واده‌که‌ی به‌ده‌م نه‌خۆشییه‌که‌وه‌بینا‌لاندبایه، ئه‌وه

(۱) حسن لغيره. أخرجه الترمذي: ۲۰۴۰.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۲۰۳۹.

(۳) ضعيف الإسناد. انظر: البخاري: ۵۶۹۰، ومسلم: ۲۲۱۶.

ھەمىشە پەلۋولە لەسەر ئاگر بوو ھەتا لايەكى لىي ۋە لايەك دەكەوت، واتە: يان چاك دەپۋو، يان دەمرد.

التلبينة: جۆرە شىرىنىيەكە، لە ئاردو ئاوو پۆن دروست دەكرى، بە خورما يان بە ھەنگوين شىرىن دەكرى.

بابەت: رەشكە

۳۴۴۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ فِي الْحَبَّةِ السُّودَاءِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ، إِلَّا السَّامَ، وَالسَّامُ الْمَوْتُ، وَالْحَبَّةُ السُّودَاءُ، الشُّونِيزُ»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه، گوئی لە پیغەمبەری خوا ﷺ بوو دەیفەرموو: بەراستی لە رەشکەدا شىفاو چارەسەرى ھەيە بۆ ھەموو نەخۆشى و دەردىک جگە لە مردن، ۋە «السام» مردنە، ۋە «الحبة السوداء» شونیزە (رەشکەيە).

۳۴۴۸- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «عَلَيْكُمْ بِهَذِهِ الْحَبَّةِ السُّودَاءِ، فَإِنَّ فِيهَا شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ، إِلَّا السَّامَ»^(۲).

واتە: سالىمى كورى عەبدوللا لە باوكیيەو رضي الله عنه دەگىریتەو، پیغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ئاگادارىن رەشكە شىفاو چارەسەرە بۆ ھەموو نەخۆشى و دەردىک جگە لە مردن.

۳۴۴۹- عَنْ خَالِدِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجْنَا، وَمَعَنَا غَالِبُ بْنُ أَبَجَرَ، فَمَرِضَ فِي الطَّرِيقِ، فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، وَهُوَ مَرِيضٌ، فَعَادَهُ ابْنُ أَبِي عَتِيقٍ، وَقَالَ: لَنَا عَلَيْكُمْ بِهَذِهِ الْحَبَّةِ السُّودَاءِ، فَخُذُوا مِنْهَا خَمْسًا، أَوْ سَبْعًا، فَاسْحَقُوهَا، ثُمَّ افْطَرُوهَا فِي أَنْفِهِ بِقَطْرَاتِ زَيْتٍ فِي هَذَا الْجَانِبِ وَفِي هَذَا الْجَانِبِ، فَإِنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْهُمْ، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ هَذِهِ الْحَبَّةَ السُّودَاءَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ السَّامُ» قُلْتُ: وَمَا السَّامُ؟ قَالَ: «الْمَوْتُ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۶۸۸، ومسلم: ۲۲۱۵، والترمذي: ۲۰۴۱.

(۲) صحيح لغيره.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۶۸۷.

واته: خالیدی کوری سہ عد ﷺ ده لئ: دهرچوون و غالبی کوری نه بجه ریشمان له گهل بوو، جا له ریگادا نه خوش کهوت، هاتینه وه مه دینه ش ههر نه خوش بوو، جا کوری نه بو عه تیق سهردانی کردو پی گوتین: گرنگی به و ره شکه یه بدن، پینج یان حهوت دانه ی بینن و بیهارن، پاشان نارده که ی به پونی زهیت بدلوی پیننه ناو ههر دوو کونه لووته کانی، چونکه عائیشه بوی گیراونه وه که گوی له پیغه مبهری خوا ﷺ بووه که فهرموویه تی: به راستی نه و ره شکه یه شیفاو چاره سهره بو هه موو نه خوشیبه ک جگه له مردن، (پراوی ده لئ:) گوتم: «السام» چیه؟ گوتی: مردنه.

بابه ت: ههنگوین

۳۴۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَعَقَ الْعَسَلَ ثَلَاثَ عَدَوَاتٍ كُلَّ شَهْرٍ، لَمْ يُصِبْهُ عَظِيمٌ مِنَ الْبَلَاءِ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک له ههر مانگی کدا سی به یانی ههنگوین بخوات، نه وه تووشی به لاو ناخوشی گوره نابی.

۳۴۵۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَهْدِيَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، عَسَلَ، فَقَسَمَ بَيْنَنَا لُعَقَةَ لُعَقَةً، فَأَخَذْتُ لُعَقَتِي، ثُمَّ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَزْدَادُ أُخْرَى؟ قَالَ: «نَعَمْ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لئ: ههنگوین به دیاری نیردرا بو پیغه مبهری خوا ﷺ، نه ویش پارو پارو به په نجه لیانی به شکرد، منیش پارووه که ی خوم وه رگرت، پاشان گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ دانه یه کی تریش بخوم؟ فهرمووی: به لئ.

۳۴۵۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَلَيْكُمْ بِالشُّقَاءِ: عَسَلِ وَالْقُرْآنِ»^(۳).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: گرنگی به دوو چاره سهره که بدن (که بریتین له): ههنگوین و قورئان.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف الإسناد.

(۳) صحیح موقوفاً.

بابهت: دومه لآن و خورمای عه جوه

۳۴۵۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَجَابِرٍ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْكَمَاءُ مِنَ الْمَنِّ، وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ، وَالْعَجْوَةُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَهِيَ شِفَاءٌ مِنَ السَّمِّ»^(۱).

واته: نه بو سه عیدو جابیر رضي الله عنهما، گوتوویانه: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: دومه لآن به شیکه له و مه نه ی (جوره خوارد نیکه) که بو به نو ئیسرا ئیل ده باری، وه ناوه که ی ده رمانه بو نه خووشی چاو، وه خورمای عه جوه له به هه شته وه یه، وه شیفایه بو هه موو ژه هری.

۳۴۵۳-م- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقْيَانِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ هِشَامٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ إِيَّاسٍ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ^(۲).

واته: به م سه نه ده ش نه م فهرمووده گنېدر او ه ته وه.

۳۴۵۴- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ نُفَيْلٍ رضي الله عنه، يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: «أَنَّ الْكَمَاءَ مِنَ الْمَنِّ، الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ، وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ»^(۳).

واته: سه عیدی کوری زهیدی کوری عه مری کوری نوفیل رضي الله عنه له پیغه مبهر ﷺ گنېراویه ته وه که دومه لآن به شیکه له و مه نه ی (جوره خوارد نیکه) که خوا بو به نو ئیسرا ئیلی دابه زاند، وه ناوه که ی ده رمانه بو نه خووشی چاو.

۳۴۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا نَتَحَدَّثُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَذَكَرْنَا الْكَمَاءَ، فَقَالُوا: هُوَ جَدْرِي الْأَرْضِ، فَنُتِمِّي الْحَدِيثُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «الْكَمَاءُ مِنَ الْمَنِّ، وَالْعَجْوَةُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَهِيَ شِفَاءٌ مِنَ السَّمِّ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره. بلفظ: «وَهِيَ شِفَاءٌ مِنَ السَّمِّ».

(۲) صحیح لغیره. بلفظ: «وَهِيَ شِفَاءٌ مِنَ السَّمِّ».

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۴۷۸، ومسلم: ۲۰۴۹، والترمذي: ۲۰۶۷.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۰۶۶ و ۲۰۶۸.

واته: ئەبو هورهیره رضی اللہ عنہ ده‌لن: ئیمه له خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ گفتوگومان ده‌کرد، جا باسی دومه‌لانمان کرد، گوتیان: ئەوه درکه‌و میکوته‌ی زه‌وییه، جا ئەو گفتوگویه بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ گێردرایه‌وه، ئەویش فه‌رمووی: دومه‌لان به‌شیکه له‌و مه‌ننه‌ی (جووره‌ خواردنیکه) که بۆ سه‌ر به‌نو ئیسپرائیل دابه‌زی، وه‌ خورمای عه‌جوه له‌ به‌هه‌شته‌وه‌یه‌و چاره‌سه‌ره بۆ هه‌موو ژه‌هری.

۳۴۵۶- عَنْ رَافِعِ بْنِ عَمْرٍو الْمَزَنِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم يَقُولُ: «الْعَجْوَةُ وَالصَّخْرَةُ مِنَ الْجَنَّةِ» قَالَ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ: «حَفِظْتُ الصَّخْرَةَ مِنْ فِيهِ»^(۱).

واته: پافیعی کوری عه‌مپی موزه‌نیی رضی اللہ عنہ ده‌لن: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ بوو ده‌یفه‌رموو: خورمای عه‌جوه‌و به‌ردی «بیت المقدس» (که پیتی ده‌گوتری: به‌ردی خوا) له‌ به‌هه‌شته‌وه‌ن. عه‌بدوپره‌حمان (که یه‌کیکه له‌ راوییه‌کانی ئەم فه‌رمووده‌یه) گوتی: له‌ ده‌می ئەوه‌وه‌ وشه‌ی به‌ردم له‌به‌رکردوه‌ وه‌رمگرتوه‌وه‌.

بابه‌ت: سه‌ناو سه‌نوت: سینه‌مه‌کی و شویت یان هه‌نگوین

۳۴۵۷- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي عَبْلَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَبِي بِنَ أُمَّ حَرَامٍ رضی اللہ عنہ، وَكَانَ قَدْ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم الْقِبْلَتَيْنِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم يَقُولُ: «عَلَيْكُمْ بِالسَّنَى وَالسَّنُوتِ، فَإِنَّ فِيهِمَا شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا السَّامُ؟ قَالَ: «الْمَوْتُ» قَالَ ابْنُ أَبِي عَبْلَةَ: السَّنُوتُ الشُّبْتُ، وَقَالَ آخَرُونَ: بَلْ هُوَ الْعَسَلُ الَّذِي يَكُونُ فِي زِقَاقِ السَّمَنِ، وَهُوَ قَوْلُ الشَّاعِرِ:

هُمُ السَّمْنُ بِالسَّنُوتِ لَا أَلْسَ فِيهِمْ ... وَهُمْ يَمْنَعُونَ جَارَهُمْ أَنْ يَتَّقَرَدَا^(۲).

واته: له‌ ئیبراھیمی کوری ئەبو عه‌بله‌وه‌ ده‌گێرنه‌وه‌ که گوتووێه‌تی: گویم له‌ ئەبو ئوبه‌ی کوری ئوممو‌حه‌پام رضی اللہ عنہ بووکه به‌ره‌و هه‌ردوو پرووکه‌ که له‌ گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ نوێتری کردوه‌، ده‌یگوت: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ بوو ده‌یفه‌رموو: ئاگاتان له‌ گیای سینه‌مه‌کی (سینا) وه‌ه‌نگوین (سه‌نوت) بی بۆ چاره‌سه‌ر، چونکه به‌راستی هه‌ردووکیان

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف.

چارهسهرن بۆ هه موو نه خووشیه ک جگه له مردن، گوترا: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ «السام» چیه؟ فهرمووی: مردنه. عومه ر گوتی: کوری ئه بو عه بله گوتی: «السنوت»، واته: شویت، وه کهسانی دی گوتوویانه: به لکو ئه وه ههنگوینه یه که له تیو پۆن دایه، وه هه ر له وه شه وه یه که شاعیر ده لئ:

ئه وانه پۆن له گه ل ههنگوین ناپاکیان تیدانیه ... هه ر ئه وانیش ریگری له دراوستیان ده کهن، فیل بکهن

بابهت: نوێژ شیفاو چارهسهره

۳۴۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: هَجَرَ النَّبِيُّ ﷺ، فَهَجَرْتُ، فَصَلَّيْتُ ثُمَّ جَلَسْتُ، فَالْتَمَعْتُ إِلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ: «اشْكِبْ دَرْدًا؟» قُلْتُ: نَعَمْ، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «قُمْ فَصَلِّ، فَإِنَّ فِي الصَّلَاةِ شِفَاءً»^(۱).

واته: ئه بو هورهیره ﷺ ده لئ: پیغه مبه ر ﷺ به خیرایی چوو بۆ نوێژ و منیش به خیرایی چووم، نوێژم کرد، پاشان دانیشتم، ئنجا پیغه مبه ر ﷺ ئاوری بۆ دامه وه وه فهرمووی: ئایا سکت دیشی؟ گوتم: به لئ، فهرمووی: هه لسه نوێژ بکه، چونکه بیگومان نوێژ شیفاو چارهسهری تیدایه.

۳۴۵۸م- حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْقَطَّانُ قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَضْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا دَوَادُ بْنُ عَلْبَةَ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ، وَقَالَ فِيهِ: اشْكِبْ دَرْدًا، يَعْنِي تَشْتَكِي بَطْنَكَ بِالْفَارِسِيَّةِ قَالَ: أَبُو عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَ بِهِ رَجُلٌ لِأَهْلِهِ فَاسْتَعَدُّوا عَلَيْهِ^(۲).

واته: هه ر به م سه نه ده ئه و برگه ش هاتوه، راوی ده رباره ی گوتوویه تی: «اشْكِبْ دَرْدًا»، رسته یه کی فارسییه به مانای: تازاری سکت هه یه؟

بابهت: ریگری کردن له چارهسهرکردن به ده رمانی پیس و خراب

۳۴۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الدَّوَاءِ الْخَبِيثِ، يَعْنِي السُّمَّ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۷۰، والترمذي: ۲۰۴۵.

واته: نه بو هویره پیره ﷺ ده لئی: پیغهمبهری خوا ﷺ ریگری کردوه له چاره سه رکردن به ده رمانی پیس و خراب، واته: زهر.

۳۴۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ شَرِبَ سُماً فَقَتَلَ نَفْسَهُ، فَهُوَ يَتَحَسَّاهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا»^(۱).

واته: نه بو هویره پیره ﷺ ده لئی: پیغهمبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ره که سیک زهر بخواته وه و به زهر خوی بکوژی، نه وه له روژی دواییدا زهره که ی به دهسته وه یه و به یه تا په یه تا ده یخواته وه، ئیتر هه تا هه تا یه له ناگری دوزه خدا ده مینیتته وه.

بابهت: ده رمانی رهوانی (سکچوون)

۳۴۶۱- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِمَّاذَا كُنْتَ تَسْتَمِشِينَ؟» قُلْتُ: بِالشُّبْرَمِ، قَالَ: «حَارٌّ جَارٌ» ثُمَّ اسْتَمَشَيْتُ بِالسَّنَى فَقَالَ: «لَوْ كَانَ شَيْءٌ يَشْفِي مِنَ الْمَوْتِ، كَانَ السَّنَى، وَالسَّنَى شِقَاءٌ مِنَ الْمَوْتِ»^(۲).

واته: نه سانی کچی عومه یس ﷺ ده لئی: پیغهمبهری خوا ﷺ پیمی فهرموو: به چ ده رمانیک خوت رهوان ده که ی؟ گوتم: به «الشبرم» (وه کو نوک وایه، ده کولینری و ناوه که ی ده خوریتته وه)، فهرمووی: پله ی گهرمی جهسته به رزده کاته وه و ناده میزاد زور رهوان ده کات، (نه ساء گو تی:) پاشان به سینمه که ی خوم رهوان ده کرد، فهرمووی: نه گهر شتیک شیفا بووایه بو مردن نه وه نه و شته سینمه که ی ده بوو.

بابهت: چاره سه رمانی دوهمال و ریگری کردن له تهقاندنی به په نجه

۳۴۶۲- عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مِحْصَنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: دَخَلْتُ بِإِبْنِي لِي عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَقَدْ أَعْلَقْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْعُدْرَةِ، فَقَالَ: «عَلَامَ تَدْعُرْنَ أَوْلَادَكُمْ بِهَذَا الْعِلَاقِ؟ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ يُسَعِّطُ بِهِ مِنَ الْعُدْرَةِ، وَيُلْدُّ بِهِ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۷۷۸، ومسلم: ۱۰۹، وأبو داود: ۳۸۷۲، والترمذي: ۲۰۴۳، والنسائي: ۱۹۶۵.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۰۸۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۹۲ و ۵۷۱۳، ومسلم: ۲۲۱۴، وأبو داود: ۳۸۷۷.

واته: ئوممو قه یسی کچی میحصه ن ﷺ ده لئی: کورنکی بچووکی خۆم که له وزه تینی هه لسابوو به په نجه بۆم ته قاندبوو بر دمه خزمهت پیغه مبهری ﷺ، فه رمووی: بۆچی به زه بری په نجه له وزه تینی گه رووی منداله کاتان ده ته قینن و تازاریان ده دن؟! نه و عوده هیندییه به کاریینن، چونکه شیقای حهوت ده رده، که بۆ له وزه تین له ریگه ی لوته وه چاره سه ری پێ ده کری، وه چاره سه ریشه بۆ هه وکردنی په رده ی سییه کان (نه خووشی سیل) که له ریگه ی ده مه وه چاره سه ری پێ ده کری.

العود الهندي: دارنکه بۆنیکی خووشی هه یه، وه ک ده رمان بۆ نه خووشی به کارده هینری. ۳۴۶۲م- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ السَّرْحِ الْمِصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَنْبَأَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أُمِّ قَيْسِ بِنْتِ مِحْصِنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ قَالَ يُونُسُ: «أَعْلَقْتُ يَعْني غَمَزْتُ»^(۱).
واته: به م سه نه ده ش ئه م فه رمووده گپردراوه ته وه که له یونس ده لئی: (أَعْلَقْتُ) واته: (غَمَزْتُ).

بابهت: چاره سه ری نه خووشی باداری یان لاق هیشه

۳۴۶۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «شِفَاءُ عِرْقِ النَّسَاءِ، أَلْيَةُ شَاةٍ أَعْرَابِيَّةٍ تُدَابُّ، ثُمَّ تُجْرَأُ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ، ثُمَّ يُشْرَبُ عَلَى الرَّيْقِ فِي كُلِّ يَوْمٍ جُزْءًا»^(۲).
واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده یگوت: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: چاره سه ری باداری (لاق هیشه) بریتیه له چه وری مه ریک که له ده شت بله وه پری، چه ورییه که ی ده توئیرتته وه، پاشان ده کریته سی به ش، پاشان له خورینی (بیش نان خواردن) ده خوریتته وه، هه ر رۆژه وه به شیکی (ده خوریتته وه).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۹۲ و ۵۷۱۳، ومسلم: ۲۲۱۴، وأبو داود: ۳۸۷۷.

(۲) صحیح.

بابهت: چاره‌سهری برینداری

۳۴۶۴- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «جَرَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ وَكُسِرَتْ رَبَاعِيئُهُ، وَهُسِمَتِ الْبَيْضَةُ عَلَى رَأْسِهِ، فَكَانَتْ فَاطِمَةُ تَغْسِلُ الدَّمَ عَنْهُ، وَعَلِيٌّ يَسْكِبُ عَلَيْهِ الْمَاءَ بِالْمِجَنِّ، فَلَمَّا رَأَتْ فَاطِمَةُ أَنَّ الْمَاءَ لَا يَزِيدُ الدَّمَ، إِلَّا كَثْرَةً أَخَذَتْ قِطْعَةً حَصِيرٍ، فَأَحْرَقَتْهَا حَتَّى إِذَا صَارَ رَمَادًا، أَلْزَمَتْهُ الْجُرْحَ، فَاسْتَمْسَكَ الدَّمُ»^(۱).

واته: سه‌هلی کوری سه‌عدی ساعیدی رضی اللہ عنہ ده‌لئ: له‌ جه‌نگی ئو‌خوددا پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ بریندار بوو ددانه چوارینه‌که‌ی شکاو خودده‌که‌ی (کلاوه‌ ئاسنینه‌که‌ی) له‌ سه‌ریدا شکا، جا فاتیمه‌ خوینه‌که‌ی (له‌ پوخساری) ده‌شورده‌وه، وه‌ عه‌لیش به‌ قه‌لغانه‌که‌ی ئاوی ده‌هیناو به‌سه‌ریدا ده‌کرد، کاتی فاتیمه‌ سه‌رنجیدا ئاوه‌که‌ ته‌نیا خوین به‌ربوونه‌که‌ زیاتر ده‌کا، چوو پارچه‌ هه‌سیریکی هیناو سوتاندی تاوه‌کو بوو به‌ سووتوو (خوله‌می‌ش)، وه‌ له‌سه‌ر برینه‌که‌ی دانا، ئیتر خوین به‌ربوونه‌که‌ وه‌ستا.

۳۴۶۵- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: إِنِّي لِأَعْرِفُ يَوْمَ أُحُدٍ مَنْ جَرَحَ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَمَنْ كَانَ يُرْقِي الْكَلِمَ مِنْ وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَيُدَاوِيهِ، وَمَنْ يَحْمِلُ الْمَاءَ فِي الْمِجَنِّ، وَمِمَّا دُوِيَ بِهِ الْكَلِمُ، حَتَّى رَقًا، قَالَ: «أَمَّا مَنْ كَانَ يَحْمِلُ الْمَاءَ فِي الْمِجَنِّ، فَعَلِيٌّ، وَأَمَّا مَنْ كَانَ يُدَاوِي الْكَلِمَ، فَفَاطِمَةُ، أَحْرَقَتْ لَهُ، حِينَ لَمْ يَزَقْ قِطْعَةَ حَصِيرٍ خَلَقِي، فَوَضَعَتْ رَمَادَهُ عَلَيْهِ، فَرَقًا الْكَلِمَ»^(۲).

واته: سه‌هلی کوری سه‌عدی ساعیدی رضی اللہ عنہ ده‌لئ: به‌راستی من ده‌زانم که له‌ جه‌نگی ئو‌خوددا کئ پوخساری پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ بریندار کرد، وه‌ کئش پوخساری پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ پاک ده‌کرده‌وهو چاره‌سهری ده‌کرد، وه‌ کئ به‌ مه‌تاله‌ ئاوی ده‌هینا، وه‌ به‌ چی شتیکیش برینه‌که‌ چاره‌سه‌رکرا تاوه‌کو خوینبه‌ربوونه‌که‌ وه‌ستا، جا ئه‌وه‌ی که به‌ مه‌تاله‌ ئاوی ده‌هینا عه‌لی بوو، وه‌ ئه‌وه‌ی که چاره‌سهری برینه‌که‌ی ده‌کرد فاتیمه‌ بوو، جا کاتی خوین به‌ربوونه‌که‌ نه‌وه‌ستا پارچه‌ هه‌سیریکی کونی بو سوتاندو سووتوووه‌که‌ی له‌سه‌ر برینه‌که‌ی دانا، ئیتر خوین به‌ربوونه‌که‌ وه‌ستا.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۳، ومسلم: ۱۷۹۰، والترمذي: ۲۰۸۵.

(۲) صحیح بما قبله. أخرجه البخاري: ۲۴۳، ومسلم: ۱۷۹۰، والترمذي: ۲۰۸۵.

بابهت: کهسنت که کاری پزیشکی بکات و بیشتر پیشه‌ی پزیشکی لی نه‌زانرابی

۳۴۶۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «مَنْ تَطَبَّبَ، وَلَمْ يُعَلِّمْ مِنْهُ طِبُّ قَبْلَ ذَلِكَ، فَهُوَ ضَامِنٌ»^(۱).

واته: عه‌م‌ری کوری شو‌عه‌یب له باو‌کیه‌وه له با‌پیره‌وه رضی الله عنه ده‌گیر‌تته‌وه، ده‌لی: ینغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سی خوی بکات به‌پزیشک و بیشتر پیشه‌ی لی نه‌زانرابی و کاری پزیشکی نه‌کردبی نه‌وه‌ زمان و ده‌سته‌به‌ره بو‌هه‌ر زیانی که‌بیدات.

بابهت: ده‌رمانی نه‌خوشی هه‌وکردنی په‌رده‌ی سییه‌کان

۳۴۶۷- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ رضی الله عنه، قَالَ: «نَعَتَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ، وَرَسًا، وَقُسْطًا، وَزَيْتًا، يُلْدُّ بِهِ»^(۲).

واته: زه‌یدی کوری نه‌رقه‌م رضی الله عنه ده‌لی: ینغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله وه‌سفی زه‌یت و وه‌رس و عودی هیندی کرد که‌چه‌نده باشن بو‌چاره‌سه‌ری نه‌خوشی هه‌وکردنی په‌رده‌ی سییه‌کان (نه‌خوشی سیل) که‌له‌رینگه‌ی ده‌مه‌وه به‌کارده‌هینری.

۳۴۶۸- عَنْ أُمِّ قَيْسِ بِنْتِ مِحْصِنٍ رضی الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «عَلَيْكُمْ بِالْعُودِ الْهِنْدِيِّ، يَغْنِي بِهِ الْكُسْتُ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ، مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ» قَالَ ابْنُ سَمْعَانَ: فِي الْحَدِيثِ: فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنْ سَبْعَةِ أَدْوَاءٍ، مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ»^(۳).

واته: ئومو‌قه‌یسی کچی میحصن رضی الله عنها ده‌لی: ینغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌تی: گرنگی بدن به‌عودی هیندی، مه‌به‌ستی «الکست» بوو، چونکه‌به‌راستی چاره‌سه‌ری چه‌وت نه‌خوشییه، له‌وانه نه‌خوشی هه‌وکردنی په‌رده‌ی سییه‌کان. ئیبنو‌سه‌معان له‌باره‌ی فه‌رمووده‌که‌وه‌گوتی: به‌راستی چاره‌سه‌ری چه‌وت ده‌ردو نه‌خوشییه، له‌وانه نه‌خوشی هه‌وکردنی په‌رده‌ی سییه‌کان.

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۵۸۶، والنسائي: ۴۸۳۰ و ۴۸۳۱.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۰۷۸.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۶۹۲، ومسلم: ۲۲۱۴، وأبو داود: ۳۸۷۷.

بابەت: تا

۳۴۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: دُكِرَتِ الْحُمَّى عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَسَبَّهَا رَجُلٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تَسُبَّهَا، فَإِنَّهَا تَنْفِي الذُّنُوبَ، كَمَا تَنْفِي النَّارُ حَبَّتِ الْحَدِيدِ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: لە خزمەت پێغەمبەری خوادا ﷺ باسی «تا» کرا، جا پیاویک جنتیوی پێدا، ئنجا پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: جنتیوی پێ مەدە، چونکە «تا» تاوانەکان لادەبا ھەروە کو چۆن ئاگر پیسی ئاسن لادەبا.

۳۴۷۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ عَادَ مَرِيضًا، وَمَعَهُ أَبُو هُرَيْرَةَ مِنْ وَعْكَ كَانَ بِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَبْشِرْ فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: هِيَ نَارِي أَسْلَطْتُهَا عَلَى عَبْدِي الْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا، لَتَكُونَ حَظُّهُ مِنَ النَّارِ فِي الْآخِرَةِ»^(۲).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگێڕیتەو، پێغەمبەر ﷺ سەردانی نەخۆشیکێ کرد کە تووشی تا ببوو و ئەبو ھورەیرەشی لەگەڵ بوو، ئنجا پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: موزدەت لیبێ، چونکە بەراستی خوا دەفەرمووی: ئەو ئاگرە لە منەوێه کە لە دونیادا بەسەر بەندە ئیئاندارە کەمیدا زال دەکەم بۆئەوێ بەبری ئاگری دۆزەخ کەوێ (واته: گوناھی پێ ڕەش دەبنەو).

بابەت: ئەوێ کە (تا)، (گەرماي تا)

لە ھالووی دۆزەخەوێه بۆیە بە ئاو ساردی بکەنەو

۳۴۷۱- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الْحُمَّى مِنْ فَنِيحِ جَهَنَّمَ، فَأَبْرُدُوهَا بِالْمَاءِ»^(۳).

واته: عایشە رضي الله عنها دەگێڕیتەو، پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: گەرماي تا لە ھالووی دۆزەخەوێه، بۆیە بە ئاو ساردی بکەنەو.

(۱) صحیح لغيره.

(۲) صحیح. الترمذی: ۲۰۸۸.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۶۳، ومسلم: ۲۲۱۰، والترمذی: ۲۰۷۴.

۳۴۷۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ شِدَّةَ الْحُمَى، مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ، فَأَبْرُدُوهَا بِالْمَاءِ»^(۱).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه ده گېرېتته وه، پېغهمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویە تی: بە پراستی گەرماو تینی تا له هالاوی دۆزه خەوہیە، بۆیە بە ئاو ساردی بکەنە وه.

۳۴۷۳- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «الْحُمَى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ، فَأَبْرُدُوهَا بِالْمَاءِ» فَدَخَلَ عَلَى ابْنِ لِعَمَارٍ فَقَالَ: «اكْشِفِ الْبَأْسَ، رَبَّ النَّاسِ، إِلَهَ النَّاسِ»^(۲).

واته: رافیعی کورێ خەدیج رضي الله عنه دەلێ: گویم لە پېغهمبەر صلى الله عليه وسلم بوو دەیفەرموو: گەرمی تا له هالاوی دۆزه خەوہیە، بۆیە بە ئاو ساردی بکەنە وه، جا چۆیە لای کورێکی عەمارو فەرمووی: پەرورەدگاری خەلکی، خودای خەلکی ئەو ناخۆشییە ی لەسەر لا بەرە.

۳۴۷۴- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضي الله عنها، أَنَّهَا كَانَتْ تُؤْتِي بِالْمَرْأَةِ الْمَوْعُوَكَةِ، فَتَدْعُو بِالْمَاءِ، فَتَضْبُهُ فِي جَيْبِهَا، وَتَقُولُ: إِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «أَبْرُدُوهَا بِالْمَاءِ» وَقَالَ: «إِنَّهَا مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ»^(۳).

واته: ئەسمائی کچی ئەبو بەکر رضي الله عنه دە گېرېتته وه، کاتی ئافرەتیکیان دەهینا بۆلای که تایی لیبایە، داوای ئاوی دەکرد، ئنجا دەبکرده ئاو باخەلی بۆ سەر جەستە ی، وه دە یگوت: پېغهمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویە تی: بە ئاو ساردی بکەنە وه، وه فەرموویە تی: گەرمی تا له هالاوی دۆزه خەوہیە.

۳۴۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «الْحُمَى كَيْرٌ مِنْ كَيْرِ جَهَنَّمَ، فَتَحُوها عَنْكُمْ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ»^(۴).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه ده گېرېتته وه، پېغهمبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموویە تی: بە پراستی گەرمی تا هەلیمیکە لە هەلیمەکانی دۆزهخ، بۆیە بە ئاوی سارد لەخۆتانی دووربخەنە وه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۶۴، ومسلم: ۲۲۰۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۶۲، ومسلم: ۲۲۱۲، والترمذي: ۲۰۷۳.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۷۲۴، ومسلم: ۲۲۱۱، والترمذي بائز: ۲۰۷۴.

(۴) صحیح لغيره.

بابهت: کهلهشاخ

۳۴۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِّمَّا تَدَاوُونَ بِهِ خَيْرٌ، فَالْحِجَامَةُ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: نه گهر نهو شتانه ی که ئیوه چاره سهری پیده کهن باشیان تیدابی نهوه به کیکیان کهلهشاخه.

۳۴۷۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «مَا مَرَزْتُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي، مِمَّا مِنَ الْمَلَائِكَةِ، إِلَّا كُلُّهُمْ يَقُولُ لِي: عَلَيْنَا، يَا مُحَمَّدُ بِالْحِجَامَةِ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: نهو شهوه ی که شهوره ویم پیکرا به لای ههر کومه له فریشته یه کدا رویشتبام پیمیان ده فهرموو: نه ی موحه ممه د صلی اللہ علیہ وسلم گرنگی به کهلهشاخ بده.

۳۴۷۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «نِعْمَ الْعَبْدُ الْحَجَّامُ، يَذْهَبُ بِالِدَّمَ، وَيُخْفُ الصُّلْبَ، وَيَجْلُو الْبَصَرَ»^(۳).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: چاکترین به ننده نهو به ننده یه که کهلهشاخ ده کات بو خه لک، خوینی له بهر ده پروات، وه پستی سووک ده کات، وه چاو پاک ده کاته وهو به هیزی ده کات.

۳۴۷۹- كَثِيرُ بْنُ سُلَيْمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَا مَرَزْتُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي مِمَّا، إِلَّا قَالُوا: يَا مُحَمَّدُ، مَرُّ أُمَّتِكَ بِالْحِجَامَةِ»^(۴).

واته: که سیری کوری موسلیم رضی اللہ عنہ ده لی: گویم له نه نه سی کوری مالیک بوو که ده یگوت: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: نهو شهوه ی که شهوره ویم پیکرا به لای ههر کومه له فریشته یه کدا رویشتبام ده یان فهرموو: نه ی موحه ممه د صلی اللہ علیہ وسلم فهرمان به ئومه ته کهت بکه به کهلهشاخ گرتن.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۸۵۷.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۲۰۵۲ و ۲۰۵۳.

(۳) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۲۰۵۳.

(۴) ضعیف.

۳۴۸۰- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ، زَوْجَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، اسْتَأْذَنَتْ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فِي الْحِجَامَةِ، «فَأَمَرَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم أَبَا طَيْبَةَ أَنْ يَخْجُمَهَا» وَقَالَ: حَسِبْتُ أَنَّهُ كَانَ أَحَاهَا مِنَ الرِّضَاعَةِ، أَوْ غَلَامًا لَمْ يَحْتَلِمَ^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، نوممو سه له مهی خیزانی پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم داوای له پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کرد که رینگه ی بدات که له شاخ بگری، جا پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فرمانی به نه بو ته بیه کرد که که له شاخی بو بگری. وه (روای) گوتی: پیموایی نه بو ته بیه برای شیری نوممو سه له مه بوو، یان میرمندا لیک بوو که بالغ نه بیوو.

بابهت: شوینی که له شاخ گرتن

۳۴۸۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ ابْنَ بُحَيْنَةَ، يَقُولُ: «اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، بِلَحْيِ جَمَلٍ، وَهُوَ مُحْرِمٌ، وَسَطَ رَأْسِهِ»^(۲).

واته: عه بدوره حمانی نه عره ج صلی اللہ علیہ وسلم ده لئی: گویم له عه بدو لای کوری بو حهینه بوو ده یگوت: پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له «لحی جمل» (شوینی که له نتوان مه ککه وه مه دینه) له ناوه راستی سه ری که له شاخی گرت، له کاتیکدا له ئیحرامدا بوو.

۳۴۸۲- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ قَالَ: «نَزَلَ جَبْرِيلُ عَلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، بِحِجَامَةِ الْأَخْذَعَيْنِ، وَالْكَاهِلِ»^(۳).

واته: علی رضی اللہ عنہ ده لئی: جبریل دابه زیه لای پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم به که له شاخ گرتنی دوو ده ماری لاملی و نیو شانی.

۳۴۸۳- عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم: «اِحْتَجَمَ فِي الْأَخْذَعَيْنِ، وَعَلَى الْكَاهِلِ»^(۴).

واته: نه نه س صلی اللہ علیہ وسلم ده گپریته وه، پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم له دوو ده ماری لاملی و له سه ر نیشانی که له شاخی گرت.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۰۶، وأبو داود: ۴۱۰۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۳۶، ومسلم: ۱۲۰۳، والنسائي: ۲۸۵۰.

(۳) ضعيف جداً.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۸۶۰، والترمذي: ۲۰۵۱.

۳۴۸۴- عَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَمَّارِيِّ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، كَانَ يَحْتَجِمُ عَلَى هَامَتِهِ، وَبَيْنَ كَتْفَيْهِ، وَيَقُولُ: «مَنْ أَهْرَاقَ مِنْهُ هَذِهِ الدَّمَاءَ، فَلَا يَضُرُّهُ أَنْ لَا يَتَدَاوَى بِشَيْءٍ، لِشَيْءٍ»^(۱).

واتە: ئەبو كەبشەى ئەنمارىي ﷺ دەگىرپىتەو، پىغەمبەر ﷺ لە سەرى و نىوشانى كەلەشاخى دەگرت، وە دەیفەرموو: ھەر كەسىك خوینى ئەم شوینانە بەربدات، ئەگەر بە ھىچ شتىك بۆ ھىچ شتىك خۆى تىيار نەكات، ھىچ زىانى پى ناگات.

۳۴۸۵- عَنْ جَابِرٍ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: «سَقَطَ عَنْ قَرَسِهِ عَلَى جِدْعٍ، فَأَنْفَكَتْ قَدَمُهُ» قَالَ وَكَيْعٌ: يَعْنِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ احْتَجَمَ عَلَيْهَا مِنْ وَثْءٍ^(۲).

واتە: جابىر ﷺ دەگىرپىتەو، پىغەمبەر ﷺ لەسەر ئەسپە كەى بەربۆيەو وە كەوت بەسەر بنكى دار خورمايە كداو قاچى دەرچوو. وە كىع گوتى: واتە: پىغەمبەر ﷺ لەسەر ئەو شوینەى قاچى كە دەرچوو بوو كەلەشاخى گرت.

وئە: ئازارىكە لە گوشتدا، ناگاتە سەر ئىسك، يان ئازارىكە لە ئىسكدا بى ئەوەى شكابى.

بابەت: ئەوەى لە چ رۆژانىكدا كەلەشاخ دەگىردى

۳۴۸۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ أَرَادَ الْحِجَامَةَ، فَلْيَتَحَرَّ سَبْعَةَ عَشَرَ، أَوْ تِسْعَةَ عَشَرَ، أَوْ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَلَا يَتَبَيَّغْ بِأَحَدِكُمْ الدَّمَ فَيَقْتُلُهُ»^(۳).

واتە: ئەنەسى كورى مالىك ﷺ دەگىرپىتەو، پىغەمبەر ﷺ خوا ﷺ فەرموويەى: ھەر كەسىك وىستى كەلەشاخ بگري با لە رۆژانى ھەڤدەو نۆزدەو بىست و يەكى (مانگى كۆچىدا) كەلەشاخ بگري، وە با خوینتان ئەوئەندە زۆر نەبى و ھەلبجى كە بىتە ھۆى كوشتتان.

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۸۵۹.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۸۶۳.

(۳) صحيح. أخرجه الترمذي: ۲۰۵۱.

۳۴۸۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: يَا نَافِعُ قَدْ تَبَيَّغَ بِي الدَّمُ فَالْتَمِسْ لِي حَجَامًا وَاجْعَلْهُ رَفِيقًا، إِنْ اسْتَطَعْتَ، وَلَا تَجْعَلْهُ شَيْخًا كَبِيرًا، وَلَا صَبِيًّا صَغِيرًا، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «الْحِجَامَةُ عَلَى الرِّيقِ، أَمْثَلُ وَفِيهِ شِفَاءٌ، وَبِرَكَةٌ، وَتَزِيدُ فِي الْعَقْلِ، وَفِي الْحِفْظِ، فَاحْتَجِمُوا عَلَى بَرَكَةِ اللَّهِ، يَوْمَ الْخَمِيسِ وَاجْتَنِبُوا الْحِجَامَةَ، يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ، وَالْجُمُعَةِ، وَالسَّبْتِ، وَيَوْمَ الْأَحَدِ، تَحَرُّيًا وَاحْتَجِمُوا يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ، وَالثَّلَاثَاءِ، فَإِنَّهُ الْيَوْمَ الَّذِي عَاقَى اللَّهُ فِيهِ أَيُّوبَ مِنَ الْبَلَاءِ، وَضَرَبَهُ بِالْبَلَاءِ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ، فَإِنَّهُ لَا يَبْدُو جُدَامًا، وَلَا بَرَصًا إِلَّا يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ، أَوْ لَيْلَةَ الْأَرْبَعَاءِ»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده لئی: ئە ی نافیع خوئنی جهستهم زۆر بووه، بۆیه که سئیکم بۆ پهیدا بکه که که له شاخ بگری، وه نه گهر توانیت با گهنج بیت، وه با پیریکی به ته مهن یان مندا لئیکی بچووک نه بیت، چونکه من گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: که له شاخ گرتن له سههر برسییه تی باشته ره و شیفاو به ره که تی تیدا یه، وه بیرو هوش و توانای له بهرکردن زیاد ده کات، بۆیه له سههر به ره که تی خوا رۆژانی پینج شه ممه که له شاخ بگرن، وه له رۆژانی چوار شه ممه و ههینی و شه ممه و یه ک شه ممه دا خۆتان به دوور بگرن له که له شاخ گرتن، وه له رۆژانی دوو شه ممه و سێ شه ممه دا که له شاخ بگرن، چونکه به راستی نه و رۆژه یه که خوا پیغه مبهر نه یوبی ﷺ له نه خۆشی چاک کرده وه، وه له رۆژی چوار شه ممه دا تووشی نه خۆشییه که ی کرد، به راستی نه خۆشی گولی و به له کی سه ره له نادات ته نیا له رۆژی چوار شه ممه دا یان له شهوی چوار شه ممه دا نه بیت.

۳۴۸۸- عَنْ نَافِعٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ، يَا نَافِعُ تَبَيَّغَ بِي الدَّمُ فَاتِّبِ بِحَجَامٍ، وَاجْعَلْهُ شَابًا، وَلَا تَجْعَلْهُ شَيْخًا، وَلَا صَبِيًّا، قَالَ: وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «الْحِجَامَةُ عَلَى الرِّيقِ أَمْثَلُ، وَهِيَ تَزِيدُ فِي الْعَقْلِ، وَتَزِيدُ فِي الْحِفْظِ، وَتَزِيدُ الْحَافِظَ حِفْظًا، فَمَنْ كَانَ مُحْتَجِمًا، فَيَوْمَ الْخَمِيسِ، عَلَى اسْمِ اللَّهِ، وَاجْتَنِبُوا الْحِجَامَةَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَيَوْمَ السَّبْتِ، وَيَوْمَ الْأَحَدِ، وَاحْتَجِمُوا يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ، وَالثَّلَاثَاءِ، وَاجْتَنِبُوا الْحِجَامَةَ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ، فَإِنَّهُ الْيَوْمَ الَّذِي أُصِيبَ فِيهِ أَيُّوبُ بِالْبَلَاءِ، وَمَا يَبْدُو جُدَامًا، وَلَا بَرَصًا إِلَّا فِي يَوْمِ الْأَرْبَعَاءِ، أَوْ لَيْلَةَ الْأَرْبَعَاءِ»^(۲).

(۱) حسن.

(۲) ضعيف.

واته: نافع رضی اللہ عنہ ده لئ: ئینو عومهر گوتی: ئەی نافع خوینی جهستم زۆر بووه، جا که سیکم بو بینه که که له شاخ بگری، وه با گنج بی و پیر یان منداڵ نه بی، گوتی: وه ئینو عومهر گوتی: گویم له پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ بوو ده یفه رموو: که له شاخ گرتن له سهر برسییه تی باستره و بیرو هۆش زیاد ده کات، وه ههروهها توانای له بهرکردنیش زیاد ده کات، وه که سیک که شت له بهرده کات بیری فراوان و بههیز ده کات، وه ههر که سی که له شاخی گرت با پۆژی پینج شه ممه له سهر ناوی خوا بیگری، وه له پۆژانی ههینی و شه ممه و یه ک شه ممه دا خۆتان به دوور بگرن له که له شاخ گرتن، وه له پۆژانی دوو شه ممه و سی شه ممه دا که له شاخ بگرن، وه له پۆژی چوار شه ممه دا که له شاخ مه گرن و خۆتانی لئ به دوور بگرن، چونکه به راستی پیغه مبهر نه یوب رضی اللہ عنہ لهو پۆژه دا تووشی به لآو نه خۆشییه که ی بوو، وه نه خۆشی گولی و به له کی سه ره ئاندهن ته نیا له پۆژانی چوار شه ممه دا یان له شهوی چوار شه ممه دا نه بی.

بابهت: داخکردن

۳۴۸۹- عَنْ عَقَّارِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنِ اكْتَوَى، أَوْ اسْتَرْقَى، فَقَدْ بَرِيَ مِنَ التَّوَكُّلِ»^(۱).

واته: عه ققاری کوری موغیره له باوکیه وه رضی اللہ عنہ ده گنریته وه، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فه رموو یه تی: ههر که سیک خوی داخ بکات یان نوشته بکات ئەوه پشتی به خوا نه به ستوو وه ته وه کولی له ده ست داوه.

۳۴۹۰- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، عَنِ الْكَيْ، فَانْكُوتَيْتُ، فَمَا أَفْلَحْتُ، وَلَا أَنْجَحْتُ»^(۲).

واته: عیمرانی کوری حوصهین رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم پریگری کرد له خۆ داخکردن (به مه بهستی چاره سه رکردن)، جا من خۆم داخکرد، به لآم نه رزگارم بوو، نه سه رکه و تووش بووم (واته: سوودی نه بوو بووم).

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۰۵۵.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۸۶۵، والترمذي: ۲۰۴۹.

۳۴۹۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «الشُّفَاءُ فِي ثَلَاثٍ: شَرِبَتْهُ عَسَلٍ، وَشَرَطَتْهُ مِخْجَمٍ، وَكَتَبَتْهُ بِنَارٍ، وَأَنْهَى أُمَّتِي عَنِ الْكَيْ» رَفَعَهُ ^(۱).

واته: نینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده لئی: شیفاو چاره سهر له سئی شت دایه: خواردنه وهی هه نگوین و نه شته ری که له شاخ گرو داخ کردن به ناگر، به لام من چه ز له خو داخ کردن ناکه م بو گه لی خو م. نینو عه بیاس نه وه فرموده یه ی بهرز کرده وه بو پیغه مبه ر رضی اللہ عنہما.

بابه ت: نه وه که سه ی که داخی کرد وه

۳۴۹۲- عَنْ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ زُرَّارَةَ الْأَنْصَارِيِّ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَمِعْتُ عَمِّي يَخْبِي، وَمَا أَدْرَكْتُ رَجُلًا مَنَّا بِهِ سَبِيهَا، يُحَدِّثُ النَّاسَ أَنَّ أَسْعَدَ بْنَ زُرَّارَةَ، وَهُوَ جَدُّ مُحَمَّدٍ مِنْ قَبْلِ أُمِّهِ، أَنَّهُ أَخَذَهُ وَجَعٌ فِي حَلْقِهِ، يُقَالُ لَهُ الذُّبْحَةُ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «الْأُبْلَعْنَ أَوْ لِأُبْلِيَنَّ فِي أَبِي أَمَامَةَ عُذْرًا» فَكَوَاهُ بِيَدِهِ فَمَاتَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «مِيتَةٌ سَوَاءٌ لِلْيَهُودِ، يَقُولُونَ: أَفَلَا دَفَعَ عَنْ صَاحِبِهِ، وَمَا أَمْلِكُ لَهُ، وَلَا لِنَفْسِي شَيْئًا» ^(۲).

واته: موحه ممه دی کوری عه بدوره حانی کوری سه عدی کوری زورپاره ی نه نصاری رضی اللہ عنہما ده لئی: گویم له یه حیای مامم بوو که هیچ که سیکم نه بینویه که له ناواماندا وه کو نه و ناموژگاری خه لکی بکات و چاکه ی خه لکی بویت، که سه عدی کوری زورپاره که باپیری موحه ممه ده له دایکییه وه تازاریک له گه روویدا دروست بوو که به و نه خو شیه ده گوترا: «الذبحه»، نجا پیغه مبه ر رضی اللہ عنہما فرمووی: نه و په ری هه ولی خو م ده دم بو ده ست نیشان کردن و چاره سه ر کردن نه خو شیه که ی نه بو نومامه، مه گه ر به جوړیک بچ له ده سه لاتی مندا نه بی، جا به ده ستی خو ی داخی کرد، ئیتر مرد، نجا پیغه مبه ر رضی اللہ عنہما فرمووی: مردنه که بوو به به هانه یه کی ناخوش به ده ست جوله که کانه وه، خوا به خراپترین شیوه بیانم ریئ، چونکه ده لئین: بو نه یوانی هاوړیکه ی له مردن رزگار بکات، له کاتی کدا که من نه بو نه وو نه بو خو شم هیچم له ده ست ناییت.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۸۰ و ۵۶۸۱.

(۲) صحیح.

۳۴۹۳- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: «مَرِضَ أَبِي بَنْ كَعْبٍ مَرَضًا، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، طَبِيبًا، فَكَوَّاهُ عَلَى أَكْحَلِهِ»^(۱).

واته: جابیر رضي الله عنه ده لې: ثوبه ی کورې که عب تووشی نه خوښیبه ک بوو، جا پیغه مبهه ر صلى الله عليه وسلم پزیشکيکی بو نارد، ته ویش ده ماری ناوه پراستی باسکی بو داخکرد.

اکحل: ده ماریکه له ناوه پراستی باسکی دایه و پیشی ده گوتری: ده ماری ژیان.

۳۴۹۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «كَوَى سَعْدَ بْنَ مُعَاذٍ فِي أَكْحَلِهِ مَرَّتَيْنِ»^(۲).

واته: جابیری کورې عه بدوللا رضي الله عنه ده گپړته وه، پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم دوو جار ناوه پراستی باسکی سه عدی کورې موعازی داخکرد.

بابه ت: چا ورستن به کل

۳۴۹۵- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «عَلَيْكُمْ بِالْإِمْدِ، فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ»^(۳).

واته: سالیمی کورې عه بدوللا له باوکیبه وه رضي الله عنه ده گپړته وه، ده لې: پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: گرنګی بده ن به چا ورستن به کل، چونکه به پراستی چا و پاک ده کاته وه و به هیزی ده کات، مووی برژانګیش ده پروئیتته وه.

۳۴۹۶- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ: «عَلَيْكُمْ بِالْإِمْدِ عِنْدَ النَّوْمِ، فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ»^(۴).

واته: جابیر رضي الله عنه ده لې: گویم له پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده یفه رموو: له کاتی نوستندا گرنګی به کلی ره ش بده ن، چونکه به پراستی چا و پاک ده کاته وه و به هیزی ده کات، وه برژانګیش ده پروئیتته وه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۰۷، وأبو داود: ۳۸۶۴.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۰۸، وأبو داود: ۳۸۶۶، والترمذي: ۱۵۸۲ مطولاً.

(۳) حسن لغیره.

(۴) حسن.

۳۴۹۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَيْرُ أَكْحَالِكُمْ الْإِمْدُ، يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِثُ الشَّعْرَ»^(۱).

واته: نینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: چاکترین کلی تیوہ کلی ره شه، چاو پاک ده کاته ووہ به هیزی ده کات، وه برژانگیس ده پرونیته وه.

بابهت: نهوهی که به تاک چاو ده ریژی

۳۴۹۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ اِكْتَحَلَ فَلْيُوتِرْ، مَنْ فَعَلَ، فَقَدْ أَحْسَنَ، وَمَنْ لَا، فَلَا حَرَجَ»^(۲).

واته: نه بو هورپه ره رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهر ﷺ فہرموویہ تی: نهوهی چاو ده ریژی با به تاک بیرژی (واته: که ده یهینی به هر چاو نکیدا با تاک بیت)، نهوهی وا ده کات نهوه زورباش ده کات، نهوه شی وا ناکات گوناھی ناگات.

۳۴۹۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كَانَتْ لِلنَّبِيِّ ﷺ مُكْحَلَةٌ، يَكْتَحِلُ مِنْهَا ثَلَاثًا، فِي كُلِّ عَيْنٍ»^(۳).
واته: نینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهر ﷺ کلدانیتیکی هه بو وه هر لایه کی چاوی سی جار ده رشت.

بابهت: ریگری کردن له به کارهینانی نارہق بو چاره سه کردن

۳۵۰۰- عَنْ طَارِقِ بْنِ سُوَيْدٍ الْحَضْرَمِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ بَارِضْنَا أَعْتَابًا نَعْتَصِرُهَا، فَتَشْرَبُ مِنْهَا؟ قَالَ: «لَا» فَرَأَجَعْتُهُ، قُلْتُ: إِنَّا نَسْتَشْفِي بِهِ لِلْمَرِيضِ، قَالَ: «إِنَّ ذَلِكَ لَيْسَ بِشِفَاءٍ، وَلَكِنَّهُ دَاءٌ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۸۷۸ و ۴۰۶۱، والترمذي: ۱۷۵۷، والنسائي: ۵۱۱۳.

(۲) ضعيف.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۷۵۷ و ۲۰۴۸.

(۴) حسن. أخرجه مسلم: ۱۹۸۴، وأبو داود: ۳۸۷۳، والترمذي: ۲۰۴۶.

واته: تاریقی کوری سوهیدی چه زه می ﷺ ده لی: گوتم: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ زه ویه کانی ناوچه ی نیمه تری زوره، جا نیمه تریه که ده گوشین و ناوه که ی ده خوینه وه، فهرمووی: نه خیر نابی، گوتی: دواتر سهر دانیم کرده وه و گوتم: نیمه نه و شه رابه وه کو چاره سهری بو نه خوشه کان به کار دینین، فهرمووی: نه خیر نه وه دهرمان نیه، به لکو دهر دو نه خوشیه.

بابهت: به کارهینانی قورئان بو چاره سهری

۳۵۰۱- عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَيْرُ الدَّوَاءِ الْقُرْآنُ»^(۱).

واته: علی ﷺ، ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویته: باشترین چاره سهر و دهرمان قورئانه.

بابهت: خهنه

۳۵۰۲- عَنْ سَلْمَى أُمِّ رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، مَوْلَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَتْ: «كَانَ لَا يُصِيبُ النَّبِيَّ ﷺ، قَرْحَةً وَلَا شَوْكَةً، إِلَّا وَضَعَ عَلَيْهِ الْجِنَاءَ»^(۲).

واته: سه لما نومو رافیعی ﷺ، خزمه تکاری پیغه مبهری خوا ﷺ ده لی: پیغه مبهری ﷺ ههر شوینیکی بریندار بیوایه، یان درکی به قاجیدا بجوایه نه وه خه نه ی له سهر داده نا.

بابهت: میزی و شتر

۳۵۰۳- عَنْ أَنَسٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، أَنَّ نَاسًا مِنْ عُرَيْبَةَ، قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَاجْتَوُوا الْمَدِينَةَ، فَقَالَ ﷺ: «لَوْ خَرَجْتُمْ إِلَى دَوْدَ لَنَا، فَشَرِبْتُمْ مِنْ أَلْبَانِهَا، وَأَبْوَالِهَا» فَفَعَلُوا^(۳).

(۱) ضعیف.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۸۵۸، والترمذي: ۲۰۵۴.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۳۳، ومسلم: ۱۶۷۱، وأبو داود: ۴۳۶۴-۴۳۶۸، والترمذي: ۷۲ و ۱۸۴۵ مختصراً، والنسائي:

واته: نه نه س ﷺ ده گيرېته وه، کومه لى له هوږى عوره ينه هاتنه خزمهت پيغه مبهري خوا ﷺ، جا ناوو هه وای مه دینه یان پي نه که وت و نه خو شکه وتن، بويه شاری مه دینه یان پي خو ش نه بوو، ئنجا (پيغه مبهري ﷺ) فهرمووی: نه گهر رو شتبان بو دهره وه ی شار بو ناو رانه وشتره کانمان، وه له شير و ميزي وشتره کانتان خوار دبايه وه (تاوه کو چاک ده بنه وه)، نه وانیش وایانکرد.

بابهت: کاتيک ميش ده که ويته ناو ده فری خواردن

۳۵۰۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «فِي أَحَدِ جَنَاحَيْ الدُّبَابِ السُّمُّ، وَفِي الْآخَرِ شِفَاءٌ، فَإِذَا وَقَعَ فِي الطَّعَامِ، فَاْمَقْلُوهُ فِيهِ، فَإِنَّهُ يُقَدِّمُ السُّمَّ، وَيُؤَخِّرُ الشِّفَاءَ»^(۱).

واته: نه بو سه عيد ﷺ ده گيرېته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تی: باليکی ميش دهر دو ژه هری پيوه وه باله که ی تری چاره سه رو شيفا به خشه، جا نه گهر که وته ناو ده فرو قايی به کيکتانه وه که خوار دنی تيدا بوو، نه وه ميشه که به ته وای نوم بکه ن تيدا، چونکه ميش سه ره تا باله ژه هراويه که ی پيش ده خات (ده خاته ناو خوار دنه که)، وه باله شيفا به خشه که ی دوا ده خات.

۳۵۰۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «إِذَا وَقَعَ الدُّبَابُ فِي شَرَابِكُمْ، فَلْيَغْمِسْهُ فِيهِ، ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ، فَإِنَّ فِي أَحَدِ جَنَاحَيْهِ دَاءٌ، وَفِي الْآخَرِ شِفَاءٌ»^(۲).

واته: نه بو هوره يره ﷺ ده گيرېته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تی: نه گهر ميش که وته ناو خوار دنه وه کانتانه وه نه وه له ناويدا نومی بکه ن، پاشان فری بدن، چونکه به کيک له باله کانی دهر دو ژه هری پيوه وه باله که ی تری چاره سه رو شيفا به خشه.

بابهت: چاوه زار

۳۵۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «الْعَيْنُ حَقٌّ»^(۳).

(۱) صحيحه النسائي: ۴۶۲۲.

(۲) صحيحه البخاري: ۳۳۲۰ و ۵۷۸۲، وأبو داود: ۲۸۴۴.

(۳) صحيح متواتر.

واته: عهبدوئلای کوری عامیری کوری په بیعه له باوکیه وه ﷺ ده گیریته وه، پیغه مبهه
ﷺ فرموویه تی: چاوه زار راسته و بوونی هه یه.

۳۵۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْعَيْنُ حَقٌّ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لی: پیغه مبهه ری خوا ﷺ فرموویه تی: چاوه زار راسته و بوونی
هه یه.

۳۵۰۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اسْتَعِيدُوا بِاللَّهِ، فَإِنَّ الْعَيْنَ حَقٌّ»^(۲).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لی: پیغه مبهه ری خوا ﷺ فرموویه تی: په نابگرن به خوا، چونکه
به راستی چاوه زار راسته و بوونی هه یه.

۳۵۰۹- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حَنَيْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: مَرَّ عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ بِسَهْلِ بْنِ حَنَيْفٍ، وَهُوَ
يَغْتَسِلُ فَقَالَ: لَمْ أَرْ كَالْيَوْمِ، وَلَا جِلْدَ مُخَبَّأَةٍ فَمَا لَيْتَ أَنْ لُبِطَ بِهِ، فَأَيُّ بِهِ النَّبِيِّ ﷺ فَقِيلَ لَهُ:
أَدْرَكَ سَهْلًا صَرِيحًا، قَالَ «مَنْ تَتَّهَمُونَ بِهِ» قَالُوا عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ، قَالَ: «عَلَّامٌ يَقْتُلُ أَحَدَكُمْ أَخَاهُ،
إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ مِنْ أَخِيهِ مَا يُعْجِبُهُ، فَلْيَدْعُ لَهُ بِالْبَرَكَةِ» ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ، فَأَمَرَ عَامِرًا أَنْ يَتَوَضَّأَ، فَغَسَلَ
وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ، وَرُكْبَتَيْهِ وَدَاخِلَةَ إِزَارِهِ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَصُبَّ عَلَيْهِ قَالَ سُفْيَانُ: قَالَ مَعْمَرُ،
عَنِ الزُّهْرِيِّ: وَأَمَرَهُ أَنْ يَكْفَأَ الْإِنَاءَ مِنْ خَلْفِهِ^(۳).

واته: نه بو نومامه ی کوری سه هلی کوری حونه یف ﷺ ده لی: عامیری کوری په بیعه
به لای سه هلی کوری حونه یفدا پویشت که خه ریکی خو شوړدن بوو، جا گوتی: تا
نه وړو هیچ پیستیکی تاوا سپی و ناسکم نه بینویه، هینده پښ نه چوو که وت و بریندار
بوو، جا سه هلیان هینایه خزمهت پیغه مبهه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، و، پینان گوت: ته ماشای سه هل بکه
چی لیها توه، نه ویش فرمووی: کی تومه تبار ده که ن (به وهی که چاوی لیدایی؟)
گوتیان: عامیری کوری په بیعه، فرمووی: بوچی یه کیک له تیوه براکه ی به کوشت
ده دات، نه گهر یه کیک شتیکی له براکه ی بینی که پنی سه رسام بوو، نه وه با دوعای
به ره که تی بو بکات، پاشان داوای تاوی کرد، وه فرمانی به عامیر کرد که ده ستونیز

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۷۴۰، ومسلم: ۲۱۸۷، وأبو داود: ۳۸۷۹.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح.

بگری و دهم و چاوی و دهسته‌کانی تا تائیشک و قاچه‌کانی تا نه‌رتو بشوات و ژیر
 جله‌کانیشی بشوات، وه فه‌رمانی پیکرد که ناوه‌که به‌سهر سه‌هلدا بریژی. سوفیان
 گوتی: موعمه‌ر له زوه‌رییه‌وه گوتی: وه فه‌رمانی پیکرد که ناوه‌که له پشتییه‌وه (پشتی
 سه‌هله‌وه) بریژی.

بابه‌ت: نه‌و که‌سه‌ی نزاو پارانه‌وه ده‌کات بو چاوه‌زار

۳۵۱۰- عَنْ عُبَيْدِ بْنِ رِفَاعَةَ الزُّرْقِيِّ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَتْ أَسْمَاءُ رضی الله عنها يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ بَنِي جَعْفَرٍ
 تُصِيبُهُمُ الْعَيْنُ، فَاسْتَرْقِي لَهُمْ قَالَ: «نَعَمْ، فَلَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابَقَ الْقَدَرَ، سَبَقْتُهُ الْعَيْنُ»^(۱).

واته: عوبه‌یدی کوری ریفاعه‌ی زوره‌قی رضی الله عنه ده‌لی: نه‌سما رضی الله عنها گوتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری
 خوا رضی الله عنه منداله‌کانی جه‌عفر زوو زوو ده‌بن به‌ چاوه‌وه، نایا دو‌عیان بو بکه‌م؟
 فه‌رمووی: به‌لی، نه‌گه‌ر شتی پیش قه‌ده‌ر بکه‌وتایه‌ نه‌وه چاوی پیس پیشی ده‌که‌وت.

۳۵۱۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَتَعَوَّذُ مِنْ عَيْنِ الْجَانِّ، ثُمَّ أَعْيَنَ الْإِنْسِ، فَلَمَّا
 نَزَلَتِ الْمُعَوَّذَاتَانِ، أَخَذَهُمَا وَتَرَكَ مَا سِوَى ذَلِكَ»^(۲).

واته: نه‌بو سه‌عید رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله په‌نای ده‌گرت به‌ خوا له چاوپیسی
 جنۆکه‌کان، پاشان له چاوپیسی مروّف، جا کاتی نه‌م دوو سووره‌ته: «الفلق» و
 «الناس» دابه‌زین، ئیتر هه‌ر نه‌و دوو سووره‌ته‌ی ده‌خویندو وازی له دو‌عاکانی تر هینا
 له‌ویاره‌یه‌وه.

۳۵۱۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله: «أَمَرَهَا أَنْ تَسْتَرْقِيَ مِنَ الْعَيْنِ»^(۳).

واته: عایشه رضی الله عنها ده‌گپ‌رته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رمانی پیکردوه که دو‌عا بکات بو (خو
 پاراستن له) چاوه‌زار.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۰۵۹.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۰۵۸، والنسائي: ۵۴۹۴.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۷۳۸، ومسلم: ۲۱۹۵.

بابهت: نهوهی ریگه دراوه دعای بو بکر

۳۵۱۳- عَنْ بُرَيْدَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا رُقِيَةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ، أَوْ حَمَةِ»^(۱).

واته: بوړه یده رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویه تی: دوعا کردن دروست نیه مه گهر بو چاوه زارو چاره سهری ژهر بیت.

۳۵۱۴- عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدٍ، أَنَّ خَالِدَةَ بِنْتَ أَنَسِ أُمِّ بَنِي حَزْمِ السَّاعِدِيَّةِ رضی اللہ عنہا، جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم: «فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ الرُّقَى، فَأَمَرَهَا بِهَا»^(۲).

واته: نه بو به کری کوری موحه ممد ده گپریته وه، خالیده ی کچی نه نه س که دایکی منداله کانی حزمی ساعیدییه رضی اللہ عنہا هات بو خزمهت پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم و شیوازی نزا کانی خوی پیشاندا، نه ویش ریگه یدا که بیکات.

۳۵۱۵- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ أَهْلُ بَيْتِ مِنَ الْأَنْصَارِ، يُقَالُ لَهُمْ آلُ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، يَرْقُونَ مِنَ الْحَمَةِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَدْ نَهَى عَنِ الرُّقَى، فَأَتَوْهُ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ قَدْ نَهَيْتَ عَنِ الرُّقَى، وَإِنَّا نَرَقِي مِنَ الْحَمَةِ، فَقَالَ لَهُمْ: «اعْرِضُوا عَلَيَّ» فَعَرَضُوهَا عَلَيْهِ، فَقَالَ: «لَا بَأْسَ بِهِدِهِ، هَذِهِ مَوَاطِئُ»^(۳).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لئ: دانیشتوانی مالیک له نه نصاریه کان که بیان ده گوترا: بنه مالهی عمری کوری حزم دوعایان ده کرد بو چاره سهری ژهر، وه پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ریگری کردبوو له دوعا کردن، جا هاتن بو خزمهتی و گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بیگومان جه نابت ریگریت کردوه له دوعا کردن، وه تیمه دوعا ده که ین بو چاره سهری ژهر، پیانی فہرموو: پیمی نشان بدن، نه وانیش بیان نشاندا، نجا فہرمووی: نه وه هیچ کیشه یه کی تیدانیه، نه وه له وانه یه که جی متانن.

۳۵۱۶- عَنْ أَنَسِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم: «رَخَّصَ فِي الرُّقِيَةِ مِنَ الْحَمَةِ، وَالْعَيْنِ، وَالنَّمْلَةِ»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۱۹۹.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۱۹۶، والترمذي: ۲۰۵۶.

واتە: ئەنەس ر.ھ. دە گېرپتەو، پېغەمبەر ﷺ رېنگەى داوھ بە دوعا كىردن بۇ چارەسەرى
ژەھرو بۇ چاۋەزارو بۇ چارەسەرى ئەو كىم و زوخواۋەى لە كەلە كەوھ دەردە چى.

بابەت: دوعا كىردن بۇ مارو دووپشك

۳۵۱۷- عَنْ عَائِشَةَ ر.ھ.، قَالَتْ: «رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فِي الرُّقِيَةِ مِنَ الْحَيَّةِ، وَالْعُقْرَبِ»^(۱).

واتە: عائىشە ر.ھ. دەلى: پېغەمبەرى خوا ﷺ رېنگەى داوھ بە دوعا كىردن بۇ خۇپاراستن
لە مارو دووپشك.

۳۵۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ر.ھ.، قَالَ: لَدَعَتْ عُقْرَبٌ رَجُلًا، فَلَمْ يَنْمَ لَيْلَتَهُ، فَقِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ إِنَّ فُلَانًا
لَدَعَتْهُ عُقْرَبٌ فَلَمْ يَنْمَ لَيْلَتَهُ، فَقَالَ: «أَمَا إِنَّهُ لَوْ قَالَ حِينَ أَمْسَى: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ
شَرِّ مَا خَلَقَ، مَا ضَرَّهُ لَدَغُ عُقْرَبٍ حَتَّى يُصْبِحَ»^(۲).

واتە: ئەبو ھورەيرە ر.ھ. دەلى: دووپشكە يەك بە كابرايە كى وەدا، جا شەوھە كە خەوى
لېنە كەوت، ئىنجا بە پېغەمبەر ﷺ گوترا: فلان كەس دووپشك پىوھى داوھ و شەوھە كەى
خەوى لېنە كەوتوھ، ئەوئىش فەرموۋى: بەپراستى خۇ ئەگەر ھاتباو سەر لە ئىۋارە
بىگوتبا: (أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ)، واتە: پەنا دەگرم بە ھەموو كەلىماتە
تەواۋە كانى خوا لە شەرو خراپەى دروستكراۋە كانى، ئەوھ تاۋە كو بە يانى توۋشى
پىوھدانى دووپشكە نەدەبوو.

۳۵۱۹- عَنْ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ ر.ھ.، قَالَ: «عَرَضْتُ النُّهْشَةَ مِنَ الْحَيَّةِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَأَمَرَ
بِهَا»^(۳).

واتە: عەمرى كورى ھەزم ر.ھ. دەلى: شوئى گەزى مارم بە پېغەمبەرى خوا ﷺ
نیشاندا، ئەوئىش رېنگەيدا كە دوعاى بۇ بكرى.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۷۴۱، ومسلم: ۲۱۹۳.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۷۰۹، وأبو داود: ۳۹۰۰.

(۳) حسن لغیره.

بابهت: ئەو شتانەى كە پێغه مبهەر ﷺ پەناى بە خوا

گرتوو ه لێیان و ئەو هەشى كە پێغه مبهەر ﷺ پێى پەنا گىراوه بە خودا

۳۵۲۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَتَى الْمَرِيضَ قَدَعَا لَهُ قَالَ: «أَذْهَبِ الْبَاسُ رَبَّ النَّاسِ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُعَادِرُ سَقَمًا»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لێ: پێغه مبهەرى خوا ﷺ كاتێك دههات بۆ لای نهخۆشێ دوعای بۆ ده كرد، دهیفه رموو: پهروهردگاری خه لکی ئەو ئیش و تازاره لابه ره، وه شیفای بده تۆ شیفای به خشی، جگه له تۆ شیفای به خشی تر نه، شیفایه كی وه ها كه هیهچ دهردو نه خۆشیی به جی نه هیلی.

۳۵۲۱- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، كَانَ مِمَّا يَقُولُ لِلْمَرِيضِ بِرُزَاقِهِ بِإِصْبَعِهِ «بِسْمِ اللَّهِ، تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيقَةٍ بَعْضِنَا، لِيُشْفَى سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا»^(۲).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گێرێته وه، پێغه مبهەر ﷺ له و دوعایانه ی كه بۆ نهخۆشێ ده كرد ئەوه بوو كه په نهجی شایه تومانی به تف ده كردو ده یخسته سه ر زهوی، وه ئەو خۆ له ی كه به ده ستیه وه ده نووسا ده یخسته سه ر شوینی تازاره كه و ده یفه رموو: (بِسْمِ اللَّهِ، تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيقَةٍ بَعْضِنَا، لِيُشْفَى سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا)، واته: به ناوی خوا دوعات بۆ ده كه م، ئەوه خۆ لێ خاکی خۆمانه به لیکى ده می مسو لهانی له خۆمان، به ئیزنی خوا ده بیته شیفای بۆ نهخۆشان.

۳۵۲۲- عَنْ عُمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ الثَّقَفِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، وَبِي وَجَعٌ، قَدْ كَادَ يُبْطِلُنِي، فَقَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: «اجْعَلْ يَدَكَ الْيُمْنَى عَلَيْهِ، وَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ، وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ، وَأَحَازِرُ سَبْعَ مَرَّاتٍ، فَقُلْتُ ذَلِكَ، فَشَفَانِي اللَّهُ»^(۳).

واته: عوسمانی كورێ ئەبو عاصی سه قه فیی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لێ: چوو مه خزمهت پێغه مبهەر ﷺ و تازارێكم هه بوو كه خه ریک بوو له ناوم بهرێ، جا پێغه مبهەر ﷺ پێمی فه رموو: ده ستی

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۷۵، ومسلم: ۲۱۹۱، والترمذي: ۳۴۹۶ ذکر آخر الحديث.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۷۴۵ و ۵۷۴۶، ومسلم: ۲۱۹۴، وأبو داود: ۳۸۹۵.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۰۲، وأبو داود: ۳۸۹۱، والترمذي: ۲۰۸۰.

راستت بخهره سهر شوینی نازاره کهو چهوت جار، بلئی: (بِسْمِ اللّٰهِ اَعُوذُ بِعِزَّةِ اللّٰهِ، وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا اَجِدُ، وَاَحَاذِرُ، وَاَتَه: به ناوی خوا، په نا ده گرم به دهسه لاتی خواو به توانایی نهو له زیانی نهو نازاره ی که ههستی پیده کهم و مه ترسیم لئی ههیه، منیش وامگوت، نیتر خوا شیفای دام و نازاره کهم نه ما.

۳۵۲۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ أَنَّ جِبْرَائِيلَ، أتَى النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ اشْتَكَيْتَ؟ قَالَ: «نَعَمْ»، قَالَ: «بِسْمِ اللّٰهِ اَرْقِيْكَ، مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيْكَ، مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ اَوْ عَيْنٍ، اَوْ حَاسِدٍ اللّٰهُ يَشْفِيْكَ، بِسْمِ اللّٰهِ اَرْقِيْكَ»^(۱).

واته: نه بو سه عید رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، جیبریل هاته خزمهت پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم و فهرمووی: نه ی موحه ممد صلی اللہ علیہ وسلم نه خو شیت؟ فهرمووی: به لئی، (جیبریل) فهرمووی: به ناوی خواوه دوعات بو ده کهم له زیانی هه موو شتی که نازارت بدات، له شهرو خراپه ی هه موو نه فسپیک، یان له چاوی پیس، یان له کهسی چه سوود، خوا شیفات بدات، به ناوی خواوه دوعات بو ده کهم.

۳۵۲۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ: جَاءَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَعُوذُنِي، فَقَالَ لِي «أَلَا اَرْقِيْكَ بِرُقِيَّةٍ جَاءَنِي بِهَا جِبْرَائِيلُ؟» قُلْتُ: بَلَى، وَأُمِّي بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ: «بِسْمِ اللّٰهِ اَرْقِيْكَ، وَاللّٰهُ يَشْفِيْكَ، مِنْ كُلِّ دَاءٍ فِيْكَ، مِنْ شَرِّ النَّفَاثَاتِ فِي الْعُقَدِ، وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم بو سهردانی کردنم هاتبوو، جا پیمی فهرموو: نایا دوعایه کت بو نه کهم که جیبریل بو ی هیناوم و فیری کردووم، گوتم: به لئی نه ی پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به دایک و باو کهم وه به فیدات بم، سی جار فهرمووی: (بِسْمِ اللّٰهِ اَرْقِيْكَ، وَاللّٰهُ يَشْفِيْكَ، مِنْ كُلِّ دَاءٍ فِيْكَ، مِنْ شَرِّ النَّفَاثَاتِ فِي الْعُقَدِ، وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ)، واته: به ناوی خواوه دوعات بو ده کهم، وه خوا شیفای گشت نه خو شیه کانت بدات و چاره سهرت بکات، له شهرو خراپه و زیانی نهو که سانه ی جادوو ده کهن و فوو ده کهن به گریکاندا، وه له شهرو خراپه و زیانی ههر چه سویدی کاتیک چه سویدی و تیره یی ده بات.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۱۸۶، والترمذی: ۹۷۲.

(۲) ضعیف.

۳۵۲۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُعَوِّذُ الْحَسَنَ، وَالْحُسَيْنَ، يَقُولُ: «أُعِيدُكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ» قَالَ: «وَكَانَ أَبُوْنَا إِبْرَاهِيمَ يُعَوِّذُ بِهَا إِسْمَاعِيلَ، وَإِسْحَاقَ» أَوْ قَالَ: «إِسْمَاعِيلَ، وَيَعْقُوبَ»^(۱).

واته: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه دەلى: پىنغەمبەر صلى الله عليه وسلم دوعای په ناگرتنى بۆ حەسەن و حوسەین دە کردو دە یفەر موو: په ناتان دە دەم به وشە تەواوە کانی خوا له شەرو خراپەى هەموو شەیتانیک و گیانەوهرانى ژەهردار، وه له هەموو چاویکی پیس. فەر مووی: وه ئیبراهیمی باوکیشان به و جۆره دوعای په ناگرتنى بۆ ئیسماعیل و ئیسحاق دە کرد، یان فەر مووی: ئیسماعیل و یەعقوب.

بابەت: ئەو شتەى كه په ناسى پت دەگیرىت له تا

۳۵۲۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ يُعَلِّمُهُمْ مِنَ الْحُمَى، وَمِنَ الْأَوْجَاعِ كُلِّهَا، أَنْ يَقُولُوا: «بِسْمِ اللَّهِ الْكَبِيرِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، مِنْ شَرِّ عِرْقِ نَعَّارٍ، وَمِنْ شَرِّ حَرِّ النَّارِ»^(۲).

واته: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه دە گىریتەوه، پىنغەمبەر صلى الله عليه وسلم فیری دە کردن له کاتى تا لیهاتن و هەر ئازارێکدا که بلین: به ناوی خوا، په نا دە گرم به خواى بالاو شکۆمه ند له شەرو خراپەى هەموو فیچقەیه کی خوین به ربوون، وه له شەرو خراپەى گەرمى ناگر.

۳۵۲۶- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّمَشْقِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي حَبِيبَةَ الْأَسْهَلِيُّ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحَصِينِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم نَحْوَهُ وَقَالَ: «مِنْ شَرِّ عِرْقِ يَعَّارٍ»^(۳).

واته: به م سه نه ده ش ئەم فەر مووده گىردراوه تەوه، به بیژەى: {وَقَالَ: «مِنْ شَرِّ عِرْقِ يَعَّارٍ»}.

۳۵۲۷- عَنْ عَبْدِ بَنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه، يَقُولُ: أَتَى جِبْرَائِيلُ عليه السلام، النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، وَهُوَ يُوعَكُ، فَقَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ، مِنْ حَسَدِ حَاسِدٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ، اللَّهُ يَشْفِيكَ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۳۷۱، وأبو داود: ۴۷۳۷، والترمذي: ۲۰۶۰.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۰۷۵.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۰۷۵.

(۴) حسن.

واته: عوباده‌ی کوری صامیت علیه السلام ده گپرتته‌وه، ده لئی: جبریل علیه السلام هاته خزمهت پیغه مبه علیه السلام کاتیک نازارنکی به ئیشی هه‌بوو، جا (جبریل) فه‌رموی: به ناوی خواوه دوعات بو ده‌که‌م، خوا شیفات بدات له هه‌ر شتیک که نازارت ده‌دات، له هه‌سوودی پبیردنی که‌سی هه‌سوود، له هه‌موو چاوپسی و چاوه‌زارنک.

بابهت: فووکردن له کاتی دوعاگردندا

۳۵۲۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم: «كَانَ يَنْفُثُ فِي الرُّقِيَةِ»^(۱).

واته: عایشه رضی الله عنها ده گپرتته‌وه، که پیغه مبه علیه السلام کاتی نزای ده‌کرد (به خویندنی سووره‌ته کانی «الفلق» و «الناس») فوی ده‌کرد به‌سه‌ر ده‌سته کانیدا، پاشان ده‌به‌یتنا به خویدا له کاتی خویندنی نزاکاندا.

۳۵۲۹- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ إِذَا اشْتَكَى يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ وَيَنْفُثُ، فَلَمَّا اشْتَدَّ وَجَعُهُ كُنْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهِ، وَأَمْسَحُ عَلَيْهِ بِيَدِهِ، رَجَاءَ بَرَكَتِهَا»^(۲).

واته: عایشه رضی الله عنها ده گپرتته‌وه، پیغه مبه علیه السلام کاتی ئیش و نازارنکی بی‌وایه سووره‌ته کانی «الفلق» و «الناس» ی به‌سه‌ر خویدا ده‌خوینده‌وه، فوی ده‌کرد به‌سه‌ر خویدا، جا کاتی که نه‌خوشی زوری بو هیتنا من نه‌و دوو سووره‌ته‌م به‌سه‌ردا ده‌خویند، وه ده‌ستی پیغه مبه علیه السلام ده‌گرت ده‌مه‌یتنا به‌جه‌سته‌یدا به‌هی‌وای فه‌رو به‌ره‌که‌ت.

بابهت: هه‌لواسینی نوشته

۳۵۳۰- عَنْ زَيْنَبَ رضی الله عنها، قَالَتْ: كَانَتْ عَجُوزٌ تَدْخُلُ عَلَيْنَا تَرْقِي مِنَ الْحُمْرَةِ، وَكَانَ لَنَا سَرِيرٌ طَوِيلٌ الْقَوَائِمِ، وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ إِذَا دَخَلَ تَنَحَّحَ وَصَوَّتَ، فَدَخَلَ يَوْمًا فَلَمَّا سَمِعَتْ صَوْتَهُ احْتَجَبْتُ مِنْهُ، فَجَاءَ فَجَلَسَ إِلَى جَانِبِي فَمَسَّنِي فَوَجَدَ مَسَّ حَيْطٍ فَقَالَ: مَا هَذَا؟ فَقُلْتُ: رُقَى لِي فِيهِ مِنَ الْحُمْرَةِ فَجَذَبَهُ وَقَطَعَهُ فَرَمَى بِهِ وَقَالَ: لَقَدْ أَصْبَحَ آلُ عَبْدِ اللَّهِ أَغْنِيَاءَ عَنِ الشَّرِكِ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِنَّ الرُّقَى، وَالتَّمَائِمَ، وَالتَّوَلَةَ شِرْكَ»، قُلْتُ: فَإِنِّي خَرَجْتُ يَوْمًا فَأَبْصَرَنِي فُلَانٌ، فَدَمَعْتُ

(۱) صحیح. انظر البخاري: ۴۴۳۹، ومسلم: ۲۱۹۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۰۱۶، ومسلم: ۲۱۹۲، وأبو داود: ۳۹۰۲.

عَيْنِي الَّتِي تَلِيهِ، فَإِذَا رَقَبْتُهَا سَكَنْتُ دَمْعَتَهَا، وَإِذَا تَرَكْتُهَا دَمَعَتْ، قَالَ: ذَاكَ الشَّيْطَانُ، إِذَا أُطْعِمَهُ تَرَكَكَ، وَإِذَا عَصَيْتَهُ طَعَنَ بِأُصْبَعِهِ فِي عَيْنِكَ، وَلَكِنْ لَوْ فَعَلْتَ كَمَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَانَ خَيْرًا لَكَ، وَأَجْدَرُ أَنْ تُشْفِيَنَّ تَنْصَحِيْنَ فِي عَيْنِكَ الْمَاءَ وَتَقُولِيْنَ: «أُدْهِبِ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ، اشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا»^(۱).

واته: زهینہب ﷺ دلہی: پیرہ ژنیک سہردانمانی دہ کردو نوشتہ ی دہ کرد بو چارہ سہری زیبکہ و سووربوونہ وہی سہر پیست (نہ خویشیہ کی پیستہ)، وہ ٹیمہ جیگای خہ و نکمان ہہ بوو کہ پیچکہ کانی درژ بوون، جا عہ بدوللا ہہرکاتی دہ ہاتہ وہ مالہ وہ کوخہ کوخی دہ کردو دہنگی بہرز دہ کردہ وہ، پوژنکیان ہاتہ وہ مالہ وہ، جا کاتی پیرہ ژنہ کہ گوئی لہ دہنگی بوو خوئی داپوشی، ٹہویش ہات و لہ تہ نیشٹ من دانیشٹ، وہ دہستی لیدام و دہستی بہر داوہ بہ نیک کہوت (کہ بہ باسکیہ وہ بوو)، گوئی: ٹہوہ چیہ؟ گوتم: نوشتہ یہ کہ کہ بو چارہ سہری زیبکہ و سووربوونہ وہی سہر پیست باشہ، ٹہویش داوہ بہ نہ کہ ی راکیشا و لہت لہ تی کردو فرییدا، وہ گوئی: بہ راستی بنہ مالہ ی عہ بدوللا بی پیوستی بوون لہ ہاوبہ شی دانان بو خوا، گویم لہ پیغہ مہری خوا ﷺ بوو دہ یفہرموو: نوشتہ و چاوہ زار نوشتہ ی چہ ورو شیرینی ہاوبہ ش بو خوا دانانہ (ٹہ گہر بہ پینی قورٹان و سوننہت نہ کرین و شہرعی نہ بن)، گوتم: دہ نا من پوژنیک پویشتمہ دہرہ وہ فلانہ کہ س چاوی پیم کہوت، جا ٹہو چاوہم کہ دو عای لہ سہر خویند فرمیسکی لی دہ ہات، ٹیتر ہہرکاتی ٹہو دو عایہم دہ خویند (کہ ٹہو کہ سہ فیڑی کرد بووم) فرمیسک ہاتنہ کہ دہوہ ستا، وہ ہہرکات نہ مخویند بایہ فرمیسکی لی دہ ہات، گوئی: نا ٹہوہ شہیتانہ، کاتی گوپرایہ لیت کرد وازت لیدینتی، وہ کاتی سہر پیچیت کرد پہنجہ دہ خاتہ ناو چاوتہ وہ، بہ لکو ٹہ گہر ٹہوہت کردبا کہ پیغہ مہری خوا ﷺ کردی بؤت باشر بوو ٹومیدی چاکبوونہ وہ شی زیاتر بوو، کہ ٹاوت لہ چاوت بیڑانڈبایہ و بتگوتبا: پەرورہ دگاری خہ لکی ٹہو ٹیش و نازارہ لابہرہ، شیفای بدہ تو شیفہ بہ خشی، جگہ لہ شیفای تو ہیچ شیفایہ کی تر نیہ، شیفایہ کی وہا ہیچ دہردو نہ خویشیہ ک بہ جی نہ ہیٹی.

۳۵۳۱- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم: رَأَى رَجُلًا فِي يَدِهِ حَلَقَةً مِنْ صُفْرِ فَقَالَ: «مَا هَذِهِ الْحَلَقَةُ؟» قَالَ: هَذِهِ مِنَ الْوَاهِتَةِ. قَالَ: «انْزِعْهَا فَإِنَّهَا لَا تَزِيدُكَ إِلَّا وَهْتًا»^(۱).

واته: عیمرانی کوری حوصه بن رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم بیاو یکی بینی نالقه به کی مسی له ده ستدا بوو، جا فهرمووی: نهو نالقه به چیه؟ گوتی: نهو بو چاره سهری نه خوشی لاوازی و بیهیزیه، فهرمووی: له ده ستت دهریبهینه و داینی، چونکه نهو ته نیا نه خوشیه که ت زیاد ده کات و هیچ سوودی نیه بو ت.

بابهت: نوشته شیتی

۳۵۳۲- عَنْ أُمِّ جُنْدُبٍ رضي الله عنها، قَالَتْ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ، مِنْ بَطْنِ الْوَادِي يَوْمَ النَّحْرِ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَتَبِعَتْهُ امْرَأَةٌ مِنْ خَنَعِمٍ، وَمَعَهَا صَبِيٌّ لَهَا بِهِ بَلَاءٌ لَا يَتَكَلَّمُ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ هَذَا ابْنِي وَبِقِيَّةِ أَهْلِي، وَإِنَّ بِهِ بَلَاءٌ لَا يَتَكَلَّمُ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «اِثْنُونِي بِشَيْءٍ مِنْ مَاءٍ»، فَأَتَى بِمَاءٍ فَغَسَلَ يَدَيْهِ وَمَضَمَّ فَاهُ ثُمَّ أَعْطَاهَا، فَقَالَ: «اسْقِيهِ مِنْهُ، وَصَبِّي عَلَيْهِ مِنْهُ، وَاسْتَشْفِي اللَّهُ لَهُ». قَالَتْ: فَلَقِيتُ الْمَرْأَةَ فَقُلْتُ: لَوْ وَهَبْتَ لِي مِنْهُ، فَقَالَتْ: إِمَّا هُوَ لِهَذَا الْمُبْتَلَى، قَالَتْ: فَلَقِيتُ الْمَرْأَةَ مِنَ الْحَوْلِ فَسَأَلْتُهَا عَنِ الْغُلَامِ، فَقَالَتْ: بَرًّا وَعَقْلًا عَقْلًا لَيْسَ كَعُقُولِ النَّاسِ^(۲).

واته: نومو جوندوب رضي الله عنها ده لی: بینیم پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم له پوزی جه ژندا له ناو شیوه که دا به ردبارانی جه مره ی عهقه به ی کرد، پاشان پویشت، نافر تیکی خه ثعمی به داوی که وت که مند الکی خوی له گهل بوو تووشی نه خوشیه ک ببوو که نه یده توانی قسه بکات، جا گوتی: نهی پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم نهو کورمه و پاشاوه ی خانه واده که مه، وه تووشی نه خوشیه ک بووه که قسه ناکات، ئنجا (پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم) فهرمووی: ناوم بو بهینن، جا که ناویان بو هینا، دهسته کانی شور دو ناوی له ده می رادا، پاشان دای به نافر ته که، وه فهرمووی: لهو ناوه دهر خواردی بدهو به سه ریشیدا بریزه و، داوی شیفای بو له خوا بکه، (نومو جوندوب) گوتی: جا به و زنه گیشتمه وه و گوتم: نه گهر تو زینک لهو ناوه ت پیدا بام، نه ویش گوتی: نهو ناوه بو نهو نه خوشیه (واته):

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف.

کوره که ی، گوتی: دواى سالتیک بهو ئافره ته گه یشتمه وهو پرسىارى کوره که یم لیکرد، ئه ویش گوتی: چاک بۆته وهو ئاقل بوونیک ئاقل بووه که له هى خه لکی تر ناچى (واته: له خه لکی ئاقلتره).

النشرة: جوړنکی نوشته یه بۆ ئه و که سه ی که وا گومان ده برى جنۆکه ده ستى لى وه شاندى.

بابهت: داواکردنى شيفا به هۆى قورئانهو

۳۵۳۳- عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَيْرُ الدَّوَاءِ الْقُرْآنُ»^(۱).

واته: عه لى ده لى: پىغه مبه رى خوا ﷺ فه رمويه تى: قورئان باشترىن ده رمان و چاره سه ره.

بابهت: کوشتنى ئه و جوړه ماره ی که دوو هیلای ره شى وه ک هیلای په لکه خورما به سه ر پشتیه وه یه تى

۳۵۳۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «أَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِقَتْلِ ذِي الطُّفَيْتَيْنِ، فَإِنَّهُ يَلْتَمِسُ الْبَصَرَ، وَيُصِيبُ الْحَبْلَ»، يَعْنِي حَيْثُ حَبِثَتْ^(۲).

واته: عایشه ده لى: پىغه مبه ر ﷺ فه رمانى کرد به کوشتنى ئه و جوړه ماره ی که دوو هیلای ره شى وه ک هیلای په لکه خورما به سه ر پشتیه وه یه تى، چونکه ئه و جوړه ماره ئاوى چاو ده بات و سک له بارى ژن ده بات. (پاوى ده لى: مه به ستى: مارنکی زور پسه.

۳۵۳۵- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ، وَاقْتُلُوا ذَا الطُّفَيْتَيْنِ وَالْأَبْتَرِ، فَإِنَّهُمَا يَلْتَمِسَانِ الْبَصَرَ، وَيُسْقِطَانِ الْحَبْلَ»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۳۰۸، ومسلم: ۲۲۳۲.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۲۹۷، ومسلم: ۲۲۳۳، وأبو داود: ۵۲۵۲، والترمذي: ۱۴۸۳.

واته: سالم له باوکیه وه ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: هه موو، جوړه ماریک بکوژن، به تاییه تی نه و جوړه که دوو هیلی ره شی به سهر پشتییه وه یه و ماری کلک کورت، چونکه نه و دوو جوړه ماره ناوی چاو ده بهن (چاو کز ده کن)، مندالی ناو سک له بار ده بهن.

بابه ت: نه و که سهی

نوخسه لیدانی پت خو شه و، رقی له نوقلانه لیدانه

۳۵۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُعْجِبُهُ الْفَأَلُ الْحَسَنُ، وَيَكْرَهُ الطَّيْرَةَ»^(۱).

واته: نه بو هوړه پره ﷺ ده لی: پیغه مبهر ﷺ به نوخسه لیدان به چاکه دلخوش ده بوو، وه رقی له شووم و نوقلانه لیدان بوو به خراپه (واته: که شیبینی پی خوش بوو، رقی له ره شیبینی بوو).

۳۵۳۷- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا عَدْوَى، وَلَا طَيْرَةَ، وَأَحِبُّ الْفَأَلَ الصَّالِحَ»^(۲).

واته: نه نه س ﷺ ده لی: پیغه مبهر ﷺ فه رموویه تی: گواستنه وه ی نه خوشی و شووم هینان بوونی نه، وه من نوخسه لیدانی به چاکه م پی خوشه.

۳۵۳۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الطَّيْرَةُ شِرْكٌ وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ»^(۳).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: شومیه تی و نوقلانه لیدان له هاوبه ش بو خوا دانانه وه یه، هه موومان له دلدا شومیه تی ده دینه پال شت، به لام خوا نه و نه ندیشه و خه یالانه ناهیلی له دلدا به هو ی پشت به ستن به خوا وه.

۳۵۳۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَدْوَى، وَلَا طَيْرَةَ، وَلَا هَامَةَ، وَلَا صَفْرًا»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۹۷، ومسلم: ۲۲۲۳، وأبو داود: ۵۲۵۲، والترمذي: ۱۴۸۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۷۵۶ و ۵۷۷۶، ومسلم: ۲۲۲۴، وأبو داود: ۳۹۱۶، والترمذي: ۱۶۱۵.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۹۱۰، والترمذي: ۱۶۱۴.

(۴) صحیح.

واته: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه دەلى: يېغەمبەرى خۇا رضي الله عنه فەرموويه تى: تەننەوھى نەخۇشى و نوقلانىھ لىدان و شومى بە ھۆى بالندەى كوندەپەپووهو شومى بە ھۆى ھانتى مانگى صەفەرەوھ بوونيان نىھ.

۳۵۴۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَدْوَى، وَلَا طِيْرَةَ، وَلَا هَامَةَ». فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْبَعِيرُ يَكُونُ بِهِ الْجَرْبُ فَتَجْرَبُ بِهِ الْإِبِلُ، قَالَ: «ذَلِكَ الْقَدَرُ، فَمَنْ أَجْرَبَ الْأَوَّلُ»^(۱).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه دەلى: يېغەمبەرى خۇا رضي الله عنه فەرموويه تى: تەننەوھى نەخۇشى (بلاوبوونەوھى نەخۇشى لە تاكىكى توشبووھو بو تاكىكى توشنەبوو) بوونى نىھ، ھەرۈھارەش بىنى و نوقلانىھ لىدان بوونى نىھ، وھ ھەرۈھارەش بىنى بە ھۆى (بىنىنى بالندەى) كوندەپەپووهو (كە بالندەيەكى ديارى كراو بووھ لەسەردەمى خۇيدا) بوونى نىھ، پياۋىكى دەشتەكى ھەلساۋوھ گوتى: ئەى يېغەمبەرى خۇا رضي الله عنه ئەدى ئەو وشترانە چى كە تووشى نەخۇشى گەرى (گولى) دەبن، پاشان وشترەكانى تىرىش تووشى ھەمان نەخۇشى دەكەن؟ فەرمووى: ئا ئەوھ برىتتە لە قەدەر، ئەى كى ھى يەكەمى تووشى ئەو نەخۇشىيە كرد؟

۳۵۴۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يُورِدُ الْمُمْرِضُ عَلَى الْمُصِحِّ»^(۲).

واته: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەلى: يېغەمبەرى خۇا رضي الله عنه فەرموويه تى: با (وشتى) نەخۇش نە برىتتە لاي ئەوانەى كە لەش ساغن.

بابەت: گولى (گەرى)

۳۵۴۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: أَخَذَ بِيَدِ رَجُلٍ مَجْدُومٍ فَأَدْخَلَهَا مَعَهُ فِي الْقَضْعَةِ، ثُمَّ قَالَ: «كُلْ، ثِقَةً بِاللَّهِ وَتَوَكَّلًا عَلَى اللَّهِ»^(۳).

(۱) صحيح دون قوله: «ذَلِكَ الْقَدَرُ».

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۷۷۱، ومسلم: ۲۲۲۱، وأبو داود: ۳۹۱۱ مطوّلًا.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۹۲۵، والترمذي: ۱۸۱۷.

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده گیریتته وه، پیغهمبه ری خوا ﷺ دهستی پیاوئیکی گولی گرت و له گه لیدا دهستی کرد به نان خواردن له ده فریکدا، پاشان فهرمووی: بخو به ناوی خوا، به متبانه بوون به خواو پشت بهستن به خواوه.

۳۵۴۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَا تُدِيمُوا النَّظَرَ إِلَى الْمَجْدُومِينَ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس ﷺ ده گیریتته وه، پیغهمبه ر ﷺ فهرموویه تی: به رده وام سهیری نه وانه مه کهن کهوا گه رو گولن.

۳۵۴۴- عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ آلِ الشَّرِيدِ يُقَالُ لَهُ: عَمْرُو عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ فِي وَفْدٍ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْدُومٌ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ «ارْجِعْ فَقَدْ بَايَعْنَاكَ»^(۲).

واته: یه علای کوری عه تاء ﷺ له پیاوئیکی بنه ماله ی شهریده وه که پئی ده گوترا: عه مر له باوکییه وه ده گیریتته وه، ده لئی: له ناو وه فدی سه قیفدا پیاوئیکی گولی تیدا بوو، جا پیغهمبه ر ﷺ ناردی بولای که بگه ریتته وه، بیگومان نه وه به یعت و په یانمان لی وه رگرتی.

بابه ت: جادوو

۳۵۴۵- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: سَحَرَ النَّبِيُّ ﷺ يَهُودِيٍّ مِنْ يَهُودِ بَنِي زُرَيْقٍ يُقَالُ لَهُ لَيْبِدُ بْنُ الْأَعْصَمِ، حَتَّى كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُخِيلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَلَا يَفْعَلُهُ، قَالَتْ: حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ - أَوْ كَانَ ذَاتَ لَيْلَةٍ - دَعَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ دَعَا، ثُمَّ دَعَا، ثُمَّ قَالَ: «يَا عَائِشَةُ أَشَعَرْتِ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ؟ جَاءَنِي رَجُلَانِ، فَجَلَسَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي، وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي فَقَالَ: الَّذِي عِنْدَ رَأْسِي لِلَّذِي عِنْدَ رِجْلِي - أَوِ الَّذِي عِنْدَ رِجْلِي لِلَّذِي عِنْدَ رَأْسِي - مَا وَجَعَ الرَّجُلِ قَالَ: مَطْبُوبٌ. قَالَ: مَنْ طَبَّهُ قَالَ: لَيْبِدُ بْنُ الْأَعْصَمِ. قَالَ: فِي أَيِّ شَيْءٍ؟ قَالَ: فِي مُشِطٍ، وَمُشَاطَةٍ، وَجُفٍّ طَلَعَةَ ذَكَرٍ. قَالَ: وَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: فِي بَيْتِ ذِي أَرْوَانَ» قَالَتْ: فَأَتَاهَا النَّبِيُّ ﷺ فِي أَنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: «وَاللَّهِ يَا عَائِشَةُ لَكَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْحِجَاءِ، وَلَكَأَنَّ نَخْلَهَا رُؤُوسَ الشَّيَاطِينِ» قَالَتْ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أَحْرَفْتَهُ؟ قَالَ: «لَا، أَمَا أَنَا فَقَدْ عَافَانِي اللَّهُ، وَكَرِهْتُ أَنْ أُثِيرَ عَلَى النَّاسِ مِنْهُ شَرًّا» فَأَمَرَ بِهَا فَدْفِنْتُ^(۳).

(۱) حسن.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۲۳۱، والنسائي: ۴۱۸۲.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۲۶۸ و ۵۷۶۶، ومسلم: ۲۱۸۹.

واته: عائشه رضي الله عنها ده لئى: جوله كه يهك له جوله كه كانى به نو زوره يق كه پئى ده گوترا: له بیدی كورى نه عصم جادووی له پیغه مبهري عليه السلام كرد، تاوه كو واى ليهاث پیغه مبهري عليه السلام واى به خه يالدا ده هات كه شتيك ده كات و نه شی ده كرد، تاوه كو پروژنيك يان شه ونيك پیغه مبهري خوا عليه السلام دوعاى كرد، پاشان دوعاى كرد، پاشان دوعاى كرد، پاشان فهرمووی: نهى عائشه تايا هه ست پيكرده كه خوا رينمویی كردم له و شته دا كه داواى رينموييم ليكرده بو، دوو پياو هاتنه لام و يه كيكيان له لای سهرم و نه وهى تريان له لای قاچم دانيشت، جا نه وهى كه له لای سهرم بوو به وهى گوت كه له لای قاچم بوو، يان نه وهى كه له لای قاچم بوو به وهى گوت كه له لای سهرم بوو: ئيش و تازارى نه م پياوه چيه؟ گوتى: جادووی ليكراوه، گوتى: كئى جادووی ليكرده؟ گوتى: له بیدی كورى نه عصم، گوتى: له چ شتيكدا (جادووی ليكرده)؟ گوتى: له شانوه له و مووهى كه له كاتى شانوه كردندا به رده بيته وهو له گه لای نيرهى دار خورما، گوتى: جا نه وه له كوييه؟ گوتى: له بيري «ذو اروان» دايه، عائشه گوتى: جا پیغه مبهري عليه السلام له گه ل كومه ليك له هاوړنيكاني چوونه لای بیره كه، پاشان هاته وهو فهرمووی: سويند به خوا نهى عائشه ناوى بیره كه وه كو نه وه و ابوو كه خه نهى تيكرابى و په لى خورما كه ش وهك سهرى شه يتانه كان و ابوو، (عائشه) گوتى: گوتم: نهى پیغه مبهري خوا عليه السلام نهى نه تسوتاند؟ فهرمووی: نه خير، به لام من خوا رزگارى كردم، وه پيم خوش نه بوو كه شه رو خراپه ي نهو جادوويه له ناو خه لكى بلاو بكه مه وه، نه و جار فهرمانى كرد كه ژبر گلى خه ن.

۳۵۴۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قَالَ: قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا يَزَالُ يُصِيبُكَ فِي كُلِّ عَامٍ وَجَعٌ مِنَ الشَّاةِ الْمَسْمُومَةِ الَّتِي أَكَلْتِ، قَالَ: «مَا أَصَابَنِي شَيْءٌ مِنْهَا، إِلَّا وَهُوَ مَكْتُوبٌ عَلَيَّ وَأَدَمٌ فِي طَبِئَتِهِ»^(۱).

واته: ئيبنو عمر رضي الله عنهما ده لئى: ئوممو سه له مه گوتى: نهى پیغه مبهري خوا عليه السلام تاوه كو ئيستاش هه موو سالى تووشى تازارو ناره حه تى ده بى به هوى نهو مه ره شه هراوييهى كه خواردت، فهرمووی: ههر شتيك كه به هوى نهو وه تووشم هاتبى نهو به بيگومان نوسراوه له سهرم له و كاته وه كه ئاده م ههر قور بووه و روحى به به ردا نه كرابوو.

بابهت: خموزران و نهوهی په ناهې پټ ده گيردرې لټی

۳۵۴۷- عَنْ خَوْلَةَ بِنْتِ حَكِيمٍ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا نَزَلَ مَنْزِلًا قَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ لَمْ يَضُرَّهُ فِي ذَلِكَ الْمَنْزِلِ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَجِلَ مِنْهُ»^(۱).

واته: خهوله ی کچی حه کیم رضی اللہ عنہا ده گيرټته وه، پیغه مبهري صلی اللہ علیہ وسلم فهرموويه تی: ههر که س له سه فهردا له شوټټیک لايدا، وه گوتی: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ»، واته: په نا ده گرم به وشه ته واوه کانی خوا له خراپه و زیانی نه وه ی که خوا خو ی دروستی کردوه، له و شوټنه هیچ شتی زیانی پټی ناگه یه نی هه تا له و شوټنه ده روات.

۳۵۴۸- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا اسْتَعْمَلَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَلَى الطَّائِفِ جَعَلَ يَعْزِضُ لِي شَيْءٌ فِي صَلَاتِي حَتَّى مَا أُدْرِي مَا أَصْلِي، فَلَمَّا رَأَيْتُ ذَلِكَ رَحَلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ: «ابْنُ أَبِي الْعَاصِ؟» قُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «مَا جَاءَ بِكَ؟» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَرَضَ لِي شَيْءٌ فِي صَلَوَاتِي حَتَّى مَا أُدْرِي مَا أَصْلِي قَالَ: «ذَاكَ الشَّيْطَانُ أَذْنُهُ» فَدَنَوْتُ مِنْهُ، فَجَلَسْتُ عَلَى صُدُورِ قَدَمَيْ، قَالَ: فَضْرَبَ صَدْرِي بِيَدِهِ، وَتَقَلَّ فِي فَمِي وَقَالَ: «أَخْرُجْ عَدُوَّ اللَّهِ» فَفَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قَالَ: «الْحَقُّ بِعَمَلِكَ» قَالَ: فَقَالَ عُثْمَانُ: «فَلَعَمْرِي مَا أَحْسَبُهُ خَالِطِي بَعْدُ»^(۲).

واته: عوسمانی کوری نه بو عاص رضی اللہ عنہ ده لټی: کاتې پیغه مبهري خوا صلی اللہ علیہ وسلم کردمیه کار به ده سستی تائیف له نوټژدا شتیکم بو دروست ده بوو هه تا و ابوو نه مده زانی چ نوټژټیک ده که م، جا کاتې نه وه م بینی سه فهرم کرد بو خزمهت پیغه مبهري خوا صلی اللہ علیہ وسلم، جا فهرمووی: کوری نه بو عاص؟ گوتم: به لټی نه ی پیغه مبهري خوا صلی اللہ علیہ وسلم، فهرمووی: بوچی هاتووی؟ گوتم: نه ی پیغه مبهري خوا صلی اللہ علیہ وسلم له نوټزه کاندا شتیکم بو دروست ده بی هه تا وای لټدی نازانم چ نوټژټیک ده که م، فهرمووی: نه وه شه یتانه، نزیک به ره وه، منیش لټی نزیک بوومه وه و له سهر سه ره پییه کانم دانیشتم، گوتی: ټنجا به ده سستی له سنگمیداو تفی کرده ناو ده ممه وه، وه فهرمووی: ده ریچو نه ی دوژمنی خودا، جا سی جار نه وه ی کردو پاشان فهرمووی: بگه ریوه بو سهر کاره که ت. گوتی: جا عوسمان گوتی: به گیانی خو م (یان له ژبانی خو مدا) پی م وانییه دوای نه وه لټی تیکه ل کردبم و سهری لټی تیکدا بم.

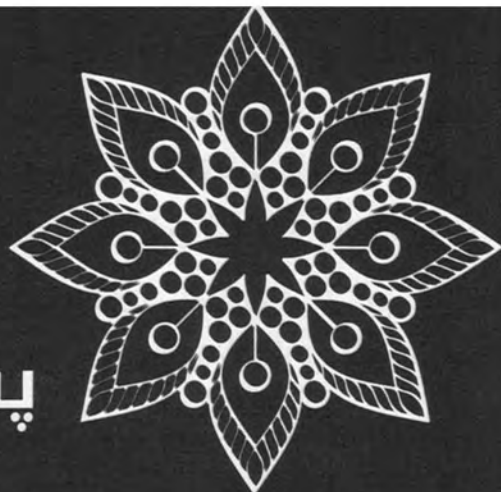
(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۰۸، والترمذي: ۳۴۳۷.

(۲) صحیح. انظر: مسلم: ۲۲۰۳.

۳۵۴۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِيهِ أَبِي لَيْلَى رضي الله عنه قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم إِذْ جَاءَهُ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ: إِنَّ لِي أَخًا وَجِعًا، قَالَ: «مَا وَجَعُ أَخِيكَ؟» قَالَ: بِهِ لَمَمٌ، قَالَ: «أَذْهَبَ فَأَتَيْتَنِي بِهِ». قَالَ: فَذَهَبَ فَجَاءَ بِهِ، فَأَجْلَسَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَسَمِعْتُهُ عَوَّدَهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ، وَأَرْبَعِ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ الْبَقَرَةِ، وَآيَتَيْنِ مِنْ وَسْطِهَا، ﴿وَاللَّهُمَّ إِنَّكَ وَاللَّهُمَّ إِلَهُ وَاحِدٌ﴾ ﴿١٣٣﴾ الْبَقَرَةِ، وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ، وَثَلَاثِ آيَاتٍ مِنْ خَاتَمِهَا، وَآيَةٍ مِنْ آلِ عِمْرَانَ أَحْسَبُهُ قَالَ: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ ﴿١٨﴾ آلِ عِمْرَانَ، وَآيَةَ مِنَ الْأَعْرَافِ: ﴿إِنَّا رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ﴾ ﴿٥٤﴾ الْأَعْرَافِ، الْآيَةَ، وَآيَةَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ ﴿١٣٧﴾ الْمُؤْمِنُونَ، وَآيَةَ مِنَ الْجِنِّ، ﴿وَأَنَّهُ تَعَلَّى جَدًّا رَبًّا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا﴾ ﴿٣﴾ الْجِنِّ، وَعَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ الصَّافَاتِ، وَثَلَاثِ آيَاتٍ مِنْ آخِرِ الْحَشْرِ، وَ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ﴿١﴾ وَالْمُعَوَّدَتَيْنِ، فَقَامَ الْأَعْرَابِيُّ، قَدْ بَرَأَ لَيْسَ بِهِ بَأْسٌ^(١).

واته: عهبدو ورحمانی کوری نه بو له یلا له باوکیه وه نه بو له یلا صلى الله عليه وسلم ده گپریته وه، ده لی: من لای پیغه مبه صلى الله عليه وسلم دانیشتبووم کاتی ده شته کییه ک هاته خزمه تی و گوتی: به راستی من برایه کم هه یه که نه خوشه و نازاری هه یه، فهرمووی: نازاری براهت چییه؟ گوتی: به جوریک شیت بووه و له سهر خوی نه ماوه، فهرمووی: برؤ بیهینه بؤلام، گوتی: نه ویش رؤیشت و هینای، وه له به ردهستی پیغه مبه صلى الله عليه وسلم دانیشتانده، جا گویم لیبوو که پیغه مبه صلى الله عليه وسلم په نای بؤ گرت به سووره تی فاتحه و چوار نایه تی سهره تای سووره تی «البقرة» و دوو نایه تی ناوه راستی: ﴿وَاللَّهُمَّ إِلَهُ وَاحِدٌ﴾ ﴿١٣٣﴾ الْبَقَرَةِ، وه «آیه الكرسي» و سئ نایه تی کۆتایی، وه نایه تیک له سووره تی «آل عمران» و ابزانم فهرمووی: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ ﴿١٨﴾ آلِ عِمْرَانَ، وه نایه تیک له سووره تی «الأعراف»: ﴿إِنَّا رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ﴾ ﴿٥٤﴾ الْأَعْرَافِ، وه نایه تیک له سووره تی «المؤمنون»: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ ﴿١٣٧﴾ الْمُؤْمِنُونَ، وه نایه تیک له سووره تی «الجن»: ﴿وَأَنَّهُ تَعَلَّى جَدًّا رَبًّا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا﴾ ﴿٣﴾ الْجِنِّ، وه ده نایه تی سهره تای سووره تی «الصافات»، وه سئ نایه تی کۆتایی سووره تی «الحشر»، وه ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ﴿١﴾ وه سووره تی «الفرق» و «الناس»، ئنجا ده شته کییه که هه ستایه سهریو چاک بویه وه و هیج دهردیکی لئ نه ما.

پەرتووکی

پۆشاک و جلو بەرگ

بابەت: پۆشاکى پىغه‌مبەرى خوا ﷺ

۳۵۵۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ، فَقَالَ: «شَغَلَنِي أَعْلَامُ هَذِهِ، اذْهَبُوا بِهَا إِلَى أَبِي جَهْمٍ، وَأَتُونِي بِأَنْبِجَانِيَّتِهِ»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: پىغه‌مبەرى خوا ﷺ له پۆشاکێدا نوێزى کرد که په‌نگاو په‌نگ و نه‌خشار بوو، بۆیه فه‌رمووی: ئەو پۆشاکه سه‌رقالی کردم، بۆ ئەبو جه‌مى به‌رنه‌وه (چونکه ئەو بۆى هینابوو)، وه پۆشاکێکی ساده‌م بۆ بینن.

۳۵۵۱- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ «فَأَخْرَجَتْ لِي إِزَارًا غَلِيظًا مِنَ الْتِي تُصْنَعُ بِالْيَمَنِ، وَكِسَاءً مِنْ هَذِهِ الْأَكْسِيَةِ الَّتِي تُدْعَى الْمَلْبَدَةَ»، وَأَقْسَمَتْ لِي: لَقَبِضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِيهِمَا^(۲).

واته: ئەبو بو‌رده رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: چووم بۆ مالى عایشه، ئەویش به‌رکۆشێکی ئەستوورى له‌و به‌رکۆشانه هینا که له یه‌مه‌ن دروست ده‌کری، وه پۆشاکێکی له‌و پۆشاکانه هیناو که پێیان ده‌گوترێ: «الملبد»، وه سویندی خوارد که کاتیکی پىغه‌مبەرى خوا ﷺ وه‌فاتى فه‌رموو ئەو پۆشاکانه‌ی له‌به‌ردا بوو.

الملبد: به‌و پۆشاکانه ده‌لێن که له یه‌مه‌ن دروستکراون له‌به‌ر ئەستووریه‌که‌ی ئەو ناوه‌ی لێنراوه.

۳۵۵۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «صَلَّى فِي شِمْلَةٍ قَدْ عَقَدَ عَلَيْهَا»^(۳).

واته: عوباده‌ی کورى صامیت رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گپه‌رته‌وه، پىغه‌مبەرى خوا ﷺ له پۆشاکێدا نوێزى کرد که گرێی وێدابوو (بۆئه‌وه‌ی نه‌که‌وێته‌ خوارى له‌به‌ر گچکه‌ی).

شملة: عه‌بايه‌که که هه‌موو جه‌سته‌ داده‌پۆشى.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۷۳، ومسلم: ۵۵۶، وأبو داود: ۹۱۴ و ۴۰۵۲، والنسائي: ۷۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۱۰۸، ومسلم: ۲۰۸۰، وأبو داود: ۴۰۳۶، والترمذي: ۱۷۳۳.

(۳) ضعيف الإسناد.

۳۵۵۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ وَعَلَيْهِ رِدَاءٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيظٌ، الْحَاشِيَةُ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئی: له خزمهت پیغهمبهردا رضي الله عنه بووم که عه بایه کی (رؤییکی) نه جرانئی به سر شانیدا دابوو که پهراویزه کانی نه ستور بوون.

۳۵۵۴- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: «مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَسُبُّ أَحَدًا، وَلَا يُطْوَى لَهُ ثَوْبٌ»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لئی: هه رگیز نه مبینوه پیغهمبهردی خوا رضي الله عنه جوین (جنیو) به که سیک بدات، وه هه رگیز پو شاکئی قه دکراوو پیچراوه و زیاده ی نه بووه.

۳۵۵۵- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِبُرْدَةٍ - قَالَ: وَمَا الْبُرْدَةُ؟ قَالَ: الشَّمْلَةُ - قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَسَجْتُ هَذِهِ بِيَدِي لِأَكْسُو كَهَا، فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُخْتَجًا إِلَيْهَا، فَخَرَجَ عَلَيْنَا فِيهَا وَإِنِّهَا لِأَرَارُهُ. فَجَاءَ فُلَانُ بْنُ فُلَانَ - رَجُلٌ سَمَاءُ يَوْمِيذٍ - فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَحْسَنَ هَذِهِ الْبُرْدَةَ أَكْسَيْتُهَا. قَالَ: «نَعَمْ». فَلَمَّا دَخَلَ طَوَّأَهَا وَأَرْسَلَ بِهَا إِلَيْهِ. فَقَالَ لَهُ الْقَوْمُ: وَاللَّهِ مَا أَحْسَنَتْ، كُسِيَهَا النَّبِيُّ ﷺ مُخْتَجًا إِلَيْهَا، ثُمَّ سَأَلْتَهُ إِيَّاهَا؟ وَقَدْ عَلِمْتَ أَنَّهُ لَا يَرُدُّ سَائِلًا، فَقَالَ: إِنِّي وَاللَّهِ مَا سَأَلْتُهُ إِيَّاهَا لِأَلْبَسَهَا وَلَكِنْ سَأَلْتُهُ إِيَّاهَا لِتَكُونَ كَفَنِي. فَقَالَ سَهْلٌ: فَكَانَتْ كَفَنَهُ يَوْمَ مَاتَ^(۳).

واته: سه هلی کوری سه عدی ساعیدی رضي الله عنه ده گپریته وه، که نافرته تیک هات بو خزمهت پیغهمبهردی خوا رضي الله عنه عه بایه کی بو هینابوو، پراوی گوتی: ده زانن بورده چیه؟ گوتی: پو شاکیکه هه موو جهسته داده پو شین، جا نافرته ته که گوتی: نه ی پیغهمبهردی خوا رضي الله عنه به دهستی خووم چنیومه بوته وه ی که جه نابت له بهردی بکهیت، پیغهمبهردی خوا رضي الله عنه که پیوستی یی بوو لئی وه رگرت، ئنجا به و پو شاکه وه که کرد بوویه بهر کوش ته شریفی هینا بو ناومان، جا فلانی کوری فلان هات - پیاویک ته و روژه ناوه که ی گوت -، گوتی: نه ی پیغهمبهردی خوا رضي الله عنه نه و عه بایه چهنده جوانه! بیده من له بهردی بکهیم، فه رمووی: به لئی باش، جا کاتیک رو شسته وه مال وه عه باکه ی بو پیچایه وه و بو ی نارد، خه لکه که ش پیمان گوت: سویند به خوا کار تکی باشت نه کرد، پیغهمبهردی

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۴۹ و ۵۸۰۹ و ۶۰۸۸، ومسلم: ۱۰۵۷ أخرجاه مطولاً بقصة.

(۲) ضعيف.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۷۷.

خوا رضی الله عنه له بهری کردبوو چونکه پیوستی بوو، پاشان توش داوات لیکردو دهشتزانی داواکاری کهس ره تناکاته وه، نهویش گوتی: سویند به خوا بو ته وه داوام نه کرده که له بهری بکه م، به لکو بو ته وه مه (که مردم) بیته کفن بوم. سه هل گوتی: نهو روزهی مرد کردیانه کفن بوی (ئاواته کهی هاته دی).

۳۵۵۶- عَنْ أَنَسٍ رضی الله عنه قَالَ «لَيْسَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الصُّوفَ، وَاحْتَدَى الْمَخْصُوفَ، وَلَيْسَ ثَوْبًا حَشِنًا حَشِنًا»^(۱).

واته: نه نهس رضی الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه پوشاکی خوری له بهر ده کردو نه علی دوراوه (پینه کراوی) له پی ده کردو پوشاکیکی زیر زیری له بهر ده کرد.

بابهت: کهسیک پوشاکی نوئ له بهر ده کات چی ده لئ

۳۵۵۷- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضی الله عنه، قَالَ: لَيْسَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ثَوْبًا جَدِيدًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي، وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي، ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنْ لَيْسَ ثَوْبًا جَدِيدًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي، وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الثَّوْبِ الَّذِي أَخْلَقَ - أَوْ قَالَ: أَلْقَى - فَتَصَدَّقَ بِهِ كَانَ فِي كَنْفِ اللَّهِ، وَفِي حِفْظِ اللَّهِ، وَفِي سِتْرِ اللَّهِ حَيًّا وَمَيِّتًا» قَالَهَا ثَلَاثًا^(۲).

واته: نه بو نومامه رضی الله عنه ده لئ: عومه ری کوری خه تتاب پوشاکیکی نوئی له بهر کردبوو، جا گوتی: سوپاس بو نهو خوایهی که بهو پوشاکه له شی داپوشیم، وه خومی پی جوان ده کهم له زیاندا، پاشان گوتی: گویم له پیغه مبهری خوا رضی الله عنه بوو ده یفه رموو: هر کهسیک پوشاکیکی نوئ له بهر بکات و بلئت: سوپاس بو نهو خوایهی که بهو پوشاکه له شی داپوشیم و بوته مایهی نه وهی زیانمی پی جوان بکه م، پاشان پوشاکه کونه کهی بکاته خیرو بیه خشیت، نه وه له ژیر سایه و په حمهت و پاریزگاری خوادا ده بی به زیندووی و به مردووی، سی جار نه وهی فه رموو.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۳۵۶۰.

۳۵۵۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: رَأَى عَلَى عُمَرَ قَمِيصًا أبيضَ فَقَالَ: «تَوْبُكَ هَذَا غَسِيلٌ أَمْ جَدِيدٌ؟» قَالَ: لَا، بَلْ غَسِيلٌ. قَالَ: «الْبَسْ جَدِيدًا، وَعِشْ حَمِيدًا، وَمُتْ شَهِيدًا»^(۱).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه ده گىریتتهوه، پىغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم عومهرى بىنى کراسىكى سىپى له بهردابوو، بویه فهرمووی: ئەو پۆشاکەت شردووە یان نوێ و تازەیه؟ گوتی: بەلکو شوراوه، فهرمووی: هەردەم نوێ لەبەر بکەیت و بە خۆشى و سوپاسگوزارى بژیت و بە شەهیدى بمريت.

بابەت: ئەو پۆشاکانەى نەهیاى لیکراوه

۳۵۵۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم نَهَى عَنْ لِبْسَتَيْنِ فَأَمَّا اللَّبْسَتَانِ: فَاشْتِمَالُ الصَّمَاءِ، وَالِإِحْتِبَاءُ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ، لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ»^(۲).

واته: ئەبو سەعیدى خودری رضي الله عنه ده گىریتتهوه، پىغه مبهرى صلى الله عليه وسلم نهى کردوه له دوو جوړ پۆشین: له بهرکردنى پۆشاکىک که داخراو بیت و نه توانى دەستى بىنیتە دەر (وه کو مه لۆتکه پىچ)، ههروهها نهى کردوه له وهى که به چىچکانه وه دانیشى و پارچه قوماشىک له خو بئالینى و عه وره تی هیچی له سه ر نه بیت.

تیبینى: به چىچکانه وه دانىشتن ئەوه یه که به پۆشاکىک ئەژتوکانت به سنگته وه بنوسینى و له خواره وهش له شت دیار بیت.

۳۵۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم نَهَى عَنْ لِبْسَتَيْنِ: عَنْ اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ، وَعَنْ الْإِحْتِبَاءِ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ، يُفْضِي بِفَرْجِهِ إِلَى السَّمَاءِ»^(۳).

واته: ئەبو هوریره رضي الله عنه ده گىریتتهوه، پىغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم نهى کردوه له دوو جوړ پۆشین: به شیوهى مه لۆتکه پىچ، که به یه ک پارچه پۆشاک خوی داپۆشى به جوړىک نه توانى دەستى بىنیتە دەر، ههروهها به چىچکانه وه دانیشى و پارچه یه ک له خو بئالینى و عه وره تی به دهره وه بى به ره و ئاسمان.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۶۷ و ۱۹۹۱ و ۵۸۲۰ و ۵۸۲۲ و ۶۲۸۴، وأبو داود: ۳۳۷۷، والنسائي: ۵۳۴۰ و ۵۳۴۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۶۸، وأبو داود: ۴۰۸۰، والترمذي: ۱۷۵۸.

۳۵۶۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ لِبْسَتَيْنِ: اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ، وَالِإِحْتِبَاءِ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ، وَأَنْتَ مُفْضٍ فَرَجَكَ»^(۱).

واتە: عائیشە رضی اللہ عنہا دەلێ: پیڤه مبهری خوا ﷺ نه هی کردوه له دوو جور پۆشاک پۆشین: به شیوهی له خوۆ ئالاندن که نه توانی دهستت ده رکهی، ههروهها به جوریک که به چیچکانهوه پۆشاکیک له خوۆ بئالینێ عه وپه تیشت ده رکه وی.

بابەت: پۆشینێ پۆشاکێ خوری

۳۵۶۲- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ لِي: «يَا بُنَيَّ لَوْ شَهِدْتَنَا وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَصَابَتْنا السَّمَاءُ، لَحَسِبْتَنَا أَنَّ رِيحًا رِيحَ الضَّانِ»^(۲).

واتە: ئەبو بوردە له باوکیهوه رضی اللہ عنہ ده گێریتتهوه، دەلێ: باوکم پێی گوتم: پۆله کهم نه گهر کاتی خوێ ئیمه و پیڤه مبهری خوات ﷺ بدیتبایه کاتی بارانمان لێ ده باری، واتده زانی بۆنی مه رمان لیدی (چونکه پۆشاکه که یان خوری بوو).

۳۵۶۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ رُومِيَّةٌ مِنْ صُوفٍ صَيِّقَةٌ الْكُمَيْنِ، فَصَلَّى بِنَا فِيهَا، لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ غَيْرُهَا»^(۳).

واتە: عوبادهی کوری صامیت رضی اللہ عنہ ده لێ: رۆژیک پیڤه مبهری خوا ﷺ ته شریفی هینا بۆ ناومان له وکاته دا عه بایه کی (جوبه به کی) خوری رۆمی له به ربوو، شوینی دهسته کانی به رتهسک بوو، جا به و عه بایه وه نوژی بۆ کردین، هیچی تریشی له به ردا نه بوو جگه له و عه بایه.

۳۵۶۴- عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رضی اللہ عنہ «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: تَوَضَّأَ، فَقَلَبَ جُبَّةَ صُوفٍ كَانَتْ عَلَيْهِ. فَمَسَحَ بِهَا وَجْهَهُ»^(۴).

(۱) صحیح بما قبله.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۰۳۳، والترمذي: ۲۴۷۹.

(۳) ضعيف.

(۴) ضعيف. (وحسن الألباني).

واته: سه‌لمانی فارسی ښه ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌ستونیزې گرت، جا جو به‌یه‌کی خوری که له‌به‌ری دابوو هه‌لیگ‌پرايه‌وه و پوخساری یې سپړه‌وه.

۳۵۶۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «يَسِمُ غَنَمًا فِي آذَانِهَا، وَرَأَيْتُهُ مُتَزِرًا بِكِسَاءٍ»^(۱).

واته: نه‌سه‌سی کورې مالیک ښه ده‌لې: بینیم پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گونې مه‌ری نیشانه ده‌کرد، وه بینیم که به پوښاک‌یک خوی پیچا‌پووه و له‌به‌ری کردبوو.

بابه‌ت: پوښاک‌ی سپی

۳۵۶۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَيْرُ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضُ فَالْبَسُوهَا، وَكَفُّوا فِيهَا مَوْتَاكُمُ»^(۲).

واته: ئیبنو‌عه‌بباس ښه ده‌لې: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: باشت‌رینی پوښاک‌ه‌کانتان پوښاک‌ی سپی‌ه، بویه له‌به‌ری بکه‌ن و مردووه‌کانیشتانی یې کفن بکه‌ن.

۳۵۶۷- عَنْ سَمُرَةَ بِنِ جُنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْبَسُوا ثِيَابَ الْبَيَاضِ، فَإِنَّهَا أَطْهَرُ وَأَطْيَبُ»^(۳).

واته: سه‌موره‌ی کورې جونده‌ب ښه ده‌لې: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: پوښاک‌ی سپی بیوشن چونکه پاک‌ترینه و خاوین و جوان‌ترینه.

۳۵۶۸- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَحْسَنَ مَا زُرْتُمْ اللَّهَ بِهِ فِي قُبُورِكُمْ، وَمَسَاجِدِكُمْ، الْبَيَاضُ»^(۴).

واته: نه‌بو ده‌رداء ښه ده‌لې: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: باشت‌رین و جوان‌ترین (پوښاک) که پییه‌وه بچه‌وه بهر باره‌گای خوا له‌گورپو له‌مزگه‌وته‌کانتان پوښاک‌ی سپی‌ه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۵۴۲، ومسلم: ۲۱۱۹، وأبو داود: ۲۵۶۳.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۸۷۸ و ۴۰۶۱، والترمذي: ۹۹۴.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۸۱۰، والنسائي: ۱۸۹۶.

(۴) موضوع.

بابهټ: که سټ پوښاکه که ی له دوا بخشې ته وه خو بهزل زانه

۳۵۶۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الَّذِي يَجْرُ نُوبَهُ مِنَ الْخِيَلَاءِ، لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: ئينو عومر رضي الله عنه ده گپړېته وه، پښغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تی: نه و که سه ی پوښاکه که ی له دوا بخشې له بهر خو به گوره زانين، له پوړی قیامه تدا خوا ته ماشای ناکات.

۳۵۷۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ مِنَ الْخِيَلَاءِ، لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» قَالَ: فَلَقِيْتُ ابْنَ عُمَرَ بِالْبَلَّاطِ فَذَكَرْتُ لَهُ حَدِيثَ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ وَأَشَارَ إِلَيَّ أَدْنَاهُ: سَمِعْتَهُ أُذْنَايَ، وَوَعَاهُ قَلْبِي^(۲).

واته: نه بو سه عید رضي الله عنه ده لئ: پښغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تی: هر که سټک پوښاکه که ی له دوا بخشې له بهر خو به گوره زانين، نه وه خوا له پوړی دوايدا ته ماشای ناکات. (راوی) گوتی: له «بلاط» به ئينو عومر گه شتم و نه و فهرمووده یه ی نه بو سه عیدم بو گپړایه وه که له پښغه مبهروه ﷺ گپړابوويه وه، نه ویش تامازه ی بو گوښه کانی کردو گوتی: به و دوو گوښه لیم بیستووه و دلّم ناگاداری بووه و هری گرتووه.

۳۵۷۱- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: مَرَّ بِأبي هُرَيْرَةَ فَتَى مِنْ قُرَيْشٍ يَجْرُ سَبْلَهُ، فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ جَرَّ نُوبَهُ مِنَ الْخِيَلَاءِ، لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۳).

واته: نه بو سه له مه رضي الله عنه له نه بو هوره پره وه ﷺ ده گپړېته وه، ده لئ: که نجیکي قوره یشی به لای نه بو هوره پره دا پرت بوو جله کانی دريژ بوون و ده خشان، نه ویش گوتی: برازای خوّم به پراستی بو خوّم گوښم له پښغه مبهري خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: هر که س به فیزه وه پوښاکه که ی له دواي خو ی بخشینې نه وه خوا له قیامه تدا ته ماشای ناکات.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۶۶۵، ومسلم: ۲۰۸۵، وأبو داود: ۴۰۸۵ و ۴۰۹۴، والترمذي: ۱۷۳۰، والنسائي:

۵۲۳۸_۵۲۳۶.

(۲) صحیح لغيره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۷۸۸، ومسلم: ۲۰۸۷.

بابهت: نه‌وهی جل و بهرگ هه‌تاکو کویت شوړ بڼ

۳۵۷۲- عَنْ حُدَيْفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِأَسْفَلِ عَصَلَةِ سَاقِي - أَوْ سَاقِهِ - فَقَالَ: «هَذَا مَوْضِعُ الْإِزَارِ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَأَسْفَلَ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَأَسْفَلَ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَلَا حَقَّ لِلْإِزَارِ فِي الْكَعْبَيْنِ»^(۱).

واته: حوزه‌یفه رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم خوارووی ماسولکه‌ی لاقی من یان هی خوی گرت و فهرمووی: تا تیره شوینی شوړبوونه‌وهی پوښاکه، نه‌گه‌ر هه‌ر وازت نه‌هیناو زیاتر هاتیه خوارئ نه‌وه خوارتر، نه‌گه‌ر نه‌وه‌ستای خوارتر، نه‌گه‌ر هه‌ر وازت نه‌هینا نه‌وه هه‌ق نیه پوښاک له قوله‌ی دا‌که‌ویت.

۳۵۷۲-م- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ نُذَيْرٍ، عَنْ حُدَيْفَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، مِثْلَهُ^(۲).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش نه‌م فهرمووده گپر‌دراوه‌ته‌وه.

۳۵۷۳- عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: قُلْتُ لِأبي سَعِيدٍ: هَلْ سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم شَيْئًا فِي الْإِزَارِ؟ قَالَ: نَعَمْ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِزْرَةُ الْمُؤْمِنِ إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ، لَا جُنَاحَ عَلَيْهِ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ، وَمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ فِي النَّارِ». يَقُولُ ثَلَاثًا: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطْرًا»^(۳).

واته: عه‌لاتی کوری عه‌بدو‌ره‌حمان له باوکیه‌وه رضي الله عنه ده‌گپر‌ته‌وه، ده‌لی: به‌ نه‌بو سه‌عیدم گوت: ئایا هیچ شتیکت له پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم بیستووه ده‌ر‌بار‌ه‌ی پوښاک؟ گوتی: به‌لی، گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده‌یفه‌رموو: شیوه‌ی پوښاک‌ی پروادار نه‌وه‌یه که هه‌تا نیوه‌ی لاقی بیت، هیچ گونا‌هی نیه که له‌نیوانی لاق و قوله‌پیکانی بیت، نه‌وه‌ی که له‌خوار قوله‌پییه‌کانه‌وه بڼ نه‌وه بو‌نا‌گره، سی‌جار ده‌یفه‌رموو: خوا ته‌ماشای که‌سیک ناکات پوښاکه‌که‌ی به‌لوت به‌رزی به‌دوای خویدا پراکیشی.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۷۸۴، والنسائي: ۵۳۲۹.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۷۸۴، والنسائي: ۵۳۲۹.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۰۹۳.

۳۵۷۴- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا سُفْيَانَ بْنَ سَهْلٍ، لَا تُسْبِلْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْلِينَ»^(۱).

واته: موغیره ی کوری شوعبه رضي الله عنه ده‌لې: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فرموویه‌تی: نه‌ی سوفیانی کوری سه‌هل پوښاکه‌که‌ت به‌رمه‌ده‌وه (بو خوار قوله‌پیکان)، چونکه پیگومان خوا نه‌وانه‌ی خوښناوې که پوښاکه‌کانیان به‌رده‌ده‌نه‌وه.

بابه‌ت: پوښینی کراس

۳۵۷۵- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: «لَمْ يَكُنْ ثَوْبٌ أَحَبَّ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْقَمِيصِ»^(۲).

واته: نوممو سه‌له‌مه رضي الله عنها ده‌لې: هیچ پوښاکیک له‌لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له کراس خوښه‌ویستتر نه‌بوو.

بابه‌ت: نه‌ندازه‌ی درېژنی کراس

۳۵۷۶- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْإِسْبَالُ فِي الْإِزَارِ، وَالْقَمِيصِ، وَالْعِمَامَةِ، مَنْ جَرَّ شَيْئًا خِيَلَاءَ، لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» قَالَ أَبُو بَكْرٍ: «مَا أَعْرَبَهُ»^(۳).

واته: سالم له باوکیه‌وه رضي الله عنه ده‌گیرته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموویه‌تی: شوړبوونه‌وه‌ی نادرست له به‌رکوش و کراس و میزه‌ر دایه، هر که سیک په کییک له‌وانه شوړبکاته‌وه زیاد له پیوست و له‌به‌ر خو به‌گه‌وره دانان، نه‌وه خوا له روژی قیامه‌تدا تماشای ناکات. نه‌بو به‌کر گوتی: چند سه‌یره!

بابه‌ت: قولی کراس چنده بیت

۳۵۷۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَلْبَسُ قَمِيصًا قَصِيرَ الْيَدَيْنِ، وَالطَّوْلِ»^(۴).

(۱) حسن.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۰۲۶، والترمذي: ۱۷۶۲ و ۱۷۶۳ و ۱۷۶۴.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۶۶۵، ومسلم: ۲۰۸۵، وأبو داود: ۴۰۹۴، والنسائي: ۵۳۳۴.

(۴) ضعيف.

واته: ٿينو عه بياس ﷺ ده لئ: پيغهمبهرى خوا ﷺ ڪراسى ڦول ڪورت و ڦول دريڙى له بهرده ڪرد.

بابهت: ڪردنهوهى ڦوپجه ڪانى ڪراس

۳۵۷۸- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ قَالَ: «أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَبَايَعْتُهُ وَإِنْ زُرَّ قَمِيصِهِ لَمُطْلَقٌ» قَالَ عُرْوَةُ: «فَمَا رَأَيْتُ مُعَاوِيَةَ وَلَا ابْنَهُ فِي شِتَاءٍ وَلَا صَيْفٍ، إِلَّا مُطْلَقَةً أُرْزَاهُمَا»^(۱).

واته: موعاويهى ڪورى ڦورپه له باوكيهه وه ﷺ ده گيچرپيته وه و ده لئ: هاتمه خزمهت پيغهمبهرى خوا ﷺ به يعه تم پيدا، له وڪاته دا دووگمهى ڪراسه كهى ڪرابو وه. عوروه گوتى: موعاويهو ڪوره كهى به هاوين و زستان دووگمهى ڪراسيان ڪراوه بوو.

بابهت: له بهر ڪردنى شهر وال

۳۵۷۹- عَنْ سُؤَيْدِ بْنِ قَيْسٍ ﷺ، قَالَ: «أَتَانَا النَّبِيُّ ﷺ فَسَاوَمَنَا سَرَاوِيلَ»^(۲).

واته: سوهيدى ڪورى قهيس ﷺ ده لئ: پيغهمبهر ﷺ ته شريفى هينا بولامان مامه لهى شهر والى لي ڪردين.

بابهت: شور بونوهى دامينى پوشاڪى ثافرهت

۳۵۸۰- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ ﷺ قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: كَمْ تَجْرُ الْمَرْأَةُ مِنْ ذَلِيلِهَا؟ قَالَ: «شَبْرًا». قُلْتُ: إِذَا يَنْكَشِفُ عَنْهَا قَالَ: «ذِرَاعٌ لَا تَزِيدُ عَلَيْهِ»^(۳).

واته: نومو سه له مه ﷺ ده لئ: پرسيار له پيغهمبهرى خوا ﷺ ڪرا ده ربارهى پوشاڪى ثافرهت كه دامينه كهى چهنده شور بيت؟ فهرمووى: بستىڪ، گوتم: جا نه وڪات جهستهى به ده رده كه ويت، فهرمووى: باليڪ، له وه زياترى نه ڪات.

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۴۰۸۲.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۳۳۶، والترمذي: ۱۳۰۵، والنسائي: ۴۵۹۲.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۴۱۱۷، والترمذي: ۱۷۳۱، والنسائي: ۵۳۳۷_۵۳۳۰.

٣٥٨١- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما «أَنَّ أَرْوَاحَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم رُخِصَ لَهُنَّ فِي الذَّلِيلِ ذِرَاعًا»، فَكُنَّ يَأْتِيَنَّا فَنَذَرُ لِهِنَّ بِالْقَصَبِ ذِرَاعًا^(١).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنهما دە گېرىتەو، خىزانە كانى پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم مۆلە تىيان پىدرا كە دامىنى پۆشاكە كانيان بالىك درىژ بىت، جا ئەوان پۆشاكە كە يان دەهتينا بۆلاى ئىمه، ئىمه ش بە دارىك كە بالىك بوو بۆمان دە پىوان.

٣٥٨٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ لِقَاطِمَةَ، أَوْ لِأُمِّ سَلَمَةَ: «ذَلِكَ ذِرَاعٌ»^(٢).

واته: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دە گېرىتەو، پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم خوا صلى الله عليه وسلم بە فاتىمە يان بە ئوممو سەلەمەى فەرموو: دامىنى پۆشاكە كەت بالىك درىژ بىت.

٣٥٨٣- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «فِي ذُيُولِ النِّسَاءِ شِبْرًا»، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: «إِذَا تَخْرُجُ سَوْفَهُنَّ»، قَالَ: «فَذِرَاعٌ»^(٣).

واته: عائىشە رضي الله عنها دە گېرىتەو، پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم دەربارەى دامىنى پۆشاكى ئافرەتان فەرموو: با بستىك بىت، عائىشە گوتى: جا ئەوكات قاجيان دەردە كە وىت، فەرموو: كە واتە با بالىك بىت.

بابەت: مېزەرى رەش

٣٥٨٤- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ، وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءٌ»^(٤).

واته: جە عفەرى كورى عەمرى كورى حورەيس لە باوكىيەو رضي الله عنه دە گېرىتەو، دەلى: بىنىومە كە پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم لەسەر دوانگە وتارى فەرموو و مېزەرى رەشى لەسەر بوو.

٣٥٨٥- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم دَخَلَ مَكَّةَ، وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءٌ»^(٥).

(١) صحيح دون جملة القصب. أخرجه أبو داود: ٤١١٩.

(٢) حسن لغيره.

(٣) حسن لغيره.

(٤) صحيح. أخرجه مسلم: ١٣٥٩، وأبو داود: ٤٠٧٧، مطولاً، والنسائي: ٥٣٤٣ و ٥٣٤٦.

(٥) صحيح. أخرجه مسلم: ١٣٥٨، وأبو داود: ٤٠٧٦، والترمذي: ١٧٣٥، والنسائي: ٢٨٦٩ و ٥٣٤٤ و ٥٣٤٥.

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپړېته‌وه، پېغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ ته‌شریفی پوښته‌ ناو مه‌ککه‌و میزه‌رنکی په‌شیشی له‌سه‌ر بوو.

۳۵۸۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، «أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءٌ»^(۱).

واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده گپړېته‌وه، پېغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ ته‌شریفی چووه مه‌ککه‌و له‌ پوژی پزگارکردنی مه‌ککه‌دا که له‌وکاته‌دا میزه‌رنکی په‌شی له‌سه‌ر بوو.

بابه‌ت: به‌ردانه‌وی لکی میزه‌ر به‌نیوان شانه‌کاندا

۳۵۸۷- عَنْ جَعْفَرُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: «كَأَنِّي أَنْظَرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءٌ قَدْ أَرْحَى طَرْفَيْهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ»^(۲).

واته: جه‌غفه‌ری کوری عه‌مری کوری حوره‌یس له‌ باوکیه‌وه رضی اللہ عنہ ده‌گپړېته‌وه، ده‌لې: وه‌کو ئیستا چاوم له‌ پېغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ بې وايه‌ که میزه‌رنکی په‌شی له‌سه‌ر بوو لکه‌کانی به‌نیوان شانیدا شو‌رک‌رډبووه.

بابه‌ت: ناپه‌سهندي له‌به‌رکردنی ناوریشم (حه‌ری)

۳۵۸۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ لَبَسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ»^(۳).

واته: نه‌سه‌ی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده‌لې: پېغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سېک له‌و دونیا‌یه‌دا ناوریشم له‌به‌ربکات، نه‌وه له‌ قیامه‌تدا لئی بې به‌شه‌و له‌به‌ری ناکات.

۳۵۸۹- عَنِ الْبَرَاءِ رضی اللہ عنہ قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَنِ الدِّيْبَاجِ، وَالْحَرِيرِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ»^(۴).

واته: به‌راء رضی اللہ عنہ ده‌لې: پېغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ نه‌هی کردوه له‌ پوښینی ناوریشم و نه‌وه‌شی که لئی دروست ده‌کړی (جا به‌ هه‌ر ناوټکه‌وه بیټ).

(۱) صحیح بما قبله.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۳۵۹، وأبو داود: ۴۰۷۷، مطولاً، والنسائي: ۵۳۴۳ و ۵۳۴۶.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۸۳۲، ومسلم: ۲۰۷۳.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۸۴۹ و ۵۸۶۳ و ۶۲۲۲ و ۶۲۳۵، ومسلم: ۲۰۶۶، والترمذي: ۱۷۶۰، والنسائي: ۱۹۳۹.

۳۵۹۰- عَنْ حَدِيثِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ، وَالذَّهَبِ وَقَالَ: «هُوَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ»^(۱).

واته: حوزه‌یغه ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌هی کردوه له له‌بهرکردنی ئاوریشم و به‌کاره‌ینانی زیر (بو پیاوان)، وه فهرمووی: نه‌وه بو نه‌وانه (بیرواه‌کان) له دونیاداو بو تیمه‌یه له قیامه‌تدا.

۳۵۹۱- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﷺ رَأَى حُلَّةً سِرَاءَ مِنْ حَرِيرٍ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ ابْتَعْتَ هَذِهِ الْحُلَّةَ لِلْوَفْدِ وَلِيَوْمِ الْجُمُعَةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ هَذِهِ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ»^(۲).

واته: عومهری کوری خه‌تتاب ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پۆشاکینکی خه‌تداری بینی له ئاوریشم دروستکرا‌بوو، بویه گوتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌گهر نه‌وه عه‌بایه‌ت کربایه‌ بو پیشوازی وه‌فده‌کان و بو روژی هه‌ینی له‌بهرت کربایه، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: بیگومان ته‌نها نه‌وه که‌سانه‌ نه‌وه جووره له‌بهرده‌که‌ن که له قیامه‌تدا هه‌یج به‌شیکیان پیوه‌ی ناییت.

بابه‌ت: نه‌وانه‌ی رێیان پێدراوه ئاوریشم ببۆشن

۳۵۹۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، تَبَأَهُمْ «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَخَّصَ لِلزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ، وَلِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، فِي قَمِيصَيْنِ مِنْ حَرِيرٍ مِنْ وَجَعِ كَانَ بِهِمَا حِكَّةٌ»^(۳).

واته: نه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مۆله‌تی به‌زوبه‌یری کوری عه‌وام و عه‌بدویره‌حمانی کوری عه‌وفدا بو دوو کراسی ئاوریشم (که له‌بهری بکه‌ن) له‌بهر نه‌وه ئازاره‌ی که‌هه‌یانبوو، که بریتیبوو له‌خرو (واته: خرویان له‌جه‌سته‌دا بوو).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۲۶، ومسلم: ۲۰۶۷، وأبو داود: ۳۷۲۳، والترمذي: ۱۸۷۸، والنسائي: ۵۳۰۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۸۶، ومسلم: ۲۰۶۸، وأبو داود: ۱۰۷۶، والنسائي: ۱۳۸۲ و ۱۵۶۰ و ۵۲۹۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۲۰، ومسلم: ۲۰۷۶، وأبو داود: ۴۰۵۶، والترمذي: ۱۷۲۲، والنسائي: ۵۳۱۰ و ۵۳۱۱.

بابهت: مؤله تدان به نه خشکردنی جل و بهرگ

۳۵۹۳- عَنْ عُمَرَ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ كَانَ: يَنْهَى عَنِ النَّحْرِ، وَالذَّبْيِ، إِلَّا مَا كَانَ هَكَذَا، ثُمَّ أَشَارَ بِإِصْبَعِهِ، ثُمَّ الثَّانِيَةَ، ثُمَّ الثَّلَاثَةَ، ثُمَّ الرَّابِعَةَ، فَقَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: يَنْهَانَا عَنْهُ»^(۱).

واته: له عومره وه صلی اللہ عنہ ده گپرنه وه، كه نه هی ده كرد له له بهر كردنی ناوری شمی ته نك و نه ستور مه گهر نه وه نده نه بی كه به په نجه كانی ناماژه ی كرد تا چوار په نجه و گوتی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ عنہ نه هی كروه له له بهر كردنی ناوری شم.

۳۵۹۴- عَنْ أَبِي عُمَرَ، مَوْلَى أَسْمَاءَ رضی اللہ عنہ قَالَ: رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ اشْتَرَى عِمَامَةً لَهَا عَلَمٌ. فَدَعَا بِالْجَلَمَيْنِ فَقَصَّهُ، فَدَخَلْتُ عَلَى أَسْمَاءَ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهَا، فَقَالَتْ: «بُؤْسًا لِعَبْدِ اللَّهِ، يَا جَارِيَةُ هَاتِي جُبَّةَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَجَاءَتْ بِجُبَّةٍ مَكْفُوفَةٍ الْكُمَيْنِ، وَالْجَنِبِ، وَالْفَرْجَيْنِ بِالذَّبْيِ»^(۲).

واته: نه بو عومهری مه ولای نه ساء صلی اللہ عنہ ده لی: ئینو عومهرم بینی میزه ریکی کریوو نه خشینرابوو، نه ویش داوای موقهستی کردو نه خشه که ی بری، منیش چووم بولای نه ساء و کاره که ی ئینو عومهرم بو گپراه وه، نه ویش گوتی: حه یف بو عه بدوللا! ناده ی کچه که عه پای پیغه مبهری خوا صلی اللہ عنہ بینه، نه ویش عه باکه ی هینا، نه ولای قوله کانی و گیرفانه کانی و لای پیشه وه و داوای به ناوری شم نه خشینرابوو.

بابهت: له بهر كردنی ناوری شم و زیر بو نافرته تان

۳۵۹۵- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم حَرِيرًا بِشِمَالِهِ، وَذَهَبًا بِيَمِينِهِ، ثُمَّ رَفَعَ بِهِمَا يَدَيْهِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي، حِلٌّ لِإِنَائِهِمْ»^(۳).

واته: عه لی کوری نه بو تالیب صلی اللہ عنہ ده گپریته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ عنہ پارچه ناوری شمیکه به دهستی چه په وه گرتوو زیریشی به دهستی راست، پاشان به رزی کردن و فه رموی: نه و دوو شته (ناوری شم و زیر) بو نیرینه ی ئوممه ته که م حه رامن و بو ره گزی میینه حه لالن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۸۲۸، ومسلم: ۲۰۶۹، وأبو داود: ۴۰۴۲، والترمذي: ۱۷۲۱، والنسائي: ۵۳۱۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۶۹/۱۰، وأبو داود: ۴۰۴۵.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۰۵۷، والنسائي: ۵۱۴۷_۵۱۴۴.

۳۵۹۶- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، أَنَّهُ أَهْدِيَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حُلَّةً مَكْفُوفَةً بِحَرِيرٍ، إِذَا سَدَّهَا، وَإِذَا لَحَمَتْهَا، فَأَرْسَلَ بِهَا إِلَيَّ، فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَصْنَعُ بِهَا؟ أَلْبَسُهَا، قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ اجْعَلْهَا خُمْرًا بَيْنَ الْفَوَاطِمِ»^(۱).

واته: علی رضي الله عنه ده گپریته وه، عه بایه کی نه خشینراویان به ناوریشم به دیاری بو پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم هینابوو، که یان باری دریزی یان باری پانی ناوریشم بوو، پیغه مبهریش صلى الله عليه وسلم بو منی نارد، منیش هینامه وه بو خرمهت پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم و گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ناردووته چی لیبکه م؟ له بهری بکه م؟ فه رمووی: نه خیر، بیکه یه له چکه و سه رپوش بو فاتیمه کان (فاتیمه ی کچی پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم و فاتیمه ی کچی نه سه د یان فاتیمه ی کچی همزه).

۳۵۹۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَفِي إِحْدَى يَدَيْهِ تَوْبٌ مِنْ حَرِيرٍ، وَفِي الْأُخْرَى ذَهَبٌ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذَيْنِ مُحَرَّمٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي، حِلٌّ لِإِنَائِهِمْ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عمر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ته شریفی هینا بو ناومان، که به ده ستیکی ناوریشمی پیوو ده سته که یتریشی زیر، ئنجا فه رمووی: نه و دوو شته بو نیرینه ی نوممه ته که م حه رامه و بو مینه کان حه لاله.

۳۵۹۸- عَنْ أَنَسِ رضي الله عنه قَالَ «رَأَيْتُ عَلَى زَيْنَبِ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَمِيصَ حَرِيرٍ سِيْرَاءً»^(۳).

واته: نه نه س رضي الله عنه ده لی: کراسیکی له ناوریشم چنراوم بینی به سه ر زهینه بی کچی پیغه مبهری خوا وه صلى الله عليه وسلم.

بابهت: پۆشینى رهنگى سوور بو پیاوان

۳۵۹۹- عَنِ الْبَرَاءِ رضي الله عنه قَالَ: «مَا رَأَيْتُ أَجْمَلَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَرَجَلًا فِي حُلَّةِ حَمْرَاءَ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۶۱۴، ومسلم: ۲۰۷۱، وأبو داود: ۴۰۴۳، والنسائي: ۵۲۹۸.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۵۲۹۶.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۵۵۱، ومسلم: ۲۳۳۷، وأبو داود: ۴۰۷۲ و ۴۱۸۳، والترمذي: ۱۷۲۴ و ۳۶۳۵، والنسائي:

۵۰۶۰ و ۵۰۶۲ و ۵۲۳۲ و ۵۲۳۳ و ۵۳۱۴.

واته: به‌پراء ﷺ ده‌لی: هیچ که‌سینکم نه‌دیتووہ جوانتر بی له پیغہ‌مبہری خوا ﷺ کاتیک پو‌شاکي سوورو پەشی له‌بەرده‌کردو سہری شانہ ده‌کرد.

۳۶۰۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ رضي الله عنه، أَنَّ أَبَاهُ، حَدَّثَهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَخْطُبُ، فَأَقْبَلَ حَسَنٌ وَحُسَيْنٌ عَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ، يَعْثُرَانِ وَيَقُومَانِ، فَتَزَلَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، فَأَخَذَهُمَا فَوَضَعَهُمَا فِي حِجْرِهِ، فَقَالَ: «صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ» ﴿ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ﴾ (۱۵) ﴿ التغابن، «رَأَيْتُ هَذَيْنِ فَلَمْ أَصْبِرْ» ثُمَّ أَخَذَ فِي خُطْبَتِهِ (۱)﴾.

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری بو‌په‌یده ﷺ ده‌گپ‌ریته‌وه، که باوکی بوی گپ‌راوه‌ته‌وه و گوتوو‌یه‌تی: بینیم که پیغہ‌مبہری خوا ﷺ وتاری ده‌فہرموو، له‌وکاتہ‌دا حەسەن و حوسەین هاتن، هەریه‌که‌و کراسیکی سوورباوی تیکەل بە پەشیان له‌بەردابوو، ده‌که‌وتن و هەل‌دەستانه‌وه، تنجا پیغہ‌مبہری خوا ﷺ له‌دوانگە دابەزی و له‌باوہ‌شی گرتن و فہرموی: خواو پیغہ‌مبہره‌که‌ی ﷺ راستیان فہرموو که: ﴿ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ﴾ (۱۵) ﴿ التغابن، واته: بیگومان سہروہت و سامان و مال و مندالتان هوی تاقیکردە‌وه‌تانن. (پیغہ‌مبەر ﷺ فہرموی:) ئەم دووانەم بینی نەمتوانی ئارام بگرم، پاشان دەستی کردە‌وه به وتارە‌که‌ی.

بابەت: ناپەسەندی جل و بەرگی رەنگراو بە سووری توخ

۳۶۰۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الْمُقَدَّمِ» قَالَ يَزِيدُ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ: مَا لِلْمُقَدَّمِ قَالَ: «الْمُشْبَعُ بِالْعُضْفْرِ» (۲)﴾.

واته: ئیبنو عومەر رضي الله عنه ده‌لی: پیغہ‌مبہری خوا ﷺ نه‌هی کردوه له‌په‌نگکردنی پو‌شاک به‌په‌نگی سووری توخ. یه‌زید گوتی: به‌حەسەنم گوت: «المقدم» یانی چی؟ گوتی: واته: په‌نگی سووری تیر.

(۱) صحیح أخرجه أبو داود: ۱۱۰۹، والترمذي: ۳۷۷۴، والنسائي: ۱۴۱۳.

(۲) صحیح لغيره.

۳۶۰۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا عليه السلام يَقُولُ: «نَهَانِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَلَا أَقُولُ: نَهَاكُمْ عَنْ لُبْسِ الْمُعْصَرِ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری حونه یی ده لئی: گویم له علی عليه السلام بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له منی قه ده غه کردوه و نالیم: له تیوه ی قه ده غه کردوه، که پوښاک ی په ننگراو به په رنگی سووری تیر له به ربکه ن.

۳۶۰۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، قَالَ: أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ نَيْبَةِ أَدَاخِرَ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ وَعَلَيَّ رِيْطَةٌ مُصْرَجَةٌ بِالْعُصْفُرِ، فَقَالَ: «مَا هَذِهِ؟» فَعَرَفْتُ مَا كَرِهَ، فَأَتَيْتُ أَهْلِي، وَهُمْ يَسْجُرُونَ تَنُورَهُمْ، فَقَدَفْتُهَا فِيهِ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ مِنَ الْغَدِ، فَقَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا فَعَلْتِ الرِّيْطَةَ»، فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «أَلَا كَسَوْتَهَا بَعْضَ أَهْلِكَ، فَإِنَّهُ لَا بَأْسَ بِذَلِكَ لِلنِّسَاءِ»^(۲).

واته: عه مری کوری شو عیب له باوکیه وه له باپیره وه عليه السلام ده گپریته وه، ده لئی: له خزمه ت پیغه مبهری خوادا صلى الله عليه وسلم له «ثنية أداخر» (شونیکه) بووین، جا ناوری دایه وه بولای من، منیش پوښاکینکی نه رمی ته نکي په ننگراوم له بهر بوو به په رنگی سووری تیر، فهرمووی: نه وه چیه؟ منیش زانیم به دلئی نیه، کاتیک هاتمه وه مال له مال وه ته نووریان گردابوو ده هایسا، منیش پوښاکه کم فریدایه ناوی، پاشان به یانیه که ی هاتمه وه خزمه ت پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم، نه ویش فهرمووی: نه ی عه بدوللا پوښاکه که ت چی لیهات؟ منیش هه والم پیدای، نه ویش فهرمووی: نه ده کرا بیده یه کیک له خیزانی مال وه، چونکه بو نافرته تان هیچ کیشه ی نیه.

بابه ت: په رنگی زهره د بول پیاوان

۳۶۰۴- عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ عليه السلام، قَالَ: «أَتَانَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: فَوَضَعْنَا لَهُ مَاءً يَتَبَرَّدُ بِهِ، فَأَغْتَسَلَ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ مِلْحَقَةً صَفْرَاءَ، فَرَأَيْتُ أَثَرَ الْوَرَسِ عَلَى عُنُقِهِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۷۸، وأبو داود: ۴۰۴۴، والترمذي: ۲۶۶ و ۱۷۲۵ و ۱۷۳۷، والنسائي: ۱۰۴۰_۱۰۴۴ و ۱۱۱۸ و ۵۱۸۵_۵۱۶۷ و ۵۲۶۷ و ۵۲۷۲ و ۵۳۱۸.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۰۶۶.

(۳) ضعيف.

واتە: قەيسى كۆرى سەعد ﷺ دەلى: پىغەمبەر ﷺ تەشرىفى ھىنا بۇ مالھان، ئاومان بۇ ھىنا خۆى فېنىك بىكاتەو، خۆى بە ئاۋەكە شۆرد، پاشان خاۋلىيەكى پەنگىراۋ بە پەنگى زەردم ھىنايە خزمەتى، ئىنجا شۆينەۋارى پەنگەكەم بە لۇچەكانى سىكىيەۋە بىنى (دۋاى ئەۋەى خۆى پى سىرپۈتەۋە).

بابەت: چىت دەۋىت بېۋىشە بەلام بە زىدەرۋىى و بۆ لوت بەرزى نەبى

۳۶۰۵- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَابْتَسُوا مَا لَمْ يَخَالِطَهُ إِسْرَافٌ، أَوْ مَخِيلَةٌ»^(۱).

واتە: عەمىرى كۆرى شوعەيب لە باۋكىيەۋە لە باپىرىيەۋە ﷺ دەگىرپىتەۋە، دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموۋىيەتى: بخۆن و بخۆنەۋە و خىرو چاكە بىكەن و لەبەربىكەن (بە دلى خۆتان)، مادام زىدەرۋىى و لوت بەرزى لەگەل تىكەلاۋ ناكەن.

بابەت: كەسىك پۆشاك بۆ ناۋبانگ لەبەر بىكات

۳۶۰۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَبَسَ ثَوْبَ شَهْرَةِ الْبَسَةِ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَوْبَ مَذَلَّةٍ»^(۲).

واتە: ئىبنو عومەر ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموۋىيەتى: ھەر كەسىك بەرگ و پۆشاكى فەخرو شانازى لەبەر بىكات، خوا لە قىامەتدا پۆشاكى سەرشۆرى و رىسۋاى لەبەر دەكات.

۳۶۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَبَسَ ثَوْبَ شَهْرَةِ فِي الدُّنْيَا، ابْتَسَهُ اللَّهُ ثَوْبَ مَذَلَّةٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ أَلْهَبَ فِيهِ نَارًا»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه النسائي: ۲۰۰۹.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۰۲۹.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۰۲۹.

واته: عهبدوللای کوری عومهر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک پۆشاکیک له بهر بکات له دونیا که فخر و شانازی پئوه بکات به سهه خه لکیدا، نه وه خوا له قیامه تدا پۆشاک سهر شوپری و ریسوایی له بهر ده کات، پاشان ناگری پئی خوش ده کات.

۳۶۰۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ لَبَسَ ثَوْبَ شَهْرَةٍ، أَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ حَتَّى يَضَعَهُ مَتَى وَضَعَهُ»^(۱).

واته: نه بو زهر ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبههر ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک پۆشاک بو ناویانگ و شانازی له بهر بکات، خوا پرووی لئی وهرده گپری هه تا کو دایده نی.

بابهت: پۆشین پیسته می خوشکراوی ناژه لئی مردار

۳۶۰۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّمَا إِهَابٌ دُبَيْغٌ فَقَدْ طَهَّرَ»^(۲).

واته: ئیبنو عه عباس ﷺ ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ههر پیسته یه ک خوش کرابی، به دلنیا یی پاک بوته وه.

۳۶۱۰- عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ شَاةَ لِمَوْلَاةٍ مَيْمُونَةَ مَرَّ بِهَا - يَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ - قَدْ أُعْطِيَتْهَا مِنَ الصَّدَقَةِ مَيْتَةً، فَقَالَ: «هَلَّا أَخَذُوا إِهَابَهَا فَدَبَّغُوهُ، فَانْتَفَعُوا بِهِ؟»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا مَيْتَةٌ، قَالَ: «إِنَّمَا حُرِّمَ أَكْلُهَا»^(۳).

واته: مهیمونه ﷺ ده گپریته وه، که مه ریکیان به خیر دابوو به بهنده یه کی مهیمونه، مه ره که ش مردار ببوو، جا پیغه مبههر ﷺ به لای لاکی مه ره که دا تییه ری و فهرمووی: نه وه نه ده کرا پیسته که ی خوشه بکه ن و سوودی لئی وهر بگرن، نه وانیش گو تیان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ ناخر مه ره که مردار بووه، فهرمووی: ته نها خواردنی گوشته که ی چه رامه (نه ک پیسته که ی).

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۶۶، وأبو داود: ۴۱۲۰ و ۴۱۲۳، والترمذی: ۱۷۲۸، والنسائی: ۴۲۴۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاری: ۱۴۹۲، ومسلم: ۳۶۳، وأبو داود: ۴۱۲۰ بنحوه، والترمذی: ۴۲۳۴ و ۴۲۳۶.

۳۶۱۱- عَنْ سَلْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ لِبَعْضِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ شَاةٌ، فَمَاتَتْ فَمَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهَا فَقَالَ: «مَا ضَرَّ أَهْلَ هَذِهِ، لَوْ انْتَفَعُوا بِإِهَابِهَا»^(۱).

واته: سلمان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لئی: یه کیک له دایکانی پرواداران مه‌رئکی هه‌بوو، مه‌ره‌که‌ش مردار بوو، جا پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به‌لای که‌لاکه‌که‌دا تیبه‌ری و فه‌رمووی: خاوه‌نی نه‌و مه‌ره‌هیچ زیان‌تیکیان نه‌ده‌کرد نه‌گه‌ر سوودیان له پیسته‌که‌ی وه‌رگرتبایه.

۳۶۱۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنْ يُسْتَمْتَعَ بِجُلُودِ الْمَيْتَةِ إِذَا دُبِعَتْ»^(۲).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لئی: پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمانی کردوه که‌وا پیسته‌ی مرداره‌وه‌بوو سوودی لی وه‌ربگیرئ نه‌گه‌ر خو‌شه‌کرا.

بابه‌ت: ئه‌وانه‌ی ده‌لئین: پیسته‌و ده‌ماره‌ی مرداره‌وه‌بوو سوودی لی وه‌رناگیرئ

۳۶۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُكَيْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَانَا كِتَابُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْ لَا تَنْتَفِعُوا مِنَ الْمَيْتَةِ بِإِهَابٍ وَلَا عَصَبٍ»^(۳).

واته: عه‌بدو‌للای کو‌ری عوکه‌یم رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لئی: نووسراوئکی پیغه‌مبه‌رمان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پیگه‌یشت (فه‌رمانی کردبوو): که‌ سوود له مرداره‌وه‌بوو وه‌رمه‌گرن، نه‌ له پیسته‌که‌ی، نه‌ له ده‌ماره‌که‌ی.

بابه‌ت: سیفه‌تی نه‌عل

۳۶۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «كَانَ لِنَعْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَالَانِ مَثْنِيَّ شِرَاكُهُمَا»^(۴).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۱۲۴، والنسائي: ۴۲۵۲.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۱۲۷، والترمذي: ۱۷۲۹، والنسائي: ۴۲۴۹_۴۲۵۱.

(۴) صحیح.

واته: عه بدوللای کوری عه بباس ﷺ ده لئ: نه عله کانی پیغه مبهری خوا ﷺ دوو داو، یان دوو خه تی هه بوو، که به قه یئانه کانی به سترابوون (ئه و دوو داوه، یان چه رم بووه، یان قایش، یان هر شتیکی تر، که داوکیان له نیوان په نجه گه وره ی پی و، په نجه ی ته نیستی بووه، داوه که یتریش له نیوان په نجه ی نیوه پراست و په نجه ی ته نیستی بووه).

۳۶۱۵- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ «كَانَ لِنَعْلِ النَّبِيِّ ﷺ قَبْلَانِ»^(۱).

واته: نه نه س ﷺ ده لئ: نه عله کانی پیغه مبهر ﷺ دوو تال قایشیان هه بوو، جی په نجه ی هه بوو که په نجه کانی تیده کرد.

بابهت: له پت کردنی نعل و دانانیا

۳۶۱۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيُمْنَى، وَإِذَا خَلَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالْيُسْرَى»^(۲).

واته: نه بو هورپره ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: نه گهر هر یه کیکتان نه علی له بهر کرد با به لای راست ده ست پیبکات، وه نه گهر داشیکه ند با به لای چه پ ده ست پیبکات.

بابهت: رویشتن به تاکه نه علیک

۳۶۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَمْشِي أَحَدُكُمْ فِي نَعْلٍ وَاحِدٍ، وَلَا خُفٍّ وَاحِدٍ لِيَخْلُعَهُمَا جَمِيعًا، أَوْ لِيَمْشِيَ فِيهِمَا جَمِيعًا»^(۳).

واته: نه بو هورپره ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: هیچ یه کیکتان به یه ک تاکه نه علی، یان به یه ک سوئل (خوف) ری نه کات، با هه ردوویان دابنی یان هه ردوویان له پی بکات.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۰۷، وأبو داود: ۴۱۳۴، والترمذي: ۱۷۷۲_۱۷۷۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۸۵۶، ومسلم: ۲۰۹۷، وأبو داود: ۴۱۳۹، والترمذي: ۱۷۷۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۸۵۵، ومسلم: ۲۰۹۷، وأبو داود: ۴۱۳۶، والترمذي: ۱۷۷۴.

بابهت: نه‌عل له‌پټ کردن به‌پټوه

۳۶۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَنْتَعِلَ الرَّجُلُ قَائِمًا»^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌پره رضي الله عنه ده‌لټ: پټغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم نه‌هی کرده‌ی له‌وه‌ی که مرؤف به‌پټوه (به‌پاوه‌ستانه‌وه) نه‌عل بکاته پټی.

۳۶۱۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قَالَ: «نَهَى النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَنْتَعِلَ الرَّجُلُ قَائِمًا»^(۲).

واته: ئیبنو عومهر رضي الله عنهما ده‌لټ: پټغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم نه‌هی کرده‌ی که پیاو (مرؤف) به‌پټوه نه‌عل بکاته پټی.

بابهت: خوفی ره‌ش

۳۶۲۰- عَنِ ابْنِ بَرِيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، «أَنَّ النَّجَاشِيَّ أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حُفَيْنِ سَادَجَيْنِ أَسْوَدَيْنِ، فَلَبِسَهُمَا»^(۳).

واته: ئیبنو بوره‌یده له‌باوکیه‌وه رضي الله عنه ده‌گیرټته‌وه، که نه‌جاشی دوو خوفی ره‌نگ ره‌شی چنراوی به‌دیاری به‌پټغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم به‌خشی، پټغه‌مبه‌ریش صلى الله عليه وسلم له‌پټی کردن.

بابهت: ره‌نگ‌کردن به‌خنه

۳۶۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، يَنْبَلُغُ بِهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ، فَخَالِفُوهُمْ»^(۴).

واته: نه‌بو هوره‌پره رضي الله عنه ده‌گیرټته‌وه، پټغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: له‌به‌رئه‌وه‌ی جووله‌که‌و نه‌صرانی (سه‌رو ریشیان) ره‌نگ ناکهن، ئیوه پټچه‌وانه‌ی ته‌وان بکه‌ن (واته: ره‌نگی بکه‌ن).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۷۷۵.

(۲) صحیح.

(۳) حسن. أخرجه مسلم: ۲۳۱، والنسائي: ۱۴۵.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۴۶۲ و ۵۸۹۹، ومسلم: ۲۱۰۳، وأبو داود: ۴۲۰۳، والنسائي: ۵۰۷۲ و ۵۲۴۱.

۳۶۲۲- عَنْ أَبِي دَرٍّ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَحْسَنَ مَا عَيَّرْتُمْ بِهِ الشَّيْبَ الْجِنَاءُ وَالْكَتْمُ»^(۱).

واته: نه بو زهر رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: باشت‌رین و جوان‌ترین شتیک که په‌نگی (مووی سپی) پیریتانی بی بگورن، په‌نگی خه‌نه و وسمه‌یه.

الکت‌م: جوړه پروه کیکه له‌گه‌ل خه‌نه تیکه‌ل ده‌کری و مووی بی په‌نگ ده‌کری و پی ده‌لین: وسمه.

۳۶۲۳- عَنْ عُمَانَ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ رضی الله عنها، قَالَ: «فَأَخْرَجَتْنِي إِلَى شَعْرَاءٍ مِنْ شَعْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَخْضُوبًا بِالْحِنَاءِ وَالْكَتْمِ»^(۲).

واته: عوسانی کوری مه‌وه‌ب ده‌لی: چومه مالی نوممو سه‌له‌مه رضی الله عنها، گوتی: نوممو سه‌له‌مه رضی الله عنها تاله قزیکي له مووه‌کانی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بو هینام که به خه‌نه و وسم په‌نگ کرابوو.

بابه‌ت: په‌نگ‌کردنی موو به په‌نگی په‌ش

۳۶۲۴- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، قَالَ: جِيءَ بِأَبِي قُحَافَةَ يَوْمَ الْفَتْحِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ: وَكَانَ رَأْسُهُ نَعَامَةً فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ادْهَبُوا بِهِ إِلَى بَعْضِ نِسَائِهِ، فَلْتَعْرِضْهُ، وَجَنِّبُوهُ السَّوَادَ»^(۳).

واته: جابیر رضی الله عنه ده‌لی: له روژی رزگار‌کردنی مه‌ککه‌دا، نه بو قوفاحه‌یان هینا بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ که سه‌ری وه‌کو پروه‌کی «نعامة» سپی بوو، بویه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: بیبه‌ن بو لای په‌کیک له خیزانه‌کانی با په‌نگی بو بگورن و له په‌نگی په‌شیش بیپاریزن (واته: په‌نگی په‌شی لی نه‌ده‌ن).

۳۶۲۵- عَنْ صُهَيْبِ الْخَيْرِيِّ رضی الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَحْسَنَ مَا اخْتَصَبْتُمْ بِهِ لَهَذَا السَّوَادُ، أَرْعَبَ لِنِسَائِكُمْ فِيكُمْ، وَأَهْيَبَ لَكُمْ فِي صُدُورِ عَدُوِّكُمْ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۲۰۵، والترمذي: ۱۷۵۳، والنسائي: ۵۰۷۷-۵۰۸۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۸۹۶.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۱۰۲/۷۹، وأبو داود: ۴۲۰۴، والنسائي: ۵۰۷۶ و ۵۲۴۲.

(۴) ضعيف.

واته: صوهه ییبی خهیر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: باشتترین و جوانترین بویه که بو ره ننگ کردن (ی سهرو ریش) نهو ره ننگه ره شه یه، خیزانه کاتان هه زیان پیدی و هوئی سام و هه یه تیشه له دل و دهروونی دوژمندا.

بابه ت: ره ننگ کردن به ره نگی زهره

۳۶۲۶- عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، أَنَّ عُبَيْدَ بْنَ جُرَيْجٍ، سَأَلَ ابْنَ عَمَرَ رضي الله عنه قَالَ: رَأَيْتَكَ تُصَفِّرُ لِحْيَتَكَ بِالْأَوْزِسِ؟ فَقَالَ ابْنُ عَمَرَ: أَمَا تُصَفِّرِي لِحْيَتِي قَائِي: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُصَفِّرُ لِحْيَتَهُ»^(۱).

واته: سه عیدی کوری نه بو سه عید ده گپرتته وه، عوبه یدی کوری جو ره یج پرساری له ئینو عومهر رضي الله عنه کردو گوتی: توم دیتوو که ریشت به ره نگی زهردی وه پس ره ننگ ده که ی؟! ئینو عومهر ریش گوتی: نه وه که ریشم به زهره ننگ کرده، بیگومان بینومه که پیغه مبهری خوا ﷺ ره نگی زهردی بو ریشی به کارده هینا.

۳۶۲۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم عَلَى رَجُلٍ قَدْ حَضَبَ بِالْحِنَّاءِ فَقَالَ: «مَا أَحْسَنَ هَذَا»، ثُمَّ مَرَّ بِآخَرَ قَدْ حَضَبَ بِالْحِنَّاءِ وَالْكَتَمِ فَقَالَ: «هَذَا أَحْسَنُ مِنْ هَذَا»، ثُمَّ مَرَّ بِآخَرَ قَدْ حَضَبَ بِالصُّفْرَةِ فَقَالَ: «هَذَا أَحْسَنُ مِنْ هَذَا كُلِّهِ» قَالَ: «وَكَانَ طَاوُسٌ يُصَفِّرُ»^(۲).

واته: ئینو عه عباس رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم به لای پیاو نکدا تیپه ری که به خه نه پرچی ره ننگ کردبوو، بویه فهرمووی: نهو (ره ننگر دنه) چهند جوانه!! پاشان به لای یه کیککی تردا تیپه ری که خه نه و وسمه ی به کاره ینابوو، بویه فهرمووی: نه مه یان له وه یان جوانتره، پاشان به لای یه کیککی تردا تیپه ری که ره نگی زهردی به کاره ینابوو، بویه فهرمووی: نه مه یان له هه موویان جوانتره. راوی ده لئی: تاوس که یه کیککه له راوییه کانی نه مه فهرمووده یه، ره نگی زهردی به کارده هینا.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۶، ومسلم: ۱۱۸۷، وأبو داود: ۱۷۷۲، والنسائي: ۵۲۴۳.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۲۱۱.

بابه‌ت: نه‌و که‌سه‌هی که سه‌رو ریشی ره‌نگ ناکات

۳۶۲۸- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ رضی‌الله‌عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم هَذِهِ مِنْهُ بَيْضَاءُ» يَعْنِي عَنَقَقْتَهُ^(۱).

واته: نه‌بو جو‌حه‌یفه رضی‌الله‌عنه ده‌لئی: بینومه که پیغه‌مبه‌ری خوا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ژیر لئیوی خواره‌وه‌ی په‌نگی سپی بوو.

۳۶۲۹- عَنْ حُمَيْدٍ قَالَ: سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رضی‌الله‌عنه: أَحْضَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم? قَالَ: «إِنَّهُ لَمْ يَرَ مِنَ الشَّيْبِ إِلَّا نَحْوَ سَبْعَةِ عَشَرَ، أَوْ عِشْرِينَ شَعْرَةً فِي مُقَدَّمِ لِحْيَتِهِ»^(۲).

واته: حومه‌ید ده‌لئی: پرسیار له نه‌سه‌ی کوری مالیک رضی‌الله‌عنه کرا: ئایا پیغه‌مبه‌ری خوا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم سه‌رو ریشی په‌نگ ده‌کرد؟ گوتی: پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم پیری لئی به‌ده‌رنه‌ده‌که‌وت ته‌نھا نزیکه‌ی حه‌فده، یان بیست تاله موو نه‌بئی له پیشه‌وه‌ی ریشی سپی بیون.

۳۶۳۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی‌الله‌عنه قَالَ: «كَانَ شَيْبُ رَسُولِ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نَحْوَ عِشْرِينَ شَعْرَةً»^(۳).

واته: ئیبنو عومه‌ر رضی‌الله‌عنه ده‌لئی: مووی سپی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نزیکه‌ی بیست تاله موو بوو.

بابه‌ت: دروست‌کردنی په‌لکه و که‌زی و په‌رچه‌م

۳۶۳۱- عَنْ مُجَاهِدٍ رضی‌الله‌عنه، قَالَ: قَالَتْ أُمُّ هَانِيٍّ رضی‌الله‌عنه: «دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم مَكَّةَ وَهُوَ أَرْبَعُ عَدَائِرَ» تَعْنِي صَفَائِرَ^(۴).

واته: مواهید ده‌لئی: ئوممو هانیئ رضی‌الله‌عنه گوتوو په‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ته‌شریفی رویشته مه‌ککه، له‌وکاته‌دا پرچی کردبوو به چوار په‌لکه‌وه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۵۴۲ و ۳۵۴۵، ومسلم: ۲۳۴۲ و ۲۳۴۳، والترمذي مطولاً: ۲۸۲۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۵۴۸ و ۳۵۵۰، ومسلم: ۲۳۴۱ و ۲۳۴۷، وأبو داود: ۴۲۰۹، والترمذي: ۳۶۲۳، والنسائي: ۵۰۵۳.

(۳) صحیح.

(۴) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۱۹۱، والترمذي: ۱۷۸۱.

۳۶۳۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه قَالَ: كَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَسُدُّونَ أَشْعَارَهُمْ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَفْرُقُونَ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ، قَالَ: «فَسَدَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَاصِيَتَهُ ثُمَّ فَرَّقَ بَعْدُ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی الله عنه ده‌لی: خاوهن کتیبه کان پرچیان به‌رده‌دایه‌وه، هاو به‌شدانه رانیش له ناوه‌پراسته‌وه ده‌یانکرده دوو به‌ش (به‌شیک بو لای راست و به‌شیکیش بو لای چه‌پ)، جا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پئی خووش بوو وه‌کو خاوهن کیتابه‌کان پرچی دابیننی، (راوی) گوتی: بویه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیشه‌سهری به‌رده‌دایه‌وه، پاشان له‌ناوه‌پراسته‌وه کردیه دوو به‌ش (سهره‌تا به‌ریداوه‌ته‌وه، دواتر وه‌کو چه‌زره‌تی ئیبراهیم ﷺ کردوو به‌تیه دوو به‌ش).

۳۶۳۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها قَالَتْ: «كُنْتُ أَفْرِقُ خَلْفَ يَافُوخِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ أَسْدِلُ نَاصِيَتَهُ»^(۲).

واته: عایشه رضی الله عنها ده‌لی: به‌شی سهره‌وه‌ی قزی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌کرده دوو به‌ش (به‌ملاو لادا لامده‌دا)، به‌شی پیشه‌وه‌شم بو به‌رده‌دایه‌وه (کاتیک سهری بو شانه کردوه).

۳۶۳۴- عَنْ أَنَسٍ رضی الله عنه قَالَ «كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ شَعْرًا رَجُلًا بَيْنَ أَذُنَيْهِ وَمَنْكِبَيْهِ»^(۳).

واته: ئەنەس رضی الله عنه ده‌لی: مووه‌کانی سهری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌ردرا بوونه‌وه له‌نیوان گوئییه‌کانی و شانه‌کانیدا.

۳۶۳۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها قَالَتْ: «كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ شَعْرٌ دُونَ الْجُمَّةِ، وَفَوْقَ الْوُفْرَةِ»^(۴).

واته: عایشه رضی الله عنها ده‌لی: پرچی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌ده‌گه‌یشته‌سهر شانی و له‌نهرمه‌ی گوئیکانیشی زیاتر بوو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۵۵۸ و ۳۹۴۴ و ۵۹۱۷، ومسلم: ۲۳۳۶، وأبو داود: ۴۱۸۸، والنسائي: ۵۲۳۸.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۱۸۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۹۰۳، ومسلم: ۲۳۳۸، وأبو داود: ۴۱۸۵ و ۴۱۸۶، والترمذي: ۱۷۵۴، والنسائي: ۵۰۵۳.

(۴) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۱۸۷، والترمذي: ۱۷۵۵ الشطر الثاني.

بابهت: ناپه‌سندی پرچی زور دريژ

۳۶۳۶- عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَلِيَّ شَعْرٍ طَوِيلٍ فَقَالَ: «دُبَابٌ، دُبَابٌ» فَأَنْطَلَقْتُ فَأَخَذْتُهُ، فَرَأَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «إِنِّي لَمَ أَعْنِكَ، وَهَذَا أَحْسَنُ»^(۱).

واته: وائیلی کوری حوجر رضي الله عنه ده‌لی: که پرچم زور دريژ بوو پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم منی بینی و فہرمووی: شومہ، شومہ، منیش چووم کورتم کردہوہ، ئنجا پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم منی بینیبہوہو فہرمووی: بیگومان من مہبہستم تو نہبوو، بہلام ئەوہیان جوانترو چاکترہ.

بابهت: نہہیکردن له تاشینی

ہہندیکی پرچ و ہیشتنہوہی ئەویتر

۳۶۳۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنہما قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الْقَزَعِ»، قَالَ: وَمَا الْقَزَعُ؟ قَالَ: «أَنْ يُخْلَقَ مِنْ رَأْسِ الصَّبِيِّ مَكَانٌ وَيُتْرَكَ مَكَانٌ»^(۲).

واته: ئینبو عومہر رضي الله عنہما ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم نہہی کردہوہ له قہزہع، پراوی لئی پرسی و گوتی: قہزہع چیہہ؟ گوتی: قہزہع ئەوہیہ کہ بہشیکی پرچی سہری مندال بتاشی و بہشیکی بہیلہوہ.

۳۶۳۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنہما قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الْقَزَعِ»^(۳).

واته: ئینبو عومہر رضي الله عنہما ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم نہہی کردہوہ لەوہی کہ بہشیکی سہر بتاشری و بہشیکیسی بہیلریتہوہ.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۱۹۰، والنسائي: ۵۰۶۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۹۲۰ و ۵۹۲۱، ومسلم: ۲۱۲۰، وأبو داود: ۴۱۹۳ و ۴۱۹۴ بنحوہ، والنسائي: ۵۰۵۰ و ۵۲۳۰ و ۵۲۳۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۹۲۰ و ۵۹۲۱، ومسلم: ۲۱۲۰، وأبو داود: ۴۱۹۳ و ۴۱۹۴ بنحوہ، والنسائي: ۵۰۵۰ و ۵۲۳۰ و ۵۲۳۱.

بابهت: نه‌خشاندنى نه‌نگوستيله

۳۶۳۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: اتَّخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ ثُمَّ نَقَشَ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، فَقَالَ: «لَا يَنْقُشُ أَحَدٌ عَلَيَّ نَقْشِ خَاتَمِي هَذَا»^(۱).

واته: نيبنو عومهر رضي الله عنه ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ نه‌نگوستيله‌يه‌كى له‌ زيو دروست كرد، پاشان نه‌خشي «محمد رسول الله»-سى له‌سه‌ر هه‌لكه‌ند، بويه‌ فه‌رمووى: هيچ كه‌سيك هاوشيوه‌ي نه‌و نه‌خشه‌يه‌ي نه‌نگوستيله‌ي من نه‌خش دروست نه‌كات (له‌سه‌ر نه‌نگوستيله‌كه‌ي).

۳۶۴۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: اضْطَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَاتَمًا فَقَالَ: «إِنَّا قَدِ اضْطَنَعْنَا خَاتَمًا وَنَقَشْنَا فِيهِ نَقْشًا فَلَا يَنْقُشُ عَلَيْهِ أَحَدٌ»^(۲).

واته: نه‌نه‌سى كورپى ماليك رضي الله عنه ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ نه‌نگوستيله‌يه‌كى دا به‌دروست كردن، تنجا فه‌رمووى: له‌راستيدا نه‌نگوستيله‌يه‌كان دروست كردوه‌و نه‌خشان له‌سه‌ر هه‌لكه‌ندووه، جا با هيچ كه‌سيك نه‌و نه‌خشه (له‌سه‌ر نه‌نگوستيله‌كه‌ي) هه‌لنه‌كه‌نيت.

۳۶۴۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ لَهُ قَصُّ حَبَشِيٍّ، وَنَقَشَهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ»^(۳).

واته: نه‌نه‌سى كورپى ماليك رضي الله عنه ده‌گيرته‌وه، پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ نه‌نگوستيله‌يه‌كى زيوى دروست كرد، كه نه‌قيمه‌ي حه‌به‌شى بوو، نه‌خشه‌كه‌شى «محمد رسول الله» بوو.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۸۶۵، ومسلم: ۲۰۹۱، وأبو داود: ۴۲۱۸ و ۴۲۱۹ مطولاً، والترمذي: ۱۷۴۵، والنسائي: ۵۲۱۶ و ۵۲۸۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۸۷۴، ومسلم: ۲۰۹۲، وأبو داود: ۴۲۱۴، والترمذي: ۱۷۴۵ و ۲۷۱۸، والنسائي: ۵۱۹۶ و ۵۲۰۱ و ۵۲۰۸ و ۵۲۷۸ و ۵۲۸۱.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۰۹۴، وأبو داود: ۴۲۱۶، والترمذي: ۱۷۳۹، والنسائي: ۵۱۹۶ و ۵۱۹۷ و ۵۲۷۷ و ۵۲۷۹.

بابهت: نههی کردن له نهنگوستیلهی زیر

۳۶۴۲- عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ التَّخْتُمِ بِالذَّهَبِ»^(۱).

واته: عهلی علیه السلام ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ نه هی کرده له وهی که نهنگوستیلهی زیر بکریته دست (بو پیاوان).

۳۶۴۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ خَاتَمِ الذَّهَبِ»^(۲).

واته: ئیبنو عمره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ نه هی کرده له نهنگوستیلهی زیر (بو پیاوان).

۳۶۴۴- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: أَهْدَى النَّجَاشِيُّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَلَقَةً فِيهَا خَاتَمٌ ذَهَبٍ فِيهِ قَصٌّ حَبَشِيٌّ، فَأَخَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَعُودٍ، وَإِنَّهُ لَمُعْرَضٌ عَنْهُ - أَوْ يَبْغِضُ أَصَابِعِهِ - ثُمَّ دَعَا بِابْنَتِهِ ابْنَتِهِ أُمَامَةَ بِنْتِ أَبِي الْعَاصِ، فَقَالَ: «تَحَلِّي بِهَذَا يَا بِنْتَهُ»^(۳).

واته: دایکی برواداران عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لی: نه جاشی خشلیکی به دیاری بو پیغه مبهری خوا ﷺ نارد که نهنگوستیلهیه کی زیری تیدابوو، نه قیمه کهی حبه به شی بوو، جا پیغه مبهری خوا ﷺ به داریک، یان به په نجهی گرتی و له پاستیدا پشتی تیکرد، پاشان بانگی کچی کچه کهی (نه وه کهی) کرد که نومامه ی کچی نه بولعاص بوو، وه فهرمووی: پوله کم به و نهنگوستیلهیه خوت برازینه وه (واته: بیکه ده ست).

بابهت: نه قیمی نهنگوستیله که بکویته لای بهری دست

۳۶۴۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَجْعَلُ قَصًّا خَاتَمِهِ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۷۸، وأبو داود: ۴۰۴۴، والترمذي: ۲۶۴ و ۱۷۲۵ و ۱۷۳۷، والنسائي: ۱۰۴۰-۱۰۴۴ و ۱۱۱۸ و ۵۱۶۵ و ۵۱۸۵ و ۵۲۶۷ و ۵۲۷۲ و ۵۳۱۸.

(۲) صحیح بما قبله.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۲۳۵.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۸۶۵، ومسلم: ۲۰۹۱، وأبو داود: ۴۲۱۸ مطولاً، والترمذي: ۱۷۴۰، والنسائي: ۵۳۱۶ و ۵۲۸۸.

واته: نینو عومر رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه، پیغمبهر صلی اللہ علیہ وسلم نه قیمی نه نگوستیله که ی خستبووه بهری دهستی.

۳۶۴۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم لَيْسَ خَاتَمَ فَضَّةٍ فِيهِ فَصٌّ حَبَشِيٌّ كَانَ يَجْعَلُ فَضَّهُ فِي بَطْنِ كَفِّهِ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه، پیغمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه نگوستیله به کی زیوی کردبووه دهستی، نه قیمی کی حبه شی پیوه بوو، پیغمبهر صلی اللہ علیہ وسلم نه قیمه که ی ده خسته لای بهری دهستی.

بابهت: نه نگوستیله کردنه دهستی راست

۳۶۴۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رضی اللہ عنہ، «أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم كَانَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری جه عفر رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه، پیغمبهر صلی اللہ علیہ وسلم نه نگوستیله ی ده کرده دهستی راستی.

بابهت: نه نگوستیله کردنه په نجه گوره

۳۶۴۸- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ قَالَ: «نَهَانِي رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أَنْ أَتَخَتَّمَ فِي هَذِهِ وَفِي هَذِهِ»، يَعْنِي الْخِنْصَرَ وَالْإِبْهَامَ^(۳).

واته: علی رضی اللہ عنہ ده لی: پیغمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه هی لیکردووم که نه نگوستیله بکه مه نه و په نجه و نه و په نجه یان، واته: په نجه تووته و په نجه گوره.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۹۴، وأبو داود: ۴۲۱۶، والترمذي: ۱۷۳۹، والنسائي: ۵۱۹۶ و ۵۱۹۷ و ۵۲۷۷ و ۵۲۷۹.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۷۴۴، والنسائي: ۵۲۰۴.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۷۸، وأبو داود: ۴۲۲۵، والترمذي: ۱۷۸۶، والنسائي: ۵۲۱۰_۵۲۱۲.

بابهت: وینه لمانا مالدا

۳۶۴۹- عَنْ أَبِي طَلْحَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ، وَلَا صُورَةٌ»^(۱).

واته: نه بو ته لحه رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبه صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: فریشته کان ناچنه ناو مالیکه وه که سه گ و، وینه ی تیدا بیت.

۳۶۵۰- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ، وَلَا صُورَةٌ»^(۲).

واته: عهلی کوری نه بو تالیب رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبه صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: بیگومان فریشته کان ناچنه ناو مالیک که و سه گ و، وینه ی تیدا بیت.

۳۶۵۱- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: وَاعَدَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم جَبْرِيلُ عليه السلام فِي سَاعَةٍ يَأْتِيهِ فِيهَا، فَرَأَتْ عَلَيْهِ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَإِذَا هُوَ بِجَبْرِيلَ قَائِمٌ عَلَى الْبَابِ. فَقَالَ: «مَا مَنَعَكَ أَنْ تَدْخُلَ»، قَالَ: «إِنَّ فِي الْبَيْتِ كَلْبًا، وَإِنَّا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ»^(۳).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لی: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم له گه ل جبریلدا عليه السلام کاتیک دیاریکراویان هه بوو بو چاوپیکه وتن، ماوهی چاوه روانیه که دریزه ی کیشاو دواکه وت، بویه پیغه مبه صلى الله عليه وسلم چویه دهر وه بینی وا جبریل له بهر دهرگا وه ستاوه، (پیغه مبه صلى الله عليه وسلم) فهرمووی: چی شتیک ریگر بووه که نه هاتویته ژووره وه؟ جبریل فهرمووی: چونکه له ناو مال که دا سه گیک هه یه، وه بیگومان نیمه ش ناچینه ناو مالیک که سه گ و وینه ی تیدا بیت.

۳۶۵۲- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه، أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَأَخْبَرَتْهُ أَنَّ زَوْجَهَا فِي بَعْضِ الْمَغَازِي، فَاسْتَأْذَنَتْهُ أَنْ تُصَوِّرَ فِي بَيْتِهَا نَخْلَةً، «فَمَنَعَهَا - أَوْ نَهَاها -»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۲۵، ومسلم: ۲۱۰۶، وأبو داود: ۴۱۵۳ و ۴۱۵۵، والترمذي: ۲۸۰۴، والنسائي: ۴۲۸۲ و ۵۳۵۰_۵۳۴۷.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۲۷ و ۴۱۵۲، والنسائي: ۳۶۱ و ۴۲۸۱.

(۳) صحیح.

(۴) ضعيف.

واته: ئەبو ئوما مە ﷺ دە گىرېتەو، ئافره تىك هات بۇ خزمەت پىغەمبەر ﷺ، جا هەوالى به پىغەمبەردا ﷺ كە مېردە كەى لە غەزايە (بۆيە بۇخۆى هاتووه)، ئنجا داواى مۆلەتى لە پىغەمبەر ﷺ كرد كەوا لە مألەو وئەى دارى خورما بكىشى، پىغەمبەرىش ﷺ رىنگەى پىنەدا، يان نەهى لىكرد.

بابەت: وئە لەسەر شتىك كە بكەوئە بەر پىيان

۳۶۵۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «سَرَّتْ سَهْوَةً لِي - تَعْنِي الدَّاحِلَ - بَسْتَرْتُ فِيهِ تَصَاوِيرُ، فَلَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ هَتَكَهُ، فَجَعَلْتُ مِنْهُ مَنْبُودَتَيْنِ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ مُتَكِنًا عَلَى إِحْدَاهُمَا»^(۱).

واته: عائشە ﷺ دەلى: داخيلەيە كى كەل و پەلم بە پەردەيە كى وئەدار داپۆشى بوو، جا كاتىك پىغەمبەر ﷺ هاتەو پارچە پارچە لەتى كرد، منىش كردمە دوو راخەر، جا بىنىم كە پىغەمبەر ﷺ لەسەر يە كىيان پالى دابووه.

بابەت: جلى و لاخ كە ئاورىشمى سوور بىت

۳۶۵۴- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ، وَعَنِ الْمِثْرَةِ» يَعْني الْحَمْرَاءُ^(۲).

واته: عەلى ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ نەهى كردو له ئەنگوستيلەى زىرو له پۆشىنى پۇشاكى صاف سوور، (كە هېچ رەنگى دىكەى لەگەل نەبىت) واته: هى سوور.

المياثر: راخەرىك بوو لەسەر كورتانى ئەسپ، يان پىشتى و شتر دادەنرا، ئافره تان دروستيان دەكرد بۇ مېردە كانيان، رەنگى سوور بوو، لە حەرىر دروست دەكرا، ئەو پىشەى لووتبەرزە كان بوو.

(۱) ضعيف. أخرجه مسلم: ۲۱۰۷/۸، والترمذي: ۲۴۶۸، والنسائي: ۷۶۱ و ۵۳۵۲_۵۳۵۷.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۰۷۸، وأبو داود: ۴۰۵۱، والترمذي: ۲۸۰۸، والنسائي: ۵۱۶۵ و ۵۱۶۶ و ۵۱۶۷.

بابهت: سواربوون لهسهر پښستهى پلنگهوه

۳۶۵۵- عَنْ عَامِرِ الْحَجْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا رِيحَانَةَ، صَاحِبَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَنْهَى عَنِ رُكُوبِ النُّمُورِ»^(۱).

واته: عامیری حه جهری رضي الله عنه ده لى: گوتم له نه بو په ریحانه ی هاوه لى پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم بوو ده یگوت: پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم نه هی کردوه له سواری نه و لآخانه ی که له سهر جله که یان پیستی پلنگ بی (چونکه بو فیزو لووت به رزییه، یان چونکه پیسته که به خوشه کردنیش پاک نایسته وه).

۳۶۵۶- عَنْ مُعَاوِيَةَ رضي الله عنه قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَنْهَى عَنِ رُكُوبِ النُّمُورِ»^(۲).

واته: موعاویه رضي الله عنه ده لى: پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم نه هی ده کرد له سواربوونی و لآخیک که سه رجه که ی پیسته ی پلنگ بو وایه.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۰۴۹، والنسائی: ۵۰۹۱.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۱۲۹.

په رتو وکي

ٲاداب و ٲاكارٲي
جوان

بابهت: چاکبوون له گه‌ل دایک و باوک

۳۶۵۷- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ السَّلَامِيِّ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «أُوصِي امْرَأً بِأُمِّهِ، أُوصِي امْرَأً بِأُمِّهِ، أُوصِي امْرَأً بِأُمِّهِ - ثَلَاثًا - أُوصِي امْرَأً بِأَبِيهِ، أُوصِي امْرَأً بِمَوْلَاهُ الَّذِي يَلِيهِ، وَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ مِنْهُ أَدَى يُؤَدِّيهِ»^(۱).

واته: ئەبو سه‌لامه‌ی سه‌لامی رضي الله عنه ده‌لێ: پینغه‌مبه‌ری صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: نامۆژگاری هه‌ر مروفینک ده‌که‌م که له‌گه‌ل دایکیدا زۆر باش بی‌ت، نامۆژگاری هه‌ر مروفینک ده‌که‌م که له‌گه‌ل دایکیدا چاکه‌کارو باش بی‌ت، نامۆژگاری هه‌ر مروفینک ده‌که‌م له‌گه‌ل دایکیدا چاکه‌کارو باش بی‌ت، سێ جار ئه‌وه‌ی فه‌رموو، (ئنجا فه‌رمووی): نامۆژگاری و وه‌سیه‌تی هه‌ر مروفینک ده‌که‌م له‌گه‌ل باوکیدا چاک بی‌ت، وه‌سیه‌ت ده‌که‌م که هه‌موو که‌س له‌گه‌ل ئەو گه‌وره‌یه‌ی که سه‌رپه‌رشتی ده‌کات باش بی، هه‌رچه‌نده‌ نازاریشی بدات.

۳۶۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَبْرُ؟ قَالَ: «أُمَّكَ». قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «أُمَّكَ». قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «أَبَاكَ». قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «الْأَدْنَى فَالْأَدْنَى»^(۲).

واته: ئەبو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لێ: گو‌تیان: ئە‌ی پینغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم له‌گه‌ل کێ دا زۆر چاکه‌کار بم؟ فه‌رمووی: دایکت، گو‌تی: پاشان کێ؟ فه‌رمووی: دایکت، گو‌تی: پاشان کێ؟ فه‌رمووی: باوکت، گو‌تی: پاشان کێ؟ فه‌رمووی: نه‌وجار نزیک‌تر و نزیک (واته): کێ لیت نزیک‌تره‌ ئه‌ویان زیاتر هه‌قی به‌سه‌رته‌وه‌ هه‌یه، له‌وه‌ی که لیت دوور‌تره‌).

۳۶۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يَجْزِي وُلْدٌ وَالِدَهُ، إِلَّا أَنْ يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيَشْرِيَهُ فَيُعْتِقَهُ»^(۳).

واته: ئەبو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لێ: پینغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: هه‌یچ مندالیک ناتوانی چاکه‌ی باوکی بداته‌وه، مه‌گه‌ر باوکی کۆیله‌ بی و ئه‌ویش بیکرێته‌وه‌ و نازادی بکات.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۹۷۱، ومسلم: ۲۵۴۸ بنحوه‌ عنده‌ما.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۵۱۰، وأبو داود: ۵۱۳۷، والترمذي: ۱۹۰۶.

۳۶۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «الْقِنْطَارُ اثْنَا عَشَرَ أَلْفَ أُوقِيَةٍ، كُلُّ أُوقِيَةٍ خَيْرٌ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الرَّجُلَ لَتَرْفَعُ دَرَجَتَهُ فِي الْجَنَّةِ فَيَقُولُ: أُنَى هَذَا؟ فَيَقُولُ: بِاسْتِعْفَارٍ وَلَدِكَ لَكَ»^(۱).

واته: نه بو هورده پره رضي الله عنه ده گيريته وه، پيغهمبه صلى الله عليه وسلم فرمويه تي: «قنطار» يك دوازده هزار اوقيه، هره يه كيكيش له و اوقيهانه باشته له وهی كه له نيوان ناسان و زهويدابه، وه پيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرموي: بهراستي مرؤف ههيه له بههشتدا برده وام پله كاني بهرز ده كرينه وه، نهویش ده لي: نهو پاداشت و پله بهرزبوننه وهيه له كوئويه؟ پي ده گوتري: به هوی دوعاو پارانه وه كاني منداله كه ته بو ت.

۳۶۶۱- عَنِ الْمُقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يُوصِيكُم بِأَمْهَاتِكُمْ ثَلَاثًا، إِنَّ اللَّهَ يُوصِيكُم بِأَبَائِكُمْ، إِنَّ اللَّهَ يُوصِيكُم بِالْأَقْرَبِ فَأَلْقُرَبِ»^(۲).

واته: ميقدامي كوري مه عدي كه ريب رضي الله عنه ده گيريته وه، پيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرمويه تي: خوا وهسيهت و ناموزگاريتان ده كات كه له گه ل دايكاتان چا كه كاربن، سي جار تاوای فرمو، (پاشان فرموي: بيگومان خوا وهسيهت و ناموزگاريتان ده كات له گه ل باوكتان چا كه كاربن، بيگومان خوا وهسيهت و ناموزگاريتان ده كات كه له گه ل نزيكترينه كاتان پله به پله چا كه كارو باش بن.

۳۶۶۲- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا حَقُّ الْوَالِدَيْنِ عَلَيَّ وَلَدِهِمَا؟ قَالَ: «هُمَا جَنَّتُكَ وَنَارُكَ»^(۳).

واته: نه بو نومامه رضي الله عنه ده گيريته وه، پياونك گوتي: نهی پيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم تايا مافي باوك و دايك له سهر منداله كانيان چيه؟ فرموي: نهوان بههشت و دوزه خي تون (واته: به چا كه كردن له گه ليان بههشتت مسوگر ده بي، به خراب بوونت له گه ليان دوزهخت دهست ده كه وي، خوا په نامان بدات يارب).

(۱) حسن.

(۲) صحيح.

(۳) ضعيف.

۳۶۶۳- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه، سَمِعَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «الْوَالِدُ أَوْسَطُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، فَأَصْغِ ذَلِكَ الْبَابَ أَوْ احْفَظْهُ»^(۱).

واته: نه بو دهر داء رضي الله عنه ده گيرپرتنه وه، گوئی له پیغه مبهري صلى الله عليه وسلم بووه ده یفه رموو: باوک دهر گای ناوه پراستی به هه شت، جا (خوت سهر پشکی)، یان نهو دهر گایه دابخه و وازی لیبینه، یان پاریزگاری لیبکه و دهستی پیوه بگره.

بابهت: په پوهاندی هه بوون له گه ل نهوانه باوک په پوهاندی له گه لیاں هه بووه

۳۶۶۴- عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ مَالِكِ بْنِ رَبِيعَةَ رضي الله عنه، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَبَقِيَ مِنْ بَرِّ أَبِي شَيْءٌ أَبْرَهُمَا بِهِ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِمَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، الصَّلَاةُ عَلَيْهِمَا، وَالِاسْتِغْفَارُ لَهُمَا، وَإِيفَاءُ بَعْهُدِهِمَا مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِمَا، وَإِكْرَامُ صَدِيقِهِمَا، وَصَلَةُ الرَّحِمِ الَّتِي لَا تُوصَلُ إِلَّا بِهِمَا»^(۲).

واته: نه بو نوسه يد مالیکي کورپی په بیعه رضي الله عنه ده لی: له وکاته یدا که نیمه له خزمهت پیغه مبهردا صلى الله عليه وسلم بووین په کسهر پیاوینک له هوژی به نو سه له مه هاته خزمهتی و گوئی: نه ی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نایا له دواى مردنی دایک و باوکم هیچ شتیک ماوه له چاکه بو یان بکه م؟ فه رموی: به لی، داواى سوژو میهره بانی خویان بو بکه و داواى لی خو شبوونیان بو بکه و به لینه کانیاں جیبه جی بکه له دواى مردنیان و ریزی هاوړیبه کانیاں بگره و نهو په یوه نندیه خزمایه تیبه ش جیبه جی بکه که به هو ی نهوانه وه یه.

بابهت: چاکه ی باوک و چاکه کردن له گه ل کچه کاند

۳۶۶۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَدِمَ نَاسٌ مِنَ الْأَعْرَابِ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالُوا: أَتَقْبَلُونَ صَنِيعَاتِكُمْ؟ قَالُوا: نَعَمْ، فَقَالُوا: لَكِنَّا وَاللَّهِ مَا نُقْبَلُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «وَأَمْلِكُ أَنْ كَانَ اللَّهُ قَدْ نَزَعَ مِنْكُمْ الرَّحْمَةَ؟»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۹۰۰.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۵۱۴۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۹۹۸، ومسلم: ۲۳۱۷.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: کومه لئیک له ده شته کیه کان هاتن بو خرمهت پیغه مبه رضی اللہ عنہ، گوتیان: نایا ئیوه منداله کانتان ماچ ده کهن؟ گوتیان: به لئ، ئه وانیش گوتیان: به لام سوئند به خوا ئیمه ماچیان ناکهین، بویه پیغه مبه رضی اللہ عنہ فه رمووی: جا من ده سه لاتئ چیم هه یه که خوا سوژو به زهیی له دلتاندا نه هیشتون؟!

۳۶۶۶- عَنْ يَعْلَى الْعَامِرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ قَالَ: جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ رضی اللہ عنہما يَسْعِيَانِ إِلَى النَّبِيِّ رضی اللہ عنہ، فَصَمَّهُمَا إِلَيْهِ وَقَالَ: «إِنَّ الْوَلَدَ مَبْخَلَةٌ مَجْبَنَةٌ»^(۱).

واته: به علای عامیری رضی اللہ عنہ ده لئ: حه سه ن و حوسهین رضی اللہ عنہما هاتن و به راکردن چوونه خرمهت پیغه مبه رضی اللہ عنہ، پیغه مبه ریش رضی اللہ عنہ له باوه شی کردن و به خو یه وه گوشینی و فه رمووی: به راستئ مندال هۆکاری په زیلی و چروکی و ترسنۆکی باوک و دایکیه تی (به هۆی منداله وه باوک ده ست به ماله که یه وه ده گری و نابه خشی تا بو منداله که ی کۆبکاته وه، وه ههر به هۆی منداله که وه له مردن ده ترسی و ناچیتته غه زاو ترسنۆک ده بی).

۳۶۶۷- عَنْ سُرَاقَةَ بِنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ رضی اللہ عنہ قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى أَفْضَلِ الصَّدَقَةِ؟ ابْنَتُكَ مَرْدُودَةٌ إِلَيْكَ، لَيْسَ لَهَا كَاسِبٌ غَيْرُكَ»^(۲).

واته: سو راقه ی کوری مالیک رضی اللہ عنہا ده گپ ریتته وه، پیغه مبه رضی اللہ عنہ فه رمووی ته: نایا گه وره ترین چاکه و خیرو بیرتان بی بلیم؟ (گوتیان: به لئ، فه رمووی: ئه و کچه یه که ده گپ دریتته وه بو تو (به هۆی ته لاق، یان مردنی هاوژینه که ی) که هیچ کاسبکارو بژیو په یدا که ریکی نیه جگه له تو.

۳۶۶۸- عَنْ صَعْصَعَةَ رضی اللہ عنہا، عَمَّ الْأَخْنَفِ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، امْرَأَةً مَعَهَا ابْنَتَانِ لَهَا، فَأَعْطَتْهَا ثَلَاثَ مَمَرَاتٍ، فَأَعْطَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مَمْرَةً، ثُمَّ صَدَعَتِ الْبَاقِيَةَ بَيْنَهُمَا، قَالَتْ: فَأَتَى النَّبِيَّ رضی اللہ عنہ، فَحَدَّثَتْهُ، فَقَالَ: «مَا عَجَبُكَ لَقَدْ دَخَلْتُ بِهِ الْجَنَّةَ»^(۳).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۳۰.

واته: سه عصه مامى نه حنهف ﷺ كه مامى نه حنهفه، ده لى: ژنيك هاته مالى عايشه ﷺ، دوو كچى له گهل بوو، (عايشه) سى دهنك خورماى پندا، ژنه كه ش هه ر كچه و خورمايه كى پندا و دانه كه ي تريشى له نيوانياندا دابهش كرد، گوتى: جا پيغه مبهه ﷺ ته شريفى هاته وه و بوى گيپرايه وه، نه ويش فه رموى: بو پيت سهيره؟ به هوى نه و كار هيه وه چوته به هه شته وه.

۳۶۶۹- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ﷺ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَصَبَّرَ عَلَيْهِنَّ، وَأَطْعَمَهُنَّ، وَسَقَاهُنَّ، وَكَسَاهُنَّ مِنْ جِدَّتِهِ كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: عوقبه ي كورى عامير ﷺ ده گيپريته وه، ده لى: گويم له پيغه مبهه رى خوا ﷺ بوو ده يفه رموو: هه ر كه سيك سى كچى هه بى و له سه ريان ئارام بگري و خواردن و خواردنه وه و پوشاكيان پى بدات له مال و سامانى خوى (به پيى پيوست) نه وه له روژى قيامه تدا بوى ده بن به هوى په رده و ريگر له ناگر.

۳۶۷۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ رَجُلٍ تُدْرِكُ لَهُ ابْنَتَانِ، فَيَحْسِنُ إِلَيْهِمَا مَا صَحِبَتَاهُ - أَوْ صَحِبَهُمَا - إِلَّا أَدْخَلْتَاهُ الْجَنَّةَ»^(۲).

واته: ئيبنو عه عباس ﷺ ده لى: پيغه مبهه رى خوا ﷺ فه رمويه تى: هه ر پياويك دوو كچى پيگه ياندو له گه لىان چا كه كار بى تا له گه ليدابن يان له گه لىان بى، نه وه بيگومان ده بنه هوى نه وه ي (نه و پياوه) به هه شتى مسوگر بى.

۳۶۷۱- عَنْ الْحَارِثِ بْنِ النُّعْمَانِ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ﷺ يُحَدِّثُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدْبَهُمْ»^(۳).

واته: حاريسى كورى نوعمان ده لى: گويم لى بوو، نه نه سى كورى ماليك ﷺ ده يگيپرايه وه له پيغه مبهه رى خواوه ﷺ فه رمويه تى: ريژ له منداله كانتان بگرن و به جوانترين شيوه په روه رده يان بكه ن.

(۱) صحيح.

(۲) حسن ليغره.

(۳) ضعيف.

بابهت: مافی دراوسنی

۳۶۷۲- عَنْ أَبِي شَرِيحٍ الْخُرَاعِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيُكْرِمْ صَيفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَسْكُتْ»^(۱).

واته: نه بو شوره يحي خوزاعبي رضي الله عنه ده گيرته وه، پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: ههر كه سيك پرواي به خواو به پوژي دوايي هه يه با له گه ل دراوسنيكاني باش بي، وه ههر كه سيك پرواي به خواو به پوژي دوايي هه يه با ريز له ميوانه كه ي بگري، وه ههر كه سيك پرواي به خواو به پوژي دوايي هه يه، با هه ميشه قسه ي چاك بكات، يان بيده ننگ بيت.

۳۶۷۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ، حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورُنِي»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيرته وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: به رده وام جيبريل باسي مافي دراوسني بو ده كردم، هه تا وايلنيهات گومان بكه م كه (دراوسني) ميرات له به كتر ده گرن.

۳۶۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَا زَالَ جِبْرِائِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ، حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورُنِي»^(۳).

واته: نه بو هورده يره رضي الله عنه ده لي: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: به رده وام جيبريل باسي مافي دراوسني بو ده كردم، هه تا وايلنيهات گومان بكه م كه (دراوسني) ميرات له به كتر ده گرن.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۰۱۹، ومسلم: ۴۸ وبإثر ۱۷۲۶، والترمذي: ۱۹۶۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۰۱۴، ومسلم: ۲۶۲۴، وأبو داود: ۵۱۵۱، والترمذي: ۱۹۴۳.

(۳) صحيح.

بابهت: مافی میوان

۳۶۷۵- عَنْ أَبِي شُرَيْحِ الْخَزَاعِيِّ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَجَارِئَتَهُ يَوْمَ وَلَيْلَتِهِ، وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَتَّوِيَّ عِنْدَ صَاحِبِهِ حَتَّى يُخْرِجَهُ، الضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ، وَمَا أَنْفَقَ عَلَيْهِ بَعْدَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فَهُوَ صَدَقَةٌ»^(۱).

واته: نه بو شوره یحی خوزاعیی رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ههر که سنیک بروای به خواو به پوژی دواپی هه یه با پیزی میوانه که ی بگری، وه شهوو پوژنیک ده بی باشرین میوانداری لیبکات، وه دروست نیه بو میوان که نه وه نده بمینتته وه خانه خوئیکه ی بیزار بکات، میوانداری سنی پوژه، پاشی سنی پوژه کان ههرچی پی بدات نه وه به خیرو چاکه نه ژمار ده کری (پوژی یه کهم به پی توانا ده بی خزمه تی بگری، دوو پوژه که ی تر به شیوه یه کی ناسایی وه کو دابونه ریت چونه ئاوا، له سنی پوژ به دواوه ههرچی پی بدات خیرو صه ده قه یه، نه ک مافی میوانه له سهر خانه خوئی).

۳۶۷۶- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ قَالَ: قُلْنَا لِرَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنَّكَ تَبَعْتُنَا فَتَنْزِلُ بِقَوْمٍ فَلَا يَقْرُونَا، فَمَا تَرَى فِي ذَلِكَ؟ قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنْ نَزَلْتُمْ بِقَوْمٍ، فَأَمَرُوا لَكُمْ مِمَّا يَنْبَغِي لِلضَّيْفِ فَأَقْبَلُوا، وَإِنْ لَمْ يَفْعَلُوا، فَخُذُوا مِنْهُمْ حَقَّ الضَّيْفِ الَّذِي يَنْبَغِي لَهُمْ»^(۲).

واته: عوقبه ی کوری عامیر رضی اللہ عنہ ده لی: گوتمان: نه ی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کاتی که ده ماننیری بو شوینتیک جار هه یه لای خه لکانتیک لاده ده ی که مافی میوانداریان پی نادهن، له وکاته دا فهرمانی چیان پیده که ی؟ پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم پی فهرمووین: نه گهر لای خه لکانتیک لاتانداو نه وه ی بو میوان پیویسته بو یان جیه جی کردن نه وه پی پازی بن، خو نه گهر نه وه یان نه کرد، نه وه به نه ندازه ی پیویست مافی میوانداریان لی وه ربگرن که میوانداریان له سهر پیویست بوو.

۳۶۷۷- عَنِ الْمِقْدَامِ أَبِي كَرِيمَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَيْلَةُ الضَّيْفِ وَاجِبَةٌ، فَإِنْ أَصْبَحَ بِفَيْئَاتِهِ فَهُوَ دَيْنٌ عَلَيْهِ، فَإِنْ شَاءَ افْتَضَى، وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۱۳۵، ومسلم: ۴۸/۷۷، وأبو داود: ۳۷۴۸، والترمذي: ۱۹۶۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۶۱، ومسلم: ۱۷۲۷، وأبو داود: ۳۷۵۲، والترمذي: ۱۵۸۹.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۷۵۰.

واته: میقدامی ئەبو کهریمه رضی اللہ عنہ ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: شه‌وی به‌که‌می میوانداری پئویست و واجبه (له‌سه‌ر خانه‌خوئ)، جا ئە‌گه‌ر میوان به‌یانی کرده‌وه‌و مافی میوانیان پینه‌دا ئە‌وه‌ قه‌رزه له‌سه‌ر خاوه‌ن مال، ئە‌گه‌ر پئی خو‌ش بوو با لئیان وه‌ر‌گرت‌ه‌وه (له‌ خانه‌خوئ)، یان له‌ مافی خوئی خو‌ش بئیت.

بابه‌ت: مافی هه‌تیو (بئ باوک)

۳۶۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْرَجُ حَقَّ الضَّعِيفَيْنِ: الْيَتِيمِ، وَالْمَرْأَةِ»^(۱).

واته: ئەبو هوره‌په‌ رضی اللہ عنہ ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: خوایه من مافی دوو چینی لاواز ده‌ستینم (له‌و خه‌لکه‌ی مافی زه‌وت کردوون، ئە‌وانیش): هه‌تیو و ئافره‌تان.

۳۶۷۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «خَيْرُ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُحْسَنُ إِلَيْهِ، وَشَرُّ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُسَاءُ إِلَيْهِ»^(۲).

واته: ئەبو هوره‌په‌ رضی اللہ عنہ ده‌گه‌رت‌ه‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: باشترین مائیک له‌ مائی مسو‌ل‌مانان ئە‌و مائه‌یه که بئ باوکی تیدا بئ و له‌گه‌لیدا چاکه‌کارین، وه خراپ‌ترینی مائی ناو مسو‌ل‌مانان مائیکه که بئ باوکی تیدا بئ و له‌گه‌لی خراب بئ.

۳۶۸۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ عَالَ ثَلَاثَةَ مِنْ الْأَيْتَامِ كَانَ كَمَنْ قَامَ لَيْلَهُ وَصَامَ نَهَارَهُ، وَعَدَا وَرَاحَ شَاهِرًا سَيْفَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَكُنْتُ أَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ أَحْوَيْنِ كَهَاتَيْنِ أُخْتَانِ» وَالصَّقِ إِضْبَعِيهِ السَّبَابَةَ وَالْوُسْطَى^(۳).

واته: عه‌بدو‌للای کوری عه‌باس رضی اللہ عنہما ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سێک سئ بئ باوک به‌خوئ بکات، وه‌کو ئە‌و که‌سه وایه که شه‌و بیداره (بۆ شه‌ونوئز) و پو‌ژه‌که‌ی به‌پو‌ژوو بوو بئ، وه‌کو ئە‌وه وایه که به‌یانی کرد بئته‌وه‌و

(۱) حسن.

(۲) ضعيف.

(۳) ضعيف.

شمشیری گرتیبته دست و رویشتی بؤ غه‌زا له پیناوی خوا، وه من و نهو کهسه له بهه‌شت وه کو برا له یه ک نزیکیکن وه کو نهو دوو خوشکانه، (راوی ده‌لی): په‌نجه‌ی شایه‌تمان و په‌نجه‌ی ناوه‌راستی به‌یه‌که‌وه نوساند.

بابته: لابردنی درک و دال و نارچه‌تی له‌سه‌ر ریگا

۳۶۸۱- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ رضی الله عنه قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ أُتَفِعُ بِهِ، قَالَ: «اعْرِضِ الْأَدَى عَنِ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ»^(۱).

واته: نه‌بو به‌رزه‌ی نه‌سه‌می رضی الله عنه ده‌لی: گوتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه بؤ کاریکم ری‌نوینی بکه که سوودی هه‌بی بؤم، فه‌رمووی: درک و دال و نارچه‌تی له‌سه‌ر ریگای مسولمانان لابده.

۳۶۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: «كَانَ عَلَى الطَّرِيقِ عُضْنٌ شَجَرَةٍ يُؤْذِي النَّاسَ فَأَمَاطَهَا رَجُلٌ، فَأَدْخَلَ الْجَنَّةَ»^(۲).

واته: نه‌بو هوریه‌یه رضی الله عنه ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌تی: له‌سه‌ر ریگا چقل و چالی داریک هه‌بوو که خه‌لکی نازار ده‌دا، جا بیاونیک له‌سه‌ر ریگاکه لایردو فرییدا، به‌هویه‌وه خرایه ناو به‌هه‌شت.

۳۶۸۳- عَنْ أَبِي دَرٍّ رضی الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: «عُرِضَتْ عَلَيَّ أُمَّتِي بِأَعْمَالِهَا حَسَنًا وَسَيِّئًا، فَرَأَيْتُ فِي مَحَاسِنِ أَعْمَالِهَا: الْأَدَى يُنْحَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَرَأَيْتُ فِي سَيِّئِ أَعْمَالِهَا: النَّخَاعَةَ فِي الْمَسْجِدِ لَا تُدْفَنُ»^(۳).

واته: نه‌بو زه‌ر رضی الله عنه ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌تی: ئوممه‌ته‌که‌م به‌کرده‌وه کانیا‌نه‌وه نیشانمدران به‌کرده‌وه‌ی چاک و خرایانه‌وه، جا بینیم که لادان و فریدانی نازار له‌سه‌ر ریگا له‌ناو کرده‌وه چاکه‌کاندا بوو، وه له‌ناو کرده‌وه خرایه‌کانیشدا به‌لغهم فریدانم بینی له‌ناو مزگه‌وتدا به‌بی شاردنه‌وه (دانه‌پوشرا‌بوو).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۱۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۵۲، ومسلم: ۱۹۱۴ وبيئر ۲۶۱۷، وأبو داود: ۵۲۴۶، والترمذي: ۱۹۵۸.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۵۳.

بابهت: گه وره یی چاکه کردن به ثاوهه (خیراوه)

۳۶۸۴- عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ رضی الله عنه قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «سَقْيِ الْمَاءِ»^(۱).

واته: سه عدی کوری عوباده رضی الله عنه ده لئی: گوتم: نهی پیغه مبهری خوا رضی الله عنه له باشرینی چاکه خوازی کامه یانه؟ فهرمووی: ثاودان به خه لک.

۳۶۸۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَصِفُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صُفُوفًا - وَقَالَ: ابْنُ مُثَمِرٍ أَهْلَ الْجَنَّةِ - فَيَمُرُّ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ عَلَى الرَّجُلِ فَيَقُولُ: يَا فَلَانُ أَمَا تَذْكُرُ يَوْمَ اسْتَسْقَيْتَ فَسَقَيْتَكَ شَرْبَةً؟ قَالَ: فَيَشْفَعُ لَهُ، وَيَمُرُّ الرَّجُلُ فَيَقُولُ: أَمَا تَذْكُرُ يَوْمَ نَاوَلْتِكَ طَهُورًا؟ فَيَشْفَعُ لَهُ قَالَ: ابْنُ مُثَمِرٍ - وَيَقُولُ: يَا فَلَانُ أَمَا تَذْكُرُ يَوْمَ بَعَثْتَنِي فِي حَاجَةٍ كَذَا وَكَذَا فَذَهَبْتَ لَكَ، فَيَشْفَعُ لَهُ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: له رۆژی قیامه تدا خه لکی ریز ده کرین - ئیبنو نومه یر (که یه کیکه له راوییه کان) گوتمی: خه لکی به ههشت ریز ده کرین - جا پیاو هه یه که شایسته ی ناو ناگره و به لای پیاویکی تردا تیده په ری و ده لئی: ئایا له بیرت نیه رۆژیک داوای ئاوی خواردنه وهت کرد منیش ئاوی خواردنه وهم پیته؟ فهرمووی: جا نه و پیاوه ده بیته تکا کار بوی، وه پیاویکی به لای پیاویکی تردا تیده په ری و ده لئی: ئایا له بیرت نیه که رۆژیک ئاوی ده ستنویزم بۆت هینا، نه ویش ده بیته تکا کار بوی، ئیبنو نومه یر گوتمی: وه ده لئی: نهی فلان ئایا له بیرت نیه جاریک بۆ فلان بیوستی منت نارد منیش رۆیستم به دوایدا؟ نه ویش ده بیته تکا کار بوی.

۳۶۸۶- عَنْ سُرَاقَةَ بْنِ جُعْشِمٍ رضی الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ صَالَةِ الْإِبِلِ تَعَشَى حِيَاضِي، قَدْ لَطَّهَا لِإِبِلِي، فَهَلْ لِي مِنْ أَجْرِ إِنْ سَقَيْتُهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ حَزَى أَجْرٌ»^(۳).

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۶۷۹-۱۶۸۱، والنسائي: ۳۶۶۴ و ۳۶۶۵ و ۳۶۶۶.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح.

واته: سوراقه ی کوری جو عشوم ﷺ ده لئ: پرسیارم له پیغه مبهری خوا ﷺ کرد ده باره ی نه و وشترانه ی که بی شوانن و ون بوون و، دینه سهر نه و گولاوانه ی که بو وشتره کانی خوم دروستم کردوون، نایا پاداشتم هه یه که له و گولاوانه تاویان بدهم؟ فهرمووی: به لئ، هه موو گیان له بهر تک که تینویتی و گهرما تینی بو دینئ پاداشتی هه یه (که ناوی پی بده ی).

بابهت: دناسکی و نهرمی و نیانی

۳۶۸۷- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْجَلِيّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ يُحْرِمِ الرَّفْقَ يُحْرِمِ الْخَيْرَ»^(۱).

واته: جهریری کوری عه بدو لئای به جه لئی ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر کهس له نهرم و نیانی بیبهش بیت، نه وه خیرو چا که یه کی زوری له ده ستداوه.

۳۶۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ، وَيُعْطِي عَلَيْهِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ»^(۲).

واته: نه بو هوره بره ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: خوا نارامگره (له گه له بنده کانی)، وه کهسی نهرم و نیانی شی خوشده وئ، وه نه وه ی به کهسی نهرم و نیانی ده به خشئ به هوی نهرم و نیانی به که یه وه، به کهسی توندو دلره قی نابه خشئ.

۳۶۸۹- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ»^(۳).

واته: عایشه ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: بیگومان خوا به نارامگرو له سه رخویه و نهرم و نیانی و نارامیشی له هه موو شتیکدا خوشده وئ.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۵۹۲، وأبو داود: ۴۸۰۹.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۰۲۴، ومسلم: ۲۵۹۳، والترمذي: ۲۷۰۱.

بابهت: چاکه کردن له گهل ژیرده سته کان

۳۶۹۰- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِخْوَانُكُمْ جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ، فَأَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ، وَالْبَسُوهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ، وَلَا تَكْلُفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ، فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِينُوهُمْ»^(۱).

واته: نه بو زهر رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: (به نده و کویله کان) برای تیوه و، خوا نه وانی خستوته ژیر دهستی تیوه، جا خو تان چی ده خو ن نه ویه ان بده نی بیخون، وه چی ده پو شن له و پو شاکهش بیانده نی بیپوشن، وه ههرگیز کاریک که له توانایاندا نیه مه یخه نه سهر شانیان، خو نه گهر کاری قورستان خسته سهر شانیان نه وه خو شتان یارمه تیپان بدهن.

۳۶۹۱- عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَيِّئُ الْمَلَكَةِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَيْسَ أَخْبَرْتَنَا أَنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ أَكْثَرُ الْأُمَمِ مَمْلُوكِينَ وَيَتَامَى؟ قَالَ: «نَعَمْ، فَأَكْرَمُوهُمْ كَكْرَامَةِ أَوْلَادِكُمْ، وَأَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ»، قَالُوا: «فَمَا يَنْفَعُنَا فِي الدُّنْيَا؟ قَالَ: «فَرَسٌ تَرْتَبِطُهُ تَقَاتِلَ عَلَيْهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، مَمْلُوكٌ يَكْفِيكَ، فَإِذَا صَلَّى فَهُوَ أَخُوكَ»^(۲).

واته: نه بو به کری صدیق رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه و که سه ی که له گهل ژیر ده سته کانی خراپه ناچیته ناو به هه شته وه، گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ نایا هه و آلت پینه داین که نه و نوممه ته له هه موو نوممه ته کانی دیکه زیاتر ژیر ده سته و بی باوکی ده بی؟ فهرمووی: به لی، بویه ریزیان بگرن وه کو چو ن پیزی منداله کانتان ده گرن، وه له و خواردنه شیان پیبدهن که خو تان ده یخون، گوتیان: که واته چ سوودیکی هه یه بو مان له دونیادا؟ فهرمووی: نه سپیک به ختوی ده که ی و ناماده ی ده که ی بو جه ننگ و غه زا، نه وه شی ژیر ده ست و خزمه تکارته به سه بو تو، جا ههر کاتیک نوژی کرد نه وه وه کو برات وایه و براته.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰، ومسلم: ۱۶۶۱، وأبو داود: ۵۱۵۷ و ۵۱۵۸، والترمذي: ۱۹۴۵.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۹۴۶ مقتصرًا على الجملة الأولى.

بابهت: سلاو کردن

۳۶۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْ لَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ، أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»^(۱).

واته: نه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: سوئند به و زاته ی گیانی منی به دهسته تا کو پروا نه هینن ناچنه ناو به هه شته وه، وه پروایشتان دانامه زری هه تا یه کرتان له لا خو شه ویست نه بی، ثایا شتیکتان پی نه لیم که نه گهر بیکه ن یه کرتان له لا خو شه ویست ده بی؟ خو به خو زور سه لام له یه کتر بکه ن و بلاوی بکه نه وه له نیوانتاندا.

۳۶۹۳- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «أَمَرَنَا نَبِيُّنَا ﷺ أَنْ نُفْشِيَ السَّلَامَ»^(۲).

واته: نه بو نومامه رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهرمان ﷺ فهرمانی پیکردوین که سه لامکردن زور بلاوبکه ینه وه و زور سه لام بکه ین.

۳۶۹۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اعْبُدُوا الرَّحْمَنَ، وَأَفْشُوا السَّلَامَ»^(۳).
واته: عه بدوللای کوری عه مر رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: به ندایه تی تنها بو خوا بکه ن و سه لامیش زور (له یه کتر) بکه ن.

بابهت: وه لامدانه وهی سلاو

۳۶۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَالِسٌ فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ، فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ، فَقَالَ: «وَعَلَيْكَ السَّلَامُ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۴، وأبو داود: ۵۱۹۳، والترمذي: ۲۶۸۸.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۸۵۵ وزاد: «وَأَطْعَمُوا الطَّعَامَ، وَأَفْشُوا السَّلَامَ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ».

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۵۷، ومسلم: ۳۹۷، وأبو داود: ۸۵۶، والترمذي: ۳۰۳ و ۲۶۹۲، والنسائي: ۸۸۴.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گپړېته وه، پياوړېک هات بوناو مزگهوت، وه له وکاته دا پيغه مبهري خوا ﷺ له لايه کي مزگهوت دانيشتبوو، نجا کابرا نوږزي کرد، پاشان هات و سلاوي کرد، نجا پيغه مبهري ﷺ فهرمووي: سلاو له سهر توش.

۳۶۹۶- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا حَدَّثَتْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَهَا: «إِنَّ جِبْرَائِيلَ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ»، قَالَتْ، وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ^(۱).

واته: نه بو سه له مه ده گپړېته وه که عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بوي گپړاوه ته وه که پيغه مبهري خوا ﷺ پي فهرمووه: جبريل سلاوت لي ده کات، نه ویش گوتی: سلاو و سوزو به زه يي خوا له سهر نه ویش.

بابهت: وهلامدان هوي سلاوي (أهل الذمة)

۳۶۹۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ»^(۲).

واته: نه نه سي کوري مالیک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: هه رکاتيک به کيک له نه هلي کتيب (جووله که و نه صراني) سه لامي له به کيکتان کرد، نه وه بلين: له سهر نيوه ش.

أهل الذمة: نه وانن که له ناو ده وله تي ئيسلاميدا ده زين به نه من و ناسايشه وه.

۳۶۹۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: «أَنَّ أُمَّ النَّبِيِّ ﷺ نَأَسَ مِنَ الْيَهُودِ فَقَالُوا: السَّامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، فَقَالَ: «وَعَلَيْكُمْ»»^(۳).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپړېته وه، خه لکانتيک له جووله که هاتن بو خزمهت پيغه مبهري ﷺ، جا گوتيان: «السام عليك يا ابا القاسم»، واته: مردن له سهر تو بيت نه ي نه بو لقاسم ﷺ، پيغه مبهريش ﷺ فهرمووي: له سهر نيوه ش.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۲۱۷، ومسلم: ۲۴۴۷، وأبو داود: ۵۲۳۲، والترمذي: ۲۶۹۳ و ۳۸۸۲، والنسائي: ۳۹۵۴_۳۹۵۲.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۲۵۸، ومسلم: ۲۱۶۳، وأبو داود: ۵۲۰۷ مطولاً، والترمذي: ۳۳۰۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۹۳۵، ومسلم: ۲۱۶۵، والترمذي: ۲۷۰۱.

۳۶۹۹- عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنِّي رَاكِبٌ غَدَا إِلَى الْيَهُودِ فَلَا تَبْدَءُوهُمْ بِالسَّلَامِ، فَإِذَا سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ»^(۱).

واته: نه بو عه بدورره حمانی جو هه نیی رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: من به یانی ده چم بو لای جووله که کان، جا ئیوه ده ستپیشخه ری مه که ن له سه لام کردن، جا نه گهر سه لامیان لیکردن ئیوه ش بلین: له سه ر ئیوه ش.

بابهت: سلاوکردن له مندالان و له ژنان

۳۷۰۰- عَنْ أَنَسِ رضي الله عنه قَالَ «أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ صَبِيَّانُ، فَسَلَّمَ عَلَيْنَا»^(۲).

واته: نه نه س رضي الله عنه ده لی: ئیمه مندال بووین پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ته شریفی هات بو لامان و سلاوی لیکردین.

۳۷۰۱- عَنْ أَسْمَاءِ بِنْتِ يَزِيدَ رضي الله عنها قَالَتْ: «مَرَّ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي نِسْوَةٍ، فَسَلَّمَ عَلَيْنَا»^(۳).

واته: نه سمائی کچی به زید رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به لاماندا تیپه ری که کومه لیک ئافره ت بووین و سه لامی لیکردین.

بابهت: تهوقه کردن

۳۷۰۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيَنْحَنِي بَعْضُنَا لِبَعْضٍ؟ قَالَ: «لَا»، قُلْنَا أَيَعَانِقُ بَعْضُنَا بَعْضًا؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ تَصَافَحُوا»^(۴).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: گوتمان: نه ی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ئایا ده کرئ (کاتیک به یه ک گه یشتین خو به خو) بو یه کتر بجه مبینه وه؟ فه رمووی: نه خیر، گوتمان: ئایا یه کتر بگرینه باوه ش؟ فه رمووی: نه خیر، به لام تهوقه به یه که وه بکه ن.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۴۷، ومسلم: ۲۱۶۸، وأبو داود: ۵۲۰۲ و ۵۲۰۳، والترمذي: ۲۶۹۶.

(۳) صحیح إلا الإلواء باليد عند الترمذي. أخرجه أبو داود: ۵۲۰۴، والترمذي: ۲۶۹۷.

(۴) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۷۲۸.

۳۷۰۳- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَلْتَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ، إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَتَفَرَّقَا»^(۱).

واته: به پرائى كورى عازيب رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فرموده تى: هر كات دوو مسولمان به يه كتر ده گن و ته و قه ده كهن، نه وه بيگومان له گونا هه كانيان ده بوردرين، پيش نه وه ي له يه كتر جيا بينه وه.

بابهت: ده ست ماچ كردن

۳۷۰۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قَالَ: «قَبَّلْنَا يَدَ النَّبِيِّ ﷺ»^(۲).

واته: نيينو عومر رضي الله عنهما ده لى: نيمه ده ستى پيغه مبهريمان ﷺ ماچ كردوه.

۳۷۰۵- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ رضي الله عنه «أَنَّ قَوْمًا مِنَ الْيَهُودِ قَبَّلُوا يَدَ النَّبِيِّ ﷺ وَرَجَلَيْهِ»^(۳).

واته: سه فوانى كورى عه سسال رضي الله عنه ده گيرته وه، خه لكاتيك له جووله كه ده ست و بى پيغه مبهريان ﷺ ماچ كردوه.

بابهت: مؤلهت و هرگرتن له خاوهن مال

۳۷۰۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ أَبَا مُوسَى اسْتَأْذَنَ عَلَى عُمَرَ ثَلَاثًا، فَلَمْ يُؤْذَنْ لَهُ، فَانصَرَفَ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ عُمَرُ: مَا رَدَّكَ؟ قَالَ: «اسْتَأْذَنْتُ الْإِسْتِذَانَ الَّذِي أَمَرَنَا بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثًا، فَإِنْ أُذِنَ لَنَا دَخَلْنَا، وَإِنْ لَمْ يُؤْذَنْ لَنَا رَجَعْنَا»، قَالَ: فَقَالَ: لَتَأْتِيَنِي عَلَى هَذَا بَيِّنَةٌ أَوْ لِأَفْعَلَنَّ، فَأَتَى مَجْلِسَ قَوْمِهِ فَنَاشَدَهُمْ، فَشَهِدُوا لَهُ، فَخَلَى سَبِيلَهُ»^(۴).

واته: نه بو سه عىدى خودرى رضي الله عنه ده گيرته وه، نه بو موسا سى جار داواى مؤلهتى له عومر كرد، نه وىش مؤلهتى پينه دا، نه وىش گه رايه وه، بويه عومر كه سىكى نارد بو لاي نه بو موسا كه چ هو كارتك توى گيرايه وه؟ گوتى: داواى مؤلهت تيكم كرد

(۱) حسن لغيره. أخرجه أبو داود: ۵۲۱۱ و ۵۲۱۲، والترمذي: ۲۷۲۷.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۵۲۲۳.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۷۳۳ و ۲۱۴۴ مطولاً.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۲۴۵، ومسلم: ۲۱۵۳ و ۲۱۵۴، وأبو داود: ۵۱۸۰ و ۵۱۸۱، والترمذي: ۲۶۹۰.

که پیغهمبهرى خوا ﷺ فهرمى پيكردوه كه سى جاره، جا ته گهر ريگامان پيدرا ده چينه ژوور، نه گهر ريگه شان پينه درا ده گه رپينه وه، گوتى: جا عومه ر گوتى: له سه ر نه و شتهى كه باست كرد يان ده بى به لگه م بو بينى، يان كارنك ده كه م بيگومان، (نه بو موسا) هاته وه ناو خزمه كانى و داواى به لگه و شاهيدى ليكردن، نه وانيش شاهيديان بوى داو عومه ريش وازى ليهينا.

۳۷۰۷- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا السَّلَامُ، فَمَا الْإِسْتِثْنَانُ؟ قَالَ: «يَتَكَلَّمُ الرَّجُلُ تَسْبِيحَهُ، وَتَكْبِيرَهُ، وَتَحْمِيدَهُ، وَيَتَنَحَّنِحُ، وَيُؤْذِنُ أَهْلَ الْبَيْتِ»^(۱).

واته: نه بو نه يوبى نه نصارى رضي الله عنه ده لى: گوتمان: نهى پیغهمبهرى خوا ﷺ نه وه شيوازي سه لامكردن روونه، نهى داواى مؤلته كردن چونه؟ فه رموى: (بو مؤلته وه رگرتن) پياو قسه ده كات و «سبحان الله» يان «الله أكبر» يان «الحمد لله» ده لىت و ده كو كىت، نه و جار داواى مؤلته له نه وانه ده كات كه له ماله كه دان بو نه وهى ريگه ي پييدهن (نه گهر كاته كه گونجاو بوو).

۳۷۰۸- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ لِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مُدْخَلَانِ: مُدْخَلٌ بِاللَّيْلِ، وَمُدْخَلٌ بِالنَّهَارِ، فَكُنْتُ إِذَا أَتَيْتُهُ وَهُوَ يَصَلِّي «يَتَنَحَّنِحُ لِي»^(۲).

واته: عهلى رضي الله عنه ده لى: من دوو كاتى دياريكراوم هه بوو كه ده چومه خزمهت پیغهمبهرى خوا ﷺ، جارنكيان به شه و جارنكيشيان به روژ، جا كاتيك من ده هاتمه خزمهتى و نه و يش له نويزدا بوو نه وه بو مؤله تدام ده كو خى.

۳۷۰۹- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «مَنْ هَذَا؟» فَقُلْتُ: أَنَا. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَنَا، أَنَا»^(۳).

واته: جابير رضي الله عنه ده لى: داواى مؤلته تم له پیغهمبهرى ﷺ كرد، نه و يش فه رموى: نه وه كيهه؟ منيش گوتم: منم، پیغهمبهرى ﷺ فه رموى: منم، منم؟! (واته: نه وه له امدانه وهى بى ناخوش بوو، ده بى كابرناوى خوى بلىت و خوى بناسيتنى).

(۱) ضعيف.

(۲) ضعيف. أخرجه النسائي: ۱۲۱۱ و ۱۲۱۲.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۲۵۰، ومسلم: ۲۱۵۵، وأبو داود: ۵۱۸۷، والترمذي: ۲۷۱۱.

بابەت: ئەو پياوھى پىي دەگوترى: بەيانىت چۆن كردهوه

۳۷۱۰- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «بِخَيْرٍ، مِنْ رَجُلٍ لَمْ يُصْبِحْ صَائِمًا، وَلَمْ يَعُدْ سَقِيمًا»^(۱).

واتە: جابىر رەزىيە اللہ عنہ دەلى: گوتى: ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ چۆنت بەيانى كردهوه؟ فەرمووى: بە باشتر لە پياوئىك كە بەرپۆزووهوه بەيانى نە كاتەوهوه، سەردانى نە خۆشىكى نە كەردىي.

۳۷۱۱- عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَدَخَلَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ»، قَالُوا: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، قَالَ: «كَيْفَ أَصْبَحْتُمْ؟» قَالُوا: بِخَيْرٍ نَحْمَدُ اللَّهَ، فَكَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «أَصْبَحْتُ بِخَيْرٍ، أَحْمَدُ اللَّهُ»^(۲).

واتە: ئەبو ئوسەيدى ساعيدى رەزىيە اللہ عنہ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ چوو بۆ مالى عەبباسى كورى عەبودولموتەلىب و پىي فەرموو: سەلامى خواتان لەسەر بى، ئەوانىش گوتيان: سەلام و پەحمەت و بەرەكەتى خوا لەسەر تۆش، فەرمووى: چۆن بەيانىتان كردهوه؟ گوتيان: بە خىرو خۆشى، سوپاسى خوا دەكەين، ئەى جەنابت چۆن بەيانىت كردهوه ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ بە باوك و دايكەنەوه بەفیدات بىن؟ فەرمووى: بە خىرو خۆشى بەيانىم كردهوه سوپاسى خوا دەكەم.

بابەت: رىزگرتن لە گەورەى

هەر ھۆزو گەلىك كاتىك سەردانتان دەكات

۳۷۱۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَتَاكُمْ كَرِيمٌ قَوْمٍ فَأَكْرِمُوهُ»^(۳).

واتە: ئىبنو عومەر رەزىيە اللہ عنہم دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: ھەر كاتىك رىزلىگراوو پياوماقولى ھۆزىك ھاتە لاتان رىزى لىبگرن.

(۱) ضعيف.

(۲) ضعيف.

(۳) حسن.

بابهٔ: وه لآمدانه وهی که سیک که ده پڑمیت

۳۷۱۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: عَطَسَ رَجُلَانِ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَشَمَّتْ أَحَدَهُمَا - أَوْ سَمَّتْ - وَلَمْ يُشَمِّتِ الْآخَرَ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَطَسَ عِنْدَكَ رَجُلَانِ فَشَمَّتْ أَحَدَهُمَا وَلَمْ تُشَمِّتِ الْآخَرَ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذَا حَمِدَ اللَّهِ، وَإِنَّ هَذَا لَمْ يَحْمَدِ اللَّهَ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: دوو پیاو له خزمهت پیغه مبهردا صلى الله عليه وسلم پڑمین، جا پیغه مبهردا صلى الله عليه وسلم وه لآمی یه کیکیانای دایه وه وه لآمی نه ویتری نه دایه وه، گوترا: نه ی پیغه مبهردی خوا صلى الله عليه وسلم دوو که س له خزمهت جه نابندا پڑمین و وه لآمی یه کیکیانای دایه وه، وه لآمی نه ویترت نه دایه وه؟ فهرمووی: نه وه یان (که وه لآم دایه وه دوی پڑمین) سوپاسی خوی کردو گوتی: «الْحَمْدُ لِلَّهِ»، به لآم نه ویتر «الْحَمْدُ لِلَّهِ» سی نه گوت. ۳۷۱۴- عَنْ إِيَّاسِ بْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «بُشِمَّتِ الْعَاطِسُ ثَلَاثًا، فَمَا زَادَ فَهُوَ مَرْكُومٌ»^(۲).

واته: نیاسی کوری سه له مهی کوری نه کوه له باوکیه وه صلى الله عليه وسلم ده گپرتته وه، ده لی: پیغه مبهردی خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویته: سی جار وه لآمی نه وه که سه ده درتته وه که ده پڑمیت، نه گهر زیاد له سی جار پڑمی نه وه نه خوشه وه لآمه تی لیته.

۳۷۱۵- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلْيُرِدْ عَلَيْهِ مَنْ حَوْلَهُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، وَلْيُرِدْ عَلَيْهِمْ: يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصَلِّحُ بِأَلْسِنَتِكُمْ»^(۳).

واته: علی رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهردی خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویته: نه گهر یه کیکتان پڑمی با بلی: «الْحَمْدُ لِلَّهِ»، واته: سوپاس بو خوا، نه وانه ی که له ده وروبه ریشن له وه لآمدا بلین: «يَرْحَمُكَ اللَّهُ»، واته: خوا به زهیی پیتدا بیتته وه وه رحمت پیکات، نه ویش وه لآمیان بداته وه: «يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصَلِّحُ بِأَلْسِنَتِكُمْ»، واته: خوا رینمونیتان بکات له سهر هق و کاروبارتان ریکبخت.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۲۱، ومسلم: ۲۹۹۱، وأبو داود: ۵۰۳۹، والترمذي: ۲۷۴۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۹۳، وأبو داود: ۵۰۳۷، والترمذي: ۲۷۴۳.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي بإثر: ۲۷۴۱.

بابهت: ريزگرتنى كورو دانىشتن

۳۷۱۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا لَقِيَ الرَّجُلَ فَكَلَّمَهُ، لَمْ يَصْرِفْ وَجْهَهُ عَنْهُ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَنْصَرِفُ، وَإِذَا صَافَحَهُ، لَمْ يَنْزِعْ يَدَهُ مِنْ يَدِهِ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَنْزِعُهَا، وَلَمْ يَرِ مُتَقَدِّمًا بِرُكْبَتَيْهِ جَلِيسًا لَهُ قَطُّ»^(۱).

واته: نه نه سى كورى ماليك رضي الله عنه ده لى: كاتيك پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم به پياوئك ده گه يشت و قسه ي له گه ل ده كرد هه رگيز رووى لى و هرنه ده گپرا تاكو نه و كه سه خوى نه رويشتبايه، وه نه گهر ته وقه ي له گه ل بكردايه هه رگيز ده ستي به رنه ده دا هه تا نه و كه سه ده ستي به رنه دا بايه، وه هه رگيز نه بينراوه (پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم) نه ژنوكانى له كاتى دانىشتندا پيش دانىشتوان بخات (هه ميشه ريكي دانىشتوان دانىشتوه).

بابهت: هه ركه سيك هه لسن له شوينه كه ي، كه گه رايه وه له هه موو كه س شايسته تره پي

۳۷۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَجْلِسِهِ، ثُمَّ رَجَعَ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ»^(۲).

واته: نه بو هوره يره رضي الله عنه ده گيرته وه، پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فه رموو يه تي: هه ركات يه كيكتان له شويني دانىشتن و كور هه لسا، پاشان گه رايه وه، نه وه نه و كه سه شايسته ترينه به شوينه كه ي خوى (كه لى دانىشتوه پيستر).

بابهت: پاساو هينانوه

۳۷۱۸- عَنْ جُودَانَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ اعْتَدَرَ إِلَى أَخِيهِ مَعْذِرَةً فَلَمْ يَقْبَلْهَا، كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ خَطِيئَةِ صَاحِبِ مَكْسٍ»^(۳).

(۱) ضعيف، غير قصة المصافحة فحسنة عند أبي داود. أخرجه الترمذي: ۲۴۹۰.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۱۷۹، وأبو داود: ۴۸۵۳.

(۳) ضعيف.

واته: جودان ﷺ ده لى: پيغهمبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: ههر كه سيك پاساو بو براكه ي بهينتيته وهو، نه ويش قبوولى نه كات، نه وه گوناھى وه كو نه و كه سه وايه كه باج و ده يه ك له بازرگان وهرده گرى.

۳۷۱۸- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ هُوَ ابْنُ مِينَاءَ، عَنْ جُودَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، مِثْلَهُ^(۱).

واته: بهم سه نه ده ش نه م فهرمووده گيردراوه ته وه.

بابه ت: سوعبه ت و گالته كردن

۳۷۱۹- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: خَرَجَ أَبُو بَكْرٍ فِي تِجَارَةٍ إِلَى بُضْرَى قَبْلَ مَوْتِ النَّبِيِّ ﷺ بَعَامَ، وَمَعَهُ نَعِيمَانُ، وَسُوَيْبُ بْنُ حَزْمَلَةَ، وَكَانَا شَهِدَا بَدْرًا، وَكَانَ نَعِيمَانُ عَلَى الرَّادِ، وَكَانَ سُويِبُ رَجُلًا مَرَّاحًا، فَقَالَ لِنَعِيمَانَ: أَطْعِمْنِي، قَالَ: حَتَّى يَجِيءَ أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: فَلَا غِيظَنَّكَ. قَالَ: فَمَرُّوا بِقَوْمٍ فَقَالَ لَهُمْ سُويِبُ: تَشْتَرُونَ مِنِّي عَبْدًا لِي؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: إِنَّهُ عَبْدٌ لَهُ كَلَامٌ، وَهُوَ قَائِلٌ لَكُمْ: إِنِّي حُرٌّ، فَإِنْ كُنْتُمْ إِذَا قَالَ لَكُمْ هَذِهِ الْمَقَالَةَ تَرَكَتُمُوهُ، فَلَا تُفْسِدُوا عَلَيَّ عَبْدِي، قَالُوا: لَا بَلْ نَشْتَرِيهِ مِنْكَ، فَاشْتَرَوْهُ مِنْهُ بِعَشْرِ فَلَائِصَ، ثُمَّ أَتَوْهُ فَوَضَعُوا فِي عُنُقِهِ عِمَامَةً - أَوْ حَبْلًا - فَقَالَ نَعِيمَانُ: إِنَّ هَذَا يَسْتَهْزِئُ بِكُمْ وَإِنِّي حُرٌّ لَسْتُ بِعَبْدٍ، فَقَالُوا: قَدْ أَخْبَرْنَا خَبْرَكَ. فَأَنْطَلَقُوا بِهِ، فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ، فَأَخْبَرُوهُ بِذَلِكَ قَالَ: فَاتَّبَعَ الْقَوْمَ وَرَدَّ عَلَيْهِمُ الْفَلَائِصَ، وَأَخَذَ نَعِيمَانَ. قَالَ: فَلَمَّا قَدِمُوا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، وَأَخْبَرُوهُ قَالَ: «فَصَحِّحْكَ النَّبِيُّ ﷺ وَأَصْحَابُهُ مِنْهُ حَوْلًا»^(۲).

واته: نومو سه له مه ﷺ ده لى: نه بو به كر ﷺ بو بازرگانی كردن ده رچوو بو بوسرا پيش وه فاتى پيغهمبهر ﷺ به سالتيك، نوعه بيان و سوه بييتى كورى حهرمه له ي له گه لدا بوو، ههر دوو كيان له غه زاي به در به شدار بوون، جا نوعه بيان كرابوو به سه ربه رشتياري خواردن و خواردنه وه، سوه بييتيش پياوئكى سوعبه تچى و قسه خوش بوو، بويه به نوعه بيانى گوتى: خواردنم بده يه، نه ويش گوتى: با نه بو به كر بگه رپته وه، گوتى: چاره ت ده كه م و تو پرت ده كه م، (راوى) ده لى: به لاي هوزنكدا تيبه رين، جا سوه بييت به خه لكه كه ي گوت: به بنده يه كم هه يه تا يا ليم ناكرن؟ گوتيان: به لى، گوتى: به لام نه و

(۱) ضعيف.

(۲) ضعيف.

به ندهیه قسه یه ک ده کات و پیتان ده لی: من نازادم (کویله نیم)، جا ئیوه ته گهر تهو قسه یه ی پیگوتن وازی لیدینن، بویه کویله کهم لی به دخوو مه کهن، گوتیان: نه خیر، تیمه لیت ده کپین، جا به ده وشر کپیان، ئنجا هاتن میزه رنک یان په تیکیان کرده گهر دنی، ئنجا نوعه بیان گوتی: به دلنیا بی تهو پیاوه گالته تان له گه ل ده کات، من کویله نیم و نازادم، گوتیان: ته وهی هه موو پیگوتووین، ئیتر له گه ل خو یان برد، ته و جار ته بو به کر ﷺ هاته وه وه و اله که یان پیدا، راوی ده لی: ته بو به کر به دوا خه لکه که دا رویش و وشره کانی دانه وه و نوعه بیانی وه رگرتوه، گوتی: جا که هاته وه خزمهت پیغه مبه ر ﷺ باسه که یان بو گپراه وه، گوتی: پیغه مبه ریش ﷺ پیکه نی، وه هاوه له کانیش هه تا یه ک سال پنی پیده که نین.

۳۷۲۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يُخَالِطُنَا حَتَّى يَقُولَ لِأَخِي لِصَغِيرٍ: يَا أَبَا عُمَيْرٍ مَا فَعَلَ النُّعَيْرُ؟ قَالَ: وَكَيْفَ يَغْنِي طَيْرًا كَانَ يَلْعَبُ بِهِ^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده یگوت: پیغه مبه ری خوا ﷺ زور تیکه ل بوو له گه لمان، به جوړنک هه تا برابه کی گچکه م هه بوو پنی ده گوت: ته ی ته بو عومه ر نوغه ر چی به سه رهات؟ وه کیع ده لی: مه به ستی ته و بالنده یه بووه که عومه ر یاری له گه لدا ده کرد (وه دواتر مرد، جا پیغه مبه ر ﷺ بو دلدا نه وه سو عبه تی له گه ل عومه ر ده کردو ته وه ی پی ده فه رموو).

بابهت: هه لکه ندنی مووی سپی

۳۷۲۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ نَتْفِ الشَّيْبِ، وَقَالَ: «هُوَ نُورُ الْمُؤْمِنِ»^(۲).

واته: عه مری کوری شو عبه یب له باوکیه وه له باپیره وه ﷺ ده گپرتته وه، ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ نه ی کرده له هه لقه ندنی مووی سپی و فه رموو یه تی: مووی سپی نوورو پرووناکی پرواداره.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۱۲۹ و ۶۲۰۳ و ۲۱۵۰، وأبو داود: ۴۹۶۹، والترمذي: ۳۳۳ و ۱۹۸۹.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۲۰۲، والترمذي: ۲۸۲۱، والنسائي: ۵۰۶۸.

بابهت: دانیشن له نیوان ههتاو و سیبهدا

۳۷۲۲- عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله: «نَهَى أَنْ يُفْعَدَ بَيْنَ الظَّلِّ وَالشَّمْسِ»^(۱).

واته: ئینو بوره یده له باوکیه وه رضی الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبه صلی الله علیه و آله نه هی کردوه له دانیشن له نیوان سیبه رو خو ره تاودا.

بابهت: نه هی کردن له راکشان له سه ر وو (سک)

۳۷۲۳- عَنْ قَيْسِ بْنِ طِيفَةَ الْغِفَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، قَالَ: أَصَابَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله نَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ عَلَى بَطْنِي، فَرَكَّضَنِي بِرِجْلِهِ وَقَالَ: «مَا لَكَ وَلِهَذَا التَّوْمُ هَذِهِ نَوْمَةٌ يَكْرَهُهَا اللَّهُ - أَوْ يُبْغِضُهَا اللَّهُ»^(۲).

واته: قه یسی کوپی تیفه هی غیفاری له باوکیه وه رضی الله عنه ده گپریته وه ده لی: له مزگه وت له سه ر سک خه وت بووم، جا پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله تووشم هات و به پییه کانی رایچله کاندم و فهرمووی: نه وه چیه نه و جو ره نوستن ت؟ نه و نوسته لای خوا ناپه سنده، یان خوا رقی لیه تی.

۳۷۲۴- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضی الله عنه، قَالَ: مَرَّ بِي النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله وَأَنَا مُضْطَجِعٌ عَلَى بَطْنِي، فَرَكَّضَنِي بِرِجْلِهِ وَقَالَ: «يَا جُنَيْدُ، إِنَّمَا هَذِهِ ضِجْعَةٌ أَهْلِ النَّارِ»^(۳).

واته: نه بو زه ر رضی الله عنه ده لی: پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله به لامدا تیبه ری له و کاته دا له سه ر سک راکش بووم، جا به پییه کانی رایچله کاندم و فهرمووی: نه ی جونه دیدب نه و جو ره راکشانه هی خه لکی دوزه خه.

۳۷۲۵- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضی الله عنه، قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله عَلَى رَجُلٍ نَائِمٍ فِي الْمَسْجِدِ مُنْبَطِحٍ عَلَى وَجْهِهِ، فَضَرَبَهُ بِرِجْلِهِ وَقَالَ: «قُمْ وَاقْعُدْ، فَإِنَّهَا نَوْمَةٌ جَهَنَّمِيَّةٌ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۵۰۴۰.

(۳) حسن.

(۴) ضعیف.

واته: ئەبو ئومامە رضی اللہ عنہ دەلی: پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم بەلای پیاوکی خەوتوو تێپەری که له ناو مزگەوتدا لەسەر ڕوو پراکشابوو، ئەویش بە پێ هەلیستاندو فەرمووی: هەلسەو دانیشە، چونکە ئەو جۆرە نوستە نوستیکی دۆزەخیانە یە.

بابەت: فێربوونی لیکدانەوهی ڕووداو بە پێی ئەستێرەکان

۳۷۲۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ افْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ، افْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السَّحْرِ زَادَ مَا زَادَ»^(۱).

واته: ئینو عەبیاس رضی اللہ عنہ دەلی: پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: هەر کە سێک بە پێی ئەستێرەو ئەستێرەناسی بەشیک لە زانستی وەرگرت (و ڕووداو لیکداتەوه)، ئەو بەشیک لە جادووی وەرگرتوو، چەندە زیاد بکات لە جادوووە کە زیاد دەبی.

بابەت: نەهی کردن له جنیودان به «با»

۳۷۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا تُسْبُوا الرِّيحَ فَإِنَّهَا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ تَأْتِي بِالرَّحْمَةِ وَالْعَذَابِ، وَلَكِنْ سَلُوا اللَّهَ مِنْ خَيْرِهَا وَتَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا»^(۲).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: جنیو بە با مەدەن، چونکە لەلایەن خواوە دیت، هەم بە ڕەحمەتەوه دیت و هەمیش بە سزا، بەلکو داوای خێرو بیری بایە کە لە خوا بکەن و لە شەرو خراپەکانی پەنا بە خوا بگرن.

بابەت: ئەو ناوانەیی خۆشویستن و سوننەتی بو ناوان

۳۷۲۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «أَحَبُّ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَبْدُ اللَّهِ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۹۰۵.

(۲) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ۵۰۹۷.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۱۲۲، وأبو داود: ۴۹۴۹، والترمذي: ۲۸۳۳ و ۲۸۳۴.

واته: ئیبنو عومەر ﷺ ده گپرتیه وه، پیغه مبهری ﷺ فهرموویه تی: خو شه ویستترین ناو له لای خوای ﷺ بریتیه له: عه بدوللا و عه بدورپه حمان.

بابهت: ئهو ناوانه ئی که ناپه سندن

۳۷۲۹- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْتُنَّ عِشْتُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، لِأَنْهَيْتُ أَنْ يُسَمَّى: رَبَاحٌ، وَنَجِيحٌ، وَأَفْلَحُ، وَنَافِعٌ، وَيَسَارٌ»^(۱).

واته: عومهری کورپی خه تباب ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گه ر خوا پئی خو ش بێت و بژیم، نه وه ناوانانی: «رباح» و «نجیح» و «أفلق» و «نافع» و «یسار» تان لی قه ده غه ده که م.

۳۷۳۰- عَنْ سَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ تُسَمَّى رَقِيقًا أَرْبَعَةَ أَسْمَاءٍ: أَفْلَحُ، وَنَافِعُ، وَرَبَاحٌ، وَيَسَارٌ»^(۲).

واته: سه موره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ لی قه ده غه کردووین که منداله کانمان بهو جوار ناوانه ناو بنیین: «أفلق»، «نافع»، «رباح»، «یسار».

۳۷۳۱- عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: لَقِيتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ: مَنْ أَنْتَ؟ فَقُلْتُ: مَسْرُوقُ بْنُ الْأَجْدَعِ، فَقَالَ عُمَرُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «الْأَجْدَعُ شَيْطَانٌ»^(۳).

واته: مه سروق ده لی: تووشی عومهری کورپی خه تباب ﷺ بووم و گوتی: تو کیت؟ منیش گوتم: مه سروقی کورپی نه جده عم، عومهریش گوتی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: نه جده ع (ناوی) شه تانه.

(۱) صحیح لغيره. أخرجه مسلم: ۲۲۳۴، وأبو داود: ۴۹۶۰ كلاهما عن جابر فقط الترمذي: ۲۸۳۵.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۱۳۶، وأبو داود: ۴۹۵۸ و ۴۹۵۹، والترمذي: ۲۸۳۶.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۹۵۷.

بابهت: گۆرینی ناوهکان

۳۷۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ زَيْنَبَ كَانَتْ اسْمَهَا بَرَّةً فَقِيلَ لَهَا: تَزَكِّيْ نَفْسَهَا «فَسَمَّاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، زَيْنَبَ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، زهینه ب ناوی بهرپه بو، جا پینان گوت که مه دحی خوی ده کات (بهو ناوه، چونکه بهرپه واته: زور چاک)، بویه پیغه مبهری خوا ﷺ ناوی لینا: زهینه ب.

۳۷۳۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ ابْنَةَ لِعُمَرَ كَانَتْ يُقَالُ لَهَا عَاصِيَةُ «فَسَمَّاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَمِيلَةَ»^(۲).
واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده گپرتته وه، عومر کچنکی هه بوو پینان ده گوت: عاصیه، جا پیغه مبهری خوا ﷺ ناوی لینا: جه میله.

۳۷۳۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَلَيْسَ اسْمِي عَبْدَ اللَّهِ بِنَ سَلَامٍ: «فَسَمَّانِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، عَبْدَ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری سه لام رضی اللہ عنہ ده لی: کاتیک که هاتم بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ ناوم عه بدوللای کوری سه لام نه بوو، ئیتر پیغه مبهری خوا ﷺ ناوی لینام عه بدوللای کوری سه لام.

بابهت: ناوان به نازناو و ناوی پیغه مبهر ﷺ

۳۷۳۵- عَنْ مُحَمَّدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ رضی اللہ عنہ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلَا تَكْتَوُوا بِكُنْيَتِي»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۱۹۲، ومسلم: ۲۱۴۱.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۱۳۹، وأبو داود: ۴۹۵۲، والترمذي: ۲۸۳۸.

(۳) ضعيف الإسناد. أخرجه الترمذي: ۳۲۵۶ و ۳۸۳۸ مطوّلًا.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۰ و ۳۵۳۹، ومسلم: ۲۱۳۴، وأبو داود: ۴۹۶۵.

واته: موحه ممد ده لئ: گویم له ئه بو هوره پره ﷺ بوو ده یگوت: ئه بولقاسم (که نازناوی پیغه مبه ره ﷺ) فه رموویه تی: ناوی من له منداله کانتان بنین، به لام نازناوی من مه کهن به نازناوتان.

۳۷۳۶- عَنْ جَابِرٍ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلَا تَكْنُؤْا بِكُنْيَتِي»^(۱).

واته: جابیر ﷺ ده لئ: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: ناوی من له منداله کانتان بنین، به لام نازناوی من مه کهن به نازناوتان.

۳۷۳۷- عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، بِالْبَقِيعِ فَنَادَى رَجُلٌ رَجُلًا يَا أَبَا الْقَاسِمِ، فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَعْنِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلَا تَكْنُؤْا بِكُنْيَتِي»^(۲).

واته: ئه نه س ﷺ ده لئ: پیغه مبه ری خوا ﷺ له به قیع بوو، جا پیاوینک بانگی پیاوینکی کرد (و گوتی): ئه ی ئه بولقاسم، پیغه مبه ری خوا ﷺ ئاویری لئدایه وه، پیاوه کهش گوتی: مه به ستم جه نابت نه بوو، بویه پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رمووی: به ناوی من ناوی منداله کانتان بنین، به لام نازناوم مه کهن به نازناو بوخوتان.

بابهت: کهسیک نازناوی بو دابنرت پیش ئه وهی مندالی ههبت

۳۷۳۸- عَنْ حَمْرَةَ بْنِ صُهَيْبٍ ﷺ، أَنَّ عُمَرَ قَالَ لِصُهَيْبٍ: مَا لَكَ تَكْتَنِي بِأَبِي يَحْيَىٰ وَلَيْسَ لَكَ وَكْدٌ، قَالَ: «كُنَانِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِأَبِي يَحْيَىٰ»^(۳).

واته: حه مزه ی کوری صوهه یب ﷺ ده گپرتته وه، عومه ر به صوهه یبی گوت: مه سه له چیه که تو نازناوت ئه بو به حیایه و مندالیشت نیه؟ گوتی: پیغه مبه ری خوا ﷺ نازناوی ئه بو به حیا ی لئناوم.

۳۷۳۹- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، أَنَّهَا قَالَتْ لِلنَّبِيِّ ﷺ: «كُلُّ أَرْوَاجِكَ كُنْيَتُهُ غَيْرِي قَالَ: «فَأَنْتِ أُمُّ عَبْدِ اللَّهِ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره. أخرجه البخاري: ۳۱۱۵، ومسلم: ۲۱۳۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۲۰، ومسلم: ۲۱۳۱، والترمذي بإثر: ۲۸۴۱.

(۳) حسن.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۹۷۰.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپریته وه که نهو به پیغه مبهری رضی اللہ عنہ گوتوه: هه موو خیزانه کانت نازناوت لیتاون جگه له من، فهرمووی: که واته توش نازناوت دایکی عه بدوللا بیت.
۳۷۴۰- عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ رضی اللہ عنہ يَأْتِينَا فَيَقُولُ لِأَخِي لِي وَكَانَ صَغِيرًا: «يَا أَبَا عُمَيْرٍ»^(۱).

واته: نه نهس رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهر رضی اللہ عنہ سهردانی ده کردین و برایه کی گچکه م هه بوو پیی ده فهرموو: نهی نه بو عومه یر (باوکی عومه یر).

بابهت: ناو و ناتوره

۳۷۴۱- عَنْ أَبِي جَبْرِةَ بْنِ الصَّحَّاحِ رضی اللہ عنہ قَالَ: فِينَا نَزَلَتْ مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ: ﴿وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَبِ﴾^(۱) الحجرات، قَدِمَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ رضی اللہ عنہ وَالرَّجُلُ مِمَّا لَهُ الْأِسْمَانِ وَالثَّلَاثَةُ، فَكَانَ النَّبِيُّ رضی اللہ عنہ رُجْمًا دَعَاهُمْ يَبْعُضُ تِلْكَ الْأَسْمَاءِ فَيُقَالُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُ يَغْضَبُ مِنْ هَذَا، فَتَزَلَّتْ: ﴿وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَبِ﴾^(۲) الحجرات^(۳).

واته: نه بو جه بیرهی کوری زه ححاک رضی اللہ عنہ ده لی: نهو ئایه ته: ﴿وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَبِ﴾^(۱) الحجرات، واته: ناوو ناتوره له یه کتری مه نین، له سهر ئیمه ی کومه لی نه نصار دابه زی، پیغه مبهر رضی اللہ عنہ ته شریفی هینا بو ناومان، جا پیاو هه بوو له ئیمه دوو سی ناوی لیوو، جا که پیغه مبهر رضی اللہ عنہ هه ندی جار به یه کتیک لهو ناوانه بانگی ده کردن، پیمان ده گوت: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ نهو که سه بهو ناوه تووره ده بیت، ئیتر نهو ئایه ته دابه زی: ﴿وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَبِ﴾^(۲) الحجرات.

بابهت: پیاهه لدان

۳۷۴۲- عَنْ الْمُقَدَّادِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ رضی اللہ عنہ أَنْ نَحْتُوَ فِي وُجُوهِ الْمَدَّاحِينَ التُّرَابَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۱۲۹ و ۶۲۰۳ و ۲۱۵۰، وأبو داود: ۴۹۶۹، والترمذي: ۳۳۳ و ۱۹۸۹.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۹۶۲، والترمذي: ۳۲۶۸.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۰۰۲، وأبو داود: ۴۸۰۴، والترمذي: ۲۳۹۳.

واته: میقدادی کوری عمر رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرمانی پیکردوین کهوا خۆل و گل بپرزینینه دم و چاوی نهو کهسهی که پیاهاه لدان ده کات.

۳۷۴۳- عَنْ مُعَاوِيَةَ رضی الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم يَقُولُ: «إِيَّاكُمْ وَالتَّمَادِحَ فَإِنَّهُ الذَّبْحُ»^(۱).

واته: موعاویه رضی الله عنه ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا رضی الله عنه بوو ده یفه رموو: ناگاداری پیاهاه لدانی یه کتر بن و مه یکه ن، چونکه وه کو به کوشتدان وایه.

۳۷۴۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه قَالَ: مَدَحَ رَجُلٌ رَجُلًا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم: «وَيْحَكَ قَطَعْتَ عُنُقَ صَاحِبِكَ مِرَارًا». ثُمَّ قَالَ: «إِنْ كَانَ أَحَدُكُمْ مَادِحًا أَخَاهُ فَلْيَقُلْ: «أَحْسِبُهُ وَلَا أُرِي عَلَى اللَّهِ أَحَدًا»^(۲).

واته: عه بدورپه حانی کوری نه بو به کره له باوکییه وه رضی الله عنه ده گپرتته وه، ده لی: پیاونیک له خزمه تی پیغه مبهری خوادا رضی الله عنه به پیاونکی تریدا هه لدا (مه دحی کرد)، بویه پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرموی: هاوار بو تو! گهردنی هاوړنکه ت پری، چه ند جار وای فهرموو، پاشان فهرموی: نه گهر یه کیکتان ویستی مه دحی براکه ی بکات با بلی: واه زمانه (ئاواو ئاوا باشه) و، به هیچ جوړنیک له جینگای خوا پاکانه ی بو ناکم (واته: به گومانه وه باسی بکات و مه دحی بکات، چونکه پاکانه کردن بو به نده کان ته نها مافی خوایه).

بابه ت: راویژکار جینی متمانه یه

۳۷۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم: «الْمُسْتَشَارُ مُؤَمَّنٌ»^(۳).

واته: نه بو هورپه رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرموییه تی: راویژکار جینگای متمانه یه و پیویسته به متمانه و راستییه وه وه لام بداته وه.

۳۷۴۶- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم: «الْمُسْتَشَارُ مُؤَمَّنٌ»^(۴).

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۶۶۲، ومسلم: ۳۰۰۰، وأبو داود: ۴۸۰۵.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۱۲۸، والترمذي: ۲۸۲۲ وفي حديث طويل ۲۳۶۹.

(۴) صحیح لغیره.

واته: نه بو مهسعود رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تى: كه سى راويز پيكر او جيگاي متانه يه (بو بهر انبه ره كه ي).

۳۷۴۷- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا اسْتَشَارَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ، فَلْيُشِرْ عَلَيْهِ»^(۱).

واته: جابير رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تى: نه گهر يه كيكتان راويز ي به براكه ي كرد، با راويز ي بو بكات.

بابه ت: چوونه حمام (گه رماو)

۳۷۴۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تُفْتَحُ لَكُمْ أَرْضُ الْأَعَاجِمِ، وَسَتَجِدُونَ فِيهَا بَيُوتًا يُقَالُ لَهَا الْحَمَّامَاتُ، فَلَا يَدْخُلُهَا الرَّجَالُ إِلَّا بِإِزَارٍ، وَامْتَعُوا النِّسَاءَ أَنْ يَدْخُلْنَهَا، إِلَّا مَرِيضَةً أَوْ نَفْسَاءً»^(۲).

واته: عه بدوللاي كوري عمر رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تى: ولاتى عه جه م و غه يري عه رب نازاد ده بي به پرووتان، جا هه ندى خانوو ده بينن پييان ده گوتري: گه رماوه كان، بو يه با هيچ پياويك به بي په شته مال نه چيته ناويان، وه ريگري له نافرته تان بكن، مه گهر نه وانه نه بيت كه نه خوشن، يان زه يستانن.

۳۷۴۹- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: «نَهَى الرَّجَالَ وَالنِّسَاءَ عَنِ الْحَمَّامَاتِ ثُمَّ رَخَّصَ لِلرَّجَالِ أَنْ يَدْخُلُوهَا فِي الْمَيَازِرِ، وَلَمْ يُرَخَّصْ لِلنِّسَاءِ»^(۳).

واته: عايشه رضي الله عنها ده گير يته وه، پيغه مبهري پياوان و نافرته تاني قه ده غه كرد كه بچنه گه رماوه گشتيه كان، پاشان مؤله تى به پياواندا كه به پشته ماله وه بچن، وه ريگه ي به نافرته تان نه دا.

۳۷۵۰- عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ الْهَدَلِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ نِسْوَةً مِنْ أَهْلِ حِمَصَ اسْتَأْذَنَ عَلَى عَائِشَةَ، فَقَالَتْ: لَعَلَّكُمْ مِنَ اللَّوَاتِي يَدْخُلْنَ الْحَمَّامَاتِ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ وَضَعَتْ ثِيَابَهَا فِي غَيْرِ بَيْتِ زَوْجِهَا، فَقَدْ هَتَكَتْ سِتْرَ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ»^(۴).

(۱) حسن لغيره.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۰۱۱.

(۳) حسن ليغره. أخرجه أبو داود: ۴۰۰۹، والترمذي: ۲۸۰۲.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۴۰۱۰، والترمذي: ۲۸۰۳.

واته: نه بو مهليحي هوزه لى ﷺ ده گيرېته وه، کومه له نافرته تیک له خه لکی حيمص داواى مؤله تي لای عايشه يان کرد، نه ویش گوتی: له وانه يه ئيوه له و نافرته تانه بن که واده چنه گه رماوه گشتيه کان، خوم گويم له پينغه مبهري خوا ﷺ بوو ده يفه رموو: هه نافرته تیک جگه له مالى مېرده که ي پو شاکى دابنى نه وه هه تکی نه و خو داپوشين و شهرم و حه يابه ي کردوه که له نيوان خو ي و خوادايه.

بابهت: موو لایردن به "نوره" (بهرديکه به کارده هينرت بو تاشيني موو)

۳۷۵۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا أَطْلَى بَدَأَ بِعَوْرَتِهِ، فَطَلَّاهَا بِالنُّورَةِ، وَسَائِرَ جَسَدِهِ أَهْلُهُ»^(۱).

واته: نومو سه له مه ﷺ ده گيرېته وه، پينغه مبهري ﷺ هه ركات مووى جهسته ي لایبردبايه، نه وه سه ره تا هي عه وره تي بوخو ي به نوره (بهردي قسل) لاده برد، نه و جار خيزانه كاني هي ته و او ي جهسته يان بو لاده برد.

۳۷۵۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَطْلَى وَوَلِيَ عَانَتَهُ يَبْدُهُ»^(۲).

واته: نومو سه له مه ﷺ ده گيرېته وه، پينغه مبهري ﷺ به ده ستى خو ي مووى عه وره تي لاده برد.

بابهت: چيروک

۳۷۵۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَقْضُ عَلَى النَّاسِ إِلَّا أَمِيرٌ، أَوْ مَأْمُورٌ أَوْ مُرَاءٍ»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح لغيره.

واته: عهبرى كورى شوعهيب له باوكيهوه له باپيرهوه ﷺ ده گيرتتهوه، پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: هيچ كەس بۆى نيه قسه و نامۆزگارى و چيروك بۆ خەلك بگيرتتهوه، مه گەر نهو كهسه پيشه وای مسولمانان بى، يان له لايهن پيشه و اووه دانرابى، يان كه سيكه كه رووپاماو ريبابازه.

۳۷۵۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: «لَمْ يَكُنِ الْقَصَصُ فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَلَا زَمَنِ أَبِي بَكْرٍ، وَلَا زَمَنِ عُمَرَ»^(۱).

واته: ئيننو عومەر رضي الله عنه ده لى: چيروك گيرانه وه نه له سهرده مى پيغه مبهرى خوا ﷺ و، نه له سهرده مى ئه بو به كرو، نه له سهرده مى عومه ردا نه بووه.

بابەت: شيعر (هۆنراوه)

۳۷۵۵- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ مِنَ الشَّعْرِ حِكْمَةً»^(۲).

واته: ئوبه ي كورى كه عب رضي الله عنه ده گيرتتهوه، پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: به راستى هۆنراوه ي وا ههيه دانايى و ليزانى تيدايه.

۳۷۵۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ: «إِنَّ مِنَ الشَّعْرِ حِكْمًا»^(۳).

واته: ئيننو عه عباس رضي الله عنه ده گيرتتهوه، پيغه مبهرى خوا ﷺ ده فهرموو: به راستى هۆنراوه ي وا ههيه دانايى و ليزانى تيدايه.

۳۷۵۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةٌ لَيْدٍ: أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ» وَكَادَ أُمِّيَّةُ بَنُ أَبِي الصَّلْتِ أَنْ يُسْلِمَ^(۴).

(۱) أثر صحيح.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ٦١٤٥، وأبو داود: ٥٠١٠.

(۳) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ٥٠١١، والترمذي: ٢٨٤٥.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ٣٨٤١، ومسلم: ٢٢٥٦، والترمذي: ٢٨٤٩.

واته: نه بو هوره پره عليه السلام ده گيرېته وه، پيغه مبهري خوا عليه السلام فهرموويه تى: راسترين قسه يه ك كه شاعير نك گوتوويه تى قسه كه ي له بیده (كه ده لى): بنگومان هه موو شتيك جگه له (فهرمان به رداری) خوا به تال و بى سووده، (پيغه مبهري عليه السلام ده يفهرموو: نزيك بوو كه نومه ييه ي كورى نه بو صه لت مسولمان بى. (له كاتى بيستني دا)

۳۷۵۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: أَنْشَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ عليه السلام مِائَةَ قَافِيَةٍ مِنْ شِعْرِ أُمِّيَّةِ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ، يَقُولُ بَيْنَ كُلِّ قَافِيَةٍ: «هَيْه»، وَقَالَ «كَادَ أَنْ يُسَلِمَ»^(۱).

واته: عه مري كورى شهريد له باوكيه وه عليه السلام ده گيرېته وه، ده لى: سه د دپره شيعري نومه ييه ي كورى نه بو صه لت بو پيغه مبهري خوا عليه السلام خوئنده وه، له نيوان هه ر به شتيك ده يفهرموو: زياتر، فهرموو: نزيك بوو كه (نومه ييه) مسولمان بى.

بابه ت: نهو شتانه ي كه له شيعردا ناپه سندن

۳۷۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ عليه السلام: «لَأَنْ يَمْتَلِي جَوْفَ الرَّجُلِ قَيْحًا حَتَّى يَرِيَهُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِي شِعْرًا» إِلَّا أَنْ حَفَصًا لَمْ يَقُلْ يَرِيَهُ^(۲).

واته: نه بو هوره پره عليه السلام ده لى: پيغه مبهري خوا عليه السلام فهرموويه تى: نه گه ر پياو نك ناوسكى پرييت له كيم و زوخاو به جوړ نك هه تا ناوسكى ويران بكات، باشتهر بوى له وه ي كه پرييت له شيعر. ته نه ا نه وه نده هه يه حه فص نه يگوت: «پريه» واته: ده ردو نه خووشى هه يه.

۳۷۶۰- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ عليه السلام قَالَ: «لَأَنْ يَمْتَلِي جَوْفَ أَحَدِكُمْ قَيْحًا حَتَّى يَرِيَهُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِي شِعْرًا»^(۳).

واته: سه عدى كورى نه بو وه ققاص عليه السلام ده گيرېته وه، پيغه مبهري عليه السلام فهرموويه تى: له راستيدا نه گه ر يه كيكتان ناوسكى پرييت له كيم و زوخاو و تاكو ناوسكى ويران بكات بوى باشتهر له وه ي كه پري بكات له شيعر.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۲۵۵.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۱۵۵، ومسلم: ۲۲۵۷، وأبو داود: ۵۰۰۹، والترمذي: ۲۸۵۲.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۲۵۸، والترمذي: ۲۸۵۱.

۳۷۶۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ فِرْيَةً لَرَجُلٍ هَاجَى رَجُلًا، فَهَجَا الْقَبِيلَةَ بِأَسْرِهِا، وَرَجُلٌ انْتَفَى مِنْ أَبِيهِ وَرَبِّي أُمَّهُ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: بیگومان گه‌وره‌ترین بوختانچی و دروزن له‌ ناو خه‌لکدا پیاویکه که پیاویکی تر داشوریت (هه‌جوی بکات)، جا بیت هه‌موو هۆزه‌که‌ی به‌ گشتی داشوریت، وه‌ پیاویک ئینکاری باوکی خۆی بکات و (له‌و په‌نایه‌شه‌وه) دایکی به‌ زینا تۆمه‌تبار بکات، (چونکه‌ ئه‌گه‌ر ئینکاری باوکی خۆی بکات که‌واته‌ باوکیکی دیکه‌ی هه‌یه، ئه‌وکات ئاماژه‌یه‌ بۆ ئه‌و تۆمه‌ته‌ی بۆ دایکی ده‌کات).

بابه‌ت: یاریکردن به‌ زار (وه‌کو تاوله‌)

۳۷۶۲- عَنْ أَبِي مُوسَى رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَعِبَ بِالزُّرِّ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ»^(۲).

واته: ئه‌بو موسا رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌رکه‌سینک یاری به‌ زار بکات، ئه‌وه‌ بیگومان سه‌رپیچی خواو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کردوه.

۳۷۶۳- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ لَعِبَ بِالزُّرِّ شِيرٍ، فَكَأَمَّا غَمَسَ يَدَهُ فِي لَحْمِ خَنْزِيرٍ وَدَمِهِ»^(۳).

واته: سوله‌یانی کوری بو‌ره‌یده‌ له‌ باوکییه‌وه‌ رضی اللہ عنہ ده‌ گپ‌رته‌وه‌، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌رکه‌سینک یاری به‌ نه‌رده‌شیر بکات، ئه‌وه‌ وه‌کو ئه‌وه‌ وایه‌ ده‌ستی نو‌قمی گوشت و خوینی به‌راز بو‌وبی.

بابه‌ت: یاریکردن به‌ کو‌تر

۳۷۶۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَظَرَ إِلَى إِنْسَانٍ يَتَّبِعُ طَائِرًا، فَقَالَ: «شَيْطَانٌ يَتَّبِعُ شَيْطَانًا»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۹۳۸.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۶۰، وأبو داود: ۴۹۳۹.

(۴) حسن.

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده گپرېته‌وه، پیغهمبه‌ری علیه السلام ته‌ماشای که‌سینکی کرد که به‌دوای بالنده‌یه که‌وه بوو، فهرمووی: شه‌یتانیک به‌دوای شه‌یتانیکي دیکه که‌وتوه.

۳۷۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم رَأَى رَجُلًا يَتَّبِعُ حَمَامَةً فَقَالَ: «شَيْطَانٌ يَتَّبِعُ شَيْطَانَةً»^(۱).

واته: نه‌بو هوږه‌پره رضی اللہ عنہ ده گپرېته‌وه، پیغهمبه‌ری علیه السلام پیاوونکی بینی به‌شوین کوتریکه‌وه بوو، بویه فهرمووی: شه‌یتانیک به‌دوای شه‌یتانیکي دیکه که‌وتوه.

۳۷۶۶- عَنْ عُمَانَ بْنِ عَفَانَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم رَأَى رَجُلًا وَرَاءَ حَمَامَةٍ فَقَالَ: «شَيْطَانٌ، يَتَّبِعُ شَيْطَانَةً»^(۲).

واته: عوسمانی کوری عه‌فان رضی اللہ عنہ ده گپرېته‌وه، پیغهمبه‌ری خوا علیه السلام پیاوونکی بینی به‌شوین کوتریکه‌وه بوو، بویه فهرمووی: شه‌یتانیک به‌دوای شه‌یتانیکي دیکه که‌وتوه.

۳۷۶۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم رَجُلًا يَتَّبِعُ حَمَامًا فَقَالَ: «شَيْطَانٌ يَتَّبِعُ شَيْطَانًا»^(۳).

واته: نه‌نسی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغهمبه‌ری خوا علیه السلام پیاوونکی بینی به‌شوین کوتریکه‌وه بوو، بویه فهرمووی: شه‌یتانیک به‌دوای شه‌یتانیکي دیکه که‌وتوه.

بابه‌ت: ناپه‌سندی ته‌نیا‌بوون

۳۷۶۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُكُمْ مَا فِي الْوَحْدَةِ، مَا سَارَ أَحَدٌ بِلَيْلٍ وَحْدَهُ»^(۴).

واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہما ده‌لی: پیغهمبه‌ری خوا علیه السلام فهرموویه‌تی: نه‌گر به‌کینکتان بزانون ته‌نیایی چونه‌و چی تیدایه، نه‌وه هرگیز هیچ که‌س شه‌وانه به‌ته‌نیا نه‌ده‌رویشته به‌ریگادا.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۹۴۰.

(۲) حسن لغیره.

(۳) حسن لغیره.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۹۹۸، والترمذي: ۱۶۷۳.

بابهت: کوزاندنوهی ناگر له کاتی نوستندا

۳۷۶۹- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا تَتْرَكُوا النَّارَ فِي بُيُوتِكُمْ حِينَ تَنَامُونَ»^(۱).

واته: سالم له باوكییهوه رضي الله عنه ده گپریتهوه، پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم فرموویه تی: کاتیک که ده خهون ناگر له ماله کاتان به جیمه هیلن (بیکوزیننهوه).

۳۷۷۰- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: اخْتَرَقَ بَيْتٌ بِالْمَدِينَةِ عَلَى أَهْلِهِ، فَحَدَّثَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِشَأْنِهِمْ، فَقَالَ: «إِنَّمَا هَذِهِ النَّارُ عَدُوٌّ لَكُمْ، فَإِذَا نِمْتُمْ فَأَطْفِئُوهَا عَنْكُمْ»^(۲).

واته: ئەبو موسا رضي الله عنه ده لی: له مه دینه مالیک به سهه خیزانی ماله که دا سووتا، جا نهوه یان بو پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم گپرایهوه، فرمووی: له راستییدا نهو ناگره دوژمنه بو تیوه، جا هه رکاتیک خهوتن نهوه ناگر له سهه خوتان بکوزیننهوه.

۳۷۷۱- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَنَهَانَا، فَأَمَرَنَا أَنْ نُطْفِئَ سِرَاجَنَا»^(۳).

واته: جابیر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم فرمانیسی پیده کردین و شتیسی لی قه ده غه ده کردین، جا فرمانی پیکردین که وا چراکانمان بکوزیننهوه (کاتی خهوتن).

بابهت: نههی کردن له مه نزلگرتن له سهه چهقی ریگا

۳۷۷۲- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا تَنْزِلُوا عَلَى جَوَادِّ الطَّرِيقِ، وَلَا تَقْضُوا عَلَيْهَا الْحَاجَاتِ»^(۴).

واته: جابیر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم فرموویه تی: له سهه چهقی جاده و ریگا و بانه کان بارگه مه گرن، وه سهه رئاویش له سهه ریگا کان مه که ن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۹۳، ومسلم: ۲۰۱۵، وأبو داود: ۵۲۴۶، والترمذي: ۱۸۱۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۹۴، ومسلم: ۲۰۱۶.

(۳) صحیح. انظر: البخاري: ۶۲۹۵ و ۶۲۹۶، ومسلم: ۲۰۱۲.

(۴) صحیح لغیره. انظر الحديث: ۳۲۹.

بابهت: سنی سوار له سر ولادیک

۳۷۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ تُلَقَّى بِنَا. قَالَ: فَتُلَقَّى بِي وَبِالْحَسَنِ، أَوْ بِالْحُسَيْنِ، قَالَ: فَحَمَلَ أَحَدَنَا بَيْنَ يَدَيْهِ، وَالْآخَرَ خَلْفَهُ، حَتَّى قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ»^(۱).

واته: عهبدو لای کوری جه عفر رضی اللہ عنہ ده لی: کاتیک پیغه مبهری خوا ﷺ له سه فه ریک ده هاته وه تیمه یان به پیشوازی ده برد به پیره وه، جا من و حه سه ن یان حوسه نیان به پیره وه برد، گوتی: یه کیکانی له پیش خوی داناو نه و تیریش له دواوه، هه تا گه یشتینه وه مه دینه.

بابهت: خولاوکردنی نامه

۳۷۷۴- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «تَرَبُّوا صُحُفَكُمْ أَنْجَحُ لَهَا، إِنَّ التُّرَابَ مُبَارَكٌ»^(۲).
واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: په راوو نامه کانتان خولاوی بکه ن سه رکه وتووتره بوی، چونکه گل موباره ک و به فه ره.

بابهت: به نهینی قسه کردنی دوو کهس جیا له کهسی سیه م

۳۷۷۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ صَاحِبِهِمَا، فَإِنَّ ذَلِكَ يَحْزُنُهُ»^(۳).

واته: عهبدو لای رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: هه رکاتیک بوون به سنی کهس، نه وه با دووانیان به بی هاوریکه یان سرکه و کورکه نه کهن، چونکه نه و کاره دلته نگي ده کات.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۴۲۸، وأبو داود: ۲۵۶۶.

(۲) منکر. أخرجه بنحوه. وانظر: الترمذي: ۲۷۱۳.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۹۰، ومسلم: ۲۱۸۴، وأبو داود: ۴۸۵۱، والترمذي: ۲۸۲۵.

۳۷۷۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الثَّلَاثِ»^(۱).

واته: ٲینو عومەر رضی اللہ عنہما ده لئ: ٲیغه مبهری خوا ﷺ نه هی کردوه که وا دوو که س به چرپه و نه ٲینی قسه بکه ن به ٲی که سی سیٲه م (واته: که سی سیٲه میس له وی ٲیت و، نه وانیش سرکه و کورکه بکه ن، نه وه ٲه سند نه).

بابه ت: هر که سیک تیری ٲیٲه

با سه ره نووکه تیژه که سی بگری، تا کو خه لک ٲاریزاو ٲی

۳۷۷۷- عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ: قُلْتُ لِعَمْرٍو بْنِ دِينَارٍ: سَمِعْتَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: مَرَّ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمْسِكْ بِنِصَالِهَا؟ قَالَ: نَعَمْ»^(۲).

واته: سو فیانی کوری عویینه ده لئ: به عه مری کوری دینارم رضی اللہ عنہ گوت: گوت له جابیری کوری عه بدوللا بووه ده لئ: ٲیاویک به تیره کانیه وه به مزگه وتدا تیٲه ری، بویه ٲیغه مبهری خوا ﷺ فه رموی: سه ری تیره کانت بگره؟ گوتی: به لئ.

۳۷۷۸- عَنْ أَبِي مُوسَى رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا مَرَّ أَحَدُكُمْ فِي مَسْجِدِنَا أَوْ فِي سُوقِنَا وَمَعَهُ نَبْلٌ، فَلْيَمْسِكْ عَلَى نِصَالِهَا بِكَفِّهِ، أَنْ تُصِيبَ أَحَدًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ بِشَيْءٍ، أَوْ فَلْيَقْبِضْ عَلَى نِصَالِهَا»^(۳).

واته: نه بو موسا رضی اللہ عنہ ده گیرٲته وه، ٲیغه مبهر ﷺ فه رموی ته تی: نه گه ره ٲه کیکتان به تیغ و تیره وه به مزگه وته کانماندا یان به بازاره کانماندا ٲه ت بوو، نه وه با سه ری تیژی تیره کان به ده ست بگری، نه بادا ٲه کیک له مسولمانان تووشی شتیک ٲیت، یان (فه رموی: با نوکی تیره کان بگری ت).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۸۸، ومسلم: ۲۱۸۳، وأبو داود: ۴۸۵۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۱، ومسلم: ۲۶۱۴، وأبو داود: ۲۵۸۶، والنسائي: ۷۱۸.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۷۵، ومسلم: ۲۶۱۵، وأبو داود: ۲۵۸۷.

بابهت: پاداشتی قورئان

۳۷۷۹- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الْمَاهِرُ بِالْقُرْآنِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَّةِ، وَالَّذِي يَفْرُوهُ يَتَتَعْتَعُ فِيهِ وَهُوَ عَلَيْهِ شَاقٌّ لَهُ أَجْرَانِ اثْنَانِ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرموویه تی: نه و که سه ی که شاره زایی باشی له قورئاندا هیه نه وه له گهل فریشته نریکه کان دایه، وه نه و که سه ش که ده یخوینی و زمانی ته تلله له سه ری قورسه، نه وه دوو جار پاداشت ده دریتته وه (جاریک هی خویندنه که و جاریک هی ماندوو بوونه که).

۳۷۸۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ إِذَا دَخَلَ الْجَنَّةَ أَقْرَأَ وَاصْعَدَ، فَيَقْرَأُ وَيَصْعَدُ بِكُلِّ آيَةٍ دَرَجَةً حَتَّى يَقْرَأَ آخِرَ شَيْءٍ مَعَهُ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرموویه تی: هه ركات قورئانخوین رویشته ناو به هه شته وه پی ده گوتريت: بخوینه و به سه ر پله کانی به هه شتدا سه ربکه وه، نه ویش قورئان ده خوینیت و له گهل هه ر ئایه تیک پله یه ک سه ر ده که وئ، هه تا کو کوتا ئایه ت که له به ریه تی ده یخوینی.

۳۷۸۱- عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «يَجِيءُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَالرَّجُلِ الشَّاحِبِ قَيْقُولٍ: أَنَا الَّذِي أَسْهَرْتُ لَيْلَكَ، وَأَظْمَأْتُ نَهَارَكَ»^(۳).

واته: ئینو بوره یده له باوکییه وه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرموویه تی: له رۆزی قیامه تدا قورئان له سه ر شیوه ی پیاویکی ماندوو دیت و به هاوه له قورئانخوینه که ی ده لی: من بووم که له دونیادا شه ونخونیم پیده کردی و، رۆزیش تینووم ده کردی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۹۳۷، ومسلم: ۷۹۸، وأبو داود: ۱۴۵۴، والترمذي: ۲۹۰۴.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) حسن الإسناد.

۳۷۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلِيفَاتٍ عِظَامِ سِمَانٍ؟» قُلْنَا: نَعَمْ، قَالَ: «فَثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَأُوهُنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلِيفَاتِ سِمَانٍ عِظَامٍ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لئى: بيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: تايا ههر به كيك له نيوه پي خوشه كاتيك ده گه پرتته وه ماله كهى خوى سى وشترى چاك و قه له وى ناوسى ده سكه وى؟ گوتمان: به لئى، فهرمووى: دهى سى ثايه ت كه به كيكتان له ناو نويزدا ده بخوتنى بوى باشته له سى وشترى قه له و و باشى ناوس.

۳۷۸۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَثَلُ الْقُرْآنِ مَثَلُ الْإِبِلِ الْمُعَقَّلَةِ، إِنْ تَعَاهَدَهَا صَاحِبُهَا بِعُقْلِهَا أَمْسَكَهَا عَلَيْهِ، وَإِنْ أَطْلَقَ عُقْلَهَا ذَهَبَتْ»^(۲).

واته: نينو عومهر رضي الله عنهما ده لئى: بيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: ونهى قورئان (بو كه سيك كه له بهرى كردوه) وه كو وشترىك وايه كه په تك (حه بل) سى پيوه بى، جا نه گهر خاوه نه كهى به و په تكه بيه ستيته وه نه وه ده توانى بيگرته وه، خو نه گهر بهرله لاي بكات نه وه ده روات (قورئانيش خاوه نه كهى ده بى زوو ده ورى بكاته وه ده نا له ببرى ده چيته وه).

۳۷۸۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «قَالَ اللَّهُ ﷻ: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي شَطْرَيْنِ، فَنِصْفُهَا لِي وَنِصْفُهَا لِعَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ» قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَفْرَأَوْا: يَقُولُ الْعَبْدُ: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ﴿١﴾ الْفَاتِحَةَ، فَيَقُولُ اللَّهُ ﷻ: حَمْدِي عَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَيَقُولُ: ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ﴿٢﴾ الْفَاتِحَةَ، فَيَقُولُ: أَتُنَى عَلَيَّ عَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، يَقُولُ: ﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ ﴿٣﴾، فَيَقُولُ اللَّهُ: مَجْدِي عَبْدِي فَهَذَا لِي، وَهَذِهِ الْآيَةُ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ يَقُولُ الْعَبْدُ: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ ﴿٤﴾ الْفَاتِحَةَ - يَعْنِي فَهَذِهِ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي - وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، وَأَخِرُ السُّورَةِ لِعَبْدِي، يَقُولُ الْعَبْدُ: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ ﴿٥﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٦﴾ الْفَاتِحَةَ، فَهَذَا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۸۰۲.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۰۳۱، ومسلم: ۷۸۹.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۳۹۵، وأبو داود: ۸۲۱، والترمذي: ۲۹۵۳، والنسائي: ۹۰۹.

واته: نه بو هوره‌یره ﷺ ده‌لی: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: خوی ﷺ
 فه‌رموو‌یه‌تی: نوژم له‌گه‌ل به‌نده‌که‌م کرده‌ته دوو به‌ش، نیوه‌ی بو من و نیوه‌شی بو
 به‌نده‌که‌م، وه‌ ئه‌وه‌ی به‌نده‌که‌شم داوای بکات پیی ده‌به‌خشم، گوتی: پیغه‌مبه‌ری خوا
 ﷺ فه‌رموو‌ی: بخویننه‌وه (یان گوئیگرن و تییگهن)، کاتیک به‌نده‌ده‌لی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ
 رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۲﴾ الفاتحه، خوی ﷺ ده‌فه‌رموو‌یت: به‌نده‌که‌م سوپاس و ستایشی
 کردم و ئه‌وه‌ی به‌نده‌که‌م داوای بکات پیی ده‌به‌خشم، جا که ده‌لی: ﴿الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 ﴿۲﴾ الفاتحه، خوا ده‌فه‌رموو‌ی: به‌نده‌که‌م ستایشی کردم و ئه‌وه‌ی به‌نده‌که‌م داوای
 بکات پیی ده‌به‌خشم، که ده‌لی: ﴿مَلِکِ یَوْمِ الدِّیْنِ ﴿۱﴾ الفاتحه، ئه‌وه‌ خوا ده‌فه‌رموو‌ی:
 به‌نده‌که‌م به‌شکوو مه‌زنی ناوی هینام، جا ئه‌وه‌یان بو منه، وه‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ش له‌نیوانی
 من و به‌نده‌که‌م دایه‌به‌نیوه، به‌نده‌ده‌لی: ﴿إِیَّاكَ نَعْبُدُ وَإِیَّاكَ نَسْتَعِیْبُ ﴿۵﴾ الفاتحه،
 واته: ئه‌وه‌یان له‌نیوان من و به‌نده‌که‌م دایه، وه‌ ئه‌وه‌ی به‌نده‌که‌م داوای بکات پیی
 ده‌به‌خشم، وه‌ کو‌تایی سووره‌ته‌که‌ بو به‌نده‌که‌مه، به‌نده‌ده‌لی: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ
 ﴿۱﴾ صِرَاطَ الَّذِیْنَ أُنْعِمْتَ عَلَیْهِمْ غَیْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَیْهِمْ وَلَا الضَّالِّیْنَ ﴿۷﴾ الفاتحه، ئه‌وه‌یان بو
 به‌نده‌که‌مه و ئه‌وه‌ی به‌نده‌که‌م داوای بکات پیی ده‌به‌خشم.

۳۷۸۵- عَنْ أَبِي سَعِيدِ بْنِ الْمَعْلَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أَعْلَمُكَ أَعْظَمَ سُورَةٍ فِي
 الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ أُخْرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ؟» قَالَ: فَذَهَبَ النَّبِيُّ ﷺ لِيَخْرُجَ، فَأَذْكَرْتُهُ، فَقَالَ: ﴿الْحَمْدُ
 لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۲﴾، وَهِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي، وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيَتْهُ»^(۱).

واته: نه بو سه‌عیدی کوری موعه‌للا ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیی فه‌رموم: ئایا
 گه‌وره‌ترین سووره‌تی قورئانت فیربکه‌م پیش ئه‌وه‌ی له‌مزگه‌وت ده‌ربچم؟ گوتی:
 جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ رویشته‌ده‌ربچی له‌مزگه‌وت، منیش به‌یادم خسته‌وه، ئه‌ویش
 فه‌رموو‌ی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۲﴾، (واته: سووره‌تی: «الفاتحه»)، ئه‌و
 سووره‌ته‌حه‌وت ئایه‌تی دووباره‌بووه‌یه (له‌ناو نوژدا)، وه‌ ته‌واوی قورئانی گه‌وره
 به‌رزه‌که‌ من هیناومه (واته: هه‌موو مانای قورئانی به‌کورتی و پوختی تیدایه).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۴۷۴، وأبو داود: ۱۴۵۸، والنسائي: ۹۱۳.

۳۷۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ سُورَةَ فِي الْقُرْآنِ ثَلَاثُونَ آيَةً شَفَعَتْ لِصَاحِبِهَا حَتَّى غُفِرَ لَهُ: ﴿تَبَرَّكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ﴾ (۱)»^(۱).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده گپړيته وه، پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم فرموويه تي: سووره تيك له قورئاندا هه يه كه سى نايه ته ده بيته تكاكار بو خاوه نه كه ي هه تا لتي ده بوردرت (نه ويش بريته له سووره تي: «الملك») ﴿تَبَرَّكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ﴾ (۱)».

۳۷۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) ﴿تَعْدِلُ ثَلَاثُ الْقُرْآنِ»^(۲).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده لني: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرموويه تي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) ﴿سووره تي: الإخلاص﴾ به رانبه ره به سنيه كي قورئان.

۳۷۸۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) ﴿تَعْدِلُ ثَلَاثُ الْقُرْآنِ»^(۳).

واته: نه نه سى كوري ماليك رضي الله عنه ده لني: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرموويه تي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) ﴿سووره تي: الإخلاص﴾ به رانبه ره به سنيه كي قورئان.

۳۷۸۹- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «اللَّهُ أَحَدٌ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ تَعْدِلُ ثَلَاثُ الْقُرْآنِ»^(۴).

واته: نه بو مه سعودی نه نصاری رضي الله عنه ده لني: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرموويه تي: «اللَّهُ أَحَدٌ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ» (سووره تي: الإخلاص) به رانبه ره به سنيه كي قورئان.

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۴۰۰، والترمذي: ۲۸۹۱.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۲۸۹۹.

(۳) صحيح.

(۴) صحيح.

بابهت: گهوره يى زيكر كردن

۳۷۹۰- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «أَلَا أُتْبِتُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَرْضَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ، وَأَرْفَعَهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ، وَخَيْرٍ لَكُمْ مِنْ إِعْطَاءِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ، وَمِنْ أَنْ تَلْقُوا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ، وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ؟» قَالُوا: وَمَا ذَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «ذِكْرُ اللَّهِ» وَقَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ رضي الله عنه: «مَا عَمَلٌ أَمْرُؤٌ يَعْمَلُ أَنْجَى لَهُ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ»^(۱).

واته: نه بو دهرداء رضي الله عنه ده گيرپته وه، پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: نايا باشتري ني كرده وه كانتان پي بليم، كه زياتر له هه موويان جيگاي ره زامه ندى خواي خاوه ن و پهروه ردگارتانه وهوي بهر زترين پله تانه وه له به خشيني زيرو زيو بوتان باشته ره، باشته بوتان له وه ي كه به دوژمنتان بگهن و له گهر دنيان بدن و له گهر دنتان بدن؟ گوتيان: نه ي پيغه مبه ري خوا صلى الله عليه وسلم جا نه وه چييه (ناوا پاداشتي هه يه)؟ فهرمووي: يادي خوا، وه موعازي كوري جه بهل صلى الله عليه وسلم گوتي: هيچ كرده وه يه كي مرؤف بو نه جات بوون له سزاي خواي صلى الله عليه وسلم ناگاته يادي خوا.

۳۷۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَأَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنهما، يَشْهَدَانِ بِهِ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلِسًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ فِيهِ إِلَّا حَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَتَغَشَّتْهُمُ الرَّحْمَةُ، وَتَنَزَّلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ»^(۲).

واته: نه بو هوره يره وه نه بو سه عيد رضي الله عنهما ده گيرنه وه، شاهيدي دده دن كه پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: بيگومان ههر كورو مه جليسيك كه داده نيشن و يادي خواي تي دا ده كه ن نه وه فريشته كان ده وريان دده دن و ره حمه ت و ميهره باني خوا دا يانده پوشي و نارامي و دلنه وايي داده به زيته سه ريان، وه خوا له لاي نه وانه ي كه له لاي زاتي خوان باسيان ده كات.

۳۷۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: أَنَا مَعَ عَبْدِي إِذَا هُوَ ذَكَرَنِي وَتَحَرَّكَتْ بِي شَفَاتَاهُ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۳۳۷۷.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۷۰۰، والترمذي: ۳۳۷۸.

(۳) صحيح.

واته: نه بو هوره پره علیه السلام ده گپریته وه، پیغه مبه علیه السلام فهرموویه تی: خوی علیه السلام ده فهرمووی: من له گهل بهنده که ی خوّم کاتیک نه و یادم ده کات و ده می به یادی منه وه ده جولینی.

۳۷۹۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ رضی الله عنه، أَنَّ أَعْرَابِيًّا قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم: إِنَّ شَرَائِعَ الْإِسْلَامِ قَدْ كَثُرَتْ عَلَيَّ، فَأَنْبِئْنِي مِنْهَا بِشَيْءٍ أَتَشَبَّثُ بِهِ قَالَ: «لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری بوسر رضی الله عنه ده گپریته وه، ده شته کیه ک به پیغه مبهری خوی صلی الله علیه و آله و سلم گوت: به راستی دروشم و شیعاره کانی نیسلام له سهر من زور بوون، جا نه گهر شتیکم پی بفرمووی که دهستی پیوه بگرم به بهره وومی، فهرمووی: با همیشه زمانت پاراو بیت به یادی خوی صلی الله علیه و آله و سلم.

بابهت: گهوه یی "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ"

۳۷۹۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَأَبِي سَعِيدٍ رضی الله عنهما، أَنَّهُمَا شَهِدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم قَالَ: «إِذَا قَالَ الْعَبْدُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، قَالَ يَقُولُ اللَّهُ صلی الله علیه و آله و سلم: صَدَقَ عَبْدِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَأَنَا أَكْبَرُ، وَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، قَالَ: صَدَقَ عَبْدِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِي، وَإِذَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، قَالَ: صَدَقَ عَبْدِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَلَا شَرِيكَ لِي، وَإِذَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، قَالَ: صَدَقَ عَبْدِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، لِي الْمُلْكُ، وَلِي الْحَمْدُ، وَإِذَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، قَالَ: صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِي» قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: ثُمَّ قَالَ الْأَعْرُ شَيْئًا لَمْ أَفْهَمْهُ، قَالَ: فَقُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ: مَا قَالَ؟ فَقَالَ: «مَنْ رُزِقَهُنَّ عِنْدَ مَوْتِهِ لَمْ تَمَسَّهُ النَّارُ»^(۲).

واته: له نه بو هوره پره و نه بو سه عیده وه صلی الله علیه و آله و سلم ده گپرنه وه که شاهیدیان داوه پیغه مبهری خوی صلی الله علیه و آله و سلم فهرموویه تی: هر کاتیک بهنده ده لی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ»، فهرمووی: خوی صلی الله علیه و آله و سلم ده فهرمووی: بهنده کهم راستی گوت، هیچ په رستراوینکی به هق نیه جگه له من وه من گه وره ترینم، وه کاتیک بهنده ده لی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ»، ده فهرمووی: بهنده کهم راستی گوت، هیچ په رستراوینکی به هق نیه جگه له من، من تاک و ته نیام، وه که گوتی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ»، ده فهرموویت: بهنده کهم راستی کرد، هیچ

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۳۷۵.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۴۳۰.

په رستراونکی به ههق نیه جگه له من و من هیچ هاو به شینکم نیه، وه کاتیک گوتی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ»، ده فهرموی: به نده کهم راستی کرد، هیچ په رستراونکی به ههق نیه جگه له من و همموو دهسه لات و سوپاس و ستایش ته نها بو منه، وه کاتیک گوتی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ»، ده فهرموی: به نده کهم راستی کرد، هیچ په رستراونکی به ههق نیه جگه له من و هیچ نالوگورنیک و هیزنیک نیه جگه له وهی که من هه مه. نه بو نیسحاق گوتی: پاشان نه غه پر شتیکی گوت تیی نه گه یشتم، به نه بو جه عفرم گوت: چی گوت؟ نه ویش گوتی: هه ر که سیک له کاتی مردندا نه وه بلیت نه وه ناچیته ناو ناگره وه.

۳۷۹۵- عَنْ سُعْدَى الْمُرِّيَّةِ رضي الله عنه قَالَتْ: مَرَّ عُمَرُ بِطَلْحَةَ بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: مَا لَكَ كَيْبِيًّا؟ أَسَاءَتْكَ إِمْرَةٌ ابْنِ عَمِّكَ؟ قَالَ: لَا، وَلَكِنْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنِّي لَأَعْلَمُ كَلِمَةً لَا يَقُولُهَا أَحَدٌ عِنْدَ مَوْتِهِ إِلَّا كَانَتْ نُورًا لِحَيَاتِهِ، وَإِنْ جَسَدَهُ وَرُوحَهُ لَيَجِدَانِ لَهَا رُوحًا عِنْدَ الْمَوْتِ». فَلَمْ أَسْأَلْهُ حَتَّى تُوْفِّي، قَالَ: أَنَا أَعْلَمُهَا، هِيَ الَّتِي أَرَادَ عَمَّهُ عَلَيْهَا، وَلَوْ عَلِمَ أَنَّ شَيْئًا أَنْجَى لَهُ مِنْهَا، لَأَمَرَهُ»^(۱).

واته: سوعدای مورییه رضي الله عنه ده لی: له داوی وه فاتی پیغه مبهری خوا رضي الله عنه عومهر به لای ته لحه دا تیپه ری و پنی گوت: بو وا غه مبارو غه مگینی؟ نایا سه رکر دایه تی و نه میرایه تی کوره مامه که ت نارچه تی کردووی؟ گوتی: نه خیر، به لام گویم له پیغه مبهری خوا رضي الله عنه بوو ده یفه رموو: له راستیدا وشه یه ک ده زانم که نه گهر که سیک له سه ره مه رگدا بیلی، نه وه بیگومان ده بیته پرووناکی بو په راوه کانی، وهه بیگومان جهسته و گیانی به و وشه خو شی و نارامی ههست یخ ده کهن له کاتی مردنیدا. جا من پرسیارم له پیغه مبهری خوا رضي الله عنه نه کرد تاکو وه فاتی کرد، عومهر گوتی: من ده زانم چیه، نه وه نه و وشه یه بوو که پیغه مبهری رضي الله عنه له مامی خو ی داوی ده کرد (که بریتیه له: «لا اله الا الله») خو نه گهر باشتی شک ببردبایه نه وه به نه و شته فهرمانی پیده کرد.

۳۷۹۶- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ نَفْسٍ مَمُوتٌ تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَرْجِعُ ذَلِكَ إِلَى قَلْبِ مُوقِنٍ إِلَّا عَفَرَ اللَّهُ لَهَا»^(۲).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

واته: موعازی کوری جه بهل ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هیچ که سئیک نیه که بمریت و شاهیدی بدات که هیچ په رستراوئیکی به ههق نیه جگه له زاتی الله، وه شاهیدی بدات که من پیغه مبهری خوا ﷺ، وه نه وهش له دلئیکی پر له یه قینه وه بلئی، حه تمنن خوا لئی خوش ده بیئت.

۳۷۹۷- عَنْ أُمِّ هَانِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا يَسْبِقُهَا عَمَلٌ وَلَا تَتْرُكُ دَنْبًا»^(۱).

واته: نومو هانیئ ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: وشه ی «لا اله الا الله» هیچ کرده وه یه کی ناگاتی و هیچ تاوانتیکیش ناهیلئی.

۳۷۹۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَالَ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، كَانَ لَهُ عَدْلٌ عَشْرٍ رِقَابٍ، وَكُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِي عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكُنَّ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ، سَائِرَ يَوْمِهِ إِلَى اللَّيْلِ، وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلِ مِمَّا أَتَى بِهِ، إِلَّا مَنْ قَالَ أَكْثَرَ»^(۲).

واته: نه بو هورپه ره ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ر که سئیک له رۆژیکدا سه د جار بلئی: «لا اله الا الله و خده لا شریک له، له المُلک و له الحمد و هو علی کُل شیء قَدیر»، نه وه بوی بهرانبه ر ده کری به نازاد کردنی ده کویله، وه سه د چاکه ی بۆ ده نوسری، وه سه د خراپه ی لی ده سپرد رته وه، وه بوی ده بیته هوی پاراستن له شهیتان ته واوی نه و رۆژه تا کو شهو، وه هیچ که سئیک ناتوانی له نه و چاکتر به ده ست بئینی، مه گه ر که سئیک له نه و زیاتر نه و زیکری کرد بی.

۳۷۹۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ قَالَ فِي دُبُرِ صَلَاةِ الْعَدَاةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، كَانَ كَعَتَاقِ رَقَبَةٍ مِنْ وَدِدِ إِسْمَاعِيلَ»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۲۹۳، ومسلم: ۲۶۹۱، والترمذي: ۲۴۶۸.

(۳) ضعيف.

واته: ئەبو سەعید رضی اللہ عنہ دە گێڕیتەو، پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: هەر کەسێک لە دواى نوێزى بەیانى گوتى: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ يَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»، ئەو پاداشتە کەى وە کو ئەو وایە کە کۆیلە یە کى لە ئەو هی ئیسماعیل ئازاد کردبى.

بابەت: گەورەیی سوپاسگوزاری

۳۸۰۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ الْحَمْدُ لِلَّهِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عەبدوللا رضی اللہ عنہ دە گێڕیتەو، دە لى: گوتم لە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو دەیفەرموو: باشترین زیكرو یادی خوا بریتیه له: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، وە باشترین دوعا بریتیه له: «الْحَمْدُ لِلَّهِ».

۳۸۰۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم حَدَّثَهُمْ: «أَنَّ عَبْدًا مِنْ عِبَادِ اللَّهِ قَالَ: يَا رَبِّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ وَعَظِيمِ سُلْطَانِكَ، فَعَضَلْتَ بِالْمَلَائِكِينَ، فَلَمْ يَذَرِيَا كَيْفَ يَكْتُبَانِهَا، فَصَعِدَا إِلَى السَّمَاءِ، وَقَالَا: يَا رَبَّنَا، إِنَّ عَبْدَكَ قَدْ قَالَ مَقَالَةً لَا نَذَرِي كَيْفَ نَكْتُبُهَا، قَالَ اللَّهُ صلی اللہ علیہ وسلم: وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا قَالَ عَبْدُهُ: مَاذَا قَالَ عَبْدِي؟ قَالَا: يَا رَبِّ إِنَّهُ قَالَ: يَا رَبِّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ وَعَظِيمِ سُلْطَانِكَ، فَقَالَ اللَّهُ صلی اللہ علیہ وسلم لَهُمَا: «اَكْتُبَاهَا كَمَا قَالَ عَبْدِي، حَتَّى يَلْقَانِي فَأَجْرِيَهُ بِهَا»^(۲).

واته: عەبدوللاى کوری عومەر رضی اللہ عنہما دە گێڕیتەو، پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بۆی گێراونەو، کە بەندە یە ک لە بەندە کانی خوا گوتوویەتی: «يَا رَبِّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ وَعَظِيمِ سُلْطَانِكَ»، واته: ئەى پەرورەدگار سوپاس و ستایش بۆ تۆ بەو جۆرەى کە شایەنى گەورەیی تۆیەو شایەنى گەورەیی و زۆری دەسەلاتی تۆیە، ئنجائەو دوو فریشتە یەى کە کردەو، کان دەنوسن لەسەر یان قورس بوو نەیان دەزانى چۆن و چی بنوسن، بۆیە بەرزبوونەو بۆ ئاسمان و گوتیان: ئەى پەرورەدگاری ئیمە لەراستیدا

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۳۸۳.

(۲) ضعيف.

به‌نده‌یه‌کت شتیکی گوتوو که نازانین چونی بنوسین، خوی ﷺ که زاناره به‌وه‌ی که به‌نده‌که‌ی چی گوتوو فه‌رمووی: به‌نده‌که‌م چی گوتوو؟ گوتیان: نه‌ی په‌روه‌ردگارا له‌راستیدا نه‌و گوتی: «يَا رَبُّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ وَلِعَظِيمِ سُلْطَانِكَ»، ئنجا خوی ﷺ به‌ فریشته‌کانی فه‌رموو: به‌و جوړه‌ی بنوسن که به‌نده‌که‌م گوتویه‌تی، هه‌تا‌کو ده‌گاته‌وه به‌ خوّم و هه‌ر خوّم پاداشتی ده‌ده‌مه‌وه.

۳۸۰۲- عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ وَاثِلٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ رَجُلٌ: الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، فَلَمَّا صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ قَالَ: «مَنْ ذَا الَّذِي قَالَ هَذَا؟» قَالَ الرَّجُلُ: أَنَا وَمَا أَرَدْتُ إِلَّا الْخَيْرَ، فَقَالَ: «لَقَدْ فَتَحَتْ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ، فَمَا نَهْنَهَهَا شَيْءٌ دُونَ الْعَرْشِ»^(۱).

واته: عه‌بدولجه‌باری کوری وائیل له‌ باوکیه‌وه ﷺ ده‌گیریته‌وه، ده‌لی: له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا ﷺ نو‌یزم کرد، جا پیاو‌نک گوتی: «الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ»، جا کاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ نو‌یز بۆوه فه‌رمووی: کی بوو ئه‌مه‌ی گوت؟ نه‌و پیاوه‌ش گوتی: من بووم و ته‌نها مه‌به‌ستم خپرو چاکه‌ بوو، بۆیه فه‌رمووی: له‌راستیدا هه‌موو ده‌رگای ناسانه‌کان بۆ نه‌و زیکره‌ کرانه‌وه‌و هیچ شتیکی نه‌بوو به‌ به‌ر به‌ست و پ‌نگر تا‌کو گه‌یشته‌ عه‌رش.

۳۸۰۳- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا رَأَى مَا يُحِبُّ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ»، وَإِذَا رَأَى مَا يَكْرَهُ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ»^(۲).

واته: عایشه ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ که شتیکی ده‌بینی و خوشحالی ده‌کرد ده‌یفه‌رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ»، واته: سوپاس بۆ نه‌و خوایه‌ی که به‌هوی نازو نیعمه‌ته‌کانی نه‌و هه‌موو کرده‌وه چاکه‌کان ته‌واوو کامل‌ ده‌بن، خو ئه‌گه‌ر شتیکی بینیا که پنی ناخو‌ش بوایه ده‌یفه‌رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ»، واته: سوپاس بۆ خوا له‌سه‌ر هه‌موو بارو زروفینک.

(۱) حسن لغیره.

(۲) حسن بشواهد.

۳۸۰۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ يَقُولُ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ، رَبُّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ حَالِ أَهْلِ النَّارِ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم ده یه رموو: سو پاس و ستایش بو خوا له هه موو حال و بار نکدا، په روه ردگارا په نا ده گرم به تو له بارود و خوی خه لکی دوزه خ. ۳۸۰۵- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، إِلَّا كَانَ الَّذِي أُعْطِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أَخَذَ»^(۲).

واته: نه نه س رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموو یه تی: هه ر به نده یه ک خوا نازو نیعمه تی یی بیه خشیت و نه ویش بلیت: «الْحَمْدُ لِلَّهِ»، نه وه بیگومان خوا نه وه ی که یی به خشیه باشته له وه ی که وا وه ریگرتوه.

بابه ت: گه وره یی ته سبحات

۳۸۰۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ»^(۳).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموو یه تی: دوو وشه هه یه که له سه ر زمان ناسانن و له ته رازوودا گرانن و له لای خوا خوشه و بست و قه در گرانن: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ»، «سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ».

۳۸۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِهِ وَهُوَ يَغْرَسُ غَرْسًا، فَقَالَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، مَا الَّذِي تَغْرَسُ؟» قُلْتُ: غِرَاسًا لِي، قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى غِرَاسٍ خَيْرٍ لَكَ مِنْ هَذَا؟» قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «قُلْ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، يُغْرَسُ لَكَ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ شَجْرَةٌ فِي الْجَنَّةِ»^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) حسن.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۰۶، ومسلم: ۲۶۹۴، والترمذي: ۳۴۶۷.

(۴) حسن.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گپرتته وه، جار نيكيان پيغه مبهري خوا ﷺ به لايدا تيده پهرت له کاتيکدا که نه مامیک ده چينيت، بويه ده فهرموويت: نه ی نه بو هوره پره نه وه چی ده چيني؟ (ده لي:) گوتم: دارنکه بو خوم ده چينيم، فهرمووی: نایا شتيکت پي بلیم که چاندنی له و چاندنه ی تو چاکتر بی؟ گوتی: به لي پيم بلی نه ی پيغه مبهري خوا ﷺ، فهرمووی: بلی: «سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ»، بو ههر به کيک له وانه له به هه شتدا دارنکت بو ده چينريت.

۳۸۰۸- عَنْ جُوَيْرِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَرَّ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ صَلَّى الْعَدَاةَ، - أَوْ بَعْدَ مَا صَلَّى الْعَدَاةَ - وَهِيَ تَذْكُرُ اللَّهَ، فَرَجَعَ حِينَ ارْتَفَعَ النَّهَارُ - أَوْ قَالَ: انْتَصَفَ - وَهِيَ كَذَلِكَ، فَقَالَ: «لَقَدْ قُلْتُ مِنْذُ فُئْتُ عَنْكَ: أَرْبَعٌ كَلِمَاتٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَهِيَ أَكْثَرُ وَأَرْجَحُ - أَوْ أَوْزَنُ - مِمَّا قُلْتِ: سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ رِضًا نَفْسِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ زِينَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ»^(۱).

واته: جوهر پره ﷺ ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ له کاتي نويزی به يانيدا يان له دوای نه وه ی نويزی به يانی کردوه به لايدا تيبه پره وه، له وکاته شدا جوهر پره زيکرو يادی خوی کردوه، جا پيغه مبهري خوا ﷺ کاتي پوژ به رزبوته وه يان کاتي پيشنويه پو نيويه ی بووه نه وه ههر خهريکی زيکر کردن و يادی خوا بووه، بويه پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمووی: له وکاته وه ی که من له لای تو هه ستام سی جار چوار وشه م گوتوه که نه و وشانه زورترو باشتر يان به سهنگ و قورستن له وه ی تو گوتوه (له وکاته وه)، (وشه کان بریتين له:) «سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ رِضًا نَفْسِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ زِينَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ»، واته: پاک و بينگه ردي بو خوا به نه ندازه ی دروستکراوه کانی و تاکو خوی پازی ده بی و به قورسای عه رشه که ی و به نه ندازه ی وشه کانی.

۳۸۰۹- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِمَّا تَذْكُرُونَ مِنْ جَلَالِ اللَّهِ التَّسْبِيحَ، وَالتَّهْلِيلَ، وَالتَّحْمِيدَ يَنْعَطِفْنَ حَوْلَ الْعَرْشِ، لَهُنَّ دَوِيٌّ كَدَوِي النَّخْلِ، تَذْكُرُ بِصَاحِبِهَا، أَمَّا يُحِبُّ أَحَدَكُمْ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَوْ لَا يَزَالَ لَهُ مَنْ يُذَكِّرُ بِهِ؟»^(۲).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۷۲۶، وأبو داود: ۱۵۰۳، والترمذي: ۳۵۵۵، والنسائي: ۱۳۵۲.

(۲) صحيح.

واته: نوعمانی کوری به شیر ﷺ ده لی: پیغمبرہری خوا ﷺ فہرموویہ تی: بیگومان
 ٹوہی کہ لہ گہورہیی و دہسہ لاتی خوا یادی پیج دہ کہن «سبحان اللہ» و «لا الہ الا اللہ»
 و «الحمد لله» یہ، لہ دہوری عہرش دہسورینہوہو دہنگیکیان لی دیت وہ کو دہنگی
 (گیزہ گیزی) ہنگ کہ باسی خاوہ نہ کانیان دہ کہن لہوی، جا نایا ہر یہ کیک لہ
 تیوہ حہزناکات کہ لہو دہنگ و سہدایہی ہہ بیت یان بہردہوام ٹوہ دہنگی ہہ بیت
 کہ باسی بکہن؟!

۳۸۱۰- عَنْ أُمِّ هَانِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: أَتَيْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ
 فَإِنِّي قَدْ كَبِرْتُ وَصَعَفْتُ وَبَدَنْتُ، فَقَالَ: «كَبِّرِي اللَّهَ مِائَةَ مَرَّةٍ، وَاحْمَدِي اللَّهَ مِائَةَ مَرَّةٍ، وَسَبِّحِي
 اللَّهَ مِائَةَ مَرَّةٍ حَيْرٌ مِنْ مِائَةِ فَرَسٍ مُنْجَمٍ مُسْرَجٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَحَيْرٌ مِنْ مِائَةِ بَدَنَةٍ، وَحَيْرٌ مِنْ
 مِائَةِ رَقَبَةٍ»^(۱).

واته: ٹومو ہانیئہ ﷺ ده لی: ہاتم بو خزمہت پیغمبرہری خوا ﷺ جا گوتم: ٹہی
 پیغمبرہری خوا ﷺ کردہوہیہ کم نشان بدہو فیرم بکہ، لہراستیدا ہم بہتہمہندا چووم
 و بیہیزو بیتاقہت بووم و قہ لہویش بووم، ٹہویش فہرمووی: سہد جار «اللہ اکبر» بلی و
 سہد جار «الحمد لله» بلی و سہد جار «سبحان اللہ» بلی، ٹہوہ لہ سہد ٹہسبی لغاوکراوی
 زین کراوو ٹامادہ لہ پینا و خوادا باشترہ، وہ باشترہ لہ سہد و شترہ باشترہ لہ سہد بہندہ.
 ۳۸۱۱- عَنْ سَمْرَةَ بِنْتِ جُنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «أَرْبَعٌ أَفْضَلُ الْكَلَامِ لَا يَضُرُّكَ بِأَيُّهِنَّ بَدَأَتْ:
 سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ»^(۲).

واته: سہمورہی کوری جوندہب ﷺ دہ گپرتہوہ، پیغمبرہری خوا ﷺ فہرموویہ تی: چوار
 وشہ گہورہترین، جا بہ کامیان دہست پیج بکہی زہرہری نیہ: «سبحان اللہ، والحمد
 لله، ولا الہ الا اللہ، واللہ اکبر».

۳۸۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ مِائَةَ مَرَّةٍ،
 غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ، وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ»^(۳).

(۱) حس.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۰۵، ومسلم: ۲۶۹۱، وأبو داود: ۵۰۹۱، والترمذي: ۳۴۶۶ و ۳۴۶۸ و ۳۴۶۹.

واته: ثبو هویره پره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ره که سیک سه د جار بلیت: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ»، نه وه له گونا هه کانی ده بوردریت نه گهر به نه ندازه ی که فی ده ریاش بن.

۳۸۱۳- عَنْ أَبِي الدُّدَاءِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَلَيْكَ بِسُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ فَإِنَّهَا يَعْطِي يَخْطُطُنَ الْخَطَايَا، كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا»^(۱).

واته: ثبو ده پرداء ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ پیمی فهرموو: ناگادارو پابه ندی گوتنی: «سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ» به، چونکه نه وانه تاوانه کان هه لده وه رتنن وه کو چوون گه لا له دار هه لده وه ریت.

بابهت: داوا ی لیخوش بوون کردن

۳۸۱۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما قَالَ: قَالَ: إِنْ كُنَّا لَنَعُدُّ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْمَجْلِسِ يَقُولُ: «رَبِّ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ»، مِائَةً مَرَّةً^(۲).

واته: ئینوو عومهر رضی الله عنهما ده لی: ئیمه له مه جلیس و کو ری پیغه مبهری خوا داوا ﷺ حیسابمان ده کرد که سه د جار ده یفه رموو: «رَبِّ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ».

۳۸۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ مِائَةً مَرَّةً»^(۳).

واته: ثبو هویره پره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: من له پوژن کدا سه د جار داوا ی لیخوش بوون له خوا ده که م و توبه ده که م.

۳۸۱۶- عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً»^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۵۱۶، والترمذي: ۳۴۳۴.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي بإثر: ۳۲۵۹.

(۴) صحیح.

واته: سه عیدی کوری نه بو بوردهی کوری نه بو موسا له باوکییه وه له باپیره وه ﷺ ده گیریته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: من له رۆژنکدا هفتا جار داوای لی خو شبوون له خوا ده کهم و توبه ده کهم.

۳۸۱۷- عَنْ حُدَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ فِي لِسَانِي ذَرْبٌ عَلَى أَهْلِي، وَكَانَ لَا يَعْدُوهُمْ إِلَّا غَيْرِهِمْ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «أَيْنَ أَنْتَ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ، تَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً»^(۱).

واته: حوزه یفه ﷺ ده لی: زمانم له سهر خانه واده کهم توند بوو (ستی خهراپم پی ده گوتن) وه جگه له خانه واده که ی له گه ل که سیتر وانه بوو، جا نه وه م بو پیغه مبهر ﷺ گیرایه وه فهرمووی: داوای لی خو شبوون و تو له کوین؟ له رۆژنکدا هفتا جار داوای لی خو شبوون له خوا ده که ی.

۳۸۱۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «طُوبَى لِمَنْ وَجَدَ فِي صَحِيفَتِهِ اسْتِغْفَارًا كَثِيرًا»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری بوسر ﷺ ده گیریته وه، ده لی: پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: خوش به حالی نه و که سه ی که په راوی کرده وه کانی داوای لی خو شبوونی زوری تیدا یه.

۳۸۱۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَزِمَ الْإِسْتِغْفَارَ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرْجًا، وَمِنْ كُلِّ ضِيقٍ مَخْرَجًا، وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری عه بیاس ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک پابه ندی داوای لی خو شبوون بیت، نه وه خوا له هه موو غه م و ناره حه تیه ک رزگاری ده کات، وه له هه موو ته نگانه یه ک رینگای ده رچوونی بو ده کاته وه، وه رزق و رۆزی پیده دات له شوینی که وه که مرو فیه که خو ی پی نازانیت و حیسابی بو نه کردوه.

۳۸۲۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبْشَرُوا، وَإِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا»^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح.

(۳) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۵۱۸.

(۴) ضعیف.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپرتتهوه، پیغه مبهري رضی اللہ عنہ ده یفه رموو: خواجه له وانه بم که کاتیک چاکه یه ک ده کهن خوشحال ده بن و کاتیک خهراپه یه ک ده کهن داوای لیبورردن ده کهن.

بابه ت: گهوره یی کرده وه

۳۸۲۱- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَأَزِيدُ، وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ مِثْلُهَا أَوْ أَغْفِرُ، وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْرًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعًا، وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي ذِرَاعًا، تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا، وَمَنْ أَتَانِي مَشِيًّا، أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً، وَمَنْ لَقِينِي بِقَرَابِ الْأَرْضِ حَاطِيَةً نَمَّ لَا يُشْرِكُ بِي شَيْئًا، لَقِينتُهُ مِثْلَهَا مَغْفِرَةً»^(۱).

واته: نه بو زهر رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهري خوا ﷺ فرموویه تی: خوای بهرزو به ده سه لات ده فرموویت: ههر که سیک چاکه یه ک بکات نه وه به ده به راهر پاداشت ده دریتته وه، وه بوشی زیاتر ده کهم، وه ههر که سیک خهراپه یه ک بکات، نه وه جهزای تاوان به قه ده ر یه ک تاوانه که یه، یان لئی خوش ده بم، وه ههر که سیک بستیک له من نزدیک بیتته وه نه وه من بالیک لئی نزدیک ده بمه وه، وه ههر که س بالیک له من نزدیک بیتته وه من دوو بال لئی نزدیک ده بمه وه، وه ههر که س به پیرو بیت بولام من خیرا ده روم به ده میه وه، وه ههر که سیک به نزدیکی پری زهوی به تاوانه وه بگه ریتته وه بولام پاشان هیچ هاوبه شیکم بو دانه ن نه وه من به و نه ندازه یه به لیخوشبوونه وه بیی ده گم.

۳۸۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَقُولُ اللَّهُ سُبحَانَهُ: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ حِينَ يَدْكُرُنِي، فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ، ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَأٍ، ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ أَقْرَبَ إِلَيَّ شِبْرًا، أَقْرَبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِنْ أَتَانِي مَشِيًّا أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهري خوا ﷺ فرموویه تی: خوای پاک و بیگه رد ده فرموویت: من به نه ندازه ی گومانی به نده کهم له گه ل به نده کهم، وه من له گه ل نه ودام کاتیک یادم ده کات، جا نه گه ر له دللی خویدا یادی کردم منیش له لای خوم

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۸۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۴۰۵، ومسلم: ۲۶۷۵، والترمذي: ۳۶۰۳.

يادى ده كه م، وه نه گهر له لاي كومه ليك يادى كردم نه وه منيش له لاي كومه ليكى باشتر له هى نه و يادى ده كه م، وه نه گهر بستيك ليم نزيك بيته وه نه وه باليك لى نزيك ده بمه وه، وه نه گهر به رۆشتنى ئاسايى بيت بۆلام به خيراىى ده چم به ده مه وه. ۳۸۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ لَهُ الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى: هه موو كرده وه به كى نه وه ي ئاده م بوى دوو به رابه ر ده كريت، جا هه ر چا كه به ك به ده به رابه ر تاكو هه وسه د به رابه ر پاداشتى ده درتته وه، خواى پاك و بيگه رد فه رمويه تى: ته نه ا رۆزوو نه بيت چونكه رۆزوو بۆ منه وه هه ر خۆشم پاداشتى ده ده مه وه.

بابه ت: نه وه ي ده ر باره ي «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» هاتوه

۳۸۲۴- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعَنِي النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا أَقُولُ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، قَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ قَيْسٍ أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى كَلِمَةٍ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ؟»، قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: قُلْ: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ»^(۲).

واته: نه بو موسا رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري ﷺ گوئى ليم بوو كه نه من ده مگوت: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ»، واته: هه چ گوران و گورانكارى و هه نزيك بوونى نه به جگه له هى خوا، فه رموى: نه ي عه بدوللاى كورى قه يس ناي ا وشه به كت پى نه ليم كه به كيكه له گه نجينه كانى به هه شت؟ گوتم: به لى پيم بلئ نه ي پيغه مبهري خوا ﷺ، فه رموى: بلئ: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» (واته: دلنباى كرده وه).

۳۸۲۵- عَنْ أَبِي دَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى كَنْزٍ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ؟»، قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۸۹۴، ومسلم: ۱۱۵۱، والترمذي: ۷۶۴، والنسائي: ۲۲۱۴-۲۲۱۹.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۲۰۵، ومسلم: ۲۷۰۴، وأبو داود: ۱۵۲۶، والترمذي: ۳۳۷۴ و ۳۴۶۱.

(۳) صحيح.

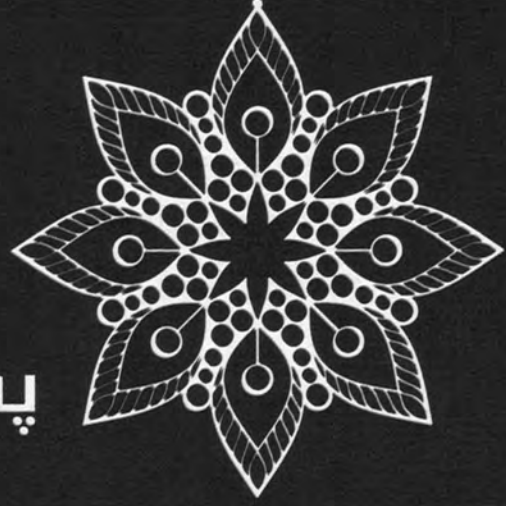

واته: نه بو زهر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ پیمی فهرموو: تا یا شاره زاییت نه که م بو گه نجینه یه ک له گه نجینه کانی به هه شت؟ گوتم: به لئی رینماییم بکه نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ، فهرمووی: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ».

۳۸۲۶- عَنْ حَازِمِ بْنِ حَرْمَلَةَ قَالَ: مَرَرْتُ بِالنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لِي: «يَا حَازِمُ أَكْثَرَ مِنْ قَوْلٍ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، فَإِنَّهَا مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ»^(۱).

واته: حازیمی کوری چه ره له ﷺ ده گپرتته وه، ده لئی: به لای پیغه مبهردا ﷺ تیه پریم، نه ویش پیمی فهرموو: نه ی حازم زور نه و رسته یه بلتوه: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ»، چونکه له گه نجینه کانی به هه شته.

پہرتووکى

پارانہوہ

بابهت: گهوره یی پارانوه

۳۸۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَمْ يَدْعُ اللَّهَ سُبْحَانَهُ، غَضِبَ عَلَيْهِ»، قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: سَأَلْتُ أَبَا زُرْعَةَ عَنْ أَبِي صَالِحٍ هَذَا، قَالَ: هُوَ الَّذِي يُقَالُ لَهُ الْفَارِسِيُّ، وَهُوَ خُوَزِيُّ، وَلَا أَعْرِفُ اسْمَهُ^(۱).

واته: نه بو هورپه پره رضي الله عنه ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: ههر كه سيك له خواي پاك و بيگهرده نه پاريتته وه لئى تووره ده بئ. ئيبنو ماجه ده لئ: پرسيارم له نه بو زورعه كرد ده باره ي نه بو صالح، گوتى: نه و كه سه يه كه پئى ده لئ: فارسى، كه خوزييه و ناوى نازانم.

۳۸۲۸- عَنِ الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ» ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ (۶۱) ﴿غافر﴾^(۲).

واته: نوعمانى كورى به شير رضي الله عنه ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: بيگومان پارانوه په رسته شه، پاشان (ئه م ئايه ته ي) خوئنده وه: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ (۶۱) ﴿غافر﴾، واته: وه په روه ردگارتان فهرموويه تي: لئيم بيارينه وه وه لامتان ده ده مه وه.

۳۸۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ مِنَ الدُّعَاءِ»^(۳).
واته: نه بو هورپه پره رضي الله عنه ده گيريتته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: هيچ شتى له لاي خواي پاك و بيگهرده له پارانوه به پرئزتر نيه.

بابهت: پارانوه ي پيغه مبهري خوا ﷺ

۳۸۳۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ فِي دُعَائِهِ: «رَبِّ أَعْنِي وَلَا تُعِنِّ عَلَيَّ، وَأَنْصُرْنِي وَلَا تَنْصُرْ عَلَيَّ، وَأَمْكُرْ لِي وَلَا تَمْكُرْ عَلَيَّ، وَاهْدِنِي وَيَسِّرْ الْهُدَى لِي، وَأَنْصُرْنِي عَلَى مَنْ بَغَى عَلَيَّ، رَبِّ اجْعَلْنِي لَكَ شَكَارًا، لَكَ ذَكَرًا، لَكَ زَاهِبًا، لَكَ مُطِيعًا، إِنَّكَ مُخْتَبَأٌ، إِنَّكَ أَوْهَاهُ مُنِيبًا، رَبِّ تَقَبَّلْ

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۳۷۳.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۴۷۹، والترمذي: ۲۹۶۹ و ۳۲۴۷ و ۳۳۷۲.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۳۷۰.

تَوَيْتِي، وَاغْسِلُ حَوْبَتِي، وَأَجِبْ دَعْوَتِي، وَاهْدِ قَلْبِي، وَسَدِّدْ لِسَانِي، وَتَبَّتْ حُجَّتِي، وَأَسْأَلُ سَخِيمَةَ قَلْبِي» قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الطَّنَافِئِيُّ: قُلْتُ لِيُكَيِّعُ: أَقُولُهُ فِي قُنُوتِ الْوَيْتْرِ؟ قَالَ: «نَعَمْ»^(۱).

واته: ئیبنو عهباس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبه ر علیه السلام له پارانه وه کانیدا ده یفه رموو: خویه گیان یارمه تیم بده له دژی نه یاره کانم و یارمه تی نه وان مه ده له دژی من، وه سه رم بخه به سه ریاند او نه وان سه رمه خه به سه ر مندا، وه پلانی پرتگای سه رکه وتم بو ئاسان بکه و پیلانی نه یاره کانم پوچه ل بکه وه، وه پرتنومیم بکه (بو پرتگای راست) و پرتگای پرتنومیم بو ئاسان بکه، وه سه رم بخه به سه ر نه وان هدا که زولم و سته مم لیده که ن، وه وام لیبکه هه میشه سوپاس گوزارت بم، وه هه میشه یادت بکه م، وه زورت لی بترسم، وه گوپرایه ل و فه رمان به ردارت بم، وه زور ملکه چ بم و بولای تو بگه پرتمه وه، وه وام لیبکه شکایه تی حال م هه ر له لای تو بکه م، په روه ردگار ته وبه و په شیانیم لیوه رگره، وه تاوانه کانم بسپه وه، وه پارانه وه کانم لی قبول بکه، وه دل م پرتنمایی بکه، وه زمانم راستییز بکه، وه به لگه کانم بچه سپینه، وه هه روه ها رق و کینه ی سینم لابه ره و دل م ساف و بیگه رد بکه. نه بولحه سه نی ته نافیسی ده لی: به وه کیعم گوت: ئایا (نه و دو عایه) له قونوتی نوژی ویترا بخوینم؟ گوتی: به لی.

۳۸۳۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَنْتَ فَاطِمَةُ النَّبِيِّ علیہ السلام تَسْأَلُهُ خَادِمًا، فَقَالَ لَهَا: «مَا عِنْدِي مَا أُعْطِيكَ». فَزَجَعَتْ، فَأَتَاهَا بَعْدَ ذَلِكَ فَقَالَ: «الَّذِي سَأَلْتِ أَحَبُّ إِلَيْكَ، أَوْ مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ؟» فَقَالَ لَهَا عَلِيٌّ: قُولِي لَأ، بَلْ مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ، فَقَالَتْ: فَقَالَ: «قُولِي: اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، مُنْزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ الْعَظِيمِ، أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضی اللہ عنہ ده لی: فاتیمه هاته خزمه تی پیغه مبه ر علیه السلام داوای خزمه تکارنکی لیکرد، پی فه رموو: نه وه م لا نیه که پیتی بیه خشم، نه ویش گه پرایه وه، پاش نه وه (پیغه مبه ر علیه السلام) هاته لای و فه رمووی: نه وه ی که داوات کرد لات خو شه و یستتره یان شتی که له نه و باشتره، هه لی پی گوت: بلی: نه خیر، به لکو نه وه ی که له و باشتره،

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۰۱۰، والترمذي: ۳۵۵۱.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۱۳، وأبو داود: ۵۰۵۱، والترمذي: ۳۴۰۰ و ۳۴۸۱.

ئه‌ویش وایگوت، ئنجا (بیغه‌مبه‌ر ﷺ) فه‌رمووی: بَلَى: خودایه ئه‌ی په‌روه‌ردگاری چه‌وت ئاسانه‌کان و په‌روه‌ردگاری عه‌رشی گه‌وره‌و به‌رین، په‌روه‌ردگاری ئیمه‌و په‌روه‌ردگاری گشت شتی، دابه‌زینه‌ری ته‌ورات و ئینجیل و قورئانی گه‌وره‌و مه‌زن، تو یه‌که‌م و سه‌ره‌تای هه‌موو شتیکی و هیچ له‌پیش تو بوونی نه‌بووه، وه تو کوتایی هه‌موو شتیکی و هه‌ر ده‌مینی و له‌دوای له‌ناوچوونی هه‌موو دروستکراوه‌کان، وه تو به‌هیزو به‌توانایت و هیچ شتیکی له‌سه‌رووی تووه‌نیه، وه تو په‌نهانی و هیچ شتیکی له‌تو په‌نهان نیه، سا خودایه قه‌رزداریان له‌سه‌ر لابه‌ره‌و بینیا‌زمان بکه‌له‌هه‌ژاری.

۳۸۳۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى، وَالْتَّقَى، وَالْعَفَافَ، وَالْغِنَى»^(۱).

واته: عه‌بدو‌للا ﷺ ده‌گیرته‌وه، بیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌یفه‌رموو: خودایه داوای پینمویی و پارێزگاری و ده‌ست و ده‌م و داوین پاکي و بی نیازیت لیده‌که‌م.

۳۸۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ انْفَعِنِي بِمَا عَلَّمْتَنِي، وَعَلَّمْنِي مَا يَنْفَعُنِي، وَزِدْنِي عِلْمًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ»^(۲).

واته: ئه‌بو هوره‌یره ﷺ ده‌لی: بیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌یفه‌رموو: خودایه سوو‌دم بێ بگه‌یه‌نه‌به‌وه‌ی که‌فیرت کردووم، وه ئه‌وه‌م فیربکه‌که‌سوودی ده‌بی بۆم، وه زانست و زانیاریم زیاد بکه‌، سوپاس بو خوا له‌هه‌موو بارودۆختیکدا، وه په‌نا ده‌گرم به‌خوا له‌سزای ناگر (دۆزه‌خ).

۳۸۳۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُكْتِرُ أَنْ يَقُولَ: «اللَّهُمَّ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَخَافُ عَلَيْنَا وَقَدْ آمَنَّا بِكَ، وَصَدَقْتَنَا بِمَا جِئْتَ بِهِ، فَقَالَ: «إِنَّ الْقُلُوبَ بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ ﷻ يُقَلِّبُهَا»، وَأَشَارَ الْأَعْمَشُ بِإِصْبَعِهِ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۲۱، والترمذي: ۳۴۸۹.

(۲) صحیح دون قوله: «الْحَمْدُ لِلَّهِ... إلخ» أخرجه الترمذي: ۳۵۹۹.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۱۴۰.

واته: نه نه سی کوری مالیک علیه السلام ده لئ: پیغهمبه ری خوا علیه السلام زور جار ده یفه رموو: په روه ردگارا دلّم جیگیرو دامه زراو بکه له سهر دینه که ت، ئنجا پیاویک گوتی: نه ی پیغهمبه ری خوا علیه السلام نایا ده ترسی هه لگه ریینه وه و بیپروا بین له کاتیکدا پرومان هیناوه به توو به وهش که هیناوته (له لایه ن خواوه)؟! فه رموو ی: بیگومان هه لگه رانه وه ی دلّه کان به ویستی خوی علیه السلام، (ههر چون ویستی له سهر بیت) هه لیان ده گپریته وه. نه عمه ش ئامازه ی به په نجه کانی کرد.

۳۸۳۵- عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: عَلَّمَنِي دُعَاءَ أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي، قَالَ: «قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفُرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ»^(۱).

واته: له نه بو به کری صدیقه وه علیه السلام ده گپرنه وه، به پیغهمبه ری خوی علیه السلام گوتوه: پارانه وه به کم فیر بکه که له ناو نویزه کاندای پی بیاریمه وه، فه رموو ی: بلئ: خودایه من زولم و سته می زورم له خوّم کردوه، جگه له تو که سیش له گونا و تاوان خوش نابیت، لیخوشبوونی خوتم پی ببه خسه له لایه ن خوته وه، وه به زه بیت پیمدا بیته وه، ههر خوتم خواوه نی لیخوشبوون و به زه یی و میهره بانیت.

۳۸۳۶- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَهُوَ مُتَكِرٌّ عَلَى عَصَا، فَلَمَّا رَأَيْنَاهُ قُمْنَا، فَقَالَ: «لَا تَفْعَلُوا كَمَا يَفْعَلُ أَهْلُ قَارِسَ بِعُظْمَائِهَا». قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ دَعَوْتَ اللَّهَ لَنَا قَالَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا، وَارْضَ عَنَّا، وَتَقَبَّلْ مِنَّا، وَأَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ، وَنَجِّنَا مِنَ النَّارِ، وَأَصْلِحْ لَنَا شَأْنَنَا كُلَّهُ»، قَالَ: فَكَاثَمَا أَحْبَبْنَا أَنْ يَزِيدَنَا، فَقَالَ: «أَوْلَيْسَ قَدْ جَمَعْتُ لَكُمْ الْأَمْرَ؟»^(۲).

واته: نه بو نومامه ی باهیلی رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغهمبه ری خوا علیه السلام هاته دهر وه بولامان وه خو ی دابوو به سهر گوچانه که یدا، جا ئیمه ش که بینیمان له به ری هه ستاین، نه ویش فه رموو ی: ئیوهش وه کو خه لکی فارس ره فتار له گه ل گه وره کانتان مه که ن، گوتمان: نه ی پیغهمبه ری خوا علیه السلام نه گه ر بومان له خوا پارابایته وه، فه رموو ی: نه ی په روه ردگارا لیان خوشبه و به زه بیت پیاندا بیته وه و لیان رازیبه، وه خیر و چاکه مان لی قبول

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۳۴، ومسلم: ۲۷۰۵، والترمذي: ۲۵۳۱، والنسائي: ۱۲۰۲.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۵۲۳۰.

بکه، وه بمانبه ناو بههشت و بمانپاريزه له ئاگر، وه هه موو کاروباره كانمان بو باش بکه. گوتی: ئيمهش وه کو ئه وه وابوو که چه زمان لیبی زیاتر بومان بیاریتته وه، ئنجا فهرمووی: ئایا داوای هه موو شتیکم بو نه کردن؟!

۳۸۳۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْأَرْبَعِ: مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ، وَمِنْ دُعَاءٍ لَا يُسْمَعُ»^(۱).

واته: ئه بو هورپه ربه ﷺ ده گپرتته وه، ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ ده یغه رموو: خوايه گیان په نا به تو ده گرم له چوار شت: له زانستی که سوودی نه بیت، وه له دلێک که ته قواو خواپه رستی تیدا نه بیت، وه له سه ر سووربوون و تیر نه بوون له هه واو ئاره زووه کانی دونیا، وه له پارانه وه یه ک که وه لام نه درتته وه.

بابهت: ئه وهی که پیغه مبه ری خوا ﷺ په نا ی به خوا گرتوه لیبی

۳۸۳۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَدْعُو بِهَذِهِ الدَّعَوَاتِ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ النَّارِ وَعَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ سُرِّ فِتْنَةِ الْغَنَى، وَسُرِّ فِتْنَةِ الْفَقْرِ، وَمِنْ سُرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِمَاءِ الثَّلْجِ وَالْبَرَدِ، وَنَقِّ قَلْبِي مِنَ الْخَطَايَا، كَمَا نَقَيْتَ الثُّوبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَبَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَالْهَرَمِ، وَالْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده گپرتته وه، پیغه مبه ر ﷺ به و وشانه ده پارایه وه: خودایه په نات پیده گرم له فیتنه ی ئاگرو له سزای ئاگر، وه له فیتنه ی ناوگۆرو سزای ناوگۆر، وه له فیتنه و ئاشوبی ده وله مهندی و هه ژاری، وه له فیتنه و ئاشوبی مه سیحی ده جال، خودایه گیان تاوانه کانم بشو به ئاوو به فرو ته رزه دلێم پاک بکه وه له گونا ه و تاوان ههروه کو چۆن پۆشاک ی سپی له پیسی پاک ده که یته وه، وه له تاوانه کانم دوورم بخه وه ههروه کو چۆن رۆژه لآت و رۆژئاوات له یه ک دوور خستۆته وه، خودایه من په نات پیده گرم له ته مبه لی و پیری و گونا هباری و قه رزداری.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۰۴۸، والنسائي: ۵۴۶۷ و ۵۵۳۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۳۶۸، ومسلم: ۵۸۹، وأبو داود: ۸۸۰، والترمذي: ۳۴۹۵، والنسائي: ۵۴۶۶ و ۵۴۷۷.

۳۸۳۹- عَنْ فَرَوَةَ بِنِ نَوْفَلٍ رضی اللہ عنہا، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ: عَنْ دُعَاءٍ كَانَ يَدْعُو بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَتْ: كَانَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَمِلْتُ، وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْمَلْ»^(۱).

واته: فهروہی کوپری نهوفهل رضی اللہ عنہا ده لئی: پرسیارم له عائشه کرد دهر باره ی پارانه وه یه ک که پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا پئی ده پارایه وه، نه ویش گوتی: ده یفه رموو: خواهه من په نات پیده گرم له شهرو خراپه ی نه وه ی که کردوومه وه له شهرو خراپه ی نه وه ی نه مکردوه.

۳۸۴۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُعَلِّمُنَا هَذَا الدُّعَاءَ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہما تم پارانه وه یه ی فیرده کردین وه کو چون سووره تیکی قورئانی فیرده کردین: خودایه په نا ده گرم به تو له سزای ناگری دوزخ، وه په نا ده گرم به تو له سزای سهختی گور، وه په نا ده گرم به تو له به لاو فیتنه ی ده جالی دروزن، ههروه ها په نا ده گرم به تو له به لاو فیتنه ی زیان و مردن.

۳۸۴۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: فَقَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ مِنْ فِرَاشِهِ، فَالْتَمَسْتُهُ، فَوَقَعَتْ يَدِي عَلَى بَطْنِ قَدَمَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ، وَهُمَا مَنْصُوبَتَانِ، وَهُوَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخِطِكَ، وَمِعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ»^(۳).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: شهوئکیان پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا له جینگاکه یدا نه ماو لیم ونبوو، منیش بو ی گه رام و ده ستم ده کوتا له وکاته دا ده ستم کهوت به بهری پییه کانی که پیغه مبهر رضی اللہ عنہا له سوجه دا بوو، وه پییه کانی چه قاندبوون، وه ده یفه رموو: خودایه من په نا به رازی بوونت ده گرم له توره یی و قینت، وه په نا به لیوردنه کانت ده گرم له سزاکانت، وه په نا به تو ده گرم به تو له خوت، من نازانم سوپاس و ستایشی تو بکه م، تو به و جوړه ی که ستایشی خوتت کردوه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۱۶، وأبو داود: ۱۵۵۰، والنسائي: ۱۳۰۷ و ۵۵۲۵ و ۵۵۲۶.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۹۰، وأبو داود: ۹۸۴ و ۱۵۴۲، والترمذي: ۳۴۹۴، والنسائي: ۲۰۶۳ و ۵۵۱۲.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۸۶، وأبو داود: ۸۷۹، والترمذي: ۳۴۹۳، والنسائي: ۱۱۰۰ و ۵۵۳۴.

۳۸۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنَ الْفَقْرِ وَالْقِلَّةِ وَالذَّلَّةِ، وَأَنْ تَظْلِمَ أَوْ تُظْلَمَ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: په نا بگرن به خوا له هه ژاری و له که می ژماره تان و له ریسوایی و سهرشوری، وه له وهی که سته م بکه ی یان سته مت لی بکری.

۳۸۴۳- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سَلُوا اللَّهَ عِلْمًا نَافِعًا، وَتَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ»^(۲).

واته: جابیر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: داوای زانستیکی به سوود له خوا بکه ن، وه په نا بگرن به خوا له زانستیک که سوود و قازانجی نه بی ت.

۳۸۴۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ: «يَتَعَوَّدُ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ، وَأَزْدَلِ الْعُمْرِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، وَفِتْنَةِ الصَّدْرِ» قَالَ وَكَيْعٌ: يَعْنِي الرَّجُلَ يَمُوتُ عَلَى فِتْنَةٍ، لَا يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْهَا^(۳).

واته: عومر رضي الله عنه ده گپری ته وه، پیغه مبهر ﷺ په نای ده گرت به خوا له ترسنوکی و په زیلی و ته مه نی پیری په ککه وته یی و له سزای ناوگورو به لاو فیتنه ی ناو دل. وه کیع گوتی: مه به سستی نه وه په پیاو له سهر فیتنه و به لایه ک بمری و داوای لیخوشبون له خوا نه کات له سهری.

بابه ت: پارانه وه گشت گیره کان

۳۸۴۵- عَنْ أَبِي مَالِكٍ سَعْدُ بْنُ طَارِقٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ وَقَدْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ أَقُولُ حِينَ أَسْأَلُ رَبِّي؟ قَالَ: «قُلْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي، وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي - وَجَمَعَ أَصَابِعَهُ الْأَرْبَعِ إِلَّا الْإِبْهَامَ - فَإِنَّ هَؤُلَاءِ يَجْمَعَنَّ لَكَ دِينَكَ وَدُنْيَاكَ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۵۴۴، والنسائي: ۵۴۶۱ و ۵۴۶۳ و ۵۴۶۴.

(۲) حسن.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۵۳۹، والنسائي: ۵۴۴۳ و ۵۴۸۰_۵۴۸۲.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۹۷.

واته: ئەبو مالیک سەعدی کۆری تاریق لە باوکییەوه ﷺ دە گێڕیتەوه، گوئی لە پێغه مبهری ﷺ بووه که له و کاته دا پیاویک ها تۆ ته خزمه تی و گوتوو یه تی: ئە ی پێغه مبهری خوا ﷺ کاتیک داوا له پەروەردگارم دە که م چی بلیم؟ فەرمووی: بلی: خودایه لیم خۆشبه و به زه ییت پیمدا بێته وه و لاشه یه کی ته ندروست و سه لاهه م ته پێ به خشه و رزق و رۆزیم بده، وه به په نجه کانی دهستی بۆی ژماردن، په نجه کانی نوقاندن جگه له په نجه گه وره ی، (وه فەرمووی:) به راستی ئەوانه خیری دین و دونیات بۆ دهسته بهر ده که ن.

۳۸۴۶- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَّمَهَا هَذَا الدُّعَاءَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَادَ بِهِ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْرًا»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، ده گێڕیتەوه، پێغه مبهری خوا ﷺ ئەم پارانه وه یه ی فێر کردوه: خودایه داوای هه موو خیریکی دونیا و قیامهت لێده که م له وه ی که ده یزانم و ئە وه شی که نایزانم، وه په نا به تو ده گرم له هه موو شهرو خراپه ی دونیا و قیامهت له وه ی که ده یزانم و ئە وه شی که نایزانم، خودایه من داوای ئەو خێرو چاکه یهت لێده که م که به نده که ت و پێغه مبه ره که ت ﷺ داوای لێ کردووی، وه په نا به تو ده گرم له و شهرو خراپه یه ی که به نده که ت و پێغه مبه ره که ت ﷺ په نای به تو گرتووه لێ، خودایه من داوای به هه شت لێده که م وه ئە وه شی که له به هه شت نزیکم ده کاته وه له قسه و کردار، وه په نات پێ ده گرم له ئاگر وه ئە وه شی که له ئاگر نزیکم ده کاته وه له قسه و کردار، وه داوات لێده که م که هه ر قه زاو قه ده ریک که بۆمنت دانا وه بۆم به خیر بگێری.

۳۸۴۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِرَجُلٍ: «مَا تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ؟» قَالَ: أَتَشْهَدُ نُمُّ أَسْأَلُ اللَّهَ الْجَنَّةَ، وَأَعُوذُ بِهِ مِنَ النَّارِ، أَمَا وَاللَّهِ، مَا أَحْسَنَ دُنْدَنْتَكَ، وَلَا دُنْدَنَةَ مُعَاذٍ قَالَ: «حَوْلَهَا نُدْنِدُنُ»^(۲).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۷۹۲ عن بعض أصحاب النبي ﷺ.

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ به پياوئكي فهرموو: له نوژدا چي ده لبيت؟ گوتى: شايه تمان (ته حيات) ده خوئينم، پاشان داواى به ههشت له خوا ده كه م و په ناى پي ده گرم له ناگر، به لام سوئند به خوا نه و ده ننگه ده ننگه كزه ي توو مه عاز تيناگه م، فهرمووى: تيمه ش له ده وري به ههشت (ده باره ي به ههشت) ده ننگه ده ننگ ده كه ين.

دندنه: واته: قسه كردن به ده ننگي نرم.

بابهت: پارانه وهى ليخوشبوون و لهش ساغى

٣٨٤٨- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَمَى النَّبِيُّ ﷺ رَجُلًا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الدُّعَاءِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «سَلْ رَبَّكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ». ثُمَّ أَتَاهُ فِي الْيَوْمِ الثَّانِي فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الدُّعَاءِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «سَلْ رَبَّكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ». ثُمَّ أَتَاهُ فِي الْيَوْمِ الثَّلَاثِ فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَيُّ الدُّعَاءِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «سَلْ رَبَّكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، فَإِذَا أُعْطِيتَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، فَقَدْ أَفْلَحْتَ»^(١).

واته: نه نه سى كورى ماليك ﷺ ده لى: پياوئكي هاته خزمه تى پيغه مبهري ﷺ و گوتى: نه ي پيغه مبهري خوا ﷺ كام پارانه وهيه زور گوره يه؟ فهرمووى: داواى ليخوشبوون و رزگاربوون له دونياو دواړوژدا له په روه ردگارت بكه، پاشان پوژى دووم هاته وه خزمه تى و گوتى: نه ي پيغه مبهري خوا ﷺ كام پارانه وهيه زور گوره يه؟ فهرمووى: داواى ليخوشبوون و رزگاربوون له دونياو دواړوژدا له په روه ردگارت بكه، پاشان پوژى سبيهم هاته وه خزمه تى و گوتى: نه ي پيغه مبهري خوا ﷺ كام پارانه وهيه زور گوره يه؟ فهرمووى: داواى ليخوشبوون و رزگاربوون له دونياو دواړوژدا له په روه ردگارت بكه، جا نه گهر خوا له دونياو دواړوژدا لبت خوشبى و رزگاربوونت پي بيه خشى نه وه بيگومان سهر فرازو سهر كه وتوو ده بيت.

۳۸۴۹- عَنْ أَوْسَطَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْبَجَلِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا بَكْرٍ، حِينَ قُبِضَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي مَقَامِي هَذَا عَامَ الْأَوَّلِ، ثُمَّ بَكَى أَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ قَالَ: «عَلَيْكُمْ بِالصَّدَقِ، فَإِنَّهُ مَعَ الْبِرِّ وَهَمًا فِي الْجَنَّةِ، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّهُ مَعَ الْفُجُورِ وَهَمًا فِي النَّارِ، وَسَلُوا اللَّهَ الْمُعَافَاةَ، فَإِنَّهُ لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا بَعْدَ الْيَقِينِ خَيْرًا مِنَ الْمُعَافَاةِ، وَلَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَبَاغُضُوا، وَلَا تَقَاطَعُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا»^(۱).

واته: نه وسه تی کوری ئیسماعیلی به جهلی رضي الله عنه ده گپریته وه، گوئی له نه بو به کر بوو کاتی پیغه مبه صلى الله عليه وسلم وه فاتی کرد ده یگوت: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم له سالی یه که می کوچی له و شوینه ی من به پیوه وه ستا، پاشان نه بو به کر گریا، دواتر (نه بو به کر گوئی: پیغه مبه صلى الله عليه وسلم) فه رموی: پایه ندی راستگویی بن چونکه به راستی له گه ل چاکه کاریدایه و هردووکیان له به هشتدان، وه خوتان به دوور بگرن له درو چونکه به راستی له گه ل خرابه کاریدایه وه هردووکیان له ناگردان، وه داوای له ش ساغی و بیوه بی له خودا بکن، چونکه بیگومان هیچ که سی له دوا ی پروا شتیکی پی نه به خشراوه که خیرترو چاکتر بی له له ش ساغی، وه به رانه ر به کتری چا و چنوک مهن و رق و قینه تان نه بی به رابه ر به کتری و سیله ی خزمایه تی مه پچرتین و پشت له یه کتری مه که ن، وه هموتان به نده ی خوا بن و برای یه کتری بن.

۳۸۵۰- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ وَاقَفْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا أَدْعُو؟ قَالَ: «تَقُولِينَ: اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لی: نه ی پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم ته گهر وا ریککه وت زانیم که شه وه که شه وی «لایله القدر» ه نایا چ دوعایه ک بکه م؟ فه رموی: بلی: خودایه تو به خسه ری و به خشینت بی خوشه، سا خودایه لیم خوشه.

۳۸۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَا مِنْ دَعْوَةٍ يَدْعُو بِهَا الْعَبْدُ أَفْضَلَ مِنْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْمُعَافَاةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۵۵۸ مختصراً.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۵۱۳.

(۳) صحیح لغيره.

واته: ئه بو هورپه یره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: هیچ دو عایه ک نیه که به نده پیی ده پارینه وه له و دو عایه چاکترو گه وره تر بیت: خودایه من داوای له ش ساغی و بیوهی ههردوو دونیات لیده که م.

بابهت: ئه وهی ئه گهر یه کیکتان دو عای کرد

با سه ره تا دو عا بو خو ی بکات

۳۸۵۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَرْحَمُنَا اللَّهُ وَأَخَا عَادٍ»^(۱).

واته: ئیبنو عه بیاس ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: خوایه گیان به زه بیت به ئیمه و به برای عاد (پیغه مبهر هود) دا بیته وه.

بابهت: ئه وهی که ئه گهر په له په ل نه کریت

وه لآمی پارانه وه ده درینه وه

۳۸۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يُسْتَجَابُ لِأَحَدِكُمْ مَا لَمْ يَعْجَلْ» قِيلَ: وَكَيْفَ يَعْجَلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «يَقُولُ: قَدْ دَعَوْتُ اللَّهَ فَلَمْ يَسْتَجِبِ اللَّهُ لِي»^(۲).

واته: ئه بو هورپه یره ﷺ ده گبیرینه وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: نزاو پارانه وهی (هه ر) یه کیکتان وه لآم ده درینه وه به مه رجی په له په ل نه کات، گوترا: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ چون په له په ل ده کات؟ فرمووی: به وهی که ده لی: من له خودا پارامه وه، به لآم وه لآمی نه دامه وه.

بابهت: ئه وهی که پیاو نابیت بلتی:

خوایه ئه گهر پیت خوشه لیم خوشه

۳۸۵۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْتَ، وَلْيُعْزِمِ فِي الْمَسْأَلَةِ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا مُكْرَهَ لَهُ»^(۳).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۳۴۰، ومسلم: ۲۷۳۵، وأبو داود: ۱۴۸۴، والترمذي: ۳۳۸۷.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۳۳۹، ومسلم: ۲۶۷۹، وأبو داود: ۱۴۸۳، والترمذي: ۳۴۹۷.

واته: ئەبو هورە پرە ﷺ دەلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: با کهس له ئیوه نه لی: خودایه ته گهر پیت خو شه لیم خو شه، به لکو با به پروا به خو بوون و سور بوونه وه بیاریته وه، چونکه کهس زوری له سهر خوا نیه.

بابهت: ناوه شکومه ندرتین و بهرزترین و بهریزترینه کانی خودا

۳۸۵۵- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اسْمُ اللَّهِ الْأَعْظَمُ فِي هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ: ﴿وَاللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبِقْرَةِ﴾ وَفَاتِحَةِ سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ»^(۱).

واته: ئەسائی کچی یه زید رضي الله عنها ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ناوه شکومه ندو گه وره که ی خوا لهم دوو نایه ته دایه: ﴿وَاللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبِقْرَةِ﴾ واته: په رستراوی ئیوه په رستراویکی تاک و ته نه یاهه هیچ په رستراویکی به هق و راست نیه به ته نه یاهه و نه بیت که به خشنده و میهره بانه، وه سه ره تایی سووره تی آل عمران.

۳۸۵۶- عَنِ الْقَاسِمِ قَالَ: «اسْمُ اللَّهِ الْأَعْظَمُ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ فِي سُورِ ثَلَاثٍ: الْبِقْرَةِ، وَآلِ عِمْرَانَ، وَطِهِ»^(۲).

واته: قاسیم رضي الله عنه ده لی: ناوی شکومه ندو گه وره ی خودا که هه رکات به نده پیی بیاریته وه وه لایمی ده داته وه لهم سئ سووره ته دایه: «البقرة» و «آل عمران» و «طه».

۳۸۵۶- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّمَشَقِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، قَالَ: ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعِيسَى بْنِ مُوسَى، فَحَدَّثَنِي أَنَّهُ سَمِعَ عَمِلَانَ بْنَ أَنَسٍ، يُحَدِّثُ عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أَمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۳).

واته: بهم سه نه ده ش ئەم فهرمووده گێردراوه ته وه.

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۴۹۶، والترمذي: ۳۴۷۶.

(۲) حسن.

(۳) حسن.

۳۸۵۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم رَجُلًا يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَقَدْ سَأَلَ اللَّهُ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ، الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ أُعْطِيَ، وَإِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ»^(۱).

واته: عهبدو لڼای کوری بوره یده له باوکیه وه رضي الله عنه ده گپړیته وه، ده لئ: پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم گونئ له پیاوونک بوو ده یگوت: خودایه من داوات لیده که م به وهی که تو تاک و ته نیای و جتی نیازی، نه و خوایهی که نه که سی لئ بووه و نه له که سیش بووه، که س هاووننه و هاوتای نیه، جا پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووی: به راستی به ناوه شکومه ندو که وره که ی خوا پارایه وه که هر که س به و ناوه داوای لئ بکات وه لامی ده داته وه، وه هر که سی پئی بیارپته وه نائومی دی ناکات و پارانه وه که ی گپرا ده کات.

۳۸۵۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم رَجُلًا يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا أَبْنَاءَ لَكَ الْحَمْدِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَحَدِّكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، الْمَتَّانُ، بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، فَقَالَ: «لَقَدْ سَأَلَ اللَّهُ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ، الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ أُعْطِيَ، وَإِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم گونئ له پیاوونک بوو ده یگوت: خودایه داوات لیده که م به وهی که هرچی سوپاس و ستایشه شایسته ی تویه، هیچ په رستراونکی به هق و راستی نیه جگه له تو، تاک و ته نیای و هیچ هاوول و هاوبه شیکت نیه، به خشنده و خاوه ن چاکه ی، دروستکه ری ناسانه کان و زهویت، نه ی گوره ی خاوه ن شکوی خاوه ن ریز. نه ویش فهرمووی: به راستی به ناوه شکومه ندو که وره که ی خودا پارایه وه که هر که س به و ناوه داوای لئ بکات نه داتئ، وه هر که سی پئی بیارپته وه نائومی دی ناکات و پارانه وه که ی گپرا ده کات.

۳۸۵۹- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الطَّاهِرِ الطَّيِّبِ الْمُبَارَكِ الْأَحَبِّ إِلَيْكَ، الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَبْتَ، وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أُعْطِيَ، وَإِذَا اسْتُرْجِمَتْ بِهِ رَحِمْتَ، وَإِذَا اسْتَفْرَجَتْ بِهِ فَرَجْتَ» قَالَتْ: وَقَالَ ذَاتَ يَوْمٍ: «يَا عَائِشَةُ هَلْ عَلِمْتِ أَنَّ اللَّهَ قَدْ دَلَّنِي عَلَى الْإِسْمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ؟» قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۴۹۳ و ۱۴۹۴، والترمذي: ۳۴۷۵.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۴۹۵، والترمذي: ۳۵۴۴، والنسائي: ۱۳۰۰.

فَعَلَّمْنِيهِ، قَالَ: «إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لَكَ يَا عَائِشَةُ»، قَالَتْ: فَتَنَحَيْتُ وَجَلَسْتُ سَاعَةً، ثُمَّ قُمْتُ فَقَبَّلْتُ رَأْسَهُ، ثُمَّ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَلَّمْنِيهِ، قَالَ: «إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لَكَ يَا عَائِشَةُ أَنْ أُعَلِّمَكَ، إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لَكَ أَنْ تَسْأَلِي بِهِ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا»، قَالَتْ: فَقُمْتُ فَتَوَضَّأْتُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ قُلْتُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَدْعُوكَ اللَّهَ، وَأَدْعُوكَ الرَّحْمَنَ، وَأَدْعُوكَ الْبَرَّ الرَّحِيمَ، وَأَدْعُوكَ بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى كُلِّهَا، مَا عَلِمْتُ مِنْهَا، وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، أَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي، قَالَتْ: فَاسْتَضْحَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّهُ لَفِي الْأَسْمَاءِ الَّتِي دَعَوْتَ بِهَا»^(۱).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده لئی: گوتم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: خودایه به ناوه پاک و بیگهر دو جوان و پیروزه کهت که له لات خو شه و یستترینه داوات لیده کهم، نهو ناوه ی که ههرکات بهو ناوه داوات لی بکری وه لام ده ده یته وه، وه نه گهر بهو ناوه داوات لی بکری نه به خشی، وه نه گهر بهو ناوه داوای سو زو به زه بیت لیکرا سو زو به زه بی نه نوی، وه نه گهر بهو ناوه داوای رزگار کردن و ده ربا زکردنت لیکرا نه وه ده ربازی ده که بیت. (عایشه) گوتمی: روژیکیان فه رموو ی: نه ی عایشه تایا زانیوته که خودا پریمونی کردم بو نهو ناوه ی که ههرکات بهو ناوه داوای لیکرا وه لام ده داته وه، گوتمی: گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ به دایک و باو که مه وه به فیدات بم که واته فیری نهو ناوه م بکه، فه رموو ی: بو تو پیویست ناکات نه ی عایشه، گوتمی: منیش گوشه گیر بووم و ساتیک دانیشتم، پاشان هه ستام سه ریم ماچ کردو دواتر گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ فیری نهو ناوه م بکه، فه رموو ی: بیگومان نه وه بو تو پیویست نیه که فیرت بکه م نه ی عایشه، به راستی پیویست ناکات بهو ناوه داوای هیچ شتیکی دنیایی بکه ی، گوتمی: منیش هه ستام و ده ستوئرم گرت، پاشان دوو رکات نوئرم کرد، پاشان گوتم: خودایه من به ناوه کانی «الله» و «الرحمن» و «البر» و «الرحیم» و هه موو ناوه جوانه کانت له وانه ی که ده یان زانم و نه وه شی که نایانم داوات لی ده کهم که لیم خو شبی و به زه بیت پیمدا بیته وه، گوتمی: پیغه مبهری خوا ﷺ زور پیکه نی و پاشان فه رموو ی: بیگومان له ناو نهو ناوانه دایه که تو دوعات پیکردن.

بابهت: ناوهکانی خواسی ﷺ

۳۸۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لِلَّهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا، مِائَةٌ إِلَّا وَاحِدًا، مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: خوا نه وه دو نو ناوی ههیه، هه رکهس بیانز میری و لییان تیبگات ده چیتته به هه شته وه.

۳۸۶۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ لِلَّهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا، مِائَةٌ إِلَّا وَاحِدًا، إِنَّهُ وَثَرٌ، يُحِبُّ الْوَثْرَ، مَنْ حَفِظَهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَهِيَ: اللَّهُ، الْوَاحِدُ، الصَّمَدُ، الْأَوَّلُ، الْآخِرُ، الظَّاهِرُ، الْبَاطِنُ، الْخَالِقُ، الْبَارِئُ، الْمُصَوِّرُ، الْمَلِكُ، الْحَقُّ، السَّلَامُ، الْمُؤْمِنُ، الْمُتَمِيمُنُ، الْعَزِيزُ، الْجَبَّارُ، الْمُتَكَبِّرُ، الرَّحْمَنُ، الرَّحِيمُ، اللَّطِيفُ، الْخَبِيرُ، السَّمِيعُ، الْبَصِيرُ، الْعَلِيمُ، الْعَظِيمُ، الْبَارُّ، الْمُتَعَالِ، الْجَلِيلُ، الْجَمِيلُ، الْحَيُّ، الْقَيُّومُ، الْقَادِرُ، الْقَاهِرُ، الْعَلِيُّ، الْحَكِيمُ، الْقَرِيبُ، الْمُجِيبُ، الْعَنِيُّ، الْوَهَّابُ، الْوَدُودُ، الشَّكُورُ، الْمَاجِدُ، الْوَاحِدُ، الْوَالِي، الرَّاشِدُ، الْعَفُوُّ، الْعَفُورُ، الْحَلِيمُ، الْكَرِيمُ، التَّوَّابُ، الرَّبُّ، الْمَجِيدُ، الْوَلِيُّ، الشَّهِيدُ، الْمُبِينُ، الْبُرْهَانُ، الرَّءُوفُ، الرَّحِيمُ، الْمُبْدِيُّ، الْمُعِيدُ، الْبَاعِثُ، الْوَارِثُ، الْقَوِيُّ، الشَّدِيدُ، الضَّارُّ، النَّافِعُ، الْبَاقِي، الْوَاقِي، الْخَافِضُ، الرَّافِعُ، الْقَابِضُ، الْبَاسِطُ، الْمُعِزُّ، الْمُدْلُ، الْمُفْسِطُ، الرَّزَاقُ، ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ، الْقَائِمُ، الدَّائِمُ، الْحَافِظُ، الْوَكِيلُ، الْفَاطِرُ، السَّمِيعُ، الْمُعْطِي، الْمُخْبِي، الْمُمِيتُ، الْمَانِعُ، الْجَامِعُ، الْهَادِي، الْكَافِي، الْأَبَدُ، الْعَالِمُ، الصَّادِقُ، النُّورُ، الْمُنِيرُ، النَّامُ، الْقَدِيمُ، الْوَتْرُ، الْأَحَدُ، الصَّمَدُ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ، وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ» قَالَ زُهَيْرٌ: فَبَلَّغْنَا مِنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ، أَنَّ أَوْلَهَا يُفْتَحُ بِقَوْلٍ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: خوا نه وه دو نو ناوی ههیه، به پراستی خوا تا که و تا کی خوش ده وی، هه رکهس له به ریان بکات ده چیتته به هه شته وه، که بریتین له: «اللَّهُ، الْوَاحِدُ، الصَّمَدُ، الْأَوَّلُ، الْآخِرُ، الظَّاهِرُ، الْبَاطِنُ، الْخَالِقُ، الْبَارِئُ، الْمُصَوِّرُ، الْمَلِكُ، الْحَقُّ، السَّلَامُ، الْمُؤْمِنُ، الْمُتَمِيمُنُ، الْعَزِيزُ، الْجَبَّارُ، الْمُتَكَبِّرُ، الرَّحْمَنُ، الرَّحِيمُ، اللَّطِيفُ، الْخَبِيرُ، السَّمِيعُ، الْبَصِيرُ، الْعَلِيمُ، الْعَظِيمُ، الْبَارُّ، الْمُتَعَالِ، الْجَلِيلُ،

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۳۶، ومسلم: ۲۶۷۷، والترمذي: ۳۵۰۶ و ۳۵۰۸.

(۲) ضعيف بسرد الأسماء.

الْجَمِيلُ، الْحَيُّ، الْقَيُّومُ، الْقَادِرُ، الْقَاهِرُ، الْعَلِيُّ، الْحَكِيمُ، الْقَرِيبُ، الْمُجِيبُ، الْغَنِيُّ، الْوَهَّابُ،
 الْوَدُودُ، الشُّكُورُ، الْمَاجِدُ، الْوَاجِدُ، الْوَالِي، الرَّاشِدُ، الْعَفُورُ، الْعَفُورُ، الْحَلِيمُ، الْكَرِيمُ، التَّوَّابُ، الرَّبُّ،
 الْمَجِيدُ، الْوَلِيُّ، الشَّهِيدُ، الْمُبِينُ، الْبُرْهَانُ، الرَّءُوفُ، الرَّحِيمُ، الْمُبْدِيُّ، الْمُعِيدُ، الْبَاعِثُ، الْوَارِثُ،
 الْقَوِيُّ، الشَّدِيدُ، الضَّارُّ، النَّافِعُ، الْبَاقِي، الْوَاقِي، الْخَافِضُ، الرَّافِعُ، الْقَابِضُ، الْبَاسِطُ، الْمُعِزُّ،
 الْمُدْلُ، الْمُفْسِطُ، الرَّزَّاقُ، ذُو الْقُوَّةِ، الْمَتِينُ، الْقَائِمُ، الدَّائِمُ، الْحَافِظُ، الْوَكِيلُ، الْفَاطِرُ، السَّمِيعُ،
 الْمُعْطِي، الْمُخَيِّبُ، الْمُمِيتُ، الْمَانِعُ، الْجَامِعُ، الْهَادِي، الْكَافِي، الْأَبَدُ، الْعَالِمُ، الصَّادِقُ، النُّورُ، الْمُنِيرُ،
 التَّمَامُ، الْقَدِيمُ، الْوَتْرُ، الْأَحَدُ، الصَّمَدُ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ، وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ»، زوهه‌یر
 گوتی: له زیاتر له که سئیک له وانه‌ی که نه‌هلی زانست و زانیارین پیمان گه‌یشتووه
 که سه‌ره‌تا که‌ی به‌و و ته‌یه ده‌ست پیده‌کات: هیچ په‌رستراوئیکی به‌هق نیه‌ جگه‌ له
 زاتی الله، تاک و ته‌نیا به‌و هیچ هاوه‌ل و هاوبه‌شینکی نیه، هم‌موو ده‌سه‌لاتداری
 و خاوه‌نداری هر بو‌ئه‌وه، هم‌موو سوپاس و ستایشیک شایسته‌ی ئه‌وه، هرچی
 خیر و چاکه‌یه به‌هستی ئه‌وه، وه ده‌سه‌لاتدارو به‌توانایه به‌سه‌ر هم‌موو شتیکدا، هیچ
 په‌رستراوئیکی به‌هق نیه‌ جگه‌ له زاتی الله، وه چه‌ندین ناوی جوان و پیروزی هه‌یه
 که له ئه‌وپه‌ری به‌رزی و پیروزی دان.

بابه‌ت: پارانه‌وهی باوک و پارانه‌وهی ستم‌لیکراو

۳۸۶۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی‌الله‌عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم: «ثَلَاثٌ دَعَوَاتٍ يُسْتَجَابُ لِهِنَّ، لَا شَكَّ فِيهِنَّ: دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ، وَدَعْوَةُ الْمَسَافِرِ، وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ لِوَالِدِهِ»^(۱).

واته: ئه‌بو هوره‌یره رضی‌الله‌عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فه‌رموویه‌تی: سئ پارانه‌وه هه‌ن
 که هیچ گومانیک تیدا نیه وه‌رده‌گیرین و قبول ده‌بن: پارانه‌وهی ستم‌لیکراو، وه
 پارانه‌وهی ریبوار، وه پارانه‌وهی باوک بو‌منداله‌کانیان.

۳۸۶۳- عَنْ أُمِّ حَكِيمٍ بِنْتِ وَدَاعِ الْخُرَاعِيَّةِ رضی‌الله‌عنه، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم يَقُولُ: «دُعَاءُ الْوَالِدِ يُفْضَى إِلَيَّ الْجَنَابِ»^(۲).

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۵۳۶، والترمذي: ۱۹۰۵ و ۳۴۴۸.

(۲) ضعيف.

واته: ئوممو چه کیمی کچی وه داعی خوزاعییه ﷺ ده لئ: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: پارانه وه ی باوک بهرزده کریتته وه تاکو شوینی وه لامدانه وه.

بابهت: ناپه سهدنی تیپه راندن له پارانه وه دا

۳۸۶۴- عَنْ أَبِي نَعَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَعْقِلٍ، سَمِعَ ابْنَهُ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْقَصْرَ الْأَبْيَضَ عَنِ مِيزِنِ الْجَنَّةِ، إِذَا دَخَلْتُهَا، فَقَالَ: أَيُّ بَنِي سَلِ اللَّهُ الْجَنَّةَ، وَعُدُّ بِهِ مِنَ النَّارِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «سَيَكُونُ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِي الدُّعَاءِ»^(۱).

واته: ئه بو نه عامه ﷺ ده گپرتته وه، عه بدوللای کوری موغه ففهل گوئی له کوره که ی بوو ده یگوت: خوایه گیان داوات لیده که م نه گهر چوومه ناو بهه شت ئه و کوشکه سپیه ی لای راستی بهه شتم (پییده ی)، ئه ویش گوئی: ئه ی پۆله که م داوای بهه شت له خوا بکه و په نای پیبگره له ناگر، چونکه من گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: لیره به دواوه خه لکاتیک په یدا ده بن که له پارانه وه دا سنور ده به زینن.

بابهت: بهرزکردنه وه ی ده سته کان له پارانه وه دا

۳۸۶۵- عَنْ سَلْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ رَبُّكُمْ حَمِيٌّ كَرِيمٌ، يَسْتَحْيِي مِنْ عَبْدِهِ أَنْ يَرْفَعَ إِلَيْهِ يَدَيْهِ، فَيَرُدَّهُمَا صَفْرًا، - أَوْ قَالَ: حَاتِبَتَيْنِ -»^(۲).

واته: سهلمان ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهره ﷺ فه رموو یه تی: پهروه ردگاری بهرزو شکومه ندتان زور به حه یاو به پریزه وه نازو نیعمهت به خشه به بهنده کانی، حه یا ده کا ئه گهر بهنده یه کی ده سته کانی بو بهرز بکاته وه به خالی یان فه رموو ی: به به تالی بیانگپرتته وه.

۳۸۶۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا دَعَوْتَ اللَّهَ فَادْعُ بِطُورِ كَفِّكَ، وَلَا تَدْعُ بِظُهُورِهِمَا، فَإِذَا فَرَعْتَ فَامْسَحْ بِهِمَا وَجْهَكَ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۹۶.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۴۸۸، والترمذي: ۳۵۵۶.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۴۸۵.

واته: ئیبنو عیباس رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغهمبهری خوا رضی اللہ عنہ فہرموویہ تی: ئەگەر له خودا پارایتەوہ ئەوہ بەرە دەستە کانت بەرزیکەوہو بیاریۆہ، بە پشتە دەستە کانت مەپاریۆہ، جا کاتی له پارانەوہ کەت تەواو بوویت دەستە کانت بە روخسارتدا بەینە.

بابەت: زیکرە بە یانیان و ئیواران

۳۸۶۷- عَنْ أَبِي عِيَّاشٍ الزُّرْقِيِّ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، كَانَ لَهُ عَدَلٌ رَقَبَةٍ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ، وَحُطَّ عَنْهُ عَشْرُ خَطِيئَاتٍ، وَرُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ، وَكَانَ فِي حِزْبِ مَنْ الشَّيْطَانِ حَتَّى يُمِيسِيَ، وَإِذَا أَمْسَى فَمِثْلُ ذَلِكَ حَتَّى يُصْبِحَ» قَالَ: فَرَأَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فِيمَا يَرَى النَّاسِمُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا عِيَّاشٍ يَزُوي عَنْكَ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ: «صَدَقَ أَبُو عِيَّاشٍ»^(۱).

واته: ئەبو عیاشی زورەقی رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ تی: ھەر کەسێ بە یانیان بلی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»، واته: ھیچ پەرستراویکی بە ھەق نیە جگە لە زاتی اللہ، تاکی بێ ھاوبەشە، مولک و ستایش ھەر بو ئەوہو شایستە ی ئەوہ، بەسەر ھەموو شتی کدا بە توانایە، وە ک ئەوہ وایە کۆیلە یەکی لە ئەوہی ئیساعیل رزگار کردی، دە خراپە ی لەسەر دەسپردیتەوہو دە پلە بەرز دە کریتەوہ، لە شەیتان دە پاریزیت تا کو ئیوارە، ئەگەر ئیوارەش بلی ھەر وە ک ئەوہی ھە یە تا کو بە یانی. (راوی) ده لئ: جا پیاوێک پیغهمبهری صلی اللہ علیہ وسلم له خەودا بینی و گوتی: ئە ی پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ئەبو عیاش ئاواو ئاوا له تۆوہ دە گپرتەوہ، ئەویش فہرمووی: ئەبو عیاش راستی گوتوہ.

۳۸۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا أَصْبَحْتُمْ فَقُولُوا: اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِذَا أَمْسَيْتُمْ فَقُولُوا: اللَّهُمَّ بِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۰۷۷.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۰۶۸، والترمذی: ۳۳۹۱.

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ دەلی: پێغه مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم فەرموویه‌تی: ئەگەر به‌یانیتان کرده‌وه بلین: «اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ»، واته: خودایه به به‌خشش و نعیمه‌تی تۆوه به‌یانی و ئیواره‌مان به‌سه‌ردا هات و به به‌خشش و نعیمه‌تی تۆوه ده‌ژین و ده‌مرین، وه هه‌رکات ئیواره‌تان کرده‌وه بلین: «اللَّهُمَّ بِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ»، واته: خودایه به به‌خشش و نعیمه‌تی تۆوه ئیواره‌وه به‌یانیمان به‌سه‌ردا هات و به به‌خشش و نعیمه‌تی تۆوه ده‌ژین و ده‌مرین، گه‌رانه‌وه‌ش هه‌ر بۆلای تۆیه.

۳۸۶۹- عُمَانُ بْنُ عَفَانَ رضی اللہ عنہ یَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم یَقُولُ: «مَا مِنْ عَبْدٍ یَقُولُ فِي صَبَاحِ كُلِّ یَوْمٍ، وَمَسَاءٍ كُلِّ لَیْلَةٍ: بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا یَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَیْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فِیضْرُهُ شَیْءٌ» قَالَ: وَكَانَ أَبَانُ قَدْ أَصَابَهُ طَرْفٌ مِنَ الْفَالَجِ، فَجَعَلَ الرَّجُلُ یَنْظُرُ إِلَیْهِ، فَقَالَ لَهُ أَبَانُ: «مَا تَنْظُرُ إِلَیَّ؟ أَمَا إِنَّ الْحَدِيثَ كَمَا قَدْ حَدَّثْتُكَ، وَلَكِنِّي لَمْ أَقْلُهُ یَوْمَئِذٍ، لِيُمِضِيَ اللَّهُ عَلَيَّ قَدْرَهُ»^(۱).

واته: عوسانی کوری عه‌فان رضی اللہ عنہ ده‌گه‌رته‌وه، ده‌لی: گویم له پێغه مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم بوو ده‌یفه‌رموو: هه‌ر که‌سیک سه‌ر له به‌یانیان و سه‌ر له ئیوارانی هه‌موو رۆژو شه‌وی سێ جار بلی: «بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا یَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَیْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ»، واته: به‌ ناوی ئەو خوایه‌ی که له‌گه‌ل ناوی ئەودا هه‌یج شتی زه‌ره‌رو زیان ناگه‌یه‌نی نه‌ له‌ زه‌وی و نه‌ له‌ ئاساندا، ئەو خودایه‌ی که بیسه‌رو بینایه. ئەوه بیگومان هه‌یج شتی زیانی بی ناگه‌یه‌نی. (پاوی) گوتی: ئەبان (کوری پێشه‌وا عوسان) ئیفلج بوو لایه‌کی جه‌سته‌ی شه‌له‌ل لییدا، جا ئەو پیاوه (که فەرمووده‌که‌ی لێ بیستبوو) سه‌یری ده‌کرد (وه‌ک ئەوه‌ی بلی: خو تۆ ئەو ویرده‌ت خویندووه، ئە‌ی بۆچی ئیفلج بووی؟!!!)، ئەبان پتی گوت: ئەوه بۆچی به‌و شیوه‌یه سه‌یرم ده‌که‌ی، سویند به‌ خوا ئەو فەرمووده‌یه هه‌ر وه‌کو ئەوه‌یه که بۆم گه‌راویه‌وه، به‌لام ئەو رۆژه‌ی که توشی ئەو نه‌خۆشییه بووم نه‌مگوتبوو، تا ئەو قه‌ده‌ره‌ی که خوا بۆمی دانا‌بوو به‌سه‌رم بیت.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۵۰۸۸ و ۵۰۸۹ بنحوه، والترمذي: ۳۳۸۸.

۳۸۷۰- عَنْ أَبِي سَلَامٍ رضي الله عنه، خَادِمِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ أَوْ إِنْسَانٍ أَوْ عَبْدٍ يَقُولُ حِينَ يُمْسِي وَحِينَ يُصْبِحُ: رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، إِلاَّ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُرْضِيَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: نه بو سه لامي رضي الله عنه خزمه تڪارى پيغهمبه ر ده گيرتته وه، پيغهمبه ر صلى الله عليه وسلم فه رمويه تي: هه ر مسولما نتيك يان مروقيك يان به نديه ك تيواران و به يانيان بلي: «رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا»، واته: پازيم به وهى الله په روه ردگارم بن و ئيسلام دينم بن و موحه ممه د صلى الله عليه وسلم پيغهمبه ر م بن، نه وه بينگومان هه قه له سه ر خوا كه له رۆزى دوايدا رازى بكات.

۳۸۷۱- عَنْ ابْنِ عَمَرَ رضي الله عنه يَقُولُ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَدْعُ هَؤُلَاءِ الدَّعَوَاتِ حِينَ يُمْسِي، وَحِينَ يُصْبِحُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي، وَآمِنْ رَوْعَاتِي، وَاحْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ، وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ قَوْفِي، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي» قَالَ وَكَيْعَ يَعْنِي الْخَسْفَ^(۲).

واته: ئينو عومر رضي الله عنه ده گيرتته وه، ده لي: پيغهمبه رى خوا صلى الله عليه وسلم هيچ تيواره و به يانيه ك وازى له م پارانه وانه نه هيتاوه: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي، وَآمِنْ رَوْعَاتِي، وَاحْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ، وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ قَوْفِي، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي»، واته: خودايه داواى ليخوشبون و پاريزگاريت لنده كه م له دونياو دواروژدا، خودايه داواى ليخوشبون و پاريزگاريت لنده كه م له دين و دونياو خانه واده و مال و ساماندا، خودايه عهيب و ناته و اووى و كه م و كورتيه كانم دابيوشه، خودايه ترسه كانم هتور بكه ره وه و دله راوكتيكانم مه هيله، خودايه له پيش و له دواوه و لاي راست و لاي چه پ و لاي سه روومه وه پاريزگاريم لنيكه (واته: له هه موو پروويه كه وه بمپاريزه له دردو به لاي خه راپ)، خودايه په نات پيده گرم كه له ژيرمه وه سزا بدريم به رۆچوون به زه ويداو له ناوبچم.

(۱) حسن لغيره. أخرجه أبو داود: ۵۰۷۲.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۵۰۷۴، والنسائي: ۵۵۲۹ و ۵۵۳۰.

۳۸۷۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ بِنِعْمَتِكَ، وَأَبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ» قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَالَهَا فِي يَوْمِهِ وَلَيْلَتِهِ، فَمَاتَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ، أَوْ تِلْكَ اللَّيْلَةِ، دَخَلَ الْجَنَّةَ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری بوره یده له باوکیه وه ﷺ ده گپرتته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: خودایه تو پهروه ردگاری منی، تو دروستت کردووم، منیش به ندهی تو، خودایه من له سهر به لین و په یانه که ی خووم که به تووم داوه نه وه ندهی له توانامدا هه بی، خودایه په نات پی ده گرم له شهرو خراپه ی نه وه ی نه انجام داوه، خودایه دان به وه دا ده نیم که تو به خشش و نیعمه تت به سهر دارشتووم، دانیش به تاوانه کانمدا ده نیم و داوای لیخوشبونت لی ده که م، وه بیگومان جگه له تو هیچ که سیک له تاوانه کان خوش ناپیت. (پاوی) گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: هر که سی به روژو به شه و نه م نزیاه بخوینی و نه و روژه یان نه و شه وه بمری، نه وه ده چیتته به هه شته وه نه گهر خوا پی خوش بیټ.

بابهت: پارانه وهی که سټ بجیتته سهر جیگای خه وتن

۳۸۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ: «اللَّهُمَّ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَرَبِّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقِ الْحَبِّ وَالنَّوَى، مُنْزِلِ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ الْعَظِيمِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا، أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، اقْضِ عَنِّي الدَّيْنَ وَأَغْنِنِي مِنَ الْفَقْرِ»^(۲).

واته: نه بو هوره یره ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ کاتی ده چویه سهر جیگای خه وه که ی ده یفه رموو: خودایه نه ی پهروه ردگاری ناسانه کان و زهوی، نه ی پهروه ردگاری هه موو شتیک، نه ی روینه ری دانه ونله و توومه، دابه زینه ری ته ورات و ئینجیل و

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۰۷۰.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۱۳، وأبو داود: ۵۰۵۱، والترمذي: ۳۴۰۰ و ۳۴۸۱.

قورئانى گوره و پيرۆز، په نات پى ده گرم له شهرو زيانى هممو و نه و دروستکراوانه ی خوت که جله و يان به ده ست تویه، خودايه هيچ شتيک له پيش تووه نه بووه و ده مينيت له دواى له ناوچوونى هممو دروستکراوه کان، وه به هيزو به توانايت و وه تو دياريت و هيچ شتيکيش له سهرووى تووه نيه، خوت په نهانيت و هيچ شتيک له تو په نهان نيه، سا خوايه قه زداريم له سه ر لابه ره و بى نيازيشم بکه له هه زارى.

۳۸۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَضْطَجِعَ عَلَى فِرَاشِهِ فَلْيَنْزِعْ دَاخِلَةَ إِزَارِهِ، ثُمَّ لِيَنْفُضْ بِهَا فِرَاشَهُ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا خَلَفَهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ لِيَضْطَجِعَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ، ثُمَّ لِيَقُلْ: رَبِّ بِكَ وَضَعْتُ جَنْبِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، فَإِنْ أُمَسَّكَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا، وَإِنْ أَرْسَلَتْهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا حَفِظْتَ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گيرپته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تي: هه ركاتى به كنى له تيوه ويستى له سه ر جيگاي خه وه كه ي پالكه وي، نه وه با به لكى پوشاكه كه ي ژيره وه ي جيگاكه ي بته كينى، چونكه نازانى له پاش نه و نوينه كه چى تيده چى (له جروجانه وه ي زيانبه خش)، پاشان با له سه ر لاي راستى پالكه وي، دواتر بلئ: په روه ردگارم به به خشش و نيعمه تى تو ته نيشتى خو م له سه ر نه م نوينه دانا، وه هه ر به به خشش و نيعمه تى توش به رزى ده كه م وه وه له خه وه هله دستم، خودايه نه گه ر له وه خه وه دا روچه كه مت گرت وه وه روحت كيشام په حمم پييكه، خو نه گه ر گه رانديشته وه وه له م خه وه خه به رت كردم وه وه نه وه بيپاريزه له تاوان و له زيانى شه يتان و تاگات لئى بى به وه ي كه به نده چاكه كانى خوتى بى ده پاريزى.

۳۸۷۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ نَفَثَ فِي يَدَيْهِ، وَقَرَأَ بِالْمُعَوَّذَتَيْنِ وَمَسَحَ بِهِمَا جَسَدَهُ»^(۲).

واته: عائيشه رضي الله عنها ده گيرپته وه، پيغه مبهري ﷺ كاتى ده چويه سه ر جيگاي خه وتنه كه ي فووى ده كرده ناو له پى ده سه ته كانى و سووره تى «الفلق» و «الناس» سى ده خويندو ده سه ته كانى به جه سه تيدا ده هينا.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۳۲۰، ومسلم: ۲۷۱۴، وأبو داود: ۵۰۵۰، وزاد الترمذي: ۳۴۰۱ قوله: «فَإِذَا اسْتَيْقَظَ... إلخ».

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۰۱۷، وأبو داود: ۵۰۵۶، والترمذي: ۳۴۰۲.

۳۸۷۶- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ لِرَجُلٍ: «إِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ أَوْ أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ فَقُلْ: اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ، وَأَلْبَجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً وَإِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَجَى مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، أَمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ، فَإِنْ مِتُّ مِنْ لَيْلَتِكَ مِتُّ عَلَى الْفِطْرَةِ، وَإِنْ أَصْبَحْتَ أَصْبَحْتَ وَقَدْ أَصَبْتَ خَيْرًا كَثِيرًا»^(۱).

واته: بە پرائی کوری عازیب رضي الله عنه دە گێڕێتەو، پێغه مبهەر صلى الله عليه وسلم به پیاوێکی فهرموو: ئە گەر جیگای خهوه کهت پراخست یان چوویتە سەر جیگای خهوه کهت ئەوه بلی: «اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ، وَأَلْبَجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً وَإِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَجَى مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، أَمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ»، واته: خودایه خۆم ته سلیمی تو کردو پشتم بهستوو به توو کاروبارم گه پاراندهوه بۆلای توو سپاردم به تو، ئومیده وارو خۆشحالم به پاداشته کانت و ده ترسم له سزا کانت، هیچ هه شارگه یه ک نیه هه تا خۆم هه شار بدهم و هیچ پزگار بوونیکیش نیه له سزا کانت جگه له وه نه بیت که بگه پێمه وه بۆلای تو، پروام هیناوه به قورئانه کهت که داتبه زاندۆته خواره وه، ههروه ها پروایشم هیناوه به پێغه مبه ره کهت که موحه ممه ده صلى الله عليه وسلم، خۆت په وانته کردوه. جا ئە گەر له وه شه وه دا بمريت ئەوه له سه ر دینی پاکی ئیسلامه تی ده مریت، ئە گەر پوژرت لی بۆوه خیرو خۆشیه کی زوورت دیته ری.

۳۸۷۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ وَضَعَ يَدَهُ - يَغْنِي الْيُمْنَى - تَحْتَ خَدِّهِ، ثُمَّ قَالَ: «قَتِي عَدَابَكَ يَوْمَ تَبْعْتُ - أَوْ تَجْمَعُ عِبَادَكَ»^(۲).

واته: عه بدو للاً رضي الله عنه ده گێڕێتەو، پێغه مبهەر صلى الله عليه وسلم کاتی ده چۆیه سەر جیگای خهوه که ی دهستی - واته: دهستی راستی - ده خسته ژیر روومه تی، پاشان ده یفه رموو: خودایه بمپاریزه له سزای خۆت ئەو پوژهی که بهنده کانت زیندوو ده که یته وه یان کۆیان ده که یته وه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۷، ومسلم: ۲۷۱۰، وأبو داود: ۵۰۴۶، والترمذي: ۳۳۹۴ و ۳۵۷۴.

(۲) صحیح.

بابهت: پارانهوه له کاتنی به خهبر هاتنهوه له شهودا

۳۸۷۸- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ فَقَالَ حِينَ يَسْتَيْقِظُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ، ثُمَّ دَعَا رَبَّ اغْفِرْ لِي، غُفِرَ لَهُ - قَالَ الْوَلِيدُ: أَوْ قَالَ: دَعَا اسْتَجِيبَ لَهُ -، فَإِنْ قَامَ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ صَلَّى، قُبِلَتْ صَلَاتُهُ»^(۱).

واته: عوبادهی کوری صامیت رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سین شهو له خه وهستاو له وکاته دا گوتی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ»، له پاشدا بیارته وهو و بلی: نهی پهروه ردگار لیم خو شبه، لئی خو ش ده بی. وه لید گوتی: یان فهرمووی: نه گهر پارایه وه نه وه پارانه وه که ی گیرا ده بی، وه نه گهر ههستاو ده ستونیزی گرت و نوژی کرد نه وه نوژه که ی قبول ده بی.

۳۸۷۹- عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ كَعْبِ الْأَسْلَمِيِّ رضي الله عنه، أَخْبَرَهُ أَنَّهُ كَانَ يَبِيتُ عِنْدَ بَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَانَ يَسْمَعُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ مِنَ اللَّيْلِ: «سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الْهُوِيِّ، ثُمَّ يَقُولُ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ»^(۲).

واته: ره بیعهی کوری که عبی نه سله می رضي الله عنه ده گیرته وه، شهوانه له بهردهم ده رگای هۆده که ی پیغه مبهری خوا ﷺ ده خهوت، وه گوتی له پیغه مبهری خوا ﷺ ده بوو ماوه به کی زور له شهودا ده یفهرموو: پاک و بیگه ردی بو خودای پهروه ردگاری جیهانیان، پاشان ده یفهرموو: پاک و بیگه ردی و سوپاس و ستایش ههر بو خودایه.

۳۸۸۰- عَنْ حُذَيْفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا انْتَبَهَ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا، وَإِلَيْهِ النُّشُورُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۵۴، وأبو داود: ۵۰۶۰، والترمذي: ۳۴۱۴.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۴۱۶، والنسائي: ۱۶۱۸، وانظر: مسلم: ۴۸۹، وأبو داود: ۱۳۲۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۳۱۲، وأبو داود: ۵۰۴۹، والترمذي: ۳۴۱۷.

واتە: حوزەيفە ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ كاتى شەوانە لە خەو ھەلدەستا دەيفەرموو: سوپاس و ستايش بۆ ئەو خوايهى دواى مردنمان زىندووى كردىنەو، گەرانەوھش ھەر بۆلاى ئەو.

۳۸۸۱- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ عَبْدٍ بَاتَ عَلَى طُهُورٍ، ثُمَّ تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ فَسَأَلَ اللَّهَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا، أَوْ مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ، إِلَّا أَعْطَاهُ»^(۱).

واتە: موغازى كورى جەبەل ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويهتى: ھەر بەندەيەك بە دەستوێژەو بەخوێت، پاشان شەو خەبەرى بێتەو داواى ھەر شتێك لە كاروبارى دونياو دواوژدا لە خودا بكات ئەو پێى دەبەخشی و دەيداتى.

بابەت: پارانەوھى كاتى بەلاو ناخۆشى

۳۸۸۲- عَنْ أَسْمَاءَ ابْنَةِ عُمَيْسٍ ﷺ، قَالَتْ: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ عِنْدَ الْكَرْبِ: «اللَّهُ، اللَّهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا»^(۲).

واتە: ئەسمائى كچى عومەيس ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ چەند وشەيەكى فيركردم كە لە كاتى بەلاو ناخۆشيدا دەيانلیم: «اللَّهُ، اللَّهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا»، واتە: ئەى خودايە، ئەى خودايە (لەم بەلاو ناخۆشيه پرزگارم بكە) تۆ پەرورەدگارى منى ھىچ شتێك ناکەمە ھاوبەشت.

۳۸۸۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الْكَرْبِ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبِّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ» قَالَ وَكَيْفَ مَرَّةً: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فِيهَا كُلُّهَا^(۳).

واتە: ئىبنو عەبباس ﷺ دەگێرتەو، پىغەمبەر ﷺ لە كاتى بەلاو ناخۆشيدا دەيفەرموو: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبِّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ»، واتە: ھىچ پەرستراوێكى بەھەق نيه جگە لە زاتى اللە،

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۵۰۴۲.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۰۲۵.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۳۴۵، ومسلم: ۲۷۳۰، والترمذي: ۲۴۳۵.

لیبوردیه و به خشنده به، پاک و بیگهردی بو پهروه ردگاری عه‌رشی گه‌وره و مه‌زن، پاک و بیگهردی بو پهروه ردگاری ناسانه‌کان و پهروه ردگاری عه‌رشی پیروز. وه کعب گوتی: له هه‌ر به‌کیکیاندا جاریک (ده‌یفه‌رموو): «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» (واته: به‌م شیوه‌یه ده‌یفه‌رموو: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ»).

بابه‌ت: پارانه‌وه‌ی کاتی له مال ده‌رچوو

۳۸۸۴- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی‌الله‌عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلی‌الله‌عنه‌وآله‌وسلم كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَنْزِلِهِ قَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ، أَوْ أُزِلَّ، أَوْ أَظْلَمَ أَوْ أُظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ»^(۱).

واته: ئوممو سه‌له‌مه رضی‌الله‌عنه ده‌گیریته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌عنه کاتی له مال‌ه‌که‌ی ده‌رده‌چوو ده‌یفه‌رموو: خودایه په‌نات پیده‌گرم له‌وه‌ی گومرا بيم یان له‌خشته بېریم (پیم بخلیسکی) یان سته‌م بکه‌م یان سته‌م لیبیکری یان نه‌فامی بکه‌م یان نه‌فامیم به‌رانبه‌ر بکری.

۳۸۸۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی‌الله‌عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلی‌الله‌عنه‌وآله‌وسلم كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ قَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، التَّكْلَانُ عَلَى اللَّهِ»^(۲).

واته: ئەبو هوره‌یره رضی‌الله‌عنه ده‌گیریته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌عنه کاتی له مال‌ه‌که‌ی ده‌رده‌چوو ده‌یفه‌رموو: به‌ناوی پیروزی خودا، هیچ گورانکاری و هیزو توانایه‌ک نیه‌مه‌گه‌ر له‌لای خواوه‌بیت، پشتبه‌ستن هه‌ر به‌خوایه‌و هه‌ر نه‌و پشتیوانه.

۳۸۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی‌الله‌عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلی‌الله‌عنه‌وآله‌وسلم قَالَ: «إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ مِنْ بَابِ بَيْتِهِ، أَوْ مِنْ بَابِ دَارِهِ، كَانَ مَعَهُ مَلَكَانِ مُوَكَّلَانِ بِهِ، فَإِذَا قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ قَالَا: هُدَيْتَ، وَإِذَا قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ قَالَا: وَقَيْتَ، وَإِذَا قَالَ: تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ قَالَا: كُفَيْتَ، قَالَ: فَيَلْقَاهُ قَرِينَاهُ فَيَقُولَانِ: مَاذَا تُرِيدَانِ مِنْ رَجُلٍ قَدْ هُدِيَ وَكُفِيَ وَوُقِيَ؟»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۰۹۴، والترمذي: ۳۴۲۷، والنسائي: ۵۴۸۶ و ۵۵۳۹.

(۲) حسن لغیره.

(۳) حسن لغیره.

واته: نه ٻو هور ٻه ڏهه ڳڙي ته وه، ڀنڱه مبهري ﷺ فهرموويه تي: هه رکاتي پياو له ماله کي بچي ته دهره وه يان له دهرگاي ماله کي بچي ته دهره وه دوو فرشته ي له گه لدان که پاسي پردراون له گه لي بن، جا کاتي (پياوه که) گوتي: به ناوي خوا، نه وان ده لين: هيدايت دراي ت، وه کاتي گوتي: هيچ هي زو توانايه ک نيه مه گه ر له لاي خوا بيت، ده لين: پاريزرايت له شه يتان، وه کاتي گوتي: پشتم به خوا به ست، ده لين: نه وه ت به سه، (ڀنڱه مبهري ﷺ) فهرمووي: جا شه يتانه کاني (نه و دوو شه يتانه ي که له گه ل هه رکه سي کدان) پني ده گن، فرشته کان ده لين: چيتان ده وي له پياوي ک که هيدايت دراوه و كيفايت کراوه و له شه يتان پاريزراوه؟!

بابه ت: پاران اهو کاتي چوونه مال

۳۸۸۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ فَذَكَرَ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ، وَعِنْدَ طَعَامِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: لَا مَيْبِتَ لَكُمْ وَلَا عِشَاءَ، وَإِذَا دَخَلَ وَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: أَدْرَكْتُمُ الْمَيْبِتَ، فَإِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ طَعَامِهِ، قَالَ: أَدْرَكْتُمُ الْمَيْبِتَ، وَالْعِشَاءَ»^(۱).

واته: جابري کوري عه بدوللا ﷺ ده ڳڙي ته وه، گوني له ڀنڱه مبهري ﷺ بووه ده يفهرموو: کاتيک پياو چووه ناو ماله کي و له کاتي چوونه ژورره وه و له کاتي نان خواردي تيواره دا يادي خواي کرد، شه يتان (به بهرده سته کاني) ده لي: نه شوني مانه وه تان هه يه نه ناني تيواره (له م ماله دا)، وه کاتي چويه ماله وه و له کاتي چوونه ژورره يادي خواي نه کرد، شه يتان ده لي: شوني مانه وه تان ده ست که وت، وه نه گه ر له کاتي ناني تيواره شدا يادي خواي نه کرد، (شه يتان) ده لي: شوني مانه وه و ناني تيواره تان ده ست که وت.

بابه ت: نزا ي سه فهرکردن

۳۸۸۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجَسَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ - وَقَالَ: عَبْدُ الرَّحِيمِ: يَتَعَوَّذُ - إِذَا سَافَرَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ، وَالْحَوْرِ بَعْدَ الْكُورِ، وَدَعْوَةِ الْمَطْلُومِ، وَسُوءِ الْمَنْظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ» وَزَادَ أَبُو مُعَاوِيَةَ: فَإِذَا رَجَعَ قَالَ: مِثْلَهَا^(۲).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۰۱۸، وأبو داود: ۳۷۶۵.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۳۴۳، والترمذي: ۳۴۳۹، والنسائي: ۵۴۹۸_۵۵۰۰.

واته: عهبدووللای کورپی سهپرچیس ﷺ ده لئى: پینغه مبهه رى خوا ﷺ کاتئى سه فه رى ده کرد - وه عه بدوره حیم گوتئى: په نای به خوا ده گرت - ده یفه رموو: خودایه په نا ده گرم به تو له ناره حه تئى و ناسوورى سه فه رو غه م و په ژاره ی گه پانه وه، وه په نا ده گرم به تو له سه رلئیشیوان دواى پینمایى و گه پانه وه له پرواوه بو بی پروایى، وه په نا ده گرم به تو له پارانه وه ی سته م لیکراو و له بینینى شتیکى ناخوش و نامۆ له ناو مال و منالم. وه ئه بو موعاویه له گپانه وه که یدا ئه وه ی زیاد کردوه: وه کاتئى ده گه پرايه وه (له سه فه ره که ی) به هه مان شیوه ی ده فه رموو.

بابه ت: پارانه وه ی کاتئى بینینى هه روو باران

٣٨٨٩- عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْمِقْدَامِ بْنِ شَرِيحٍ، عَنْ أَبِيهِ الْمِقْدَامِ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا رَأَى سَحَابًا مُقْبِلًا مِنْ أَفْقٍ مِنَ الْأَفَاقِ، تَرَكَ مَا هُوَ فِيهِ وَإِنْ كَانَ فِي صَلَاتِهِ، حَتَّى يَسْتَقْبِلَهُ، فَيَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا أُرْسِلَ بِهِ»، فَإِنْ أَمَطَرَ قَالَ: «اللَّهُمَّ سَيِّئًا نَافِعًا» مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا، وَإِنْ كَشَفَهُ اللَّهُ ﷻ وَلَمْ يُمِطِرْ حَمِدَ اللَّهَ عَلَى ذَلِكَ^(١).

واته: یه زیدی کورپی میقدامی کورپی شوره یح له باوکییه وه میقدام، ئه ویش له باوکییه وه ده گپرتته وه که عائیشه ﷺ هه والئى پیداوه پینغه مبهه ر ﷺ کاتئى هه روئکى ده بینى له لایه کى ئاسانه وه ده هات له هه ر شتیکدا بوایه جئى ده هه یشت ئه گه ر هاتباو له نوژیشدا بوایه تاوه کو به ره ورووی ده بوو ده یفه رموو: خودایه تیمه په نات پنده گرین له وه شه رو خراپه یه ی که به هۆیه وه نیردراوه، وه ئه گه ر باران باربیا دوو جار یان سئى جار ده یفه رموو: خودایه گیان بیکه به بارانئیکى به خوورپی سوودبه خش، وه ئه گه ر خواى ﷻ هه وره که ی لا بردبا و باران نه باربیا، سوپاس و ستایشى خواى ده کر له سه ر ئه وه.

٣٨٩٠- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ صَيِّبًا هَنِئًا»^(٢).

واته: عائیشه ﷺ ده گپرتته وه، پینغه مبهه رى خوا ﷺ کاتئى بارانى ده بینى ده یفه رموو: خودایه گیان بیکه به بارانئیکى به لیزمه وه به سوود.

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ٥٠٩٩. وانظر: ما بعده.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ١٠٣٢، والنسائي: ١٥٢٣.

۳۸۹۱- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، إِذَا رَأَى مَخِيلَةً تَلَوْنَ وَجْهَهُ وَتَغَيَّرَ، وَدَخَلَ وَخَرَجَ، وَأَقْبَلَ وَأَذْبَرَ، فَإِذَا أَمْطَرَتْ سُرِّيَ عَنْهُ، قَالَ: فَذَكَرْتُ لَهُ عَائِشَةُ بَعْضَ مَا رَأَتْ مِنْهُ، فَقَالَ: «وَمَا يُدْرِيكَ؟ لَعَلَّهُ كَمَا قَالَ قَوْمٌ هُودِيٌّ: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمְطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ﴾ (۲۱)﴾ (الأحقاف، الآية)»^(۱).

واته: عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ هه رکاتی هه وریکی باراناوی بینیا په نگی ده گورواو ده هاتو ده چوو ده چووو زووره وهو ده هاته ده ره وه، جا کاتی باران ده باری بیتاقه تیبه که ی نه ده ما، (راوی) گوتی: جا عائیشه به شیک له وهی که لئی بینبوو بو ی باسکرد، نه ویش فهرمووی: تو نازانی ده ترسم وه کو نه وه بی که قهومی هود گوتیان: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمְطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ﴾ (۲۱)﴾ (الأحقاف، واته: جا کاتیک نه و (سزایه) یان بینی په له هه وریک بوو به ره و شیوه کانیاں دیت (دلخوش بوون) ووتیان نه مه هه وریکه بارانی پییه بومان (هود وتی: نه خیر) به لکو نه وه نه و (سزایه) یه به په له داواتان ده کرد.

بابهت: نه وهی که پیاو چی ده لئی کاتی خه لکی گرفتار ده بینت

۳۸۹۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ فَجِئَهُ صَاحِبٌ بَلَاءٍ، فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَاقَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ، وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا، عُوْفِي مِنْ ذَلِكَ الْبَلَاءِ، كَانَتْ مَا كَانَ»^(۲).

واته: ئینو عومهر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه که سنی کتوپر به که سیکي گرفتار گه یشته با بلئی: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَاقَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ، وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا»، واته: سوپاس و ستایش بو نه و خوایه ی سه لاهه تی کردم له وهی که توی پی گرفتار کرد، وه فه زلی داوم به سهر زور له دروستکراوه کانیدا. نه و که سه به هه شیوه یه ک بیت نه و ده ردو به لایه ی تووش نابی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۸۲۹، ومسلم: ۸۹۹، وأبو داود: ۵۰۹۸، والترمذي: ۳۲۵۷.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۴۳۱ وذكر فيه عمر.

پہرتووکى

ليكدانه وهى خهون

بابهت: خهونی چاک و باش که مسولمان ده بیبنت یان پتوهی ده بیبیرت

۳۸۹۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الرُّؤْيَا الْحَسَنَةُ مِنَ الرَّجُلِ الصَّالِحِ، جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: خهونی باش که پیاوی چاکه کار ده بیبنتی به شیکه له چل و شهش به شی پیغه مبهرایه تی.

۳۸۹۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ»^(۲).

واته: نه بو هورهیره رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: خهونی (مروقی) نیاندار به شیکه له چل و شهش به شی پیغه مبهرایه تی.

۳۸۹۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «رُؤْيَا الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ الصَّالِحِ، جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ»^(۳).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: خهونی مسولمانی چاکه کار به شیکه له هفتا به شی پیغه مبهرایه تی.

۳۸۹۶- عَنْ أُمِّ كُرَيْزٍ الْكَعْبِيَّةِ رضي الله عنها، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «ذَهَبَتِ النَّبُوءَةُ، وَبَقِيَتِ الْمُبَشِّرَاتُ»^(۴).

واته: نومو کورزی که عبیه رضي الله عنها ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: پیغه مبهرایه تی نه ماو ته واو بوو، به لام موژده دهره کان (نهو شتانه ی که له خهوندا ده بیبیرن و دلخوشکه رن) ههر ده مینن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۹۸۲، ومسلم: ۲۲۶۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۹۸۸ و ۷۰۱۷، ومسلم: ۲۲۶۳، وأبو داود: ۵۰۱۹، والترمذي: ۲۲۷۰ و ۲۲۹۱.

(۳) صحیح لغیره.

(۴) صحیح لغیره.

۳۸۹۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ، جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ»^(۱).

واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغہ مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: خہونی باش و چاک به شیکہ له حہفتا به شی پیغہ مبهرایہ تی.

۳۸۹۸- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ سُبحَانَهُ: ﴿لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ (۶۱) یونس، قَالَ: «هِيَ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ، يَرَاهَا الْمُسْلِمُ، أَوْ تُرَى لَهُ»^(۲).

واته: عوبادہی کوری صامیت رضی اللہ عنہ ده لئی: پرسیارم له پیغہ مبهری خوا ﷺ کرد دہر بارہی ئەم ئایہ تہی خوا کہ دہ فہرمووی: ﴿لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ (۶۱) یونس. واته: ہەر بو ئەوانہ مزگینی وموژدہ له ژیانی دونیاداو له دواپوژیشدا، ئەویش فہرمووی: ئەوہ خہونی چاک و باشہ کہ مسولان دہیینی یان پیوہی دہیینی.

۳۸۹۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: كَشَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ السَّتَارَةَ فِي مَرَضِهِ، وَالنَّاسُ صُفُوفٌ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ، فَقَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ مُبَشِّرَاتِ النَّبُوءَةِ إِلَّا الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ، يَرَاهَا الْمُسْلِمُ، أَوْ تُرَى لَهُ»^(۳).

واته: ئینو عبباس رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغہ مبهری خوا ﷺ له کاتی نہ خو شیبہ کیدا (کہ له مالہ وہ بو) پەردہی لاداو تہ ماشای کرد خہ لکی له پشت ئەبو بە کرہ وہ ریزیان بہ ستوہ (بو نوژ)، جا فہرمووی: ئەی خہ لکینہ نیشانہی موژدہ دہرانی پیغہ مبهرایہ تی نہ ماون بیجگہ له خہونی چاک کہ مسولان دہیینی یان پیوہی دہیینی.

بابەت: بینینی پیغہ مبهری ﷺ له خودا

۳۹۰۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ، فَقَدْ رَأَى فِي الْيَقَظَةِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ عَلَى صُورَتِي»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۶۵.

(۲) صحیح لغيره. أخرجه الترمذي: ۲۲۷۵.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۷۹، وأبو داود: ۸۷۶، والنسائي: ۱۰۴۵ و ۱۱۲۰.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۲۷۶.

واتە: عەبدوللا ﷺ دە گىرپتەۋە، پىغەمبەر ﷺ فەرموۋىتە: ھەر كەس لە خەودا بمىنىت ئەۋە بەرپاستى ۋەك بەخەبەر بىن مەنى بىنىۋە، چۈنكە بىگومان شەيتان ناتوانى خۇي بىخاتە سەر شەكل ۋ شىۋەى مەن.

۳۹۰۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَى، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ بِي»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەيرە رەزىيە اللہ عنہ دەلى: پىغەمبەرى خۇا ﷺ فەرموۋىتە: ھەر كەس لە خەودا بمىنىت ئەۋە بەرپاستى مەنى بىنىۋە، چۈنكە بىگومان شەيتان ناتوانى خۇي بىخاتە سەر شەكل ۋ شىۋەى مەن.

۳۹۰۲- عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ، فَقَدْ رَأَى، إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِلشَّيْطَانِ أَنْ يَتَمَثَّلَ فِي صُورَتِي»^(۲).

واتە: جابىر رەزىيە اللہ عنہ دە گىرپتەۋە، پىغەمبەرى خۇا ﷺ فەرموۋىتە: ھەر كەس لە خەودا بمىنىت ئەۋە بەرپاستى مەنى بىنىۋە، چۈنكە بىگومان شەيتان ناتوانى ۋ بۇى نىە خۇي بىخاتە سەر شەكل ۋ شىۋەى مەن.

۳۹۰۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ، فَقَدْ رَأَى، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ بِي»^(۳).

واتە: ئەبو سەئىد رەزىيە اللہ عنہ دە گىرپتەۋە، پىغەمبەر ﷺ فەرموۋىتە: ھەر كەس لە خەودا بمىنىت ئەۋە بەرپاستى مەنى بىنىۋە، چۈنكە بىگومان شەيتان ناتوانى خۇي بىخاتە سەر شەكل ۋ شىۋەى مەن.

۳۹۰۴- عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ، فَكَأَنَّمَا رَأَى فِي الْيَقَظَةِ، إِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَمَثَّلَ بِي»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۹۹۳، ومسلم: ۲۲۶۶.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۲۶۸/۱۳.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۹۹۷.

(۴) صحيح.

واته: عهونی کوری ئەبو جو حەیفە لە باوکیبەو ۷ دە گێریتەو، پێغەمبەری خوا ﷺ
 فەرموویەتی: هەر کەس لە خەودا بمبینت ئەو وە کو ئەو وایە بەراستی منی بینیی،
 چونکە بیگومان شەیتان ناتوانی خۆی بخاتە سەر شەکل و شیوەی من.

۳۹۰۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ، فَقَدْ رَأَى، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ بِي»^(۱).

واته: ئینو عەباس ۷ دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر کەس لە خەودا
 بمبینت ئەو بەراستی منی بینو، چونکە بیگومان شەیتان ناتوانی خۆی بخاتە سەر
 شەکل و شیوەی من.

بابەت: ئەوێ کە خەون سێ جۆرە

۳۹۰۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «الرُّؤْيَا ثَلَاثٌ: فَبَشَرَى مِنَ اللَّهِ، وَحَدِيثُ النَّفْسِ،
 وَتَخْوِيفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِنْ رَأَى أَحَدُكُمْ رُؤْيَا تُعْجِبُهُ فَلْيَقْضُهَا، إِنْ شَاءَ، وَإِنْ رَأَى شَيْئًا يَكْرَهُهُ،
 فَلَا يَقْضُهُ عَلَى أَحَدٍ، وَلْيَقُمْ يُصَلِّي»^(۲).

واته: ئەبو هورەیره ۷ دە گێریتەو، پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: خەون سێ جۆرە: یان
 موژدە دانە لە لایەن خواوە، یان دالغەو خەیاڵی نەفسە، وە یان خەم و ترساندە لە
 شەیتانەو، جا ئە گەر یە کێکتان خەونیکێ بینی کە پێی خوشحال بوو ئەو ئە گەر پێی
 خوش بوو با بیگێریتەو وەو باسی بکات، وە ئە گەر شتیکی بینی کە پێی ناخۆش بوو با
 نە یگێریتەو وەو لای کەس باسی نە کات وە با هەستی نوێز بکات.

۳۹۰۷- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ الرُّؤْيَا ثَلَاثٌ: مِنْهَا أَهْوَاؤُ مِنْ
 الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ بِهَا ابْنُ آدَمَ، وَمِنْهَا مَا يَهُمُّ بِهِ الرَّجُلُ فِي يَقْظَتِهِ، فَيَرَاهُ فِي مَنَامِهِ، وَمِنْهَا جُزْءٌ مِنْ
 سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوَّةِ» قَالَ، قُلْتُ لَهُ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: نَعَمْ،
 أَنَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَنَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ^(۳).

(۱) صحیح لغيره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري بإثر: ۷۰۱۷ موقوفاً، وأبو داود: ۵۰۱۹، والترمذي: ۲۲۷۰ و ۲۲۹۱.

(۳) صحیح.

واته: عهوفی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده گپرتتهوه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فہرموویہ تی: خهون سی جوره: یه کیکیان ترساندنه له لایه ن شهیتانه وه بوئه وهی بهنی ئادهم خه مبارو خه فہ تبار بکات، وه جورکیان ئه وه یه که پیاو له کاتی به خه به ریدا دالغهو خه یالی لایه تی ئیتر له خه ونیدا ده بیننی، وه جورکیشیان به شیکه له چل و شش به شی پیغه مبهرایه تی، (راوی) گوتی: پیم گوت: تو ئه وه ت له پیغه مبهری خواوه رضی اللہ عنہ بیستوه؟ گوتی: به لئی من له پیغه مبهری خواوم رضی اللہ عنہ بیستوه، من له پیغه مبهری خواوم رضی اللہ عنہ بیستوه.

بابهت: ئهو که سهی که خهونی ناخوش و بیزار که ده بیننی و پی پی ناخوشه

۳۹۰۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ الرُّؤْيَا يَكْرَهُهَا، فَلْيَبْصُرْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثًا، وَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ ثَلَاثًا، وَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده گپرتتهوه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فہرموویہ تی: کاتی یه کی له تیوه خه ونیکی بیننی که پی پی ناخوش بوو بیزاری کرد، ئه وه با له لای چه پیه وه سی جار تف بکات، وه سی جار په نا به خوا بگری له شهیتان، وه با باری نوستنه که ی بگوریت و به لاکه یتردا بخه ویت.

۳۹۰۹- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «الرُّؤْيَا مِنَ اللَّهِ، وَالْحُلْمُ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ شَيْئًا يَكْرَهُهُ، فَلْيَبْصُرْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثًا، وَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ثَلَاثًا، وَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ»^(۲).

واته: ئه بو قه تاده رضی اللہ عنہ ده گپرتتهوه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فہرموویہ تی: خهون بیننی باش له خوا وه یه، خهونی ناخوش و خراپیش له شهیتانه وه یه، جا ئه گهر یه کیکتان خه ونیکی دی که پی پی ناخوش بوو، ئه وه با له لای چه پیه وه سی جار تف بکات، وه با سی جار په نا بگری به خوا له شهیتانی دوور خراوه له ره حمه تی خوا، وه با له سهر ئه و لایه ی که پالکه وتبوو بسوریت بو لایه که ی دیکه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۶۲، وأبو داود: ۵۰۲۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۹۲، ومسلم: ۲۲۶۱، وأبو داود: ۵۰۲۱، والترمذي: ۲۲۷۷.

۳۹۱۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ رُؤْيَا يَكْرَهُهَا، فَلْيَتَحَوَّلْ وَليَتَفَلَّحْ عَن يَسَارِهِ ثَلَاثًا، وَلْيَسْأَلِ اللَّهَ مِنْ خَيْرِهَا، وَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر به کینکتان خه و نیککی دی که پیی ناخوش بوو، نه وه با له سهر نه و لایه بسوریت که له سهری پالکته و تبوو بو لایه که یتر، وه با له لای چه پییه وه سنج جار تف بکات، وه با داوا له خوا بکات له خیره و چاکه ی نه و خه ونه، وه په نا به خوا بگری له شهرو خراپه ی نه و خه ونه.

بابه ت: نه و که سه ی که شهیتان له خهونیدا گالته ی پیکرد با له لای خه لکی باسی نه کات

۳۹۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: إِنِّي رَأَيْتُ رَأْسِي ضَرْبًا، فَرَأَيْتُهُ يَتَدَهَدُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَعْمِدُ الشَّيْطَانُ إِلَى أَحَدِكُمْ فَيَتَهَوَّلُ لَهُ، ثُمَّ يَغْدُو يُخْرِ النَّاسَ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیاوینک هاته خزمه ت پیغه مبهری ﷺ و گوتی: له خه ودا بینیم که له سهرم دراو سهرم ده جولاو تلاوتلی ده کرد، ننجا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: شهیتان دیت ترس و دلهر اوکی بو یه کیک له تیوه دروست ده کات، پاشان نه و که سه به یانیه که ی دیت بو خه لکی ده گیریتته وه (واته: نه و کاره مه که ن).

۳۹۱۲- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ وَهُوَ يَخْطُبُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَأَيْتُ الْبَارِحَةَ فِيمَا يَرَى النَّائِمُ، كَأَنَّ عُنُقِي ضُرِبَتْ، وَسَقَطَ رَأْسِي، فَاتَّبَعْتُهُ فَأَخَذْتُهُ فَأَعَدْتُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا لَعِبَ الشَّيْطَانُ بِأَحَدِكُمْ فِي مَنَامِهِ، فَلَا يُحَدِّثَنَّ بِهِ النَّاسَ»^(۳).

واته: جابیر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری ﷺ خه ریکی و تاردان بوو که پیاوینک هاته خزمه تی و گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ من شهوی رابردوو (له خه ودا) نه وه م بینی که که سی نوستوو ده بینیی، وه کو نه وه و ابوو که سهرم په رینرابی و که و تیبیتته سهر زهوی، منیش

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۳۶۸.

دوای که‌وتم و گرتم و خستمه شوینی خۆی، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: نه‌گه‌ر به‌کیک له‌ ئیوه شه‌یتان له‌ خه‌ویدا گالته‌ی پیکرد نه‌وه با بۆ خه‌لکی نه‌گیریتته‌وه و باسی نه‌کات.

۳۹۱۳- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِذَا حَلَمَ أَحَدُكُمْ، فَلَا يُخْبِرِ النَّاسَ بِتَلَعُبِ الشَّيْطَانِ بِهِ فِي الْمَنَامِ»^(۱).

واته: جابیر ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر به‌کیکتان خه‌ویتیکی ناخۆش و خراپی بینی با بۆ خه‌لکی نه‌گیریتته‌وه که‌وا شه‌یتان له‌ خه‌ویدا گالته‌ی پیکردوه.

بابه‌ت: نه‌وه‌ی که‌ نه‌گه‌ر خه‌ون لیکدرايه‌وه دیتته‌دی،

وه‌ با نه‌گیریتته‌وه ته‌نها بۆ که‌سی نزیک و خۆشه‌ویستی نه‌بێ

۳۹۱۴- عَنْ أَبِي رَزِينٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: «الرُّؤْيَا عَلَى رَجُلٍ طَائِرٍ، مَا لَمْ تُعْبَرْ، فَإِذَا عُبِرَتْ وَقَعَتْ». قَالَ: «وَالرُّؤْيَا جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ» - قَالَ: وَأَحْسِبُهُ قَالَ: - «لَا يَقْضُهَا إِلَّا عَلَى وَاذٍ أَوْ ذِي رَأْيٍ»^(۲).

واته: نه‌بو ره‌زین ﷺ ده‌گیریتته‌وه، گوینی له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ بووه ده‌یفه‌رموو: خه‌ون قه‌رار ناگرێ و نایه‌ته‌دی نه‌گه‌ر پیاو باسی نه‌کات و لیکدانه‌وه‌ی بۆ نه‌کات، به‌لام نه‌گه‌ر باسی بکات و لیکدانه‌وه‌ی بۆ بکات دیتته‌دی، فه‌رمووی: وه‌ خه‌ون به‌شیکه‌ له‌ چل و شه‌ش به‌شی پیغه‌مبه‌رایه‌تی - (پاوی) گوتی: وه‌ وایزانه‌م فه‌رمووی: - وه‌ با خه‌وه‌که‌ی نه‌گیریتته‌وه ته‌نها بۆ که‌سی خۆشه‌ویست و نزیکیی نه‌بێ یان بۆ که‌سی که‌ شاره‌زا بیت له‌ لیکدانه‌وه‌ی خه‌ون.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۶۸.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۵۰۲۰، والترمذی: ۲۲۷۸.

بابهت: نهوهی که خهون لهسهر چي لیکدانهوهی بو دهکرتی

۳۹۱۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اعْتَبِرُوا بِأَسْمَائِهَا، وَكُنُوهَا بِكُنَاهَا، وَالرُّؤْيَا لِأَوَّلِ عَابِرٍ»^(۱).

واته: نههسی کوری مالیک رضی الله عنه دهلی: پیغهمبهری خوا ﷺ فرموویه تی: خهونه کان بهو ناوه لیکبده نهوه که له ناو خهونه که دا هاتووه، وه بهو نازناوهش که له ناو خهونه که دا هاتووه، خهون لیکدانهوهش بو نهو که سهیه که به کم جار لیکي ده داته وه.

بابهت: کهسنت که به درو بلتی: خهونیکي ناواو ناوم دیوه

۳۹۱۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَحَلَّمَ حُلْمًا كَاذِبًا، كُفِّ أَنْ يَعْقِدَ بَيْنَ شَعِيرَتَيْنِ، وَيُعَدِّبُ عَلَى ذَلِكَ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رضی الله عنه دهلی: پیغهمبهری خوا ﷺ فرموویه تی: ههر کهسنتی به درو بلتی: خهونیکي ناواو ناوم دیوه، نهوه له پوژی دوایدا راده سپیتردی که نیوانی دوو دهنکه جو پیکه وه گری بدات.

بابهت: نهوهی که راستترین خهون خهونی نهو کهسانیه کهوا راستگون

۳۹۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا قَرَّبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكُذْ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ تَكْذِبٌ، وَأَصْدَقُهُمْ رُؤْيَا أَصْدَقَهُمْ حَدِيثًا، وَرُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتِّهِ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ»^(۳).

واته: نهبو هورهیره رضی الله عنه دهلی: پیغهمبهری خوا ﷺ فرموویه تی: کاتی زه مان نزیک بووه (کو تایی زه مان) زور نزیکه خهونی ئیماندار راست ده رچی و که مجار درو ده رچی، وه راستترین خهون خهونی نهو کهسانیه که خویمان راستگون، وه خهونی ئیماندار به شیکه له چل و شهش بهشی پیغهمبهرایه تی.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۴۲، وأبو داود: ۵۰۲۴، والترمذي: ۲۲۸۳.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۹۸۸ و ۷۰۱۷، ومسلم: ۲۲۶۳، وأبو داود: ۵۰۱۹، والترمذي: ۲۲۷۰ و ۲۲۹۱.

بابهت: لیکدان هوهی دهون

۳۹۱۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَمَى النَّبِيِّ ﷺ رَجُلٌ مُنْصَرَفُهُ مِنْ أُحُدٍ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ ظِلَّةً تَنْطُفُ سَمْنَا وَعَسَلًا، وَرَأَيْتُ النَّاسَ يَتَكَفَّمُونَ مِنْهَا، فَالْمُسْتَكْبِرُ، وَالْمُسْتَقِيلُ، وَرَأَيْتُ سَبَبًا وَاصِلًا إِلَى السَّمَاءِ، رَأَيْتُكَ أَحَدْتَ بِهِ، فَعَلَوْتَ بِهِ، ثُمَّ أَحَدَ بِهِ رَجُلٌ بَعْدَكَ فَعَلَا بِهِ، ثُمَّ أَحَدَ بِهِ رَجُلٌ بَعْدَهُ فَعَلَا بِهِ، ثُمَّ أَحَدَ بِهِ رَجُلٌ بَعْدَهُ فَانْقَطَعَ بِهِ، ثُمَّ وَصَلَ لَهُ فَعَلَا بِهِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: دَعْنِي أَعْبُرْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «اعْبُرْهَا»، قَالَ: أَمَا الظُّلَّةُ فَالْإِسْلَامُ، وَأَمَا مَا يَنْطُفُ مِنْهَا مِنَ الْعَسَلِ وَالسَّمَنِ، فَهُوَ الْقُرْآنُ، حَلَاوَتُهُ وَلِينُهُ، وَأَمَا مَا يَتَكَفَّمُ مِنْهُ النَّاسُ، فَالْأَخِذُ مِنَ الْقُرْآنِ كَثِيرًا، وَقَلِيلًا، وَأَمَا السَّبَبُ الْوَاصِلُ إِلَى السَّمَاءِ، فَمَا أَنْتَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَقِّ، أَحَدْتَ بِهِ فَعَلَا بِكَ، ثُمَّ يَأْخُذُهُ رَجُلٌ مِنْ بَعْدِكَ فَيَعْلُو بِهِ، ثُمَّ آخَرُ فَيَعْلُو بِهِ، ثُمَّ آخَرُ فَيَنْقَطِعُ بِهِ، ثُمَّ يُوصَلُ لَهُ فَيَعْلُو بِهِ، قَالَ: «أَصَبْتَ بَعْضًا، وَأَخْطَأْتَ بَعْضًا»، قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَتُخْرِجَنِي بِالَّذِي أَصَبْتُ، مِنَ الَّذِي أَخْطَأْتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تُقْسِمَ يَا أَبَا بَكْرٍ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ کاتیک له جهنگی ئو حود گه راپه وه پیاویک هاته خزمه تی و گوتی: ئەهی پیغه مبهەری خوا ﷺ من ئەمشه و له خه و نمدا هه و ریکم دی پۆن و ههنگوینی لئ دهباری، خه لکم ده بینی مشتیان بۆ گرتبوو، جا هه یان بوو زۆری بهرده کهوت و ههشیان بوو کهمی بهرده کهوت، په تیکیشم بینی له ئاسانه وه شوپرکرا بووه، وه تۆم بینی دهستت پیوه گرت و سهرکه وتی، له دوای تۆش که سیکی تر دهستی پیوه گرت و سهرکه وت، دواتر که سیکی تریش دهستی پیوه گرت و سهرکه وت، پاشان که سیکی تر دهستی پیوه گرت و په ته که پچرا (سهرنه کهوت)، پاشان په ته که بهیه ک گهیه نرایه وه و سهرکه وت، ئەبو به کر گوتی: ئەهی پیغه مبهەری خوا ﷺ رینگه م بده با لئیکی بده مه وه، فه رمووی: لئیکی بده وه، گوتی: هه وه که ئیسلامه، وه ئەو ههنگوین و پۆنه ی که لئیی دهباری هئیمنی و نه رمی و شیرینی قورئانه، وه ئەوه شی که خه لکی مشتیان بۆ گرتبوو بریتیه له کهمی و زۆری دهست گرتنیان به قورئانه وه، وه ئەو په ته شی که له ئاسانه وه شوپرکرا بووه ئەو رینگا راست و ههقهیه که تۆ له سهریتی، دهستت پیوه گرتووه و خوا سهرت دهخات، له دوای تۆش که سیکی

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۴۶، ومسلم: ۲۲۶۹، وأبو داود: ۳۲۶۸ و ۴۳۲، والترمذي: ۲۲۹۳.

تر دهستی پیوه ده گریټ و سهرده که ویت، له دوای نهویش که سینیکی تر دهستی پیوه ده گریټ و سهرده که ویت، پاشان که سینیکی تر دهستی پیوه ده گریټ و ده پچریت، پاشان دهستی پیوه ده گریټ و سهرده که ویت، (پیغه مبهه ﷺ) فهرمووی: هه ندیکیت پینکاوه هه ندیکیشته نه پینکا، نه بو به کر گوتی: نهی پیغه مبهه ری خوا ﷺ سویندت ده دم که پیم بلتی چیم پینکاوه چیم نه پینکا، فهرمووی: نهی نه بو به کر سویند مه خو.

۳۹۱۸م- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ أَنَّ رَجُلًا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَأَيْتَ ظِلَّةً بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، تَنْطِفُ سَمْنًا وَعَسَلًا، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ نَحْوَهُ^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده لئ: نه بو هورهیره ده گپرایه وه که پیاونک هاته لای پیغه مبهه ﷺ و وتی: نهی پیغه مبهه ری خوا ﷺ له خه ونمدا هه ورتکم بینی له نیوان ناسمان و زهوی، روون و هه نگوینی لئ ده باری، وه ک فهرمووده ی پیشووی گپرایه وه.

۳۹۱۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: كُنْتُ غُلَامًا شَابًا عَرَبًا، فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَكُنْتُ أَيْتٌ فِي الْمَسْجِدِ، فَكَانَ مَنْ رَأَى مِنَّا رُؤْيَا، يَقْضُهَا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ لِي عِنْدَكَ خَيْرٌ فَأَرِنِي رُؤْيَا يُعَبِّرُهَا لِي النَّبِيُّ ﷺ، فَنِمْتُ، فَرَأَيْتُ مَلَكَيْنِ أَتَيَانِي فَأَنْطَلَقَا بِي، فَلَقِيَهُمَا مَلَكٌ آخَرُ، فَقَالَ: لَمْ تُرْعَ، فَأَنْطَلَقَا بِي إِلَى النَّارِ، فَإِذَا هِيَ مَطْوِيَّةٌ كَطَيِّ الْبُرِّ، وَإِذَا فِيهَا نَاسٌ قَدْ عَرَفْتُ بَعْضَهُمْ، فَأَخَذُوا بِي ذَاتَ الْيَمِينِ، فَلَمَّا أَصْبَحْتُ ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِحَفْصَةَ، فَزَعَمَتْ حَفْصَةُ، أَنَّهَا قَصَّتْهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ رَجُلٌ صَالِحٌ، لَوْ كَانَ يُكْثِرُ الصَّلَاةَ مِنَ اللَّيْلِ» قَالَ: «فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُكْثِرُ الصَّلَاةَ مِنَ اللَّيْلِ»^(۲).

واته: ئیبنو عومهر رضی اللہ عنہما ده لئ: له سهرده می پیغه مبهه ری خوا ﷺ من گه نجیکی پیگه یشتووی بئ ژن بووم، جا شهوانه له مزگه وتدا ده مامه وه، وه ههر که سی له ئیمه خه ونیکی دیبا بو پیغه مبهه ری خوا ﷺ ده گپرایه وه، جا منیش گوتم: نهی خودایه نه گهر خیری پیویه له لایه ن تووه بو من نه وه خه ونیکم نیشانده که پیغه مبهه ﷺ بو می لئیکداته وه، ئیتر خه وتم و له خه ودا دوو فریشته م بینی که هاتنه لام و بردیانم، جا فریشته یه کی تریان پیگه یشته و فهرمووی: ترست نه بی، ئنجا بردیانم بولای دوزه خ

(۱) صحیح. انظر الذي قبله.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۲۱ و ۷۰۳۰، ومسلم: ۲۴۷۹ وانظر: ۷۵۱.

که وه کو بیرى هه لچنراو له ناوه وه هه لچنرابوو، وه خه لکانتیکم بینی له ناویدا که هه ندیکیانم ده ناسیه وه، ئنجا گرتیانم و به ره و لای راستیان بردم، جا کاتی به یانیم کرده وه ته وه م بو حه فسه باسکرد، وه وایزنام بو پیغه مبهری خوی ﷺ گپراهه وه، ته ویش فه رمووی: به راستی عه بدوللا پیاوئکی باش و بو خوا صولحاهه ته گهر هاتباو زیاتر شه ونوئزی کردبا (زۆر باشتیش ده بوو). (پراوی) گوتی: ئیتر له مه وودوا عه بدوللا زۆر شه ونوئزی ده کرد.

٣٩٢٠- عَنْ حَرَشَةَ بْنِ الْحَرْثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَجَلَسْتُ إِلَى شَيْخَةٍ فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ ﷺ، فَجَاءَ شَيْخٌ يَتَوَكَّأُ عَلَى عَصَا لَهُ، فَقَالَ الْقَوْمُ: مَنْ سَرَهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا، فَقَامَ خَلْفَ سَارِيَةٍ، فَصَلَّى رُكْعَتَيْنِ، فَقُمْتُ إِلَيْهِ، فَقُلْتُ لَهُ: قَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ كَذَا، وَكَذَا، قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، الْجَنَّةُ لِلَّهِ يُدْخِلُهَا مَنْ يَشَاءُ، وَإِنِّي رَأَيْتُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رُؤْيَا، رَأَيْتُ كَأَنَّ رَجُلًا أَتَانِي، فَقَالَ لِي: انْطَلِقْ، فَذَهَبْتُ مَعَهُ، فَسَلَّكَ بِي فِي نَهْجٍ عَظِيمٍ، فَعَرَضْتُ عَلَيَّ طَرِيقَ عَلَى يَسَارِي، فَأَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَهَا، فَقَالَ: إِنَّكَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِهَا، ثُمَّ عَرَضْتُ عَلَيَّ طَرِيقَ عَنْ يَمِينِي، فَسَلَّكْتُهَا، حَتَّى إِذَا انْتَهَيْتُ إِلَى جَبَلٍ زَلَقِي فَأَخَذَ بِيَدِي، فَزَجَلَنِي، فَإِذَا أَنَا عَلَى دُرُوتِهِ، فَلَمْ أَتَقَارَّ، وَلَمْ أَتَمَاسِكْ، وَإِذَا عَمُودٌ مِنْ حَدِيدٍ فِي دُرُوتِهِ حَلَقَةٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَأَخَذَ بِيَدِي فَزَجَلَنِي، حَتَّى أَخَذْتُ بِالْعُرْوَةِ، فَقَالَ: اسْتَمْسِكْ. قُلْتُ: نَعَمْ، فَضَرَبَ الْعَمُودَ بِرِجْلِهِ، فَاسْتَمْسَكْتُ بِالْعُرْوَةِ، فَقَالَ: فَصَّصْتُهَا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «رَأَيْتُ حَيْرًا، أَمَّا الْمَنْهَجُ الْعَظِيمُ، فَالْمَحْشَرُ، وَأَمَّا الطَّرِيقُ الَّتِي عَرَضْتُ عَنْ يَسَارِكَ، فَطَرِيقُ أَهْلِ النَّارِ، وَلَسْتَ مِنْ أَهْلِهَا، وَأَمَّا الطَّرِيقُ الَّتِي عَرَضْتُ عَنْ يَمِينِكَ، فَطَرِيقُ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَأَمَّا الْجَبَلُ الزَّلَقِيُّ، فَمَنْزِلُ الشُّهَدَاءِ، وَأَمَّا الْعُرْوَةُ الَّتِي اسْتَمْسَكْتُ بِهَا، فَعُرْوَةُ الْإِسْلَامِ، فَاسْتَمْسِكْ بِهَا حَتَّى تَمُوتَ»، فَأَنَا أَرْجُو أَنْ أَكُونَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَإِذَا هُوَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ^(١).

واته: خه په شه ی کورپی حورپر ﷺ ده لی: هاتم بو شاری مه دینه و له مزگه وتی پیغه مبهردا ﷺ له لای کومه له پیاوئکی پیر دانیشتم، جا پیاوئکی به ته مه ن هاته ناو مزگه وت که خوی دابوو به سه ر گۆچاتیکه وه، جا هه ندی خه لک گوتیان: هه رکه سی حه زده کا سه یری پیاوئک له پیاوه کانی به هه شت بکات ته وه با سه یری ته و پیاوه به ته مه نه بکات، ئنجا (پیاوه به ته مه نه که) هه ستا له پشت پایه به که وه و دوو پکات نوئزی کرد،

منىش ھەستام و چوومە لای و پىم گوت: ئەو خەلکانە ئاۋاۋ ئاۋايان گوت، گوتى: سوپاس و ستايش بۆ خوا، بەھەشت ھى خوايە و ھەر كەسىكى پىي خوش بى دەيخاتە ناۋى، ۋە بەراستى من لە سەردەمى پىغەمبەرى خوادا ﷺ خەۋنىكم دى، بىنىم پىاۋىك ھاتە لام و گوتى: برۆ، منىش لە گەلى رۆيشتەم، جا بەناۋ رىنگايە كى پان و بەرىنىدا بردم، ئنجا لە لای چەمەۋە رىنگايە كم ھاتە پىش، منىش ويستم ئەو رىنگايە بگرەم بەر، ئەۋىش گوتى: تۆ لە خەلكى ئەم رىنگايە نىت، پاشان لە لای راستمەۋە رىنگايە كم ھاتە پىش، منىش گرتەم بەر و تاۋە كو گەيشتەم گردىكى خلىسك، ئنجا دەستى گرتەم و گرتىمەۋە (بۆئەۋەى نەكەوم)، جا كاتى گەيشتەم لوتكەى گردەكە تەۋاۋ قاچە كانم جىگىر نەبوون و دەستىش بە ھىچەۋە نەگرتىۋە، ۋە غەمودىكى ئاسىنى لىبوو كە ئالْقەيە كى ئالتوونى بە سەرەكەيەۋە بوو، ئەۋىش دەستى گرتەم و گرتىمەۋە تاۋە كو دەستم بە ئالْقەكەۋە گرت، جا گوتى: ئايا دەستت پىۋەگرتوۋە؟ گوتەم: بەلى، ئنجا بە قاچى لە غەمودە كەيدا، منىش دەستم گرت بە ئالْقەكەۋە، ئەۋجار (پىاۋە بە تەمە نەكە) گوتى: منىش ئەۋەم بۆ پىغەمبەر ﷺ گىراپەۋە، فەرموۋى: خىرو چاكەت دىۋە، رىنگا پان و بەرىنە كە ئەۋە مەحشەرە، ۋە ئەۋ رىنگايەى كە لە لای چەپتەۋە ھاتە پىشت ئەۋە رىنگاى خەلكى دۆزەخە و تۆش لەۋان نىت، ۋە ئەۋ رىنگايەشى كە لە لای راستمەۋە ھاتە پىشت ئەۋە رىنگاى خەلكى بەھەشتە، ۋە گردە خلىسكە كەش مەنزىلگاي شەھىدانە، ۋە ئەۋ ئالْقەيەش كە دەستت پىۋەى گرتىۋە ئەۋە ئالْقەى ئىسلامە، بۆيە تاۋە كو دەمرىت دەستى پىۋە بگرە، جا بۆيە ئەمەن ھىوام وايە كە لە خەلكى بەھەشت بىم. ۋە ئەۋ پىاۋە بە تەمە نە غەبدوللاى كورى سەلام بوو.

۳۹۲۱- عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَهَاجِرُ مِنْ مَكَّةَ إِلَى أَرْضِ بَهَا نَخْلٍ، فَذَهَبَ وَهَلِي إِلَى أَنَّهَا يَمَامَةٌ أَوْ هَجْرٌ، فَإِذَا هِيَ الْمَدِينَةُ، يَثْرِبُ، وَرَأَيْتُ فِي رُؤْيَايَ هَذِهِ، أَنِّي هَزَزْتُ سَيْفًا فَأَنْقَطَعَ صَدْرُهُ، فَإِذَا هُوَ مَا أُصِيبَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ أُحُدٍ، ثُمَّ هَزَزْتُهُ فَعَادَ أَحْسَنَ مَا كَانَ، فَإِذَا هُوَ مَا جَاءَ اللَّهُ بِهِ مِنَ الْفَتْحِ، وَاجْتِمَاعِ الْمُؤْمِنِينَ، وَرَأَيْتُ فِيهَا أَيْضًا بَقْرًا، وَاللَّهُ خَيْرٌ، فَإِذَا هُمْ النَّفَرُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ أُحُدٍ، وَإِذَا الْخَيْرُ مَا جَاءَ اللَّهُ بِهِ مِنَ الْخَيْرِ بَعْدُ، وَتَوَابِ الصُّدْقِ الَّذِي آتَانَا اللَّهُ بِهِ يَوْمَ بَدْرٍ»^(۱).

واته: ئەبو موسا رضی اللہ عنہ دەگیریتەوه، پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووێتی: لە خەودا بینیم که من له مه ککهوه کۆچ ده کهم به ره و شوینیک که دارخومای لیبوو، منیش وا گومانم برد که یه مامه یان هه چه ره، که چی ئەو شارە «یثرب» بوو، وه له خهوه که مدا ئەوهم بینی که من شمشیره کهم راوه شان دو سه ره که ی پسا، وه ئەوه لیکدانەوه که ی به و جوړه یه که به سه ر ئیانداران هات له جهنگی ئو خوددا، پاشان جاریکی تر راموه شانده وه و له جاری پینتر باشتر بوو، وه ئەوه لیکدانەوه که ی به و جوړه یه که خوا فه تحی مه ککه ی بو کردم و ئیانداران ی به یه که وه کو کرده وه، وه ههروه ها مانگایه کم دی که لیکدانەوه ی بریتی بوو له و شهیدانە ی جهنگی ئو خود که پاداشتی خوا باشتر بوو بۆیان، وه ئەو خیره ی که خوا له دو اتردا هینای باشتر بوو وه پاداشتی ئەو راستگویی به بوو که خوا له پوژی به دردا پینی داین.

٣٩٢٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «رَأَيْتُ فِي يَدَي سَوَارِينَ مِنْ ذَهَبٍ، فَتَفَخَّتُهُمَا، فَأَوْلَتْهُمَا هَذَيْنِ الْكِدَّائِينَ: مُسَلِّمَةً، وَالْعَنَسِيَّ»^(١).

واته: ئەبو هوریره پره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووێتی: لە خه و مدا بینیم دوو بازنه ی زێرم له ده ستدا بوو، منیش فووم لیکردن، ئەو دوو بازنه م به دوو درۆزن لیکدایه وه که موسه یله مه و عه نس ی بوون.

٣٩٢٣- عَنْ قَابُوسَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَتْ أُمُّ الْفَضْلِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَأَيْتُ كَأَنَّ فِي بَيْتِي عُضْوًا مِنْ أَعْضَائِكَ، قَالَ: «خَيْرًا رَأَيْتِ، تِلْدُ فَاطِمَةُ غُلَامًا فَتَرْضِعِيهِ»، قَوْلَدَتْ حُسَيْنًا، أَوْ حَسَنًا، فَأَرْضَعْتُهُ بِلَبَنِ قَتْمٍ، قَالَتْ: فَجِئْتُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَوَضَعْتُهُ فِي حَجْرِهِ، فَبَالَ، فَضَرَبْتُ كِتْفَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «أَوْجَعْتَ ابْنِي، رَحِمَكَ اللَّهُ»^(٢).

واته: قابوس رضی اللہ عنہ ده لی: ئوممو فه زل گوتی: ئە ی پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له خه ودا بینیم وه کو ئەوه وابوو که ئەندامیک له ئەندامه کانی جهسته ت له مالی من بیت، فەرمووی: ئەوه خیر بووه دیوته، فاتیمه کوپیکی ده بی و تو شیر ی پێ ده ده ی، جا هه سه ن یان حوسه ی ن له دایکبوو ئەو له شیر ی قوسه می (کوپی) شیر ی پێده دا،

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٦٢١، ومسلم: ٢٢٧٤، والترمذي: ٢٢٩٢.

(٢) حسن.

گوتی جا بردم بو خزمهت پیغمبهر ﷺ و لهسهه کوشی دامنا، ئنجا مندالله که میزی بهخویدا کردو منیش له شانیم دا، بویه پیغمبهر ﷺ فهرمووی: کوره کهمت نازاردا خوا روحمت پین بکات.

۳۹۲۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنْ زُويَا النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «رَأَيْتُ امْرَأَةً سَوْدَاءَ تَأْتِرَةُ الرَّأْسِ، خَرَجَتْ مِنَ الْمَدِينَةِ حَتَّى قَامَتْ بِالْمَهْيَعَةِ، وَهِيَ الْجُحْفَةُ، فَأَوَّلُهَا وَبَاءَ بِالْمَدِينَةِ، فَتَقَلَّ إِلَى الْجُحْفَةِ»^(۱).

واته: عهبدو لای کوری عومهر رضي الله عنه له باره ی خهوه که ی پیغمبهره وه صلى الله عليه وسلم (له پیغمبهره وه صلى الله عليه وسلم) گپراویه ته وه، فهرموویه تی: له خه و مدا ئافره تیکی ره شتالهم بینی که قزی پهرش و بلاو بوو، له مه دینه ده رچوو تا کو گه یشته مه هیه عه که جو حفه به (شونیکه)، وه منیش خه وه که م به وه لیکدا یه وه که په تایه که له مه دینه وه ده گوازیته وه بو جو حفه.

۳۹۲۵- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ بَلِيٍّ قَدِمَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَكَانَ إِسْلَامُهُمَا جَمِيعًا، فَكَانَ أَحَدُهُمَا أَشَدَّ اجْتِهَادًا مِنَ الْآخَرَ، فَغَزَا الْمُجْتَهِدُ مِنْهُمَا فَاسْتَشْهَدَ، ثُمَّ مَكَتَ الْآخَرَ بَعْدَهُ سَنَةً، ثُمَّ تُوُفِّيَ، قَالَ طَلْحَةُ: فَرَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ: بَيْنَا أَنَا عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ، إِذَا أَنَا بِهِمَا، فَخَرَجَ خَارِجٌ مِنَ الْجَنَّةِ، فَأَذِنَ لِلَّذِي تُوُفِّيَ الْآخَرَ مِنْهُمَا، ثُمَّ خَرَجَ، فَأَذِنَ لِلَّذِي اسْتَشْهَدَ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَيَّ، فَقَالَ: ارْجِعْ، فَإِنَّكَ لَمْ يَأْنِ لَكَ بَعْدُ، فَأَصْبَحَ طَلْحَةُ يُحَدِّثُ بِهِ النَّاسَ، فَعَجِبُوا لِذَلِكَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَحَدَّثُوهُ الْحَدِيثَ، فَقَالَ: «مِنْ أَيِّ ذَلِكَ تَعْجَبُونَ؟» فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا كَانَ أَشَدَّ الرَّجُلَيْنِ اجْتِهَادًا، ثُمَّ اسْتَشْهَدَ، وَدَخَلَ هَذَا الْآخَرَ الْجَنَّةَ قَبْلَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الَّذِي سَ قَدْ مَكَتَ هَذَا بَعْدَهُ سَنَةً؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «وَأَدْرَكَ رَمَضَانَ فَصَامَ، وَصَلَّى كَذَا وَكَذَا مِنْ سَجْدَةٍ فِي السَّنَةِ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فَمَا بَيْنَهُمَا أْبَعَدُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ»^(۲).

واته: ته لحه ی کوری عوبه ی دو لای رضي الله عنه ده گپریته وه، دوو پیاو له به لیه وه هاتنه خزمهت پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم وه هه ردو وکیان به یه که وه مسولان بوون، جا یه کیکیان زور هه ول و ماندوو بوونی له وه ی تریان زیاتر بوو، جا نه وه یان که تیکوشان و ماندوو بوونی زیاتر بوو چوو بو جهنگ و جهنگی کردو شهید بوو، پاشان نه وه ی تریان سالتیک دوی

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۲۸، والترمذي: ۲۲۹۰.

(۲) صحیح لغیره.

ئەو ژیاو دواتر وهفاتی کرد. تەلحه گوتی: جا له خه ومدا بینیم که له لای دەرگای بههشت بووم و ئەو دووانهشم له لای بوو، جا که سینک له بههشتهوه هاته دهری و پینگهی بهوه یاندا که دواتر وهفاتی کردبوو بچیتته بههشتهوه، دواتر هاته دهرهوه و پینگهی بهوه یاندا که شهید بوو بچیتته ناو بههشتهوه، پاشان گه پرایهوه بۆلای من و گوتی: بگه پڕۆه، چونکه تۆ تاوه کو ئیستا کاتی چوونه ناو بههشتهوه نه هاتوه. جا تەلحه که به یانی کردهوه ئەوهی بۆ خه لکی ده گێرایهوه و ئەوانیش سهریان له وه سوپما، جا ئەوه به پیغه مبهری خوا ﷺ گه یشتهوه و باسه که یان بۆ گێرایهوه، ئنجا فەرمووی: بۆچی پیتان سهیره و سهرتان سوپماوه؟ گوتیان: ئەهی پیغه مبهری خوا ﷺ ئەوه یان زۆر له وهی تریان ههول و ماندوو بوونی زیاتر بوو پاشان شهید بوو، وه ئەوهی تریان له پیش ئەودا چۆیه ناو بههشتهوه! پیغه مبهری خوا ﷺ فەرمووی: ئایا سالتیک له دوای ئەو نه ژیا؟ گوتیان: به لێ، فەرمووی: وه به ره مه زان گه یشتهوه و به پڕۆژوو بوو نوژی کردو ئەوه و ئەوهی کردو ئەو سوجدانهشی که لهو سألهدا بردی، گوتیان: به لێ، پیغه مبهری خوا ﷺ فەرمووی: که واته ئەوهی که له نیوانیان دایه زۆر زیاتره و دوورتره له دووری نیوان ئاسمان و زهوی.

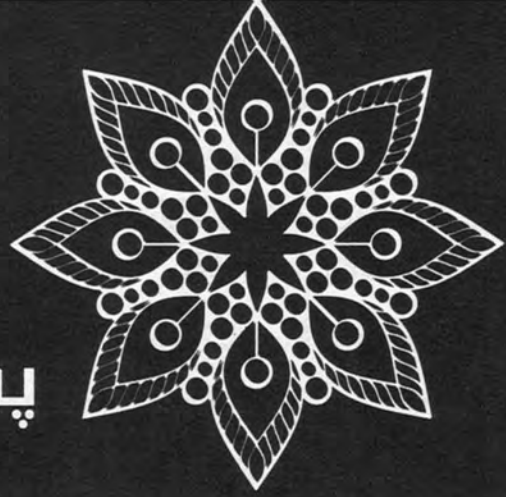
۳۹۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَكْرَهُ الْغُلَّ، وَأَجْبُ الْقَيْدَ، الْقَيْدُ ثَبَاتٌ فِي الدِّينِ»^(۱).

واته: ئەبو هوریره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لێ: پیغه مبهری خوا ﷺ فەرموویه تی: من زنجیری ملم له خه ودا پێ ناخۆشه، به لام پێوه ندم پێ خۆشه (که ده کریتته پێ)، پێوه ند نیشانهی دامه زراوییه له سه ر دین.

(۱) ضعيف مرفوعاً. صحيح موقوفاً. أخرجه البخاري بإثر: ۷۰۱۷ موقوفاً. وانظر: ما تقدم ۳۸۹۴.

پہرتووکى

ئاشووب و ئازاوه

بابەت: وازھێنان لەو کەسە دەت: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»

۳۹۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَإِذَا قَالُوهَا، عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ، إِلَّا بِحَقِّهَا، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ ﷻ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: فەرمانم پێکراوە لە گەڵ خەڵکدا بچەنگم هەتا شایەتیمان دینن و دەلین: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، جا ئەگەر ئەو بیان گوت، ئەو خۆین و مالیان دەپارێزیت بە هەقی ئیسلام نەبیت، دواى ئەوە لیبرسینەو بیان لە لای خوا یە ﷻ.

۳۹۲۸- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَإِذَا قَالُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ، إِلَّا بِحَقِّهَا، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ»^(۲).

واته: جابیر رضي الله عنه دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: فەرمانم پێکراوە لە گەڵ خەڵکدا بچەنگم هەتا شایەتیمان دینن و دەلین: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، جا ئەگەر گوتیان: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، ئەو خۆین و مالیان دەپارێزیت بە هەقی ئیسلام نەبیت، دواى ئەوە لیبرسینەو بیان لە لای خوا یە.

سەرئێج: ئەم فەرموودە یە زیاتر یە یوئەندی بە سیایەتی شەرعییەو هەیه، پێویستە لە گەڵ فەرموودە کانی تری ھاوشیوئە ی بە یە کەوئە کۆ بکرتنەوئە کەسانی پەسپۆر لە سیاسەتی شەرعیادا هەلھێنجانیان بۆ بکەن. ھەرئەو کەوئە خوا دەفەرمووی: ﴿فَسْتَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ (۱۳) النحل، واته: دە ی پرسیار بکەن لە زانایان ئەگەر ئیوئە نازانن.

۳۹۲۹- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ سَالِمٍ، أَنَّ عَمْرَو بْنَ أَوْسٍ، أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَاهُ أَوْسًا أَخْبَرَهُ، قَالَ: إِنَّا لَقُعُودٌ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، وَهُوَ يَقْضُ عَلَيْنَا، وَيَذْكَرُنَا، إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَسَارَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَذْهَبُوا بِهِ فَاقْتُلُوهُ»، فَلَمَّا وَلى الرَّجُلُ، دَعَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «هَلْ تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «أَذْهَبُوا فَخَلُّوا سَبِيلَهُ، فَإِنَّمَا أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ، حَرَّمَ عَلَيَّ دِمَاؤَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۶۶، ومسلم: ۲۱، وأبو داود: ۲۶۴۰، والترمذي: ۲۶۰۶، والنسائي: ۳۰۹۰ و ۳۰۹۵ و ۳۹۷۱ و ۳۹۷۲ و ۳۹۷۴ و ۳۹۷۶ و ۳۹۷۸.

(۲) صحیح متواتر. أخرجه مسلم: ۲۱/۳۵، والترمذي: ۳۳۴۱.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۳۹۸۰_۳۹۸۳.

واته: نوعمانی کوری سالم ده گپړېته وه که عه مری کوری تهوس هه والی پېداوه که باوکی تهوس ﷺ هه والی پېداوه و ده لئ: نیمه له خزمهت پیغه مبه ر ﷺ دانیشتبو وین، وه نه ویش بوئی ده گپړاينه وه و بوئی باس ده کردین و وه بیری ده هیناينه وه که پیاونک هاتوته خزمه تی و به نهینی قسه ی له گه لدا کرده، جا پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: بیبه ن و بیکوژن، جا کاتی پیاوه که دوور که و ته وه پیغه مبه ری خوا ﷺ بانگی کردو فهرمووی: نایا شایه تومان دینی و ده لئ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»؟ گوتی: به لئ، فهرمووی: پرؤن و پرتگای به رده ن با پروا، چونکه من فهرمانم پیکراوه که له گه ل خه لکی بجه نگم هه تا شایه تمان دینن و ده لئ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، جا نه گه ر نه وه بیان کرد نه وه خوین و مالیان له سه ر من چه رام ده بیت.

۳۹۳۰- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَتَى نَافِعُ بْنُ الْأَزْرَقِ وَأَصْحَابَهُ، فَقَالُوا: هَلَكْتَ يَا عِمْرَانُ قَالَ: مَا هَلَكْتُ، قَالُوا: بَلَى، قَالَ: مَا الَّذِي أَهْلَكَنِي؟ قَالُوا: قَالَ اللَّهُ: ﴿ وَذَلَّلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَكُمْ لِيَّةٌ ﴾ (۳۹) الانفال، قَالَ: قَدْ قَاتَلْتَاهُمْ حَتَّى نَقَيْتَاهُمْ، فَكَانَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ، إِنْ سَنَنْتُمْ حَدِيثَكُمْ، حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالُوا: وَأَنْتَ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: نَعَمْ، شَهِدْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَقَدْ بَعَثَ جَيْشًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى الْمُشْرِكِينَ، فَلَمَّا لَقَوْهُمْ قَاتَلُوهُمْ قِتَالًا شَدِيدًا، فَمَنَحُوهُمْ أَكْتَاقَهُمْ، فَحَمَلَ رَجُلٌ مِنْ لُحْمَتِي عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ بِالرُّمْحِ، فَلَمَّا غَشِيَهُ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، إِنِّي مُسْلِمٌ، فَطَعَنَهُ فَمَتَلَهُ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتُ، قَالَ: «وَمَا الَّذِي صَنَعْتَ؟» مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ، فَأَخْبَرَهُ بِالَّذِي صَنَعَ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَهَلَّا شَقَقْتَ عَنْ بَطْنِهِ فَعَلِمْتَ مَا فِي قَلْبِهِ؟» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ شَقَقْتُ بَطْنَهُ لَكُنْتُ أَعْلَمُ مَا فِي قَلْبِهِ، قَالَ: «فَلَا أَنْتَ قَبِلْتَ مَا تَكَلَّمَ بِهِ، وَلَا أَنْتَ تَعْلَمُ مَا فِي قَلْبِهِ»، قَالَ: فَسَكَتَ عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى مَاتَ، فَدَفَنَاهُ فَأَصْبَحَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ، فَقَالُوا: لَعَلَّ عَدُوًّا تَبَشَّهُ، فَدَفَنَاهُ، ثُمَّ أَمَرْنَا غِلْمَانَنَا يَحْرُسُونَهُ، فَأَصْبَحَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ، فَقُلْنَا: لَعَلَّ الْغِلْمَانَ نَعَسُوا، فَدَفَنَاهُ، ثُمَّ حَرَسْتَاهُ بِأَنْفُسِنَا، فَأَصْبَحَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ، فَالْقَيْنَاهُ فِي بَعْضِ تِلْكَ الشَّعَابِ (۱).

واته: عیمرانی کوری حوصه یں ﷺ ده لئ: نافیعی کوری ته زره ق و هاوړ پیکانی هاتن و گوتیان: نه ی عیمران تو به هیلاک چووی، گوتی: نه خیر به هیلاک نه چووم،

گوتیان: به لئی (به هیلاک چووی)، گوتی: چ شتیک به هیلاکی بردووم؟ گوتیان: خوا ده فهرمووی: ﴿وَقَلِّبُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّهِ﴾ (٣١) الأنفال، واته: (باوهرداران) جه ننگ بکه نه له گه ل بئی باوه پاندا هه تا ناژاوه (بئی باوه پری و بت په رستی) نامینیت و ناین و ملکه چی هه مووی بو خوا ده بیت. گوتی: بئگومان تیمه شهرمان له گه لیان کرد تاوه کو دوورمان خستنه وه، وه ئیتر دین هه مووی هی خوا بو، نه گهر پیتان خو شه فهرمووده یه کتان بو ده گیرمه وه که له پیغه مبهری خواوه ﴿بیستومه، گوتیان: تو له پیغه مبهری خوات ﴿بیستوه؟! گوتی: به لئی، بینیم که پیغه مبهری خوا ﴿سوپایه کی له مسولمانان نارد بو سهر هاوبه شدانه ره کان، جا کاتئ پیمان گه یشتن جه نگیکی سهختیان له گه ل کردن، وه به سهر یاندا زال بوون، جا یه کئی له مسولمانان که خزمی خو م بوو رمی له هاوبه شدانه ریک به رز کرده وه، جا کاتئ به سهریدا زال بوو (هاوبه شدانه ره که) گوتی: شایه تی ددهم که هیچ خودایه کی به هق نیه جگه له الله، وه من مسولمانم، نه ویش لییداو کوشتی، ئنجا هاته خرمهت پیغه مبهری خوا ﴿و گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﴿به هیلاک چووم، جارنیک یان دوو جار فهرمووی: بو چیت کرده؟ نه ویش نه وه ی که کرد بووی بوی گیرایه وه، پیغه مبهری خوا ﴿پئی فهرموو: ئایا سینهت شه قکردو بزانی که دلئ چی تیدایه؟ گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﴿خو نه گهر سینه م شق کردبا نه وه ده مزانی دلئ چی تیدایه، فهرمووی: که واته تو نه نه وه ی که گوتویه تی لیت قه بول کرده وه نه شت زانیوه که چی له دلئ دایه!! (پراوی) گوتی: جا پیغه مبهری خوا ﴿لئی بیده ننگ بوو (هیچی تری نه گوت)، جا نه و کابرایه ماویه کی که می پیچوو وه فاتی کرد، تیمه ش ناشتمان و بو به یانی (جهسته که ی) هاتبو یه وه سهر پرووی زه وی، گوتمان: له وانه یه دوژمنیکی ده ری هینابیته وه، جا ناشتانه وه، پاشان فهرانمان کرد به هندی له گه نجه کانمان که چاودیری بکه نه، جا به یانیه که ی (جهسته که) هاتبو وه سهر پرووی زه وی، گوتمان: له وانه یه گه نجه کان شه و خه ویان لیکه وتبی، جا ناشتانه وه و پاشان بوخومان چاودیریمان کرد، جا به یانیه که ی ههر هاته وه سهر پرووی زه وی، ئیتر تیمه ش فریمان دایه ناو یه کیک له و شیوو رنچکانه وه.

۳۹۳۰- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ حَفْصِ الْأُبَيْدِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنِ السُّمَيْطِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رضي الله عنه، قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي سَرِيَّةٍ، فَحَمَلَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ، وَزَادَ فِيهِ، فَتَبَدَّثَهُ الْأَرْضُ: فَأَخْبَرَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، وَقَالَ: «إِنَّ الْأَرْضَ لَتَقْبَلُ مَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْهُ، وَلَكِنَّ اللَّهَ أَحَبُّ أَنْ يُرِيكُمْ تَعْظِيمَ حُرْمَةِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»^(۱).

له گنپرانه وه به کی تردا عیمرانی کوری حوصهین رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له جه نگی کدا نار دینی، جا پیاوی له مسولمانان چه کی له به کی له هاو به شدانه ران به رز کرده وه وه هلی کوتایه سهر، وه فرموده ده که ی (به هه مان شیوه ی فرموده ی پیشتر) گنپرایه وه، وه نه وه شی لی زیاد کرد: جا زهوی فری دایه وه ده ری، جا هه و آل درا به پیغه مبهر رضي الله عنه، نه ویش فرمودی: به راستی زهوی که سی له ویش خراپتر له خوی ده گری، به لام خوا پنی خوشبوو که گه وره یی و ریزی «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» تان نیشان بدات.

بابهت: حهرامیه تی (پاریزراوی) خوین و مالی بروادار

۳۹۳۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ: «أَلَا إِنَّ أَحْرَمَ الْأَيَّامِ يَوْمُكُمْ هَذَا، أَلَا وَإِنَّ أَحْرَمَ الشُّهُورِ شَهْرُكُمْ هَذَا، أَلَا وَإِنَّ أَحْرَمَ الْبِلَدِ بَلَدُكُمْ هَذَا، أَلَا وَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ، كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا، أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟» قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «اللَّهُمَّ اشْهَدْ»^(۲).

واته: نه بو سه عید رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له چه جی مالئاوایدا فرمودی: ناگادارین له حهرامترین پوژه کان نه مپوژتانه، وه ناگادارین له حهرامترین مانگه کانتان نه مانگه تانه، وه ناگادارین له حهرامترین شاره کانتان نه مانگه تانه، وه ناگادارین له خوین و مالیان بو به کتری حهرامه وه کو حهرامی نه و پوژه تان له و مانگه تانداو له و شاره تاندا، (پاشان فرمودی: تا یا گه یاندم؟ گوتیان: به لی، فرمودی: خوا به گیان شاهید به.

(۱) حسن لغیره.

(۲) صحیح.

۳۹۳۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ، وَيَقُولُ: «مَا أَطْيَبَكَ وَأَطْيَبَ رِيحَكَ، مَا أَعْظَمَكَ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكَ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لِحُرْمَةِ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ حُرْمَةً مِنْكَ، مَالِهِ، وَدَمِهِ، وَأَنْ نَظْنَ بِهِ إِلَّا خَيْرًا»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عومهر رضی اللہ عنہ ده لئی: بینیم پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ته وافی که عبه ی ده کردو ده یفه رموو: چهنده پاک و خاوتنی و بونت چهنده پاک و خو شه! چهنده گه وره و پایه داری و چهنده شکودارو ریزداری! سویند به و زاته ی گیانی موحه ممه دی صلی اللہ علیہ وسلم به دهسته حهرامی و ریزو گه وره یی مال و خویننی پروادار له لای خوا له ریزو گه وره یی تو زیاتره، وه بیگومان ته نها گومانی باش نه بی هیچ گومانیکی دیکه ی بی نابه یی.

۳۹۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعَرْضُهُ»^(۲).

واته: نه بو هورپه رضی اللہ عنہ ده گپرته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموو یه تی: خوین و مال و نامووسی هه رسولانیک بو مسولانیک تر حهرامه.

۳۹۳۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ مَالِكِ الْجَنْبِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ فَصَالَةَ بْنَ عَبِيدٍ حَدَّثَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «الْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ الْخَطَايَا وَالذُّنُوبَ»^(۳).

واته: فه زاله ی کوری عوبه ید رضی اللہ عنہ ده گپرته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموو یه تی: پروادار نه و که سه یه خه لکی بو مال و نه فسی خو یان لئی نه مین بن، وه موهاجیر نه و که سه یه که له تاوان و خراپه کاری دوورده که ویتته وه.

بابهت: ریگری کردن له شت فراندن

۳۹۳۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ انْتَهَبَ نُهْبَةً مَشْهُورَةً، فَلَيْسَ مِنَّا»^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۵۶۴، وأبو داود: ۴۸۸۲، والترمذي: ۱۹۲۷.

(۳) صحیح.

(۴) ضعیف. انظر أبو داود: ۴۳۹۱ و ۴۳۹۲، والترمذي: ۱۴۴۸، والنسائي: ۴۹۷۱_۴۹۷۰.

واته: جابیری کوری عهبدوللا ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سئ به ناشکرای (شت) بفرینئ له ئیمه نیه.

۳۹۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا يَزِي الرِّأْيَ حِينَ يَزِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرَبُ الخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقَ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَنْتَهَبُ نُهْبَةً يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ أَبْصَارَهُمْ حِينَ يَنْتَهَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: زینا کار له کاتی زینا کردندا ئیمانی نیه، وه شهرا بخور له کاتی شهرا ب خواردنه وه دا ئیمانی نیه، وه دز له کاتی دزیکردندا ئیمانی نیه، وه نه و که سه شی که به ناشکرا شت ده فرینئ و له کاتی شت فراندنه کهیدا خه لکی چاویان لئیه تی و ده بیبنن ئیمانی نیه.

۳۹۳۷- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ انْتَهَبَ نُهْبَةً، فَلَيْسَ مِنَّا»^(۲).

واته: عیمرانی کوری حوصهین ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سئ شت بفرینئ له ئیمه نیه.

۳۹۳۸- عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ الْحَكَمِ ﷺ، قَالَ: أَصَبْنَا غَنَمًا لِلْعَدُوِّ فَأَنْتَهَبْنَاهَا، فَنَصَبْنَا قُدُورَنَا، فَمَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِالْقُدُورِ، فَأَمَرَ بِهَا فَأُكْفِفَتْ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ النُّهْبَةَ لَا تَحِلُّ»^(۳).

واته: سه عله بهی کوری حه که م ﷺ ده لئ: مه پری دوزمنان ده ست کهوت و فراندمان، تنجا مه نجه له کانمان حازر کرد، جا پیغه مبهری ﷺ به لای مه نجه له کاندا پرویشت و فهرمانی کرد (که بریزرین)، ئیتر پرژنران، پاشان فهرمووی: شت فراندن حه لال نیه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۷۵، ومسلم: ۵۷، وأبو داود: ۴۶۸۹، والترمذي: ۲۶۲۵، والنسائي: ۴۸۷۰_۴۸۷۲ و ۵۶۵۹ و ۵۶۶۰.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۵۸۱ مختصراً، والترمذي: ۱۱۲۳، والنسائي: ۳۳۳۵ و ۳۵۹۰ و ۳۵۹۱.

(۳) صحیح.

بابهت: جنیودان به مسولمان ده رچوونه له فه رمانی خواو شهر له گه ل کردنیشی کوفره

۳۹۳۹- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ»^(۱).

واته: ئیبنو مه سعود رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: جنیودان به مسولمان ده رچوونه له فه رمانی خواو شهر له گه ل کردنیشی کوفره.

۳۹۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ»^(۲).

واته: ئه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده گپرته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: جنیودان به مسولمان ده رچوونه له فه رمانی خواو شهر له گه ل کردنیشی کوفره.

۳۹۴۱- عَنْ سَعْدِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ»^(۳).

واته: سه عد رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: جنیودان به مسولمان ده رچوونه له فه رمانی خواو شهر له گه ل کردنیشی کوفره.

بابهت: ریگری کردن له گه رانه وه بو سهر کوفرو جهنگ له گه ل به کتر کردن

۳۹۴۲- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ: «اسْتَنْصِتِ النَّاسَ»، فَقَالَ: «لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ»^(۴).

واته: جه ریری کوری عه بدوللا صلی اللہ علیہ وسلم ده گپرته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له حه جی مالتاوا پیدا فه رمووی: خه لکی بیده نگ بکه، ئنجا فه رمووی: له دوا ی من مه گه پرته وه بو سهر کوفر (به جوړنک) هه ندیکتان له ملی هه ندیکتان بدهن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۸، ومسلم: ۶۴، والترمذي: ۱۹۸۳ و ۲۶۳۴ و ۲۶۳۵، والنسائي: ۴۱۰۵-۴۱۱۳.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۴۱۰۴.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۱، ومسلم: ۶۵، والنسائي: ۴۱۳۱-۴۱۲۷.

٣٩٤٣- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «وَيْحَكُمْ، أَوْ وَيْلَكُمْ، لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ»^(١).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه دەگيرتەوه، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ھاوار بۆ ئیوھە یان وەیل بۆ ئیوھە لەدوای من مەگەرینەوه بۆ سەر کوفر (بە جوړیک) ھەندیکتان لە ملی ھەندیکتان بدەن.

٣٩٤٤- عَنِ الصَّنَائِحِ الْأَحْمَسِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا إِنِّي فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ، وَإِنِّي مُكَائِرٌ بِكُمْ الْأَمَمَ فَلَا تَقْتُلُنَّ بَعْدِي»^(٢).

واته: صناییحی ئەحمەسی رضي الله عنه دەئى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: من لەسەر ھەوز (ھەوزى كەوسەر) چاوەرپیتانم، وە من شانازی بە زۆرى ئیوھە دەكەم لەناو ئوممەتەكانى تردا، بۆیە لەدوای من شەر لەگەڵ یەكتردا مەكەن (یان یەكتر مەكوژن).

بابەت: ئەوهى كە مسوولمانان لە ئەمانەتى خواى ﷻ دان

٣٩٤٥- عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللَّهِ، فَلَا تُخْفَرُوا اللَّهَ فِي عَهْدِهِ، فَمَنْ قَتَلَهُ طَلَبَهُ اللَّهُ حَتَّى يَكْبَهُ فِي النَّارِ، عَلَى وَجْهِهِ»^(٣).

واته: ئەبو بەكرى صدیق رضي الله عنه دەئى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ھەر كەسىك نوێژى بەیانى بكات لە پارێزگارى خوادایە، جا ئەو پەیمانەى خوا مەشكینن، جا ھەر یەكێك (ئەو كەسەى لە پارێزگارى خوادایە) بكوژى، ئەو ھەواى مافى لە بكوژەكە دەكات و بۆی وەرەگرتەوه تاوھەكو لەسەر روو فری دەداتە ناو دۆزەخ.

٣٩٤٦- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللَّهِ ﷻ»^(٤).

واته: سەمورەى كورێ جوندەب رضي الله عنه دەگيرتەوه، پىغەمبەر ﷺ فەرموویەتى: ھەر كەسێ نوێژى بەیانى بكات ئەو لە پارێزگارى و ئەمان و پەیمانى خواى ﷻ دایە.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٦١٦٦، ومسلم: ٦٦، وأبو داود: ٤٦٨٦، والنسائي: ٤١٢٥-٤١٢٧.

(٢) صحيح.

(٣) صحيح لغيره.

(٤) صحيح لغيره.

۳۹۴۷- عَنْ أَبِي الْمُهَزَّمِ يَزِيدُ بْنِ سُفْيَانَ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْمُؤْمِنُ أَكْرَمُ عَلَى اللَّهِ ﷻ، مِنْ بَعْضِ مَلَائِكَتِهِ»^(۱).

واته: له نه بو هوره پره وه رضي الله عنه ده گپرنه وه که ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فرموويه تى: پروادار له لای خواى رضي الله عنه بهر پرتزه له هه ندی له فریشته کان.

بابهت: ده مارگیری

۳۹۴۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَاتَلَ تَحْتَ رَايَةٍ عِمِّيَّةٍ، يَدْعُو إِلَى عَصِيَّةٍ، أَوْ يَغْضِبُ لِعَصِيَّةٍ، فَقَتَلْتُهُ جَاهِلِيَّةً»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فرموويه تى: هه رکه سيک له ژیر نالایه کدا شه پ بکات که نه زانئ شه په که له سهر چپیه به لکو ته نها له بهر ده مارگیری و ره که زبه رستی بی و بانگه وازی بو بکات و بهرگری لیبکات، نه وه کوژرانه که ی وه کو کوژرانی سه رده می نه فامیه.

۳۹۴۹- عَنْ عَبَادِ بْنِ كَثِيرٍ الشَّامِيِّ رضي الله عنه، عَنِ امْرَأَةٍ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهَا فُسَيْلَةُ، قَالَتْ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ، سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمِنَ الْعَصِيَّةُ أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ قَوْمَهُ؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ مِنَ الْعَصِيَّةِ أَنْ يُعَيِّنَ الرَّجُلُ قَوْمَهُ عَلَى الظُّلْمِ»^(۳).

واته: عه ببادی کوری که سیری شامی رضي الله عنه ده گپرنه وه، ئافره تیک له وانه وه که پی ده گوترا: فوسه یله ده گپرنه وه، ده لى: گویم له باو کم بوو ده یگوت: پرسیارم له پيغه مبهري رضي الله عنه کردو گوتم: نه ی پيغه مبهري خوا رضي الله عنه نه گهر پیاو قهوم و هوزی خوئی خوشبوئ نه وه له ده مارگیری به وه؟ فرمووی: نه خیر، به لکو نه وه له ده مارگیری به وه یه که پیاو له سهر زولم و سته م یارمه تی هوزه که ی بدات.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۸۴۸، والنسائي: ۴۱۱۴.

(۳) حسن بطرقه. أخرجه أبو داود: ۵۱۱۹ بنحوه.

بابهت: ئەو کۆمهلهی که زۆرترینه (لهرووی ژمارهوه)

٣٩٥٠- عَنْ أَبِي خَلْفٍ الْأَعْمَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «إِنَّ أُمَّتِي لَا تَجْتَمِعُ عَلَى ضَلَالَةٍ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ اخْتِلَافًا فَعَلَيْكُمْ بِالسَّوَادِ الْأَعْظَمِ»^(١).

واته: ئەنەسی کۆری مالیک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دەلی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو دهیغه رموو: بهراستی ئوممه ته که ی من له سهەر گومرایی کۆنابنه وه، جا ئە گەر ناکۆکی و پراجیاییه کتان بیینی، ئەوه له گه ل ئەو کۆمه له یه بن که زۆرترینه (له پرووی ژماره وه).

بابهت: ئەوهی له ناشووب و فیئنه ده که ویته وه

٣٩٥١- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يَوْمًا صَلَاةً، فَأَطَالَ فِيهَا، فَلَمَّا انْصَرَفَ قُلْنَا: - أَوْ قَالُوا: - يَا رَسُولَ اللَّهِ أَطَلْتَ الْيَوْمَ الصَّلَاةَ، قَالَ: «إِنِّي صَلَّيْتُ صَلَاةَ رَغْبَةٍ وَرَهْبَةٍ، سَأَلْتُ اللَّهَ ﷻ لِأُمَّتِي ثَلَاثًا، فَأَعْطَانِي اثْنَتَيْنِ وَرَدَّ عَلَيَّ وَاحِدَةً، سَأَلْتُهُ أَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ، فَأَعْطَانِيهَا، وَسَأَلْتُهُ أَنْ لَا يُهْلِكَهُمْ غَرَقًا، فَأَعْطَانِيهَا، وَسَأَلْتُهُ أَنْ لَا يَجْعَلَ بِأَسْهُمٍ بَيْنَهُمْ، فَرَدَّهَا عَلَيَّ»^(٢).

واته: موغازی کۆری جه بهل رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دەلی: پیغه مبهری خوا ﷺ پۆژیکیان نوژیکی کردو دریزی کرده وه، جا کاتی لیبویه وه، گوتمان یان گوترا: ئە ی پیغه مبهری خوا ﷺ ئەو پۆ نوژی دریز کرده وه! فهرمووی: من نوژی ئومید به خوا و ترسان له خوا م کرد، داوای سئ شتم بۆ ئوممه ته که م له خوا ی ﷻ کرد، جا دووانی پیبه خشیم و دانه کیشی رت کرده وه و پی نه به خشیم، داوام لیکرد که له غهیری خویان هیچ دوژمنیکیان به سهردا زال نه کات، جا ئەوه ی پی به خشیم، وه داوام لیکرد که به لافاوو نقوم بوون له ناویان نه بات، وه ئەوه شی پی به خشیم، وه داواشم لیکرد که شهرو نازاوه و پارچه پارچه بوون له ناو خویاندا سه ره له نه دات، جا ئەوه ی رت کرده وه و پی نه به خشیم.

(١) ضعیف جداً دون الجملة الأولى، فهي صحيحة.

(٢) حسن.

٣٩٥٢- عَنْ ثَوْبَانَ رضي الله عنه، مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «رُؤِيتُ لِي الْأَرْضَ حَتَّى رَأَيْتُ مَشَارِقَهَا، وَمَغَارِبَهَا، وَأَعْطِيتُ الْكَنْزَيْنِ، الْأَصْفَرَ أَوْ الْأَحْمَرَ، وَالْأَبْيَضَ، يَعْنِي الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ، وَقِيلَ لِي: إِنَّ مَلِكَكَ إِلَى حَيْثُ زَوَيْ لَكَ، وَإِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ ﷻ ثَلَاثًا، أَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيَّ أُمَّتِي جُوعًا فَيُهْلِكَهُمْ بِهِ عَامَةً، وَأَنْ لَا يَلْبَسَهُمْ شَيْعًا، وَيُذِيقَ بَعْضَهُمْ بَأْسَ بَعْضٍ، وَإِنَّهُ قِيلَ لِي: إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَلَا مَرَدَّ لَهُ، وَإِنِّي لَنْ أُسَلِّطَ عَلَيَّ أُمَّتِكَ جُوعًا فَيُهْلِكَهُمْ فِيهِ، وَلَنْ أَجْمَعَ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِ أَقْطَارِهَا حَتَّى يُفْنِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا، وَيَقْتُلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، وَإِذَا وُضِعَ السِّيفُ فِي أُمَّتِي، فَلَنْ يُرْفَعَ عَنْهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَإِنْ مِمَّا أَتَخَوَّفُ عَلَيَّ أُمَّةٌ مُضَلِّينَ، وَسَتَعْبُدُ قَبَائِلَ مِنْ أُمَّتِي الْأَوْثَانَ، وَسَتَلْحُقُ قَبَائِلَ مِنْ أُمَّتِي بِالْمُشْرِكِينَ، وَإِنَّ بَيْنَ يَدَيَّ السَّاعَةَ دَجَالِينَ كَذَّابِينَ، قَرِيبًا مِنْ ثَلَاثِينَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ، وَلَنْ تَرَالَ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ مَنصُورِينَ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ ﷻ» قَالَ أَبُو الْحَسَنِ: لَمَّا فَرَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مِنَ هَذَا الْحَدِيثِ، قَالَ: «مَا أَهْوَلُهُ»^(١).

واته: سهوبان رضي الله عنه خزمه تكارى پيغهمبهرى خوا ﷺ ده گيرتته وه، پيغهمبهرى خوا ﷺ فرمويه تي: زهويم بو كو كرايه وه و هينرايه بهرچاوم تاوه كو روژه لات و روژئاواييم بينى، وه دوو گه نجينه ي زهره يان سورو سپيم پيدرا، (پاوى ده لى:) مه بهستى بين له زيرو زيوه، وه پيم گوترا: بينگومان ده سه لات و قه له مپه ويت تا ئه و شوينه يه كه نيشانت درا، وه من داواى سى شتم له خواى ﷻ كرد: كه برسپيه تيه كه به سهر نوممه ته كه مدا زال نه كات به گشتى له ناويان به ريت، وه توشى پارچه پارچه بوون نه بن و هه نديكيان نازارى هه نديكيان نه چيژن، وه به راستى پيم گوترا: نه گهر فرمانتيكم ده ركردو برياريكمدا نه وه رت بوونه وه ي نيه، وه من برسپيه تيه كه زال ناكم به سهر نوممه ته كه تدا كه تييدا له ناويچن، وه نه گهر دوژمنان له هه موو لايه كي زه وييه وه كو بينه وه و گه له كومه كيتان لى بكه ن ده ره قه تان نايه ن تاوه كو خو خور نه بن و هه نديكتان هه نديكتان نه كوژن، وه نه گهر جهنگ و نازاوه كه وته ناو نوممه ته كه ي من نه وه تا روژى دوايى به رده وام ده بيت ليره و له وي، وه ترسى هه ره گه وره له پيشه واو سه رو كه سه ركش و گومراكانه كه خه لك بانگ ده كه ن بو تاوان و خراپه كارى و بيدعه و گومرايان ده كه ن، وه چه ند تيره و هوژى له نوممه تي من بت ده په رسته وه، وه چه ند تيره و هوژى له نوممه ته كه م په يوه ندى ده كه ن به هاوبه ش بو خوا دانه رانه وه،

(١) صحيح. أخرجه مسلم: ١٩٢٠، وأبو داود: ٤٢٥٢، والترمذي: ٢١٧٦.

وه له ئیستاوه تاوه کو پوژي دوايي چندان ده جالی دروزن په یدا دهن که نزيکه ی سی کهس دهن که هه موویان وا گومان دهن و خو یان به پیغه مبهري ده زانن، وه به رده وام کومه لئ له نوممه ته کهم له هه قدا سرکه وتوون و ئه وه ی دژيان بی زیانیا ن پی ناگه یه نئ هه تا فه رمانی خواي ﷺ دیت (واته: قیامت). ئه بولحه سه ن گوتی: کاتئ عه بدوللا له (گیرانه وهی) ئه و فه رمووده یه بویه وه گوتی: چه نده سامناک و ترسینه ره!

۳۹۵۳- عَنْ زَيْنَبِ بِنْتِ جَحْشٍ رضی اللہ عنہا، أَنَّهَا قَالَتْ: اسْتَيْقِظَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ نَوْمِهِ، وَهُوَ مُخْمَرٌ وَجْهَهُ، وَهُوَ يَقُولُ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَيَلُّ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدِ اقْتَرَبَ، فَتَحَ الْيَوْمَ مِنْ رَدْمٍ يَأْجُوجُ، وَمَأْجُوجُ» وَعَقَدَ بِيَدَيْهِ عَشْرَةَ، قَالَتْ زَيْنَبُ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْهَلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ؟ قَالَ: «إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ»^(۱).

واته: زهینه بی کچی جه حش رضی اللہ عنہا ده لئ: پیغه مبهري خوا ﷺ له خه وه لساو دم و چاوی سوور هه لگه رابوو، وه ده یفه رموو: هیچ په رستراوینکی به هه ق نیه جگه له الله، هاوار بۆ عه رب له به لاو کاره ساتینکی گه وره که نزيکی بۆته وه، وه به په نجه ی ده سته کانی بازنه یه کی دروست کردو (فه رمووی: ئه مړو به ربه سته که ی یه ئجوج و مه ئجوج ئه وه نده ی ئه مه کونی تئ بووه. زهینه ب گوتی: گوتم: ئه ی پیغه مبهري خوا ﷺ ئایا له ناوده چین له کاتیکدا پیاوچا کانمان له ناودایه؟ فه رمووی: به لئ کاتئ تاوان و خراپه کاری زور بوو.

۳۹۵۴- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سَتَكُونُ فِتْنٌ يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَمُؤْمِنِي كَافِرًا، إِلَّا مَنْ أَحْيَاهُ اللَّهُ بِالْعِلْمِ»^(۲).

واته: ئه بو ئومامه رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهري خوا ﷺ فه رموویه تی: له ئاینده یه کی نزيکدا فیتنه و نازاوه یه کی وا رووده دات که پیاو به مسولمانی به یانی ده کاته وه و به کافری ئیواره ده کاته وه، مه گه ر که سیک خوا به زانست و زانیاری بیژینیت و بیپاریزیت و دهربازی بکات.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۳۴۶، ومسلم: ۲۸۸۰، والترمذي: ۲۱۸۷.

(۲) ضعيف جداً.

۳۹۰۵- عَنْ حُدَيْفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ عُمَرَ، فَقَالَ: أُنِيبُكُمْ يَحْفَظُ حَدِيثَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْفِتْنَةِ؟ قَالَ حُدَيْفَةُ فَقُلْتُ: أَنَا، قَالَ: إِنَّكَ لَجَرِيءٌ، قَالَ: كَيْفَ؟ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: «فِتْنَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَوَلَدِهِ وَجَارِهِ، تَكْفُرُهَا الصَّلَاةُ وَالصِّيَامُ وَالصَّدَقَةُ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ»، فَقَالَ عُمَرُ: لَيْسَ هَذَا أُرِيدُ، إِنَّمَا أُرِيدُ الَّتِي تَمُوجُ كَمَوْجِ الْبَحْرِ، فَقَالَ: مَا لَكَ وَلَهَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ إِنَّ بَيْنَكَ وَبَيْنَهَا بَابٌ مُغْلَقٌ، قَالَ: فَيُكْسَرُ الْبَابُ أَوْ يُفْتَحُ؟ قَالَ: لَا، بَلْ يُكْسَرُ، قَالَ: ذَاكَ أَجْدَرُ أَنْ لَا يُغْلَقَ قَلْنَا لِحُدَيْفَةَ: أَكَانَ عُمَرُ يَعْلَمُ مِنَ الْبَابِ؟ قَالَ: «نَعَمْ، كَمَا يَعْلَمُ أَنَّ دُونَ عَدِ اللَّيْلَةِ، إِنِّي حَدَّثْتُهُ حَدِيثًا لَيْسَ بِالْأَغَالِيطِ»، فَوَيْبْنَا أَنْ نَسْأَلَهُ، مِنَ الْبَابِ؟ فَقَلْنَا لِمَسْرُوقٍ: سَلْهُ، فَسَأَلَهُ، فَقَالَ عُمَرُ^(۱).

واته: حوزه یفه رضي الله عنه ده لئ: ئیمه له لای پیسه و او عومهر دانیشتبوون، جا گوتی: کئی له ئیوه ئه وهی له بهر کرده که پیغه مبهری خوا رضي الله عنه ده باره ی فیتنه و نازاوه فهرموویه تی؟ حوزه یفه گوتی: گوتم: من، گوتی: به راستی تو به جورته تی و به توانای، گوتی: چونت گوئی لیبووه؟ گوتی: گویم لیبوو ده یفه رموو: فیتنه ی پیاو بهر نابهر به خانه واده که سوکارو منداله کانی و دراوسیکانی نوژیرو پوژوو چاکه و خیرکردن و فهرمان به چاکه و ریگری له خراپه ده بنه که فاره تیان و ده یانسرنه وه، عومهر گوتی: له و باره وه پرسیارت لئ ناکه م، به لکو ده باره ی ئه و فیتنه و نازاوه یه پرسیارت لیده که م که وه ک هه لچوون و شه پوولی زور به هیزی ده ریاکان شه پوول ده دن، (حوزه یفه) گوتی: چیت داوه به سهر ئه وه وه نه ی ئه میری پرواداران، به راستی له نتوان توو ئه و نازاوه و فیتنه یه دا ده رگایه کی داخراو هه یه و تا تو ماییت هیچی لئ نایه ته ده ر، گوتی: نایا ئه و ده رگایه ده شکینری یان ده کریته وه؟ گوتی: به لکو ده شکینریت، گوتی: که واته ئه و ده رگایه داناخریته وه. به حوزه یفه مان گوت: نایا عومهر ده یزانی کئی ئه و ده رگایه یه؟ گوتی: به لئ ههروه کو ده یزانی که له دوا ی پوژو شه و دی، من فهرمووده یه کم بو عومهر گپراهه وه که له وانه نه بوو عومهر نه یزانی، جا ویستمان پرسیاری لیبکه یین کئی ده رگاکه یه؟ ئنجا به مه سروقمان گوت: پرسیاری لیبکه، ئه ویش پرسیاری لیکرد، گوتی: (ئه و ده رگایه) عومهره.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۵، ومسلم: ۱۴۴، والترمذي: ۲۲۵۸.

٣٩٥٦- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ رَبِّ الْكَعْبَةِ رضي الله عنه، قَالَ: انْتَهَيْتُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ، وَهُوَ جَالِسٌ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ، وَالنَّاسُ مُجْتَمِعُونَ عَلَيْهِ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: بَيْنَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي سَفَرٍ، إِذْ نَزَلَ مَنْزِلًا، فَمِنَّا مَنْ يَضْرِبُ خِبَاءَهُ، وَمِنَّا مَنْ يَنْتَضِلُ، وَمِنَّا مَنْ هُوَ فِي جَسْرِهِ، إِذْ نَادَى مُنَادِيهِ: الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ، فَاجْتَمَعْنَا فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَخَطَبَنَا، فَقَالَ: «إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ قَبْلِي إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ يَدُلَّ أُمَّتُهُ عَلَى مَا يَعْلَمُهُ خَيْرًا لَهُمْ، وَيُنْذِرَهُمْ مَا يَعْلَمُهُ شَرًّا لَهُمْ، وَإِنْ أُمَّتَكُمْ هَذِهِ جَعَلْتُ عَافِيَتَهَا فِي أَوْلِيهَا، وَإِنْ آخِرَهُمْ يُصِيبُهُمْ بَلَاءٌ، وَأُمُورٌ تُنْكَرُونَهَا، ثُمَّ تَجِيءُ فِتْنٌ يُرْفَقُ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ: هَذِهِ مُهْلِكَتِي، ثُمَّ تَنْكَشِفُ، ثُمَّ تَجِيءُ فِتْنَةٌ، فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ: هَذِهِ مُهْلِكَتِي، ثُمَّ تَنْكَشِفُ، فَمَنْ سَرَّهُ أَنْ يُزْحَرَ عَنِ النَّارِ، وَيُدْخَلَ الْجَنَّةَ، فَلْتُذْرِكُهُ مَوْتُهُ وَهُوَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَلَيَأْتِ إِلَى النَّاسِ الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يَأْتُوا إِلَيْهِ، وَمَنْ بَايَعَ إِمَامًا فَأَعْطَاهُ صَفْقَةً مِمينه، وَتَمَرَةً قَلْبِهِ فَلْيَطْعُهُ، مَا اسْتَطَاعَ، فَإِنْ جَاءَ آخَرَ يُتَارِعُهُ، فَاصْرَبُوا عُقُقَ الْآخِرِ» قَالَ: فَأَذْخَلْتُ رَأْسِي مِنْ بَيْنِ النَّاسِ، فَقُلْتُ: أَنْشُدْكَ اللَّهَ أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم؟ قَالَ: فَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أُذُنَيْهِ، فَقَالَ: سَمِعْتُهُ أُذُنَايَ وَوَعَاهُ قَلْبِي ^(١).

واته: عه بدوره حانی کوری عه بدو ره بولکه عب رضي الله عنه ده لئ: گه یستمه لای عه بدو لالی کوری عه مری کوری عاص که له سیبه ری که عبه دا دانیشتبوو خه لکی ده وریان دابوو، جا گویم لیبوو ده یگوت: کاتی ئیمه له سه فه ریکدا له گهل پیغه مبه ری خوادا صلى الله عليه وسلم بووین له جیگایه ک لایدا، هه ندیکان ده واره که یان هه لده دا، وه هه ندیکان پیشپرکی تیرهاو یشتنان ده کرد، وه هه ندیکان ولاخه که یان ده له وه پراند، له ناکاو بانگیژی پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم بانگی کرد: نوژی جه ماعه ته، ئیمه ش کو بووینه وه، ئنجا پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم هه ستاو وتاری بو داین و فه رموی: هه ر پیغه مبه ر تک صلى الله عليه وسلم له پیش من هاتبئ هه ق بووه له سه ری که رینهای ئوممه ته که ی بکات بو ئه و شته ی که به خیری زانیوه بو یان، وه ناگاداریان بکات له و شته ی که به شهرو زیانبه خشی زانیوه بو یان، وه به راستی ئوممه ته که ی ئیوه سه ره تابه که ی پاریزراو بووه له فیتنه و به لا، وه ئه وانهی له کو تایددا دین تووشی به لاو کاروباری وا ده بن که زوریان پی ناخوش و سه خته، پاشان چه ند به لاو فیتنه یه کی تر دین که هه ر یه کیکیان له وه ی پیش خوی سه خترو ناخوشتره، جا پروادار ده لئ: ئه مه له ناوم ده بات، پاشان نامینئ و کو تایی دیت، دواتر به لایه کی

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ١٨٤٤، وأبو داود مختصرًا: ٤٢٤٨، والنسائي: ٤١٩١.

تر دیت، بروادار دەلی: ئەمە لەناوم دەبات، پاشان نامینی و کوتایی دیت، جا هەر کەسێ پێی خۆشە لە ناگر پزگاری بیت و بچیتە بەهەشتەو بە کاتێ کە دەمری پروای بە خواو بە پوژی دوایی هەبیت، وە با بەوجۆرە مامەلە لە گەل خەلکیدا بکات کە پێی خۆشە خەلکی مامەلە لە گەلدا بکەن، وە هەر کەسێ دەستی بخاتە ناو دەستی پێشەوایک و لە ناخ و دلەو بەیعتی پێیدات، ئەو بە گۆرەیی توانا گۆپرایەلی بکات، جا ئەگەر کەسێ هات و دزایەتی کرد ئەو بەدەن لە گەردەنی. (عەبدوپەرەحمان) گوتی: منیش سەرم بردە ناو خەلکە کەو گوتم: بە خوا سوپندت دەدەم تایا تو ئەوەت لە پێغەمبەری خوا ﷺ بیستوو؟ گوتی: بە دەستی ئاماژەیی بو گۆیەکانی کردو گوتی: گۆیەکانم بیستیان و دلێشم ئاگای لی بوو.

بابەت: دامەزرانی لەکاتی بەلاو فیتنەدا

۳۹۵۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «كَيْفَ بِكُمْ وَبِزَمَانِ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِي، يُعْرِبِلُ النَّاسَ فِيهِ غَرْبَلَةٌ، وَتَبْقَى حُنَالَهُ مِنَ النَّاسِ قَدْ مَرَجَتْ عُهودُهُمْ، وَأَمَانَاتُهُمْ، فَاخْتَلَفُوا، وَكَانُوا هَكَذَا؟»، وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ، قَالُوا: كَيْفَ بِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا كَانَ ذَلِكَ؟ قَالَ: «تَأْخُذُونَ بِمَا تَعْرِفُونَ، وَتَدْعُونَ مَا تُنْكِرُونَ، وَتُقْبِلُونَ عَلَى خَاصَّتِكُمْ، وَتَذَرُونَ أَمْرَ عَوَامِكُمْ»^(۱).

واتە: عەبدووللای کوری عەمر ﷺ دەگێڕیتەو، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: دەبێ حالتان چۆن بێ لە سەردەمی کدا کە نزیکە بیت و خەلکی بە بیژران بیژرین و هەرچی و پەرچی خەراپە کاران بمینن، وە پەیمان بەستن و ئەمانەت پاریزی لەناویاندا نەمینن و لەناو خۆیاندا ناکۆک بن، وە بەو شیوەیان لیبی پەنجەکانی کرد بەناو یە کدا، گوتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەگەر ئەو پوویدا تێمە حالان چۆن دەبێ؟ فەرمووی: دەست بەو هەو دەگرن کە بە باشی دەزانن و ئەو هەشی بە باشی نازانن و نکوئی لێدەکەن وازی لی دینن، وە خەریکی ئیسی تایبەتی خۆتان دەبن و واز لە کاروباری گشتی دینن.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۳۴۲.

۳۹۵۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كَيْفَ أَنْتَ يَا أَبَا ذَرٍّ وَمَوْتًا يُصِيبُ النَّاسَ حَتَّى يَقُومَ الْبَيْتُ بِالْوَصِيفِ؟» - يَعْنِي الْقَبْرَ - قُلْتُ: مَا خَارَ اللَّهُ لِي وَرَسُولُهُ - أَوْ قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ - قَالَ: «تَصَبَّرَ» قَالَ: «كَيْفَ أَنْتَ، وَجُوعًا يُصِيبُ النَّاسَ، حَتَّى تَأْتِيَ مَسْجِدَكَ فَلَا تَسْتَطِيعُ أَنْ تَرْجِعَ إِلَى فِرَاشِكَ، وَلَا تَسْتَطِيعُ أَنْ تَقُومَ مِنْ فِرَاشِكَ إِلَى مَسْجِدِكَ؟» قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ - أَوْ مَا خَارَ اللَّهُ لِي وَرَسُولُهُ - قَالَ: «عَلَيْكَ بِالْعَمَّةِ» ثُمَّ قَالَ: «كَيْفَ أَنْتَ، وَقَتْلًا يُصِيبُ النَّاسَ حَتَّى تُغَرَّقَ حِجَارَةُ الزَّيْتِ بِالدَّمِ؟» قُلْتُ: مَا خَارَ اللَّهُ لِي وَرَسُولُهُ، قَالَ: «الْحَقُّ يَمُنُّ مِنْهُ»، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أَخْذُ بِسَيْفِي، فَأَضْرِبُ بِهِ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ، قَالَ: «شَارَكْتَ الْقَوْمَ إِذَا، وَلَكِنْ ادْخُلْ بَيْتَكَ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ دَخَلَ بَيْتِي؟ قَالَ: «إِنْ خَشِيتَ أَنْ يَبْهَرِكَ شُعَاعُ السَّيْفِ، فَأَلْقِ طَرْفَ رِدَائِكَ عَلَى وَجْهِكَ، فَيَبُوءَ بِأُمَّهِ وَإِمِّكَ، فَيَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ»^(۱).

واتە: ئەبو زەر رضي الله عنه دەلێ: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموووەتی: ئەو ئەبو زەر حالت چۆن دەبێ و چی دەکەیت لە پۆژیکدا کە خەلکی لەبەر سەرقالی یان لەبەر زۆری ژمارەى مردوووەکانیان بۆیان ناکرێ مردوووەکان بنێژن، بەلکو پارە دەدەن بە قەبره‌لکەن کە بۆیان بنێژێ و پارەى جینگەى قەبرەکش دەدەن؟ گوتم: ئەوەى کە خواو پێغەمبەرە کەى ﷺ بۆم دیاری بکەن یان گوتم: خواو پێغەمبەرە کەى ﷺ باشتەر دەزانن، فەرمووی: ئارامگرە، وە فەرمووی: وە حالت چۆن دەبێ و چی دەکەى ئەگەر برسێتییەک تووشى خەلکی بوو تاووە کو وای لیبێ بێی بۆ مزگەوتە کەت و نەتوانی بگەرپیتەووە بۆناو جینگاکەت وە هەر وەها نەتوانی لەناو جینگاکەت هەستى و بێی بۆ مزگەوتە کەت؟ گوتم: گوتم: خواو پێغەمبەرە کەى ﷺ باشتەر دەزانن یان ئەوەى کە خواو پێغەمبەرە کەى ﷺ بۆم دیاری بکەن، فەرمووی: لەسەرت پێویتسە خۆت پپاریزی لە تووشبوون بە حەرام، پاشان فەرمووی: حالت چۆن دەبێ کە کوشتن و کوشتاریک تووشى خەلکی دەبێ تاووە کو گەرەکی «حجرة الزيت» لە خویندا نقوم دەبێ؟ گوتم: ئەوەى کە خواو پێغەمبەرە کەم ﷺ بۆم دیاری بکەن، فەرمووی: پابەندبە بە کەسوکارو هۆزە کەتەووە کە توو یەکیکی لەوان یان پابەندبە بەو ئەمیرەووە کە بەلێن و پەبیانت پێداو، گوتم: گوتم: ئەو پێغەمبەرى خوا ﷺ ئایا شمشیرە کەم هەلنەگرم و لەو کەسە بدەم کە ئەو کارە دەکات؟ فەرمووی: ئەگەر وابکەى تۆش بەشداری ئەو

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۲۶۱ ومختصراً ۴۴۰۹.

خه لکه ده که ی، به لکو پرؤ کونجی ماله که ته وه، گوتم: ئە ی پیغه مبهری خوا ﷺ ئە ی ئە گەر یه کیک هاته ماله که مه وه؟ فهرمووی: ئە گەر ترسایت و بریقه ی شمشیره که یته بینی که لئی هه لکیشاوی و خه ریکه لئ بدات ئە وه لایه کی پۆشاکه که ت بده به سه ر پوخسارتدا، جا ئە گەر کوشتیته ئە وه گونا و تاوانی تو وه ی خویشی له سه ر ئە وه وه ده بیته ئە هلی دۆزه خ.

٣٩٥٩- عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ لَهَزْجًا»، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْهَزْجُ؟ قَالَ: «الْقَتْلُ»، فَقَالَ بَعْضُ الْمُسْلِمِينَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نَقْتُلُ الْآنَ فِي الْعَامِ الْوَاحِدِ مِنَ الْمُشْرِكِينَ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ بِقَتْلِ الْمُشْرِكِينَ، وَلَكِنْ يَقْتُلُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا، حَتَّى يَقْتُلَ الرَّجُلُ جَارَهُ، وَابْنَ عَمِّهِ وَدَا قَرَابَتِهِ»، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَعَنَا عُقُولُنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا، تُنَزَعُ عُقُولُ أَكْثَرِ ذَلِكَ الزَّمَانِ، وَيَخْلُفُ لَهُ هَبَاءٌ مِنَ النَّاسِ لَا عُقُولَ لَهُمْ»، ثُمَّ قَالَ الْأَشْعَرِيُّ: «وَإِنَّمِ اللَّهُ، إِنِّي لِأَطْنُهَا مُدْرِكِي وَإِيَّاكُمْ، وَإِنَّمِ اللَّهُ، مَا لِي وَلَكُمْ مِنْهَا مَخْرَجٌ، إِنْ أَدْرَكْتَنَا فِيمَا عَهَدَ إِلَيْنَا نَبِيُّنَا ﷺ، إِلَّا أَنْ نَخْرُجَ كَمَا دَخَلْنَا فِيهَا»^(١).

واته: ئە بو موسا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ بیانی فهرموو: یه کئ له نیشانه کانی پوژی دوا یی هه رجه، گوتم: گوتم: ئە ی پیغه مبهری خوا ﷺ هه رچ چیه؟ فهرمووی: کوشت و بره، هه ندیک له مسولمانان گوتمان: ئە ی پیغه مبهری خوا ﷺ ئیمه ئیستا له سالتیکدا ئە وه نده و ئە وه نده له هاوبه شدانه ران ده کوژین! ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ئە وه کوشتنی هاوبه شدانه ران نیه، به لکو له ناو خوئاندا یه کتری ده کوژن، هه تا پیاو جیرانه که ی خو ی و ناموزاکه ی و خزمی نزیک ی خو ی ده کوژی، هه ندی له خه لکه که گوتمان: ئە ی پیغه مبهری خوا ﷺ ئا له و پوژده ئیمه ته واوین و ئاقلمان هه یه؟ ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: نه خیر (بهم جوړه نیه)، به لکو زوربه ی ژیرو دانا کان لاده برین و خه لکی هه رچی و په رچی و هیهچ نه زان و بئ ئە قل شوئیمان ده گرنه وه. پاشان ته شعهری گوتم: سوئند به خوا من وا گومان ده بهم که من و ئیوه ش به و پوژه بگه ین، سوئند به خوا ئە گەر هاتوو تووشان بوو ههروه کو پیغه مبهره که مان ﷺ په بیانی پیداوین ئە وه هیهچ ده رچوونیک نیه لئی نه بو من و نه بو ئیوه، مه گەر به و جوړه لئی ده رچین که چوونته ته ناوی و تووشی بووین.

۳۹۶۰- عَنْ عُدَيْسَةَ بِنْتِ أُهْبَانَ رضي الله عنها، قَالَتْ: لَمَّا جَاءَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ هَاهُنَا الْبَصْرَةَ، دَخَلَ عَلِيَّ أَبِي، فَقَالَ: يَا أَبَا مُسْلِمٍ أَلَا تُعِينُنِي عَلَى هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ؟ قَالَ: بَلَى، قَالَ: فَدَعَا جَارِيَةَ لَهُ، فَقَالَ: يَا جَارِيَةُ أَخْرِجِي سِنْفِي، قَالَ: فَأَخْرَجْتُهُ، فَسَلَّ مِنْهُ قَدْرَ شِبْرٍ، فَإِذَا هُوَ حَسْبٌ، فَقَالَ: «إِنَّ خَلِيلِي وَإِبْنَ عَمِّكَ صلى الله عليه وآله، عَهْدَ إِلَيَّ إِذَا كَانَتِ الْفِتْنَةُ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فَأَتَّخِذْ سِنْفًا مِنْ حَسْبٍ، فَإِنْ شِئْتَ خَرَجْتُ مَعَكَ»، قَالَ: لَا حَاجَةَ لِي فِيكَ وَلَا فِي سِنْفِكَ^(۱).

واته: عوده یسه ی کچی ئوه بان رضي الله عنه ده لی: کاتی عه لی کوری ئه بوتالیب هاته ئیره بو به صره، هاته لای باوکم و گوتی: ئه ی ئه بو موسلیم ئایا هاوکاریم ناکه ی له دژی ئه و خه لکه، گوتی: بیگومان به لی، (پاوی) گوتی: جا بانگی که نیره کیکی کردو گوتی: ئه ی که نیره ک شمشیره که م بو بینه، گوتی: جا بو هیئا (و دایه دهستی)، ئنجا (ئه بو موسلیم) به ئه ندازه ی بستیک شمشیره که ی له کیلان که ی ده رهینا که شمشیریکی دارین بو، وه گوتی: به راستی خو شه وستم و کوره مامه که ت وهسیه تی بو کردووم کاتی شه رو ئازاوه و فیتنه له نیو مسولمانان په یدا بوو شمشیریکی دارین هه لبرگم، جا ئه گهر ده ته وی (به م شمشیره دارینه وه) له خزمه تدام و له گه لت ده رده چم، (عه لی) گوتی: نه خیر، هیچ پیوستیم نه به خو ت و نه به شمشیره که شت نیه.

۳۹۶۱- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتْنًا كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، يُضِيحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا، وَيُمْسِي كَافِرًا، وَيُضِيحُ كَافِرًا، الْقَاعِدُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْقَائِمِ، وَالْقَائِمُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْمَاشِي، وَالْمَاشِي فِيهَا خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي، فَكَسَرُوا قِسِيكُمْ، وَقَطَعُوا أوتَارَكُمْ، وَاضْرِبُوا بِسُوفِكُمُ الْحِجَارَةَ، فَإِنْ دَخَلَ عَلَى أَحَدِكُمْ، فَلْيَكُنْ كَخَيْرِ ابْنِي آدَمَ»^(۲).

واته: ئه بو موسای ئه شعهری رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله فه رموویه تی: به راستی بهر له هاتنی قیامهت به ماوهیه کی که م فیتنه و ئازاوه یی بهرپا ده بی وه ک شه وه زهنگ دونیا تاریک ده بی، پیاو هیه به یانی مسولمانه و ئیواره کافره، وه هیه ئیواره مسولمانه و به یانی کافره، ئه و کهسه ی له وکاته دا دانیشتووه چاکتره له وه ی که به پیوهیه، وه ئه و کهسه ی که له وکاته دا به پیوهیه چاکتره له وه ی که ری ده کات، وه ئه و کهسه ی که له وکاته دا ری ده کات چاکتره له وه ی که هه ولده دات (بو هه لگیرساندن)

(۱) صحیح بمجموع طرقة. أخرجه الترمذی: ۲۲۰۳.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۲۵۹، والترمذی: ۲۲۰۴.

و دهستی تیدا ههیه)، جا تیرو که وانه کانتان بشکینن و ژنی که وانه کانتان بپسینن و به شمشیره کانتان له بهرد بدهن (بۆئه وهی کول بین یان بشکینن)، جا ئه گهر که سێ هاته ناو مالى یه کیکتانه وهو هیرشی بۆ هینا و ویستی بیکوژی ئه وه با وهک چاکترینی ههردوو کوره که ی ئاده م بیت.

۳۹۶۲- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ مَسْلَمَةَ، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «إِنَّهَا سَتَكُونُ فِتْنَةً وَفُرْقَةً وَاخْتِلَافًا، فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ فَأَتِ بِسَيِّفِكَ أَحَدًا، فَأَضْرِبْهُ حَتَّى يَنْقَطِعَ، ثُمَّ اجْلِسْ فِي بَيْتِكَ، حَتَّى تَأْتِيكَ يَدٌ خَاطِئَةٌ، أَوْ مَيِّئَةٌ قَاضِيَةٌ»، فَقَدْ وَقَعَتْ وَفَعَلْتُ مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم ^(۱).

واته: ئه بو بوپرده رضی اللہ عنہ ده لی: چووم بۆلای موحه ممه دی کور ی مه سله مه و گوتی: به راستی پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: بئگومان له داها توودا نازاوه و لی کتر ازان و راجیایی له ناوتان سه ره له ده دات، جا ئه گهر ئه وه هات و پرویدا ئه وه به خۆت و شمشیره که ته وه برۆ بۆ چیای ئو خودو شمشیره که ت بکیشه به چیای ئو خوددا تا وه کو ده په ری ت، پاشان له مالى خۆت دانیشه تا وه کو دهستی تاوان کار یکت پی ده گات یان ئه و مردنه ت پیده گات که خوا بۆی دیاری کردووی. (موحه ممه دی کور ی مه سله مه گوتی): له راستیدا ئه و پیشهاته پرویدا، وه منیش هه ر ئه وه م کرد که پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ فه رمووی.

بابه ت: ئه وه ی که دوو مسولمان به شمشیره کانیان به روو پرووی یه کتر ببنه وه

۳۹۶۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ اتَّقَيَا بِأَسْيَافِهِمَا، إِلَّا كَانَ الْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ» ^(۲).

واته: ئه نه سی کور ی مالیک رضی اللہ عنہ ده گیری ته وه، پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: هه ر دوو مسولمان یه ک که به شمشیره کانیان پروو به پرووی یه کتر ده بنه وه ئه وه بکوژو کوژرا وه که هه ر دوو کیان له ئاگردان.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح لغیره.

٣٩٦٤- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا التَّقَى الْمُسْلِمَانِ بَسِيفَيْهِمَا، فَالْقَاتِلُ، وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا الْقَاتِلُ، فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ؟ قَالَ: «إِنَّهُ أَرَادَ قَتْلَ صَاحِبِهِ»^(١).

واته: ئەبو موسا رضي الله عنه دەئێ: پێغه مبهری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر دوو مسولمانیک که به شمشیره کانیان رووبه پرووی یه کتر ده بنهوه ئەوه بکوژو کوژراوه که هەردووکیان له ناگردان، گوتیان: ئەی پێغه مبهری خوا ﷺ (قهینا) ئەوه یان که بکوژە که یه، بهس کوژراوه که بۆ حالی وایه؟! فەرمووی: چونکه بێگومان ئەویش دەبویست هاوڕیکه ی بکوژی (ئەگەر نه کوژرابایه).

٣٩٦٥- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «إِذَا الْمُسْلِمَانِ حَمَلَ أَحَدُهُمَا عَلَى أُخِيهِ السَّلَاحَ، فَهَمَّا عَلَى جُرْفِ جَهَنَّمَ، فَإِذَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ، دَخَلَ جَمِيعًا»^(٢).

واته: ئەبو بەکرە رضي الله عنه دە گێڕێته وه، پێغه مبهر ﷺ فەرموویەتی: هەر کاتیک دوو مسولمان به چه که وه له یه کتر پاسان، ئەوه هەردووکیان له قهراغی دۆزهخن، جا ئەگەر یه کیکیان هاوڕیکه ی کوشت ئەوه هەردووکیان له ناگردان.

٣٩٦٦- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مِنْ شَرِّ النَّاسِ مَنْزِلَةٌ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، عَبْدٌ أَذْهَبَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ»^(٣).

واته: ئەبو ئومامە رضي الله عنه دە گێڕێته وه، پێغه مبهری خوا ﷺ فەرموویەتی: خهراپترین شوین و پله له لایه ن خواوه له روژی دوایدا هی بهنده یه که که قیامه تی خۆی به دنیای خه لکی دا بێت.

بابەت: پاراستنی زمان له کاتی فیتنه و ناراوه دا

٣٩٦٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَكُونُ فِتْنَةٌ تَسْتَنْظِفُ الْعَرَبَ قَتْلَاهَا فِي النَّارِ، اللِّسَانُ فِيهَا أَشَدُّ مِنْ وَفْعِ السِّيفِ»^(٤).

(١) ضعيف. أخرجه النسائي: ٤١١٨ و ٤١١٩ و ٤١٢٤.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٣١، ومسلم: ٢٨٨٨، والنسائي: ٤١١٦ و ٤١١٧ و ٤١٢٠ و ٤١٢١ و ٤١٢٢ و ٤١٢٣.

(٣) ضعيف.

(٤) ضعيف. أخرجه أبو داود: ٤٢٦٥، والترمذي: ٢١٧٨.

واته: عهبدوللای کوری عهمر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: فیتنه و نازاویه ک بهرپا ده بی عه رب ده فیه وتین، کوژراوه کانی نه و فیتنه و نازاویه له ناگردان، زمان تیدا له شمشیر وه شانندن کاریگه رتره.

۳۹۶۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِيَّاكُمْ وَالْفِتَنَ، فَإِنَّ اللِّسَانَ فِيهَا مِثْلُ وَقْعِ السِّيفِ»^(۱).

واته: ئینو عومهر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: له کاتی فیتنه و نازاوه دا خوتان بیارتین و ناگادارین، چونکه بهراستی له وکاته دا (کاریگه ری) زمان وه کو شمشیر وه شاننده.

۳۹۶۹- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ عَلْقَمَةَ بْنِ وَقَّاصٍ، قَالَ: مَرَّ بِهِ رَجُلٌ لَهُ شَرَفٌ، فَقَالَ لَهُ عَلْقَمَةُ: إِنَّ لَكَ رَحِمًا، وَإِنَّ لَكَ حَقًّا، وَإِنِّي رَأَيْتُكَ تَدْخُلُ عَلَى هَؤُلَاءِ الْأَمْرَاءِ، وَتَتَكَلَّمُ عِنْدَهُمْ بِمَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَتَكَلَّمَ بِهِ، وَإِنِّي سَمِعْتُ بِلَالَ بْنَ الْخَارِثِ الْمُرِّيَّ، صَاحِبَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ، مَا يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ، فَيَكْتُبُ اللَّهُ ﷻ لَهُ بِهَا رِضْوَانَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَإِنْ أَحَدَكُمْ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سُخْطِ اللَّهِ، مَا يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ، فَيَكْتُبُ اللَّهُ ﷻ عَلَيْهِ بِهَا سُخْطَهُ إِلَى يَوْمِ يَلْقَاهُ» قَالَ عَلْقَمَةُ: فَانظُرْ وَيْحَكَ مَاذَا تَقُولُ؟ وَمَاذَا تَكَلَّمُ بِهِ، قَرُبْتُ كَلَامٍ قَدْ مَنَعَنِي أَنْ أَتَكَلَّمَ بِهِ، مَا سَمِعْتُ مِنْ بِلَالِ بْنِ الْخَارِثِ»^(۲).

واته: عهلقه مهی کوری وه قاص ﷺ ده لئی: پیاوئکی بهرپز به لایدا تیه پری، جا عه لقه مه پی گوت: بهراستی تو سیله ی ره حم به جی دینی و خاوه نی مافی ریزلنگرتنی، وه له راستیدا من بینومی که سهردانی نه و کاربه ده ستانه ده که ی و به جوړیک له لایان قسه ده که ی که خوا رپی پیداوی به و شیوه یه قسه بکه ی، وه بهراستی من گویم له هاوه لئی پیغه مبهری خوا ﷺ بیلالی کوری حاریسی موزه نی بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیگومان جاری وا هه یه که سنی قسه یی ده کات هوکاری ره زامه ندی خوایه، نازانی نه و قسه یه به کونی ده گه یه نی (به چ پله و پایه یه کی ده گه یه نی)،

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۳۱۹.

خوای ﷺ په زامه نندی خوئی بو ده نوسی هه تا پوژی قیامت، ههروه ها جاری وا ههیه که سی قسه یی ده کات هوکاری توره یی خواجه، نازانی نه و قسه یه به کوئی ده که یه نی، خوای ﷺ توره یی خوئی بو ده نوسی تاوه کو پوژی قیامت. عه لقه مه گوتی: هاوار بو تو، جا بزانه چی ده لیت و چ وشه یه ک به کاردینی، چه ندین قسه هه بووه که له بهرته وهی که له بیلالی کوری حاریسم بیستووه نه متوانیوه بیانلیم.

٣٩٧٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سُخْطِ اللَّهِ، لَا يَرَى بِهَا بَأْسًا، فَيَهْوِي بِهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ سَبْعِينَ خَرِيفًا»^(١).

واته: نه بو هوربه پره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: که سی وا ههیه قسه یه ک ده کات به لای خوویه وه زور ناساییه و گویی ناداتی، به لام هوکاری توره یی خواجه، وه به هوویه وه حه فتا پایز به ناخی ناگری دوژه خدا ده چیته خواره وه.

٣٩٧١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَسْكُتْ»^(٢).

واته: نه بو هوربه پره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه که سی بروای به خواو به پوژی دوا یی ههیه نه وه با قسه ی باش و چاک بکات یان بیده نگ بیت.

٣٩٧٢- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَاعِزِ الْعَامِرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ سُفْيَانَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ التَّقْفِيَّ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ حَدِّثْنِي بِأَمْرٍ أَعْتَصِمُ بِهِ، قَالَ: «قُلْ: رَبِّيَ اللَّهُ، ثُمَّ اسْتَقِمْ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَكْثَرُ مَا تَخَافُ عَلَيَّ؟ فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، بِلِسَانِ نَفْسِهِ، ثُمَّ قَالَ: «هَذَا»^(٣).

واته: سو فیانی کوری عه بدوللای سه قه فی ﷺ ده لی: گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ کار تکم پی بفهرموو که دهستی پیوه بگرم و خو می لی قایم بکه م، فهرمووی: بلی: الله پهروه ردگارمه، پاشان بهرده وام پابه نندی نه و ریبازه راسته به، گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ زیاتر له چی ده ترسی که من به هوویه وه له ناو بچم؟ تنجا پیغه مبهری خوا ﷺ سه ری زمانی خوئی گرت و پاشان فهرمووی: ئا نه مه.

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٦٤٧٧، ومسلم: ٢٩٨٨ بنحوه.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٦٠١٨، ومسلم: ٤٧، وأبو داود: ٥١٥٤، والترمذي: ٢٥٠٠.

(٣) صحیح. أخرجه الترمذي: ٢٤١٠، واقتصر مسلم: ٣٨ على قصة الاستقامة.

۳۹۷۳- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي سَفَرٍ، فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يَدْخِلُنِي الْجَنَّةَ، وَيُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ، قَالَ: «لَقَدْ سَأَلْتَ عَظِيمًا، وَإِنَّهُ لَيْسِيرٌ عَلَيَّ مَنْ يَسِرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ، تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتَقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ» ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكَ عَلَىٰ أَبْوَابِ الْخَيْرِ؟ الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ النَّارَ الْمَاءُ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ، ثُمَّ قَرَأَ ﴿ نَتَجَافَىٰ جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ ﴿١٦﴾ السَّجْدَةِ، حَتَّىٰ بَلَغَ ﴿ جَزَاءُ يَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ السَّجْدَةِ. » ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ، وَعَمُودِهِ، وَدُرُورَةِ سَنَامِهِ؟ الْجِهَادُ» ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَخْبِرُكَ بِمَلَاكٍ ذَلِكِ كَلْمُهُ؟» قُلْتُ: بَلَى، فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ، فَقَالَ: «تَكْفُفْ عَلَيْكَ هَذَا» قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَإِنَّا لَمُؤَاخَدُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ قَالَ: «تَكَلَّمْتُكَ أَمَّا يَا مُعَاذُ وَهَلْ يُكِبُّ النَّاسَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ فِي النَّارِ، إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟»^(١)

واته: موغازى كورى جه بهل صلى الله عليه وسلم ده لى: له سه فه رى كدا له خزمهت پيغه مبهردا صلى الله عليه وسلم بووم، جا رۆژنىكى لى نىك بوومه وهو به يه كه وه ده رۆيشتىن، ئنجا گوتم: نهى پيغه مبهردى خوا صلى الله عليه وسلم كارو كرده وه يه كم پى بفرموو كه به هوى وه بجمه به هه شته وهو له ئاگرى دۆزه خيش دوورم بخته وه، فرمووى: ده باره ي كارنىكى زۆر گوره وه شكۆمه ند پرسيارت كرد، وه به پراستى ئاسانه بو كه سى كه خوا بوى ئاسان بكات، (كه نه مه يه) خوا بپه رسته و هاوبه شى بو دامه نى، پينج نويزه فه رزه كه نه نجام بده، زه كاتى مال و سامانه كه ت ده ريكه، وه مانگى په مه زان به رۆژوو به، وه حه جى مالى خوا بكه، پاشان فرمووى: ئايا ده رگاكانى خيتر نيشان بدهم؟ رۆژوو قه لغانه ده تپاريزى له تاوان، خيرو سه ده قه ش گونا و تاوان ده كوژنيتته وه وه ك چۆن ئاو ئاگر ده كوژنيتته وه، هه روه ها نويزى كه سى له شه ودا، پاشان نه م ئايه ته ي خوينده وه: ﴿ نَتَجَافَىٰ جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ ﴿١٦﴾ السَّجْدَةِ، وَاتِه: ته نيشتيان دوور نه كه و يتته وه له جيگاي خه وتنيان (واته: له خه وه له ده سن بو شه و نويز كردن)، تاوه كو گه يشته: ﴿ جَزَاءُ يَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ السَّجْدَةِ، وَاتِه: نه م پاداشته (ده درينه وه) به هوى نه و كرده وانه ي كه كردو يانه. پاشان فرمووى: ئايا بنه ماي هه موو كارنىكى باش و كوله كه و چله پويه يت پى بلىم؟ جيهادو تيكوشانه له رتتى خوا دا، پاشان فرمووى: ئايا شيرازه ي هه موو نه مانه شت پى

بَلِّيم؟ گوتم: به لئی، ئنجا سهری زمانی خوی گرت و فهرمووی: زمانی خوت بگره، گوتم: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ له سهه ره و قسانه ی که ده یکه یین لیبیرسینه وه مان لئی ده کری و سزا ده درین؟ فهرمووی: نهی موعاز دایکت پروروت بو بکات، نهی چی نهو خه لکه له ناگری دوزه خدا له سهه ره رو خساریان ده گه وزینتی جگه له به ره می زمانیان نه بی.

۳۹۷۴- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ رضی اللہ عنہا، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «كَلَامُ ابْنِ آدَمَ عَلَيْهِ لَا لَهُ، إِلَّا الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَذَكَرَ اللَّهُ ﻋَﻠَﻴْهِ»^(۱).

واته: ئومو حه بیبهی رضی اللہ عنہا هاوسه ری پیغه مبهه ﷺ ده گپرتیه وه، پیغه مبهه ﷺ فهرموویه تی: هه موو قسه یه کی ئاده میزاد زیانه کانی له نه ستوی خویه تی و سوودی بوی نیه، جگه له فه رمان به چاکه و رینگری له خراپه و یادکردنی خوی ﷺ.

۳۹۷۵- عَنْ أَبِي الشَّعْثَاءِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قِيلَ لِابْنِ عُمَرَ: إِنَّا نَدْخُلُ عَلَى أُمَّرَأَتِنَا فَتَقُولُ الْقَوْلَ: فَإِذَا خَرَجْنَا قُلْنَا غَيْرَهُ، قَالَ: «كُنَّا نَعُدُّ ذَلِكَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، النِّفَاقَ»^(۲).

واته: ئه بو شه عساء رضی اللہ عنہ ده لئی: به ئینو عومه ر گوترا: ئیمه کاتی ده چینه لای کاربه دهسته کانمان قسه یه ک ده که یین و کاتی دیننه ده ره وه قسه یه کی تر ده که یین، (ئینو عومه ر) گوتی: ئیمه له سه رده می پیغه مبهه ری خوا ﷺ ئه وه مان به دو ورووی ئه ژمار ده کرد.

۳۹۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَسَنَ إِسْلَامَ الْمَرْءِ تَرَكَهُ مَا لَا يَعْنِيهِ»^(۳).

واته: ئه بو هوره پره رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهه ری خوا ﷺ فهرموویه تی: له جوانی و چاکی مسولمانیه تی مروف ئه وه یه که واز بهینتی له شتی که په یوه ندی به وه وه نیه.

بابهت: دووره په ریزی

۳۹۷۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «خَيْرُ مَعَايِشِ النَّاسِ لَهُمْ، رَجُلٌ مُمَسِكٌ بِعِنَانِ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَيَطِيرُ عَلَى مَنْتِهِ، كُلَّمَا سَمِعَ هَيْعَةً أَوْ فَرْعَةً، طَارَ عَلَيْهِ إِلَيْهَا، يَبْتَغِي الْمَوْتَ

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۴۱۲.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۱۷۸.

(۳) حسن لغيره. أخرجه الترمذي: ۲۳۱۷.

أَوِ الْقَتْلِ مَظَانَّهُ، وَرَجُلٌ فِي عُنْتِمَةٍ فِي رَأْسِ شَعْفَةٍ مِنْ هَذِهِ الشُّعَافِ، أَوْ بَطْنِ وَاِدٍ مِنْ هَذِهِ الْأُودِيَةِ، يُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَيُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَيَعْبُدُ رَبَّهُ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْيَقِينُ، لَيْسَ مِنَ النَّاسِ إِلَّا فِي حَيْرٍ»^(۱).

واته: نه بو هوره پیره علیه السلام ده گپریته وه، پیغهمبر صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: باشتین زیانکردن زیانی نهو کهسه یه کهوا بهره وام له کاتی پیوستدا له سهر پشتی نه سپه که ی بی و له پیناو خوادا تیکوشی، جا ههرکاتیک دهنگی دوزمن هات یان ناماده بوو بو شه پر به سواری نه سپه که ی بهره وروویان بجی و تهنها مه بهستی مردن بی له پیناو خوا یان مه بهستی جهنگ بی، یان پیاویک له سهرووی کیویک له و کیوانه یان له ناو شیویک له و شیوانه پارچه مهریک به ختو بکات، نوژ بکات و زه کات بدات و پهروه ردگاری خوی بپه رستی تاوه کو مردن پنی ده گات، تهنها له چاکه و ختیردا له گهل خه لکیه.

۳۹۷۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی الله عنه، أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله، فَقَالَ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «رَجُلٌ مُجَاهِدٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِنَفْسِهِ، وَمَالِهِ»، قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ امْرُؤٌ فِي شِعْبٍ مِنَ الشُّعَابِ، يَعْبُدُ اللَّهَ صلی الله علیه و آله، وَيَدْعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی الله عنه ده گپریته وه، پیاویک هاته خزمهت پیغهمبر صلی الله علیه و آله و گوتی: چاکترین کهس کییه؟ فهرمووی: کهسیکه له پیناوی خوادا به سهرو مالی جهاد بکات، گوتی: له پاش نهو؟ فهرمووی: پاشان مروئیک که له شیویک له شیوه کاندای خوی صلی الله علیه و آله بپه رستی، وه خوی به دوور بگری له خراپه کردن له گهل خه لکی.

۳۹۷۹- عَنْ أَبُو إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيُّ رضی الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ حُدَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ رضی الله عنه، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «يَكُونُ دُعَاةَ عَلَى أَبْوَابِ جَهَنَّمَ، مَنْ أَجَابَهُمْ إِلَيْهَا قَدَفُوهُ فِيهَا»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْهُمْ لَنَا، قَالَ: «هُمْ قَوْمٌ مِنْ جِلْدَتِنَا يَتَكَلَّمُونَ بِالسِّنْتِنَا»، قُلْتُ: فَمَا تَأْمُرُنِي إِنْ أَدْرَكَنِي ذَلِكَ؟ قَالَ: «فَالزَّمْ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ، وَإِمَامَهُمْ، قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ جَمَاعَةٌ، وَلَا إِمَامٌ؟ قَالَ: فَاعْتَرِلْ تِلْكَ الْفِرْقَى كُلَّهَا، وَلَوْ أَنْ تَعْضُ بِأَصْلِ شَجَرَةٍ، حَتَّى يَذْرُوكَ الْمَوْتُ، وَأَنْتَ كَذَلِكَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۸۸۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۸۶، ومسلم: ۱۸۸۸، وأبو داود: ۲۴۸۵، والترمذي: ۱۶۶۰، والنسائي: ۳۱۰۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۶۰۶، ومسلم: ۱۸۴۷.

واته: نه بو ئیدریسی خهولانی ﷺ ده گپړېته وه که گوئی له حوزه یفه ی کوری یه مان ﷺ بووده یگوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بانگه واز که رانی په یدا ده بن له ده رگای دوزه خدا وه ستاون، ههر که سئ به گوئیان بکات فرپی ده ده نه ناوی، گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ ناو نیشانی نه وانه مان پئ بفرموو، فرمووی: به ناوو به دیمه ن له خو مانن، به زمانی خو مان ده دوتن، گوتم: فرمانی چیم پئ ده که ی له کاتیکدا که وتمه نه و سهرده مه وه؟ فرمووی: لایه نی کو مه لی مسولمانان و پیشه وای نه وان بگره، گوتم: نه گهر هیچ کو مه ل و پیشه وایه ک نه بوو؟ فرمووی: نه وه خو ت له هه موو نه و کو مه لانه به دوور بگره، نه گهر قه پ بگری به ره گی دارنکداو بو خو ت له وئ بمینیته وه تا وه کو له سهر نه و حالت مردن بیت ده گات.

۳۹۸۰- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ ﷺ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُوشِكُ أَنْ يَكُونَ خَيْرَ مَالِ الْمُسْلِمِ عَنَّمْ، يَتَّبِعُ بِهَا شَعَفَ الْجِبَالِ، وَمَوَاقِعَ الْقَطْرِ، يَفِرُّ بِدِينِهِ مِنَ الْفِتَنِ»^(۱).

واته: عه بدوره حمانی کوری عه بدوللای نه نصاری له باوکیه وه ده گپړېته وه که گوئی له نه بو سه عیدی خودری ﷺ بووه ده یگوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ها کا نه و روزه هات که چاکترین مال و سامانی مسولمان نه و پرانه مه په یه که شوئیان ده که وئ بو لوتکه ی شاخه کان و له وه پرگا کان، به خو ی و دینه که یه وه هه لدئ له فیتنه و نازاوه.

۳۹۸۱- عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَكُونُ فِتْنٌ عَلَىٰ أَبْوَابِهَا دُعَاءُ إِلَى النَّارِ، فَإِنْ مَوْتُ وَأَنْتَ عَاصٌ عَلَىٰ جِدْلِ شَجَرَةٍ، خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تَتَّبِعَ أَحَدًا مِنْهُمْ»^(۲).

واته: حوزه یفه ی کوری یه مان ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: چه ند فیتنه و نازاوه یه ک سهره هه لده دن که له سهر ده رگا کانیان بانگه واز که رانیک هه ن بانگه واز ده که ن بو ناگر، جا خو نه گهر تو بمریت و حالت وایی گازت له ره گی دارنک گرتبی باشتره له وه ی که شوئی یه کیک له وانه بکه وی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹ و ۳۳۰۰ و ۳۶۰۰ و ۶۴۹۵ و ۷۰۸۸، وأبو داود: ۴۲۶۷، والنسائي: ۵۰۳۶.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۲۴۴_۴۲۴۷.

۳۹۸۲- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ رضي الله عنه، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، أَخْبَرَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرِ مَرَّتَيْنِ»^(۱).

واته: سه عیدی کوری موسه ییب رضي الله عنه له نه بو هوړه پړه وه ده گپړنه وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فہرموویه تی: پراو اداری نابی دوو جار له کونیکه وه بگه زری.

۳۹۸۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرِ مَرَّتَيْنِ»^(۲).

واته: ئیبنو عومر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فہرموویه تی: پراو اداری نابی دوو جار له کونیکه وه بگه زری.

بابه ت: خو پاراستن و هه لویسته کردن لهو شتانه ی که گومان و شوبه یان تیدایه

۳۹۸۴- عَنِ الشَّعْبِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ، يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ، وَأَهْوَى بِإِصْبَعَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ: «الْحَلَالُ بَيْنَ، وَالْحَرَامِ بَيْنَ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَزْعَى حَوْلَ الْحِمَى، يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمَى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ، فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ»^(۳).

واته: شه عبی رضي الله عنه ده لی: گویم له نوعمانی کوری به شیر بوو که له سهر مینبه ر به په نجه کانی ناماژه ی بو گوئییه کانی ده کردو ده یگوت: گویم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده یفه رموو: به راستی نهو کارو کرده وانه ی له لایه ن خواوه حه لال کران روون و ناشکراو دیارن، ههروه ها نهو کارو کرده وانه ش که له لایه ن خواوه حه رام کران روون و ناشکراو دیارن، وه له تیوان نه م دووانه دا هه ندی شت هه ن جیگه ی گومانن و حه لالی و حه رامییان روون و ناشکرا نیه، زوړبه ی خه لکی نازانن که حه رامن یان

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۱۳۳، ومسلم: ۲۹۹۸، وأبو داود: ۴۸۶۲.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲، ومسلم: ۱۵۹۹، وأبو داود: ۳۳۲۹ و ۳۳۳۰، والترمذي: ۱۲۰۵، والنسائي: ۴۴۵۳ و

حه لائن، جا هه رکهس خوی بیاریزی له شتی گومان لیکراو ئه وه دین و ناموسی خوی ده باریزی و سه لامهت ده بیت، وه هه رکهس بکه و یته ناو شتی گومان لیکراو ئه وه ده که و یته ناو حه رامه وه، وه کو چون ئه گهر شوان پانه که ی له ده و روبه ری پاواندا بله وه پرنی نزیکه بکه و یته ناویه وه، ناگادارین هه موو کاربه ده ستیک پاوانی خوی هه یه و ده بیاریزی، پاوانی خواش ئه و شتانه یه که حه رامی کردوون، ناگادارین له جه سته دا پارچه گوشتیک هه یه ئه گهر هات و باش و چاک بوو ئه وه هه موو جه سته باش ده بی، وه ئه گهر هاتو خراب بوو ئه وه هه موو جه سته خراب ده بی، وه ناگادارین ئه و پارچه گوشته دلّه.

۳۹۸۵- عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْعِبَادَةُ فِي الْهَجْرِ، كَهَجْرَةِ إِلَيَّ»^(۱).
 واته: مه عقیلی کوری یه سار رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، ده لی: پیغه مبه ری خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فه رموویه تی: خوا په رستی له رۆژانی نازاوه و فیتنه دا وه کو کوچکردنه بۆلای من.

بابهت: ئه وه ی که ئیسلام به نامۆیی ده ستنی پیکرد

۳۹۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ»^(۲).

واته: ئه بو هوره پره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، ده لی: پیغه مبه ری خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فه رموویه تی: ئیسلام به نامۆیی ده ستنی پیکرد، وه جارێکی تر نامۆ ده بیته وه، بۆیه خوشبه ختی بۆ نامۆکان.

۳۹۸۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ»^(۳).

واته: ئه نه سی کوری مالیک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، ده گنر یته وه، پیغه مبه ری خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فه رموویه تی: به راستی ئیسلام به نامۆیی ده ستنی پیکرد، وه جارێکی تر نامۆ ده بیته وه، بۆیه خوشبه ختی بۆ نامۆکان.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۴۸، والترمذي: ۲۲۰۱.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۵.

(۳) صحیح لغیره.

۳۹۸۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ»، قَالَ: قِيلَ: وَمَنِ الْغُرَبَاءُ؟ قَالَ: «النُّزَاعُ مِنَ الْقَبَائِلِ»^(۱).

واته: عهبدو للاً ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ئیسلام به نامویی دهستی پیکرد، وه جاریکی تر نامو ده بیته وه، بویه خو شبه حتی بو ناموکان، گوتی: گوترا: ئایا ناموکان کین؟ فهرمووی: ناموکانی ناو هوزو عه شیره ته کانن.

بابهت: ئهوانه می کهوا ئومید ده کربن له فیتنه و نازاوه سهلامهت بن

۳۹۸۹- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﷺ، أَنَّهُ خَرَجَ يَوْمًا إِلَى مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَوَجَدَ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ قَاعِدًا عِنْدَ قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ يُبْكِي؟ فَقَالَ: مَا يُبْكِيكَ؟ قَالَ: يُبْكِينِي شَيْءٌ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ يَسِيرَ الرِّبَاءِ شَرُّكَ، وَإِنَّ مَنْ عَادَى لِلَّهِ وَلِيًّا، فَقَدْ بَارَزَ اللَّهَ بِالْمُحَارَبَةِ، إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْأَبْرَارَ الْأَتْقِيَاءَ الْأَخْفِيَاءَ، الَّذِينَ إِذَا غَابُوا لَمْ يُفْتَقَدُوا، وَإِنْ حَضَرُوا لَمْ يُدْعَوْا، وَلَمْ يُعْرَفُوا قُلُوبُهُمْ مَصَابِيحُ الْهُدَى، يَخْرُجُونَ مِنْ كُلِّ غَبَاءٍ مُظْلِمَةٍ»^(۲).

واته: عومهری کوری خه تباب ﷺ ده گپریته وه، پوژنیک چوو بو مزگه وتی پیغه مبهری خوا ﷺ، جا بینی موعازی کوری جه بهل له لای گوری پیغه مبهر ﷺ دانیشتوو وه ده گریخ، گوتی: چی ده تگریینی؟ گوتی: شتی ده مگریینی که له پیغه مبهری خواوه ﷺ بیستوو مه، گویم لیبوو پیغه مبهری خوا ﷺ ده یفهرموو: به راستی که میکیش له ریا هه راوبهش دانانه بو خودا، هه رکه سی دوژمنایه تی خو شه ویستیکی خوا بکات، نه وه بیگومان جاری جهنگی له گهل خوادا داوه، بیگومان خوا ئهوانه ی خو ش دهوین که به شاراوهیی له خوا ترسن و خو پاریزن، ئهوانه ی که هه رکاتی له بهرچاو نه بن خه لک بو یان ناگه ری، وه کاتیکیش ناماده و حازرن که س بانگیان ناکات، وه ناسراوو به ناویانگ نین، دلله کانیان چرای پو شنی ریگای هیدایه تن، هه ر کاتیک فیتنه و نازاوه و کیشه بی ئهوان به سهلامه تی لئی ده رباز ده بن.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذی: ۲۶۲۹.

(۲) ضعیف.

۳۹۹۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «النَّاسُ كَأَيْلٍ مَائَةٍ، لَا تَكَادُ تَجِدُ فِيهَا رَاحِلَةً»^(۱).

واته: عهبدوللاى كورى عومر رضي الله عنه دهلى: پيغهمبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: خه لك وهك ره وه وشترى سهد دانه يى وان، به نه سته م وشترى كى باشى تيدا ده ست ده كه وي بو بار كردن (واته: كه م كه س هه يه شايسته ي بهر پرسیاريه تى بيت).

بابه ت: پارچه پارچه بوونى نوممه ته كان

۳۹۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَفَرَّقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، وَتَفَتَّرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً»^(۲).

واته: نه بو هوره يره رضي الله عنه دهلى: پيغهمبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: جووله كه بوون به حه فتاو يه ك لق و پارچه، وه نوممه تى منيش ده بن به حه فتاو سى لق و پارچه.

۳۹۹۲- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «افْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ، وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، فِإِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ، وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ»، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ؟ قَالَ: «الْجَمَاعَةُ»^(۳).

واته: عهوفى كورى ماليك رضي الله عنه دهلى: پيغهمبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: جووله كه بوون به حه فتاو يه ك پارچه، جا يه كيكيان له به هشت دايه و حه فتاو دانه يان له تاگردان، وه مه سيحيه كانيش بوون به حه فتاو دوو پارچه، جا حه فتاو يه ك دانه يان له تاگردان و يه كيكيان له به هشت دايه، وه سويند به وهى گيانى موحه ممدى ﷺ به دهسته نوممه ته كه ي منيش پارچه پارچه ده بن بو حه فتاو سى پارچه، يه كيكيان له به هشت دايه و حه فتاو دوو دانه يان له تاگردان. گوترا: نه ي پيغهمبهرى خوا ﷺ نه وانه كين (به هشتيه كان)؟ فهرمووى: نه وانه ي كه له سر بيرو پرواى كومه له ي هاوه لانن (يه ك رهنگ و يه ك ده نكن).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۴۹۸، ومسلم: ۲۵۴۷، والترمذي: ۲۸۷۲.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۵۹۶، والترمذي: ۲۶۴۰.

(۳) صحيح لغيره.

۳۹۹۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ افْتَرَقَتْ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، وَإِنَّ أُمَّتِي سَتَفْتَرِقَ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، كُلُّهَا فِي النَّارِ، إِلَّا وَاحِدَةً وَهِيَ: الْجَمَاعَةُ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: به راستی به نی ئیسرائیل پارچه پاچه بوون بو حفتاویه ک پارچه، وه بیگومان نوممه ته که ی منیش پارچه پارچه ده بی بو حفتاویه دوو پارچه، هه موویان له ناگردان ته نها دانه یه کیان نه بی، که نه وانیش نه وانن که له سهر بیرو پروای کومه له ی هاوه لائن.

۳۹۹۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَتَتَّبِعُنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بَاعًا بِيَاعٍ، وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، وَشِبْرًا بِشِبْرٍ، حَتَّىٰ لَوْ دَخَلُوا فِي جُحْرِ صَبٍّ لَدَخَلْتُمْ فِيهِ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْيَهُودُ، وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: «فَمَنْ إِذَا»^(۲).

واته: نه بو هویره یه رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: به راستی ئیوه بال به بال و بست به بست شوین ریبازی نه وانن ی پیش خوتان ده که ون، تاوه کو نه گهر بچنه ناو کونی بز نمزه شه وه ئیوه ش ده چنه ناوی، گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ نه وانن جووله که وه مه سیحیه کانن؟ فهرمووی: نه ی نه گهر نه وانن نه بن کین!!

باع: به نه ندازه ی دریزی هه ردوو باله.

ذراع: به نه ندازه ی دریزی بالیکه.

بابهت: فیتنهو نازاوهی سهروهت و سامان

۳۹۹۵- عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، يَقُولُ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَخَطَبَ النَّاسَ، فَقَالَ: «لَا وَاللَّهِ، مَا أَحْشَىٰ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ إِلَّا مَا يُخْرِجُ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا»، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْخَيْرِ بِالشَّرِّ؟ فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: كَيْفَ قُلْتَ؟ قَالَ: قُلْتُ: وَهَلْ يَأْتِي الْخَيْرُ بِالشَّرِّ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْخَيْرَ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ، أَوْ خَيْرٌ هُوَ؟ إِنَّ كُلَّ مَا يُنْبِتُ الرَّبِيعُ يَقْتُلُ حَبَطًا أَوْ يِلْمًا، إِلَّا أَكَلَةَ الْخَضِرِ، أَكَلَتْ حَتَّىٰ إِذَا امْتَلَأَتْ

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. انظر: البخاري: ۷۳۱۹.

امْتَدَّتْ خَاصِرَتَاهَا، اسْتَقْبَلَتِ الشَّمْسُ، فَتَلَطَّتْ وَبَالَتْ ثُمَّ اجْتَرَّتْ فَعَادَتْ فَأَكَلَتْ، فَمَنْ يَأْخُذُ مَالًا بِحَقِّهِ يُبَارِكْ لَهُ، وَمَنْ يَأْخُذُ مَالًا بِغَيْرِ حَقِّهِ، فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ»^(۱).

واته: عیازی کوری عه بدوللا ﷺ ده گپرتته وه، گوئی له ئه بو سه عیدی خودری بوو که ده یگوت: پیغه مبهری خوا ﷺ هه ستاو وتاری بو خه لکیدا، جا فه رمووی: نه خیر، سویند به خوا ئه ی خه لکینه من له هیچ شتیک لیتان ناترسم له وه نه یی که پاراوه یی و جوانی و خوئی دونیاتان به سه ردا بکرتته وه، ئنجا پیاوینک پنی گوت: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ نایا خیر شه ر به دوای خویدا دینی؟ جا پیغه مبهری خوا ﷺ ساتیک بیده نگ بوو، پاشان فه رمووی: چونت گوت؟ نه ویش گوتی: گوتم: وه نایا خیر شه ر به دوای خویدا دینی؟ ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمووی: به راستی خیر ته نیا خیر یان خیر تر له خوئی به دوای خویدا دینی، نایا ئه وه خیره؟ به راستی هه موو ئه وه ی که له به هاراندا سه وز ده یی ئازه ل ده کوژی یان نزیکی ده کاته وه له مردن مه گه ر ئه و ئازه له نه یی که له وه پری باوی خوئی ده خوات، تا وه کو پر ده یی و هه ردوو که له که ی ده ئاوسین، پاشان پروو له خو ر ده کات و پیسای و میز ده کات، پاشان ده گه رتته وه بو له وه پرو ده ست ده کاته وه به خواردن، جا هه رکه سی سهره وت و سامان به هه قی خوئی پهیدا بکات ئه وه بو ی به ره که تدار ده کری، وه هه رکه سی سهره وت و سامان به غهیری هه قی خوئی پهیدا بکات ئه وه وه کو ئه و ئازه له وایه که هه ر ده خوات و تیر نابیی.

۳۹۹۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا فُتِحَتْ عَلَيْكُمْ خَزَائِنُ فَارِسَ وَالرُّومِ، أَيْ قَوْمِ أُنْتُمْ؟»، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: نَقُولُ كَمَا أَمَرَنَا اللَّهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَوْ غَيْرَ ذَلِكَ تَتَنَاقَسُونَ، ثُمَّ تَتَحَاسَدُونَ، ثُمَّ تَتَدَابِرُونَ، ثُمَّ تَتَبَاعَضُونَ، أَوْ نَحْوَ ذَلِكَ، ثُمَّ تَنْطَلِقُونَ فِي مَسَاكِينِ الْمُهَاجِرِينَ، فَتَجْعَلُونَ بَعْضُهُمْ عَلَى رِقَابِ بَعْضٍ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عه مری کوری عاص رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمووی ته ی: ئه گه ر هاتو گه نجینه کانی فارس و پرومتان بو کرایه وه ئیوه چ جو ره گه لیک ده بن؟ عه بدوره حمانی کوری عه وف گوتی: به و شیوه یه ده لیین که خوا

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۶۵ و ۶۴۲۷، ومسلم: ۱۰۵۲ و ۲۵۸۱.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۶۲.

فهرمانی پیکردوین (واته: شوکرو سوپاسی ستایشی خوا ده کهین)، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: یان بهو شیوه به ناین، مونا فه سهی به کتر ده کهن و پاشان حه سوودی به به کتر ده بهن و پاشان پشت له به کتری ده کهن و پاشان رق و کیتان له به کتر ده بی یان شتیکی لهو جوړه، پاشان ده چن ده ست به سهر سه روته و مالی هه ژارو کهم ده رامه ته کانداه گرن و خوتان به سه ریاندا ده سه پینن.

۳۹۹۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ رضی اللہ عنہ، وَهُوَ حَلِيفُ بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ، وَكَانَ شَهِدَ بَدْرًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، بَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ إِلَى الْبَحْرَيْنِ، يَأْتِي بِجِزْيَتِهَا، وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ، هُوَ صَالِحَ أَهْلِ الْبَحْرَيْنِ، وَأَمَرَ عَلَيْهِمُ الْعَلَاءَ بْنَ الْحَضْرَمِيِّ، فَقَدِمَ أَبُو عُبَيْدَةَ بِمَالٍ مِنَ الْبَحْرَيْنِ، فَسَمِعَتِ الْأَنْصَارُ بِقُدُومِ أَبِي عُبَيْدَةَ، فَوَاقَوْا صَلَاةَ الْفَجْرِ، مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، أَنْصَرَفَ فَتَعَرَّضُوا لَهُ، فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ رَأَاهُمْ، ثُمَّ قَالَ: «أَطْنُكُمُ سَمِعْتُمْ أَنَّ أَبَا عُبَيْدَةَ قَدِمَ بِشَيْءٍ مِنَ الْبَحْرَيْنِ؟»، قَالُوا: أَجَلٌ، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «أَبْشُرُوا، وَأَمَلُوا مَا يَسْرُكُمُ، فَوَاللَّهِ مَا الْفَقْرَ أَخْشَى عَلَيْكُمْ، وَلَكِنِّي أَخْشَى عَلَيْكُمْ أَنْ تُبْسَطَ الدُّنْيَا عَلَيْكُمْ، كَمَا بُسِطَتْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَتَنَافَسُوهَا كَمَا تَنَافَسُوهَا، فَتُهْلِكُكُمْ كَمَا أَهْلَكْتَهُمْ»^(۱).

واته: عهمری کوری عهوف رضی اللہ عنہ که هاوپه یانی بهنو عامیری کوری لوئهی بووه، وه ههروه ها له گهل پیغه مبهری خوادا ﷺ به شداری جهنگی بهدری کردوه ده گپه یته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ نه بو عوبه یده ی کوری جهراحی نارد بو به حرهین بوئه وه ی سه رانه ی نه وی بهینن، وه پیغه مبهر ﷺ له گهل نه هلی به حرهین ریککه وتبوو نه بو عه لانی کوری حه زه می کرد بووه فه رمانزه وایان، جا نه بو عوبه یده هاته وه و مالیکی زوریشی له به حرهینه وه له گهل خویدا هینابوو، جا پشتیوانان بیستیان که نه بو عوبه یده هاتوته وه، نوژی به یانیان له گهل پیغه مبهری خوادا ﷺ کرد، کاتن پیغه مبهری خوا ﷺ نوژی کرد ده رجوو، جا (پشتیوانان) روویان لیناو داوای به شیان لیکرد، پیغه مبهری خواش ﷺ کاتن بهم حاله وه بینینی بزه یه کی کردو فهرمووی: وا ده زانم که بیستوتانه نه بو عوبه یده له به حرهینه وه شتیکی هیناوه، گوتیان: به لی نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ، فهرمووی: موزده تان لی بی و نومیدو هیواتان به شتی هه بی که دلخوشتان ده کات، سویند به خوا من له وه ناترسم که هه ژارو نه داربن، به لکو له وه ده ترسم که دنیا

(۱) صحیح. أخرجه البخاری: ۳۱۵۸، ومسلم: ۲۹۶۱، والترمذی: ۲۴۶۲.

رووتان تیبکات و بیج به پیرتانه وه، ههروهک چون پرووی کرده گهلانی پیش ئیوه و خوشگوزهران بوون، ئیوهش په لاماری بدن و پیشبرکی بکن لهسه ری و له ناوتان بهری، وهک چون گهلانی پیش ئیوه په لاماریان داو پیشبرکیان کرد لهسه ری و له ناوی بردن.

بابهت: ئافره تان

۳۹۹۸- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَدْعُ بَعْدِي فِتْنَةٌ أَضْرَّ عَلَى الرَّجَالِ، مِنْ النِّسَاءِ»^(۱).

واته: ئوسامه ی کوری زهید رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: له دواوی خووم هیچ تاقیکردنه وه به ک جی ناهیلیم به نه ندازه ی ئافرهت زیانبه خش بی بو پیاوان.

۳۹۹۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ صَبَاحٍ إِلَّا وَمَلَكَانِ يُنَادِيَانِ: وَيْلٌ لِلرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ، وَيْلٌ لِلنِّسَاءِ مِنَ الرَّجَالِ»^(۲).

واته: نه بو سه عید رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هیچ به یانییه ک نیه که دوو فریشته بانگه واز نه کهن و نه لئین: هاوار بو پیاوان له دهستی ئافره تان و بو ئافره تان له دهستی پیاوان.

۴۰۰۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: قَامَ خَطِيبًا فَكَانَ فِيهَا قَالَ: «إِنَّ الدُّنْيَا خَضِرَةٌ حُلُوَّةٌ، وَإِنَّ اللَّهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا، فَنَاطِرٌ كَيْفَ تَعْمَلُونَ، أَلَا فَاتَّقُوا الدُّنْيَا، وَاتَّقُوا النِّسَاءَ»^(۳).

واته: نه بو سه عید رضی اللہ عنہ ده گپرته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ (له سه ر مینه ر) ههستا بو ئاموژگاری کردن و وتاردان، وه له وتاره کهیدا فهرمووی: دنیا سه وزاییه کی خوش و به تامه، وه بیگومان خوا ئیوه ی کردوه به جینشین له ناویدا، وه سه ر ده کات بزانی کاروکرده وه تان چونه، جا هوشیار بن و خوتان بیاریزن له فیل و ته له که ی دنیاو داوی ئافره تان.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۰۹۶، ومسلم: ۲۷۴۰، والترمذي: ۲۷۸۰.

(۲) ضعيف جداً.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۴۲ دون قوله: «قَامَ خَطِيبًا»، والترمذي: ۲۱۹۱.

٤٠٠١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ، إِذْ دَخَلَتْ امْرَأَةٌ مِنْ مَزِينَةَ تَرْفُلُ فِي زِينَةِ لَهَا فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ انْهَوْا نِسَاءَكُمْ عَنْ لُبْسِ الزَّيْنَةِ، وَالتَّبَخُّرِ فِي الْمَسْجِدِ، فَإِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَمْ يُلْعَنُوا حَتَّى لَبَسَ نِسَاؤُهُمُ الزَّيْنَةَ، وَتَبَخَّرَنَ فِي الْمَسَاجِدِ»^(١).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لى: له وکاته دا که پىغه مبهرى خوا ﷺ له ناو مزگه وتدا دانىشتبوو ئافره تىک له هۆزى موزه ينه هاته ناو مزگه وت که جليکى درىزى له بهردابوو خوى پيوه هه لده کيشا له ناو مزگه وتدا، ئنجا پىغه مبهرى ﷺ فه رموى: نهى خه لکينه ريگا مه ده ن که ئافره ته کانتان له ناو مزگه وتدا جلى رازاوه له بهرى که ن و شانازى پى به خويانه وه بکه ن، چونکه به راستى به نو ئيسرائيل له عنه تيان لى نه کرا تاوه کو ئافره ته کانيان له ناو به رستگا کاندا جلى رازاوه يان له به رنه کردو شانازى يان به خويانه وه نه کرد.

٤٠٠٢- عَنْ مَوْلَى أَبِي رُهْمٍ، وَاسْمُهُ عُبَيْدٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، لَقِيَ امْرَأَةً مَتْطِيبَةً تُرِيدُ الْمَسْجِدَ، فَقَالَ: يَا أُمَّةَ الْجَبَّارِ أَيْنَ تُرِيدِينَ؟ قَالَتْ: الْمَسْجِدَ، قَالَ: وَلَهُ تَطْيِيبٌ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، قَالَ: فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «أَيُّهَا امْرَأَةٌ تَطْيِيبُ، ثُمَّ خَرَجَتْ إِلَى الْمَسْجِدِ، لَمْ تُقْبَلْ لَهَا صَلَاةٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ»^(٢).

واته: خزمه تکارى نه بو پوهم که ناوى عوبه يده يه ﷺ ده گيرى ته وه، نه بو هورپه به ئافره تىک گه يشت که خوى بونخوش کردبوو نيازى مزگه وتى هه بوو، جا (نه بو هورپه به وه کو سه رزه نشت کردن و به ناگا هينانه وه) گوتى: نهى «أمة الجبار» نيازى کويت هه يه؟! گوتى: مزگه وت، گوتى: وه بو نه وى خوت بونخوش کردوه؟ گوتى: به لى، گوتى: ده نا من گويم له پىغه مبهرى خوا ﷺ بوو که ده يفه رموو: هه ر ئافره تىک خوى بونخوش بکات و له مال ده رىچى به نيازى مزگه وت، هيج نويزىکى لى وه رناگيرى تاوه کو خوى نه شوات (بوته وهى بوته کهى پروات).

(١) ضعيف.

(٢) حسن. أخرجه أبو داود: ٤١٧٤.

٤٠٠٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَنَّهُ قَالَ: «يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ، وَأَكْثِرْنَ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ، فَإِنِّي رَأَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ»، فَقَالَتِ امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ جَزَلَةٌ: وَمَا لَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ؟ قَالَ: «تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ، مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلِ وَدِينٍ أَغْلَبَ لِيذِي لُبٍّ مِنْكُنَّ»، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا نُقْصَانُ الْعَقْلِ وَالِدِينِ؟ قَالَ: «أَمَّا نُقْصَانُ الْعَقْلِ: فَشَهَادَةُ امْرَأَتَيْنِ تَعْدُلُ شَهَادَةَ رَجُلٍ، فَهَذَا مِنْ نُقْصَانِ الْعَقْلِ، وَمَمَكْتُ اللَّيَالِي مَا تُصَلِّي، وَتُقَطِرُ فِي رَمَضَانَ، فَهَذَا مِنْ نُقْصَانِ الدِّينِ»^(١).

واته: عه بدوللای کوری عومەر رضي الله عنه ده گپږیته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: نهی گرووی ئافره تان خیرو چاکه بکهن و زور داوای لیخوشبوون له خوا بکهن، چونکه بهراستی من بینومه که زورترین خه لکی دوزه خ له تیویه (ئافره تان)، جا به کچی له ئافره ته کان که خاوه نی قسه بوو گوتی: بو مه گهر تیمه چپانه که زورترینی خه لکی دوزه خین؟! فهرمووی: زور نه فرین ده کهن و سپله و بی نه زانن له ئاستی میرده کانتان، که سم نه دیوه که وه کو تیوه له پرووی ته قل و بیرکردنه وه و دینداریدا که مته رخه م و نوقسان بی و له گهل نه وه شدا زال بی به سهر که سی وادا که زور له خوتان بیرتیزترو زیره کتره، گوتی: نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نازیره کی و که م دینداری تیمه له چی دایه؟ فهرمووی: لایه نی نازیره کی ته قلی تیوه له وه دایه که شایه تیدانی دوو ئافره ت بهرانبهره به شایه تیدانی یه ک پیاو، نه وه له لایه نی نازیره کی ته قلییه وه، ههروه ها ئافره ت چه ندان شه و بی نویژکردن ده مینیتته وه، وه له په مه زانیشدا پرووو ده شکیننی (که نه و دووانهش به هوئی سوپی مانگاوهن)، جا نه مهش له پرووی که موکوری دینداریتان.

بابهت: فهرمان کردن به چاکه و ریگری کردن له خراپه

٤٠٠٤- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ: «مُرُوا بِالْمَعْرُوفِ، وَأَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ، قَبْلَ أَنْ تَدْعُوا فَلَا يُسْتَجَابَ لَكُمْ»^(٢).

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٨٠، وأبو داود: ٤٦٧٩.

(٢) حسن لغیره.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: گویم له پیغهمبهری خوا رضی اللہ عنہ بوو ده یفه رموو: فرمان بکن به چاکه و ریگری بکن له خراپه پیش نه وهی که واتان لیبی بانگه واز بکن و وه لامتان نه درتته وه (یان دوعا بکن و قبول نه بیت).

۴۰۰۵- عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ تَقْرءُونَ هَذِهِ آيَةَ: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا أَهْتَدَيْتُمْ﴾ المائدة، وَإِنَّا سَمِعْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْمُنْكَرَ لَا يُعْزَبُونَ، وَأَوْشَكَ أَنْ يُعْمَهُمُ اللَّهُ بِعِقَابِهِ»، قَالَ أَبُو أُسَامَةَ مَرَّةً أُخْرَى: فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ^(۱).

واته: قه سیسی کوری نه بو حازیم رضی اللہ عنہ ده لئی: نه بو به کر ههستا (بو وتاردان) و سوپاس و ستایشی خوی کردو پاشان گوتی: نهی خه لکینه تپوه نه م نایه ته ده خویننه وه: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا أَهْتَدَيْتُمْ﴾ المائدة، واته: نهی نه وانهی پرواتان هیناوه هؤستان به خو تانه وه بین زیانتان پیناگه یه نی نه وهی گومرا بووه نه گهر تپوه له سهر رتی راست بن (ریگری کردن له خراپه به شیکه له رینمونی وه رگرتن). وه بینگومان تیمه گویمان له پیغهمبهری خوا رضی اللہ عنہ بووه که ده یفه رموو: ههرکاتی خه لکی تاوان و خراپه یان بینی و ریگری یان لی نه کرد، نه وه نزیکه خوا سزایه کی گشتیان بو بنیری و سهرجه میان گیروده بکات. جار یکی تر نه بو نوسامه گوتی: (نه بو به کر گوتی): بینگومان من گویم له پیغهمبهری خوا رضی اللہ عنہ بوو وای ده فهرموو.

۴۰۰۶- عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَمَّا وَقَعَ فِيهِمُ النُّقْضُ، كَانَ الرَّجُلُ يَرَى أَخَاهُ عَلَى الذَّنْبِ فَيَنْهَاهُ عَنْهُ، فَإِذَا كَانَ الْغَدُ لَمْ يَمْنَعْهُ مَا رَأَى مِنْهُ، أَنْ يَكُونَ أَكْبَلَهُ وَشَرِبَهُ وَخَلِيطَهُ، فَضَرَبَ اللَّهُ قُلُوبَ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ، وَنَزَلَ فِيهِمُ الْقُرْآنُ» فَقَالَ: ﴿لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ حَتَّى بَلَغَ ﴿وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَسِيفُونَ﴾ المائدة. قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، مُتَكِنًا فَجَلَسَ، وَقَالَ: «لَا حَتَّى تَأْخُذُوا عَلَى يَدِي الظَّالِمِ، فَتَأْطِرُوهُ عَلَى الْحَقِّ أَطْرًا»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۳۳۸، والترمذي: ۲۱۶۸ و ۳۰۵۷.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۳۳۶ و ۴۳۳۷، والترمذي: ۳۰۴۷.

واته: نه بو عوبه یده ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: کاتی که موکوری له نئو به نو ئیسرانیلدا پروویدا، بهو شیوهیه بووکه: کاتی پیاوی ده گیشته به براهی کارکی خرابی بگردایه رینگری لئ ده کرد، به لام کاتی بو پوژی دواتر له سهر نهو حاله پئی ده گیشته وه رینگری لئ نه ده کرد، به لکو خوشی له گه لئ ده یخواردو ده یخوارده وهو ده بوو به هاووشینی، جا که حالیان گیشته بهو ئاسته خوا دلایانی تیکه ل و پیکه ل کردو کردنی به فیتنه و ئازاوه بو یه کتری، وه قورئانیشیان له سهر دابهزی که ده فهرمووی: ﴿لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ (٧٨) المائدة، واته: نه فرین کرا له وانهی بی پروابوون له به رهو، نه وهی ئیسرانیل له سهر زمانی داود و له سهر زمانی عیسای کوپی مه ریه میش، هه تاوه کو ده گاته: ﴿وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُواهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَسِقُونَ﴾ (٨١) المائدة، واته: وه نه گهر نه وانه پروایان بهینایه به خوا وه به پیغه مبهر ﷺ و بهو به برنامه یه ی که نیردراوه ته خواره وه بو سهری نهو بی پروایانه یان نه ده کرد به دوست و خوشه ویستی خویمان به لام زوربه یان له تاین ده رچوون و یاخین له خوا. (پاوی) گوتی: وه پیغه مبهری خوا ﷺ له وکاته دا پالی دا بووه هه ستایه وهو فهرمووی: نه خیر (پزگارتان نابئ) تاوه کو ری له زوری زورداران ده گرن و ده یانگیزنه وه بو رینگی راست و نایه لئ له رئی راست لابدهن.

٤٠٠٦م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ - أَمْلَأَهُ عَلِيٌّ - قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْوَضَّاحِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ بَدِيمَةَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، مِثْلَهُ (١).

واته: بهم سه نه ده ش نه م فهرمووده گیردراوه ته وه.

٤٠٠٧م- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَامَ حَاطِبِيًّا، فَكَانَ فِيهَا قَالَ: «أَلَا لَا يَمْنَعَنَّ رَجُلًا هَيْبَتُهُ النَّاسَ أَنْ يَقُولَ بِحَقِّ إِذَا عَلِمَهُ» قَالَ: فَبَكَى أَبُو سَعِيدٍ، وَقَالَ: «قَدْ وَاللَّهِ رَأَيْتَا أَشْيَاءَ فَهَبْنَا» (٢).

(١) ضعيف. أخرجه أبو داود: ٤٣٣٦ و ٤٣٣٧، والترمذي: ٣٠٤٧.

(٢) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ٢١٩١ مطوّلًا.

واته: نه بو سه عیدی خودری ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ هه ستاو و تاریدا، جا له وانهی که باسی کرد نه وه بوو که فهرمووی: ناگاداربن ترسی خه لک واتان لینه کات که پیاو بزانی شتیک هه ق و راسته و نه ویری بیلیت، (پراوی) گوتی: جا نه بو سه عید گریاو گوتی: بیگومان سویند به خوا شتائیکمان دیوه و له ترسی خه لکی نه مانویراوه که قسه ی تیدا بکه یین.

۴۰۰۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَخْفِرُ أَحَدُكُمْ نَفْسَهُ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يَخْفِرُ أَحَدُنَا نَفْسَهُ؟ قَالَ: «يَرَى أَمْرًا لِلَّهِ عَلَيْهِ فِيهِ مَقَالٌ، ثُمَّ لَا يَقُولُ فِيهِ، فَيَقُولُ اللَّهُ ﷻ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: مَا مَنَعَكَ أَنْ تَقُولَ فِي كَذَا وَكَذَا؟ فَيَقُولُ: خَشِيْتُ النَّاسَ، فَيَقُولُ: فَإِيَّايَ كُنْتَ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَى»^(۱).

واته: نه بو سه عید ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: با هیچ یه کیکتان نه فسی خوی بیبه ها نه کات، گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ چون یه کیکان نه فسی خوی بیبه ها ده کات؟! فهرمووی: به وه ی که شتیک (کاریکی خراب) ده بینتی که له سهری پیویسته له پیناوی خوادا قسه یه کی تیدا بکات، به لام هیچ قسه ی تیدا ناکات، جا خوی ﷻ له رۆژی دوایدا پنی ده فهرمووی: چی رینگری لیکردی که له وه دا ناواو ناوا بلتی؟ نه ویش ده لی: ترسی خه لک، ئنجا خوا ده فهرمووی: به راستی من شایسته تر بووم به وه ی که لیم بترسی.

۴۰۰۹- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ قَوْمٍ يُعْمَلُ فِيهِمْ بِالْمَعَاصِي، هُمْ أَعَزُّ مِنْهُمْ وَأَمْنَعُ، لَا يُغَيَّرُونَ، إِلَّا عَمَّهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ»^(۲).

واته: عوبه یدوللای کوری جهریر له باوکیه وه ﷺ ده گیریتته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هیچ قهوم و گه لیک نیه که تاوان و خراپه کاریان له ناودا ده کری و نه وانیش به تاوانا ده سه لاترن که نه هیلن و رینگری بکه ن له و تاوانکاریه، به لام نایکه ن و نایگۆرن، نه وه بیگومان خوا سزایه کی گشتییان بو ده نیری و سه رجه میان گیرۆده ده کات.

(۱) ضعیف.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۳۳۹.

۴۰۱۰- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا رَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مُهَاجِرَةً الْبَحْرِ، قَالَ: «أَلَا تُحَدِّثُونِي بِأَعَاجِبِ مَا رَأَيْتُمْ بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ؟» قَالَ فِتْيَةٌ مِنْهُمْ: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ بَيْنَا نَحْنُ جُلُوسٌ مَرَّتْ بِنَا عَجُوزٌ مِنْ عَجَائِزِ رَهَابِيْنِهِمْ، تَحْمِلُ عَلَى رَأْسِهَا قَلَّةً مِنْ مَاءٍ، فَمَرَّتْ بِفَتَى مِنْهُمْ، فَجَعَلَ إِحْدَى يَدَيْهِ بَيْنَ كَفَيْيْهَا، ثُمَّ دَفَعَهَا فَخَرَّتْ عَلَى رُكْبَتَيْهَا، فَاَنْكَسَرَتْ قَلْبَتُهَا، فَلَمَّا اِرْتَفَعَتِ التَّفَتَّتْ اِلَيْهِ، فَقَالَتْ: سَوْفَ تَعْلَمُ يَا عَدُوَّ اِذَا وَضَعَ اللَّهُ الْكُرْسِيَّ، وَجَمَعَ الْاَوْلَيْنَ وَالْاٰخِرِيْنَ، وَتَكَلَّمَتِ الْاَيْدِي وَالْاَرْجُلُ، مِمَّا كَانُوْا يَكْتَسِبُوْنَ، فَسَوْفَ تَعْلَمُ كَيْفَ اَمْرِيْ وَاَمْرِكَ عِنْدَهُ عَدَا، قَالَ: يَقُوْلُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «صَدَقْتُ، صَدَقْتُ كَيْفَ يَقْدُسُ اللّٰهُ اُمَّةً لَا يُؤْخَذُ لِضَعِيْفِهِمْ مِنْ شَدِيْدِهِمْ؟»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده‌لی: کاتی که له موهاجره‌ری به‌حر (ئه‌و کومه‌له‌یه بوون که کوجیان کرد بو‌حه‌به‌شه) گه‌پانه‌وه بو‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم، فه‌رمووی: ئایا باسی ئه‌و شته‌سه‌رسورپه‌ینه‌رانه‌م بو‌ناکه‌ن که له‌خاکی‌حه‌به‌شه‌دا بینوتانه‌؟ کومه‌لیک له‌وان گوتیان: به‌لی، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم، کاتی که‌تیمه‌دانیشتبووین پیره‌ژنتیک که له‌پیره‌هه‌بانییه‌کان به‌لاماندا تیپه‌ری که‌گوزه‌یه‌کی گه‌وره‌ی ئاوی له‌سه‌ر سه‌ری هه‌لگرتبوو، جا به‌لای گه‌نجیکی خویاندا تیپه‌ری، ئه‌ویش ده‌ستیکی خسته‌نیوان شانه‌کانی و پالی پنه‌ونا، بو‌یه به‌سه‌ر نه‌ژنوکانیدا که‌وت و گوزه‌که‌ی شکا، جا کاتی هه‌ستایه‌وه ئاوری بو‌دایه‌وه و گوتی: ئه‌ی سته‌مکار له‌داهاتوویه‌کی نزیکدا ده‌زانی کاتی خوا کورسی داناو خه‌لکانی پیشین و پاشینی کوکرده‌وه و ده‌ست و قاچه‌کان به‌قسه‌هاتن و باسی ئه‌وه‌یان کرد که‌ئه‌نجامیان داوه، لی‌ره به‌دواوه سه‌ی پوژ ده‌زانی که‌وا بریاری خوا له‌نیوان من و تو‌دا (له‌سه‌ر ئه‌و کاره‌ی که‌کردت چیه‌و چونه‌)، (پاوی) گوتی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ده‌یفه‌رموو: راستی کرد، راستی کرد، چون خوا گه‌لیک به‌رزو ریزدار ده‌کات که‌مافی لاوازه‌کانیان له‌به‌هیزه‌کانیان وه‌رنه‌گیریته‌وه.

۴۰۱۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةُ عَدْلٍ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ»^(۲).

(۱) حسن.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۳۴۴، والترمذی: ۲۱۷۴.

واته: نه بو سه عیدی خودری علیه السلام ده لئی: پیغه مبهری خوا علیه السلام فهرموویه تی: گه وره ترین و باشرین جیهادو تیکوشان گوتنی قسه ی هه ق و راستیه له بهردهم ده سه لاتداری زالم و سته مکاردا.

۴۰۱۲- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه، قَالَ: عَرَضَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَجُلٌ عِنْدَ الْجَمْرَةِ الْأُولَى، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ؟ فَسَكَتَ عَنْهُ، فَلَمَّا رَمَى الْجَمْرَةَ الثَّانِيَةَ، سَأَلَهُ، فَسَكَتَ عَنْهُ، فَلَمَّا رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ، وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الْعَرَزِ لِيَرْكَبَ، قَالَ: «أَيُّنَ السَّائِلُ؟» قَالَ: أَنَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «كَلِمَةٌ حَقٌّ عِنْدَ ذِي سُلْطَانٍ جَائِرٍ»^(۱).

واته: نه بو نومامه رضي الله عنه ده لئی: له جه مپه ی به که مدا پیاوینک هاته پیش پیغه مبهری خوا علیه السلام و گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا علیه السلام گه وره ترین به شی جیهاد کامه یه؟ نه ویش لئی بیده نگ بو، جا کاتی پیغه مبهری خوا علیه السلام په جمی جه مپه ی دووه می کرد پرساری لیکرده وه، نه ویش بیده نگ بو، جا کاتی پیغه مبهری خوا علیه السلام په جمی جه مپه ی عهقه به ی کرد پی خسته ناو تاوزهنگی و لآخه که ی بوئه وه ی سه رکه ویت، (له وکاته دا) فهرمووی: کوا پرسیار که ره که؟ (کابرا) گوتی: منم نه ی پیغه مبهری خوا علیه السلام، فهرمووی: گوتنی هه ق و راستیه له بهردهم ده سه لاتداری سته مکاردا.

۴۰۱۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: أَخْرَجَ مَرْوَانُ الْمُنْبَرِ فِي يَوْمِ عِيدِ، فَبَدَأَ بِالْخُطْبَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا مَرْوَانُ خَالَفْتَ السُّنَّةَ، أَخْرَجْتَ الْمُنْبَرِ فِي هَذَا الْيَوْمِ، وَلَمْ يَكُنْ يُخْرَجُ، وَبَدَأَتْ بِالْخُطْبَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ، وَلَمْ يَكُنْ يُبْدَأُ بِهَا، فَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ: أَمَّا هَذَا فَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مَنَكْرًا، فَاسْتَطَاعَ أَنْ يُعْيِرَهُ بِيَدِهِ، فَلْيُعْيِرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ، فَلْيَسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ، فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أضعف الإيمان»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری علیه السلام ده لئی: مه پروان له پوژی جه ژندا مینه ره که ی دهر کردو پیش نه وه ی نوژ بکات و تاریدا، جا پیاوینک گوتی: نه ی مه پروان پیچه وانه ی سوننه ت جولایته وه، (به وه ی که) له م پروانه دا مینه ره که ت دهر کرد وه بیشتر دهر نه ده کرا، ههروه ها پیش نوژ کردن ده ست کرد به و تاردان که له مه و پیش به وه ده ست بینه ده کرا،

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۹، وأبو داود: ۱۱۴۰ و ۴۳۴۰، والترمذي: ۲۱۷۲، والنسائي: ۵۰۰۸ و ۵۰۰۹.

ئنجانا ئه بو سه عید گوتی: به راستی ئه و پیاوه ئه رکی سهرشانی خوی به جیهینا، گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ههر یه کچی له ئیوه شتیکی ناره وای بینی و دهیتوانی به دهستی بیگورپی، با به دهست و بازووی بیگورپی و ریگری لی بکات، ئه گهر نهیتوانی با به زمانی بیگورپی، خو ئه گهر ههر نهیتوانی ئه وه با له دلی خویدا پی ناخوش بی، که ئه وهش لاوازترینی ئیانه.

بابهت: روونکردنهوهی ئایهتی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ ۖ الْمَائِدَةِ ﴿١٠٥﴾ ﴾

٤٠١٤- عَنْ أَبِي أُمَيَّةَ الشَّعْبَانِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَتَيْتُ أَبَا ثَعْلَبَةَ الْخُسَيْنِيَّ، قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ تَصْنَعُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ؟ قَالَ: آيَةُ آيَةٍ؟ قُلْتُ: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا أَهْتَدَيْتُمْ ﴾ الْمَائِدَةِ، قَالَ: سَأَلْتُ عَنْهَا خَيْرًا، سَأَلْتُ عَنْهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «بَلِ اتَّيَمَّرُوا بِالْمَعْرُوفِ، وَتَنَاهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ، حَتَّى إِذَا رَأَيْتَ شُحًا مُطَاعًا، وَهَوَى مُتَّبَعًا، وَدُنْيَا مُؤْتَرَةً، وَإِعْجَابَ كُلِّ ذِي رَأْيٍ بِرَأْيِهِ، وَرَأَيْتَ أَمْرًا لَا يَدَانَ لَكَ بِهِ، فَعَلَيْكَ خُوَيْصَةَ نَفْسِكَ، وَدَعِ أَمْرَ الْعَوَامِّ، فَإِنَّ مِنْ وِرَائِكُمْ أَيَّامَ الصَّبْرِ، الصَّبْرُ فِيهِنَّ عَلَى مِثْلِ قَبْضِ عَلَى الْجَمْرِ، لِلْعَامِلِ فِيهِنَّ مِثْلَ أَجْرِ خَمْسِينَ رَجُلًا، يَعْمَلُونَ مِثْلَ عَمَلِهِ»^(١).

واته: ئه بو ئومه بیهی شهعبانی ﷺ ده لی: هاتم بۆلای ئه بو سه عله بهی خوشه نی و گوتم: چی ده لیی ده رباره ی ئه و ئایه ته؟ گوتی: کامه ئایه ت؟ گوتم: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا أَهْتَدَيْتُمْ ﴾ الْمَائِدَةِ، واته: ئه ی ئه وانه ی پرواتان هیناوه هۆشان به خۆتانوه بی زیاتان پیناگه به نی ئه وه ی گوپرا بووه ئه گهر ئیوه له سه ر پیی راست بن (ریگری کردن له خراپه به شیکه له پینمونی وه رگرتن). گوتی: پرسیا رت له که سیککی شاره زا کرد ده رباره ی، من ده رباره ی (ئه و ئایه ته) پرسیا رم له پیغه مبهری خوا ﷺ کرد، ئه ویش فه رموی: به لکو ئیوه ههر فه رمان به چاکه ده که ن و ریگری له خراپه ده که ن، تا ئه وکاته ی که ده بینی چروکی و په زیلی و سووربوون بۆ به ده سه تهینانی مال و سامان زال ده بی به سه ر خه لکداو شوین هه واو ئاره زوو ده که ون و خۆشه ویستی دنیا زال ده بی به سه ریا ندا، هه روه ها ههر که س

(١) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ٤٣٤١، والترمذي: ٣٠٥٨.

پای خۆی لا پهسند ده‌بیت، وه کارگه‌لێک ده‌بینی که له تواناتدا نیه پێگه‌ریان لێ بکه‌ی، ئه‌وکاته خه‌می خۆت بێ و واز له کاری خه‌لکی بینه، وه به‌راستی پۆژانی ئارامگرتنان له‌به‌رده‌م دایه، که ئارامگرتن له‌وکاتانه‌دا وه‌کو پشکو گرتن به‌ده‌سته‌وه وایه، ئه‌وه‌ی له‌ناویاندا کارده‌کات له‌و سه‌رده‌مه‌دا (واته: فه‌رمان به‌چاکه‌ ده‌کات و پێگه‌ری له‌خراپه‌ ده‌کات) پاداشتی په‌نجا پیاوی جگه‌ له‌و پۆژگاره‌ی هه‌یه که هه‌مان کار ده‌که‌ن.

٤٠١٥- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى نَتْرُكُ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ؟ قَالَ: «إِذَا ظَهَرَ فِيكُمْ مَا ظَهَرَ فِي الْأُمَّمِ قَبْلَكُمْ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا ظَهَرَ فِي الْأُمَّمِ قَبْلَنَا؟ قَالَ: «الْمُلْكُ فِي صِغَارِكُمْ، وَالْفَاحِشَةُ فِي كِبَارِكُمْ، وَالْعِلْمُ فِي رُدَّائِكُمْ» قَالَ زَيْدٌ: تَفْسِيرُ مَعْنَى قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ: «وَالْعِلْمُ فِي رُدَّائِكُمْ»، إِذَا كَانَ الْعِلْمُ فِي الْفُسَاقِ»^(١).

واته: ئه‌نه‌سی کوری مالیک رضي الله عنه ده‌لێ: گوترا: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چ کاتیکی وازدینین له‌ فه‌رمانکردن به‌چاکه‌و پێگه‌ری کردن له‌خراپه‌؟ فه‌رمووی: کاتی که ئه‌وه‌ی له‌گه‌لانی پێش خۆتاندا سه‌ری هه‌لدا له‌ناو ئیوه‌شدا سه‌ری هه‌لدا، گوتمان: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئه‌وه‌ چی بوو که له‌ناو گه‌لانی پێش خۆماندا سه‌ری هه‌لدا؟ فه‌رمووی: بچوکه‌کانتان (له‌ رووی) ته‌مه‌نه‌وه‌ ده‌بنه‌ فه‌رمانپه‌واو ده‌سه‌لاتدار، وه کاری فاحیشه‌و بێ ئابروویی له‌ناو پیره‌کانتاندا زۆر ده‌بیت، وه زانست و زانیاری لای کالقام و دنیا ویسته‌کانتانه. زه‌ید له‌پوونکردنه‌وه‌ی فه‌رمووده‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ که فه‌رموویه‌تی: (وه زانست و زانیاری لای کال قام و دنیا ویسته‌کانته‌)، گوتی: ئه‌گه‌ر هات و زانست و زانیاری لای به‌دکارو یاخیه‌کان بوو.

٤٠١٦- عَنْ حُدَيْقَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يُذِلَّ نَفْسَهُ»، قَالُوا: وَكَيْفَ يُذِلُّ نَفْسَهُ؟ قَالَ: «يَتَعَرَّضُ مِنَ الْبَلَاءِ لِمَا لَا يُطِيقُهُ»^(٢).

واته: حوزه‌یغه‌ رضي الله عنه ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: بۆ هه‌یج مسوولانیکی دروست نیه که خۆی زه‌لیل بکات، گوتیان: جا چۆن خۆی زه‌لیل ده‌کات؟ فه‌رمووی: خۆی ده‌خاته‌ ناو داوی به‌لایه‌که‌وه‌ که به‌رگه‌ی ناگریت.

(١) حسن - لعنة مكحول.

(٢) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ٢٢٥٤.

٤٠١٧- عَنْ نَهَارِ الْعَبْدِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ لَيَسْأَلُ الْعَبْدَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يَقُولَ: مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَ الْمُنْكَرَ أَنْ تُنْكَرَهُ؟ فَإِذَا لَقِنَ اللَّهُ عَبْدًا حُجَّتَهُ، قَالَ: يَا رَبِّ رَجَوْتُكَ، وَفَرِقْتُ مِنَ النَّاسِ»^(١).

واته: نهاری عهبدی ده گپړېته وه که گوئی له نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه بووه ده یگوت: گویم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده یفه رموو: به راستی خوا له پوژی دوا پیدا لپرسینه وه له بنده که ی ده کات، تاوه کو ده فهرمووی: چی پڼگری لپکردی که کاری خراپت بینی نکولی و پڼگری لپ بکه ی؟ جا کاتی خوا به لگه ی بنده که ی نه خاته دلییه وه، ده لپ: نه ی پهروه ردگار له ترسی خراپه ی خه لکی و به ئومید بوون به لیخوشبوونی تو.

بابهت: سزاکان

٤٠١٨- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ يُجْلِي لِلظَّالِمِ، فَإِذَا أَخَذَهُ، لَمْ يُفْلِتْهُ»، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرْآنَ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخَذَهُ أَلَمٌ شَدِيدٌ﴾ سورة هود (١٠٢) هود^(٢).

واته: نه بو موسا رضي الله عنه ده لپ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموو به تی: به راستی خوا تا ماوه به ک مؤله تی سته مکار ده دات، جا کاتی که گرتی و له ناوی برد ئیتر قوتاری نابی، پاشان نه م نایه ته ی خوینده وه: ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرْآنَ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخَذَهُ أَلَمٌ شَدِيدٌ﴾ سورة هود (١٠٢) هود، واته: تا به و شیوه به سزادانی پهروه ردگارت کاتیک خه لکی شاره کان سزا ده دات له کاتیکدا سته مکار بوون به راستی توله سه ندنی نه و نازارده رو به تینه.

٤٠١٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: أَقْبَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ خَمْسٌ إِذَا ابْتَلَيْتُمْ بِهِنَّ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ تُدْرِكُوهُنَّ: لَمْ تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ، حَتَّى يُعْلِنُوا بِهَا، إِلَّا فُشِيَ فِيهِمُ الطَّاعُونَ، وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ مَضَتْ فِي أَسْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضُوا، وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ، إِلَّا أَخَذُوا بِالسِّنِينَ، وَشِدَّةِ الْمَوْتَةِ، وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ، وَلَمْ يَمْنَعُوا زَكَاةَ

(١) صحیح.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٤٦٨٦، ومسلم: ٢٥٨٣، والترمذي: ٣١١٠.

أَمْوَالِهِمْ، إِلَّا مِنْعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ، وَلَوْلَا الْبَهَائِمُ لَمْ يَمْطَرُوا، وَلَمْ يَنْقُضُوا عَهْدَ اللَّهِ، وَعَهْدَ رَسُولِهِ، إِلَّا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ، فَأَخَذُوا بَعْضَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ، وَمَا لَمْ تَحْكَمْ أُمَّتُهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ، وَيَتَخَيَّرُوا مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ، إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ»^(۱).

واته: عه‌بدو‌لّای کوری عومر رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه هاته لامان و فه‌رموی: نه‌ی گروی کوچک‌ه‌ران پینج‌شت هه‌یه که پینان تا‌قی بکری‌نه‌وه، وه په‌نا ده‌گرم به‌خوا که بیان بینن و پینان بگن: هه‌یج گه‌لیک نه‌ی فاحیشه‌و بی‌نابروویان تیدا سه‌ره‌له‌دا تاوه‌کو وای لی بی به‌ناشکرای و به‌ربلاوی نه‌نجام بدری ئیلا تا‌عون و نه‌خوشی و ئیش و نازار له‌ناویاندا بلاوده‌بینه‌وه که له‌پیشینانی خویاندا شتی وا نه‌بووه و پرووی نه‌داوه، وه له‌کیشان و پیوانه‌دا فی‌ل‌ناکه‌ن و به‌که‌میسه‌وه نایکی‌شن ئیلا سزا ده‌درین به‌برسیه‌تی و قات و قری و که‌می پیداویستی و زورداری ده‌سه‌لاتدار له‌سه‌ریان، وه که زه‌کاتی سه‌روه‌ت و سامانیان ناده‌ن ئیلا باران بارینی ناسانیان لی که‌م ده‌کری‌ته‌وه، خو نه‌گه‌ر له‌به‌ر نازه‌لانی تر نه‌بی نه‌وه به‌یه‌کجاری باران ده‌گیردری‌ته‌وه و ناباری، وه به‌لین و په‌یانی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی رضی الله عنه ناشکینن و پشت گوی ناخه‌ن ئیلا خوا دوزمن‌کیان له‌غه‌یری خویان به‌سه‌ردا زال ده‌کات که به‌شیک له‌وه‌ی له‌ژیر ده‌ستیان دایه‌له‌ژیر ده‌ستیانی ده‌ردینن، وه نه‌گه‌ر پیشه‌واو سه‌روکه‌کانیان حوکم به‌کتیبی خوا نه‌که‌ن و فه‌رمانه‌کانی خوا هه‌لنه‌بژیرن ئیلا خوا فیتنه‌و ناشوب و نازاوه له‌ناویاندا به‌ریا ده‌کات.

۴۰۲۰- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «لَيْشَرِبَنَّ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ، يُسْمَوْنَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا، يُعْرِضُ عَلَى رُءُوسِهِمْ بِالْمَعَارِيفِ، وَالْمُعْنِيَّاتِ، يَخْسِفُ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ، وَيَجْعَلُ مِنْهُمْ الْقِرْدَةَ وَالْحَتَّازِيرَ»^(۲).

واته: نه‌بو مالیکی نه‌شع‌ری رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه فه‌رموی‌ته‌ی: خه‌لکانیک له‌ئومه‌تی من شه‌راب ده‌خونه‌وه و ناوی تری لی ده‌نین، گورانی و موسیقا به‌سه‌ر سه‌ریانه‌وه لی ده‌دری و ئافه‌تی گورانیبیز گورانیان بو‌ده‌لی، جا خوا به‌ناخی زه‌ویدا ده‌یانباته‌خواره‌وه و ده‌یانکاته‌مه‌یمن و به‌راز.

(۱) حسن لغیره.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۷۸.

۴۰۲۱- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ
اللَّعْنُونَ﴾ (۱۳۶) الْبَقْرَةَ، قَالَ: «دَوَابُّ الْأَرْضِ»^(۱).

واته: به پرائی کوری عازیب رضی اللہ عنہ ده لی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له مانای نه و نایه ته دا:
﴿يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعْنُونَ﴾ (۱۳۶) الْبَقْرَةَ، واته: خودا نه فره تیان لی ده کات وه
نه فره تکارانیش نه فره تیان لی ده کهن، فرمویه تی: بریتین له گیانه وهرانی سهر زهوی.
۴۰۲۲- عَنْ ثَوْبَانَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ إِلَّا الْبُرُّ، وَلَا يَزِيدُ الْقَدَرَ إِلَّا
الدُّعَاءُ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيُخْرَمُ الرِّزْقَ بِالدُّنْبِ يُصِيبُهُ»^(۲).

واته: سهوبان رضی اللہ عنہ ده لی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرمویه تی: هیچ شتیک ته من زیاد
ناکات ته نها چاکه کاری نه بیت، وه هیچ شتیک قه ده ری خوا ناگپرته وه ته نها
پارانه وه نه بیت، وه به راستی پیاو به هوی تاوانتیک که نه نجامی ده دات له رزق و
رؤزی بیبهش ده کری.

بابهت: نارامگرتن له سر به لاو نه هامه تی

۴۰۲۳- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً؟ قَالَ: «الْأَنْبِيَاءُ،
ثُمَّ الْأُمَّتُلُ فَالْأُمَّتُلُ، يُبْتَلَى الْعَبْدُ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ، فَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ صُلْبًا، اشْتَدَّ بَلَاؤُهُ، وَإِنْ كَانَ
فِي دِينِهِ رِقَّةً، ابْتُلِيَ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ، فَمَا يَبْرُحُ الْبَلَاءُ بِالْعَبْدِ، حَتَّى يَبْرُكَهُ مِشْيَ عَلَى الْأَرْضِ، وَمَا
عَلَيْهِ مِنْ خَطِيئَةٍ»^(۳).

واته: سه عدی کوری نه بو وه قاص رضی اللہ عنہ ده لی: گوتم: نه ی پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه وانه
کین که تووشی سه خترین به لاو تا قیکردنه وه ده بن؟ فرموی: پیغهمبهران له پاشدا
شایسته ترو شایسته تر، هر که سی به گوریه دینداری خوی تاقی ده کریته وه
تووشی به لاو مهینه تی ده بیت، جا نه گهر دینداریه که ی پته و بوو تا قیکردنه وه که ی
توندترو گرانتر ده بی، وه نه گهر نه رم و نیانی له دینداریه که پدا هه بوو به پیی نه وه

(۱) ضعيف الإسناد.

(۲) حسن، دون قوله: «وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيُخْرَمُ الرِّزْقَ بِالدُّنْبِ يُصِيبُهُ».

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۳۹۸.

تاقی ده کریتته وه، وه ئه و تاقیکردنه وانهش بهرده وام له کۆلی بهنده نابنه وه هه تاوه کو وای لی دئی به سهر زه ویدا ده روات و گوناھی نامینی.

٤٠٢٤- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يُوعَاكَ، فَوَضَعْتُ يَدِي عَلَيْهِ فَوَجَدْتُ حَرَّهُ بَيْنَ يَدَيَّ فَوَقَّ اللَّحَافِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَشَدَّهَا عَلَيْكَ قَالَ: «إِنَّا كَذَلِكَ يُضَعَّفُ لَنَا الْبَلَاءُ، وَيُضَعَّفُ لَنَا الْأَجْرُ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً؟ قَالَ: «الْأَنْبِيَاءُ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تُمْ مَنْ؟ قَالَ: «تُمْ الصَّالِحُونَ، إِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيَبْتَلَى بِالْفَقْرِ، حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدَهُمْ إِلَّا الْعِبَاءَةَ يَحُوبُهَا، وَإِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيَفْرَحُ بِالْبَلَاءِ، كَمَا يَفْرَحُ أَحَدُكُمْ بِالرِّخَاءِ»^(١).

واته: ئه بو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده لی: چوومه خزمهت پیغه مبهری ﷺ که تایی لی بو، جا دهستم له سهر جهستهی داناو له سهر پیخه فه که یه وه ههستم به گهرمی جهستهی کرد، منیش گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ تابه کهت چهنده به تینه! فه رمووی: ئیمه به و جوهرین، توندی تاقیکردنه وه کانمان دوو به رانبهری کهسانی تره ههر وه کو چون پاداشتیشان دوو به رانبه ره، گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ ئه وانه کین که تووشی سه خترین به لاو تاقیکردنه وه ده بن؟ فه رمووی: پیغه مبهران، گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ له پاشدا کن؟ فه رمووی: له پاشدا چاکه کاران و بو خوا سولحاوان، هی وایان ههیه که به هه ژاری تاقی ده کریتته وه و هیچ شتیکی نیه جگه له عه بایه ک نه بی که خوی پی داده پووشی، وه هه یانه به سهختی و نازاره کان به جوړنک دلخوش ده بی ههروه کو ئیوه به خووشی و ناسوده یه کان دلخوش ده بن.

٤٠٢٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَهُوَ يَحِي نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، صَرَبَهُ قَوْمُهُ، وَهُوَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ، وَيَقُولُ: «رَبِّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ»^(٢).

واته: عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده لی: وه کو ئه وه وایه که ئیستا سهیری پیغه مبهری خوا ﷺ بکه م که به سه رهاتی پیغه مبهریک له پیغه مبهره کانی ده گپرایه وه که گه له که ی لییان داوه ئه ویش خوونی روخساری پاک ده کرده وه و ده بفه رموو: پهروه ردگارا له گه له که م خوشبه، چونکه به راستی ئه وان نازانن و تی نه گه یشتوون.

(١) صحیح لغیره.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٢٧٧، ومسلم: ١٧٩٢.

۴۰۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «نَحْنُ أَحَقُّ بِالشُّكِّ مِنْ إِبْرَاهِيمَ، إِذْ قَالَ: رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى، قَالَ: أَوْلَيْتُكَ تَأْمِنُ؟ قَالَ: بَلَى، وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي، وَيَزْحَمَ اللَّهُ لُوطًا، لَقَدْ كَانَ يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ، وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السَّجْنِ طَوْلَ مَا لَبِثَ يُوسُفُ لِأَجْنَبِ الدَّاعِي»^(۱).

ۋاتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموۋىتە: ئەگەر (ئىبراھىم لە پىرسىيار كىرگەنە كەي) شىك ۋ گومانى ھەبايە ئەو ۋ ئىمە شايستە تر بوۋىن لەو ھى كە گومان بەكەين كاتى كە فەرموۋى: «رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى»، ۋاتە: ئەي پەرۋەردگارى من نىشانم بەدە (با بە چاۋى سەر بىينم) كە تۆ چۆن مردوۋان زىندوۋ ئە كە يتە ۋە (كە ۋاتە ئىبراھىم گومانى نە بوۋە). فەرموۋى: ئايا پىروات نى؟ گوتى: بەلى پىروام ھەيە، بەلام بۆتە ۋە ھى دلم ئارام ۋ دامەزراۋ بىت، ھەرۋەھا خوا پەحمەتى خۆي پىرئىزى بەسەر «لوط» دا كە دەيوست پەنا بىات بۆلاي كە سىكى خاۋەن دەسەلات ۋ بە ناموس كە بەرگىر لىبىكات، خۆ ئەگەر بە ئەندازەي ماۋەي يوسف لە زىنداندا ماپامە ۋە ئەو ۋە لامى داۋاكارە كەم دەدايە ۋە (مەبەستى پىغەمبەر ﷺ لە بەھىزى ۋ خۇپراگرى ۋ ئارامگرى پىغەمبەر يوسفە (على نبينا وعليه الصلاة والسلام).

۴۰۲۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمَ أُحُدٍ كَثُرَتْ رِبَاعِيَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَشَجَّ، فَجَعَلَ الدَّمُ يَسِيلُ عَلَى وَجْهِهِ، وَجَعَلَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ، وَيَقُولُ: «كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ خَصَبُوا وَجْهَ نَبِيِّهِمْ بِالدَّمِ، وَهُوَ يَدْعُوهُمْ إِلَى اللَّهِ؟» فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﷻ ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ (۱۲۸) آل عمران^(۲).

ۋاتە: ئەنەسى كورپى مالىك رضي الله عنه دەلى: كاتى كە پۇزى جەنگى ئوحد بوۋ پىغەمبەرى خوا ﷺ ددانە چوارىنە كەي شىكاۋ سەرى برىندار بوۋ، جا خوين بە دەم ۋ چاۋىدا دەھاتە خوارى، ئەۋىش خوينى دەم ۋ چاۋى دەسپى ۋ دەيفەرموۋ: چۆن گەلىك رىزگاربان دەبى كە پوۋمەتى پىغەمبەرە كە بان ﷺ شەلال بەكەن لە خويندا، لە كاتىكدا كە ئەو بانگىيان دەكات بۆلاي خوا؟! ئىجا خواي ﷻ ئەو ئايەتەي دابەزاندا: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ (۱۲۸) آل عمران، ۋاتە: دەر بارەي ھەلھاتوۋە كانى شەرى ئوحد بە راستى بە دەست تۆ نىە (ئەي موھەمەد ﷺ) ھىچ شتىك لە ۋ كارەدا.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۳۷۲، ومسلم: ۱۵۱.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۷۹۱، والترمذي: ۳۰۰۲ و ۳۰۰۳.

٤٠٢٨- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ جَبْرِيلُ عليه السلام ذَاتَ يَوْمٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَهُوَ جَالِسٌ حَزِينٌ قَدْ خُصِبَ بِالذَّمَاءِ، قَدْ ضَرَبَهُ بَعْضُ أَهْلِ مَكَّةَ، فَقَالَ: مَا لَكَ؟ فَقَالَ: «فَعَلَّ بِي هَؤُلَاءِ، وَفَعَلُوا»، قَالَ: أَتُحِبُّ أَنْ أُرِيكَ آيَةً؟ قَالَ: «نَعَمْ، أَرِنِي» فَنَظَرَ إِلَى شَجَرَةٍ مِنْ وَرَاءِ الْوَادِي، قَالَ: ادْعُ تِلْكَ الشَّجَرَةَ، فَدَعَاهَا فَجَاءَتْ تَمْشِي، حَتَّى قَامَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ، قَالَ: قُلْ لَهَا فَلْتَرَجِعِ، فَقَالَ لَهَا، فَرَجَعَتْ حَتَّى عَادَتْ إِلَى مَكَانِهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «حَسْبِي»^(١).

واته: نه نه س صلى الله عليه وسلم ده لئ: پوژنیک له پوژان جبریل عليه السلام هات بو خزمهت پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم، که به دلته نگی دانیشتبوو شوینه واری په نگی خوین به روخسارییه وه دیار بوو که خه لکی نازاریان دابوو، جا (جبریل) فهرمووی: نه وه چیت به سه رهاتووه، فهرمووی: نه وه خه لکانه نه وه بیان به سه رهیتاوم و نه م کاره یان به من کردوه، جا (جبریل) فهرمووی: نایا پیته خوشه که نیشانه یه کت (له سه ر گه وره یی و پرزی خوت) پیشان بدهم؟ فهرمووی: به لئ، پیشانم بده، جا (جبریل) ته ماشای داریکی کرد که له پشته وه ی شیوه که بوو، وه فهرمووی: بانگی نه وه داره بکه، نجا پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم بانگی داره که ی کردو یه کسه ر داره که دهستی به رویشتن کردو هات تاوه کو گه یشته به رده می پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم، جبریل فهرمووی: به داره که بلئ بگه ریته وه، پیغه مبهریش صلى الله عليه وسلم پنی فهرموو، بویه داره که گه رایه وه تا گه یشته وه شوینی خوی، نجا پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم فهرمووی: (نه وه نیشانه یه) به سمه.

٤٠٢٩- عَنْ حُدَيْفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَخْضُوا لِي كُلَّ مَنْ تَلَفَّظَ بِالْإِسْلَامِ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ اتَّخَافُ عَلَيْنَا، وَنَحْنُ مَا بَيْنَ السُّتْمَانَةِ إِلَى السَّبْعِمَائَةِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ، لَعَلَّكُمْ أَنْ تُبْتَلُوا»، قَالَ: فَأَبْتَلِينَا، حَتَّى جَعَلَ الرَّجُلُ مِنَّا مَا يُصَلِّي إِلَّا سِرًّا^(٢).

واته: حوزه یفه صلى الله عليه وسلم ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووی به تی: هه موو نه وانهم بو بیژن که وا دانیان به مسولمان بوون ناوه، گوتمان: نه ی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نایا ترست لیمان هه یه له کاتی کدا که نیمه ژماره مان له نیوان شهس سه د بو حوت سه د که سه؟ نجا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووی: نیوه نازانن به لکو تا قی بکریته وه (به به لاو ناخوشی).

(١) صحیح.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٠٦٠، ومسلم: ١٤٩ باختلاف.

(پاوی) گوتی: جا ئیمه تاقی کراینه وه تاوه کو وای لیتهات پیاوی له ئیمه نه یته توانی نوێز بکات مه گهر به نهینی نه بیته.

٤٠٣٠- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِهِ وَجَدَ رِيحًا طَيِّبَةً، فَقَالَ: «يَا جَبْرِيلُ مَا هَذِهِ الرِّيحُ الطَّيِّبَةُ؟» قَالَ: هَذِهِ رِيحُ قَبْرِ الْمَاشِطَةِ وَابْنَيْهَا وَزَوْجِهَا، قَالَ: وَكَانَ بَدْءُ ذَلِكَ أَنْ الْخَضِرَ كَانَ مِنْ أَشْرَافِ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَانَ مَمْرُهُ بِرَاهِبٍ فِي صَوْمَعَتِهِ، فَيَطْلُعُ عَلَيْهِ الرَّاهِبُ، فَيَعْلَمُهُ الْإِسْلَامَ، فَلَمَّا بَلَغَ الْخَضِرُ زَوْجَهُ أَبُوهُ امْرَأَةً فَعَلِمَهَا الْخَضِرُ، وَأَخَذَ عَلَيْهَا أَنْ لَا تُعْلِمَهُ أَحَدًا، وَكَانَ لَا يَقْرُبُ النِّسَاءَ، فَطَلَّقَهَا ثُمَّ زَوْجَهُ أَبُوهُ أُخْرَى، فَعَلِمَهَا وَأَخَذَ عَلَيْهَا أَنْ لَا تُعْلِمَهُ أَحَدًا، فَكْتَمَتْ إِحْدَاهُمَا، وَأَفْشَتْ عَلَيْهِ الْأُخْرَى، فَأَنْطَلَقَ هَارِبًا حَتَّى أَتَى جَزِيرَةً فِي الْبَحْرِ، فَأَقْبَلَ رَجُلَانِ يَحْتَضِبَانِ فَرَأَيَاهُ، فَكْتَمَ أَحَدُهُمَا، وَأَفْشَى الْأُخْرَى، وَقَالَ: قَدْ رَأَيْتُ الْخَضِرَ، فَقِيلَ: وَمَنْ رَأَاهُ مَعَكَ؟ قَالَ: فَلَانٌ، فَسُئِلَ، فَكْتَمَ وَكَانَ فِي دِينِهِمْ أَنْ مَنْ كَذَبَ قُتِلَ، قَالَ: فَتَزَوَّجَ الْمَرْأَةَ الْكَامِئَةَ، فَبَيْنَمَا هِيَ مَمْشُطُ ابْنَةِ فِرْعَوْنَ، إِذْ سَقَطَ الْمُمْشِطُ، فَقَالَتْ: تَعَسَ فِرْعَوْنُ، فَأَخْبَرَتْ أَبَاهَا، وَكَانَ لِلْمَرْأَةِ ابْنَانِ وَزَوْجٌ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ، فَرَاوَدَ الْمَرْأَةَ وَزَوْجَهَا أَنْ يَرْجِعَا عَنْ دِينِهِمَا، فَأَبَيَا، فَقَالَ: إِنِّي قَاتِلُكُمْ، فَقَالَا: إِحْسَانًا مِنْكَ إِلَيْنَا، إِنْ قَتَلْتَنَا أَنْ تَجْعَلَنَا فِي بَيْتٍ، فَفَعَلَ، فَلَمَّا أُسِرَ بِالنَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، وَجَدَ رِيحًا طَيِّبَةً، فَسَأَلَ جَبْرِيلَ فَأَخْبَرَهُ ^(١).

واته: ئوبه ی کوری که عب رضی اللہ عنہ له پیغه مبهروه صلی اللہ علیہ وسلم ده گپرتته وه، که ئه وه شه وه ی شه وره وه پیکرا بونیککی زور خووشی کرد، جا فه رمووی: ئه ی جیبریل ئه وه بونه خووشه چییه؟ فه رمووی: ئه وه بونی گوری قزداهینه ره که وه دوو کوره که بی و هاوسه ره که به تی، سه ره تای ئه وه به سه ره اته به وجوره بووه که «خضر» به کیک بووه له به پرترترین که سه کانی به نی ئیسرائیل، جا هاتوچوی به سه ر پاهیبیکدا بوو که له په رستگاکه ی خزیدا بوو، جا پاهیبه که نه بینئ و فیری ئیسلامی ده کات، جا کاتئ «خضر» بالغ بوو باوکی کچنیککی لی ماره کرد، ئنجا «خضر» فیری ئیسلامی کردو په بیانی لی وه رگرت که هیچ که سیک فیر نه کات، وه (خضر) زور له ئافرهت نزیک نه ده بووه بویه ته لاقیدا، پاشان باوکی دانه یه کی تری لی ماره کرد، جا ئه ویش فیری کردو په بیانی لی وه رگرت که هیچ که سیک فیرنه کات، جا به کیکیان (له دوو ئافره ته که) شارديه وه و بیده نگ بوو، وه ئه وه ی تریان لی ئاشکرا کرد، جا (خضر) به پاکردن هه لات تاوه کو

گه‌یشته دوورگه‌یه‌ک له ده‌ریادا، جا به دوو پیاو گه‌یشت که داریان کۆده‌کرده‌وه، پیاوه‌کانیش ئه‌ویان بینى، جا یه‌کیکیان بیده‌نگ بوو ئه‌وه‌ی تریان ناشکرای کرد، وه‌گوتى: به‌راستی من «خضر»م بینى، گوترا: کتیی ترت له‌گه‌ل بینى؟ گوتى: فلانه‌که‌س، ئیتر پرسىاری لیکراو ئه‌ویش بیده‌نگ بوو شارديه‌وه، وه‌له‌دینى ئه‌واندا وابوو که هه‌رکه‌سیک درۆی کردبا ده‌کوژرا، (جیبریل) فه‌رمووی: جا (ئه‌و کابراهی که شارديه‌وه) ئه‌و ئافره‌ته‌ی ماره‌کرد که شارده‌بوویه‌وه، جا له‌وکاته‌دا که ئه‌و ئافره‌ته‌ قژی کچی فه‌یره‌ونى شانه‌ده‌کرد شانه‌که له‌ده‌ستی به‌ریبۆوه، جا گوتى: فه‌یره‌ون له‌ناوبجی و ته‌فرو تونا بیت، بۆیه‌کچه‌که هه‌والی ئه‌وه‌ی به‌باوکیدا، وه‌ئه‌و ئافره‌ته‌ هاوسه‌رو دوو کورپی هه‌بوون، جا (فه‌یره‌ون) ناردی به‌دوایاندا زۆر هه‌ولی له‌گه‌ل ئافره‌ته‌که‌و هاوسه‌ره‌که‌یدا که له‌دینه‌که‌یان پاشگه‌ز بینه‌وه، ئه‌وانیش نکولیان کردو پاشگه‌ز نه‌بونه‌وه، ئنجا گوتى: به‌راستی من ده‌تانکوژم، ئه‌وانیش گوتیان: له‌چاکى خۆته‌وه ئه‌گه‌ر بێتو دواى کوشتنه‌ان هه‌موومان له‌یه‌ک گۆردا کۆبکه‌یته‌وه، ئیتر ئه‌وه کرا، جا کاتى پیغه‌مبه‌ر ﷺ شه‌وره‌وی پیکرا بۆنیکی زۆر خوشی کردو پرسىاری له‌جیبریل کرد، ئه‌ویش هه‌والی پێداو به‌سه‌ره‌اته‌که‌ی بۆ گێرایه‌وه.

٤٠٣١- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: «عِظَمُ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلَاءِ، وَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا، وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السُّخْطُ»^(١).

واته: ئه‌نه‌سى کورپی مالیک ﷺ ده‌گێریته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: بینگومان پاداستی گه‌وره له‌سه‌ر به‌لاو مه‌ینه‌تی گه‌وره وه‌رده‌گیریت، ئه‌گه‌ر خوا گه‌لێکی خۆشویست ئه‌وه به‌به‌لاو مه‌ینه‌تی تاقیان ده‌کاته‌وه، جا ئه‌وه‌ی رازی بی خوا لێی رازی ده‌بی، وه‌ئه‌وه‌ی نارازی بی خوا لێی نارازی ده‌بی و سزای سه‌ختی ده‌دات و لێی توره‌یه.

٤٠٣٢- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْمُؤْمِنُ الَّذِي يُخَالِطُ النَّاسَ، وَيَصْبِرُ عَلَى أَدَاهُمْ، أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يُخَالِطُ النَّاسَ، وَلَا يَصْبِرُ عَلَى أَدَاهُمْ»^(٢).

(١) حسن. أخرجه الترمذي بإثر: ٢٣٩٦.

(٢) صحيح. أخرجه الترمذي: ٢٥٠٧.

واته: ئینبو عومهر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه‌و پرواداره‌ی که تیکه‌لاوی خه‌لکی ده‌کات و له‌سه‌ر نازارو ناره‌حه‌تییه‌کانیان نارام ده‌گری خیرو پاداشتی گه‌وره‌تره له پرواداری که تیکه‌لاوی خه‌لکی ناکات و نارام ناگری له‌سه‌ر نازارو ناره‌حه‌تییه‌کانیان.

۴۰۳۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ طَعْمَ الْإِيمَانِ - وَقَالَ بَنْدَارٌ: حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ - مَنْ كَانَ يُحِبُّ الْمَرْءَ، لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَمَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَمَنْ كَانَ أَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يَرْجِعَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ»^(۱).

واته: نه‌سه‌ی کوری مالیک ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سه‌ی نه‌م سه‌ی شته‌ی تیداب‌ی تامی ئیمان ده‌چیژی - وه بوندار گوتی: شیرینی ئیمان ده‌چیژی -، هه‌ر که‌سه‌ی که‌سینکی خوشبوئ ته‌نها له‌پیناوی خوادا خوشی بویت، وه هه‌ر که‌سه‌ی خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ له‌هه‌موو شتی زیاتر به‌لاوه خوشه‌ویست بیت، وه هه‌ر که‌سه‌ی که‌ فرییدریته‌ناو ناگره‌وه زور پنی خوشتر بی له‌وه‌ی که‌ دووباره‌ بگه‌ریته‌وه بو کوفرو بیروای له‌دوای نه‌وه‌ی که‌ خوا هیدایه‌تی داوه بو سه‌ر دینی ئیسلام.

۴۰۳۴- عَنْ أَبِي الدُّدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي ﷺ أَنْ: «لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا، وَإِنْ قُطِعَتْ وَحُرِّقَتْ، وَلَا تَتْرِكْ صَلَاةً مَكْتُوبَةً مُتَعَمِّدًا، فَمَنْ تَرَكَهَا مُتَعَمِّدًا، فَقَدْ بَرِثَ مِنْهُ الدَّمَةَ، وَلَا تَشْرَبِ الْخَمْرَ، فَإِنَّهَا مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ»^(۲).

واته: نه‌بو ده‌رداء ﷺ ده‌لی: هاوړی دلسوزو خوشه‌ویسته‌که‌م (که پیغه‌مبه‌ره ﷺ) نامۆزگاری کردم به‌وه‌ی که‌ (فه‌رمووی): هاوبه‌ش بو خوا بریار مه‌ده ته‌گه‌ر پارچه پارچه بکری و بسوتینری، وه هه‌رگیز به‌ته‌نقه‌ست نوژی فه‌رز وازلئ مه‌هینه، خو هه‌ر که‌سینک به‌ته‌نقه‌ست وازی لی به‌ینی نه‌وه بیبه‌ری ده‌بی له‌پاریزگاری خوا، وه هه‌رگیز عاره‌ق مه‌خوره‌وه چونکه به‌پراستی عاره‌ق خواردنه‌وه کلیلی (کردنه‌وه‌ی ده‌رگای) هه‌موو شه‌رو خراپه‌یه‌که‌.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶، ومسلم: ۴۳، والترمذي: ۲۶۲۴، والنسائي: ۴۹۸۷-۴۹۸۹.

(۲) حسن لغیره.

بابت: توندی و ناروحه تیبه کانی زهمانه

۴۰۳۵- عَنْ أَبِي عَبْدِ رَبِّهِ رضی الله عنه، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ رضی الله عنه، يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله، يَقُولُ: «لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا بَلَاءٌ وَفِتْنَةٌ»^(۱).

واته: نه بو هورپه ره ده لئی: گویم له موعاویه رضی الله عنه بوو ده یگوت: گویم له پیغه مبه ره صلی الله علیه و آله بوو ده یفه رموو: نه و دنیا به وای لیدی که جگه له فیتنه و ناشوب و به لا هیچی تری تیدا نامینتته وه.

۴۰۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ سَنَوَاتٌ خَدَاعَاتٌ، يُصَدَّقُ فِيهَا الْكَاذِبُ، وَيُكذَّبُ فِيهَا الصَّادِقُ، وَيُؤْتَمَنُ فِيهَا الْخَائِنُ، وَيُخَوَّنُ فِيهَا الْأَمِينُ، وَيَنْطِقُ فِيهَا الرُّوَيْضَةُ»، قِيلَ: وَمَا الرُّوَيْضَةُ؟ قَالَ: «الرَّجُلُ التَّافَهُ فِي أَمْرِ الْعَامَّةِ»^(۲).

واته: نه بو هورپه ره رضی الله عنه ده لئی: پیغه مبه ره صلی الله علیه و آله خوا صلی الله علیه و آله فرموویه تی: پوژگاریک به سه ره خه لکیدا دی که پوژگاری فرت و فیل و ته له که بازیه، به جوړیک خه لکی دروزن به راستگو داده نری و خه لکی راستگوش به دروزن، نه مین و ده ستپاک به خائین و ناپاک نه ژمار ده کری و خائین و ناپاک به ده ستپاک نه ژمار ده کریت، وه خه لکی الرویضة به ده مپراست و قسه که ره داده نرین، گوترا: «الرویضة» چییه؟ فرمووی: نه و پیاویه که کهم ته قل و کهم زانسته و ده ست له کاروباری گشتی خه لکی وه رده دات.

۴۰۳۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَذْهَبُ الدُّنْيَا حَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ عَلَى الْقَبْرِ فَيَتَمَرَّعَ عَلَيْهِ، وَيَقُولُ: يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَكَانَ صَاحِبِ هَذَا الْقَبْرِ، وَلَيْسَ بِهِ الدِّينُ إِلَّا الْبَلَاءُ»^(۳).

واته: نه بو هورپه ره رضی الله عنه ده لئی: پیغه مبه ره صلی الله علیه و آله خوا صلی الله علیه و آله فرموویه تی: سویند به و زاته ی که گیانی منی به ده سه ته دنیا کوتایی نایه ت تاوه کو وای لی نه یه ت که که سیک به لای گوړیکدا تیده په ری و ده چیتته سه ره گوړه که و خوی له خو ل وه رده دات و ده لئی:

(۱) حسن.

(۲) حسن.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۱۱۵، ومسلم بائر: ۲۹۰۷.

خوزگه من له جیگای خاوه‌نی تهو گوره بوومایه، تهو‌ش له‌بهر دینه‌که‌ی نالی (که بلتی بو به‌رژه‌وه‌ندی یان داخو‌ازییه‌کی دینی تهو‌ه بلتی)، ته‌نها له‌بهر به‌لاو ناخوشییه‌کانی زه‌مانه تهو‌ه ده‌لیت.

٤٠٣٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَتَنْتَقُونَ كَمَا يُنْتَقَى التَّمْرُ مِنْ أَغْقَالِهِ، فَلْيَذْهَبَنَّ خِيَارُكُمْ، وَلْيَبْقَيْنَنَّ شِرَارُكُمْ، فَمُوتُوا إِنْ اسْتَطَعْتُمْ»^(١).

واته: ته‌بو هو‌ره‌پره رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رمو‌ویه‌تی: پوژگارنک دادی که به جورنک گولبژیر ده‌کرین وه‌کو چو‌ن خو‌رما له‌ خراپه‌که‌ی بژار ده‌کریت، به جورنک خه‌لکی باشتان تیدا نامینیت، باشرینه‌کانتان ده‌پو‌ن و خراپترینه‌کانی خه‌لکی ده‌میننه‌وه، بو‌یه گه‌ر توانیتان بمرن (بو‌تان باشره‌ له‌م پوژگار).
٤٠٣٩- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «لَا يَزِدَادُ الْأَمْرُ إِلَّا شِدَّةً، وَلَا الدُّنْيَا إِلَّا إِذْبَارًا، وَلَا النَّاسُ إِلَّا شَحًّا، وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا عَلَى شِرَارِ النَّاسِ، وَلَا الْمَهْدِيُّ إِلَّا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ»^(٢).

واته: نه‌سه‌سی کو‌ری مالیک رضی اللہ عنہ ده‌گپ‌رته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رمو‌ویه‌تی: ده‌ستگرتن به‌ دین و پابه‌ندبو‌ون ته‌نها نا‌ره‌حه‌تی و ناخوشی زیاد ده‌کات (چونکه خه‌لکی دینداری راسته‌قینه‌که‌م ده‌بن)، وه‌ دونیاش ته‌نها خوشییه‌هه‌لخه‌له‌تینه‌ره‌کانی زیاد ده‌کات، وه‌ خه‌لکیش زیاتر چرووک و به‌خیل ده‌بن، وه‌ قیامه‌تیش به‌ریا نابی ته‌نها له‌سه‌ر ته‌وانه نه‌بی که خه‌راپترینی خه‌لکین، وه‌ هیچ ری‌نو‌ینیکه‌ریک نیه‌ جگه له‌ عی‌سای کو‌ری مه‌ریه‌م (علیه‌ وعلی نبینا الصلاة والسلام).

بابه‌ت: نیشانه‌کانی کو‌تایی زه‌مان

٤٠٤٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ»، وَجَمَعَ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ^(٣).

(١) صحیح، دون قوله: «فَمُوتُوا».

(٢) ضعيف جداً، إلا جملة الساعة فصحيحة.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ٦٥٠٥.

واته: نه بو هورپه پرېه ﷺ ده لې: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: من و کوتايي زه مان به به که وهين و له به ک نزيکين وه کو نه و دوو په نجه به، راوی ده لې: له وکاته دا دوو په نجه کاني خسته پال به ک و کوی کردنه وه.

۴۰۴۱- عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ أَسِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَطَّلَعَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ مِنْ عُرْفَةٍ وَنَحْنُ نَتَذَاكُرُ السَّاعَةَ، فَقَالَ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَكُونَ عَشْرُ آيَاتِ الدَّجَالِ، وَالذُّخَانُ، وَطُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا»^(۱).

واته: حوزه يفه ی کوری نه سید ﷺ ده لې: له ژوور نکدا بووین پيغه مبهري خوا ﷺ ته شريفی هينا بولا مان، له وکاته دا باسی کوتايي زه مانمان ده کرد، نه ویش فه رموی: قیامت هه لئاستی و دنیا کوتايي نایه ت تا کو ده نیشانه دینه جی! هاتنی ده جال و دوکه له که و هه لهاتنی رۆژ له رۆژ تا و او ه.

۴۰۴۲- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَهُوَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ، وَهُوَ فِي خِيبَةٍ مِنْ أَدَمَ، فَجَلَسْتُ بِفِنَاءِ الْخِيبَاءِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ادْخُلْ يَا عَوْفُ فَقُلْتُ: بِكَلِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «بِكَلِّكَ»، ثُمَّ قَالَ: «يَا عَوْفُ احْفَظْ خِلَالَ سِتًّا، بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ إِحْدَاهُنَّ مَوْتِي»، قَالَ: فَوَجَمْتُ عِنْدَهَا وَجَمَةً شَدِيدَةً، فَقَالَ: «قُلْ: إِحْدَى، ثُمَّ فَتَحْ بَيْتَ الْمَقْدِسِ، ثُمَّ دَاءَ يَظْهَرُ فِيكُمْ يَسْتَشْهِدُ اللَّهُ بِهِ ذَرَارِيَكُمْ، وَأَنْفُسَكُمْ، وَيَزِيكُ بِهِ أَمْوَالَكُمْ، ثُمَّ تَكُونُ الْأَمْوَالُ فِيكُمْ، حَتَّى يُعْطَى الرَّجُلُ مِائَةَ دِينَارٍ، فَيَظَلَّ سَاخِطًا، وَفِتْنَةٌ تَكُونُ بَيْنَكُمْ لَا يَبْقَى بَيْتٌ مُسْلِمٍ إِلَّا دَخَلَتْهُ، ثُمَّ تَكُونُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ بَنِي الْأَصْفَرِ هُدْنَةٌ، فَيَغْدِرُونَ بِكُمْ، فَيَسِيرُونَ إِلَيْكُمْ فِي ثَمَانِينَ غَايَةً، تَحْتَ كُلِّ غَايَةٍ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا»^(۲).

واته: عه و فی کوری مالیکي نه شجه عیبی ﷺ ده لې: هاتمه خزمه ت پيغه مبهري خوا ﷺ له غه زای ته بووک، پيغه مبهري ﷺ له ناو خيمه به کی (گچکه ی) له چه رم دروستکراودا بوو، منیش له دهره وهی خه یمه که دا دانیشتم، بویه پيغه مبهري خوا ﷺ فه رموی: نه ی عه و ف وهره ژووره وه، منیش گوتم: به ته و اوی بیمه ژووره (چونکه خه یمه که گچکه بووه و جیگا که که م بووه بویه وایگوتووه)؟ فه رموی: به ته و اوی، پاشان فه رموی: نه ی عه و ف نه و شه ش نیشانانه له بهر بکه پیش هاتنی قیامت: به کیکی

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۰۱، وأبو داود: ۴۳۱۱، والترمذي: ۲۱۸۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۷۶، وأبو داود: ۵۰۰۰، وسياتي: ۴۰۹۵.

لهو نیشانانه مردنی منه، عهوف گوتی: بهو قسهیه تووشی شوک بووم و غه مبار بووم، جا پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: بلی ئه وه یه ک، پاشان رزگار کردنی بهیتوله قدیس، پاشان په تاو دهردیک له ناوتاندا سهره له ده دات که خۆتان و وه چه تان به هۆیه وه کرده وه کانتان پاک ده بیته وه، پاشان مال و سامان له ناوتاندا زۆر ده بیت، هه تا وای به سه ردی که پیاو سه د دیناری زیری پچ ده درئ هیشتا نارازی و لالوته، وه فیتنه و ئاشویک له ناوتاندا سهره له ده دات که هیچ مالکی مسولمانان نامینی نه چیتته ناوی، پاشان له نیوان ئیوه و رۆمه کان ئاگر به ست و هودنه یه ک ده کریت، به لام ئه وان په بیان ده شکینن و له ژیر هه شتا ئالادا بۆتان دین، که له ژیر هر ئالایه ک دوانزه هه زار کهس هه یه.

٤٠٤٣- عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقْتُلُوا إِمَامَكُمْ، وَتَجْتَلِدُوا بِأَسْيَافِكُمْ، وَيَرِيثُ دُنْيَاكُمْ شِرَارُكُمْ»^(١).

واته: حوزه یفه ی کوری یه مان ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی ته: قیامه ت بهرپا نابج تا کو وای لیدی ئیوه شه ر له گه ل پیشه واکانتاندا ده که ن و شمشیر له یه کتری راده کیشن (و شه ر له گه ل یه کتری ده که ن)، خهراپترینه کانتان ده ست ده گرن به سه ر مال و سامان و ده سه لاتدا.

٤٠٤٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا بَارِزًا لِلنَّاسِ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى السَّاعَةُ؟ فَقَالَ: «مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ، وَلَكِنْ سَأَخْبِرُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا، إِذَا وَكَدَتِ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا، فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا، وَإِذَا كَانَتِ الْحَفَاةُ الْعُرَاهُ رُءُوسَ النَّاسِ، فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا، وَإِذَا تَطَاوَلَ رِعَاءُ الْعَنَمِ فِي الْبُنْيَانِ، فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا، فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ»، فَتَلَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ﴾ (٣١) لقمان، الآية^(٢).

(١) ضعيف. أخرجه الترمذي: ٢١٧٠.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٥٠ و ٤٧٧٧، ومسلم: ٩ و ١٠، وأبو داود: ٤٦٩٨، والنسائي: ١٠١/٨.

واته: نه بو هوپه پره ﷺ ده لئی: پوژنیک پیغه مبهری خوا ﷺ له ناو خه لکدا ده رکوت، جا پیاوینک هاته خزمه تی و گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ پوژنی دوا یی که ی دیت؟ فهرمووی: پرسیار لیکراویش له پرسیار که زیاتری لئ نازانی، به لام نیشانه کانت بئ ده لیم: ههر کاتیک دایک سه ره پهرشتیاری خو ی لئ له دایک بوو (واته: کج بوو به گه وره ی دایکی)، نه وه له نیشانه کانی پوژنی دوا ییه، وه کاتیک خه لکانی بئ په تی بوونه سه رکرده و کار به دهستی خه لک، نه وه له نیشانه کانی پوژنی دوا ییه، وه ههر کاتیک شوانی مه رو مالآت بیناو باله خانه ی به رزیان دروست کرد نه وه له نیشانه کانی تی، (وه کاتی هاتنی پوژنی دوا یی) له و پینج شتانه یه که تنه نا خوا ده یانزانی، پاشان پیغه مبهر ﷺ (نه و نایه ته ی) خوینده وه: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ﴾ (٣١) لقمان، واته: به راستی تنه نا لای خوا یه زانیاری (کاتی هاتنی) پوژنی دوا یی وه ههر خوا باران ده بارینی تنه نا خوا ده زانی به وه ی له منالذانی (دایکان) دایه.

٤٠٤٥- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَلَا أُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، لَا يُحَدِّثُكُمْ بِهِ أَحَدٌ بَعْدِي سَمِعْتُهُ مِنْهُ: «إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ، أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ، وَيَطْهَرَ الْجَهْلُ، وَيَفْشُو الرِّزْنَا، وَيُشْرَبَ الْخَمْرُ، وَيَذْهَبَ الرَّجَالُ وَيَبْقَى النِّسَاءُ، حَتَّى يَكُونَ لِخَمْسِينَ امْرَأَةً قَيْمٌ وَاحِدٌ»^(١).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئی: نایا فهرمووده به کتان بو نه گپرمه وه له پیغه مبهری خوا وه ﷺ که هیچ که سینک جگه له من بوتان نا گپریته وه (واته: ههر من تاگام لیه)؟ له پیغه مبهرم ﷺ بیستوه (ده یفه رموو): له نیشانه کانی پوژنی دوا یی نه وه یه که زانست و زانیاری هه لده گپریته وه و نه زانین و جه هل سه ره ه لده دات، وه زینا به ریلاو ده بیت، وه عهره ق (به ناشکرا) ده خورپته وه، وه پیاوان ده روون و که م ده بنه وه و نافرته تان ده مینته وه، هه تا وای لیدی بو په نجا نافرته یه ک سه ره پهرشتیار ده بیت.

٤٠٤٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَخْسَرَ الْفُرَاتُ عَنْ جَبَلٍ مِنْ دَهَبٍ، فَيَقْتُلُ النَّاسُ عَلَيْهِ، فَيَقْتُلُ مِنْ كُلِّ عَشْرَةٍ تِسْعَةً»^(٢).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٨٠ و ٨١، ومسلم: ٢٦٧١، والترمذي: ٢٢٠٥.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٧١١٩، ومسلم: ٢٨٩٤، وأبو داود: ٤٣١٣، والترمذي: ٢٥٦٩ و ٢٥٧٠.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: قيامت بهرپا نابى تاكو كيويك له ئالتون له پرووبارى فوريات دهرنه كه ويت، جا خه لكى له سهر نه و زيپه به شه پدين و به كتر ده كوژن، بويه له ههر ده كه سيك نويان ده كوژرين.

٤٠٤٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَفِيضَ الْمَالُ، وَتَظْهَرَ الْفِتْنُ، وَيَكْثُرَ الْهَرْجُ»، قَالُوا: وَمَا الْهَرْجُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْقَتْلُ، الْقَتْلُ، الْقَتْلُ» ثَلَاثًا^(١).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گيرپته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: پوژى دوايى نايهت هه تاكو مال و سامان زور زياد ده كات، وه فيتنه و ناشوب سهره له ده دات، وه هه ره ج زور ده بيت، گوتيان: نهى پيغه مبهري خوا ﷺ هه ره ج چيه؟ سى جار فهرمووى: كوشتن، كوشتن، كوشتن.

بابهت: بهرز بوونه وه وه لگيرانه وه قورئان

٤٠٤٨- عَنْ زِيَادِ بْنِ لَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: ذَكَرَ النَّبِيُّ ﷺ شَيْئًا، فَقَالَ: «ذَلِكَ عِنْدَ أَوَانِ ذَهَابِ الْعِلْمِ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ يَذْهَبُ الْعِلْمُ، وَنَحْنُ نَقْرَأُ الْقُرْآنَ، وَنُقْرُئُهُ أَبْنَاءَنَا، وَيُقْرِئُهُ أَبْنَاؤُنَا أَبْنَاءَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «تَكَلِّتُكَ أُمَّكَ زِيَادُ إِنْ كُنْتُ لَأُرَاكَ مِنْ أَفْقِهِ رَجُلٍ بِالْمَدِينَةِ، أَوْ لَيْسَ هَذِهِ الْيَهُودُ، وَالنَّصَارَى، يَقْرَءُونَ التَّوْرَةَ، وَالْإِنجِيلَ لَا يَعْمَلُونَ بِشَيْءٍ مِمَّا فِيهِمَا؟»^(٢).

واته: زيادى كورى له بيد ﷺ ده لئى: پيغه مبهري ﷺ شتيكى باسكردو فهرمووى: نه و شته نه و كاته به كه زانست و زانبارى بارده كات و ناميني، (زياد ده لئى): گوتم: نهى پيغه مبهري خوا ﷺ چو زانست بارده كات له كاتيكا تيمه قورئان ده خوئين و منداله كانيشان فيرده كهين و منداله كانيشان منداله كانيان فيرده كهين تاوه كو پوژى قيامت؟ فهرمووى: دايكه پوژوت بو بكات نهى زياد من وام ده بينى كه تو له شاره زاترينى پياوى مه دينه بى، تايا ههر يه هود (جوله كه) و نه سپرانى نين كه ته و پرات و ئينجيل ده خوئينه وه، كارو كرده وهش به هيچ شتيك ناكهن كه له ناو ته و پرات و ئينجيله كه يان دايه؟!

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٨٥، ومسلم: ١٥٧.

(٢) صحيح لغيره.

٤٠٤٩- عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَدْرُسُ الْإِسْلَامَ كَمَا يَدْرُسُ وَشْيُ الثَّوْبِ، حَتَّى لَا يَدْرَى مَا صِيَامٌ، وَلَا صَلَاةٌ، وَلَا نُسُكٌ، وَلَا صَدَقَةٌ، وَلَا يُسْرَى عَلَى كِتَابِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي لَيْلَةٍ، فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مِنْهُ آيَةٌ، وَتَبَقَى طَوَائِفُ مِنَ النَّاسِ الشَّيْخُ الْكَبِيرُ وَالْعَجُوزُ، يَقُولُونَ: أَدْرَكْنَا آبَاءَنَا عَلَى هَذِهِ الْكَلِمَةِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَتَحْنُ نَقُولُهَا». فَقَالَ لَهُ صَلَةٌ: مَا تُغْنِي عَنْهُمْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَهُمْ لَا يَدْرُونَ مَا صَلَاةٌ، وَلَا صِيَامٌ، وَلَا نُسُكٌ، وَلَا صَدَقَةٌ؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ حُدَيْفَةُ، ثُمَّ رَدَّهَا عَلَيْهِ ثَلَاثًا، كُلُّ ذَلِكَ يُعْرَضُ عَنْهُ حُدَيْفَةُ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهِ فِي الثَّلَاثَةِ، فَقَالَ: «يَا صَلَةٌ، تَنْجِيهِمْ مِنَ النَّارِ» ثَلَاثًا^(١).

واته: حوزه يفهى كورى يه مان رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فهرمويه تى: نيسلام وه كو نه خشى سهر پو شاك كال ده بيته وه، هه تا واى به سه ردئ نازانئ پوژوو نوژوو قوربانئ و زه كات چييه، وه شه ويك قوربان شه وره وى ده كات و نامينئ، به ك دانه ثايه تيش له قوربان له سه ر زه وى نامينئ، هه ندئ كه س له خه لكى ده مينن پيره پياوو پيره ژن ده لى: باوك و باپيرانمان ديتووه نه و كه ليمه يان ده گوت: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، بويه تيمه ش ده يلينه وه، جا صيله (پياونكه) به حوزه يفه ده لى: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» سو ديان پئ ناگه يه نئ له كاتيكدا نه وان نازانن نوژوو پوژوو قوربانئ و زه كات چييه؟ حوزه يفه ش رووى لئ وه رگيپا (وه لامى نه دايه وه)، پاشان سئ جار پرسياره كه ي دووباره كرده وه، هه موو جاره كان حوزه يفه رووى لئ وه رده گيپا، پاشان له سيهه م جاردا رووى تيكردو سئ جار گوتى: نه ي صيله (نه و وشه يه) له ناگر نه جاتيان ده دات.

٤٠٥٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَكُونُ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ أَيَّامٌ يُرْفَعُ فِيهَا الْعِلْمُ، وَيَنْزَلُ فِيهَا الْجَهْلُ، وَيَكْثُرُ فِيهَا الْهَرْجُ» وَالْهَرْجُ: الْقَتْلُ^(٢).

واته: عه بدوللا رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فهرمويه تى: له كوتايى زه ماندا پوژانئيك دين كه زانستيان تيدا هه لده گيرئته وه وه نه زانين دئته سهر زه وى و كوشتن و كوشتار زور ده بيت.

(١) صحيح.

(٢) صحيح.

٤٠٥١- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ وَرَائِكُمْ أَيَّامًا يَنْزِلُ فِيهَا الْجَهْلُ، وَيَرْفَعُ فِيهَا الْعِلْمُ، وَيَكْثُرُ فِيهَا الْهَرْجُ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْهَرْجُ؟ قَالَ: «الْقَتْلُ»^(١).

واته: نه بو موسا رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: له دواى تیوه روزهانیک ههیه که نه زانینی تیدا بهربلاو ده بی و زانستی تیدا هه لده گیریته وه و کوشتن و کوشتاری تیدا زور ده بیت، گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ هه ره ج چیه؟ فرمووی: کوشتنه.

٤٠٥٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، يَرْفَعُهُ، قَالَ: «يَتَقَارَبُ الزَّمَانُ، وَيَنْقُصُ الْعِلْمُ، وَيُلْقَى الشُّحُّ، وَتَنْظَهُرُ الْفِتْنُ، وَيَكْثُرُ الْهَرْجُ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْهَرْجُ؟ قَالَ: «الْقَتْلُ»^(٢).

واته: نه بو هورهیره رضي الله عنه ده گپرتیه وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: زه مان و کات له بهک نزیک ده بیته وه و زوو تیده په ریت، زانست له کم و کورتی ده دات، چروکی سه ره لده دات، فیتنه و ناشوب سه ره لده دات، وه هه ره ج زور ده بیت، گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ هه ره ج چیه؟ فرمووی: کوشتنه.

بابهت: نهمانی ده ستپاکی و نه مینی

٤٠٥٣- عَنْ حُدَيْفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَدِيثَيْنِ، قَدْ رَأَيْتُ أَحَدَهُمَا، وَأَنَا أَنْتَظِرُ الْآخَرَ. حَدَّثَنَا «أَنَّ الْأَمَانَةَ نَزَلَتْ فِي جَدْرِ قُلُوبِ الرِّجَالِ - قَالَ الطَّنَافِيسِيُّ: يَعْنِي وَسَطَ قُلُوبِ الرِّجَالِ - وَنَزَلَ الْقُرْآنُ فَعَلِمْنَا مِنَ الْقُرْآنِ، وَعَلِمْنَا مِنَ السُّنَّةِ» ثُمَّ حَدَّثَنَا عَنْ رَفْعِهَا، فَقَالَ: «يَتَامُ الرَّجُلُ النُّومَةَ، فَتَرْفَعُ الْأَمَانَةَ مِنْ قَلْبِهِ، فَيَظَلُّ أَثَرُهَا كَأَثَرِ الْوَكْتِ، ثُمَّ يَتَامُ النُّومَةَ، فَتَنْزَعُ الْأَمَانَةَ مِنْ قَلْبِهِ، فَيَظَلُّ أَثَرُهَا كَأَثَرِ الْمَجْلِ، كَجَمْرِ دَخَرَجْتَهُ عَلَى رِجْلِكَ، فَتَفِطُ فَتَرَاهُ مُنْتَبِهًا، وَلَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ»، ثُمَّ أَخَذَ حُدَيْفَةُ كَفًّا، مِنْ حَصَى فَدَخَرَجَهُ عَلَى سَاقِهِ، قَالَ: «فَيُصْبِحُ النَّاسُ يَتَّبَاعُونَ، وَلَا يَكَادُ أَحَدٌ يُؤَدِّي الْأَمَانَةَ، حَتَّى يُقَالَ: إِنَّ فِي بَنِي فَلَانٍ رَجُلًا أَمِينًا، وَحَتَّى يُقَالَ لِلرَّجُلِ: مَا أَعْقَلَهُ وَأَجْلَدَهُ وَأَطْرَفَهُ، وَمَا فِي قَلْبِهِ حَبَّةٌ حَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ» «وَلَقَدْ آتَى عَلِيَّ زَمَانٌ، وَاسْتُ أْبَالِي أَيْكُمْ بَايَعْتُ، لَنْ كَانَ مُسْلِمًا لِيَرُدَّنَهُ عَلَيَّ إِسْلَامُهُ، وَلَنْ كَانَ يَهُودِيًّا، أَوْ نَصْرَانِيًّا، لِيَرُدَّنَهُ عَلَيَّ سَاعِيهِ، فَأَمَّا الْيَوْمَ فَمَا كُنْتُ لِإِبَايَعِ إِلَّا فَلَانًا، وَفَلَانًا»^(٣).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٧٠٦٣، ومسلم: ٢٦٧٢، والترمذي: ٢٢٠٠.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٧٠٦١، ومسلم بإثر: ٢٦٧٢، وأبو داود: ٤٢٥٥.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٤٩٧، ومسلم: ١٤٣، والترمذي: ٢١٧٩.

واتە: حوزەیفە رضی اللہ عنہ دەلێ: پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم دوو هەوایی بو باسکردین، یەکیکیانم بە چاوی خۆم دی، چاوەرێتی ئەوەی تریشیانم، (هەوایی یەكەم ئەمە بوو کە) پێمانی فەرموو: ئەمانەت کە هاتە خوار لە ناخی دلێ پیاوچاگاندا پەرگ و پێشەیی داکوتاو جینگەیی خۆی گرت - تەنافیسی گوتی: واتە: ناوەراستی دلێ پیاوان -، لەپاشدا بەرە بەرە قورئانیش دەهاتە خوارەووە بە فێربوونی قورئان و سوننەت پەروەردەیان دەکرد، دواتر باسی هەلگیرانەووە و نەمانی ئەمانەتی بو کردین و فەرمووی: پیاو هەیه خەوی لێ دەکەوێ و ئەمانەت لە دلێ وەر دەگیرێتەو، شوێنە کەیی وەک پەلەیه ک یان خالێ دەمینتتەو، دواتر خەوی لێ دەکەوێ ئەو هەشی ماوێ لە دلێدا نامێنێ، شوێنە کەیی وەک تلۆقی لێ دێ، وەک ئەو پشکۆیە وایە بینێی بە قاچی خۆتەو تەلۆق دەکات تەلۆقە کە تا ماوێ دەمینێ بەلام پشکۆکە نامێنێ، ئەمانەتیش بەو شیوێ دەمینێ، لەپاشدا بو پروونکردنەووەی مەبەستە کە چەوێکی هەلگرت و تەلانیووە بەسەر قاچی خۆیدا. فەرمووی: جا کە بەیانی هات خەلک سەودا و مامەلە لە گەل یە کتر دەکەن، وای لێ دێ کەس ئەمانەت بەجێ ناهێنێ و پیاوی ئەمین و دەستپاک ئەوێندە کەم دەبێ دەلێن: لەناو فلانە هۆزو خێلدا پیاوێکی ئەمین ماو، تا وای لێدێ بە پیاوی وا دەوترێ: چەندە بەهێزو جوان و زمان پاراوو ژیرە کە هێندەیی دەنکە خەرته لەیه ک بپروا لە دلێدا نی، (کەچی پێی دەلێن: ئای لەم شایپاوە چەندە ژیر و ئاقل و ئازاو نەبەردە). (حوزەیفە گوتی: ئیتر ئەو زەمانە نەماوێ کە من دەربەست نەبووم لە گەل هەر کەسێکتاندا سەودا و مامەلە بکەم، ئەگەر مسوڵمان بوایە دینە کەیی رێگری ئەوێ لێ دەکرد گزی و ناپاکیم لە گەل بکات، خۆ ئەگەر گاورو جولە کە بوایە ئەوێ سەرکارە کەیی رێگری ئەوێ لێ دەکرد گزی و ناپاکیم لە گەل بکات، بەلام ئەمپرو مەگەر لە گەل فلان و فلان سەودا و مامەلە بکەم کە لێیان دلێنام.

٤٠٥٤- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ و آله و سلم، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ صلی اللہ علیہ و آله و سلم إِذَا أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ عَبْدًا، نَزَعَ مِنْهُ الْحَيَاءَ، فَإِذَا نَزَعَ مِنْهُ الْحَيَاءَ، لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا مَقِيئًا مُمَقَّتًا، فَإِذَا لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا مَقِيئًا مُمَقَّتًا، نُزِعَتْ مِنْهُ الْأَمَانَةُ، فَإِذَا نَزِعَتْ مِنْهُ الْأَمَانَةُ، لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا خَائِنًا مُخَوَّنًا، فَإِذَا لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا خَائِنًا مُخَوَّنًا، نُزِعَتْ مِنْهُ الرَّحْمَةُ، فَإِذَا نَزِعَتْ مِنْهُ الرَّحْمَةُ، لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا رَجِيمًا مُلْعَعًا، فَإِذَا لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا رَجِيمًا مُلْعَعًا، نُزِعَتْ مِنْهُ رِبْقَةُ الْإِسْلَامِ»^(١).

واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهر رضی اللہ عنہ فہرموویه تی: بیگومان ته گهر خوای رضی اللہ عنہ بیهه وی به نده یه ک له ناو بیات ته وه شهرم و شکوی لی داده پرنی، جا که شهرم و شکوی لی دارنرا ته وه ته نها به جوریک ده بیینی که شوینه واری غزه ب و توریه یی خوای پیوه دیاره، ته گهر غزه بی خواشی پیوه دیار بوو ته وه ده ستپاکی و ته مینداری لی داده پرنیت، ته گهر ته مینداری شی لی دارنرا ته وه هه رده م به ناپاک و خیانه تکار ده بیینی (له ناو خه لکدا)، خو ته گهر به خیانه تکار ده رکوت ته وه سوژو به زه یی لی داده پرنیت، ته گهر سوژو به زه یی لی دامالا ته وه هه رده م به نه فرین لیکراو ده بیینی (له ناو خه لکدا)، ته گهریش به نه فرین لیکراو ده رکوت ته وه په یوه ندی به ئیسلامه وه لی داده مالریت.

بابهت: نیشانه کانی کوتایی زه مان

۴۰۵۵- عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ أَسِيدٍ أَبِي سَرِيحَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: اطَّلَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مِنْ غُرْفَةٍ، وَنَحْنُ نَتَدَاكِرُ السَّاعَةَ، فَقَالَ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَكُونَ عَشْرُ آيَاتٍ: طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَالذُّجَالُ، وَالذُّحَانُ، وَالذَّابَّةُ، وَيَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ، وَخُرُوجُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ عليه السلام، وَثَلَاثُ حُسُوفٍ، حَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ، وَحَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ، وَحَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَنَارٌ تَخْرُجُ مِنْ قَعْرِ عَدْنِ آتِينَ، تَسُوقُ النَّاسَ إِلَى الْمَحْشَرِ، تَبِيْتُ مَعَهُمْ إِذَا بَاتُوا، وَتَقِيلُ مَعَهُمْ إِذَا قَالُوا»^(۱).

واته: حوزه یه ی کوری ته سیدی کوری ته بو سه ریحه صلی اللہ علیہ وسلم ده لی: (له سیبه ری هۆده یه کی پیغه مبهری خوادا رضی اللہ عنہ دانیشتبووین) له نیوان خو ماندا باسی به رپا بوونی قیامه تمان ده کرد، ده نگمان به رزبویه وه، بویه پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له یه کییک له ژووره کان ده رچوو وه فہرمووی: قیامهت به رپا نابی هه تا ده له نیشانه کانی روونه دات له پیشه وه: هه له اتنی خوړ له خوړ ناواوه، وه ده رکوتنی ده جال، وه دوکه له که، وه ده رکوتنی به ئجوج و مه ئجوج، وه ده رچوونی زینده وه ریک (الدابة)، وه ده رکوتنی عیسی کوری مه ریهم صلی اللہ عنہ، وه سی رچوونی زه وی: یه کییک له روژناوا، یه کییک له روژه لات، یه کییکیش له دوورگی عه ره بی، وه ناگریک له یه من په یدا ده بی

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۰۱، وأبو داود: ۴۳۱۱، والترمذي: ۲۱۸۳.

خه لک به ره و شوینی کوبونه و هیان راپیچ ده کات و ئیتر ناگره که له گه لیاندا به، له کوئی شه و بکه نه وه ئه ویش له وئی شه و ده کاته وه، نیوه پوریان له کوئی و چان بگرن ئه ویش له وئی و چان ده گریت.

٤٠٥٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سِتًّا: طُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَالذُّخَانَ، وَدَابَّةَ الْأَرْضِ، وَالذُّجَالَ، وَخَوَيْصَةَ أَحَدِكُمْ، وَأَمْرَ الْعَامَّةِ»^(١).

واته: ئه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه تی: پیش ئه وهی ئه و شهش پرووداوه پروودهن ئیوه په له بکه ن له کاری چاکه و چاکه کاری بکه ن: هه له اتنی پۆ ژله پۆ ژئاواوه، وه دوکه له که، وه «دابة الأرض» (نازه لیکه له کوتای زه مان به دهرده که ویت)، وه دهرکه وتنی ده جال، وه مردنی ههر به کیکتان، وه گرته دهستی کاروباری گشتی (واته: پیش ئه وهی کاروباری گشتی بکه ویت به ده ده ستان کاری چاکه بکه ن، نه بادا ئه وکات سه رقالبن و به کاری چاکه رانه گه ن).

٤٠٥٧- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْإِيَّاتُ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ»^(٢).

واته: ئه بو قه تاده رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه تی: نیشانه کانی پۆژی دوا یی له دوا ی سالی دوو سه ده وه سه ره له ده دن (دوو سه دی هیجری).

٤٠٥٨- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «أُمَّتِي عَلَى خَمْسِ طَبَقَاتٍ: فَأَرْبَعُونَ سَنَةً، أَهْلُ بَرٍّ وَتَقْوَى، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ سَنَةٍ، أَهْلُ تَرَاخُمٍ وَتَوَاصُلٍ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، إِلَى سِتِّينَ وَمِائَةٍ سَنَةٍ أَهْلُ تَدَابُرٍ وَتَقَاطِعٍ، ثُمَّ الْهَرَجُ الْهَرَجُ، النَّجَا النَّجَا»^(٣).

واته: ئه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه تی: ئوممه ته که م ده بیته پینج چین: چل سال ئه هلی چاکه و پارێزکارین، پاشان ئه وانیهی دوا ی ئه وان دین هه تا کو سه دو بیست سال ئه هلی به زه یی و په یوه ندی کومه لایه تین، پاشان ئه وانیهی دوا ی ئه وان دین هه تا کو سه دو شهست سال ئه هلی پشت له په کترکردن و دا پزان، پاشان کوشت و کوشتار، که واته خۆتان پزگار بکه ن.

(١) صحیح لغیره.

(٢) موضوع.

(٣) ضعیف.

۴۰۵۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أُمَّتِي عَلَى خَمْسِ طَبَقَاتٍ، كُلُّ طَبَقَةٍ أَرْبَعُونَ عَامًا، فَأَمَّا طَبَقَتِي، وَطَبَقَةُ أَصْحَابِي فَأَهْلُ عِلْمٍ وَإِيمَانٍ، وَأَمَّا الطَّبَقَةُ الثَّانِيَةُ، مَا بَيْنَ الْأَرْبَعِينَ إِلَى الثَّمَانِينَ، فَأَهْلُ بِرٍّ وَتَقْوَى»، ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَهُ^(۱).

واتہ: لہ ریوایہ تیکسی تردا تہ نہسی کوری مالیک رضی اللہ عنہ دہ لئی: پیغہ مہری خوا رضی اللہ عنہ فہرموویہ تی: نوممہ تہ کہم دابہ شدہ بن بہ سہر پینج چیندا: ہر چینیک چل سالہ، جا تہو چینہی من و ہاوہ لانم چینی زانست و نیمانہ، وہ بہ لام چینی دوہم لہ نتوان چل بوہ شتا سالہو تہویش چینی چاکہ کاری و پارنیز کاریہ۔ پاشان فہرموودہ کہی وہ کو ریوایہ تہ کہی پیشوو باسکرد۔

بابہت: زہوی پوچوون

۴۰۵۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ مَسْحٌ، وَخَسْفٌ، وَقَذْفٌ»^(۲).

واتہ: عہ بدوللا رضی اللہ عنہ دہ گپرتتہ وہ، پیغہ مہر ﷺ فہرموویہ تی: لہ کوتای زہماندا گورانی پہنگ و پوخسار (یان دل و دہروون) و پوچوونی زہوی و بہر دبارانکردن سہرہ لڈہ دہن۔

۴۰۶۰- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: «يَكُونُ فِي آخِرِ أُمَّتِي خَسْفٌ، وَمَسْحٌ، وَقَذْفٌ»^(۳).

واتہ: سہلی کوری سہعد رضی اللہ عنہ دہ گپرتتہ وہ، گوی لہ پیغہ مہر ﷺ بووہ کہ دہ یفہرموو: لہ کوتایہ کانی نوممہ تہ کہم گورانی شکل و شیوہ و پوچوونی زہوی و بہر دبارانکردن سہرہ لڈہ دہن۔

۴۰۶۱- عَنْ نَافِعٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى ابْنَ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، فَقَالَ: إِنَّ فَلَانًا يُفْرِثُكَ السَّلَامَ، قَالَ: إِنَّهُ بَلَعَنِي أَنَّهُ قَدْ أَحَدَتْ، فَإِنْ كَانَ قَدْ أَحَدَتْ فَلَا تُفْرِثُهُ مِنِّي السَّلَامَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «يَكُونُ فِي أُمَّتِي أَوْ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ مَسْحٌ، وَخَسْفٌ، وَقَذْفٌ»، وَذَلِكَ فِي أَهْلِ الْقَدْرِ^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح لغیرہ.

(۴) حسن لغیرہ. أخرجه الترمذي: ۲۱۵۲، وانظر أبو داود: ۴۶۱۳.

واته: نافع رضي الله عنه ده گپړېته وه، پياوړېک هاته لای ئیښو عومهر رضي الله عنه و گوتی: له راستیدا فلانه که س سه لامي لیده کردی، گوتی: بیگومان بیستومه که نه و که سه داهینانی له دیندا کردوه، جا نه گهر داهینانی له دیندا کردبوو نه وه سه لامي منی لیمه که، چونکه به دنیایی له پیغهمبه ری خوا رضي الله عنه بیستومه که ده یفه رموو: له و نوممه ته ی من گورانی شکل و پوچوون و به ردبارانکردن روو ده دهن، (ئیښو عومهر گوتی): نه وه ش له ناو قه ده ریبه کان روو ته دات.

٤٠٦٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَكُونُ فِي أُمَّتِي خَسْفٌ، وَمَسْخٌ، وَقَذْفٌ»^(١).

واته: عه بدو لالی کوری عه مړ رضي الله عنه ده لئی: پیغهمبه ری خوا رضي الله عنه فه رموو به تی: له ناو نوممه ته که م پوچوونی زه ویی و گورانی شکل و شیوه و به ردبارانکردن سه ره لده دهن.

بابه ت: له شکرې به یدا

٤٠٦٣- عَنْ حَفْصَةَ رضي الله عنها، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ: «لَيُؤْمَنَنَّ هَذَا الْبَيْتَ جَيْشٌ يَغْزُونَهُ، حَتَّى إِذَا كَانُوا بَيْدَاءَ مِنَ الْأَرْضِ، حُسِفَ بِأَوْسَطِهِمْ، وَيَتَنَادَى أَوْلَهُمْ آخِرَهُمْ، فَيُخَسَفُ بِهِمْ، فَلَا يَبْقَى مِنْهُمْ إِلَّا الشَّرِيدُ الَّذِي يُخْرِجُهُمْ عَنْهُمْ» فَلَمَّا جَاءَ جَيْشُ الْحَجَّاجِ ظَنَنَّا أَنَّهُمْ هُمْ، فَقَالَ رَجُلٌ: أَشْهَدُ عَلَيْكَ أَنَّكَ لَمْ تَكْذِبْ عَلَى حَفْصَةَ، وَأَنَّ حَفْصَةَ لَمْ تَكْذِبْ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم»^(٢).

واته: حه فسه رضي الله عنها ده گپړېته وه، گونی له پیغهمبه ری خوا رضي الله عنه بووه ده یفه رموو: له شکرېک په یدا ده بی که نیازی نه وه یان ده بی که عبه داگیر بکن، دین تاکو ده گه نه زه ویبه که پتی ده لئین: به یدا (شوینیکه)، جا ناوه راستی نه و له شکره به زه ویدا پوډه چی و سه ره تا که ی هاوارو بانگی کو تاییه که ی ده کات، تنجا نه وانیش به زه ویبه که دا پوډه چن، بویه هیچ که سیک نامیننی ته نها دانه یه ک نه بی که هه لدی و پاده کات و هه والی جه یشه که ده با ته وه. (پاوی ده لئی): جا کاتیک له شکرې حه جاج هات بو مه ککه گومانمان وابوو که نه و له شکره بی، بویه پیاوړېک گوتی: شاهیدی ده دم که تو دروت به زمانی حه فسه وه نه کردوه و حه فسه ش دروی به زمانی پیغهمبه ره وه رضي الله عنه نه کردوه.

(١) صحیح.

(٢) صحیح. أخرجه مسلم: ٢٨٨٢/٦، والنسائي: ٢٨٨٠.

٤٠٦٤- عَنْ صَفِيَّةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَنْتَهِي النَّاسُ عَنْ غَزْوِ هَذَا الْبَيْتِ، حَتَّى يَغْزَوْ جَيْشٌ حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالْبَيْدَاءِ، أَوْ بَيْدَاءَ مِنَ الْأَرْضِ، حُسِفَ بِأَوْلِهِمْ وَأَخْرِهِمْ، وَلَمْ يَنْجُ أَوْسَطُهُمْ»، قُلْتُ: فَإِنْ كَانَ فِيهِمْ مَنْ يُكْرَهُ؟ قَالَ: «يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي أَنْفُسِهِمْ»^(١).

واته: صفیه رضي الله عنها ده لئ: پیغمبهری خوا ﷺ فرموویه تی: خه لکی وازناهیتن له داگیرکردنی ته و ماله ی خواجه، هه تا له شکر یک دی و ده گاته بهیدا، تنجا سهره تاو کوتاییه که ی به زه ویدا پروده چی و ناوه پراسته که شی پرگاری ناییت، راوی گوتی: (به پیغمبهری خوا ﷺ گوت): باشه نه گهر له ناو نه و خه لکه دا که سینک هه بوو که به تو بزی خرابیته گه ل له شکره که و پیشی ناخوش بی (نه وانه حوکیمان چیه)؟ پیغمبهری ﷺ فرمووی: خوا له سهر نیه تیان زیندوویان ده کاته وه.

٤٠٦٥- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: ذَكَرَ النَّبِيُّ ﷺ الْجَيْشَ الَّذِي يُحَسِّفُ بِهِمْ، فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَعَلَّ فِيهِمُ الْمُكْرَهُ؟ قَالَ: «إِنَّهُمْ يُبْعَثُونَ عَلَى نِيَاتِهِمْ»^(٢).

واته: ئومو سه له مه رضي الله عنها ده لئ: پیغمبهری ﷺ باسی ته و له شکره ی کرد که پروده چیت، جا ئومو سه له مه گوتی: نه ی پیغمبهری خوا ﷺ به لکو ته و له شکره که ساتیکی تیدابی که ته و داگیرکاریه یان بی خوش نه بی و به زور هینرابن؟ فرمووی: نه وانیس له سهر نیه تیان زیندو ده کرینه وه.

بابهت: گیانداریک که پیی ده لئین: "دابة الارض"

٤٠٦٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «تَخْرُجُ الدَّابَّةُ وَمَعَهَا خَاتَمٌ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ، وَعَصَا مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ، وَفَتَجْلُو وَجْهَ الْمُؤْمِنِ بِالْعَصَا، وَتَحْطِمُ أَنْفَ الْكَافِرِ بِالْخَاتِمِ، حَتَّى أَنْ أَهْلَ الْحِوَاءِ لِيَجْتَمِعُونَ، فَيَقُولُ: هَذَا يَا مُؤْمِنُ وَيَقُولُ هَذَا: يَا كَافِرُ». قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْقَطَّانُ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَصْرِ قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ، وَقَالَ فِيهِ مَرَّةً، فَيَقُولُ هَذَا: يَا مُؤْمِنُ وَهَذَا: يَا كَافِرُ»^(٣).

(١) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ٢١٨٤.

(٢) صحيح. أخرجه مسلم: ٢٨٨٢، وأبو داود: ٤٢٨٩، والترمذي: ٢١٧١.

(٣) ضعيف. أخرجه الترمذي: ٣١٨٧.

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێڕیتەو، پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: «الدابة» (کە گیاندارێکە) لە زەوی دەردەچێ و مۆری سولەییانی کۆری داودی پێیە لەگەڵ دارعەساکە ی موسای کۆری عیمران q، جا روخساری بروادار بە دارعەساکە دەدرەوشینتەو، بە مۆرە کەش دەدات لە لوتی کافرو نیشانە ی دەکات، بەجۆرێک (کە ئەوانە دەناسرێنەو) ئەگەر لەسەر شوینی نان خواردن یان ئاو خواردنەو دانیشن ئەو یە ک بە یە کیتەر دەلی: ئەو بروادارە، وە بەوێتر دەلی: ئەو کافرە.

٤٠٦٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: ذَهَبَ بِي رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، إِلَى مَوْضِعٍ بِالْبَادِيَةِ قَرِيبٍ مِنْ مَكَّةَ، فَإِذَا أَرْضٌ يَابِسَةٌ حَوْلَهَا زَمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «تَخْرُجُ الدَّابَّةُ مِنْ هَذَا الْمَوْضِعِ، فَإِذَا فِثْرٌ فِي شِبْرِ» قَالَ ابْنُ بُرَيْدَةَ: فَحَجَجْتُ بَعْدَ ذَلِكَ بِسِنِينَ، فَأَرَانَا عَصَا لَهُ فَإِذَا هُوَ بِعَصَايَ، هَذِهِ هَكَذَا، وَهَكَذَا^(١).

واته: عەبدوللای کۆری بوڕەیدە لە باوکییەو رضی اللہ عنہ دەگێڕیتەو، دەلی: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم لەگەڵ خۆی بردم بو شوینی کە لە شیونکدا کە نزیک ی مە کە بوو، شوینە کە زەویەکی وشک بوو، دەورویە کە ی خۆل و لم بوو، ئنجا پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: «الدابة» ئا لەو شوینەدا دەردەچیت. (راوی دەلی: شوینە کە بە ئەندازە ی بستیک بوو.

بابەت: ھەلھاتنی رۆژ لە رۆژئاواو

٤٠٦٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، يَقُولُ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا، فَإِذَا طَلَعَتْ وَرَأَاهَا النَّاسُ آمَنَ مَنْ عَلَيْهَا، فَذَلِكَ حِينَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا، لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ»^(٢).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: گویم لە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو دەیفەرموو: رۆژی دوا یی و کۆتایی زەمان نایەت ھەتا کۆ رۆژ لە رۆژئاواو ھەلنە یەت، جا کاتیک رۆژ (لە رۆژئاوا) ھەلھات و خەلکی بینیان ھەموو خەلکی بروا دین، جا ئەوکاتە ئەوکاتە یە ھیچ کەسێک ئیمانە کە ی سوودی ی ن ناگە ی نێ ئەگەر پێشتر بروای نەبوویت.

(١) ضعيف جداً.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٤٦٣٥، ومسلم: ١٥٧، وأبو داود: ٤٣١٢.

٤٠٦٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَوَّلُ الْآيَاتِ خُرُوجًا، طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَخُرُوجُ الدَّابَّةِ عَلَى النَّاسِ صُحَّى»، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: «فَأَيُّهُمَا مَا خَرَجَتْ قَبْلَ الْأُخْرَى قَالَ الْاُخْرَى مِنْهَا قَرِيبٌ»، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: «وَلَا أَظُنُّهَا إِلَّا طُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا»^(١).

واته: عهبدوللای کوری عمر رضي الله عنه دهلی: پیغمهبری خوا ﷺ فهرموویه تی: به که م نیشانه کانی کوتای زه مان که دهرده که ون: هه لهاتنی پوژه له پوژئاواوه و دهرچوونی «الدابة» به له ناو خه لکی له کاتی چیشته نگاودا. جا عهبدوللا گوتی: هه ر به کیک له و نیشانانه پیش نه ویتر بیت، نه وه نه وه یتر نزیکه و به دوایدا دیت. عهبدوللا گوتی: من پیموایه هه لهاتنی پوژه له پوژئاواوه.

٤٠٧٠- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ قِبَلِ مَغْرِبِ الشَّمْسِ بَابًا مَفْتُوحًا، عَرْضُهُ سَبْعُونَ سَنَةً، فَلَا يَزَالُ ذَلِكَ الْبَابُ مَفْتُوحًا لِلتَّوْبَةِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ نَحْوِهِ، فَإِذَا طَلَعَتْ مِنْ نَحْوِهِ، لَمْ يَنْفَعِ نَفْسًا إِيمَانُهَا، لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ، أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا»^(٢).

واته: سه فوانی کوری عه سسال رضي الله عنه دهلی: پیغمهبری خوا ﷺ فهرموویه تی: به بیگومان له پوژئاواوه دهرگایه کی کراوه هه به که به رینیبه که ی هفتا سال رینه، جا به رده وام نه و دهرگایه کراوه به بو نه وانه ی ته و به ده که ن، هه تا نه و کاته ی که پوژی لیوه هه لدیت، جا هه رکات پوژ له لای نه و دهرگایه وه (له پوژئاواوه) هه لهات، نه وه هیه که سیک نیانه که ی سوودی بی ناگه به نی نه گه ر پیشتر نیانی نه هینابی یان کرده وه ی چاکی نه کرد بیت.

بابهت: دهجال و هاتنی

عیسانی کوری مه ریه م و دهرچوونی یه نجوج و مه نجوج

٤٠٧١- عَنْ حُدَيْفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الدَّجَالُ أَعْوَرُ، عَيْنُ الْيُسْرَى جُفَاءُ الشَّعْرِ، مَعَهُ جَنَّةٌ وَنَارٌ، فَتَارُهُ جَنَّةً، وَجَنَّتُهُ نَارٌ»^(٣).

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٢٩٤١، وأبو داود: ٤٣١٠.

(٢) حسن. أخرجه الترمذي: ٩٦، والنسائي: ١٢٦ و ١٢٧ و ١٥٩.

(٣) صحیح. أخرجه مسلم: ٢٩٣٤/١٠٤، وانظر البخاري: ٢٤٥٠، وأبو داود: ٤٣١٥.

واته: حوزه يفه ﷺ ده لئى: پينغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى: ده جال چاوى چه پى کويره و نيه تى: پرچى زوره، به هه شت و دوزه خى له گه لدايه، (له واقيعدا) دوزه خه که ي به هه شته و به هه شته که ي دوزه خه.

٤٠٧٢- عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصُّدِّيقِ ﷺ، قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «أَنَّ الدَّجَالَ يَخْرُجُ مِنْ أَرْضِ بِالْمَشْرِقِ، يُقَالُ لَهَا: خُرَّاسَانُ، يَتَّبَعُهُ أَقْوَامٌ كَأَنَّ وُجُوهُهُمْ الْمَجَانُ الْمُطْرَقَةُ»^(١).

واته: نه بو به كرى صديق ﷺ ده لئى: پينغه مبهري خوا ﷺ باسى ده جالى بو كردين (و فه رموى): ده جال له روزه لاتوه له شويتيك ده رده كه وي و پهيدا ده بى پى ده لئى: خوراسان، خه لكىكى به دواده كه وي كه ده م و چاويان وه كو قه لغا نيكه كه به سيرمه ي زور دهوره دراوه (واته: ده م و چاويان پان و به رين و بازنه بيه).

٤٠٧٣- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ ﷺ، قَالَ: مَا سَأَلَ أَحَدُ النَّبِيِّ ﷺ عَنِ الدَّجَالِ، أَكْثَرَ مِمَّا سَأَلْتُهُ - وَقَالَ ابْنُ مَجْرٍ: أَشَدُّ سُؤَالَ مَنِي - فَقَالَ لِي: «مَا تَسْأَلُ عَنْهُ؟» قُلْتُ: إِنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّ مَعَهُ الطَّعَامَ، وَالشَّرَابَ، قَالَ: «هُوَ أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ ذَلِكَ»^(٢).

واته: موغيره ي كورى شوعبه ﷺ ده لئى: هيچ كه سيك له من زياتر ده رباره ي ده جال پرسيارى له پينغه مبهري ﷺ نه كروه - ئينو نومه ر گوتى: له منيش زياتر پرسيارى ده كرد -، جا ده لئى: پينغه مبهري ﷺ پى فه رموى: ده رباره ي چى پرسيار ده كه ي؟ گوتم: ده لئى كه نه و (ده جال) خواردن و خواردنه وه شى به دهسته، فه رموى: زور له وه سو كرو بى بايه ختره له لاي خوا كه نه وه موو ده سه لاتنه ي بداتى (واته: له بهر چاوى خه لكى وايه، نه گه رنا له راستيدا نه وه ده سه لاتنه ي نيه).

٤٠٧٤- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ ﷺ، قَالَتْ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، وَصَعِدَ الْمِنْبَرَ، وَكَانَ لَا يَصْعَدُ عَلَيْهِ قَبْلَ ذَلِكَ، إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ فَمِنْ بَيْنِ قَائِمٍ وَجَالِسٍ، فَأَسَارَ إِلَيْهِمْ بِيَدِهِ، أَنْ اقْعُدُوا «فَإِنِّي وَاللَّهِ مَا قُمْتُ مَقَامِي هَذَا لِأَمْرٍ يَنْفَعُكُمْ، لِرَغْبَةٍ وَلَا لِرَهْبَةٍ، وَلَكِنْ مِمَّا الدَّارِيَّ أَتَانِي، فَأَخْبَرَنِي خَبْرًا مَنَعَنِي الْقَيْلُولَةَ، مِنَ الْفَرَحِ وَقَرَّةِ الْعَيْنِ، فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُشْرَ عَلَيْكُمْ فَرَحَ نَبِيِّكُمْ، أَلَا إِنَّ ابْنَ عَمِّ لَتَمِيمِ الدَّارِيَّ أَخْبَرَنِي، أَنَّ الرِّيحَ أَلْجَأَتْهُمْ إِلَى جَزِيرَةٍ لَا يَعْرِفُونَهَا،

(١) حسن. أخرجه الترمذي: ٢٢٢٧.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٧١٢٢، ومسلم: ٢٩٣٩.

فَقَعَدُوا فِي قَوَارِبِ السَّفِينَةِ، فَخَرَجُوا فِيهَا، فَإِذَا هُمْ بِشَيْءٍ أَهْدَبَ أَسْوَدَ كَثِيرِ الشَّعْرِ، قَالُوا لَهُ: مَا أَنْتَ؟ قَالَ: أَنَا الْجَسَّاسُ، قَالُوا: أَخْبِرْنَا، قَالَتْ: مَا أَنَا مُخْبِرَتِكُمْ شَيْئًا، وَلَا سَائِلَتِكُمْ، وَلَكِنْ هَذَا الدَّيْرُ، قَدْ رَمَقْتُمُوهُ، فَأَتُوهُ، فَإِنَّ فِيهِ رَجُلًا بِالْأَشْوَاقِ إِلَى أَنْ تُخْبِرُوهُ وَيُخْبِرَكُمْ، فَأَتُوهُ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ، فَإِذَا هُمْ بِشَيْخٍ مُوْتَقٍ شَدِيدِ الْوَثَاقِ، يُظْهِرُ الْحُزْنَ، شَدِيدِ التَّشَكِّي، فَقَالَ لَهُمْ: مَنْ أَنْتُمْ؟ قَالُوا: مِنَ الشَّامِ، قَالَ: مَا فَعَلْتَ الْعَرَبُ؟ قَالُوا: نَحْنُ قَوْمٌ مِنَ الْعَرَبِ، عَمَّ تَسْأَلُ؟ قَالَ: مَا فَعَلَ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي خَرَجَ فِيكُمْ؟ قَالُوا: خَيْرًا، نَأْوَى قَوْمًا، فَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ، فَأَمَرَهُمُ الْيَوْمَ جَمِيعًا: إِيَّاهُمْ وَاحِدًا، وَدِينَهُمْ وَاحِدًا، قَالَ: مَا فَعَلْتَ عَيْنَ زُعَرَ؟ قَالُوا: خَيْرًا يَسْفُونَ مِنْهَا زُرُوعَهُمْ، وَيَسْتَفُونَ مِنْهَا لِسَقِيهِمْ، قَالَ: فَمَا فَعَلَ نَخْلَ بَيْنَ عَمَّانَ وَبَيْسَانَ؟ قَالُوا: يُطْعِمُ ثَمَرَهُ كُلَّ عَامٍ، قَالَ: فَمَا فَعَلْتَ بِحَيْرَةِ الطَّبْرِيَّةِ؟ قَالُوا: تَدَفَّقُ جَنَابَتُهَا مِنْ كَثْرَةِ الْمَاءِ، قَالَ: فَزَفَرَ ثَلَاثَ زَفَرَاتٍ، ثُمَّ قَالَ: لَوْ أَنْفَلْتُ مِنْ وَثَاقِي هَذَا، لَمْ أَدَعُ أَرْضًا إِلَّا وَطِئْتُهَا بِرِجْلِي هَاتَيْنِ، إِلَّا طَيِّبَةً، لَيْسَ لِي عَلَيْهَا سَبِيلٌ». قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِلَى هَذَا يَنْتَهِي فَرَجِي، هَذِهِ طَيِّبَةٌ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا فِيهَا طَرِيقٌ صَيِّقٌ، وَلَا وَاسِعٌ، وَلَا سَهْلٌ، وَلَا جَبَلٌ، إِلَّا وَعَلَيْهِ مَلَكٌ شَاهِرٌ سَيْفُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(١).

واته: فاتيمه‌ی کچی قه‌یس ﷺ ده‌لئ: رۆژنیک پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نوئری کردو سهرکه‌وته سهر مینبه‌ره‌که‌ی، وه هه‌رگیز پيشتر له‌وکاتانه‌دا نه‌ده‌چوو بۆ سهر مینبه‌ره‌که‌ جگه‌ له‌ رۆژانی جومعه، بۆیه‌ خه‌لکه‌که‌ به‌لایانه‌وه‌ جیی گرنگی بوو، جا هه‌بوو به‌پیوه‌ بوو هه‌بوو دانیشتبوو، بۆیه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ تامازه‌ی بۆ کردن که‌ دانیشن، (پاشان فه‌رمووی:) سوئند به‌ خوا بۆ ئه‌وه‌ لیره‌ رانه‌وه‌ستاوم که‌ هه‌وال و کارنکی واتان بچ بلیم که‌ بۆ هیواو ئومید پییوون یان لی ترسان بیت، به‌لکو ته‌میمی داری هات بۆلام و هه‌والیکه‌ پیدام که‌ له‌ به‌ر ئه‌وه‌ هه‌واله‌ خه‌وی نیوه‌رۆم نه‌کرد، له‌ خووشیان و تامه‌زرۆیان، جا پیم خووش بوو که‌ خووشحالی پیغه‌مبه‌ره‌که‌تان ﷺ به‌سه‌ردا بلاوبکه‌مه‌وه‌، هه‌واله‌که‌ ده‌لئ که‌ کوره‌ مامیکی ته‌میمی داری بۆی گیراومه‌وه‌ که‌ له‌ناو ده‌ریادا بایه‌کی هاتوووه‌ بردوونی بۆ دوورگه‌یه‌ک که‌ شاره‌زای نه‌بوون، جا ئه‌وانیشن له‌ناو به‌له‌مه‌کانیاندان دانیشتون و چوونه‌ته‌ ده‌ره‌وه‌ له‌ که‌شتیه‌که‌یان، ئیتر له‌وکاته‌دا تووشی گیاندارنیک بوون که‌ زۆر توکن و په‌ش بووه‌، پییان گوتوووه‌: تو چیت؟ گوتوویه‌تی: من جه‌سساسه‌م، گوتویانه‌ مادام هه‌وال و ده‌نگ و باسی ئیره‌مان پییده،

(١) ضعيف السنه، صحيح المتن، دون الجمل التي بين حاصرتين. أخرجه مسلم: ٢٩٤٢ بأطول من هذا، وأبو داود:

گوتوو به تی: من هیچتان پی نالیم و پرسیاریشان لی ناکه م، به لام نه و پرستگایه ی نزیکتانه وه بچونه نه وی، چونکه پیاونکی تیدایه تامه زرؤی بینیتانه بوئه وه ی همه ئیوه هه وال به نه و بدن و همه ئویش هه والتان پی بدات، جا هاتنه لای دهیره که و چوونه ناوی، ئیتر بینیان پیریکی به ستراره ی به زنجیریکی توند به ستراره ی تیدایه، که خه مباری پیوه دیار بوو، به توندی سکا لای هه بوو، ئنجا پیی گوتن: له کوئوه هاتون؟ گوتیان: له شامه وه، گوتی: عه ره ب چی کرده چی به سه ره اتووه؟ گوتیان: ئیمه له گه لی عه ره بین، ده رباره ی چی ده پرسی؟ گوتی: نه و پیاره ی له ناوتان په یدا بووه چی کرده؟ گوتیان: باشترین کاری کرده، هوزه که ی دژایه تییان کردو خوا زالی کرد به سه ریاند، ئیتر له ئیستادا هه موویان یه ک رینگایان هه یه و هه موویان په رستراو خودایان یه که، وه دینیان یه که، گوتی: «عین زغر» (شوئینیکه له شام) چی به سه ره اتووه؟ گوتیان: زور باشه و کشتوکاله کانیان و مالاتیانی لی ئاو ده دن، گوتی: نه ی باخه خورماکانی نیوان عه مان و به یسان چوئن؟ گوتیان: هه موو سالی به ره می خو ی ده دات، گوتی: نه ی ده ریچه ی ته به ریبه چونه؟ گوتیان: نه وه نده ئاوه که ی زوره له چوار ده ور یبه وه ئاو ده رده چی، گوتی: ئنجا سی جار به توندی هه ناسه ی قولی هه لمژی، پاشان گوتی: نه گه ره له و کو ت و زنجیره رزگارم بی نه وه یه ک شوین نامینی له سه ره زه وی که پیی لی نه نیم و نه چمه ناوی جگه له مه دینه، بو چوونه مه دینه رینگام پی نه دراوه، پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: دلخوشیبه که ی من ئا لیره یه نه وه (مه دینه) شاری «طیبه» یه، که سویند به و زاته ی گیانی منی به ده سته هیچ رینگایه کی ته نگه به رو فراوان و ئاسان و کیویک نیه نه گه ره فریشته ی شمشیر به ده سته ی له سه ره نه بی تا کو پوزی دوا بی.

٤٠٧٥- عَنْ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ الْكَلَابِيِّ، يَقُولُ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الدَّجَالَ الْعَدَاةَ، فَحَقَّضَ فِيهِ وَرَفَعَ، حَتَّى ظَنَّنَا أَنَّهُ فِي طَائِفَةِ النَّخْلِ، فَلَمَّا رُحْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، عَرَفَ ذَلِكَ فِينَا، فَقَالَ: «مَا شَأْنُكُمْ؟» فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَكَرْتَ الدَّجَالَ الْعَدَاةَ، فَحَقَّضْتَ فِيهِ ثُمَّ رَفَعْتَ، حَتَّى ظَنَّنَا أَنَّهُ فِي طَائِفَةِ النَّخْلِ، قَالَ: «عَبْرُ الدَّجَالِ أَخَوْفُنِي عَلَيْكُمْ: إِنْ يَخْرُجُ وَأَنَا فِيكُمْ فَأَنَا حَجِيجُهُ دُونَكُمْ، وَإِنْ يَخْرُجُ وَلَسْتُ فِيكُمْ، فَأَمْرٌ حَجِيجُ نَفْسِهِ، وَاللَّهُ خَلِيفَتِي عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، إِنَّهُ شَابٌ قَطَطٌ، عَيْنُهُ قَائِمَةٌ، كَأَنِّي أَشْبَهُهُ بِعَبْدِ الْعَزْزِيِّ بْنِ قَطَنِ، فَمَنْ رَأَاهُ مِنْكُمْ، فَلْيَقْرَأْ عَلَيْهِ قَوَاتِحَ سُورَةِ الْكُحْفِ، إِنَّهُ يَخْرُجُ مِنْ خَلَّةِ بَيْنِ الشَّامِ، وَالْعِرَاقِ، فَعَاتٌ يَمِينًا، وَعَاتٌ شِمَالًا، يَا عِبَادَ اللَّهِ انْتَبُوا!». قُلْنَا: يَا رَسُولَ

اللَّهِ وَمَا لُبُّهُ فِي الْأَرْضِ؟ قَالَ «أَرْبَعُونَ يَوْمًا، يَوْمَ كَسَنَةٍ، وَيَوْمَ كَشْهَرٍ، وَيَوْمَ كَجُمُعَةٍ، وَسَائِرُ أَيَّامِهِ كَأَيَّامِكُمْ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَسَنَةٍ، تَكْفِينَا فِيهِ صَلَاةُ يَوْمٍ؟ قَالَ: «فَأَقْدَرُوا لَهُ قَدْرَهُ»، قَالَ، قُلْنَا: فَمَا إِسْرَاعُهُ فِي الْأَرْضِ؟ قَالَ: «كَالْعَيْثِ اسْتَدْبَرْتَهُ الرِّيحُ». قَالَ: «فَيَأْتِي الْقَوْمَ فَيَدْعُوهُمْ فَيَسْتَجِيبُونَ لَهُ، وَيُؤْمِنُونَ بِهِ، فَيَأْمُرُ السَّمَاءَ أَنْ تُمْطِرَ فْتُمْطِرُ، وَيَأْمُرُ الْأَرْضَ أَنْ تُنْبِتَ فَتُنْبِتُ، وَتَرْوِحُ عَلَيْهِمْ سَارِحَتَهُمْ أَطْوَلَ مَا كَانَتْ ذُرَى، وَأَسْبَعُهُ ضُرُوعًا، وَأَمَدُهُ حَوَاصِرَ، ثُمَّ يَأْتِي الْقَوْمَ فَيَدْعُوهُمْ فَيَرُدُّونَ عَلَيْهِ قَوْلَهُ، فَيَنْصَرِفُ عَنْهُمْ فَيُضِضُونَ مُنْجِلِينَ، مَا بِأَيْدِيهِمْ شَيْءٌ، ثُمَّ يَمُرُّ بِالْخَرِيبَةِ، فَيَقُولُ لَهَا: أَخْرِجِي كُنُوزَكَ فَيَنْطَلِقُ، فَتَتْبَعُهُ كُنُوزُهَا كَيْعَاسِيِبِ النَّحْلِ، ثُمَّ يَدْعُو رَجُلًا مُمْتَلِنًا سَبَابًا، فَيَضْرِبُهُ بِالسَّيْفِ ضَرْبَةً، فَيَقْطَعُهُ جِزْلَتَيْنِ، رَمِيَةَ الْعَرَضِ، ثُمَّ يَدْعُوهُ، فَيَقْبَلُ يَتَهَلَّلُ وَجْهُهُ يَضْحَكُ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ، إِذْ بَعَثَ اللَّهُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ، فَيَنْزِلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ، شَرْقِيَّ دِمَشْقَ، بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ، وَاضِعًا كَفِيهِ عَلَى أَجْحَةِ مَلَكَيْنِ، إِذَا طَاطَأَ رَأْسُهُ قَطْرًا، وَإِذَا رَفَعَهُ يَنْحَدِرُ مِنْهُ جُمَانٌ كَاللُّوْلُؤِ، وَلَا يَحِلُّ لِكَافِرٍ يَجِدُ رِيحَ نَفْسِهِ إِلَّا مَاتَ، وَنَفْسُهُ يَنْتَهِي حَيْثُ يَنْتَهِي طَرْفُهُ، فَيَنْطَلِقُ حَتَّى يُدْرِكَهُ عِنْدَ بَابِ لُدٍّ، فَيَقْتُلُهُ، ثُمَّ يَأْتِي نَبِيَّ اللَّهِ عِيسَى، قَوْمًا قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّهُ، فَيَمْسَحُ وَجُوهَهُمْ، وَيُحَدِّثُهُمْ بِدَرَجَاتِهِمْ فِي الْجَنَّةِ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: يَا عِيسَى إِنِّي قَدْ أَخْرَجْتُ عِبَادًا لِي، لَا يَدَانِ لِأَحَدٍ يِقْتَالُهُمْ، وَأَخْرَجْتُ عِبَادِي إِلَى الطُّورِ، وَيَنْبَعُ اللَّهُ يَأْجُوجَ، وَمَأْجُوجَ، وَهُمْ كَمَا قَالَ اللَّهُ: ﴿مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ (١١) ﴿الأنبياء﴾، فَيَمُرُّ أَوَائِلُهُمْ عَلَى بَحِيرَةِ الطُّبْرِيةِ، فَيَشْرَبُونَ مَا فِيهَا، ثُمَّ يَمُرُّ آخِرُهُمْ فَيَقُولُونَ: لَقَدْ كَانَ فِي هَذَا مَاءٌ مَرَّةً، وَيُحْصِرُ نَبِيَّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ حَتَّى يَكُونَ رَأْسُ الثَّوْرِ لِأَحَدِهِمْ خَيْرًا مِنْ مِائَةِ دِينَارٍ لِأَحَدِكُمْ الْيَوْمَ، فَيَرْغَبُ نَبِيَّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى اللَّهِ، فَيُرْسِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ النَّعْفَ فِي رِقَابِهِمْ، فَيُضِضُونَ فَرَسِي كَمَوْتِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ، وَيَهْبِطُ نَبِيَّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ فَلَا يَجِدُونَ مَوْضِعَ شَرْبٍ إِلَّا قَدْ مَلَأَهُ زَهْمُهُمْ، وَتَنَّتُهُمْ، وَدَمَأُوهُمْ، فَيَرْغَبُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ، فَيُرْسِلُ عَلَيْهِمْ طَيْرًا كَأَعْنَاقِ الْبُخْتِ، فَتَحْمِلُهُمْ فَتَطْرَحُهُمْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَطَرًا لَا يَكُنُ مِنْهُ بَيْتٌ مَدْرٍ وَلَا وَبَرٍ، فَيَغْسِلُهُ حَتَّى يَبْرُكَهُ كَالزَّلْفَةِ، ثُمَّ يُقَالُ لِلْأَرْضِ: أَنْبِئِي مَمْرَكَ، وَرُدِّي بَرَكَتَكَ، فَيَوْمَئِذٍ تَأْكُلُ الْعِصَابَةُ مِنَ الرَّمَانَةِ، فَتَشْبِعُهُمْ، وَيَسْتَظِلُّونَ بِقِحْفِهَا، وَيَبَارِكُ اللَّهُ فِي الرُّسْلِ حَتَّى إِنَّ اللَّفْحَةَ مِنَ الْإِبِلِ تَكْفِي الْفِتَامَ مِنَ النَّاسِ، وَاللَّفْحَةَ مِنَ الْبَقَرِ تَكْفِي الْقَبِيلَةَ، وَاللَّفْحَةَ مِنَ الْعَنْمِ تَكْفِي الْفَخْدَ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ، إِذْ بَعَثَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ رِيحًا طَيِّبَةً، فَتَأْخُذُ تَحْتَ آبَاتِهِمْ، فَتَقْفِضُ رُوحَ كُلِّ مُسْلِمٍ، وَيَبْقَى سَائِرُ النَّاسِ يَتَهَارَجُونَ، كَمَا تَتَهَارَجُ الْحُمُرُ، فَعَلَيْهِمْ تَقَوْمُ السَّاعَةِ» (١).

واته: نه واسی کوری سه معانی کیلابی ﷺ ده لئ: سهر له به یانییه ک پیغه مبهری خوا ﷺ به دوورو دریزی باسی فیتنه و ئاژاوه ی ده جالی بۆ کردین، دهنگی نزم ده کرده و دهنگی به رزده کرده و به شیوه یه و امان ده زانی ئه و تا له ناو دارخورماکانی مه دینه دا، گوتی: جا کاتی له خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ هه ستاین و پوشتین، له پاشدا گه راینه و به بۆ خزمهتی، شوینه واری ترسان له ده جالی به پرخسارمانه و ده، فهرمووی: چیتانه؟ گوتی: گوتمان: به یانی به شیوه یه ک باسی ده جالت بۆ کردین، دهنگت نزم ده کرده و دهنگت به رزده کرده و امان ده زانی که له ناو دارخورماکانی مه دینه دایه، فهرمووی: من له شتتیر ده ترسم جگه له ده جال که زیانی هه بی بۆتان، خو ئه گه ر بیتو من له ناوتاندا بم خوّم به به لگه و به رهنگاری ده بمه و له جیاتی ئیوه، ئه گه ر منیش له ناوتاندا نه بووم ئه و هه ر که سه بۆ خو ی ده بی به به لگه و به رو به رووی بیته و هه گفتوگۆی له گه ل بکات، خوا دۆست و پارێزهری هه موو مسوڵمانتیکه له دوا ی من، گه نجیکی موو گرژی سهر ئالۆسکاوییه، چاویکی کویره، من شیوه ییم پی له عه بدولعیزی کوری قوتن ده چی، هه ر که س له ئیوه بینی و گه یشت به ده جال با سهره تای سوره تی «الکھف» بخوینئ ئه و ده بیته هوی سه لامه تی و ده بیاریزی له فیتنه ی ده جال. فهرمووی: له ئیوان شام و عیراق ده رده که ویت، به راست به چه پدا خراپه کاری و ئاژاوه و فیتنه به ریا ده کات، ئه ی به نده کانی خوا خوڤاگرو دامه زراوبن، گوتمان: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ چه نده ده مینیته و هه له سه ر زه ویدا؟ فهرمووی: چل روژ، روژیک وه ک سالتیک و روژیک وه ک مانگیک و روژیک وه ک هه فته یه ک، روژه کانی تریشی ئاسایی ده بن، گوتمان: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ ئه و روژه ی وه ک سالتیکه ئایا نوژی یه ک روژی تیدا بکه ین به سه؟ فهرمووی: نه خیر به مه زنده بۆی دیاری بکه ن، گوتمان: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ خیرایی روشتنی چۆنه به سه ر زه ویدا؟ فهرمووی: زۆر خیرایه وه ک باران وایه به دهم باوه، فهرمووی: ده جال ده چیته سه ر هه ندی قه وم و تیره بانگیان ده کات و ده لئ: من خوام، ئه وانیش بروای پی ده هینن و به گوتی ده کهن، فهрман ده کات به ئاسان باران ده بارینئ، فهрман ده کات به زوی شینایی ده روینئ، جا وشتر و مالاتیان ئه و هه نده تیر و ته سه ل و قه له و ده بن و شیریان زۆر ده بی له بهر زۆری له وهر، پاشان ده جال ده چیته سه ر هه ندی خه لک بانگیان

ده کات و ده لئى: من خوام، ئەوانىش برىوى پى ناهىنن و بەرپەرچى دەدەنەوه، ئەوىش بەجىيان دەهیلئى، لەپاش ئەو دەکەونه قات و قرى و گرانیه کى واوه رۆژيان لئى ده بىتهوه هيجيان بەدەستهوه نامىنئى، پاشان ده جال بە لای وىرانه يه کدا رەت دەبئى پى ده لئى: گەنجینه کەت دەرکە دەرەوه، ئەوىش بە گوئى ده کات، ئىتر هەرچى گەنجینه ي ناو ئەو کە لاوه يه وه ک پورە ي هەنگ چۆن شوئى شا کە يان دە کەون ئەوانىش ئاوه ها شوئى ده جال دە کەون، لەپاشدا کورنکى گەنج که له تافى لاويدايه بانگى ده کات و بە شمشير لئى دەدات و دە يکات بە دوو کەرتەوه، جا بانگى ده کاتەوه لاوه کە زىندوو دەبىتهوه و بە پروويه کى گەش و دەم بە زەر دە خەنەوه دىتهوه بۆ لای، جا ده جال خەرىکى کارى خۆيه تى ئا لەوکاتەدا خوا عيسا ي کورى مەريەم له رۆژه لاتى ديمەشق لە لای مناره سپيه کە دادەبەزىنئى دوو دەست جلى لەبەردايه بە وەرس و بە زە عفران رەنگ کراون، هەردوو لەپى دەستى لەسەر بالى دوو مەلائىکە داناه، کە سەر دادەنەوئىنئى ئاوى لئى دەتکئى، کاتئى کە سەرى بەرزە کاتەوه وه ک مروارى ئارەق لەرووى هەلده نىشى، هەر کافرئى بۆنى هەناسە ي عيسا بکات خىرا دەمرىت، لەکاتىکدا کە بۆنى هەتا چاو بر بکات دەروات، جا عيسا دواى ده جال دە کەوى هەتا له «باب اللد» پى ده گات و دە يکوژئىت، پاشان دە چىته لای قەومىک که خوا پاراستوونى، دەست بە روخسارىاندا دىنئى و هەوالى پله و پايه کە يان پىدەدات له بەهەشتدا، لەکاتىکدا ئەوان لەو حالەدان ئىتر خوا نىگای بۆ دە نىرئى: ئە ي عيسا بىگومان هەندئى له بەندە کانم بەرە لا کردوه کەس دەرە قە تيان نايه، بەندە کانم دەرکەو بىانگە يە نه کئوى «الطور»، ئنجا خوا يە ئجوج و مە ئجوج بەرە لا ده کات، ئىتر له هەموو بەرزاييه کەوه بە تە کان دىن و جمە يان دىت، هەروە ک خوا دە فەر موىت: ﴿مَنْ كَلَّ حَذْبَ يَنْسَلُونَ﴾ (٩٦) الأنبياء، واتە: له هەموو بەرزاييه کەوه بە پە له (و بە خىرايى) دىنە خوا رەوه، کە سەرە تايان دە گاتە دەرياي تەبەريه هەموو ئاوه کە ي دە خۆنەوه و چۆرى لئى دە برن، ئەوانە ي دواوه کە دىن دە لئىن: جارى له جارن لەم شوئىنەدا ئاوه بووه، گە مارۆ ي عيساو هاوه لانى دەدەن بە شىوه يه سەرە گايه له و رۆژەدا بۆ يە کئى لەوان چاکتره لەسەد دىنار بۆ يە کئى له ئىوه له ئەم رۆدا، بۆيه عيسا ي کورى مەريەم و هاوه لانى بە کول لەخوا دە پارىنەوه لەناويان بەرى و رزگار يان بکات لەدەستيان،

جا خوا كرميكيان بۆ دە نيرى دە داته ملیان بە يە كجار هەر هەموویان لە ناودە چن وە ك
 چۆن يە ك كە س لە ناو دە چیت، جا عيسای كورى مەريەم و هاوہ لانی لە كئوى
 «الطور» دینە خواروہ ئەو نەندەى بستى خاك نە ماوہ پيس نە بووبى بە خوین و كە لاكى
 ئەوان، دە بينن بۆ گەنى پيسى جەستەى ئەوان سەرزەوى گرتۆتەوہ، بۆ يە عيسای
 كورى مەريەم و هاوہ لانی بە كوڵ لە خوا دە پارینەوہ رزگار يان بكات لەو بۆ گەنە، جا
 خوا بالندە يە كى گەورە يان بۆ دە نيرى وە ك گەردنى و شترى مل درىژ كە لاكە كانيان
 ھەلدە گرن و لە شوينى فریيان دە دەن كە خوا دە يھە ویت، جا خوا بارانكى رەحمەت
 دە بارىنى و ھەموو خانوبەرەو پەشالە كان دە گرتەوہو سەرزەوى وە ك ئاوينەى
 ساف پاك پاك دە كاتەوہ، لە پاشدا بە زەوى دە وتریت: بێرەوہ بەرو دە ستبكەرەوہ
 بە پیت و فەر خستەوہو بەروبووم پيشكەشى مرؤفە كان بكە، واى لى دى كۆمە لى
 لە يە ك ھە نار تيردە خوۆن و لە سيبەرى قاوغە كە يا دادە نیشن و دە حە سینەوہ، ئازە لە
 شيردەرە كان وە ھا پیت و بەرە كە تيان تى دە كە وى شيرى و شترىكى تازە زاو بە شى
 كۆمە لى خە لكى زۆر دە كات، شيرى مانگايە كى تازە زاو بە شى ھۆزى دە كات، فرۆى
 زەمى مەرى يان بزنىكى دۆشەنى بە شى تيرە يە دە كات، ئيتەر بەو شيوە يە لەو خيرو
 خو شى دە دە میننەوہو لە كاتى كدا لە سەر ئەو حالە تەن، خوا بايە كى خو ش ھەلدە كات
 رۆحى ھەر چى بروادارە دە كيشى، ئەوہى ئە میننیتەوہ كە سە خراپە كانن و ھەر وە كو
 چۆن كەر گەل لە بەر چاوى يە كتردا سواری يە ك دە بن ئاوا ئەو خە لكە خراپە ش زینا
 لە گەل يە ك دە كەن و قیامەت بە سەر ئەواندا بەرپا ئە كرى.

٤٠٧٦- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام، أَنَّهُ سَمِعَ النَّوَّاسَ بْنَ سَمْعَانَ، يَقُولُ: قَالَ
 رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «سَيُوقَدُ الْمُسْلِمُونَ مِنْ قِسِيٍّ يَأْجُوجٌ، وَمَأْجُوجٌ، وَنُشَابِيهِمْ، وَأَثَرِ سِتِّهِمْ سَبْعَ سِنِينَ»^(١).

واتە: عەبدوڕەحمانى كورى جوبەيرى كورى نوفەير لە باوكيەوہ دە گيرتەوہ كە گوئى
 لە نەواسى كورى سەمعان عليه السلام بوو كە دە يگوت: پيغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى:
 مسولمانان حەوت سأل بە كەل و پەلى جەنگى وە كو تير و كەوان و قەلغانى يە ئجوج
 و مە ئجوج ئاگر دە كە نەوہ.

٤٠٧٧- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: حَاطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَكَانَ أَكْثَرَ حُطْبَتَيْهِ حَدِيثًا، حَدَّثَنَا عَنْ الدُّجَالِ، وَحَدَّثَنَا، فَكَانَ مِنْ قَوْلِهِ أَنْ قَالَ: «إِنَّهُ لَمْ تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ، مُنْذُ دَرَأَ اللَّهُ ذُرِّيَّةَ آدَمَ، أَعْظَمَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّجَالِ، وَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا حَذَرَ أُمَّتَهُ الدُّجَالَ، وَأَنَا آخِرُ الْأَنْبِيَاءِ، وَأَنْتُمْ آخِرُ الْأُمَمِ، وَهُوَ خَارِجٌ فِيكُمْ لَا مَحَالَهَ، وَإِنْ يَخْرُجُ وَأَنَا بَيْنَ ظَهْرَانَيْكُمْ، فَأَنَا حَجِيجٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ، وَإِنْ يَخْرُجُ مِنْ بَغْدِي، فَكُلُّ امْرِئٍ حَجِيجٌ نَفْسِهِ، وَاللَّهُ خَلِيفَتِي عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، وَإِنَّهُ يَخْرُجُ مِنْ خَلَّةِ بَيْنِ الشَّامِ، وَالْعِرَاقِ، فَيَعِثُ مَيْمَنَا وَيَعِثُ شِمَالًا، يَا عِبَادَ اللَّهِ فَاقْبُلُوا، فَإِنِّي سَاصِفُهُ لَكُمْ صِفَةٌ لَمْ يَصِفْهَا إِلَّا هَؤُلَاءُ نَبِيُّ قَبْلِي، إِنَّهُ يَبْدَأُ، فَيَقُولُ: أَنَا نَبِيٌّ وَلَا نَبِيَّ بَعْدِي، ثُمَّ يَنْتَبِي فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ وَلَا تَرَوْنَ رَبُّكُمْ حَتَّى تَمُوتُوا، وَإِنَّهُ أَعْوَرٌ، وَإِنْ رَبُّكُمْ لَيْسَ بِأَعْوَرَ، وَإِنَّهُ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ كَافِرٌ، يَفْرُوهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ، كَاتِبٍ أَوْ غَيْرِ كَاتِبٍ، وَإِنْ مِنْ فِتْنَتِهِ أَنْ مَعَهُ جَنَّةٌ وَنَارًا، فَنَارُهُ جَنَّةٌ، وَجَنَّتُهُ نَارٌ، فَمَنْ ابْتَلَى بِنَارِهِ، فَلَيْسَتْغِثَ بِاللَّهِ، وَلْيَقْرَأْ قَوَاتِحَ الْكَهْفِ فَتَكُونَ عَلَيْهِ بَرْدًا وَسَلَامًا، كَمَا كَانَتْ النَّارُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَإِنْ مِنْ فِتْنَتِهِ أَنْ يَقُولَ لِأَعْرَابِيٍّ: أَرَأَيْتَ إِنْ بَعَثْتُ لَكَ أَبَاكَ وَأُمَّكَ، أَتَشْهَدُ أَنِّي رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ، فَيَتَمَثَّلُ لَهُ شَيْطَانَانِ فِي صُورَةِ أَبِيهِ، وَأُمِّهِ، فَيَقُولَانِ: يَا بَنِيَّ، اتَّبِعْهُ، فَإِنَّهُ رَبُّكَ، وَإِنْ مِنْ فِتْنَتِهِ أَنْ يُسَلِّطَ عَلَى نَفْسٍ وَاحِدَةٍ، فَيَقْتُلَهَا، وَيَنْشُرَهَا بِالْمِنْشَارِ، حَتَّى يُلْقَى شِقْمَتَيْنِ، ثُمَّ يَقُولُ: انظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا، فَإِنِّي أَبْعَثُهُ الْآنَ، ثُمَّ يَزْعُمُ أَنَّ لَهُ رَبًّا غَيْرِي، فَيَبْعَثُهُ اللَّهَ، وَيَقُولُ لَهُ الْخَبِيثُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ رَبِّي اللَّهُ، وَأَنْتَ عَدُوُّ اللَّهِ، أَنْتَ الدُّجَالُ، وَاللَّهُ مَا كُنْتُ بَعْدُ أَشَدَّ بَصِيرَةً بِكَ مِنِّي الْيَوْمَ».

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الطَّنَافِيسِيُّ: فَحَدَّثَنَا الْمُحَارِبِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ الْوَلِيدِ الْوَصَّافِيُّ، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ذَلِكَ الرَّجُلُ أَرْفَعُ أُمَّتِي دَرَجَةً فِي الْجَنَّةِ».

قَالَ: قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: «وَاللَّهِ مَا كُنَّا نُرَى ذَلِكَ الرَّجُلَ إِلَّا عَمَرَ بَنَ الْخَطَّابِ حَتَّى مَضَى لِسَبِيلِهِ. قَالَ الْمُحَارِبِيُّ، ثُمَّ رَجَعْنَا إِلَى حَدِيثِ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: «وَإِنْ مِنْ فِتْنَتِهِ أَنْ يَأْمُرَ السَّمَاءَ أَنْ تُمْطَرَ فَتُمْطَرُ، وَيَأْمُرَ الْأَرْضَ أَنْ تُثْبِتَ فَتُنْبِتَ، وَإِنْ مِنْ فِتْنَتِهِ أَنْ يَمُرَّ بِالْحَيِّ فَيَكْذُبُونَهُ، فَلَا تَبْقَى لَهُمْ سَائِمَةٌ إِلَّا هَلَكَتْ، وَإِنْ مِنْ فِتْنَتِهِ أَنْ يَمُرَّ بِالْحَيِّ فَيَصْدُقُونَهُ، فَيَأْمُرَ السَّمَاءَ أَنْ تُمْطَرَ فَتُمْطَرُ، وَيَأْمُرَ الْأَرْضَ أَنْ تُثْبِتَ فَتُنْبِتَ، حَتَّى تَرَوْحَ مَوَاشِيَهُمْ، مِنْ يَوْمِهِمْ ذَلِكَ أَسْمَنَ مَا كَانَتْ وَأَعْظَمَهُ، وَأَمَدَهُ حَوَاصِرَ، وَأَدْرَهُ ضُرُوعًا، وَإِنَّهُ لَا يَبْقَى شَيْءٌ مِنَ الْأَرْضِ إِلَّا وَطِنُهُ، وَظَهَرَ عَلَيْهِ، إِلَّا مَكَّةَ، وَالْمَدِينَةَ، لَا يَأْتِيهِمَا مِنْ نَفْسٍ مِنْ نِقَابِيهِمَا إِلَّا لَقِيَتْهُ الْمَلَائِكَةُ بِالسُّيُوفِ صَلْتَةً، حَتَّى يَنْزِلَ عِنْدَ الطَّرِيبِ الْأَحْمَرِ، عِنْدَ مُنْقَطِعِ السَّبْحَةِ، فَتَرْجُفُ الْمَدِينَةَ بِأَهْلِهَا ثَلَاثَ رَجَفَاتٍ، فَلَا يَبْقَى مُتَافِقٌ، وَلَا مُنَافِقَةٌ إِلَّا خَرَجَ إِلَيْهِ، فَتَنْفِي الْحَبَّتَ مِنْهَا كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ، حَبَّتَ الْحَدِيدِ، وَيُدْعَى ذَلِكَ الْيَوْمَ يَوْمَ الْخَلَاصِ».

فَقَالَتْ أُمُّ شَرِيكِ بِنْتُ أَبِي الْعَكْرِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَيْنَ الْعَرَبُ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ «هُمْ يَوْمَئِذٍ قَلِيلٌ، وَجَلُّهُمْ بَيْتَ الْمَقْدِسِ، وَإِمَامُهُمْ رَجُلٌ صَالِحٌ، فَبَيْنَمَا إِمَامُهُمْ قَدْ تَقَدَّمَ يُصَلِّي بِهِمُ الصُّبْحَ، إِذْ نَزَلَ عَلَيْهِمْ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ الصُّبْحَ، فَرَجَعَ ذَلِكَ الْإِمَامُ يَنْكُضُ، يَمْشِي الْقَهْقَرَى، لِيَتَقَدَّمَ عِيسَى يُصَلِّي بِالنَّاسِ، فَيَضَعُ عِيسَى يَدَهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ، ثُمَّ يَقُولُ لَهُ: تَقَدَّمَ فَصَلِّ، فَإِنَّهَا لَكَ أُقِيمَتْ، فَيُصَلِّي بِهِمْ إِمَامُهُمْ، فَإِذَا انْصَرَفَ، قَالَ عِيسَى ﷺ: افْتَحُوا الْبَابَ، فَيُفْتَحُ، وَوَرَاءَهُ الدَّجَالُ مَعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ يَهُودِيٍّ، كُلُّهُمْ دُو سَيْفٍ مُحَلَّى وَسَاجٍ، فَإِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ الدَّجَالُ دَابَّ، كَمَا يَدُوبُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ، وَيَنْطَلِقُ هَارِبًا، وَيَقُولُ عِيسَى ﷺ: إِنَّ لِي فِيكَ ضَرْبَةً، لَنْ تَسْبِقَنِي بِهَا، فَيَدْرِكُهُ عِنْدَ بَابِ اللُّدِ الشَّرْقِيِّ، فَيَقْتُلُهُ، فَيَهْرَمُ اللَّهُ الْيَهُودَ، فَلَا يَبْقَى شَيْءٌ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ يَتَوَارَى بِهِ يَهُودِيٌّ إِلَّا أَنْطَقَ اللَّهُ ذَلِكَ الشَّيْءَ، لَا حَجَرَ، وَلَا شَجَرَ، وَلَا حَائِطَ، وَلَا دَابَّةً، إِلَّا الْغَرَقَدَةَ، فَإِنَّهَا مِنْ شَجَرِهِمْ، لَا تَنْطِقُ، إِلَّا قَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ الْمُسْلِمِ هَذَا يَهُودِيٌّ، فَتَعَالَ افْتُلَّهُ».

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَإِنَّ أَيَّامَهُ أَرْبَعُونَ سَنَةً، السَّنَةُ كِنِصْفِ السَّنَةِ، وَالسَّنَةُ كَالشَّهْرِ، وَالشَّهْرُ كَالْجُمُعَةِ، وَآخِرُ أَيَّامِهِ كَالشَّرَرَةِ، يُصْبِحُ أَحَدُكُمْ عَلَى بَابِ الْمَدِينَةِ، فَلَا يَبْلُغُ بَابَهَا الْآخَرَ حَتَّى يُمِيسِيَ»، فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ نُصَلِّي فِي تِلْكَ الْأَيَّامِ الْقِصَارِ؟ قَالَ: «تَقْدُرُونَ فِيهَا الصَّلَاةَ كَمَا تَقْدُرُونَهَا فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ الطُّوَالِ، ثُمَّ صَلُّوا»، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَيَكُونُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ﷺ فِي أُمَّتِي حَكَمًا عَدْلًا، وَإِمَامًا مَقْسِطًا، يَدُقُّ الصَّلِيبَ، وَيَذْبَحُ الْخَنْزِيرَ، وَيَضَعُ الْحِزْبَةَ، وَيَتْرُكُ الصَّدَقَةَ، فَلَا يُسْعَى عَلَى شَاةٍ، وَلَا بَعِيرٍ، وَتَرْفَعُ الشُّحْنَاءُ، وَالتَّبَاغُضُ، وَتَنْزَعُ حُمَةٌ كُلُّ ذَاتِ حَمَةٍ، حَتَّى يَدْخُلَ الْوَلِيدُ يَدَهُ فِي فِي الْحَيَّةِ، فَلَا تَضُرُّهُ، وَتَفِرُّ الْوَلِيدَةُ الْأَسَدَ، فَلَا يَضُرُّهَا، وَيَكُونُ الذُّبُّ فِي الْغَنَمِ كَأَنَّهُ كَلْبُهَا، وَمَمْلَأَ الْأَرْضَ مِنَ السَّلْمِ كَمَا مَمْلَأَ الْإِنَاءَ مِنَ الْمَاءِ، وَتَكُونُ الْكَلِمَةُ وَاحِدَةً، فَلَا يُعْبَدُ إِلَّا اللَّهُ، وَتَضَعُ الْعَرَبُ أَوْزَارَهَا، وَتُسَلِّبُ قُرَيْشُ مُلْكَهَا، وَتَكُونُ الْأَرْضُ كَقَانُورِ الْفِضَّةِ، تُنْبِتُ نَبَاتَهَا بِعَهْدِ آدَمَ حَتَّى يَجْتَمِعَ النَّفْرُ عَلَى الْقِطْفِ مِنَ الْعَنْبِ فَيُشْبِعَهُمْ، وَيَجْتَمِعَ النَّفْرُ عَلَى الرِّمَانَةِ فَتُشْبِعَهُمْ، وَيَكُونُ الثُّورُ بِكَذَا وَكَذَا مِنَ الْمَالِ، وَتَكُونُ الْفَرَسُ بِالذَّرِيهَمَاتِ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا يُرْخِصُ الْفَرَسَ؟ قَالَ «لَا تُرْكَبُ لِحَرْبٍ أَبَدًا»، قِيلَ لَهُ: فَمَا يُغْلِي الثُّورَ؟ قَالَ «تُحَرِّثُ الْأَرْضَ كُلُّهَا، وَإِنَّ قَبْلَ خُرُوجِ الدَّجَالِ ثَلَاثَ سِنَوَاتٍ شَدَادٍ، يُصِيبُ النَّاسَ فِيهَا جُوعٌ شَدِيدٌ، يَأْمُرُ اللَّهُ السَّمَاءَ فِي السَّنَةِ الْأُولَى أَنْ تَحْبِسَ ثَلَاثَ مَطَرِهَا، وَيَأْمُرُ الْأَرْضَ فَتَحْبِسُ ثَلَاثَ نَبَاتِهَا، ثُمَّ يَأْمُرُ السَّمَاءَ فِي الثَّانِيَةِ فَتَحْبِسُ ثَلَاثِي مَطَرِهَا، وَيَأْمُرُ الْأَرْضَ فَتَحْبِسُ ثَلَاثِي نَبَاتِهَا، ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ السَّمَاءَ فِي السَّنَةِ الثَّالِثَةِ، فَتَحْبِسُ مَطَرَهَا كُلَّهُ، فَلَا تُقَطِرُ قَطْرَةً، وَيَأْمُرُ الْأَرْضَ، فَتَحْبِسُ نَبَاتَهَا كُلَّهُ، فَلَا

تُبْتُ حَضْرَاءَ، فَلَا تَبْقَى ذَاتٌ ظَلْفٍ إِلَّا هَلَكَتْ، إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ»، قِيلَ: فَمَا يُعِيشُ النَّاسَ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ؟ قَالَ «التَّهْلِيلُ، وَالتَّكْبِيرُ، وَالتَّسْبِيحُ، وَالتَّحْمِيدُ، وَيُجْرَى ذَلِكَ عَلَيْهِمْ مُجْرَى الطَّعَامِ».

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الطَّنَافِيسِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ الْمُحَارِبِيَّ، يَقُولُ: «يُنْبَغِي أَنْ يُدْفَعَ هَذَا الْحَدِيثُ إِلَى الْمُؤَدَّبِ، حَتَّى يُعَلِّمَهُ الصَّبِيَانَ فِي الْكُتَّابِ»^(١).

واته: ئەبو ئومامەى باھیلیى ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ وتارى بۆ دایین که زۆربەى وتاره کهشى باسى دەجال بوو، له دەجال ناگادارى دەکردینهوه، به شىک له فهرمایشته کهى ئەوه بوو که فهرمووى: بىگومان هیچ فیتنه و ئاشوبىک له فیتنه و ئاشوبى دەجال گه وره تر نیه و نه بووه له و کاته وهى خوا ئاده مىزادى به سەر زه ویدا بلاق کردۆته وه، وه بىگومان هەر پىغەمبەرىک که خوا ناردوویه تى ئەوه ئوممه ته کهى له دەجال ناگادار کردۆته وه، وه منیش کوتایى هه موو پىغەمبەرانم و ئیوه ش کوتایى هه موو ئوممه ته کانن، که واته: گومانى تیدا نیه که دەجال له نىو ئیوه دا پهیدا ده بىت، جا ئەگەر ده جال هات و منیش له ناوتاندا بووم ئەوه خۆم له جياتى هەر مسولمانىک به ده لیل و به لگه وه به ره و پرووى ده بمه وه، خۆ ئەگەر له دواى من سه ریه ه لدا ئەوه ده بى هەر که سى بۆ خۆى پروو به پرووى بىتته وه، وه خوا پشتیوانى له دواى نه مانى منیش هەر ده مینى و یارمه تیده رى مسولمانانه، بىگومانیش له نىوان شام و عىراق سه ره ه لده دات، به راست و چه پدا خه راپه و خه راپه کارى بلاق ده کاته وه، بۆیه ئەى به نده کانى خوا خۆراگرو دامه زراو بن، بىگومان به جوړىک بۆتان پیناسه ده که م و پیتان ده ناسینم که هیچ پىغەمبەرىک پيش من ئاوا نه یناساندىت، ئەو به و جوړه ده ستییده کات ده لى: من پىغەمبەرم، دهى خۆ له دواى من هیچ پىغەمبەرىکتر نیه، پاشان زیاتر ده پروات و ده لى: من پهروه ردگارتانم، ئى خۆ پهروه ردگارستان نابینن تاكو نه مرن، وه ده جال کویره، دهى خۆ پهروه ردگارتان وانیه، وه بىگومان له نىوچاوانى نوسراوه «کافر» که هه موو پروادارىکى خوینده وارو نه خوینده وار ده توانى بىخوینتته وه، یه کىک له فیتنه کانى ئەوه یه که (به پروالەت) به هه شت و دۆزه خى بیه، دۆزه خى ئەو به هه شته و به هه شتیشى دۆزه خه، جا هەر که سىک چووه ناو

(١) ضعیف. أخرجه أبو داود: ٤٣٢٢ مختصراً.

دۆزەخە كەي با پەنا بە خوا بگرئ و سەرەتاي سوورەتى «الكهف» بخوئىت، ئەو كات ئاگرە كە سارد دەبىتەو و سەلامەت دەبى ھەر وە كو ئاگرە كەي ئىبراھىم، وە يە كىك لە فىتنە كانى ئەو يە كە بە باباي دەشتە كى و سادە دەلئ: ئەگر دايك و باوكت بؤ زىندوو بكمەو و شاھىدئ بؤ دەدەي كە پەروەردگارتم؟ ئەوئش دەلئ: بەلئ، ئىتر دوو شەياتىنى دەچنە سەر شىوئەي دايك و باوكى و پىئى دەلئ: رۆلە كەم شوئى بكمەو چونكە بە راستى ئەو پەروەردگارى تويە، يە كىكىتر لە فىتنە كانى ئەو يە كە بە سەر يە كىكدا زال دەبى و دەبىئى بە موشار لەتى دەكات تاكو دەيكات بە دوو كەرتەو، پاشان دەلئ: تەماشاي ئەو بەندەيەم بكن چونكە ئىستا زىندووئ دە كەمەو و پاشان وادەزانئ كە جگە لە من پەروەردگارنىكىترى ھەيە، ئنجا خوا زىندووئ دە كاتەو، جا ئەو دەجالە پىسە پىئى دەلئ: پەروەردگار كىيە؟ ئەوئش دەلئ: پەروەردگارى من «الله» يە، وە تۆش دوژمنى خواي، تۆ دەجالى، سوئند بە خوا قەت وە كو ئەورؤ تۆم نە ناسىو و ئاوا بەرچا و رۆشن نە بووم.

ئەبو سەئىد دەگىرئەو وە كە گوتووئەتى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووئەتى: ئا ئەو پىاو بەرزترىن پلەي ھەيە لە بەھەشتدا لەناو ئوممەتە كەمدا.
ئەبو سەئىد گوتئ: سوئند بە خوا ھەتا عومەرى كورى خەتتاب وە فاتى كەرد ئىمە ھەر دەمانگوت: ئەو پىاو عومەرە.

موھارىبى دەلئ: پاشان گەپراينەو وە بؤ فەرمووئە كەي ئەبو رافىع، پىغەمبەرى ﷺ فەرمووئەتى: يە كىتر لە فىتنەي دەجال ئەو يە كە كاتىك فەرمان دەكات بە ئاسمان كە باران بارىئى ئەو باران دەبارىت، وە فەرمان دەكات بە زەوى ئىتر گز و گىا سەوز دەبىت، يە كىتر لە فىتنە كانى ئەو يە كە بە لاي ئاوايە كدا دەروات و بە درؤى دەخەنەو ئەو ئەو ئاوايە ھىچ مەرو مالا ئىكئان نامىئى و ھەموئى لەناو دەچىت، وە بە لاي ئاوايە كىتردا كە تىدەپەرى و پروئى پىدئىن ئەو فەرمان دەكات ئاسمان باران دەبارىئى و زەوىيان بؤ سەوز دەبىت، ئىتر مالا ئە كەيان لە جاران قەلەوترو گەورەتر دەبى و شىرى زىاتريان دەبىت، ھىچ بە شىكى زەوى نامىئى كە پىيدا نەروات و بە سەرىدا زال نەبى جگە لە مەككە و مەدىنە، كاتىك لە ھەر رىگا و كەلئىكەو بؤيان دئ ئەو فرىشتە بە شمشىرى رووتەو بەرەو رووى دەبىتەو، تاكو لە گردۆلكە سورەكەو دادەبەزئ كە

خاکە کە ی وە کو خوی وایە، ئەو جار مەدینە سێ جار دە لەرزیت، هەرچی دوو پروو ه لە مەدینە دەردەچێ بۆلای دە جال، بۆیە لە خەلکی خەراپ پاک دە بێتە وە هەر وە کو چون ئاسنی ژەنگاوی لە کورەدا پاک دە بێتە وە، وە ئەو پۆژە پێدەلێن پۆژی پزگار بوون.

ئنجا ئوممو شەریکی کچی ئە بو عە کەر گوتی: ئە ی پیغە مەبری خوا ﷺ عەرەب لە و پۆژەدا لە کوئیە؟ عەرەب ئە و پۆژە کە مە و بە شە هەرە زۆرە کە ی لە بەیتولە قدیسە، پێشە واکە یان پیاوئکی چاکە، جا لە و کاتیدا کە پێشە وایە کە یان پێش نوێژی نوێژی بە یانیا ن بۆ دە کات عیسا ی کۆری مەریەم لە و بەرە بە یانەدا دادە بەزیت، ئە ویش دە بیهوئ بکشیتە وە دواو ه تا عیسا بە نوێژی بۆ خەلکە کە بکات، عیسا ش دەستی لە نیو شانیدە دات و پێدە لێ: پێشکە وە و بەر نوێژییە کە بکە چونکە قامەت بۆ تۆ کراو ه، ئنجا بەر نوێژی یان بۆ دە کات و کاتیک لێدە بنە وە عیسا ﷺ دە فەر مویت: دەرگا کە بکە نە وە، ئنجا دەرگا کە دە کرێتە وە، دە یین دە جال لە گە ل حە فتا هە زار جوله کە لە وئ وە ستاو ه، هە موویان چە کیان پێیە، شمشیرە کانیان پازاو تە وە و خۆشیا ن قوماشی سە وزیا ن داو ه بە شانیانا، جا کە دە جال چاوی بە عیسا دە کە وئ وە کو خوی کە لە ئاودا دە تویتە وە ئاوا دە تویتە وە و دە بیهوئ رابکات، بۆیە عیسا ﷺ پێدە لێ: لێدانیکم بۆ تۆ پێیە کە لە دە ستم دەرناچی، ئیتر لە شوینیک کە پێدە گوتریت: «باب اللد» لە پۆژە لاتیدا پێدە گات و دە یکوژیت، ئیتر خوا جوله کە لە ناو دە بات، هیچ شتیک لە دروست کراوانی خوا نامینی کە جوله کە دالده بدات، هە موو شتیک لە جوله کە بە دە نگ دیت، نە بەردو نە دارو نە دیوارو نە ئازە ل نامینی بە دە نگ نە یە ت جگە لە داری غەر قەد کە داریکی خۆیا نە و دە نگ ناکات، هە موو شتە کانێتر دە لێن: ئە ی بە ندە ی مسولمان ئە وە جوله کە یە وەرە بیکوژە.

پیغە مەبری خوا ﷺ فەر مووی: ماو ه ی مانە وە ی دە جال چل سألە، سألێکیان وە کو نیو سألە و سألێکیان وە کو مانگیکە و مانگیک وە کو هە فتە یە ک وایە و پۆژە کانێتر وە کو پێشکە ئاگر کورتن، لە دە روازە ی مەدینە کە یە کینکتان بە یانی بەر پێدە کە وئ تا دە گاتە دەرگا کە یتر ئیوارە ی لێ دادیت، پێی گوترا: ئە ی پیغە مەبری خوا ﷺ لە و پۆژە کورتانەدا چون نوێژ بکە یین؟ فەر مووی: چون لە پۆژە درێژە کاندایە بێخە ملین لە

پروژه کورته کانیس بهو جوړه بیخه ملینن و نوټزبان تیدا بکن، پیغه مبهری خوا ﷺ
 فهرمووی: عیسای کوری مهربم ﷺ له ناو نوممه ته که مدا دادوه ریکی دادپهروه
 ده بی و پیسه وایه کی دادگه رده بیټ، خاچ ده شکینن و بهراز ده کوژی (دینی نه سپرانی
 هه لده وه شینیته وه) سه رانه ناهیلن و واز له خیرکردن دینن و کهس به شوین مهرو
 و شتردا ناروات و رق و کینه هه لده گیری و هیچ ژه هرداریک ژه هری نامینن، به
 جوړنیک منال دست ده خاته ناو دهمی مارو هیچ زهره ریشی پیناگات، منال شیر
 پراو دهنن و زیانیشی پیناگات، گورگ وه کو سه گی مه پری لیدیت، زهوی پر ده بی
 له ناشتی ههروه کو چون دفر پر ده بی له ناو، هه موو خه لکی له سه ریه ک وشه «لا
 إله إلا الله» ریک دهن، جگه له ذاتی الله هیچ شتیک ناپه رستریټ، شهرو نازاوه
 نامینیت، قوره یس مولکیان لیوه رده گیری ته وه، سه ر زهوی وه کو دفری زیوی لیدی
 له خاوتینیدا، وه کو سه رده می نادم زهوی سه وزای لی سه وز ده بیته وه، به جوړنیک
 چند که سیک به یه ک هیشوو تری تیر ده خون، وه کومه له که سیک به یه ک هه نار
 تیر ده خون، گاجووت نه وه نده و نه وه نده ده کات و نه سپ به چند دیره میک ده بیټ،
 گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ نه سپ بو هه رزان ده بیټ؟ فهرمووی: هه رگیز بو
 شه ر سواری نه سپ نابنه وه، گوترا: نه ی گاجووت بو گران ده بیټ؟ فهرمووی: زهوی
 هه مووی ده کیلدریټ، بیگومان پیش هاتنی ده جال سی سالان وشکه سالی ده بیټ،
 خه لکی تووشی برستی و نه بوونی دهن، خوا سالی یه کهم فرمان به ناسمان ده کات
 سییه کی باران ده گریته وه، وه فرمان به زهوی ده کات سییه کی سه وزای بگریته وه،
 وه خوا له سالی دووه مدا فرمان به ناسمان ده کات دوو له سه ر سنی بارانی بگریته وه
 و فرمان به زهوی ده کات دوو له سه ر سنی سه وزاییه که ی بگریته وه، پاشان له سالی
 سیه مدا خوا فرمان ده کات ناسمان هه موو باران که ی بگریته وه و دلویک نابارنیت،
 فرمانیش به زهوی ده کات ته واوی سه وزاییه که ی بگریته وه، سه وزای لی سه وز
 نابیت، هه موو مالآت له ناو ده چی جگه له وه ی که خوا بیه هوئ بمینیت، گوترا: نه ی
 خه لک لهو زه مانه دا به چی ده ژیت؟ فهرمووی: به زیگری: «لا إله إلا الله» و «الله أكبر»
 و «سبحان الله» و «الحمد لله»، نه و زیکره جی خواردنیا بو ده گریته وه.

۴۰۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَنْزِلَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُفْطًى، وَإِمَامًا عَدْلًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الْخِنْزِيرَ، وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ، وَيَفِيضُ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ»^(۱).

واته: له ثبو هو په پره وه رضي الله عنه ده گپړنه وه که له پیغهمبره وه صلى الله عليه وسلم گپړاویه ته وه که فهرموویه تی: پوژی دوايي نایهت هه تا کو عیسی کوری مه ریم دانه به زی که به دادپه روه ری حوکمی زه وی ده کات و پیشه وایه کی دادپه روه ر ده بیت، بویه خاچ تیکده شکینی و به راز ده کوژی و سهرانه هه لده گری و له سه رده می نه ودا مال و سامان نه وه نده زور ده بی که که س نایهه ویت.

۴۰۷۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «نُفْتَحُ يَا جُوجُ، وَمَا جُوجُ فَيَخْرُجُونَ كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾^(۱۱) الْآنبياء، فَيَعْمُونَ الْأَرْضَ، وَيَنْحَازُ مِنْهُمْ الْمُسْلِمُونَ، حَتَّى تَصِيرَ بَقِيَّةُ الْمُسْلِمِينَ فِي مَدَائِنِهِمْ وَحُصُونِهِمْ، وَيَضْمُونَ إِلَيْهِمْ مَوَاشِيَهُمْ، حَتَّى أَنَّهُمْ لَيَمْرُونَ بِالنَّهْرِ فَيَشْرَبُونَهُ، حَتَّى مَا يَدْرُونَ فِيهِ شَيْئًا، فَيَمُرُّ آخِرُهُمْ عَلَى أَثَرِهِمْ، فَيَقُولُ قَائِلُهُمْ: لَقَدْ كَانَ بِهَذَا الْمَكَانِ، مَرَّةً مَاءٌ، وَيَطْهَرُونَ عَلَى الْأَرْضِ فَيَقُولُ قَائِلُهُمْ: هَؤُلَاءِ أَهْلُ الْأَرْضِ، قَدْ فَرَعْنَا مِنْهُمْ، وَلَتُنْزَلَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ، حَتَّى إِنْ أَحَدَهُمْ لَيَهْزُ حَرْبَتَهُ إِلَى السَّمَاءِ، فَتَرْجِعُ مُخَضَّبَةً بِالدَّمِ، فَيَقُولُونَ: قَدْ قَتَلْنَا أَهْلَ السَّمَاءِ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ، إِذْ بَعَثَ اللَّهُ دَوَابَّ كَنَعْفِ الْجَرَادِ، فَتَأْخُذُ بِأَعْنَاقِهِمْ فَيَمُوتُونَ، مَوْتِ الْجَرَادِ، يَرْكَبُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، فَيُصْبِحُ الْمُسْلِمُونَ لَا يَسْمَعُونَ لَهُمْ حَسًا، فَيَقُولُونَ: مَنْ رَجُلٌ يَشْرِي نَفْسَهُ، وَيَنْظُرُ مَا فَعَلُوا؟ فَيَنْزِلُ مِنْهُمْ رَجُلٌ قَدْ وَطَنَ نَفْسَهُ عَلَى أَنْ يَقْتُلُوهُ، فَيَجِدُهُمْ مَوْتًا فَيُنَادِيهِمْ أَلَا أَنْبَشِرُوا فَقَدْ هَلَكَ عَدُوُّكُمْ، فَيَخْرُجُ النَّاسُ، وَيَخْلُونَ سَبِيلَ مَوَاشِيهِمْ، فَمَا يَكُونُ لَهُمْ رَعْيٌ إِلَّا لِحُومِهِمْ فَتَشْكُرُ عَلَيْهَا، كَأَحْسَنِ مَا شَكَرْتُمْ مِنْ نَبَاتٍ أَصَابَتْهُ قَطٌّ»^(۱۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده گپړته وه، پیغهمبری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: به نجوج و مه نجوج ده رگایان له سه ر ده کرته وه و درده چن هه روه کو خوا ده فهرموویت: ﴿وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾^(۱۱) الْآنبياء، واته: نه وانیش له هه موو به رزاییه که وه به په له (و به خیرایی) دینه خواره وه. هه موو سه ر زه وی ده گرن و پییدا بلاوده بنه وه، مسولانان

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۲۲، ومسلم: ۱۰۵، والترمذي: ۲۲۲۳.

(۲) حسن صحیح.

خۇيان ھەشاردەدەن، تا واى لىدى لىناو شارو قەلاو مالە كانياندا دەمىننەو ھە مالاتە كەشيان لە پال خۇيان دەكەن، تا واى لىدى كە يە ئجوج و مە ئجوج كاتىك بەسەر رووبارىكدا رىدە كەن ھەموو ئاۋە كەى دەخۇنەو ھەموو ھىچى لى ناھىلنەو ھە، جا كاتىك كۆتايىبە كەيان بە شوئىنياندا رىدە كەن يە كىكيان دەلى: بىگومان وا ديارە ئىرە جارى لە جاران ئاۋى لىبوو ھەموو سەر زەوى دەگرن، جا يە كىكيان دەلى: ئەو ھە خەلكى سەر زەوى (ھەموومان دەست بەسەردا گرتن) ئەوجار شەر لەگەل خەلكى ئاسمان دەكەين، بەجۆرىك يە كىكيان تىغە كەى رادەو ھەشېئى بەرەو ئاسمان ھەلىدە دات و كاتى دەگەر تەو ھەماشا دەكات بە خوتىن رەنگكراو ھە، ئنجا دەلى: خەلكى ئاسمانىشان كوشت، جا لەوكاتەدا كە ئەوان لەو حالەدان، لەناكاو خوا جانەو ھەرىك دەتيرى و ھەكو كرمى كوللە وايەو گەردن و ملېان دەگرى و ھەكو كوللە دەيانكوژىت، بەجۆرىك دەكەونە سەرىك، ئنجا مسولمانان بەيانىبەك ھەست رادەگرن ھىچ ھەست و خوستيان نايەت، بۆيە دەلىن: كى ھەيە خۇى فېدا بكات بزانى يە ئجوج و مە ئجوج چىيان كىدو ھە؟ ئنجا پىاۋىك دادە بەزى كە خۇى ئامادە كىدو كە بىكوژن (خۇى فېدا كىدو ھە) كەچى دەبىنى مردوون، بۆيە بانگى مسولمانەكان دەكات كە ئاگاداربن و مژدەتان لىبى، دوزمەنەكەتان لەناوچو ھە، بۆيە خەلكى ئەوجار دەچنە دەرى و مالاتە كەيان بەرەللا دەكەن، لەكاتىكدا ھىچ نىبە كە مالاتە كەيان بىخوات جگە لە لاشەى مردووى يە ئجوج و مە ئجوج نەبىت، مالاتە كەش دەيانخوات و بە جوائترىن شىو ھە پى قەلەو دەبن بەجۆرىك بە ھىچ روو كىكى دىكە پىشتر ئاوا قەلەو نەبوون.

۴۰۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ يَأْجُوجَ، وَمَأْجُوجَ يَحْفَرُونَ كُلَّ يَوْمٍ، حَتَّى إِذَا كَادُوا يَرَوْنَ شُعَاعَ الشَّمْسِ، قَالَ الَّذِي عَلَيْهِمْ: ارْجِعُوا فَسْتَخْفِرُوا عَدَا، فَيُعِيدُهُ اللَّهُ أَشَدَّ مَا كَانَ، حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ مَدَّتُهُمْ، وَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَهُمْ عَلَى النَّاسِ، حَفَرُوا، حَتَّى إِذَا كَادُوا يَرَوْنَ شُعَاعَ الشَّمْسِ، قَالَ الَّذِي عَلَيْهِمْ: ارْجِعُوا، فَسْتَخْفِرُونَهُ عَدَا، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى، وَاسْتَنْوَأُوا، فَيَعُودُونَ إِلَيْهِ، وَهُوَ كَهَيْئَتِهِ حِينَ تَرَكُوهُ، فَيَحْفَرُونَهُ وَيَخْرُجُونَ عَلَى النَّاسِ فَيَنْشِفُونَ الْمَاءَ، وَيَتَحَصَّنُ النَّاسُ مِنْهُمْ فِي حُصُونِهِمْ، فَيَرْمُونَ بِسِهَامِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ، فَتَرْجِعُ عَلَيْهَا الدَّمُ الَّذِي اجْفَطَ، فَيَقُولُونَ: قَهْرَنَا أَهْلَ الْأَرْضِ، وَعَلَوْنَا أَهْلَ السَّمَاءِ، فَيَبْعَثُ اللَّهُ نَعْفًا فِي أَقْفَانِهِمْ، فَيَقْتُلُهُمْ بِهَا». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنْ دَوَّابَّ الْأَرْضِ لَتَسْمَنَنَّ، وَتَشْكُرُ شُكْرًا، مِنْ لُحُومِهِمْ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده لێ: پتغه مبهری خوا ﷺ (دهرباره ی بهربهسته که) فەرموویه تی: یه ئجوج و مه ئجوج هه موو روژی هه ول ده دن بهربهسته که کون بکه ن هه تا نه وه نده یان نامینێ کونا و ده ری بکه ن، سه رکاره که یان ده لێ: بگه رینه وه نه وه نده ی نه ماوه سه به ینی کونی ده که ین، بو روژی دواتر خوا نه وه بهربهسته له جاران مه حکه متر و قایمتر ده کاته وه، نه م حاله هه روا به رده وام ده بی هه تا نه و کاته ی خوا ده یه وی به ره لایان بکاته گیانی نه و خه لکه ی له و دیو به ربهسته که وه ن، نه و کاته سه رکاره که یان ده لێ: بگه رینه وه نه وه نده ی نه ماوه سه به ینی کونی ده که ین نه گه ر خوا بیه وی و چه ز بکات، بو سه به ینی که دینه وه سه یر ده که ن چه ن به جیان هیشتووه وه ک خو ی ماوه ته وه، جا به ربهسته که کون ده که ن و په لاماری خه لکه که ده دن، ئاوی سه ر زه وی ده خو نه وه، خه لک له ترسان هه لدین، تیر ده نین به ئاسانه وه و تیره کان خویناوی ده بن و ده که ونه خواره وه، ئیتر ده لێن: به زه بروزه نگ به زوری زورداری هه رچی له سه ر زه ویدا بوو کپان کردن و له ناومان بردن، هه رچیش له ئاسان بوو به زاندمان و سه رکه وتین به سه ریاندا، خوا کریمیکیان بو ده تیری داده ته ملیان و له ناویان ده بات، سویند به وه ی نه فسی منی به ده سه ته هه رچی ده عباو جانه وه ری سه ر زه وی هه یه له گوشتی نه وانه تیر ده بن و قه له و ده بن و چالاک ده بن.

٤٠٨١- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «لَمَّا كَانَ لَيْلَةَ أُسْرِي بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، لَقِيَ إِبْرَاهِيمَ، وَمُوسَى، وَعِيسَى فَتَذَاكَرُوا السَّاعَةَ، فَبَدَّءُوا بِإِبْرَاهِيمَ فَسَأَلُوهُ عَنْهَا، فَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ مِنْهَا عِلْمٌ، ثُمَّ سَأَلُوا مُوسَى، فَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ مِنْهَا عِلْمٌ، فَرَدَّ الْحَدِيثُ إِلَى عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، فَقَالَ: قَدْ عَهَدَ إِلَيَّ فِيمَا دُونَ وَجِبَّتِهَا، فَأَمَّا وَجِبَّتُهَا فَلَا يَعْلَمُهَا إِلَّا اللَّهُ، فَذَكَرَ خُرُوجَ الدَّجَالِ، قَالَ: فَأَنْزِلْ، فَأَقْتُلْهُ فَيَرْجِعُ النَّاسُ إِلَى بِلَادِهِمْ فَيَسْتَفْبِلُهُمْ بِأَجُوجَ، وَمَأْجُوجَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدْبٍ يَنْسِلُونَ، فَلَا يَمْرُونَ بِمَاءٍ إِلَّا شَرِبُوهُ، وَلَا بِشَيْءٍ إِلَّا أَفْسَدُوهُ، فَيَجَارُونَ إِلَى اللَّهِ، فَأَدْعُوا اللَّهَ أَنْ يُمَيِّتَهُمْ، فَتَنْتَنُ الْأَرْضُ مِنْ رِيحِهِمْ، فَيَجَارُونَ إِلَى اللَّهِ، فَأَدْعُوا اللَّهَ، فَيُرْسِلُ السَّمَاءَ بِالنَّاءِ، فَيَحْمِلُهُمْ فَيُلْقِيهِمْ فِي الْبَحْرِ، ثُمَّ تَنْسَفُ الْجِبَالُ، وَتَمُدُّ الْأَرْضُ مَدَّ الْأَدِيمِ، فَعَهْدَ إِلَيَّ مَتَى كَانَ ذَلِكَ، كَانَتِ السَّاعَةُ مِنَ النَّاسِ، كَالْحَامِلِ الَّتِي لَا يَذَرِي أَهْلُهَا مَتَى تَفْجُوهُمْ بِوِلَادَتِهَا» قَالَ الْعَوَّامُ: «وَوَجِدُ تَصْدِيقُ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿حَتَّىٰ إِذَا فُجِّعَتْ بِأَجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدْبٍ يَنْسِلُونَ﴾ (١)».

واته: عهبدوللای کوری مهسعود ﷺ ده لئ: کاتیک شه وره وی به پیغه مبهری خوا
 ﷺ کرا، له ریگا تووشی ئیپراهیم و موساو عیسا بوو، جا ماوه یه ک به یه که وه باسی
 کوتایی زه مانیان کرد، له ئیپراهیمه وه ده ستیان پیگرد که بۆیان باس بکات و پرسیاریان
 ده رباره ی کرد، ئه ویش هیچی ده رباره یه وه نه ده زانی، پاشان پرسیاریان له موسا
 کرد، ئه ویش هیچی ده رباره یه وه پی نه بوو، ئنجا پرسیارو باسه که بۆ عیسای کوری
 مه ریه م گه پرترا یه وه، ئه ویش فه رموی: ده رباره ی پیش هاتنی کوتایی زه مان به
 ماوه یه کی که م پیمگوتراوه، به لام خودی رۆژی کوتایی منیش نایزانم و تنها خوا
 ده یزانی، جا باسی ده رچوون و په یدا بوونی ده جالی کردو فه رموی: من داده به زم
 و ده یکوژم، ئنجا خه لکی ده گه پرتنه وه شارو شوینی خۆیان یه کسه ر یه ئجوج و
 مه ئجوج دینه ده رو له هه موو به رزاییه کان هه لده پرتن، ییگومان به لای هه ر
 ناویکدا برۆن هه مووی ده خۆنه وه، وه هه رچی به لایدا تیپه رن ویرانی ده که ن، ئنجا
 مسولمانان هاناو په نا بۆ خوا دینن، منیش داوا له خوا ده که م که له ناویان به ریت،
 بۆیه سه رزه وی له به ر بۆگه نی لاشه که یان بۆگه ن ده بیته، ئه و جاریش په نا بۆ خوا
 دینن (بۆ ئه وه ی مسولمانان له و بۆنه رزگاریان بکات و) منیش داوا له خوا ده که م،
 جا خوا باران له ئاسمانه وه داده بارینن و هه موویان ده بات ده یانخاته ده ریاوه،
 پاشان کیوه کان شیده کرینه وه و زه وی به رین ده بین وه کو پیسته ی ده باغکراو، جا
 من به و جوړه م پی پراگه به ندراره که کاتیک ئه وه پویدا ئه وه کوتایی زه مان به سه ر
 خه لکدا دیت، هاتنه که ی به و جوړه ی ئافره تیکی دوو گیانه که خزم و که س و کاری
 نازانن که ی له نا کاو مناله که دیته دونیا وه. عه وام گوتی: ئه م ئایه ته ته صدیقی ئه م
 فه رموده یه ده کات که خوا ده فه رمووی: ﴿حَقَّ إِذَا فَجَحَتْ يَاجُوجُ وَمَاجُوجُ وَهُمْ
 مِّنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ (۹۶) الأنبياء، واته: (ژیان دریره ی ده بیته) تا ئه و کاته ی
 (به ربه سته که ی) یه ئجوج و مه ئجوج ده کریته وه ئه وانیش له هه موو به رزاییه که وه
 به په له (و به خیرایی) دینه خواره وه.

بابهت: هاتنى مههدى

٤٠٨٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، إِذْ أَقْبَلَ فِتْيَةٌ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ، فَلَمَّا رَأَاهُمْ النَّبِيُّ ﷺ، اغْرُورَقَتْ عَيْنَاهُ وَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ، قَالَ، فَقُلْتُ: مَا نَزَالَ نَرَى فِي وَجْهِكَ شَيْئًا نَكْرَهُهُ، فَقَالَ: «إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ اخْتَارَ اللَّهُ لَنَا الْأَجْرَةَ عَلَى الدُّنْيَا، وَإِنَّ أَهْلَ بَيْتِي سَيَلْقَوْنَ بَعْدِي بَلَاءً وَتَشْرِيدًا وَتَطْرِيدًا، حَتَّى يَأْتِيَ قَوْمٌ مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ مَعَهُمْ رَايَاتٌ سُودٌ، فَيَسْأَلُونَ الْخَيْرَ، فَلَا يُعْطَوْنَهُ، فَيَقَاتِلُونَ فَيَنْصَرُونَ، فَيُعْطَوْنَ مَا سَأَلُوا، فَلَا يَقْبَلُونَهُ، حَتَّى يَدْفَعُوهَا إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَيَمْلُؤَهَا قِسْطًا، كَمَا مَلَأُوهَا جَوْرًا، فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ، فَلْيَأْتِيهِمْ وَلَوْ حَبَا عَلَى التَّلْحِ»^(١).

واته: عهبدو للاوه ﷺ ده لى: له كاتيكدا كه ئيمه له خزمهت پيغه مبهرى خوا ﷺ بووين كومه لىك گه نج له به نو هاشيم هاتن، جا كاتيك پيغه مبهر ﷺ نه وانى بينى چاوه كانى پرفرميسك بوون و په ننگى گورا، گوتى: گوتم: ئيمه به جورىك له روخسارت ده بينين كه حهزى پيناكەين (چونكه نا په حهت دياره)، نه ويش فهرموى: بيگومان خواى گه وره بو بنه ماله ي ئيمه قيامه تي به سهر دونيادا هه لبراردووه، وه بيگومان بنه ماله كه م له داوى خووم توشى به لاو ناخوشى و ده ركردن و دورخستنه وه دين، تا نه وكاته ي كه كومه له خه لكىك دين له روزه لاته وه دين كه ئالا كانيان په شه، ئيتر داواى چاكه و داد په روهرى ده كه ن خه لكيش به قسه يان ناكه ن، بويه له گه لىان به شه ردين و نه وه سهرده كه ون، نه و جا نه وه ي داواى ده كه ن پىيان ده دن، به لام نه وان قه بولى ناكه ن، هه تاكو فه رمان په واى ده دنه ده ست پياوئىك له بنه ماله كه ي من، ئيتر نه ويش سهرزه وى پرده كات له داد په روهرى هه روه كو چون له و سهرده مه دا پرده بى له سته م، جا هه ر كه سىك له ئيوه به وان گه يشت با بچيته پالىان نه گه ر به خشكه خشكىش رويشته به سهر به فردا.

٤٠٨٣- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «يَكُونُ فِي أُمَّتِي الْمَهْدِيُّ إِنْ قُصِرَ فَسَعِيَ، وَإِلَّا فَتَسْعُ، فَتَنْعَمُ فِيهِ أُمَّتِي نِعْمَةً، لَمْ يَنْعَمُوا مِثْلَهَا قَطُّ، تُؤْتَى أَكْلَهَا وَلَا تَدْخِرُ مِنْهُمْ شَيْئًا، وَالْمَالُ يَوْمئِذٍ كُدُوسٌ، فَيَقُومُ الرَّجُلُ، فَيَقُولُ: يَا مَهْدِيُّ أَعْطِنِي، فَيَقُولُ خُدًّا»^(٢).

(١) ضعيف.

(٢) حسن. أخرجه الترمذي: ٢٢٣٢.

واته: نه بو سه عیدی خودری ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبهری ﷺ فهرموویه تی: مه هدی له نوممه تی منه، جا نه گهر که م بمینیتته وه حهوت سال ده مینیتته وه نه گهرنا نو سال، جا (له سه رده می نه ودا) نوممه ته که م له نازو نیعمه تیکدا ده بی که ههرگیز له و نازو نیعمه ته دا نه بوون، خواردنیان بو دی و بویان ده سته بهر ده بی و هیچیشی پاشه کهوت ناکه ن (له بهر زوری شته کان) مال و سامان له و روزه دا زور زوره، پیاو هه یه هه لده سستی ده چی ده لی: نه ی مه هدی سامانم پی بیه خشه، نه ویش ده لی: هه لگره (تا ده توانی).

۴۰۸۴- عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَقْتُلُ عِنْدَ كَنْزِكُمْ ثَلَاثَةَ، كُلُّهُمْ ابْنُ خَلِيفَةٍ، ثُمَّ لَا يَصِيرُ إِلَى وَاحِدٍ مِنْهُمْ، ثُمَّ تَطْلُعُ الرِّيَّاتُ السُّودُ مِنْ قَبْلِ الْمَشْرِقِ، فَيَقْتُلُونَكُمْ قَتْلًا لَمْ يَقْتُلْهُ قَوْمٌ» - ثُمَّ ذَكَرَ شَيْئًا لَا أَحْفَظُهُ فَقَالَ - فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَبَايِعُوهُ وَلَوْ حَبْوًا عَلَى الثَّلَجِ، فَإِنَّهُ خَلِيفَةُ اللَّهِ الْمَهْدِيُّ^(۱).

واته: سهوبان ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: له لای گه نجینه که تان (گه نجینه ی که عبه) سی که س شه رده که ن که ههر یه کیکیان کوری خه لیفه یه کن، پاشان نابی به هی هیچ کام له وان، دواتر کومه لی ئالا په شه کان له روزه لاته وه دهرده که ون، جا به جوریک جه نگتان له گه ل ده که ن که هیچ گه لیک به وجوره شه ری له گه ل نه کراوه، پاشان شتیکی باسکرد که من بیرم نه ماوه، ئنجا فهرمووی: جا ههرکاتیک بینیتانن په بیانان پی بدن، خو نه گهر بیتو به گاگولکی له سهر به فر بچن بولایان، چونکه به راستی نه وه مه هدییه که جینشینی خوایه.

۴۰۸۵- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْمَهْدِيُّ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ، يُضْلِحُهُ اللَّهُ فِي لَيْلَةٍ»^(۲).

واته: عهلی ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: مه هدی له وه چه و نه وه ی تیمه ی نه هلی به یته، خوا له شه ویکدا نه یسازتی و نه یصولحینی بو فهرمانره وایی و ده سه لاتداری.

۴۰۸۶- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أُمِّ سَلَمَةَ فَتَدَاكْرَنَا الْمَهْدِيُّ، فَقَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «الْمَهْدِيُّ مِنْ وَلَدِ فَاطِمَةَ»^(۳).

(۱) ضعیف.

(۲) حسن.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۲۸۴.

واته: سه عیدی کوری موسه ییب ﷺ ده لئی: ئیمه له لای ئوممو سه له مه بووین و باسی مه هدیان کرد، جا ئه ویش گوتی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: مه هدی له نه وه و وه چه ی فایمه یه.

٤٠٨٧- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «نَحْنُ وَوَلَدَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، سَادَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ، أَنَا، وَحَمْرَةُ، وَعَلِيٌّ، وَجَعْفَرٌ، وَالْحَسَنُ، وَالْحُسَيْنُ، وَالْمَهْدِيُّ»^(١).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ئیمه خانه واده و نه وه ی عه بدولوته لیبین، من و حمزه و علی و جعفر و حسنه و حوسه ین و مه هدی گه وره و سه ردارانی خه لکی به هه شتین.

٤٠٨٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءِ الزُّبَيْدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَخْرُجُ نَاسٌ مِنَ الْمَشْرِقِ، فَيَوَطُّونَ لِلْمَهْدِيِّ» يَعْنِي سُلْطَانَهُ^(٢).

واته: عه بدوللای کوری حاریسی کوری جه زئی زوبه ییدی ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو یه تی: له رۆژه لاته وه که سانییک سه هه لده دن و په ی داده بن که کارناسانی و ریخوشکهری بو مه هدی ده که ن و به هیزی ده که ن. (پاوی گوتی): مه بهستی له وه یه که ده سه لاته که ی به هیزی ده که ن.

بابه ت: گۆره پانه کانی جهنگ

٤٠٨٩- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نَفِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ لِي جُبَيْرٌ، انْطَلِقْ بِنَا إِلَى ذِي مِخْمَرٍ، وَكَانَ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، فَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُمَا فَسَأَلَهُ، عَنِ الْهُدْنَةِ، فَقَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: «سَتَصَالِحُكُمْ الرُّومُ صَلْحًا آمِنًا، ثُمَّ تَغْزُونَ أَنْتُمْ وَهُمْ عَدُوًّا، فَتَنْتَصِرُونَ، وَتَغْنَمُونَ، وَتَسْلَمُونَ، ثُمَّ تَنْصَرِفُونَ حَتَّى تَنْزِلُوا مِرْجَ ذِي ثُلُوبٍ، فَيَرْفَعُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الصَّلِيبِ الصَّلِيبَ، فَيَقُولُ: غَلَبَ الصَّلِيبُ، فَيَغْضَبُ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَيَقُومُ إِلَيْهِ فَيَدْفُئُهُ، فَعِنْدَ ذَلِكَ تَغْدِرُ الرُّومُ، وَيَجْتَمِعُونَ لِلْمَلْحَمَةِ»^(٣).

(١) موضوع.

(٢) ضعيف.

(٣) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٧٦٧ و ٤٢٩٢.

واته: له خالیدی کوری مه‌عدانه‌وه ﷺ ده‌گێزنده‌وه که له جوبه‌یری کوری نوفه‌یله‌وه گێراویه‌ته‌وه‌و گوتویه‌تی: جوبه‌یر پیتی گوتم: له‌گه‌ڵمان وه‌ره بۆلای «ذو مخمر» که یه‌کیک بووه له‌هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، منیش له‌گه‌ڵیان پۆیستم، جا پرسیاریان لێکرد ده‌رباره‌ی ئاگربه‌ست و ناشتی (له‌نیوان مسوڵمانان و گاوره‌کاندا)، ئه‌ویش گوتی: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: پۆم ئاگربه‌ست و ناشتیتان له‌گه‌ڵ راده‌گه‌یه‌نن ئاگربه‌ستیک که ده‌بیته‌ هو‌ی ئارامی و ئاسایش، پاشان ئیوه‌و ئه‌وان به‌هاوبه‌شی (یان هه‌ر یه‌که‌تان به‌جیا) دژی دوژمنه‌کانتان (له‌ ده‌ره‌وه‌ی خۆتان) ده‌جه‌نگن، به‌هۆیه‌وه سه‌رکه‌وتوو ده‌بن و ده‌ستکه‌وتی جه‌نگی به‌ده‌ست دین و به‌سه‌لامه‌تی پزگارتان ده‌بیته‌، پاشان ده‌گه‌رینه‌وه‌هه‌تاکو له‌ده‌شتایه‌ک و ناوچه‌یه‌کی ته‌پۆلکاوی داده‌به‌زن، جا یه‌کیک له‌خاچ په‌رسته‌کان خاچه‌که‌ی به‌رزده‌کاته‌وه (وه‌ک شانازی کردن به‌سه‌ر مسوڵماناندا) و ده‌لی: خاچه‌که‌مان سه‌رکه‌وتوو بوو (واته: خاچ په‌رسته‌کان)، بۆیه یه‌کیک له‌ مسوڵمانه‌کان تو‌ره‌ ده‌بی و لێی ده‌دات، ئیتر له‌مه‌ودوا پۆم په‌یان ده‌شکینن و غه‌در ئه‌کاو خۆ ئاماده‌ ده‌که‌ن و کۆده‌بنه‌وه بۆ شه‌ره‌گه‌وره‌که‌.

٤٠٨٩-م- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّمَشْقِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةٍ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ، وَزَادَ فِيهِ: «فَبِجَمْعِ الْمَلْحَمَةِ، فَيَأْتُونَ حِينِيذِ تَحْتَ ثَمَانِينَ غَايَةً، تَحْتَ كُلِّ غَايَةٍ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا»^(١).

له‌سه‌نه‌دیکی تردا ئه‌وه‌شی بۆ زیاد کردوه: جا بۆ شه‌ر کۆده‌بنه‌وه‌و له‌وکاته‌دا له‌ژێر هه‌شتا ئالاه‌و ده‌ب و له‌ژێر هه‌ر ئالایه‌کیش دوازه‌هه‌زار که‌س ده‌بیته‌.

٤٠٩٠-عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا وَقَعَتِ الْمَلَاحِمُ، بَعَثَ اللَّهُ بَعْثًا مِنَ الْمَوَالِي، هُمْ أَكْرَمُ الْعَرَبِ فَرَسًا، وَأَجْوَدُهُ سِلَاحًا، يُؤَيِّدُ اللَّهُ بِهِمُ الدِّينَ»^(٢).

واته: ئه‌بو هوره‌یره‌ ربه‌ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمویه‌تی: هه‌رکات جه‌نگه‌که به‌ریا بوو خوا له‌وانه‌ی که له‌کاتی خۆیدا ئازادکراون نێردراونک ده‌نێری، که ئه‌و ئازادکراوانه‌ش له‌وکاته‌دا له‌هه‌موو عه‌ره‌ب ئاماده‌باشترن له‌پرووی ئه‌سپ و چه‌ک و که‌ل و په‌لی جه‌نگیه‌وه، خوا ده‌یانکاته‌ پشتیوان بۆ ئه‌م دینه‌.

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ٢٧٦٧ و ٤٢٩٢.

(٢) حسن.

٤٠٩١- عَنْ نَافِعِ بْنِ عُثْبَةَ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «سَتَقَاتِلُونَ جَزِيرَةَ الْعَرَبِ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ، ثُمَّ تُقَاتِلُونَ الرُّومَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ، ثُمَّ تُقَاتِلُونَ الدَّجَالَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ» قَالَ جَابِرٌ: فَمَا يَخْرُجُ الدَّجَالُ حَتَّى تُفْتَحَ الرُّومُ^(١).

واته: نافعی کوری عوتبهی کوری نه بو وه ققاص رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهری رضي الله عنه فهرموویه تی: له ناینده دا جه ننگ له گه ل جه زیره ی عهره بدا ده که ن و خوا به پرووتاندا ده یکاته وه، پاشان شهر له گه ل رومدا ده که ن و خوا به پرووتاندا ده یکاته وه، پاشان شهر له گه ل ده جال ده که ن و خوا به پرووتاندا ده یکاته وه. جابیر گوتی: بویه ده جال ده رناچی و ده رناکه وی تا وه کو پوم نازاد نه کری.

٤٠٩٢- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «الْمَلْحَمَةُ الْكُبْرَى، وَفَتْحُ الْقُسْطَنْطِينِيَّةِ، وَخُرُوجُ الدَّجَالِ فِي سَبْعَةِ أَشْهُرٍ»^(٢).

واته: موغازی کوری جه به ل رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهری رضي الله عنه فهرموویه تی: جه ننگه ههره گه وره که و پرزگارکردنی «القسطنطینیة» و ده رکه وتنی ده جال له ماوه ی حه وت مانگدا پرووده دن.

٤٠٩٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «بَيْنَ الْمَلْحَمَةِ، وَفَتْحِ الْمَدِينَةِ سِتُّ سِنِينَ، وَيَخْرُجُ الدَّجَالُ فِي السَّابِعَةِ»^(٣).

واته: عه بدوللای کوری بوسره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه تی: نیوانی به رپابوونی جه ننگ و کوشتاره گه وره که و پرزگارکردنی شاره که (القسطنطینیة) شه ش ساله، وه ده جال له سالی حه وته مدا دی و ده رده که وی ت.

٤٠٩٤- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَوْفٍ، عَنِ أَبِيهِ، عَنِ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَكُونَ أَدْنَى مَسَالِحِ الْمُسْلِمِينَ بِبَوَلَاءٍ» ثُمَّ قَالَ صلى الله عليه وسلم: «يَا عَلِيُّ، يَا عَلِيُّ، يَا عَلِيُّ»، قَالَ: يَا بَأبي، وَأُمِّي، قَالَ: «إِنَّكُمْ سَتَقَاتِلُونَ بَنِي الْأَصْفَرِ، وَيُقَاتِلُهُمُ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِكُمْ، حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ رُوقَةُ الْإِسْلَامِ، أَهْلُ الْحِجَازِ، الَّذِينَ لَا يَخَافُونَ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمًا، فَيَفْتَحُونَ

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٢٩٠٠.

(٢) ضعيف. أخرجه أبو داود: ٤٢٩٥، والترمذي: ٢٢٣٨.

(٣) ضعيف. أخرجه أبو داود: ٤٢٩٦.

الْفُسْطَنْطِينِيَّةَ بِالتَّسْبِيحِ وَالتُّكْبِيرِ، فَيُصِيبُونَ عَنَائِمَ لَمْ يُصِيبُوا مِثْلَهَا، حَتَّى يَفْتَسِمُوا بِالْأْتْرَسَةِ، وَيَأْتِي آتٍ فَيَقُولُ: إِنَّ الْمَسِيحَ قَدْ خَرَجَ فِي بِلَادِكُمْ، أَلَا وَهِيَ كِذْبَةٌ فَالْأَخِذُ نَادِمٌ، وَالتَّارِكُ نَادِمٌ»^(۱).

واته: عهبدو لای کورپی عه مری کورپی عه وف له باوکییه وه له باپیرییه وه ﷺ ده گپریته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: قیامت نایه هه تا کو پاسه وانى مسولمانان له «بولاء» (شونیکه) نه بن، پاشان سیجار فه رمووی: نه ی عه لی، عه لی، گوتی: به لی به داک و باوکه وه فیدات بم، فه رمووی: ئیوه له گه ل پومه کان ده جه ننگن وه نه وانیه دواى ئیوهش له گه لیاندا ده جه ننگن، هه تا کو باشتین خه لکی حیجاز به ره و پرویان ده چن، نه وانه له بهر خاتری خوا له لومه ی لومه کاران ناترسن و گوتی پیناده ن، ئیتر به زیکرو یادی خوا و «سبحان الله» و «الله اکبر» به وه قوسته نته نیه پرگار ده که ن، ده سکه وتیکی زوری جه نگیان ده ست ده که ویت، که هه رگیز له وینه ی نه بووه، هینده زور ده بی به تاس و کولا و خوده به شی ده که ن، له وکاته دا یه کیک دئ ده لی: ده جال له شاره که تاندا سه ری هه لداوه، ناگادارین نه وکه سه درؤ ده کات، نه وه ی پروای پیبکات په شی مانه (چونکه هه والکه درویه)، نه وه شی به هه ندی وه رنه گری په شیهانه (چونکه زوری پیناچی ده جال دیت).

۴۰۹۵- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكِ الْأَشْجَعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَكُونُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ بَنِي الْأَصْفَرِ هُدْنَةٌ، فَيَغْدِرُونَ بِكُمْ، فَيَسِيرُونَ إِلَيْكُمْ فِي مَمَانِينَ غَايَةٍ، تَحْتَ كُلِّ غَايَةٍ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا»^(۲).

واته: عه وفی کورپی مالیکی نه شجه عی ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: له نتوان ئیوه و پومه کاندا ناگر به ست و ناشتی ده به ستریت، ئنجا نه وان په بیان ده شکینن و له ژیر هه شتا ئالاو دهسته وه بوتان دین که له ژیر هه ر ئالایه ک دوازه هه زار که س هه یه.

(۱) موضوع.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۷۶، وأبو داود: ۵۰۰۰.

بابهت: تورک

۴۰۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ، قَالَ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا قَوْمًا، نِعَالُهُمُ الشَّعْرُ، وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا قَوْمًا صِغَارَ الْأَعْيُنِ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگێڕێتەو، پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: قیامت بەرپا نابێ تاوھ کو مسوڵمانان جەنگ لەگەڵ قەومیەک نەکەن کە نەعل و پیتاوەکانیان لە موو دروستکراو، وە قیامت بەرپا نابێ تاوھ کو مسوڵمانان جەنگ لەگەڵ قەومیەک نەکەن کە چاویان گچکەیه.

۴۰۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا قَوْمًا صِغَارَ الْأَعْيُنِ، ذُلْفَ الْأَنْوَفِ، كَأَنَّ وُجُوهُهُمُ الْمَجَانُ الْمُطْرَقَةُ، وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا قَوْمًا نِعَالُهُمُ الشَّعْرُ»^(۲).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: قیامت بەرپا نابێ تاوھ کو مسوڵمانان جەنگ لەگەڵ قەومیەکدا نەکەن کە چاوەکانیان بچوکە و لوتەکانیان بچوک و وردیلەیه بەجۆرێک دەلی دەم و دەچاویان قەلغانەو بە سیرمە ی زۆر دەورە گیراوە، وە قیامت بەرپا نابێ تاوھ کو جەنگ لەگەڵ قەومیەک نەکەن کە نەعلەکانیان لە موو دروستکراو.

۴۰۹۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ تَغْلِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: «إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ تُقَاتِلُوا قَوْمًا عَرَاضَ الْوُجُوهِ، كَأَنَّ وُجُوهُهُمُ الْمَجَانُ الْمُطْرَقَةُ، وَإِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ تُقَاتِلُوا قَوْمًا يَنْتَعِلُونَ الشَّعْرَ»^(۳).

واته: عەمری کوری تەغلیب رضي الله عنه دەلی: گویم لە پێغەمبەر ﷺ بوو دەیفەرموو: بەراستی لە نیشانەکانی ڕۆژی دواپی ئەوێه کە مسوڵمانان جەنگ لەگەڵ قەومیەکدا دەکەن کە ڕوخساریان بەرینه، بەجۆرێک دەلی دەم و چاویان قەلغانەو بە سیرمە ی زۆر

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۲۹، ومسلم: ۲۹۱۲، وأبو داود: ۴۳۰۴، والترمذي: ۲۲۱۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۲۹، ومسلم: ۲۹۱۲، وأبو داود: ۴۳۰۴، والترمذي: ۲۲۱۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۲۷.

دهوره گيراوه، وه بهراستی له نيشانه کانی پوژي دوايي تهويه که مسولانان جهنگ له گهل قه وميکدا ده کهن که موو ده که نه نه علهو له پيی ده کهن.

٤٠٩٩- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا قَوْمًا صَغَارَ الْأَعْيُنِ، عِرَاضَ الْوُجُوهِ، كَأَنَّ أَعْيُنَهُمْ حَدَقُ الْجَرَادِ، كَأَنَّ وُجُوهُهُمْ الْمَجَانُّ الْمَطْرَقَةُ، يَنْتَعِلُونَ الشَّعْرَ، وَيَتَّخِذُونَ الدَّرَقَ، يَرْبُطُونَ خَيْلَهُمْ بِالنُّخْلِ»^(١).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: پوژي دوايي بهریا نایی تاوه کو مسولانان جهنگ له گهل قه وميک نه کهن که چاویان بچووکه و پوخساریان بهرینه و پیچی چاوه کانیان وه کو پیچی چاوی کولله وایه، پوخساریان وه کو تهوه وایه که قه لغانیک بی و به سیرمه ی زور دهوره گیرایی، موو له پیی ده کهن و وه کو نه عمل به کاری دینن، وه مه تاله و قه لغانی له چهرم دروستکراو به کار دینن و ناژه له کانیان به دارخورماوه ده به ستنه وه.

پہرتووکى

دونيآ نه ويستى

بابهت: به کهم زانینی دنیا

۴۱۰۰- عَنْ أَبِي ذَرِّ الْعِفَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ الرَّهَادَةُ فِي الدُّنْيَا بِتَحْرِيمِ الْحَلَالِ، وَلَا فِي إِضَاعَةِ الْمَالِ، وَلَكِنَّ الرَّهَادَةَ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَا تَكُونَ مِمَّا فِي يَدَيْكَ أَوْ تَقَّ مِنْكَ مِمَّا فِي يَدِ اللَّهِ، وَأَنْ تَكُونَ فِي ثَوَابِ الْمُصِيبَةِ، إِذَا أَصَبَتْ بِهَا، أَرْغَبَ مِنْكَ فِيهَا، لَوْ أَنَّهَا أُبْقِيَتْ لَكَ» قَالَ هِشَامٌ: كَانَ أَبُو إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيُّ، يَقُولُ: مِثْلُ هَذَا الْحَدِيثِ فِي الْأَحَادِيثِ، كَمِثْلِ الْإِبْرِيزِ فِي الدُّهَبِ»^(۱).

واته: نه بو زهري غيفاري رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دهلي: پيغهمبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: به کهم زانيني دنيا بريتي نيه له وهی چه لال له خوت حرام بکهی وه نه به وه شه که مال و سامان به فيرو بدهی، به لکو به کهم زانيني دنيا بريتيه له وهی کهوا نه وهی له به رده ستي خوتدايه و حازرو به رده سته زياتر جيگای متمانهت نه بي له وهی که له ده ست خوادايه، وه (دنيا به کهم گرتن) نه وه يه که چاوه ريني پاداشتي به لاو کاره ساته کان بکهی کاتيک توشي به لاو ناره چه تيه ک ده بي، وه دلت پي خوشتر بي له وهی که توست نه بي (چونکه به لاو ناره چه تي گونا هو تاوان ده وه ريني).

۴۱۰۱- عَنْ أَبِي خَلَادٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَكَانَتْ، لَهُ صُحْبَةٌ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ قَدْ أُعْطِيَ زُهْدًا فِي الدُّنْيَا، وَقَلَّةَ مَنْطِقٍ، فَاقْتَرِبُوا مِنْهُ، فَإِنَّهُ يُلْقِي الْحِكْمَةَ»^(۲).

واته: نه بو خه لاد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ که هاوه لي پيغهمبهري ﷺ بووه ده لي: پيغهمبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: نه گهر پياو نکتان بيني که له م دنيا يه دا دنيا ي به کهم گرتبو و کهم دوي بوو نه وه لني نزيک بينه وه (گوئي بو بگرن)، چونکه خاوه ن حيكمه ته و حيكمه ت ده گه يه ني به که ساني تر.

۴۱۰۲- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ أَنَسُ بْنُ النَّبِيِّ ﷺ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا أَنَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِي اللَّهُ وَأَحَبَّنِي النَّاسُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللَّهُ، وَأَزْهَدْ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ»^(۳).

(۱) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ۲۳۴۰.

(۲) ضعيف.

(۳) حسن لغيره.

واته: سه هلى كورى سه عدى ساعيدى ﷺ ده لى: پياويك هاته خزمه تى پيغه مبهري ﷺ و گوتى: نهى پيغه مبهري خوا ﷺ كارو كرده وه به كم پي بلى كه كاتيك نه نجاممدا خوا خوشى بويم و خه لكيش خوشى بويم، نيجا پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمووى: دونيا به كم بگره نه وه خوا خوشى ده وى، وه نهو شتهى كه هى خه لكيشه به كه مى بزانه (داوايان لى مه كه) نه وه خه لكيش خوشى ده وى.

۴۱۰۳- عَنْ سَمْرَةَ بِنِ سَهْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، رَجُلٍ مِنْ قَوْمِهِ، قَالَ: نَزَلْتُ عَلَى أَبِي هَاشِمٍ بْنِ عَثْبَةَ، وَهُوَ طَعِينٌ، فَأَتَاهُ مُعَاوِيَةَ يَعُودُهُ، فَبَكَى أَبُو هَاشِمٍ، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: مَا يُبْكِيكَ؟ أَيْ خَالَ أَوْ جَعَّ يُشْنِزُكَ أَمْ عَلَى الدُّنْيَا، فَقَدْ ذَهَبَ صَفْوُهَا؟ قَالَ: عَلَى كُلِّ لَأ، وَلَكِنْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، عَهْدَ إِلَيَّ عَهْدًا وَدِدْتُ أَنِّي كُنْتُ تَبِعْتُهُ، قَالَ: «إِنَّكَ لَعَلَّكَ تُدْرِكُ أَمْوَالَ تَقْسَمُ بَيْنَ أَقْوَامٍ، وَإِنَّمَا يَكْفِيكَ مِنْ ذَلِكَ خَادِمٌ وَمَرْكَبٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»، فَأَذْرَكْتُ، فَجَمَعْتُ^(۱).

واته: سه مورى كورى سه همه ﷺ ده لى: چوومه لاي نه بو هاشيمى كورى عوتبه كه پيكرابوو، جا موعاوييه ش هات سهرداني كرد، جا نه بو هاشيم گريا، موعاوييه ش گوتى: بو ده گريه ي، نهى خاله نازاره كه ت ناره حه تى كردووى يان بو دونيا ده گري كه بينگومان خوشيه كاني پوشتوون؟ گوتى: لهو دووانه بو هيچيان ناگريم، به لام پيغه مبهري خوا ﷺ وه سيه تيكى لى كردم پيمخوش بوو جيه جيم كردبا، پيغه مبهري ﷺ فهرمووى: تو له وانه به به مال و سامانتيك بگه ي كه له نتوان خه لكى دابه ش ده كرى، جا بينگومان تو لهو مال و سامانه خزمه تكارنيك و ولاختيكى سواريت به سه له پيناو خوا به كاري بينى، منيش پي گه يشتم و كومكرده وه.

۴۱۰۴- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: اشْتَكَيْتُ سَلْمَانَ فَعَادَهُ سَعْدٌ، فَرَأَهُ يَبْكِي، فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ: مَا يُبْكِيكَ يَا أَخِي؟ أَلَيْسَ قَدْ صَحِبْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَلَيْسَ؟ أَلَيْسَ؟ قَالَ سَلْمَانُ: مَا أَبِي وَاحِدَةً مِنْ اثْنَتَيْنِ، مَا أَبِي حُبًّا لِلدُّنْيَا، وَلَا كَرَاهِيَةً لِلْآخِرَةِ، وَلَكِنْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَهْدَ إِلَيَّ عَهْدًا، فَمَا أُرَانِي إِلَّا قَدْ تَعَدَيْتُ، قَالَ: وَمَا عَهْدُ إِلَيْكَ؟ قَالَ: عَهْدُ إِلَيَّ: «أَنَّهُ يَكْفِي أَحَدَكُمْ مِثْلَ زَادِ الرَّكِبِ، وَلَا أُرَانِي إِلَّا قَدْ تَعَدَيْتُ، وَأَمَّا أَنْتَ يَا سَعْدُ فَاتَّقِ اللَّهَ عِنْدَ حُكْمِكَ إِذَا حَكَمْتَ، وَعِنْدَ قَسْمِكَ إِذَا قَسَمْتَ، وَعِنْدَ هَمِّكَ إِذَا هَمَمْتَ» قَالَ نَابِتٌ: «فَبَلَّغَنِي أَنَّهُ مَا تَرَكَ إِلَّا بَضْعَةً وَعَشْرِينَ دِرْهَمًا، مِنْ نَفِيقَةٍ كَانَتْ عِنْدَهُ»^(۲).

(۱) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۳۲۷، والنسائي: ۵۳۷۲.

(۲) صحيح.

واتە: ئەنەس ر.ھ. دەلى: سەلمان نەخۇش كەوت، جا سەعد سەردانى كەردو بىنى كە دەگرىت، بۆيە سەعد پىي گوت: بۆچى دەگرى؟ براكەم مەگەر ھاۋرپىيەتى پىغەمبەرى خوات ر.ھ. نەكردو، ئايا ئەمەو ئەۋەت نەكردوۋە؟ سەلمان گوتى: بۇ ئەۋانە ناگرىم، بۇ دونيا بە پەرۇش نىم و رىقەم لە قىيامەتەش نىم، بەلام پىغەمبەرى خوات ر.ھ. ۋەسىيەتەكى بۇ كەردم، ۋا دەبىنم زىادەپەۋىم تىدا كەردو، سەعد گوتى: چ پەيائىكى پىداۋى؟ گوتى: ۋەسىيەتى لىكەردم كە ھەر يەكەك لە ئىۋە تۈشۈۋى بە ئەندازە تۈشۈۋى سوارىك بەسىيەتى، بەلام ۋا نابىنم ئىللا سنورم بەزاندوۋە، بەلام ئەتۈ ئەى سەعد لە خوا بترسە كاتىك پىرارىك دەدەيت، ۋە كاتىك شتىك دابەش دەكەيت، ۋە كاتىك ھەم ۋ غەم ۋ گرنگىداتىك ھەيە. سابىت گوتى: پىيان راگەياندم كە كاتىك ۋەفاتى كەرد تەنھا بىست ۋ خوردهيەك درهەمى ھەبوو ۋە كو بژىۋى ژيان لەلاى بو.

بابەت: گرنگىدان بە دونيا

٤١٠٥- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبَانَ بْنِ عُمَانَ بْنِ عَفَانَ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ ر.ھ.، قَالَ: خَرَجَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ مِنْ عِنْدِ مَرْوَانَ يَنْصِفِ النَّهَارِ، قُلْتُ: مَا بَعَثَ إِلَيْهِ هَذِهِ السَّاعَةَ إِلَّا لِشَيْءٍ يَسْأَلُ عَنْهُ، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: سَأَلْنَا عَنْ أَشْيَاءَ سَمِعْنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ص.ھ.، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص.ھ. يَقُولُ: «مَنْ كَانَتِ الدُّنْيَا هَمَّهُ، فَرَّقَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَمْرَهُ، وَجَعَلَ فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ، وَلَمْ يَأْتِهِ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَا كُتِبَ لَهُ، وَمَنْ كَانَتِ الْآخِرَةُ نِيَّتَهُ، جَمَعَ اللَّهُ لَهُ أَمْرَهُ، وَجَعَلَ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ، وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ»^(١).

واتە: عەبدوپەرھەمانى كورى ئەبانى كورى عوسمانى كورى عەففان لە باوكىيەۋە ر.ھ. دەگىرپىتەۋە، دەلى: لە نىۋەپۇدا زەيدى كورى سابىت لەلاى مەپروان پۇشت، گوتم: بىگومان بەۋكاتە كارىكى پىي بوۋە بۆيە ناردوۋىتە بەدواید، منىش پىسىارم لىكەرد، گوتى: مەپروان لەۋ شتانەى كە لە پىغەمبەرى خوات ر.ھ. بىستومانە پىسىارى لى كەردىن، گويم لىبوۋ پىغەمبەرى خوات ر.ھ. دەيفەرموو: ھەر كەسىك تەنھا گرنگى بە دونيا بدات ئەۋە خوا كاروبارى لى پەرش ۋ بلاۋ دەكات، ۋە ھەژارى ۋ نەبوۋنى دونيا دەخاتە نىۋان چاۋەكانىيەۋە، ۋە لە دونيادا تەنھا ئەۋ شتەش بەدەست دىنى كە بۆى دىبارى كراۋە، ۋە ھەر كەسىك بە نىتە پۇژى دوابى كار بكات، ئەۋە خوا كاروبارى بۇ

(١) صحيح.

ریک ده خات، وه ده وله مهندي ده خاته دلیه وه، وه دونیاش به ملکه چیه وه به دواي ده که وئ نه گهر (دونیا) پیشی ناخوش بیت.

۴۱۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ جَعَلَ الْهُمُومَ هَمًّا وَاحِدًا، هَمَّ الْمَعَادِ، كَفَاهُ اللَّهُ هَمَّ دُنْيَاهُ، وَمَنْ تَشَعَّبَتْ بِهِ الْهُمُومُ فِي أَحْوَالِ الدُّنْيَا، لَمْ يُبَالِ اللَّهُ فِي أَيِّ أَوْدِيَّتِهِ هَلَكَ»^(۱).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لی: له پیغه مبه ره که تانم ﷺ بیستوه ده یفه رموو: ههر که سیک خه م و نکه رانیه کانی کوبکاته وه و ته نها یه ک خه می هه بی نه ویش خه می روژی دواي بیت، نه وه خوا له دونیاش بینیازی ده کات، وه ههر که سیک خه مه کانی بلاوبکاته وه به دواي کاروباری دونیا یه وه، نه وه خوا به لایه وه گرنگ نیه ناخو نه وه که سه له چ شیونکدا له ناو ده چیت.

۴۱۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا وَقَدْ رَفَعَهُ، قَالَ يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: «يَا ابْنَ آدَمَ تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي، أَمْلاً صَدْرِكَ غِنَى، وَأَسَدَّ فِقْرَكَ، وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ، مَلَأْتُ صَدْرَكَ شُغْلًا، وَلَمْ أَسُدَّ فِقْرَكَ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لی: (راوی گوتی:) وا نازانم مه گهر نه وه فرمووده یه ی له پیغه مبه ره وه ﷺ گپراوه ته وه که پیغه مبه ره ﷺ فرموویه تی: خواي پاک و بیگه رد ده فرموویت: نه ی نه وه ی ناده م خو ت بو په رستنی من یه کلابکه وه منیش دلت پرده که م له ده وله مهندي و بینیازی، وه به ری هه ژاریش ت بو ده گرم، خو نه گهر نه وه نه که ی نه وه دلت پر ده که م له جه نجالی و ده رگای هه ژاریش ت به پروودا داناخه م.

بابه ت: نمونه ی دنیا

۴۱۰۸- عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ ﷺ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمُسْتَوْرِدَ، أَحَا بْنِي فِيهِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا مَثَلُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ، إِلَّا مَثَلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ فِي النَّيْمِ، فَلْيَنْظُرْ بِمَ يَرْجِعُ»^(۳).

(۱) حسن لغیره.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۴۶۶.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۸۵۸، والترمذي: ۲۳۲۳.

واته: قه‌یسی کوری نه‌بو حازیم ده‌لئی: گویم له موسته‌وریدی برای نه‌وه‌کانی فیه‌ر ﷺ بوو ده‌یگوت: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: به‌راستی نمونه‌ی دونیا له‌چاو قیامت وه‌کو یه‌کیک له‌ئیوه‌ وایه‌ که په‌نجه‌ی بخاته‌ ناو ده‌ریاو بیه‌نیته‌ ده‌روه، جا با‌ته‌ماشای بکات په‌نجه‌ی چه‌نده‌ی له‌و ده‌ریایه‌ له‌گه‌ل‌ خوی هی‌ناوه‌.

٤١٠٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: اضْطَجَعَ النَّبِيُّ ﷺ، عَلَى حَصِيرٍ فَأَثَّرَ فِي جِلْدِهِ، فَقُلْتُ: يَا بِي وَأُمِّي، يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ كُنْتَ أَذْنَتَنَا فَفَرَسْنَا لَكَ عَلَيْهِ شَيْئًا يَقِيكَ مِنْهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَنَا وَالدُّنْيَا إِمَّا أَنَا وَالدُّنْيَا كَرَائِبٍ اسْتَنْظَلَتْ تَحْتَ شَجَرَةٍ، ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا»^(١).

واته: عه‌بدوللا ﷺ ده‌لئی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌سه‌ر‌ه‌سیرنیک پالی دابووه، جا شوینه‌واری‌ه‌سیره‌ که به‌ جه‌سته‌یه‌وه‌ دیار بوو، بویه‌ گوتم: به‌ دایک و باوکه‌وه‌ به‌فیدات بین‌ نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌گه‌ر‌ ناگادارت بگردینایه‌ که شتیکیان له‌سه‌ر‌ه‌سیره‌ که رابخستایه‌ تا‌کو جه‌سته‌ی بیاراستبایه‌، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: مه‌گه‌ر‌ دونیا به‌لای منه‌وه‌ چیه‌؟ بیگومان من و دونیا وه‌کو سوارنیک و سیبه‌ری دارنیک‌ واین‌ که سواره‌که‌ له‌ژیر سیبه‌ره‌که‌ی پشویه‌ک‌ دهدات و ده‌حه‌سیته‌وه‌و پاشان‌ ده‌رواو به‌جینی دیلیت.

٤١١٠- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ ﷺ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِبَيْتِ الْحَلِيفَةِ، فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيْتَةٍ شَاتِلَةٍ بِرِجْلِهَا، فَقَالَ: «أَتُرُونَ هَذِهِ هَيْئَةً عَلَى صَاحِبِهَا؟ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا، وَلَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَرْنُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ، مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا»^(٢).

واته: سه‌هلی کوری سه‌عد ﷺ ده‌لئی: له‌ «ذو‌الحلیفه»‌یدا له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری‌ خوا‌دا ﷺ بووین، له‌ناکا‌و مه‌رنکی‌ مرداره‌وه‌بووی‌ بینی‌ هه‌لاوسا‌ بوو‌ قاچی‌ به‌رز‌ بیونه‌وه‌و‌ مردار‌بوو،‌ جا‌ فه‌رمووی:‌ ئایا‌ ده‌زانن‌ نه‌وه‌ (مه‌ره‌که‌)‌ چه‌ند‌ بینرخه‌ له‌لای‌ خاوه‌نه‌که‌ی؟‌ ده‌ی‌ بیگومان‌ سویند‌ به‌و‌زاته‌ی‌ گیانی‌ منی‌ به‌ده‌سته‌ دونیا‌ له‌لای‌ خوا‌ له‌و‌ مه‌ره‌ بینرخته‌ له‌لایه‌ن‌ خاوه‌نه‌که‌ی،‌ خو‌ نه‌گه‌ر‌ دونیا‌ ته‌نها‌ به‌ نه‌ندازه‌ی‌ بآلی‌ می‌شووله‌یه‌ک‌ سه‌نگ‌ و‌ نرخ‌ی‌ هه‌بوایه‌ له‌ لای‌ خوا،‌ نه‌وه‌ خوا‌ هه‌رگیز‌ دلویه‌ ئاویکی‌ نه‌ده‌دایه‌ هیچ‌ کافر‌نیک‌.

(١) حسن. أخرجه الترمذي: ٢٣٧٧.

(٢) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ٢٣٢٠.

۴۱۱۱- عَنْ الْمُسْتَوْرِدِ بْنِ شَدَّادٍ، قَالَ: إِنِّي لَفِي الرُّكْبِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، إِذْ أَتَى عَلَيَّ سَخْلَةً مَنبُودَةً، قَالَ: فَقَالَ: «أَتُرَوْنَ هَذِهِ هَانَتْ عَلَيَّ أَهْلِهَا»، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ هَوَانِهَا، أَلْقَوْهَا، أَوْ كَمَا قَالَ: قَالَ: «فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَيَّ مِنَ هَذِهِ عَلَيَّ أَهْلِهَا»^(۱).

واته: موسته وریدی کوری شه دداد ﷺ ده لی: له راستیدا له گهل کاروانتیک له خزمهت پیغهمبهری خوادا ﷺ بووم، کاتیک که به لای بیچووه بزنیکی فریدراودا پوشتین، گوتی: پیغهمبهر ﷺ فرمووی: نایا ده زانن نه وه (بیچووه فریدراوه) سوک و بینرخه له لای خاوه نه که ی؟ گوتی: به پیغهمبهری خوا ﷺ گوترا: نه ی پیغهمبهری خوا ﷺ له بهر بینرخه فریانداده، یان وه کو نه وه ی که گوتی، پیغهمبهر ﷺ فرمووی: ده ی بیگومان سویند به و زاته ی گیانی منی به دهسته دنیا له لای خواتره بینرختره له و بیچووه فریدراوه له لایهن خاوه نه که ی.

۴۱۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَهُوَ يَقُولُ: «الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ، مَلْعُونٌ مَا فِيهَا، إِلَّا ذَكَرَ اللَّهَ، وَمَا وَالَاهُ، أَوْ عَالِمًا، أَوْ مُتَعَلِّمًا»^(۲).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لی: گویم له پیغهمبهری خوا ﷺ بوو که ده یفرموو: دنیا له عنهت لیکراوه (له لایهن خواوه) وه نه وه شی که تیبیدایه له عنهت لیکراوه، تنها یادی خوا نه بیج له گهل نه و شته ی که له لای خوا خوشه ویسته، یان زانا یان نه و که سه ی که به دوای زانسته وه یه.

سهرنج: مه بهست له دنیا لیره دا هر شتیکه که مروف سهرقال بکات له زیگری خواو دووری بخاته وه لی.

۴۱۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ، وَجَنَّةُ الْكَافِرِ»^(۳).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لی: پیغهمبهری خوا ﷺ فرمووی: دنیا زیندانی پروادارانه و به هه شتی کافرانه.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۳۲۱.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۳۲۲.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۵۶، والترمذي: ۲۳۲۴.

۴۱۱۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، بِنَعِصِ جَسَدِي، فَقَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ كَأَنَّكَ غَابِرٌ سَبِيلٍ، وَعَدَّ نَفْسَكَ مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ»^(۱).

واتہ: نبینو عومر رضی اللہ عنہما دہلی: پیغہمبہری خوا ﷺ لاشہی گرتم و فہرموی: ئہی عہدوللا له دونیادا وا حساب بکہ کہ غہریبہ کی، یان ریوارو ریپہویبہ کی، وہ خوت وہ کو خہ لکی ناو گورہ کان ئەژمار بکہو نامادہ باشی بو بکہ.

بابہت: ئەو کہسانہی کہ لەناو خەلکدا ئاوریان لێ نادریتەوہ

۴۱۱۵- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أُخْبِرُكَ عَنْ مُلُوكِ الْجَنَّةِ؟» قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: «رَجُلٌ ضَعِيفٌ، مُسْتَضْعَفٌ ذُو طِمْرَيْنِ، لَا يُؤْبَهُ لَهُ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَةٍ»^(۲).

واتہ: موغازی کوری جہ بەل رضی اللہ عنہ دہلی: پیغہمبہری خوا ﷺ فہرمویہ تی: ئایا ھەوآلی پاشاکانی بە ھەشتت پێ نە دەم؟ گوتم: بە لێ ھەوآلم پێیدە، فہرموی: پیاوئکی لاواز کہ خوشی لاواز دە کات (و تاقەتی خۆی بە پەرستشی خوا سەرف دە کات) کہ خاوەنی دوو پارچە پۆشاکێ شپو کۆنە و کەس ئاوری لێ ناداتەوہ، خۆ ئە گەر خوا کاریکی بو بکات ئەوہ خوا سویندە کە ی ناشکینی و بو ی جیبە جی دە کات.

۴۱۱۶- عَنْ مَعْبَدِ بْنِ خَالِدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ حَارِثَةَ بْنَ وَهَبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أَنْبِئُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعَّفٍ، أَلَا أَنْبِئُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُتْلٍ جَوَاطِ مُسْتَكْبِرٍ»^(۳).

واتہ: مەعبەدی کوری خالید رضی اللہ عنہ دہلی: گویم لە حاریسە ی کوری و ھەب رضی اللہ عنہما بو دە یگوت: پیغہمبہری خوا ﷺ فہرمویہ تی: ئایا ھەوآلی ئەوانەتان پێ نە دەم کہ ئەھلی بە ھەشتن؟ ھەموو ئەوانە ی لاوازن زیاتر پشت لە دنیا دە کەن و خۆیان بو قیامەت ئەزبەت دە دەن و لاواز کراون، ئایا ھەوآلی ئەھلی ئاگرتان پێ نە دەم؟ ھەموو ئەوانە ی کہ لە گەل خەلکدا توندن و مافیان دە خۆن و مافی خەلک نادەن و خۆ بە زورزان و لووت بە رزن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۱۶، والترمذي: ۲۳۳۳.

(۲) حسن لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۹۱۸، ومسلم: ۲۸۵۳، وأبو داود: ۴۸۰۱ بنحوه، والترمذي: ۲۶۰۵.

۴۱۱۷- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «إِنَّ أَعْطَبَ النَّاسِ عِنْدِي مُؤْمِنٌ خَفِيفُ الْحَاذِ، دُو حَظٍّ مِنْ صَلَاةٍ، غَامِضٌ فِي النَّاسِ، لَا يُؤْبَهُ لَهُ، كَانَ رِزْقُهُ كَقَفَا، وَصَبَرَ عَلَيْهِ، عَجَلَتْ مَنِيَّتُهُ، وَقَلَّ تُرَائُهُ، وَقَلَّتْ بَوَاكِيهِ»^(۱).

واته: نه بو نومامه رضی اللہ عنہ ده گنبریتته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ تی: به خته وه رترین خه لکی له لای من، پروادارنکه که باری سهرشانی سوک بی و ئهرکی زور نه بیت، وه بهشی زوری هه بی له نوئزکردن و له ناو خه لکدا دیار نه بی و ناوری لیوه نه ده نه وه، رزق و پوزیبه که ی به نه ندازه ی ژبانی بی و مہمره بژی ژبان بیاته سہرو خوراگرو نارامگریی له سہری، له پر که بمری و میراتی که م بی و خه لکی که م نه بی بوی نه گریه ن.

۴۱۱۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَمَامَةَ الْحَارِثِيِّ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الْبِدَاذَةُ مِنَ الْإِيمَانِ»، قَالَ: الْبِدَاذَةُ الْقَشَافَةُ، يَعْنِي التَّقَشُّفُ^(۲).

واته: عہدوللای کوری نه بو نومامہ ی حاریسی له باوکیه وه رضی اللہ عنہ ده گنبریتته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ تی: خاکیه تی و سادہ یی له پروا وه یه. راوی گوتی: «البداذة» واته: که م خه رچی و وازھینان له جوانی و رازاندنه وه دنیا یه کان (وه کو: جل و پوشاک به نمونه).

۴۱۱۹- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ رضی اللہ عنہا، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، يَقُولُ: «أَلَا أَنْبِئُكُمْ بِخِيَارِكُمْ؟» قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «خِيَارُكُمْ الَّذِينَ إِذَا زُؤُوا، ذُكِرَ اللَّهُ صلی اللہ علیہ وسلم»^(۳).

واته: نه سمائی کچی به زید رضی اللہ عنہا ده گنبریتته وه، گوتی له پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو ده یفہرموو: نایا هه والی باشتیرنی خوتان پی نه ده م؟ گوتیان: به لی نه ی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم پیمان بفرموو، فہرموو ی: باشتیرنی ئیوه نه و که سانه ن که کاتیک ده بینرین یادو زیگری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بکری (به بینینیان).

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۳۴۷.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۱۶۱.

(۳) حسن بشواهد.

بابهت: گهورهیی و بهرزی پلهی ههژاران

٤١٢٠- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: مَرَّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَجُلٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «مَا تَقُولُونَ فِي هَذَا الرَّجُلِ؟» قَالُوا: رَأَيْتَ فِي هَذَا، نَقُولُ: هَذَا مِنْ أَشْرَافِ النَّاسِ، هَذَا حَرِيٌّ إِنْ خَطَبَ، أَنْ يُخَطَبَ، وَإِنْ شَفَعَ، أَنْ يُشَفَعَ، وَإِنْ قَالَ، أَنْ يُسْمَعَ لِقَوْلِهِ، فَسَكَتَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، وَمَرَّ رَجُلٌ آخَرُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «مَا تَقُولُونَ فِي هَذَا؟» قَالُوا: نَقُولُ، وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا مِنْ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ، هَذَا حَرِيٌّ إِنْ خَطَبَ، لَمْ يُنْكَحْ، وَإِنْ شَفَعَ، لَا يُشَفَّعُ، وَإِنْ قَالَ، لَا يُسْمَعُ لِقَوْلِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «لَهَذَا خَيْرٌ مِنْ مِلءِ الْأَرْضِ مِثْلَ هَذَا»^(١).

واته: سه هلی کوری سه عدی ساعیدی رضي الله عنه ده لئ: پیاوئک به لای پیغه مبهری خوادا صلى الله عليه وسلم ره تبوو (دهوله مندو پوشته بوو)، جا پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم فهرمووی: دهر باره ی نهو پیاوه چی ده لئین و چوئی ده ناسئین؟ گوئیان: را ههر رای جه نابته، تیمه ده لئین: له بهر پزترینی خه لکییه، نهو پیاوه شایه نی نهو هیه که نه گهر داوای ژن بکات پیی بدن و نه گهر تکای کرد تکای وه ربگیریت، وه نه گهر قسه ی کرد گوئی بو بگریت، ئنجا پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم بیده نگ بوو پیاوئکی دیکه (که نهو هیان هه ژار بوو) رابوورد، ئنجا پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم فهرمووی: نهی دهر باره ی نهو هیان چی ده لئین؟ گوئیان: سوئند به خوا نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ده لئین: نهو هیان له هه ژاره کانی مسولمانانه، جا نهو ه شایه نی نهو هیه که نه گهر داوای ژن بکات پیی نه دریت، وه نه گهر تکای کرد تکای وه رنه گیریت، وه نه گهر قسه ی کرد گوئی بو نه گیریت، ئنجا پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم فهرمووی: دهی بیگومان نهو هیان به نه ندازه ی پری زهوی لهوه ی دیکه یان باشته.

٤١٢١- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ، الْفَقِيرَ، الْمُتَعَفِّفَ، أَبَا الْعِيَالِ»^(٢).

واته: عیمپانی کوری حوصهین رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: له راستیدا خوا نهو به ندانه ی خوئشه ویی که پرواداران و هه ژارو خو پارتیزن له حهرام دهست له کهس پان ناکه نهوهو داوا ناکهن و خاوه نی مال و منالن.

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٥٠٩١ و ٦٤٤٧.

(٢) ضعيف.

بابهت: پلهو پایه‌ی هه‌ژاران

۴۱۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَدْخُلُ فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ يَنْصِفُ يَوْمَ، خَمْسِمِائَةِ عَامٍ»^(۱).

واته: ئەبو هوریره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ژارانی برواداران نیو رۆژ (که ده‌کاته) پینج سه‌د سالی (دونیا) پیش ده‌وله‌مه‌نده‌کان ده‌چنه‌ناو به‌هه‌شت.

۴۱۲۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَعْيَانِهِمْ، بِمِقْدَارِ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ»^(۲).

واته: ئەبو سه‌عیدی خودری رضي الله عنه ده‌گپ‌ریت‌ه‌وه، پیغه‌مبهری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ژارانی کۆچه‌ران به‌ئەندازه‌ی پینج سه‌د سال پیش ده‌وله‌مه‌نده‌کانیان ده‌چنه‌به‌هه‌شته‌وه.

۴۱۲۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: اشْتَكَيْ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ عَلَيْهِمْ أَغْنِيَاءَهُمْ، فَقَالَ: «يَا مَعْشَرَ الْفُقَرَاءِ أَلَا أُبَشِّرُكُمْ أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَعْيَانِهِمْ يَنْصِفُ يَوْمَ، خَمْسِمِائَةِ عَامٍ»، ثُمَّ تَلَا مُوسَى هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَأَنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ﴾ (١٧) الحج^(۳).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری عومەر رضي الله عنه ده‌لی: هه‌ژاره‌کۆچه‌ره‌کان سکا‌لایان له‌لای پیغه‌مبهری خوا ﷺ کرد به‌رابەر گه‌وره‌یی پله‌ی ده‌وله‌مه‌نده‌کان به‌سه‌ریان‌ه‌وه، ئەویش فه‌رمووی: ئەی کۆمه‌لی هه‌ژاران ناگاداربن و مژده‌تان پیده‌ده‌م که هه‌ژارانی برواداران به‌نیو رۆژ که ده‌کاته پینج سه‌د سالی دونیا له‌پیش ده‌وله‌مه‌نده‌کانیان ده‌چنه‌به‌هه‌شت، پاشان موسا (راوی فه‌رمووده‌که) ئەو ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه: ﴿وَأَنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ﴾ (١٧) الحج، واته: وه‌بیگومان رۆژنیک لای په‌روه‌ردگارت وه‌ک هه‌زار سال وایه‌له‌و سالانه‌ی ئیوه‌ده‌یژمیرن.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۶۶۶، والترمذي: ۲۳۵۱.

(۳) صحیح لغیره.

بابهت: کۆرو دانىشتن له گه‌ل هه‌زاران

۴۱۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ يُحِبُّ الْمَسَاكِينَ، وَيَجْلِسُ إِلَيْهِمْ، وَيُحَدِّثُهُمْ، وَيُحَدِّثُونَهُ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَكْنِيهِ أَبَا الْمَسَاكِينِ»^(۱).

واته: نه‌بو هوربه‌یره رضي الله عنه ده‌لی: جه‌غفهری کوری نه‌بو تالیب خه‌لکی هه‌زاری خۆشده‌ویست و له‌گه‌لیان داده‌نیشت و قسه‌ی له‌گه‌ل ده‌کردن و قسه‌یان له‌گه‌ل ده‌کرد، وه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم نازناوی نه‌بوله‌ساکینی (باوکی هه‌زارانی) پیدابوو.

۴۱۲۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: أَحْبَبُوا الْمَسَاكِينَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ فِي دُعَائِهِ: «اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَسْكِينًا، وَأَمِتْنِي مَسْكِينًا، وَاحْشُرْنِي فِي زُمْرَةِ الْمَسَاكِينِ»^(۲).

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودری رضي الله عنه ده‌لی: هه‌زارانتان خۆشبوین چونکه به‌راستی من گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم بوو له‌ دو‌عاکانیدا ده‌یفه‌رموو: خوایه وه‌کو ژبانی هه‌زاره‌کان بمژیننه‌و به‌ مردنی هه‌زاره‌کان بممرینه، وه‌ له‌گه‌ل گروهی هه‌زاره‌کان چه‌شرم بکه.

۴۱۲۷- عَنْ حَبَابٍ رضي الله عنه، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ إِلَى قَوْلِهِ ﴿فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ (۵۲) الْأَنْعَامِ، قَالَ: جَاءَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسِ التَّمِيمِيِّ، وَعَيْنَتُهُ بَنُ حِصْنِ الْفَرَارِيِّ، فَوَجَدَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَعَ صُهَيْبٍ، وَبِلَالٍ، وَعَمَّارٍ، وَحَبَابٍ، قَاعِدًا فِي نَاسٍ مِنَ الضَّعَفَاءِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، فَلَمَّا رَأَوْهُمْ حَوْلَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم حَفَرُوهُمْ، فَأَتَوْهُ فَخَلَوْا بِهِ، وَقَالُوا: إِنَّا نُرِيدُ أَنْ تَجْعَلَ لَنَا مِنْكَ مَجْلِسًا، تَعْرِفُ لَنَا بِهِ الْعَرَبُ فَضَلْنَا، فَإِنْ وُفِدَ الْعَرَبُ تَأْتِيكَ فَتَسْتَحْيِي أَنْ تَرَانَا الْعَرَبُ مَعَ هَذِهِ الْأَعْبُدِ، فَإِذَا نَحْنُ جِئْنَاكَ، فَأَقِمْهُمْ عِنَّا، فَإِذَا نَحْنُ فَرَعْنَا، فَأَقْعُدْ مَعَهُمْ إِنْ شِئْتَ، قَالَ: «نَعَمْ»، قَالُوا: فَارْتَبْنَا لَنَا عَلَيْكَ كِتَابًا، قَالَ: فَدَعَا بِصَحِيفَةٍ، وَدَعَا عَلِيًّا لِيَكْتُبَ، وَنَحْنُ فُعُودٌ فِي نَاحِيَةٍ، فَزَلَّ جِبْرَائِيلُ عليه السلام، فَقَالَ: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ (۵۲) الْأَنْعَامِ، ثُمَّ ذَكَرَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ، وَعَيْنَتُهُ بَنُ حِصْنٍ، فَقَالَ: ﴿وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَن آتَاهُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِن بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ

(۱) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ۳۷۶۶ مطولاً. وانظر البخاري: ۳۷۰۸ و ۵۴۳۲.

(۲) صحيح لغيره.

بِالشَّاكِرِينَ ﴿٥٢﴾ الأنعام، ثُمَّ قَالَ: ﴿وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَّمَ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ﴿٥٤﴾ الأنعام، قَالَ: قَدَنُونَا مِنْهُ حَتَّى وَصَعْنَا رُكْبَنَا عَلَى رُكْبَتِهِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يَجْلِسُ مَعَنَا، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُومَ، قَامَ وَتَرَكْنَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدْوَةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ، وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ ﴿٢٨﴾ الكهف، وَلَا تُجَالِسِ الْأَشْرَافَ: ﴿تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا نُطِيعُ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا ﴿٢٨﴾ الكهف، يَعْنِي عُيَيْنَتَهُ، وَالْأَفْرَعُ ﴿وَأَتَّبَعَ هَوْنَهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرْطًا ﴿٢٨﴾ الكهف، قَالَ: هَلَاكًا، قَالَ: أَمْرُ عُيَيْنَتَهُ، وَالْأَفْرَعُ، ثُمَّ صَرَبَ لَهُمْ مَثَلِ الرَّجُلَيْنِ وَمَثَلِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا قَالَ خَبَّابُ: «فَكُنَّا نَقْعُدُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، فَإِذَا بَلَغْنَا السَّاعَةَ الَّتِي يَقُومُ فِيهَا، قُمْنَا وَتَرَكْنَاهُ حَتَّى يَقُومَ»^(١).

واته: خەبیاب ﷺ دەربارەى ئەو ئایەتە: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدْوَةِ ﴿٥٢﴾ الأنعام، واته: وه ئەوانه دەرنه کەیت که پەرورەدگاریان دەپەرستن (و داواى لێدە کەن) بە بەیانیان، تادەگاتە: ﴿فَتَكُونُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٤﴾ الأنعام، واته: ئەووە لەستەمکاران دەبیت. گوتوووەتە: ئەقەرەعی کورپی حابیسى تەمیمی و عویەینەى کورپی حیصنى فەزارى هاتن، جا دیتیان پێغەمبەرى خوا ﷺ لەگەڵ صوھەیب و بیلال و عەمارو خەبیابە، لەگەڵ کۆمەلێک لە هەزارو نەبوووەکانى برواداران دانیشتوو، جا کاتێک ئەوانەیان لەدەورى پێغەمبەر ﷺ بینی پێیان کەمى بوو بەکەم تەماشایان کردن، جا ئەوان هاتن و گوتیان: راستى ئێمە دەمانههوى کۆرپو مەجلیسمان تايهت بیت، که عەرەب بەو مەجلیسەو پلەو پایەمان بەرز بزائن، چونکە وەفدەکانى عەرەب کاتێک سەردانت دەکەن شەرم دەکەین که عەرەب لەناو ئەو بەندەو کۆیلانەمان بینیت، جا کاتێک ئێمە هاتین ئەوان لەلای خۆت هەستینە برۆن، جا که ئێمە لیووینەووە ئەووە ئەگەر حەزت کرد لەگەڵیان دابنیشە، فەرمووی: بەلێ باش، گوتیان: کەواتە با نوسراوێکمان لەسەر ئەووە هەبیت، راوی گوتی: پێغەمبەر ﷺ داواى پەرەپەکی کردو بانگی عەلى کرد که بینوسیت، لەوکاتەدا ئێمە بوخۆمان لە گوشەیه ک دانیشتووین، ئنجا جیبریل ﷺ دابەزى و فەرمووی: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدْوَةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٤﴾ الأنعام، واته: وه ئەوانه دەرنه کەیت که پەرورەدگاریان

ده په رستن (و داوای لیده کهن) به به یانیاں و ئیواراندا (په زامه نندی) خویان ده وی و لیرسینه وهی هیچ شتیکیان له سهر تو نیه وه لیرسینه وهی هیچ شتیکی تو ش له سهر ئه وان نیه جا ئه گهر دهریانکه بیت (دور یان خه یته وه) ئه وه له سته مکاران ده بیت. پاشان باسی ئه قره عی کوری حابیس و عویه ینه ی کوری حیصنی کردو فرمووی:

﴿وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ﴿۵۲﴾﴾ الأنعام، واته: وه به و جوړه هه ندیکیانمان به هه ندیکي تریان تاقي کرده وه بو ئه وهی بلین ئایا ئه وانه خوا ریزو به هره ی پی به خشوون له ناو ئیمه دا؟ ئایا خوا له هه موو که س زانتر نیه به وانه ی شوکرانه بژیرن؟ پاشان فرمووی:

﴿وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِحَاثِبَتِنَا فَقُلْ سَلَّمْتُ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ﴿۵۳﴾﴾ الأنعام، واته: وه کاتیک ئه وانه ی که بروایان هه یه به ئایه ته کانی ئیمه هاتن بولات ئه وه پینان بلین سلاوتان لی بی پهروه ردگارتان به زه یی و میهره بانی له سهر خوی پیویست کردو وه. راوی گوتی: ئیمه ش لئی نریک بووینه وه تا کو چوکمان خسته سهر چوکی، وه پیغه مبه ری خوا ﷺ له گه ل ئیمه داده نیشته، جا کاتیک ویستبای هه ستابایه هه لده ستاو به جتی ده هیشته ی، ئنجا خوا ئه و ئایه ته ی دابه زانده: ﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُمْ وَلَا تَقْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ ﴿۲۸﴾﴾ الکهف، واته: خوت راگره له گه ل ئه وانه ی له پهروه ردگاریان ده پارینه وه و یادی ئه و ده کهن (و ده بیه رستن) به یانیاں و ئیواران که مه به ستیان په زامه نندی خویبه چاوه کانت له وان لامه ده و وه رمه گپړه. وه له گه ل ئه و که سانه دامه نیشه که خویان پی نه جییزاده تره: ﴿تُرِيدُ زَيْتَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطْعَمُ مِنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا ﴿۲۸﴾﴾ الکهف، واته: جوانی و رازاوه یی ژیا نی ئه م دونیای ده وی و به گوئی که سیک مه که که دلیمان له یادی خومان بی ناگا کرده. (راوی گوتی: مه به سته ی ئایه ته که عویه ینه و ئه قره ع بوو، ﴿وَاتَّبَعْ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا ﴿۲۸﴾﴾ الکهف، واته: وه شوینی هه واو ناره زووی خوی که وتوو هه موو کاره کانی خراب و له سنوور ده رچوو ه. (راوی) گوتی: مه به سته ی ئایه ته که له فرمانه که کارو فرمانی عویه ینه و ئه قره ع بوو، پاشان نمونه ی دوو پیاوه که و نمونه ی دونیای بو لیکدانه وه، خه بیاب گوتی: ئه و جار که له خزمه ت پیغه مبه ردا ﷺ داده نیشته ی هه رکات گه شتباینه ئه و کاته ی که پیغه مبه ر ﷺ تیدا هه لده ستا ئیمه هه لده ستاین و وازمان دینا تا کو ئه و هه لبتیت.

۴۱۲۸- عَنْ سَعْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: «نَزَلَتْ هَذِهِ آيَةٌ فِينَا سِتَّةَ فِيٍّ، وَفِي ابْنِ مَسْعُودٍ، وَصُهَيْبٍ، وَعَمَّارٍ، وَالْمِقْدَادِ، وَبِلَالٍ، قَالَ: قَالَتْ قُرَيْشٌ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: إِنَّا لَا نَرْضَى أَنْ نَكُونَ أَتْبَاعًا لَهُمْ، فَاطْرُدْهُمْ عَنْكَ، قَالَ: فَدَخَلَ قَلْبَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، مِنْ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْخُلَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ صلى الله عليه وسلم: ﴿ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ﴾ ﴿٥٤﴾ «الأنعام» الآية^(۱).

واته: سه عد رضي الله عنه ده لئ: ئه و ئايه ته له سهر ئه و شه شه مان دابه زى: من و ئيبو مه سعودو صوهيب و عه مارو ميقدادو بيلال، گوتى: قوره يش به پيغه مبه رى خويان رضي الله عنه گوت: ئيمه پازى نايين شوين ئه وانه بكه وين، بويه له ده ورى خوت دووريان بخه وه، جا شتيك كه خوا ويستى لئ بوو پويشته ناو دلى پيغه مبه رى خوا رضي الله عنه، ئنجا خواى صلى الله عليه وسلم ئه و ئايه ته ي دابه زاند: ﴿ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ﴾ ﴿٥٤﴾ «الأنعام»، واته: وه ئه وانه ده رنه كه يت كه په روه ردگاربان ده په رستن (و داواى ليده كهن) به به يانيان و ئيواراندا (په زامه ندى) خويان ده وئت.

بابه ت: زور كوكردنه وه ي سامان و خو خه ريك كردن به دونيا وه

۴۱۲۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَنَّهُ قَالَ: «وَيْلٌ لِّلْمُكْرِمِينَ، إِلَّا مَنْ قَالَ بِأَلْمَالِ هَكَذَا، وَهَكَذَا، وَهَكَذَا» أَرْبَعٌ: عَنْ يَمِينِهِ، وَعَنْ شِمَالِهِ، وَمِنْ قُدَامِهِ، وَمِنْ وَرَائِهِ^(۲).

واته: ئه بو سه عيدي خودري رضي الله عنه ده گپ رته وه، پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم فه رمويه تى: وه يل و سزا بو ئه و كه سانه ي كه و مال و سامان زور وه سه ريه ك ده نين مه گه ر ئه و كه سانه نه بئ كه به مال و سامانيان به هه ر چواره وريان ده به خشن، له راستييه وه ده به خشى، له چه پييه وه ده به خشى، له به رده مييه وه ده به خشى، له دوايه وه ده به خشى.

۴۱۳۰- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الْأَكْثَرُونَ هُمْ الْأَسْفَلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَّا مَنْ قَالَ بِأَلْمَالِ، هَكَذَا، وَهَكَذَا، وَكَسَبَهُ مِنْ طَيِّبٍ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۴۱۳.

(۲) حسن.

(۳) صحيح. انظر البخاري: ۶۴۴۳.

واته: نه‌بو زهر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: سه‌روه‌ت و سامان زوره‌کان له‌ پۆژی دواییدا له‌ خواری خواره‌وه‌ن مه‌گه‌ر نه‌وانه‌ نه‌بی که‌ کاری به‌خشین به‌ ماله‌که‌یان ده‌که‌ن و به‌حه‌لالی به‌ده‌ستی دینن.

۴۱۳۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْأَكْثَرُونَ هُمُ الْأَسْفَلُونَ، إِلَّا مَنْ قَالَ هَكَذَا، وَهَكَذَا، وَهَكَذَا»، ثَلَاثًا^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌یره‌ه ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه‌وانه‌ی مال و سامانی زۆریان کۆکردۆته‌وه (له‌ قیامه‌تدا) له‌ پله‌ی خواری خواره‌وه‌ن، ته‌نها نه‌وانه‌ نه‌بی که‌ کاری به‌خشینیان بی کردبی و به‌هه‌موو لایه‌که‌وه‌ بیانبه‌خشیی، سی جار نه‌وه‌ی فه‌رموو.

۴۱۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «مَا أَحْبُّ أَنْ أُحْدَا عِنْدِي ذَهَبًا، فَتَأْتِي عَلَيَّ ثَالِثَةً وَعِنْدِي مِنْهُ شَيْءٌ، إِلَّا شَيْءٌ أَرْضُدُهُ فِي قَضَاءِ دِينٍ»^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌یره‌ه ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر کیوی ئوحوود بیته‌ زپ‌ر پیم‌ خو‌ش نیه‌و چه‌زناکه‌م سی شه‌و له‌لام بی و هیچی لی مایته‌وه، مه‌گه‌ر نه‌وه‌نده‌ نه‌بی که‌ بیگیره‌مه‌وه‌ تاکو فه‌رزی (خۆم یان مسولمانانی) بی بده‌مه‌وه.

۴۱۳۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ مَنْ آمَنَ بِي وَصَدَّقَنِي، وَعَلِمَ أَنَّ مَا جِئْتُ بِهِ هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ، فَأَقْلِلْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ، وَحَبِّبْ إِلَيْهِ لِقَاءَكَ، وَعَجِّلْ لَهُ الْقَضَاءَ، وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِي، وَلَمْ يُصَدِّقَنِي، وَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ مَا جِئْتُ بِهِ هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ، فَأَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ، وَأَطِلْ عُمُرَهُ»^(۳).

واته: عه‌مری کوری غه‌یلانی سه‌قه‌فی ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: خودایه‌ هه‌ر که‌سیک‌ برۆای به‌ من هیناوه‌و برۆای هه‌یه‌ پیم‌ و به‌ راستی داناوم، وه‌ زانیویه‌تی که‌ نه‌وه‌ی من هیناومه‌ له‌لای تو‌راسته‌وه‌ه‌قه‌، نه‌وه‌ مال و سامان و مندالی که‌می بی ببه‌خشه‌ (تاکو توشی به‌لاو ئازاوه‌ نه‌بی به‌هویانه‌وه‌) وه‌ دیداری خو‌تی له‌لا

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۸۹، ومسلم: ۹۹۱.

(۳) ضعيف.

خوشه‌ویست بکه و مردنی نریک بکه (تاکو به‌هوی ته‌مه‌نی درٲژوه توشی به‌لاو کاره‌سات نه‌بیت)، وه ههر که‌سینک پروا به من ناهیننی و به‌راستم داناننی و نازاننی که نه‌وهی هیناومه راست و هه‌قهو له‌لایهن توه‌ویه، نه‌وه مال و مندالی زور بکه و ته‌مه‌نی درٲژ بکه.

۴۱۳۴- عَنْ نِقَادَةَ الْأَسَدِيِّ رضی الله عنه قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، إِلَى رَجُلٍ يَسْتَمْنِحُهُ نَاقَةً، فَرَدَّهٗ، ثُمَّ بَعَثَنِي إِلَى رَجُلٍ آخَرَ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ بِنَاقَةٍ، فَلَمَّا أَبْصَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ فِيهَا، وَفِيمَنْ بَعَثَ بِهَا»، قَالَ نِقَادَةُ: فَقُلْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: «وَفِيمَنْ جَاءَ بِهَا؟ قَالَ: «وَفِيمَنْ جَاءَ بِهَا»، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَحَلَبْتُ فَدَرْتُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَ فَلَانٍ، لِمَنَاعِ الْأَوَّلِ «وَأَجْعَلْ رِزْقَ فَلَانٍ يَوْمًا بِيَوْمٍ» لِلَّذِي بَعَثَ بِالنَّاقَةِ ^(۱).

واته: نوقاده‌ی نه‌سه‌دی رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه ناردمی بولای پیاونکی که وشتریکی بی بدات، نه‌ویش ره‌تی کرده‌وه، پاشان ناردمی بولای پیاونکی تر، نه‌ویش وشتریکی پیدا، جا کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه چاوی پیکه‌وت فه‌رمووی: خودایه به‌ره‌که‌تداری بکه و نه‌وه‌شی که ناردوویه‌تی، نوقاده‌گوتی: جا گوتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه نه‌وه‌شی که هیناویه‌تی؟ فه‌رمووی: نه‌وه‌شی که هیناویه‌تی، پاشان فه‌رمانی کرد بیدوشن و شیری باشی دا، نه‌وجار پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه فه‌رمووی: خودایه سامانی فلان زیاتر بکه‌ی، نه‌وه‌ی که وشتره‌که‌ی نه‌دا، وه رزق و رۆزی فلانیش رۆژ به رۆژ پی بدی، به‌وه‌یانی فه‌رمو و که وشتره‌که‌ی به‌خشی.

۴۱۳۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَعَسَّ عَبْدُ الدَّيْنَارِ، وَعَبْدُ الدَّرْهَمِ، وَعَبْدُ الْقَطِيفَةِ، وَعَبْدُ الْخَمِيصَةِ، إِنْ أُعْطِيَ رِضِي، وَإِنْ لَمْ يُعْطَ لَمْ يَفِ» ^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه فه‌رموویه‌تی: له‌ناو بچی نه‌وه‌سه‌ی که کویله‌ی دینارو دره‌مه‌مه (ههر خهریکی کۆکردنه‌وه‌ی مال و سامانه)، وه نه‌وه‌سه‌شی که کویله‌ی جل و جۆرو په‌رۆو پرتاله (کاری ته‌نها بۆ په‌یدا کردنی پۆشاک‌ی رازاوه‌یه)، جا نه‌گهر پیناندا رازیبه‌وه‌ نه‌گهر پیشی نه‌درا په‌یه‌ان ناباته‌سه‌ر.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۳۵.

۴۱۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَعَسَّ عَبْدُ الدِّيَارِ، وَعَبْدُ الدَّرْهَمِ، وَعَبْدُ الخَمِيصَةِ، تَعَسَّ وَانْتَكَسَ، وَإِذَا شَيْكَ فَلَا انْتَفَشَ»^(۱).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تى: له ناو بجى و داوه شى كويله ي پاره و پول و جل و جوړو پرتال، داوه شى و سه رشوړ بيت، نه گهر دركيكى پيداچوو دركه كه نه يه ته دهره وه.

بابهت: قهناعت (به كم رازى بوون)

۴۱۳۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ الْعِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرِضِ، وَلَكِنَّ الْعِنَى غِنَى النَّفْسِ»^(۲).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تى: ده وله مندى به زورى سامان و كه لوپه ل نيه، به لكو نهو ده وله مندي به ده وله مندى نه ژمار ده كرى كه مروف دل و دهر وونى ده وله مند بيت.

۴۱۳۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ هُدِيَ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَرَزِقَ الْكِفَافَ، وَقَنَعَ بِهِ»^(۳).

واته: عه بدوللاى كورى عه مرى كورى عاص رضي الله عنه ده گيرېته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تى: به پراستى نهو كه سه ي كه پرتونى كراوه بو ئيسلام سه رفرازو سه ركه وتووه، وه نه وه شى كه رزق و روژى به نه ندازه ي بى زيان هه يه و ممره مه ژيه و پيشى رازيه.

۴۱۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ آلِ مُحَمَّدٍ قَوَاتًا»^(۴).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تى: خودايه رزق و روژى نال و خانه واده ي موحه ممد ﷺ به نه ندازه ي پيوست بى (زياد له پيوست نه بيت).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۴۳۵.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۴۴۶، ومسلم: ۱۰۵۱، والترمذي: ۲۳۷۳.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۰۵۴، والترمذي: ۲۳۴۸.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۴۶۰، ومسلم: ۱۰۵۵، وبيائر ۲۹۶۹، والترمذي: ۲۳۶۱.

۴۱۴۰- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ عَنِيٍّ، وَلَا فَقِيرٍ، إِلَّا وَدَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَّهُ أُتِيَ مِنَ الدُّنْيَا قُوتًا»^(۱).

واته: نه نهس ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: بیگومان هه موو هه زارو ده وله مه ندیک له قیامه تدا خوژگه ده خوازی که له دونیادا تنها به شی زیان و پیویستی مالی دونیای هه بویه.

۴۱۴۱- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مِحْصَنِ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ مُعَاقٍ فِي جَسَدِهِ، أَمِنًا فِي سِرِّهِ، عِنْدَهُ قُوتٌ يَوْمِهِ، فَكَأَنَّمَا حَبِزَتْ لَهُ الدُّنْيَا»^(۲).

واته: سه له مهی کوری عوبه یدوللای کوری میحصه نی نه نصاری له باوکیه وه ﷺ ده گپریته وه، ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: هه ریه کییک له ئیوه نه گهر به جهسته یه کی ساغ و سه لامهت به یانی کرده وه له شوین و پنگای دلنیا بوو، خوړاکی نه و پوژهی هه بوو، وه کو نه وه وایه هه موو دنیا هی نه و بی و بوی کوکرا بیته وه و پی درابیت.

۴۱۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «انظُرُوا إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْكُمْ، وَلَا تَنْظُرُوا إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَكُمْ، فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ لَا تَزِدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ»، قَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ: عَلَيْنَكُمْ^(۳).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: ته ماشای نه وانه بکهن که له نازو نیعمه تدا له خوار خوټانه وهن و ته ماشای نه وانه مه کهن که له سه رووی خوټانه وهن، چونکه (نه گهر ته ماشای خوار خوټان بکهن) نه وه باشتره له وهی که نازو نیعمه ته کانی خوا به کم بزائن (به هوئی نه وهی ته ماشای سه رووی خوټان بکهن).

۴۱۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صَوْرَتِكُمْ، وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ إِمَّا يَنْظُرُ إِلَى أَعْمَالِكُمْ، وَقُلُوبِكُمْ»^(۴).

(۱) ضعيف جداً.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۳۴۶.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۴۹۰ بنحوه، ومسلم: ۲۹۶۲، والترمذي: ۲۵۱۲.

(۴) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۵۶۴.

واته: نه بو هورپه یره ﷺ ده گپرتته وه، پیغهمبه ر ﷺ فهرموویه تی: له راستیدا خوا ته ماشای شیوه و روخساری مال و سامانتان ناکات، به لکو ته نها ته ماشای کرده وه و نییه تی) دلتان ده کات.

بابهت: ژیان و گوزهرانی خانوادهی پیغهمبه ر ﷺ

۴۱۴۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «إِنْ كُنَّا آلَ مُحَمَّدٍ ﷺ، لَنَمُكُّ شَهْرًا مَا نُوقَدُ فِيهِ بِنَارٍ، مَا هُوَ إِلَّا التَّمْرُ، وَالْمَاءُ»، إِلَّا أَنْ ابْنَ مُمَيَّرٍ قَالَ: نَلَبْتُ شَهْرًا^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لی: بیگومان تیمه ی خانواده ی موحه ممه د ﷺ به مانگ ماوینه وه و تیپه ریوه به سه رماندا که ناگرمان نه کردوته وه له و مانگه دا، ته نها خواردنمان خورماو ناو بووه. به لام نه وه ی هه یه که ئیبنو نومه یر (له گپرا نه وه که یدا) گوتوویه تی: مانگیک ده مایه وه.

۴۱۴۵- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «لَقَدْ كَانَ يَأْتِي عَلِيَّ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ الشَّهْرُ مَا يَرَى فِي بَيْتٍ مِنْ بَيْتِهِ الدُّخَانَ»، قُلْتُ: فَمَا كَانَ طَعَامُهُمْ؟ قَالَتْ: «الْأَسْوَدَانِ: التَّمْرُ، وَالْمَاءُ، غَيْرَ أَنَّهُ كَانَ لَنَا جِرَانٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، جِرَانٌ صِدْقٍ، وَكَانَتْ لَهُمْ رَبَائِبُ، فَكَانُوا يَبْعَثُونَ إِلَيْهِ الْبَاتِنَاءَ» قَالَ مُحَمَّدٌ: وَكَانُوا تِسْعَةَ أَهْيَابٍ^(۲).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لی: بیگومان مانگیک هاتووه و تیپه ریوه به سه ر خانواده ی پیغهمبه ردا ﷺ که تییدا دوکه لی ناگر نه بینراوه له هه یه کیک له ماله کانی پیغهمبه ردا ﷺ، راوی ده لی: گوتم: نه ی خواردنیان چی بوو؟ گوتی: دوو شته په شه که: خورماو ناو، نه وه نه بی دراوسیه کبان هه بوو له نه نصاره کان که خیرخواز بوو مالاتی دابه سته شی هه بوو، جار هه بوو له شیر ی نه و مالاته بوی ده نار دین. موحه ممه د گوتی: وه ماله کان (ماله کانی پیغهمبه ر ﷺ) نو دانه بوون.

۴۱۴۶- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَلْتَوِي فِي الْيَوْمِ مِنَ الْجُوعِ، مَا يَجِدُ مِنَ الدَّقْلِ، مَا يَمْلَأُ بِهِ بَطْنَهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۵۸، ومسلم: ۲۹۷۲، والترمذي: ۲۴۷۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۵۸، ومسلم: ۲۹۷۲، والترمذي: ۲۴۷۱.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۷۸.

واته: نوعمانی کوری به شیر ﷺ ده لئ: گویم له عومهری کوری خه تتاب ﷺ بوو ده یگوت: بینومه که پیغه مبهری خوا ﷺ له رۆژدا زگی خوی گو شیوه له برسان، به جوړنک که خراپترین جوړی خورمای ده ستنه ده که وت سکی پی تیر بکات.

۴۱۴۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ مِرَارًا: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا أَصْبَحَ عِنْدَ آلِ مُحَمَّدٍ، صَاعُ حَبِّ، وَلَا صَاعُ تَمْرٍ، وَإِنَّ لَهُ يَوْمَئِذٍ تِسْعَ نِسْوَةٍ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: چه ند جارنک گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بووه که ده یفه رموو: سویند به و زاته ی گیانی موحه ممدی ﷺ به ده سته هر گیز ربه یه ک که نم و ربه یه ک خورما له مالی موحه ممددا ﷺ به یانی نه کردو ته وه، له کاتیکدا که پیغه مبهر ﷺ نو خیزانی هه بووه.

۴۱۴۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَصْبَحَ فِي آلِ مُحَمَّدٍ إِلَّا مُدٌّ مِنْ طَعَامٍ، أَوْ مَا أَصْبَحَ فِي آلِ مُحَمَّدٍ، مُدٌّ مِنْ طَعَامٍ»^(۲).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو یه تی: جگه له لویچیک خواردن نه پی هیچی تر له مالاندا نه ماوه ته وه، یان هر گیز له مالی موحه ممددا ﷺ لویچیک خواردن نه ماوه ته وه تا کو به یانی.

۴۱۴۹- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صُرَدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَمَكَّنْنَا ثَلَاثَ لَيَالٍ، لَا نَقْدِرُ، أَوْ لَا يَقْدِرُ عَلَيَّ طَعَامٍ»^(۳).

واته: سوله یانی کوری صورد ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ ته شریفی هینا بولامان، جا سی شه و ماینه وه خواردنمان یان خواردنی ده ستنه که وت.

۴۱۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا بِطَعَامٍ سُخْنٍ، فَأَكَلْتُ، فَلَمَّا فَرَغَ، قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ، مَا دَخَلَ بَطْنِي طَعَامٌ سُخْنٌ مُنْذُ كَذَا، وَكَذَا»^(۴).

(۱) صحیح. انظر البخاري: ۲۰۶۹.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف.

(۴) ضعیف.

واته: ئەبو ھورەپرە رضی اللہ عنہ دەلێ: پوژنیکیان خواردنێکی گەرمیان بۆ پیغەمبەری خوا ﷺ ھینا، ئەویش خواردی، جا کاتیک لێ بۆووە فەرمووی: سوپاس بۆ خوا، خواردنی گەرم لەوکاتەو لەوکاتەووە نەچۆتەووە ناو گەدەمەووە.

بابەت: نوێن و پێخەفی خانوادەمی پیغەمبەری خوا ﷺ

٤١٥١- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «كَانَ ضِجَاعُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَدَمًا حَشْوُهُ لَيْفٌ»^(١).

واته: عایشە رضی اللہ عنہا دەلێ: ژیرراخەرو نوێنی پیغەمبەری خوا ﷺ لە چەرم بوو کە ناواخنەکەمی پووشی دارخورما بوو.

٤١٥٢- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَتَى عَلِيًّا، وَقَاطِمَةَ وَهَمَا فِي حَمِيلٍ لَهُمَا، وَالْحَمِيلُ: الْقَطِيفَةُ الْبَيْضَاءُ مِنَ الصُّوفِ، فَذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَهْرَهُمَا بِهَا، وَوَسَادَةَ مَحْشُوءَةَ إِذْخِرًا وَقَرَبَةً»^(٢).

واته: علی رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەووە، پیغەمبەری خوا ﷺ تەشریفی ھینا بۆلای علی و فاتیمە لەکاتیکدا کە ئەوان جلێکی خەتداری سپی خوریان لەبەردا بوو، کە پیغەمبەری خوا ﷺ بە دیاری بە فاتیمە ی دابوو لەگەڵ پشتیەک کە ناوہکەمی گیایەکی بۆنخۆشی تیکرا بوو (إذخرا)، لەگەڵ جەوہنەبەک.

٤١٥٣- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَهُوَ عَلَى حَصِيرٍ، قَالَ: فَجَلَسْتُ، فَإِذَا عَلَيْهِ إِزَارٌ، وَنَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرُهُ، وَإِذَا الْحَصِيرُ قَدْ أُتْرَ فِي جَنْبِهِ، وَإِذَا أَنَا بِقَبْضَةِ مَنْ شَعِيرٍ، نَحْوِ الصَّاعِ، وَقَرِظٌ فِي نَاحِيَةِ فِي الْعُرْفَةِ، وَإِذَا إِهَابٌ مُعَلَّقٌ، فَأَبْتَدَرْتُ عَيْنَايَ، فَقَالَ: «مَا يُبْكِيكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ؟»، فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، وَمَالِي لَا أُبْكِي؟ وَهَذَا الْحَصِيرُ قَدْ أُتْرَ فِي جَنْبِكَ، وَهَذِهِ خِرَانَتُكَ لَا أَرَى فِيهَا إِلَّا مَا أَرَى، وَذَلِكَ كِسْرِي، وَقَيْصَرٌ فِي الثَّمَارِ وَالْأَنْهَارِ، وَأَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَصَفْوَتُهُ، وَهَذِهِ خِرَانَتُكَ، قَالَ: «يَا ابْنَ الْخَطَّابِ أَلَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَنَا الْآخِرَةَ، وَلَهُمُ الدُّنْيَا؟» قُلْتُ: بَلَى^(٣).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٦٤٥٦، ومسلم: ٢٠٨٢، وأبو داود: ٤١٤٦ و ٤١٤٧، والترمذي: ١٧٦١ و ٢٤٦٩.

(٢) صحیح. أخرجه النسائي: ٣٣٨٤.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ٢٤٦٨، ومسلم: ١٤٧٩، والترمذي: ٣٣١٨ ي قصة طويلة، والترمذي: ٢٤٦١.

واته: عومەری کوری خەتتاب ﷺ دەلی: چووم بۆ خزمەت پێغەمبەری خوا ﷺ ئەویش لەسەر حەسیریک بوو، گوتی: منیش دانیشتم، (دیتم تەنھا) کراسی یان پەشتەمالئیکی لەبەرکراوو، جگە لەوہ هیچی تری لەبەردا نەبوو، شوینەواری حەسیرە کەش لەسەر تەنیشتی دیار بوو، منیش بینیم ھەندیک جۆی لیبوو نزیکە ی ساعینک دەبوو، لەگەڵ جۆرە دەرمائیک کە پێستە ی پێ خوش دەکرێ لە لایەکی ژوورە کە بوو، لەگەڵ پێستیکێ خۆشنە کراو کە ھەلواسرابوو، ئیتر چاوەکانم گریانیاں ھات، بۆیە پێغەمبەر ﷺ فرموی: ئەوہ بۆ دەگریە ی کوری خەتتاب؟ منیش گوتم: ئە ی پێغەمبەری خوا ﷺ چۆن نەگریەم؟ ئەوہ لە حەسیرە کە کەوا شوینەواری جیھێشتووہ لەسەر تەنیشتت، ئەوہش کۆگای مألە کەت کە ئەو شتانە ی تێدایە کە دەیانبینم، ئەوہش لە حالێ کیسراو قەیسەر کە خاوەنی ئەو ھەموو میوہجات و باخ و روبرەن، جەنابیشت پێغەمبەر ﷺ و ھەلژێردراوی خوا ی، کەچی ئا ئەوہش شتە کانتە، فرموی: ئە ی کوری خەتتاب ئایا بەوہ رازی نابی کەوا قیامەت بۆ ئیمە بێ و دونیاش بۆ ئەوان؟ گوتم: بەلێ رازیم.

۴۱۵۴- عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: «أَهْدَيْتِ ابْنَتُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَيَّ، فَمَا كَانَ فِرَاشَنَا لَيْلَةً أُهْدِيَتْ إِلَّا مَسَكَ كَبْشٍ»^(۱).

واته: عەلی ﷺ دەلی: کچی پێغەمبەری خوا ﷺ درا بە من، جا ئەو شەوہ ی کە بۆیان ھینام ھیچ راخەرنکم نەبوو جگە لە کەول و پێستە ی بەرائیک نەبیت.

بابەت: ژیان و گوزەران ی ھاوہلانی پێغەمبەر ﷺ

۴۱۵۵- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يَأْمُرُ بِالصَّدَقَةِ، فَيَنْطَلِقُ أَحَدُنَا يَتَحَامَلُ حَتَّى يَجِيءَ بِالْمُدِّ، وَإِنْ لَأَحَدِهِمُ الْيَوْمَ مِائَةٌ أَلْفٍ» قَالَ شَقِيقٌ: «كَأَنَّهُ يُعْرَضُ بِنَفْسِهِ»^(۲).

واته: ئیبوو مەسعود ﷺ دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ فرمانی دە کرد بەوہ ی کە سەدەقە بکەین و مال بێەخشین، جا ھەبوو یەکیکمان دەچوو حەمبالی دە کرد ھەتا مشتیک ی (گەنم یان جۆ یان ھەر شتیک ی داواکراو) پەیدا دە کرد و دەبھینا، کەچی ئیستا ھەمانە

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۷۳ و ۴۶۶۸ و ۴۶۶۹، ومسلم: ۱۰۱۸، والنسائي: ۲۵۲۹.

که نه مړو سهد هه زاری هه یه. شه قیق گوتی: وه کو ئه وه وایه که مه بهستی خو ی بی که ده لئ: هه مانه سهد هه زاری هه یه.

۴۱۵۶- عَنْ خَالِدِ بْنِ عَمْرِوٍ رضی الله عنه، قَالَ: خَطَبْنَا عُثْبَةَ بْنَ غَزْوَانَ، عَلَى الْمِنْبَرِ، فَقَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُنِي سَابِعَ سَبْعَةٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، مَا لَنَا طَعَامٌ نَأْكُلُهُ إِلَّا وَرَقُ الشَّجَرِ، حَتَّى قَرِحَتْ أَشْدَاقُنَا»^(۱).

واته: خالیدی کوری عومه یر رضی الله عنه ده لئ: عوتبه ی کوری غه زوان له سهر مینبر وتاری بوداین و گوتی: من یه کیک بووم له و حوتانه ی که له خزمهت پیغه مبهری خوادا صلى الله عليه وسلم بووین، بینومه و ناگدارم که هیچ خوارد نیکمان بی نه بوو بیخوین جگه له گه لای دار، هه تا وای لیها ت لاشه ویلگه مان (ئه و لاو لای ده مان) بریندار بیوون.

۴۱۵۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه «أَنَّهُمْ أَصَابَهُمْ جُوعٌ وَهُمْ سَبْعَةٌ، قَالَ: فَأَعْطَانِي النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، سَبْعَ مَمَرَاتٍ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مَمْرَةً»^(۲).

واته: ئه بو هورپه یره رضی الله عنه ده گیریتته وه، که وا حهوت که س بوون و توشی برسیتی بوون، گوتی: جا پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم حهوت ده نکه خورمای پیدام بو ههر نه فه ریک ده نکه خورما یه ک.

۴۱۵۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿ تَمْرَلْتَسُلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴾^(۸) التَّكَاثُرِ، قَالَ الزُّبَيْرُ: وَأَيُّ نَعِيمٍ نُسْأَلُ عَنْهُ؟ وَإِنَّمَا هُوَ الْأَسْوَدَانِ: التَّمْرُ، وَالْمَاءُ، قَالَ: «أَمَّا إِنَّهُ سَيَكُونُ»^(۳).

واته: عه بدو ل لای کوری زوبه یری کوری عه وام له باوکییه وه رضی الله عنه ده گیریتته وه، ده لئ: کاتیک ئه و ئایه ته دابهزی: ﴿ تَمْرَلْتَسُلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴾^(۸) التَّكَاثُرِ، واته: له پاشان سوئند به خوا له و روژدها (له سهر هه موو نازو نیعمه تیک که خوا پیتی دابوون له دونیادا) لیپرسینه وه تان له گه لدا ده کریت. زوبه یر گوتی: جا له چ نازو نیعمه تیک لی پرسینه وه مان له گه ل ده کریت، خو ته نها خورما و ئاوه؟! پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم فه رموی: به لام ئه و لیپرسینه وه یه ههر ده بی (یان ئه و نازو نیعمه ته ی که لی پرسینه وه تان له سه ری لی ده کری لیره به دوا دیته به رده ستان).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۶۷ مطولاً، والترمذی: ۲۰۷۵ دون ذکر لفظ ابن ماجه.

(۲) صحیح. أخرجه البخاری: ۵۴۱۱ و ۵۴۴۱م، والترمذی: ۲۴۷۴.

(۳) حسن. أخرجه الترمذی: ۳۳۵۶ و ۳۳۵۷.

۴۱۵۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: «بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَنَحْنُ ثَلَاثُمَائِهِ، نَحْمِلُ أَزْوَادَنَا عَلَى رِقَابِنَا، فَفَنِي أَزْوَادُنَا، حَتَّى كَانَ يَكُونُ لِلرَّجُلِ مِثْلَ مَرَّةٍ»، فَقِيلَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَأَيْنَ تَقَعُ الثَّمَرَةُ مِنَ الرَّجُلِ؟ فَقَالَ: «لَقَدْ وَجَدْنَا فَقْدَهَا حِينَ فَقَدْنَاهَا، وَأَتَيْنَا الْبَحْرَ، فَإِذَا نَحْنُ بِحُوبٍ قَدْ قَذَفَهُ الْبَحْرُ، فَأَكَلْنَا مِنْهُ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ يَوْمًا»^(۱).

واته: جابری کوری عه‌بدوللا رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم ئیمه‌ی ره‌وانه کرد بو غه‌زا که ژماره‌مان سی سهد که‌س بو، تویشوو خواردنه‌که‌مان به کول‌پانه‌وه بو، جا خواردنه‌که‌مان پراو کوتایی پیهات تا‌کو وای لیهات هر پیاوینک به‌ک ده‌نکه خورمای به‌رده‌که‌وت، جا پیان‌گوت: ئه‌ی باوکی عه‌بدوللا ده‌نکه خورمایه‌ک بو ئیوه ده‌بیته چی؟ ئه‌ویش گوتی: کاتیک ئه‌ویش نه‌ما، ئینجا هه‌ستان به‌سووده‌که‌ی کرد، هاتینه‌سهر ده‌ریا بینیان نه‌هه‌نگیک ده‌ریا هه‌لیدابوو بو که‌ناری ده‌ریا، ئنجا هه‌ژده‌رؤژ له‌وه‌نه‌هه‌نگه‌مان خوارد.

بابه‌ت: خانوو دروستکردن و روخاندنی

۴۱۶۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: مَرَّ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَنَحْنُ نَعَالِجُ خُصًا لَنَا، فَقَالَ: «مَا هَذَا؟» فَقُلْتُ: خُصُّ لَنَا، وَهِيَ نَحْنُ نُضْلِحُّهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَا أَرَى الْأَمْرَ إِلَّا أَعْجَلَ مِنْ ذَلِكَ»^(۲).

واته: عه‌بدوللای کوری عه‌مر رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم به‌لاماندا تیپه‌ری له‌کاتیکدا که خانوویه‌کی له قامیش و په‌لکه خورما دروستکراومان هه‌بوو چاکمان ده‌کرده‌وه، ئه‌ویش فه‌رمووی: ئه‌وه چییه؟ منیش گوتم: خانووه‌که‌مانه که خه‌ریکه ده‌پروخت، ئیمه‌ش چاکی ده‌که‌ینه‌وه، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رمووی: به‌پراستی مردن زور نزیکتر ده‌بینم له‌چاککردنه‌وه‌ی خانووه‌که (واته: چون شوینی نیسته‌جیبوونی خوتان چاک ده‌که‌نه‌وه‌و توژهنی ده‌که‌نه‌وه، ئاواش ناماده‌سازی ناوگورتان بیر نه‌چیت).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۸۲، ومسلم: ۱۹۳۵، وأبو داود: ۲۴۷۵، والنسائي: ۴۳۵۱-۴۳۵۴.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۲۳۵، والترمذي: ۲۳۳۵.

۴۱۶۱- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِقُبَّةٍ عَلَى بَابِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ: «مَا هَذِهِ؟» قَالُوا: قُبَّةٌ بَنَاهَا فَلَانٌ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ مَالٍ يَكُونُ هَكَذَا، فَهُوَ وَبِأَلٍ عَلَى صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»، فَبَلَغَ الْأَنْصَارِيُّ ذَلِكَ، فَوَضَعَهَا فَمَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بَعْدُ، فَلَمَّ يَرَهَا، فَسَأَلَ عَنْهَا، فَأُخِّرَ أَنَّهُ وَضَعَهَا لَمَّا بَلَغَهُ عَنْكَ، فَقَالَ: «يَرْحَمُهُ اللَّهُ، يَرْحَمُهُ اللَّهُ»^(۱).

واته: نه نس ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ به لای گومه ز نکدا تیپه ری که له بهرده رگای پیاوئکی نه نصاریدا بوو، نه ویش فهرمووی: نا نه وه چیهه؟! گوتیان: گومه زیکه فلان که س دروستی کردوه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ههر مال و سامانئکی له و شیوهیه له پوژی قیامه تدا وه بال و باره به سهر خاوه نه که یه وه، جا نه و فهرمایشته ی پیغه مبهر ﷺ به کابرای نه نصاری گه یشته وه، بویه لایبرد، جا له دوا ی نه وه پیغه مبهر ﷺ به ویدا تیپه ری و گومه زه که ی نه دیت، بویه پرساری ده رباره کرد، نجا پتیان گوت: کاتیک که فهرمایشتی توی پیگه یشت لایبرد، بویه فهرمووی: خوا ره حمی پتیکات، خوا ره حمی پتیکات.

۴۱۶۲- عَنِ ابْنِ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُنِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، بَتَيْتُ بَيْتًا يَكْنِي مِنَ الْمَطَرِ، وَيَكْنِي مِنَ الشَّمْسِ، مَا أَعَانَنِي عَلَيْهِ خَلْقٌ لِلَّهِ تَعَالَى»^(۲).

واته: ئینو عومر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئ: له سهرده می پیغه مبهری خوادا ﷺ خانوچکه یه کم دروستکرد، که له باران و له خور ده بیاراستم (سیبه ری بو ده کردم) هیچ که س له دروستکراوه کانی خوا یامه تیان نه دام (واته: به ته نیا دروستم کرد، به لگه شه له سه ر گچکه بی خانووه که).

۴۱۶۳- عَنْ حَارِثَةَ بِنِ مَضْرِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَتَيْنَا حَبَابًا نَعُوذُ، فَقَالَ: لَقَدْ طَالَ سَقْمِي، وَلَوْلَا أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «لَا تَمَمُّوا الْمَوْتَ» لَتَمَمَّيْتُهُ وَقَالَ: «إِنَّ الْعَبْدَ لَيُوجَرُ فِي نَفَقَتِهِ كُلِّهَا، إِلَّا فِي الثَّرَابِ»، أَوْ قَالَ: «فِي الْبِنَاءِ»^(۳).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۵۲۳۷ بنحوه.

(۲) صحیح. أخرجه البخاری: ۶۳۰۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاری: ۵۶۷۲، ومسلم: ۲۶۸۱/۱۲ مختصراً، والترمذی: ۹۷۰ و ۲۴۸۳، والنسائی: ۱۸۲۳.

واته: حاریسه‌ی کوری موزریب ﷺ ده‌لی: سهردانی خه‌بابمان کرد، نه‌ویش گوتی: به‌راستی نه‌خوشییه‌که‌م زور در‌یژه‌ی کیشا، خو‌ته‌گه‌ر گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌بوایه‌ که‌ ده‌یفه‌رموو: خو‌زگه‌ به‌ مردن مه‌خوازن، نه‌وه بیگومان خو‌زگه‌م به‌ مردن ده‌خواست، وه پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: به‌راستی به‌نده له‌سه‌ر هه‌موو مال‌ خه‌رج‌کردنیک پاداشت وه‌رده‌گری جگه‌ له‌و خه‌رجییه‌ نه‌بی که‌ له‌ گ‌لدا خه‌رج ده‌کری یان فه‌رموو‌ی: له‌ خانوودا (واته: زیاده‌ره‌وی کردن له‌ دروست کردنی خانودا، نه‌ک خانووی پیویست).

بابه‌ت: پشت به‌ستن و دنیایی

۴۱۶۴- عَنْ أَبِي مَيْمٍ الْجَيْشَانِيِّ ﷺ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «لَوْ أَنَّكُمْ تَوَكَّلْتُمْ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِمَاصًا، وَتَرُوحُ بِطَانًا»^(۱).

واته: نه‌بو ته‌میمی جه‌یشانیی ﷺ ده‌لی: گویم له‌ عومه‌ر بوو ده‌یگوت: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: نه‌گه‌ر وه‌کو پیویست و شایسته‌ ناوا پشتتان به‌ خوا به‌ستبایه‌ نه‌وه به‌جو‌رنیک رزق و پوزی ده‌دان هه‌روه‌کو نه‌و بالنده‌به‌ی که‌وا به‌یانیان به‌سکی خالی و برسی ده‌رده‌چی و دواتر به‌سکی پرو تیره‌وه‌ ده‌گه‌ر‌پته‌وه‌.

۴۱۶۵- عَنْ حَبَّةَ، وَسَوَاءٍ، ابْنَتِي خَالِدٍ ﷺ، قَالَا: دَخَلْنَا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، وَهُوَ يُعَالِجُ شَيْئًا، فَأَعْنَاهُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: «لَا تَبْأَسَا مِنَ الرُّزْقِ مَا تَهَزَّزْتُ رُءُوسُكُمْ، فَإِنَّ الْإِنْسَانَ تَلِدُهُ أُمُّهُ أَحْمَرَ، لَيْسَ عَلَيْهِ قِشْرٌ، ثُمَّ يَرْزُقُهُ اللَّهُ ﷻ»^(۲).

واته: حه‌به‌وه‌ سه‌وائی کورانی خالید ﷺ ده‌گیرنه‌وه‌، ده‌لین: چووینه‌ته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌وکاته‌دا شتیکی چاک ده‌کرده‌وه‌، ئیمه‌ش یارمه‌تیاندا، نه‌ویش فه‌رموو‌ی: تا‌کو سه‌رتان جو‌له‌ی تیدا بی له‌ رزق و پوزی مه‌ترسن و بیه‌یوا مه‌بن، چونکه‌ مرؤف به‌ پروت و قوتی له‌ دایک ده‌بیت، پارچه‌ گوشتیکی سووره‌وه‌ هیچی له‌به‌ردا نه‌، پاشان خوای ﷻ رزق و پوزی پیده‌دات.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۳۴۴.

(۲) ضعیف.

۴۱۶۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ قَلْبِ ابْنِ آدَمَ يَكُلُّ وَإِدِ شُعْبَةً، فَمَنْ اتَّبَعَ قَلْبَهُ الشَّعَبَ كُلَّهَا، لَمْ يُبَالِ اللَّهُ بِأَيِّ وَاِدِ أَهْلَكَهُ، وَمَنْ تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ كَفَاهُ التَّشْعَبَ»^(۱).

واته: عه مری کوری عاص رضی الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: دلی ئاده میزاد بو هه موو شیونک ریگایه ک ده گریته بهر (واته: له ناو دلیدا چه زو ئاره زوو هه یه بو هه موو چیژه کانی دنیا وه کو: مال و سامان و ده سولات)، جا نه گهر ههر که سیک دلی بو نهو شتانه بجی و بهدوای خوشییه کانی دنیا دا وئیل بیت، نهوه خوا هیج گرنگییه کی پینادات ناخو له چ شیونکدا به فه تاروت ده چیت، وه ههر که سیکیش پشت به خوا بهستی نهوه هیج ریچکه و کوریه پنی دیکه ی ناویت.

۴۱۶۷- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «لَا يَمُوتَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ»^(۲).

واته: جابیر رضی الله عنه ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: هیج یه کیک له ئیوه با نه مری مه گهر به جورنک نه بی که گومانی باشی بهرانبه به خوا هه بیت.

۴۱۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ، قَالَ: «الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ آخِرُ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَلَا تَعْجِزْ، فَإِنْ غَلَبَكَ أَمْرٌ، فَقُلْ: قَدَّرَ اللَّهُ، وَمَا شَاءَ فَعَلَ، وَإِيَّاكَ وَاللَّوْ، فَإِنَّ اللَّوْ، تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ»^(۳).

واته: نه بو هوریه ره رضی الله عنه ده گریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: پرواداری به هیز له لای خوا باشتر و خوشه و یستره له پرواداری لاواز، له ههر یه کیکیشیاندا خیر و چاکه هه یه، هه میسه سووریه له سهر شتیک که سودت پین ده گه یه نیت، وه دهسته پاچه و دهست و پین سارد مه به، جا نه گهر شتیک به سهرتدا زال بوو، بوو به ریگر، نهوه بلئی: نهو شته قه دهری خویه و نهوه خوا پنی خوش بوو نهوه ی پریرادا، وه خوت له وشه ی: نه گهر بیاریزه (مه لئی: نه گهر وانه باو نه گهر وانه با)، چونکه وشه ی: نه گهر ده رگای کرده وه ی شهیتان ده کاته وه.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۸۷۷، وأبو داود: ۳۱۱۳.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۶۴.

بابەت: دانایی و کارزانی و کارلەجی

٤١٦٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْكَلِمَةُ الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ، حَيْثُمَا وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا»^(١).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەئێ: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموووەتی: دانایی و زانایی و نبووی مرووفی بروادارە، جا لە ھەر جێگایەک و ھەر کاتێک دیتێوەو پێی گەشت ئەو بروادار شاھەنترە پێی.

٤١٧٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «نِعْمَتَانِ مَغْبُورٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، الصَّحَّةُ، وَالْفِرَاعُ»^(٢).

واتە: عەبدوڵلای کوری سەعیدی کوری ئەبو ھیند دەئێ: گویم لە ئێبنو عەبباس رضي الله عنه بوو دەبگوت: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموووەتی: دوو نازو نێعمەت ھەبە کە خەلکیکی زۆر لێیان بێ ناگان و زەرەمەندن تیاياندا: لەشساغی و دەست بەتالی.

٤١٧١- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمَنِي، وَأَوْجِزْ، قَالَ: «إِذَا قُمْتَ فِي صَلَاتِكَ فَصَلِّ صَلَاةَ مُودَعٍ، وَلَا تَكَلِّمْ بِكَلَامٍ تَعْتَذِرُ مِنْهُ، وَأَجْمِعِ الْيَأْسَ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ»^(٣).

واتە: ئەبو ئەیوب رضي الله عنه دەئێ: پیاویک ھات بو خزمەت پێغەمبەر ﷺ و گوئی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ شتیکی کورت و پوختم فێربکە، فەرمووی: ھەرکات ھەستای نوێز بکە ی ئەو بەجۆرێک نوێزە کەت بکە وە کو ئەوھی کە کۆتا نوێزکردنت بێت، وە ھەرگیز قسەبەک مەکە کە بئویستی بە عوززو بەھانە ھێنانەو ھەبێ (زمانت لە وشە خراب بپاریزە)، وە ھەمیشە لەو شتە ی کە ھی خەلکییە خۆت بێ هیوا بکەو بەتەمای مەبە.

(١) ضعیف جداً. أخرجه الترمذي: ٢٦٨٧.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٤١٢، والترمذي: ٢٦٨٧.

(٣) حسن لغيره.

۴۱۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَثَلُ الَّذِي يَجْلِسُ يَسْمَعُ الْحِكْمَةَ، ثُمَّ لَا يُحَدِّثُ عَنْ صَاحِبِهِ إِلَّا بِشَرٍّ مَا سَمِعَ، كَمَثَلِ رَجُلٍ أَقَى رَاعِيًا، فَقَالَ: يَا رَاعِي أَجْزَيْتَنِي شَاةً مِنْ عَنَمِكَ، قَالَ: اذْهَبْ فَخُذْ بِأُذُنِ خَيْرِهَا، فَذَهَبَ فَأَخَذَ بِأُذُنِ كَلْبِ الْعَنَمِ». قَالَ أَبُو الْحَسَنِ بْنُ سَلَمَةَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَادٌ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ، وَقَالَ فِيهِ: بِأُذُنِ خَيْرِهَا شَاةً^(۱).

واته: نه بو هوړه پرې ﷺ ده لې: پينغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: نمونه ي نهو كه سه ي كه داده نيشي و گوي بو قسه ي شياوو دانايي ده گريټ، پاشان تهنها بهو وشه گه له قسه له گه ل هاورپنكي ده كات كه خهراپتريني وشه قسه يه، نهوه وه كو نهو كه سه وايه كه بچيته لاي شوانتيك و بليت: نه ي كاكه ي شوان مه رپنكم بده يه له مېره كانت سهري بېرم، نهو يش بليت: بچو به دلي خوت دانه يه ك بگره، نهو يش بچي گوني سه گي مېره كان بگرېټ. نه بو حه سه ني كوري سه له مه له گيړانه وه يه كي ديكه دا به هه مان شيوه ي هيناوه، به لام گوتوويه تي: (شوانه كه ده لې): گوي باشتريني مېره كان بگره.

بابه ت: دووره په ريزي له خو به گه وړه زاني و بابه ت: خو به كه م زانين

۴۱۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبَرٍ، وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ»^(۲).

واته: عه بدو لا ﷺ ده لې: پينغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: هه ر كه سيك به نه ندازه ي يه ك ده نكه خه رته له خو به زل زاني و لووت به رزي له دلدا بي نهوه ناچيته ناو به هه شته وه، وه هه ر كه سيك به نه ندازه ي يه ك ده نكه خه رته له ثيان له دلدا بي ناچيته ناو ناگره وه.

۴۱۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: «الْكَبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعِظْمَةُ إِزَارِي، مَنْ نَزَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا، أَلْقَيْتُهُ فِي جَهَنَّمَ»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۹۱، وأبو داود: ۴۰۹۱، والترمذي: ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۳۶۲۰ بمعناه، وأبو داود: ۴۰۹۰.

واته: نه‌بو هوره‌پره علیه السلام ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه السلام فه‌رموویه‌تی: خوای پاک و بیگ‌رد ده‌فه‌رموویت: گه‌وره‌یی و شکو‌داری و مه‌زنایه‌تی به‌رگ و پو‌شاک‌ی منن، هر که‌سیک له‌یه‌کیک له‌وانه‌دا به‌ربه‌ره‌کانیم بکات نه‌وه‌هه‌لیده‌ده‌مه‌ناو دوزه‌خه‌وه.

۴۱۷۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: «الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعِظْمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا، أَلْقَيْتُهُ فِي النَّارِ»^(۱).

واته: ئیبنو‌عه‌عباس رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه السلام فه‌رموویه‌تی: خوای پاک و بیگ‌رد ده‌فه‌رموویت: گه‌وره‌یی و شکو‌داری و مه‌زنایه‌تی به‌رگ و پو‌شاک‌ی منن، هر که‌سیک له‌یه‌کیک له‌وانه‌دا به‌ربه‌ره‌کانیم بکات نه‌وه‌هه‌لیده‌ده‌مه‌ناو دوزه‌خه‌وه.

۴۱۷۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، قَالَ: «مَنْ يَتَوَاضَعُ لِلَّهِ دَرَجَةً، يَرْفَعَهُ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً، وَمَنْ يَتَكَبَّرْ عَلَى اللَّهِ دَرَجَةً، يَضَعُهُ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً، حَتَّى يَجْعَلَهُ فِي أَسْفَلِ السَّافِلِينَ»^(۲).

واته: نه‌بو سه‌عید رضی الله عنه ده‌گپ‌رته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا علیه السلام فه‌رموویه‌تی: هر که‌سیک له‌پیناو‌خواو له‌به‌ر خاتری خوای پاک و بیگ‌رد پله‌یه‌ک دابه‌زی و خو‌ی به‌که‌م بگری نه‌وه‌خوا پله‌یه‌کی به‌رز ده‌کاته‌وه به‌هو‌ی خو به‌که‌م زانینه‌که‌یه‌وه، وه‌هر که‌سیک فیزو‌خو به‌زل زانی بکات له‌سه‌ر سنوره‌کانی خواوه‌نه‌وه‌خوا به‌هو‌یه‌وه پله‌یه‌ک نزمی ده‌کاته‌وه‌هه‌تا‌کو نزمی ده‌کاته‌وه‌تا‌کو پله‌ی خواری خواوه‌وه.

۴۱۷۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، قَالَ: «إِنَّ كَانَتِ الْأُمَّةُ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَتَأْخُذُ بِيَدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، فَمَا يَنْزِعُ يَدَهُ مِنْ يَدِهَا حَتَّى تَذْهَبَ بِهِ حَيْثُ شَاءَتْ مِنَ الْمَدِينَةِ، فِي حَاجَتِهَا»^(۳).

واته: نه‌نه‌سی کوری مالیک رضی الله عنه ده‌لی: نه‌گه‌ر که‌نیزه‌کیکی خه‌لکی مه‌دینه‌ده‌ستی پیغه‌مبه‌ری خوا علیه السلام بگرت‌بایه، نه‌وه‌پیغه‌مبه‌ری خوا علیه السلام ده‌ستی به‌رنه‌ده‌دا له‌ده‌ستی هه‌تا‌نه‌وه‌که‌سه‌به‌دلی خو‌ی بو‌کوئی مه‌دینه‌پئی خو‌ش بو‌ایه‌ده‌چوو‌به‌ده‌م پتو‌یستییه‌کانیه‌وه.

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح لغیره.

۴۱۷۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيُشِيعُ الْجِنَازَةَ، وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوكِ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ، وَكَانَ يَوْمَ قَرْيَظَةَ، وَالنُّضِيرِ عَلَى حِمَارٍ، وَيَوْمَ خَيْبَرَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ بِرَسَنِ مِنْ لَيْفٍ، وَتَحْتَهُ إِكَافٌ مِنْ لَيْفٍ»^(۱).

واته: نههسی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ عاده تی وابوو سهردانی نهخوشی ده کردو ناماده ی ناشتنی مردوو ده بوو بهدم ده عوه تی بهنده وه ده چوو، سواری گویدرئز ده بوو، وه له رۆژی «بنو قریظه» و «بنو النضیر» داله سهر گویدرئزه که وه سوار ببوو، ههروهه رۆژی خه به ریش به سواری گویدرئزیکه وه بوو که ریشمه که ی و کورتانه که ی له ریشالی دارخورماو پوش و په لاش بوو.

۴۱۷۹- عَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ خَطَبَهُمْ، فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ ﷻ أَوْحَى إِلَيَّ، أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ»^(۲).

واته: عیازی کوری حیمار رضی اللہ عنہ ده گپرئته وه، پیغه مبهر ﷺ وتاری بو فهرموون و فهرموویه تی: خوی ﷻ وه حی بو کردووم که وا ههردهم خوتان به که م بگرن تاکو هیچ که سیک شانازی به سهر هیچ که سیکه وه نه کات.

بابهت: شهرم و حهیا

۴۱۸۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، أَشَدَّ حَيَاءً مِنْ عَذْرَاءٍ فِي خِدْرِهَا، وَكَانَ إِذَا كَرِهَ شَيْئًا رُبِّيَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ»^(۳).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ له و گه وره کچانه ی ناو په رده به شهرم و شکوتر بوو، وه کاتیک شتیکی پی ناخوش بوایه نه وه نهو پی ناخوش بوونه به روخسارییه وه ده بینرا.

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۰۱۷.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۸۶۵، وأبو داود: ۴۸۹۵.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۵۶۲/۴، ومسلم: ۲۳۲۰.

۴۱۸۱- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لِكُلِّ دِينٍ خُلُقًا، وَخُلُقُ الْإِسْلَامِ الْحَيَاءُ»^(۱).

واته: نه نه س ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: بیگومان هموو دینیک ره فتارو کرداری تایبته به خوئی ههیه، وه ره فتارو ناکاری نیسلامیش بریتیه له شهرم و حهیا.
۴۱۸۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لِكُلِّ دِينٍ خُلُقًا، وَإِنَّ خُلُقَ الْإِسْلَامِ الْحَيَاءُ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: بیگومان هموو دینیک ره فتارو کرداری تایبته به خوئی ههیه، وه ره فتارو ناکاری نیسلامیش بریتیه له شهرم و حهیا.

۴۱۸۳- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحْ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ»^(۳).

واته: عوقبه ی کوری عمری کوری نه بو مه سعود ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: نه وه ی که خه لکی له پیغه مبهرانی پئشوو بو یان ماوه ته وه و پئیان گه شتووه نه وه یه: نه گهر شهرم و حهیا ت نه بوو نه وه چی ده که ی بیکه.

۴۱۸۴- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ، وَالْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ، وَالْبَدَأُ مِنَ الْجَفَاءِ، وَالْجَفَاءُ فِي النَّارِ»^(۴).

واته: نه بو به کره ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: شهرم و شکو له پروا وه یه وه پروا داریش له ناو به هه شتدایه، وه به دگویی و زمانپسی له وشکی و دلره قییه وه یه و وشکی و دلره قیش له ناو دوزه خدایه.

۴۱۸۵- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَا كَانَ الْفُحْشُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا شَانَهُ، وَلَا كَانَ الْحَيَاءُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا زَانَهُ»^(۵).

(۱) حسن.

(۲) حسن.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۴۸۳، وأبو داود: ۴۷۹۷.

(۴) صحیح.

(۵) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۹۷۴.

واته: نه‌نس ﷺ ده‌گېرېته‌وه، پېغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمو‌ويه‌تی: بېگومان زمانپېسی و به‌دگویی له هه‌ر شتېکدا بې ناشیرینی ده‌کات، وه‌ه‌یاو شهرم و شکوش له هه‌ر شتېکدا بې جوانی ده‌کات و ده‌پرازینېته‌وه.

بابه‌ت: نارامی و هېمنی

۴۱۸۶- عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْفِذَهُ، دَعَاهُ اللَّهُ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يُخَيَّرَهُ فِي أَيِّ الْحُورِ شَاءَ»^(۱).

واته: سه‌هلی کوپری مو‌عازی کوپری نه‌نس له باوکیه‌وه ﷺ ده‌گېرېته‌وه، پېغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمو‌ويه‌تی: هه‌ر که‌سېک توانای جېبه‌جېکر دنی رق و قینی هه‌بې به‌لام له‌به‌ر په‌زامه‌ندی خوا رقه‌که‌ی بخواته‌وه و جېبه‌جېی نه‌کات، نه‌وه له پوژی دوایدا خوا له‌ناو هه‌موو دروستکراوه‌کان و به‌به‌رچاوی هه‌مووانه‌وه بانگی ده‌کات و ده‌یکاته سه‌رېشک به‌دلی خوئی له خوړیبه‌کانی به‌هه‌شت هه‌لېزیریت.

۴۱۸۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: أَتَنْتَكُمُ وَفُودُ عَبْدِ الْقَيْسِ، وَمَا نَرَى أَحَدًا، فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ، إِذْ جَاءُوا فَنَزَلُوا، فَأَتَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَبَقِيَ الْأَشْجُ الْعَصْرِيُّ، فَجَاءَ بَعْدُ، فَنَزَلَ مَنْزِلًا فَأَنَاحَ رَاحِلَتَهُ، وَوَضَعَ ثِيَابَهُ جَانِبًا، ثُمَّ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا أَشْجُ إِنَّ فِيكَ لَخَصَلَتَيْنِ يُجِبُهُمَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ، الْحِلْمَ وَالنُّوْدَةَ»، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَشَيْءٌ جَبِلْتُ عَلَيْهِ، أَمْ شَيْءٌ حَدَّثَ لِي؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «بَلْ شَيْءٌ جَبِلْتُ عَلَيْهِ»^(۲).

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودری ﷺ ده‌لی: له‌کاتېکدا که‌ئېمه له خزمه‌ت پېغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ دانېشتبووین فه‌رمووی: وه‌فده‌کانی عه‌بدولقه‌یس هاتوون بو‌لاتان، هېچ که‌سه‌ان نه‌ده‌بینی، جا ئېمه له‌م حاله‌ته‌دا بووین که‌هاتن و بارگه‌یان خست، ئېتر هاتن بو‌خزمه‌ت پېغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، نه‌شه‌جی عه‌صری ما‌بوو نه‌وېش دو‌اتر هات و له شوینیک بارگه‌ی خست، وشتره‌که‌ی یه‌خدا و پو‌شاکه‌کانی له‌لایه‌که‌وه دانا، پاشان هات بو‌خزمه‌ت پېغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، پېغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بېی فه‌رموو: نه‌ی

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۷۷۷، والترمذي: ۲۰۲۱ و ۲۴۹۳.

(۲) ضعيف جداً.

ئەشەج لەپراستیدا دوو ئاكار كه له تۆدا هەن و خوا و پیغه مبه‌ره كه‌ی خۆشیان دەوین، ئەوانیش: هیمنی و ئارامین، گوتی: ئە‌ی پیغه مبه‌ری خوا ﷺ هەر له سه‌ره‌تاوه ئەم سیفه‌تانەم هه‌بووه یان دواتر دروست بوون؟ پیغه مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: به‌لكو شتیكه هەر له سه‌ره‌تاوه له‌گه‌لتدا بوونه.

٤١٨٨- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ لِلأَشَجِّ العَصْرِيِّ: «إِنَّ فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللَّهُ: الحِلْمَ، وَالْحَيَاءَ»^(١).

واته: ئیبنو عه‌بباس ر‌ضی‌الله‌عن‌هما ده‌گی‌رت‌ه‌وه، پیغه مبه‌ر ﷺ به‌ ئەشەجی عه‌صری فه‌رموو: بی‌گومان دوو سیفه‌ت له‌ تۆدا هه‌یه كه‌ خوا خۆشیده‌وین (ئەوانیش): له‌سه‌رخۆیی و شه‌رم.

٤١٨٩- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ جُرْعَةٍ أَعْظَمَ أَجْرًا عِنْدَ اللَّهِ، مِنْ جُرْعَةٍ غَيْظٍ غَظَمَهَا عَبْدٌ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ»^(٢).

واته: ئیبنو عومه‌ر ر‌ضی‌الله‌عن‌هما ده‌ئ‌ی: پیغه مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ج قوتدانه‌وه و خواردنه‌وه یه‌ك نیه كه‌ له‌لای خوا پاداشتی گه‌وره‌تر بی له قوتدانه‌وه‌ی توپه‌یی كه‌ به‌نده‌یه‌ك له‌به‌ر خاتری خوا ر‌قه‌كه‌ی ده‌خواته‌وه.

بابه‌ت: دلته‌نگی و گریان

٤١٩٠- عَنِ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ، وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ، إِنَّ السَّمَاءَ أَطْبَقَتْ، وَحَقَّ لَهَا أَنْ تَنْطَبِقَ، مَا فِيهَا مَوْضِعٌ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلَّا وَمَلَكٌ وَاضِعٌ جَبْهَتَهُ سَاجِدًا لِلَّهِ، وَاللَّهُ لَوْ تَعَلَّمُونَ مَا أَعْلَمُ لَصَحِحْتُمْ قَلِيلًا، وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا، وَمَا تَلَدُّدْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرْشَاتِ، وَخَرَجْتُمْ إِلَى الصُّعْدَاتِ، تَجَارُونَ إِلَى اللَّهِ، وَاللَّهُ لَوَدِدْتُ أَنِّي كُنْتُ شَجْرَةً تُعَضَّدُ»^(٣).

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ١٧/٢٥، والترمذي: ٢٠١١ وعندهما: الحلم والأناة.

(٢) صحیح.

(٣) حسن لغیره. وقوله: «لَوَدِدْتُ...» مدرج، وهو من قول أبي ذر. أخرجه الترمذي: ٢٣١٢.

واته: نه بو زهر ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى: بيگومان نه وهى من ده بينم ئيوه نايبين، وه نه وهى من ده بيستم ئيوه نايبين، له راستيدا ناسمان پريه تى له دهنگه و دهنگ و چرپه چرپ و هه قى خو شيه تى دهنگه دهنگى بيت، چونكه بيگومان جئى چوار په نجهى لئى نيه كه فريسته يه كى لئى نه بئى كه نيوچاوانى داناوه و له سوچه دايه بو خوا، سوئند به خوا نه گهر نه وهى من ده يزانه ئيوه ش بيزان به بيگومان كه م پيده كه نين و زور ده گريان، وه له سهر جيگاكانتان هيج چيژيكتان له خيزانه كانتان نه ده بردو ده رده چوونه سهر ريگا و بانه كان و په ناتان به خوا ده گرت و هاوارو ناله تان بولاي بهرز ده كرده وه، (راوى ده لئى): سوئند به خوا من خو زگه م ده خواست كه دارنك بوومايه و بيان بربام.

٤١٩١- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْ تَعَلَّمُونَ مَا أَعْلَمُ، لَصَحَّحْتُمْ قَلِيلًا، وَلَبَّيْتُمْ كَثِيرًا»^(١).

واته: نه نه سى كورى ماليك ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى: نه گهر نه وهى من ده يزانه ئيوه ش بتانزانيا نه وه بيگومان كه م پيده كه نين و زور ده گريان.

٤١٩٢- عَنْ أَبِي حَازِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ عَامِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ، «أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنَ إِسْلَامِهِمْ، وَبَيْنَ أَنْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ، يُعَاتِبُهُمُ اللَّهُ بِهَا، إِلَّا أَرْبَعُ سِنِينَ: ﴿وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾^(٢) ﴿الْحَدِيدُ﴾»^(٣).

واته: نه بو حازيم ﷺ ده گيرته وه له عاميري كورى عه بدوللاى كورى زوبه ير ﷺ، كه باوكى بوى گيراوه ته وه كه وا نيوانى مسولمان بوون و دابه زيني نه و نايه تهى كه سه رزه نشتيان ده كات ته نها چوار سال بووه كه ده فه رمويت: ﴿وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾^(٢) ﴿الْحَدِيدُ﴾، واته: وه ك نه و كه سانه (جوله كه و گاور) نه بن كه له مه و پيش په رتوو كى ناسمانيان پيدرا وه ماويه كى دوورو دريژيان به سه ردا تيپه رى نه مجا دليان ره ق بوو وه زور به يان ياخي و له سنوور ده رچوو بوون.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٤٦٢١، ومسلم: ٢٣٥٩.

(٢) حسن.

۴۱۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُكْتَبُوا الضَّحِكَ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: زور پیمه که نن (خو و به پیکه نینه وه مه گرن)، چونکه له راستیدا پیکه نینی زور دل ده مرینیت.

۴۱۹۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: «اقْرَأْ عَلَيَّ»، فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ بِسُورَةِ النِّسَاءِ حَتَّى إِذَا بَلَغْتُ: ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾ (۴۱) النساء، فَتَنَظَّرْتُ إِلَيْهِ، فَإِذَا عَيْنَاهُ تَدْمَعَانِ»^(۲).

واته: عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهر ﷺ پیمی فرموو: قورئانم بو بخوینته، ده لی: منیش قورئانم به سهردا خویند له سووره تی «النساء» تا گه یستمه نه و ئایه ته: ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾ (۴۱) النساء، واته: ئینجا (حالی کافران) چون بین کاتیک هینامان له هه موو ئومه تیکدا شایه تیک (که پیغه مبهره که یانه) تویشان هینا (ئه ی موحه ممه د ﷺ) به شایه ت به سهر تا نه وانه وه. جا ته ماشای پیغه مبهرم ﷺ کرد له وده مه دا چاوه کانی فرمیسکیان لی ده هات.

۴۱۹۵- عَنِ الْبَرَاءِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي جِنَازَةٍ، فَجَلَسَ عَلَيَّ شَفِيرِ الْقَبْرِ، فَبَكَى، حَتَّى بَلَ الْتَرَى، ثُمَّ قَالَ: «يَا إِخْوَانِي لِمَنْ لِي هَذَا فَأَعِدُوا»^(۳).

واته: به پراء رضی اللہ عنہ ده لی: ئیمه له خزمه ت پیغه مبهری خوا دا ﷺ بووین له ناشتنی جه نازه یه ک، نه ویش له سهر لایه کی گوپه که دانیشت، ئنجا به جوړنک گریا هه تا گلی سهر گوپه که ی ته پرکرد، پاشان فرمووی: برایه کانم بو وینه ی تا نه وه خو تان ناماده بکه ن.

۴۱۹۶- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ابْكُوا، فَإِنْ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكُوا»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۰۵۵، ومسلم: ۸۰۰، وأبو داود: ۳۶۶۸، والترمذي: ۳۰۲۴ و ۳۰۲۵.

(۳) حسن.

(۴) ضعيف.

واته: سہدی کوری ئہبو وہ ققاص ﷺ دہ لی: پیغہمبہری خوا ﷺ فہرموویہ تی: بگریہن، خو ئہ گہر گریاتان نہہات ئہوہ خو تان بگریہن.

۴۱۹۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ يَخْرُجُ مِنْ عَيْنَيْهِ دُمُوعٌ، وَإِنْ كَانَ مِثْلَ رَأْسِ الذُّبَابِ، مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، ثُمَّ تُصِيبُ شَيْئًا مِنْ حُرِّ وَجْهِهِ، إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ»^(۱).

واته: عہدوللای کوری مسعود ﷺ دہ لی: پیغہمبہری خوا ﷺ فہرموویہ تی: بیگومان ہر بہندہیہ کی پروادار لہ ترسی خوا فرمیسکی لہ چاوان بیٹہ خوار، ئہ گہر ئہو فرمیسکہ بہقہدہر سہری میشلہش بیت، پاشان بہر پرووی پوخساری بکہوی ئہوہ خوا لہ ناگری حہرام و قہدہغہ دہ کات.

بابہت: کارکردن بہ ترسہوہ

۴۱۹۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ { وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَاءً آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ } الْمُؤْمِنُونَ، أَهْوُ الَّذِي يَزِينِي، وَيَسْرِقُ، وَيَشْرَبُ الْخَمْرَ؟ قَالَ: «لَا، يَا بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ أَوْ يَا بِنْتَ الصَّدِيقِ وَلَكِنَّهُ الرَّجُلُ يَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُ، وَيُصَلِّي، وَهُوَ يَخَافُ أَنْ لَا يُتَقَبَّلَ مِنْهُ»^(۲).

واته: عائشہ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دہ لی: گوتم: ئہی پیغہمبہری خوا ﷺ مہبہستی ئہو ئایہتہ: { وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَاءً آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ } الْمُؤْمِنُونَ، واته: وہ ئہو کہسانہی کہ دہبیہ خشن (لہ زہ کات و خیر) لہوہی پیان بہخشیون لہ کاتیکدا دلیان دہترسی و (دہلہرزئی). ئایا ئہو کہسہیہ کہ زینا دہ کات و دزی دہ کات و عارہق دہ خواتہوہ؟ فہرمووی: نہخیر ئہی کچی ئہبو بہ کر (یان ئہی کچی صدیق)، بہ لکو ئہو پیاوہیہ کہ پوژوو دہ گری و زہ کات دہدات و نوژ دہ کات، لہ گہل ئہوہشدا دہترسی کہوا لئی و ہرنہ گریت.

۴۱۹۹- عَنْ أَبِي عَبْدِ رَبِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ كَالْوِعَاءِ، إِذَا طَابَ أَغْلَاهُ، وَإِذَا فَسَدَ أَغْلَاهُ، فَسَدَ أَغْلَاهُ»^(۳).

(۱) ضعیف.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۱۷۵.

(۳) صحيح.

واته: ثوب عه‌بدی ره‌بی ﷺ ده‌لی: گویم له موعاویه‌ی کوری ئه‌بو سوفیان ﷺ بوو ده‌یگوت: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: به بیگومان هه‌ر کرده‌وه‌یه‌ک وه‌کو کوبه‌له‌و ده‌فری وایه، جا ئه‌گه‌ر ژیره‌وه‌ی پاک بی ئه‌وه سه‌ره‌وه‌شی پاک و چاک ده‌بی، خو ئه‌گه‌ر ژیره‌که‌ی ناپاک و چه‌په‌ل بوو ئه‌وه سه‌ره‌که‌شی تیک ده‌دات و ناپاک ده‌بی (ناماژه‌یه بو ده‌ره‌وه‌و ناوه‌وه‌ی هه‌ر کرده‌وه‌یه‌ک یان ناماژه‌یه بوئه‌وه‌ی که هه‌موو کرده‌وه‌یه‌ک به‌وه‌یه که کوتاییه‌که‌ی جوان بی و «حسن الخاتمه» بیت).

۴۲۰۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا صَلَّى فِي الْعَلَانِيَةِ، فَأَحْسَنَ، وَصَلَّى فِي السِّرِّ، فَأَحْسَنَ، قَالَ اللَّهُ ﷻ: هَذَا عَبْدِي حَقًّا»^(۱).

واته: ئه‌بو هوره‌پره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: به بیگومان هه‌ر به‌نده‌یه‌ک کاتیک نوێز به‌ناشکراو به‌به‌رچاوی خه‌لکییه‌وه ده‌کات نوێزکی جوان و پیک و پیک بکات و کاتیک به‌نادیاریش نوێز ده‌کات نوێزکی جوان و پیک و پیک بکات، ئه‌وه خواي ﷻ ده‌فه‌رموویت: ئا ئه‌وه به‌نده‌ی راسته‌قینه‌ی منه.

۴۲۰۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَارِبُوا، وَسَدُّوا، فَإِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْكُمْ يُنْجِيهِ عَمَلُهُ»، قَالُوا: وَلَا أَنْتَ؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «وَلَا أَنَا، إِلَّا أَنْ يَتَّعَمِدَنِي اللَّهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ، وَفَضْلٍ»^(۲).

واته: ئه‌بو هوره‌پره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: کاروکرده‌وه‌کانتان به‌جوانی و دامه‌زراوی جیبه‌جی بکه‌ن و دووربکه‌ونه‌وه له‌پوچوون و لاگری، چونکه هه‌ج یه‌کیکتان ته‌نها به‌کرده‌وه‌ی خوی‌پزگاری نابیت، گوتیان: جه‌نابیشته‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ؟ فه‌رمووی: نه‌خیر منیش‌پزگارم نابی مه‌گه‌ر خوا به‌سۆزو میه‌ره‌بانی و گه‌وره‌ی خوی دامپۆشیت.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۶۶۳، ومسلم: ۲۸۱۶.

بابت: روپامایمی و ناوو شۆرهت

۴۲۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: قَالَ اللَّهُ عز وجل: «أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشُّرْكِ، فَمَنْ عَمِلَ لِي عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ غَيْرِي، فَأَنَا مِنْهُ بَرِيءٌ، وَهُوَ لِلَّذِي أَشْرَكَ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: ئەمن زۆر لەووە بینیازتەرەم کە ھاوبەشەم ھەبێت، جا ھەر کەسێک کارو کردەووە کە بکات جگە لە من بکاتە ھاوبەشی کردەووە کە ی ئەووە من لێی بەرێتم و کردەووە کەش بۆ ئەووە کە کردوویەتیە ھاوبەش.

۴۲۰۳- عَنْ أَبِي سَعْدِ بْنِ أَبِي قُضَّالَةَ الْأَنْصَارِيِّ رضی اللہ عنہ، وَكَانَ مِنَ الصَّحَابَةِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأُولِينَ وَالْآخِرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ، نَادَى مُنَادٍ: مَنْ كَانَ أَشْرَكَ فِي عَمَلٍ عَمِلَهُ لِلَّهِ، فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهُ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ، فَإِنَّ اللَّهَ أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشُّرْكِ»^(۲).

واته: ئەبو سەعدی کوری ئەبو فەزالە رضی اللہ عنہ ئەنصاریی رضی اللہ عنہ کە یەکیک بوو لە ھاووەلان دەلێ: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: ھەر کاتێک خوا سەرھەتاو کۆتایی کۆکردەووە لە رۆژی قیامەتدا کە ھیچ شک و گومانێکی تێدا نیە، ئەووە جارچیە ک جار دەدات (و دەلێ): ھەر کەسێک کردەووە کە کردووە کە ھاوبەشی بۆ خوا تێدا بپارداووە، ئەووە با بچی داوای پاداشت لە جگە لە خوا بکات، چونکە خوا زۆر لەووە بینیازتەرە کە ھاوبەشی ھەبێت.

۴۲۰۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَنَحْنُ نَتَذَاكُرُ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ، فَقَالَ: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخَوْفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ؟» قَالَ: قُلْنَا: بَلَى، فَقَالَ: «الشُّرْكَ الْخَفِيُّ، أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي، فَيَزِينُ صَلَاتَهُ، لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ»^(۳).

واته: ئەبو سەعید رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم تەشریفی ھێنا بۆ ناومان، لەوکاتەدا ئێمە باسی مەسیحی دەجالمان دەکرد، ئەویش فەرمووی: ئایا ھەوایی ئەو شتەتان

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۸۵.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۱۵۴.

(۳) حسن.

پچ نه دم که له مه سیحی ده جال زیاتر لئی ده ترسم به سه رتان بیت؟ گوتی: تیمه ش گوتمان: به لئی هه والمان پییده، نه ویش فهرمووی: هاوبه ش په یداکردنی شاراوه و نادیار (نه ویش نه وهیه که): پیاو ههستی به نه جامدانی نوژیکی جوان و ریک و پیک و بو به چاوی پیاویک که چاوی لیه تی و ده بیینی.

۴۲۰۵- عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَخَوْفَ مَا اتَّخَوْفُ عَلَى أُمَّتِي، الْإِشْرَاقُ بِاللَّهِ، أَمَا إِنِّي لَسْتُ أَقُولُ يَعْبُدُونَ شَمْسًا، وَلَا قَمَرًا، وَلَا وَتْنَا، وَلَكِنْ أَعْمَالًا لِغَيْرِ اللَّهِ، وَشَهْوَةً خَفِيَّةً»^(۱).

واته: شه ددای کوری نه وس رضی الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: ترسناکترین شتیک که له نوممه ته که م لئی ده ترسم هاوبه ش دانانه بو خوا، به لام خو نه من نالیم رۆژو مانگ و بت ده په رستن، به لکو کارو کرده وه له بهر خاتری جگه له خوا نه جامده دن و شوین تاره زووه کان ده که ون به دزییه وه.

۴۲۰۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ يُسْمَعُ يُسْمِعِ اللَّهَ بِهِ، وَمَنْ يُرَاءِ يُرَاءِ اللَّهَ بِهِ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: هه رکه سیک به دوای ناوبانگدا بگه ری، خوا ناوی ده زینتی، هه رکه سیک روپامای بکات، خوا ناشکرای ده کات.

۴۲۰۷- عَنْ جُنْدَبٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ يُرَاءِ يُرَاءِ اللَّهَ بِهِ، وَمَنْ يُسْمَعُ يُسْمِعِ اللَّهَ بِهِ»^(۳).

واته: جوندهب رضی الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: هه رکه سیک روپامای بکات، خوا ناشکرای ده کات، هه رکه سیک به دوای ناوبانگدا بگه ری، خوا ناوی ده زینتی.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۳۸۱ زیادة «مَنْ لَا يَرْحَمِ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللَّهُ».

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۹۹، ومسلم: ۲۹۸۷.

بابەت: ئىرەيى بردن

۴۲۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ: رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا، فَسَلَطَهُ عَلَى هَلَكْتِهِ فِي الْحَقِّ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ حِكْمَةً، فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيَعْلَمُهَا»^(۱).
 واتە: عەبدوﻟﻼﻱ كورى مەسعود رضي الله عنه دەﻟﻰ: ﭘﯩﻐەمبەرى ﺧﻮا ﷺ ﻓەرﻣﻮﻳﻪﺗﻰ: ﺣﻪﺳﻮﻭﺩﻯ ﺩﺭﻭﺳﺖ ﻧﯩﻪ ﺗﻪﻧﻬﺎ ﻟﻪ ﺩﻭﻭ ﺷﺘﺪﺍ ﻧﻪﺑﯩﺖ: ﭘﯩﺌﻮﻧﻚ ﺧﻮﺍ ﻣﺎﻝ ﻭ ﺳﺎﻣﺎﻧﻰ ﭘﯩﺪﺍﻭﻩﻭ ﺯﺍﻟﻰ ﻛﺮﺩﻭﻩ ﺑﻪﺳﻪﺭﯨﺪﺍﻭ ﻟﻪﭘﯩﻨﺌﺎﻭﻱ ﺧﻮﺍ ﺑﻪﻫﻪﻕ ﺳﻪﺭﻓﻰ ﺩﻩﻛﺎﺕ، ﻭﻩ ﭘﯩﺌﻮﻧﻜﯩﺶ ﺧﻮﺍ ﺯﺍﻧﺎﻳﻰ ﻭ ﺩﺍﻧﺎﻳﻰ ﭘﯩﺪﺍﻭﻩﻭ ﺋﻪﻭﯨﺶ ﻫﻪﻗﻰ ﺧﻮﻱ ﭘﯩﺪﻩﺩﺍﺕ ﻭ ﻭﻩ ﻛﻮ ﺧﻮﻱ ﺟﯩﺒﻪﺟﯩﻨﻰ ﺩﻩﻛﺎﺕ ﻭ ﺧﻪﻟﻜﯩﺘﺮ ﻓﯧﺮﺩﻩﻛﺎﺕ.

۴۲۰۹- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ: رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ، فَهُوَ يَقُومُ بِهِ آتَاءَ اللَّيْلِ، وَآتَاءَ النَّهَارِ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا، فَهُوَ يُنْفِقُهُ آتَاءَ اللَّيْلِ، وَآتَاءَ النَّهَارِ»^(۲).

واتە: ﺳﺎﻟﯩﻢ ﻟﻪ ﺑﺎﻭﻛﯩﻴﻪﻭﻩ رضي الله عنه ﺩﻩﮔﯩﺮﯨﺘﻪﻭﻩ، ﺩﻩﻟﻰ: ﭘﯩﻐﻪﻣﺒﻪﺭﻯ ﺧﻮﺍ ﷺ ﻓەرﻣﻮﻳﻪﺗﻰ: ﺣﻪﺳﻮﻭﺩﻯ ﺩﺭﻭﺳﺖ ﻧﯩﻪ ﺗﻪﻧﻬﺎ ﻟﻪ ﺩﻭﻭ ﺷﺘﺪﺍ ﻧﻪﺑﯩﺖ: ﭘﯩﺌﻮﻧﻚ ﺑﻪ ﻓﻪﺯﻟﻰ ﺧﻮﺍ ﻓﯧﺮﻯ ﻗﻮﺭﺋﺎﻥ ﺧﻮﻳﻨﺪﻥ ﺑﻮﻭﻩﻭ ﺷﻪﻭﻭ ﭘﯘﺯ ﺩﻩﺧﻮﻳﻨﻰ ﻭ ﻛﺎﺭﻯ ﭘﯩﺪﻩﻛﺎﺕ، ﻭﻩ ﭘﯩﺌﻮﻧﻜﯩﺶ ﺧﻮﺍ ﻣﺎﻝ ﻭ ﺳﺎﻣﺎﻧﻰ ﭘﯩﺪﺍﻭﻩﻭ ﺷﻪﻭﻭ ﭘﯘﺯ ﺩﻩﺑﯩﻴﻪ ﺧﺸﯩﺖ.

۴۲۱۰- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «الْحَسَدُ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ، كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ، كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَالصَّلَاةُ نُورُ الْمُؤْمِنِ، وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ»^(۳).
 واتە: ﺋﻪﻧﻪﺱ رضي الله عنه ﺩﻩﮔﯩﺮﯨﺘﻪﻭﻩ، ﭘﯩﻐﻪﻣﺒﻪﺭﻯ ﺧﻮﺍ ﷺ ﻓەرﻣﻮﻳﻪﺗﻰ: ﺣﻪﺳﻮﻭﺩﻯ ﺑﺮﺩﻥ ﭼﺎﻛﻪ ﻛﺎﻧﻰ ﺧﺎﻭﻩﻧﻪ ﻛﻪﻱ ﺩﻩﺧﻮﺍﺕ ﻭﻩ ﻛﻮ ﭼﯘﻥ ﺋﺎﮔﺮ ﭼﯩﺮﻭ ﭼﯩﻠﻜﻪ ﺩﻩﺳﻮﺗﯩﻨﻰ ﻭ ﺩﻩﺑﯩﺨﻮﺍﺕ، ﻭﻩ ﺑﻪ ﺧﺸﯩﻨﯩﺶ ﻫﻪﻟﻪﻭ ﺗﺎﻭﺍﻥ ﺩﻩﻛﻮﺯﯨﻨﯩﺘﻪﻭﻩ ﻫﻪﺭ ﻭﻩ ﻛﻮ ﭼﯘﻥ ﺋﺎﻭ ﺋﺎﮔﺮ ﺩﻩﻛﻮﺯﯨﻨﯩﺘﻪﻭﻩ، ﻫﻪﺭﻭﻩﻫﺎ ﻧﻮﻳﺰ ﻧﻮﺭﻭ ﭘﻮﻭﻧﺎﻛﻰ ﺑﺮﻭﺍﺩﺍﺭﻩ (ﻟﻪ ﺩﻭﻧﯩﺌﺎﻭ ﻗﯩﻴﺎﻣﻪﺕ) ﻭﻩ ﭘﯘﺯﻭﻭ ﻗﻪﻟﻐﺎﻧﯩﻜﻪﻭ ﭘﺎﺭﯨﺰﮔﺎﺭﯨﻴﻪ ﻛﻪ ﻟﻪ ﺋﺎﮔﺮﻯ ﺩﯗﺯﻩﺧ.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۳، ومسلم: ۸۱۶.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۵۲۹، ومسلم: ۸۱۵، والترمذي: ۱۹۳۶.

(۳) ضعيف.

بابهت: ستم و خهراپه کاری دهرهق به دروستکراوانی خوا

۴۲۱۱- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَا مِنْ ذَنْبٍ أَجْدَرُ أَنْ يُعْجَلَ اللَّهُ لِصَاحِبِهِ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا، مَعَ مَا يَدْخُرُ لَهُ فِي الْآخِرَةِ، مِنَ الْبَغْيِ، وَقَطِيعَةِ الرَّحِمِ»^(۱).

واته: نه بو به کره رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: هیچ گونا و تاوانیک به نه دازه ی ستم و خهراپه کاری و پچرانندی په یوه ندی خزمایه تی شایه نتر نیه به وه ی که خوا هر له دونیاداو زوو به زوو خاوه نه که ی سزا بدات، له گه ل نه وه ی که سزاو توله ی بو قیامه تیش بو هه لده گیریت.

۴۲۱۲- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَسْرَعُ الْخَيْرِ ثَوَابًا الْبِرُّ، وَصِلَةُ الرَّحِمِ، وَأَسْرَعُ الشَّرِّ عُقُوبَةٌ، الْبَغْيُ، وَقَطِيعَةُ الرَّحِمِ»^(۲).

واته: عائشه ی دایکی پرواداران رضي الله عنها ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: خیرترین پاداشتی چاکه پاداشتی که سیکه که چاکه کار بی له گه ل خه لکداو په یوه ندی خزمایه تی جیبه جی بکات، وه خیرترین توله و سزا بو که سانی ستمکارو ده ستریزکاره و نه وانه شی که په یوه ندی خزمایه تی ده پچرینن.

۴۲۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «حَسْبُ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ، أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ»^(۳).

واته: نه بو هورپه رپه رضي الله عنه ده گیریته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: مروف ته نها نه وه نده خهراپه یه ی به سه که وا برای مسولمانی به که م ته ماشا بکات.

۴۲۱۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاصَعُوا، وَلَا يَبْغِي بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۹۰۲، والترمذي: ۲۵۱۱.

(۲) ضعيف جداً.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۸۱۸.

(۴) صحیح لغیره.

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: به بیگومان خوا وەحی بو ناردووومہ کہوا خو بہ کہ مگر بن و ہرگیز هیچ یه کیکتان ستم له یه کیکیتر نہ کات.

بابہت: پاریزکاری و خو پاراستن له حلال لہبہر نہ کہوتنہ ناو حرام

۴۲۱۵- عَنْ عَطِيَّةِ السَّعْدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ، حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ بِهِ، حَذَرًا لِمَا بِهِ الْبَأْسُ»^(۱).

واته: عه تیه ی سه عدیی ﷺ یه کیک بووه له هاوه لانی پیغه مبهر ﷺ ده گیریته وه، ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہرگیز بہ ندہ ناگاتہ ئہو پلہ کاملہ ی پاریزکاران «المتقین» تاکو واز له شتیک نہ هینئ کہ هیچ کیشہ بہ کی نیہ بوئہ وه ی خو ی بیاریزی و له ترسی ئہو شتہ ی کہ خراپہ و کیشہ ی تیدایہ (واته: بوئہ وه ی توشی خراپہ و بہ دکاری نہ بی و پاریزراو بیت، تہ نانہت خو ی له ہہ ندیک شتی حہ لالیش دہ پاریزیت، تاکو توشی حہ رامہ کہ نہ بیت، ئہ و ہش ہہ مووی بو بہ دہست ہینانی رہ زامہ ندی خوا).

۴۲۱۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «كُلُّ مَخْمُومِ الْقَلْبِ، صَدُوقِ اللِّسَانِ»، قَالُوا: صَدُوقُ اللِّسَانِ، نَعْرِفُهُ، فَمَا مَخْمُومُ الْقَلْبِ؟ قَالَ: «هُوَ التَّقِيُّ النَّقِيُّ، لَا إِثْمَ فِيهِ، وَلَا بَغْيَ، وَلَا غِلًّا، وَلَا حَسَدًا»^(۲).

واته: عہ بدوللای کوری عہ مر ﷺ ده لئ: بہ پیغه مبهری خوا ﷺ گوترا: باشترینی خہ لکی کییہ؟ فہرمووی: ئہو کہ سہ ی دلئ پاک و بیگہ رده و زمانیشی راستبیزہ، گوتیان: «صدوق اللسان» (واته: راستگو) دہ زانین، بہ لام «مخمووم القلب» چییہ و کییہ؟ فہرمووی: ئہو کہ سہ یہ پاریزکارو دلپاکہ و دلئ گوناہی تیدا نیہ و ستم و رق و کینہ و حہ سوودی لہ ناو دلیدا بوونی نیہ.

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۴۵۱.

(۲) صحيح.

۴۲۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ كُنْ وَرِعًا، تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ، وَكُنْ فَنِعًا، تَكُنْ أَشْكَرَ النَّاسِ، وَأَحَبَّ لِلنَّاسِ مَا تَحِبُّ لِنَفْسِكَ، تَكُنْ مُؤْمِنًا، وَأَحْسِنَ جِوَارَ مَنْ جَاوَرَكَ، تَكُنْ مُسْلِمًا، وَأَقِلَّ الصَّحِكَ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الصَّحِكِ تُمِثُّ الْقَلْبَ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه ی نه بو هوره پره به کم رازبیه (ته نها چه لالت بوی)، نه وکات ده بیه باشتترین خواپه رست، وه به به شی خوت رازبیه، ده بیه سوپاسگوزارترین که س، وه هه رچی بو خوت بیت خوشه بو خه لکیش بیت خوش بیت، ده بیته پروادار، وه له گه ل نه و که سه ی که دراوسیته باش و چاکه کاربه، ده بیته مسولمان، وه که متر پیکه نه چونکه پیکه نینی زور دل ده مرئیت.

۴۲۱۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَقْلَ كَالْتَدْبِيرِ، وَلَا وَرَعَ كَالْكَفِّ، وَلَا حَسَبَ كَحُسْنِ الْخُلُقِ»^(۲).

واته: نه بو زهر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: عه قل به ته نها وه کو بیرکردنه وه نابی له نه نجامی کارو باریک که مرؤف نه نجامی ده دات، وه دنیا به کم سه بیرکردن و ده سته رداربوونی خوشبیه کانی دنیا وه کو نه وه نابی که ده ست له قه ده غه کراوه کان هه لبرگی، وه گه وره یی په چه له ک و ده وله مهندی وه کو گه وره یی په فتارو ناکاری جوان ناییت.

۴۲۱۹- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْحَسَبُ الْمَالُ، وَالْكَرَمُ التَّقْوَى»^(۳).

واته: سه موریه ی کوری جونده ب رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: گه وره یی و په سه نایه تی لای خه لکی دنیایی مال و سامانه، وه گه وره یی و ریزو شکو له دیندا پاریزکارییه.

۴۲۲۰- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَعْرِفُ كَلِمَةً - وَقَالَ عُثْمَانُ: آيَةٌ - لَوْ أَخَذَ النَّاسُ كُلُّهُمْ بِهَا لَكَفَّتْهُمْ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ آيَةٌ آيَةٌ؟ قَالَ: «﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾»^(۴).

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۳۰۵.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ۳۲۷۱.

(۴) ضعيف.

واته: ئەبو زەر رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: کە لیمە یە ک دەزانم - وە عوسمان گوتی: ئایە تیک - خو ئە گەر خە لکی دەستی پێو بە گرن و کاری پێیکەن ئەو بە سیانە، گوتیان: ئەی پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کامە ئایە تە یە؟ فەرمووی: ﴿ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ ﴿٢﴾ الطلاق، واته: وە هەر کە سێک خواناس بێت، خوا دەرووی لێ دە کاتە وە.

بابەت: پیاھە لدان بە چاکە

٤٢٢١- عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي زُهَيْرٍ الثَّقَفِيِّ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَظَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم بِالنَّبَاؤَةِ، أَوْ النَّبَاؤَةِ، قَالَ: وَالنَّبَاؤَةُ مِنَ الطَّائِفِ، قَالَ: «يُوشِكُ أَنْ تَعْرِفُوا أَهْلَ الْجَنَّةِ، مِنْ أَهْلِ النَّارِ»، قَالُوا: بِمَ ذَاكَ؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «بِالنِّسَاءِ الْحَسَنِ، وَالنِّسَاءِ السَّيِّئِ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ بِعُضُكُم عَلَى بَعْضِ»^(١).

واته: ئەبو بە کری کوری ئەبو زوھەیری سە قە فیی لە باوکیە وە رضی اللہ عنہ دە گێرێتە وە، دە لێ: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم لە «النبأوة» کە شوینیکە لە تائیف و تاری بۆمان دە فەرموو، جا فەرمووی: زۆر نزیکە بتوانن ئەھلی بەھەشت لە دۆزە خییە کان جیا بکەنە وە و بیانناسن؟ گوتیان: ئەی پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم جا ئەو بە چی؟ فەرمووی: بە باسکردن و پیاھە لدانێ جوان و باشە و پیاھە لدانێ ناشیرین و خراب، (چونکە) ئێو گەواھیدەری خوان بە سەر یە کتیریە وە (واته: ئە گەر کە سێک خە لکی مسوولان و چاکە کار شاھیدی چاکە ی بۆ بدن ئەو نیشانە ی ئەو یە کە ئەھلی بەھەشتە، وە ئە گەر بە خەرپەش شاھیدی بۆ بدن ئەو نیشانە ی ئەو یە کە ئەھلی دۆزە خە).

٤٢٢٢- عَنْ كُلْثُومِ الْخَزَاعِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ لِي أَنْ أَعْلَمَ إِذَا أَحْسَنْتُ أَمْ قَدْ أَحْسَنْتُ، وَإِذَا أَسَأْتُ أَمْ قَدْ أَسَأْتُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا قَالَ جِيرَانُكَ: قَدْ أَحْسَنْتَ، فَقَدْ أَحْسَنْتَ، وَإِذَا قَالُوا: إِنَّكَ قَدْ أَسَأْتَ، فَقَدْ أَسَأْتَ»^(٢).

(١) حسن.

(٢) صحيح.

واته: کولسومی خوزاعی رضی الله عنه ده‌لی: پیاویک هات بو خزمهت پیغهمبر صلی الله علیه و آله و گوتی: نه‌ی پیغهمبری خوا صلی الله علیه و آله چون بزائم که چاکه‌یه کم کرد به چاکه نه‌ژمار بکریت؟ وه نه‌گهر خه‌راپه‌یه کم کرد به خه‌راپه نه‌ژمار بکریت؟ نه‌ویش فهرمووی: ههر کاتیک دراوسیکهت گوتی: به‌راستی چاکهت کردوه و کاره‌کهت چاکه، نه‌وه بیگومان چاکهت کردوه، وه ههرکات گوتیان: به‌راستی خه‌راپهت کردوه و خه‌راپه‌کاری، نه‌وه بیگومان کارنکی خه‌راپت کردوه یان خه‌راپه‌کاریت کردوه.

۴۲۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: كَيْفَ لِي أَنْ أَعْلَمَ إِذَا أَحْسَنْتُ، وَإِذَا أَسَأْتُ؟ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: «إِذَا سَمِعْتَ جِرَانَكَ يَقُولُونَ: أَنْ قَدْ أَحْسَنْتَ، فَقَدْ أَحْسَنْتَ، وَإِذَا سَمِعْتَهُمْ يَقُولُونَ: قَدْ أَسَأْتُ، فَقَدْ أَسَأْتُ»^(۱).

واته: عه‌بدوللا رضی الله عنه ده‌لی: پیاویک به پیغهمبری خوا صلی الله علیه و آله گوت: چون بزائم که چاکه کم کردوه یان خه‌راپه؟ پیغهمبر صلی الله علیه و آله فهرمووی: نه‌گهر گوت له دراوسیکانت بوو که تو چاکهت کردوه نه‌وه بیگومان چاکهت کردوه (چاکه‌کاری)، وه نه‌گهر گوت لیان بوو که خه‌راپهت کردوه (به خه‌راپه باسیان کردی)، نه‌وه دیاره که خه‌راپهت کردوه (خه‌راپه‌کاری).

۴۲۲۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «أَهْلُ الْجَنَّةِ، مَنْ مَلَأَ اللَّهُ أُذُنَيْهِ مِنْ ثَنَاءِ النَّاسِ حَيْرًا، وَهُوَ يَسْمَعُ، وَأَهْلُ النَّارِ، مَنْ مَلَأَ اللَّهُ أُذُنَيْهِ مِنْ ثَنَاءِ النَّاسِ شَرًّا، وَهُوَ يَسْمَعُ»^(۲).

واته: نینو عه‌باس رضی الله عنه ده‌لی: پیغهمبری خوا صلی الله علیه و آله فهرمووی‌تی: خه‌لکی به‌هه‌شت نه‌وانه‌ن که خوا گویچکه‌ی پر بکات له پیاهه‌لدانی باشه‌ی خه‌لکی (له ژیانیدا) نه‌ویش بییستی، وه خه‌لکی دوزه‌خ نه‌وانه‌ن که‌وا خوا گویچکه‌ی پر بکات له باسی که‌سه‌که به خه‌راپه‌و نه‌ویش بییستی.

۴۲۲۵- عَنْ أَبِي دَرٍّ رضی الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله، قَالَ: قُلْتُ لَهُ: الرَّجُلُ يَعْمَلُ الْعَمَلَ لِلَّهِ، فَيَجِبُ النَّاسُ عَلَيْهِ، قَالَ: «ذَلِكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) حسن.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۴۲.

واته: نه بو زهر ﷺ ده گيرپيته وه، پيغهمبهر ﷺ فهرموويه تي: به پيغهمبهرم ﷺ گوت: پياويك كارو كرده وه يه ك له بهر ره زامه ندي خوا ده كات كه چي خه لكيش له سهر نه و كاره خوشيان ده وي (مه دح و سه ناي ده كه ن)? فهرمووي: نه و مزده ي خيرا به (پيش قيامت) بو كه سي بروادار.

۴۲۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَعْمَلُ الْعَمَلَ فَيُطْلَعُ عَلَيْهِ، فَيُعْجِبُنِي، قَالَ: «لَكَ أَجْرَانِ، أَجْرُ السِّرِّ، وَأَجْرُ الْعَلَانِيَةِ»^(۱).

واته: نه بو هورپه ره ﷺ ده لي: پياويك گوتي: نه ي پيغهمبهر ي خوا ﷺ جار هه يه كار يك ده كه م و دواتر خه لكي پي ده زانن و ناشكرا ده بيت، منيش پيمخوشه و دلم پي خوشه؟ فهرمووي: دوو جار پاداشت هه يه: پاداشتي نه وه ي كه به نه يني كر دوته و پاداشتي نه وه ي كه ناشكرا بووه (كه واته په يوه ندي به نيته و مه به ستي خودي كه سه كه وه هه يه، مادام بو ره زامه ندي خوا به نه گهر ناشكراش بي ههر پاداشتي هه يه).

بابهت: نيته له كرده و هدا

۴۲۲۷- عَنْ عَلْقَمَةَ بِنِ وَقَاصٍ يَقُولُ: إِنَّهُ سَمِعَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، وَهُوَ يَخْطُبُ النَّاسَ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَلِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ، وَإِلَى رَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ، وَإِلَى رَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ»^(۲).

واته: له عه لقه مه ي كوري وه قاصه وه ﷺ ده گيرنه وه كه له عومه ري كوري خه تابه وه گيراويه ته وه كه وتاري بو خه لكي ده داو گوتي: گويم له پيغهمبهر ي خوا ﷺ بوو ده يه فهرموو: كرده وه تنه ها به نيته، وه ههر كه سيكيش به گويره ي نيته ته كه ي پاداشت وه رده گريت، جا ههر كه سيك كوچكر دنه كه ي له بهر ره زامه ندي خواو يارمه تي پيغهمبهره كه ي ﷺ بيت، نه وه كوچه كه ي بو ره زامه ندي خواو له گه ل بووني

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۳۸۴.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱، ومسلم: ۱۹۰۷، وأبو داود: ۲۲۰۱، والترمذي: ۱۶۴۷، والنسائي: ۷۵ و ۳۴۳۷ و ۳۷۹۴.

پیغمبره که به‌تی ﷺ، وه ههر که سیک کۆچکردنه که ی بۆ مه‌به‌ستیکی دنیایی بئ تاکو له رینگایه‌وه به دهستی بئنی یان بۆ گه‌یشتن به زواجی ئافره‌تیک بئ ته‌وه کۆچکردنه که ی به گۆره‌ی ته‌و شته‌یه‌و به گۆره‌ی ته‌و شته‌ی پاداشت ده‌درتته‌وه که له‌پیناویدا کۆچی کردوه.

۴۲۲۸- عَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَمَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مِثْلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ، كَمِثْلِ أَرْبَعَةِ نَفَرٍ، رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا وَعِلْمًا، فَهُوَ يَعْمَلُ بِعِلْمِهِ فِي مَالِهِ، يُنْفِقُهُ فِي حَقِّهِ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ عِلْمًا، وَلَمْ يُؤْتِهِ مَالًا، فَهُوَ يَقُولُ: لَوْ كَانَ لِي مِثْلُ هَذَا عَمِلْتُ فِيهِ مِثْلَ الَّذِي يَعْمَلُ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَهُمَا فِي الْأَجْرِ سَوَاءٌ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا، وَلَمْ يُؤْتِهِ عِلْمًا، فَهُوَ يَخْضِبُ فِي مَالِهِ يُنْفِقُهُ فِي غَيْرِ حَقِّهِ، وَرَجُلٌ لَمْ يُؤْتِهِ اللَّهُ عِلْمًا، وَلَا مَالًا، فَهُوَ يَقُولُ: لَوْ كَانَ لِي مِثْلُ هَذَا، عَمِلْتُ فِيهِ مِثْلَ الَّذِي يَعْمَلُ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَهُمَا فِي الْوِزْرِ سَوَاءٌ»^(۱).

واته: ته‌بو که‌بشه‌ی ته‌نماریی ﷺ ده‌لی: پیغمه‌به‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: وینه‌و نمونه‌ی ته‌و ئومه‌ته‌ وه‌کو وینه‌هینانه‌ویه‌ به‌ چوار که‌س: پیاویک که‌وا خوا زانست و سامانی پیداو، ته‌ویش به‌ زانست و زانیاریه‌که‌ی مال و سامانه‌که‌ی به‌کاردینئ و له‌ شوینی خۆیدا ده‌بیه‌خشیت، وه‌ پیاویکیش خوا زانستی پیداو به‌لام سامانی پینه‌داوه، ته‌ویش ده‌لی: ته‌گه‌ر منیش وه‌کو ته‌و که‌سه (که‌سی یه‌که‌م) مال و سامانم بیوایه‌هه‌مان ته‌و کاره‌م پیده‌کرد که‌ ته‌و ده‌یکات، پیغمه‌به‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ته‌و دووانه‌هه‌ردووکیان له‌ پاداشتا وه‌کو یه‌کن، وه‌ پیاویک خوا مال و سامانی پیداو به‌لام زانستی پینه‌داوه و مال‌که‌ی له‌ شتی پرپوچدا به‌کاردینی و له‌ شوینی خۆیدا سه‌رفی ناکات، وه‌ پیاویکیش خوا نه‌ زانست و نه‌ مالی پینه‌داوه، ته‌ویش ده‌لی: ته‌گه‌ر وه‌کو ته‌و که‌سه (که‌سی سه‌ه‌م) سامانم هه‌بوایه‌ ته‌وه‌هه‌ر ته‌و کاره‌م پیده‌کرد که‌ ته‌و ده‌یکات، پیغمه‌به‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ته‌و دووانه‌ش هه‌ردووکیان له‌ تاواندا یه‌کسانن (چونکه‌عه‌زمی جه‌زم کردوه که‌هه‌مان په‌فتار ده‌کات، نه‌ک له‌سه‌ر تاوانی که‌سی به‌رانبه‌ر!!).

۴۲۲۸- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ الْمَرْزُوقِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: أَنْبَأَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنِ ابْنِ أَبِي كَبْشَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ مَفْضَلٍ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنِ ابْنِ أَبِي كَبْشَةَ، عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۱).

واته: بهم سه نه ده ش نه م فه رموده گنر دراوه ته وه.

۴۲۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا يُبْعَثُ النَّاسُ عَلَى نِيَّاتِهِمْ»^(۲).

واته: نه بو هوړه پړه ﷺ ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: بيگومان خه لکي له پوژي دواييدا له سهر نيه تيان زيندوو ده کرينه وه (حيساب و ليپيچينه وه يان له گه ل ده کريت).

۴۲۳۰- عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُخْشَرُ النَّاسُ عَلَى نِيَّاتِهِمْ»^(۳).

واته: جابير ﷺ ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: خه لکي له پوژي قيامه تدا به گوړه ي نيه ته کانيان ليپيچينه وه و حيسابيان له گه ل ده کريت.

بابه ت: هيوا دريژي و مردن

۴۲۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ خَطَّ خَطًّا مُرَبَّعًا، وَخَطًّا وَسَطًا الْخَطُّ الْمُرَبَّعَ وَخَطُّوْطًا إِلَى جَانِبِ الْخَطِّ الَّذِي وَسَطَ الْخَطِّ الْمُرَبَّعِ، وَخَطًّا خَارِجًا مِنَ الْخَطِّ الْمُرَبَّعِ، فَقَالَ: «أَتَذَرُونَ مَا هَذَا؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «هَذَا الْإِنْسَانُ الْخَطُّ الْأَوْسَطُ، وَهَذِهِ الْخَطُّوْطُ إِلَى جَنْبِهِ الْأَعْرَاضُ تَنْهَسُهُ - أَوْ تَنْهَسُهُ - مِنْ كُلِّ مَكَانٍ، فَإِنْ أَخْطَاهُ هَذَا أَصَابَهُ هَذَا، وَالْخَطُّ الْمُرَبَّعُ، الْأَجَلُ الْمُحِيطُ، وَالْخَطُّ الْخَارِجُ الْأَمْلُ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۲۲۲۵.

(۲) صحيح لغيره.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۸۷۸.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۴۱۷، والترمذي: ۲۴۵۴.

واتە: عەبدوللای كۆرى مەسعود ﷺ دە گېرىتتەو، پىغەمبەر ﷺ چوارگۆشە يە كىشا، وه هیلئىكى له ناوه پراستی چوارگۆشە كەدا كىشا، وه چەند خەت و هیلئىكى له ئەولاو لای هیلئى ناو چوارگۆشە كە كىشا، وه هیلئىكىشى له دەرەوہى چوارگۆشە كە كىشا، ئنجا فەرمووی: ئایا دەزانن ئەو (نەخشەى چىبە)؟ گوتیان: خواو پىغەمبەرە كەى ﷺ زانانن، فەرمووی: خەتى ناوہ پراست مرؤف خۆبەتى، ئەو وردە خەتانەى چواردەورى بەلاو ناخۆشى و نازارە كانى سەر پىنگانى كە له هەر چوار دەورى پەلامارى دەدەن و دەبىگرن، جا ئەگەر له يە كىكيانى پزگارى بوو توشى ئەو پىتر دەبىت، چوارگۆشە كەش ئەجەل و مردنە دەورى مرؤفە كەى داو، خەتى دەرەوہى چوار گۆشە كەش هىواو ئاواتە كانىبەتى (واتە: هىواو ئاواتە كانى مرؤف ئەوئەندە زۆرو لەبن نەهاتونن كە لەو تەمەنە كورتەدا قەت بە هەموویان ناگات و لە دەرەوہى تەمەنى ئەودان).

٤٢٣٢- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هَذَا ابْنُ آدَمَ، وَهَذَا أَجَلُهُ عِنْدَ قَفَاهُ»، وَبَسَطَ يَدَهُ أَمَامَهُ، ثُمَّ قَالَ: «وَتَمَّ أَمَلُهُ»^(١).

واتە: ئەنەسى كۆرى مالىك ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ئەو مرؤفەو ئەوہش مردنە كەبەتى كە لە پىشتەملىبەتى، جا دەستە كانى بو پىش خۆى پاكىشاو پاشان فەرمووی: وه هىواو ئاواتە كانىشى ئا لەوین (واتە: مردن نزیكترە لە گەبىشتن بەو هەموو هىواو ئاواتانەى كە لە پىشەوہە هەبە).

٤٢٣٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «قَلْبُ الشَّيْخِ سَابُ فِي حُبِّ اثْنَتَيْنِ: فِي حُبِّ الْحَيَاةِ، وَكَثْرَةِ الْمَالِ»^(٢).

واتە: ئەبو ھورەیرە ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: دلى مرؤفى پىرو بە تەمەن لە خۆشەویستى دوو شتدا گەنجەو پىر نابىت: لە خۆشەویستى بو زيان و مانەوہ لە دونیادا، وه لە (حەزکردن و خۆشویستنى) زۆرى سەرەوت و سامان.

٤٢٣٤- عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَهْرَمُ ابْنُ آدَمَ، وَيَسْبُ مِنْهُ اثْنَتَانِ: الْحِرْصُ عَلَى الْمَالِ، وَالْحِرْصُ عَلَى الْعُمْرِ»^(٣).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٤١٨، والترمذي: ٢٣٣٤.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٤٢٠، ومسلم: ١٠٤٦، والترمذي: ٢٣٣٨.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٤٢١، ومسلم: ١٠٤٧، والترمذي: ٢٣٣٩ و ٢٤٥٥.

واته: ئەنەس رضی اللہ عنہ دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووێت: ئادەمیزاد بەرەو پیری دەچی و پیر دەبی لە کاتیکدا که دوو شت هەیه تێیدا گەنج دەبێتەو: سووربوون لەسەر بەدەستەینانی مأل و سامان، وە سووربوون لەسەر تەمەنی درێژو زۆر ژیان.

۴۲۳۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَوْ أَنَّ لِابْنِ آدَمَ وَادِيَيْنِ مِنْ مَالٍ، لَأَحَبَّ أَنْ يَكُونَ مَعَهُمَا تَالِثٌ، وَلَا يَمْلَأُ نَفْسَهُ إِلَّا التُّرَابُ، وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێڕتەو، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووێت: ئەگەر ئادەمیزاد پیری دوو شیو مأل و سامانی هەبی ئەووە حەتمەن پێی خۆشە سێھەمیشی (شیوئکی تری) لەگەڵیاندا هەبوا، لە کاتیکدا که تەنھا گل دەتوانی نەفسی ئینسان پربکاتەو، وە خوا تۆبە لە کەسیک وەر دەگری که تۆبە بکات.

۴۲۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «أَعْمَارُ أُمَّتِي مَا بَيْنَ السُّتَيْنِ، إِلَى السَّبْعِينَ، وَأَقْلَهُمْ مَنْ يَجُوزُ ذَلِكَ»^(۲).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێڕتەو، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووێت: تەمەنی ئوممەتە کەم لە ئیوان شەست تا کو حەفتا سالدایە، وە کەمترین هەیه که لەو تەمەنە تێبەرێت.

بابەت: بەردەوامی لەسەر کارو کردەو

۴۲۳۷- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «وَالَّذِي ذَهَبَ بِنَفْسِهِ ﷺ مَا مَاتَ حَتَّى كَانَ أَكْثَرُ صَلَاتِهِ وَهُوَ جَالِسٌ، وَكَانَ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَيْهِ الْعَمَلُ الصَّالِحُ، الَّذِي يَدُومُ عَلَيْهِ الْعَبْدُ، وَإِنْ كَانَ يَسِيرًا»^(۳).

واته: ئومو سەلەمە رضی اللہ عنہا دەلی: سوێند بەو زاتە ی گیانێ لی وەرگرتەو، پێغەمبەر ﷺ نەمرد تا کو وای لێهات که زۆر بەی نوێژە کانی بە دانێشتنەو دە کرد، وە خۆشەوێستترین کردەوێش بە لایەو ئەو کردەوێ چاکە یە بوو که بەندە لەسەری بەردەوام بوو دە یکرد ئەگەرچی کەم و ئاسانیش بوایە.

(۱) صحیح.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۳۳۱ و ۳۵۰.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۱۶۵۴ و ۱۶۵۵.

۴۲۳۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَتْ عِنْدِي امْرَأَةً، فَدَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «مَنْ هَذِهِ؟» قُلْتُ: فُلَانَةٌ، لَا تَنَامُ تَذْكُرُ مِنْ صَلَاتِهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «مَهْ، عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيفُونَ، فَوَاللَّهِ لَا يَمَلُّ اللَّهُ حَتَّى تَمْلُوا»، قَالَتْ: وَكَانَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَيْهِ الَّذِي يَدُومُ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: ئافره تیکم له لابیو له وکاته دا پیغه مبه صلى الله عليه وسلم هات بو ماله کم، ئنجا فهرمووی: نه وه کییه؟ گوتم: فلانه ئافره ته یه که ناخه وی (باسی نوژکردنه کانی ده کرد)، بویه پیغه مبه صلى الله عليه وسلم فهرمووی: بیده نگ! نه وه تان له سهره که له توانا تاندا یه، خو سویند به زاتی الله خوا لیتان بیزار نابج تا خو تان مل بانه دن و بیزارنه بن، (عائشه) گوئی: خو شه ویستترین و په سه ندرین دینداری لای پیغه مبه صلى الله عليه وسلم نه و کرده وه یه بوو که خاوه نه که ی له سهری بهرده وام ده بوو.

۴۲۳۹- عَنْ حَنْظَلَةَ الْكَاتِبِ التَّمِيمِيِّ الْأَسَدِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَذَكَرْنَا الْجَنَّةَ، وَالنَّارَ، حَتَّى كَانَا رَأَى الْعَيْنِ، فَقُمْتُ إِلَى أَهْلِي، وَوَلَدِي فَصَحَّكْتُ، وَلَعِبْتُ، قَالَ: فَذَكَرْتُ الَّذِي كُنَّا فِيهِ، فَخَرَجْتُ، فَلَقِيْتُ أَبَا بَكْرٍ، فَقُلْتُ: نَافَقْتُ، نَافَقْتُ، فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ: إِنَّا لَنَفَعَلُهُ، فَذَهَبَ حَنْظَلَةُ، فَذَكَرَهُ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «يَا حَنْظَلَةُ لَوْ كُنْتُمْ كَمَا تَكُونُونَ عِنْدِي، لَصَافَحْتَكُمْ الْمَلَائِكَةُ عَلَى فُرْشِكُمْ، أَوْ عَلَى طُرُقِكُمْ، يَا حَنْظَلَةُ سَاعَةً، وَسَاعَةً»^(۲).

واته: حه نزه له ی کاتبی ته میمی ئوسه یدی رضی اللہ عنہ ده لئ: ئیمه له خزمهت پیغه مبه ری خوادا صلى الله عليه وسلم بووین، باسی به هه شت و دوزه خان کرد، به جوړیک وه کو به چاو بیبنین، ئنجا هه ستام چوومه وه لای منال و خیزانم، جا (له گه لیان) پیکه نیم و گالته مکرد، گوئی: نه و جار نه و حاله ته م به بیرها ته وه که تیدا بووین، بویه رویشتمه دهره وه و توشی نه بو به کر بووم، منیش گوتم: دووروو بووم، دووروو بووم، نه بو به کریش گوئی: ئیمه ش گالته و قسه ی خو ش ده که یین، ئنجا حه نزه له چوو بو خزمهت پیغه مبه صلى الله عليه وسلم و باسه که ی بو گپرایه وه، نه ویش فهرمووی: نه ی حه نزه له جا نه گه ر ئیوه هه میشه وه کو نه و کاته بن که له لای منن، نه وه مه لائیکه له سهر جیگا کانتان یان له سهر ریگا و بانتان توفه یان له گه ل ده کردن، نه ی حه نزه له ساتیک ئاواو ساتیک ئاوا.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۳، ومسلم: ۷۸۵.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۰۰، والترمذي: ۲۴۵۲ بنحوه و ۲۵۱۴.

۴۲۴۰- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اَكْلُوا مِنْ الْعَمَلِ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ خَيْرَ الْعَمَلِ أَدْوَمُهُ، وَإِنْ قَلَّ»^(۱).

واته: عه‌بدوړه‌حمانی ئه‌عړه‌ج ده‌لی: گویم له ئه‌بو هوره‌پره رضی الله عنه بوو ده‌یگوت: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: به ئه‌ندازه‌ی تواناتان به کارو کرده‌وه هه‌ستن، چونکه له راستیدا چاکترین کرده‌وه ئه‌وه‌یه که به‌رده‌وام بی ئه‌گه‌ر که‌میش بیټ.

۴۲۴۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى رَجُلٍ يُصَلِّي عَلَى صَخْرَةٍ، فَأَنَّ نَاحِيَةَ مَكَّةَ، فَمَكَتْ مَلِيًّا، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَوَجَدَ الرَّجُلَ يُصَلِّي عَلَى حَالِهِ، فَقَامَ فَجَمَعَ يَدَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ بِالْقُضْدِ» ثَلَاثًا «فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا»^(۲).

واته: جابیری کوری عه‌بدو‌للاً رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌لای پیاوټکدا ره‌تبوو که له‌سه‌ر به‌ردیک نوټزی ده‌کرد، جا (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) بو‌لایه‌کی مه‌ککه‌چوو ماوه‌یه‌کی پیچوو پاشان گه‌پرایه‌وه، جا دیتی کابرا به‌هه‌مان شیوه‌ی پيشوو خه‌ریکی نوټز‌کردنه، بو‌یه‌هه‌ستاو ده‌سته‌کانی کو‌کرده‌وهو فه‌رمووی: ئه‌ی خه‌لکینه‌ئیه له‌سه‌رتانه‌که ناوه‌ندگیر بن (نه که‌مته‌رخه‌م بن نه تییپه‌رین) سی جار ئه‌وه‌ی دووباره‌کرده‌وه، چونکه بیگومان خوا لیتان بیزار نابی تا خوتان بیزار ده‌بن و واز دینن.

بابه‌ت: گوناوه و تاوان

۴۲۴۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه، قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْوَاعُ مَا كُنَّا نَعْمَلُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَحْسَنَ فِي الْإِسْلَامِ، لَمْ يُؤَاخِذْ بِمَا كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَمَنْ أَسَاءَ، أُخِذَ بِالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ»^(۳).

واته: عه‌بدو‌للاً رضی الله عنه ده‌لی: گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئایا له‌سه‌ر ئه‌و کرده‌وانه‌ی که له‌سه‌رده‌می نه‌زانیدا کردوومان سزا ده‌درین؟ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: هه‌ر که‌سیک له‌سه‌رده‌می مسولمان بوونیداو له‌ناو ئیسلامدا چاکه‌کار بی ئه‌وه له‌سه‌ر

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۹۲۱، ومسلم: ۱۲۰.

کرده‌وهی سهردهمی نه‌فامی سزا وه‌رناگریت، وه ههر که‌سیک خه‌راپ و خه‌راپه‌کار بی‌ئه‌وه تاوانی ئه‌وه‌ل و ئاخیری له‌سه‌ر نه‌ژمار ده‌کریت.

۴۲۴۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا عَائِشَةُ إِيَّاكِ وَمُحَقَّرَاتِ الْأَعْمَالِ، فَإِنَّ لَهَا مِنَ اللَّهِ طَلِبًا»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیمی فه‌رموو: ئه‌ی عایشه ئا‌گاداری ئه‌و ورده‌کرده‌وانه‌به‌که پیتوایه‌که‌م و بی‌بایه‌خن، له‌راستیدا ئه‌وانه‌له‌لایه‌ن خواوه‌حی‌ساب بو‌کراون و داوا‌ده‌کرینه‌وه.

۴۲۴۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَدْنَبَ كَانَتْ نُكْتَتُهُ سَوْدَاءَ فِي قَلْبِهِ، فَإِنَّ تَابَ وَنَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ، صَفِلَ قَلْبُهُ، فَإِنْ زَادَ، زَادَتْ، فَذَلِكَ الرَّأْسُ الَّذِي ذَكَرَهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ: ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^(۲) المطففين»^(۳).

واته: ئه‌بو هوره‌یره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گیرینه‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو یه‌تی: به‌راستی مروقی بروادار کاتیک تاوانیک ده‌کات په‌له‌یه‌کی ره‌ش له‌دلیدا دروست ده‌بیت، جا ئه‌گه‌ر توبه‌ی کردو وازی هینا و داوای لی‌خوشبوونی کرد ئه‌وه‌دلی پاک و ساف ده‌بیته‌وه، خو ئه‌گه‌ر زیاتر تاوانی کرد په‌له‌که‌ش زیاد ده‌کات، بویه ئه‌وه‌ئه‌و مؤره‌یه‌که‌خوا له‌قورئاندا باسی کردوه: ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^(۲) المطففين، واته: نه‌خیر وانیه‌به‌لکو ژه‌نگی ئه‌و (خراپانه‌ی) که‌ده‌یان‌کرد په‌رده‌ی هیناوه‌به‌سه‌ر دلیندا.

۴۲۴۵- عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: «لَأَعْلَمَنَّ أَقْوَامًا مِنْ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِحَسَنَاتٍ أَمْثَالِ جِبَالِ تِهَامَةَ بِيضًا، فَيَجْعَلُهَا اللَّهُ ﷻ هَبَاءً مَنْثُورًا»، قَالَ ثَوْبَانُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْهُمْ لَنَا، جَلِّهِمْ لَنَا أَنْ لَا نَكُونَ مِنْهُمْ، وَنَحْنُ لَا نَعْلَمُ، قَالَ: «أَمَّا إِنَّهُمْ إِخْوَانُكُمْ، وَمِنْ جِلْدَتِكُمْ، وَيَأْخُذُونَ مِنَ اللَّيْلِ كَمَا تَأْخُذُونَ، وَلَكِنَّهُمْ أَقْوَامٌ إِذَا خَلَوْا بِمَحَارِمِ اللَّهِ انْتَهَكُوهَا»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۳۳۴.

(۳) صحیح.

واته: سه‌وبان ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغهمبهر ﷺ فهرموویه‌تی: ناگادار ده‌بم و ده‌زانم که خه‌لکانیک هه‌یه له ئوممه‌تی من له پوژی قیامه‌تدا دین به ئەندازه‌ی کیوی تیهامه چاکه‌یان کردوه، خوای ﷺ چاکه‌کانیان ده‌کاته ته‌پوتوزی به‌ربا، سه‌وبان گوتی: ئە‌ی پیغهمبهری خوا ﷺ بۆمان باس بکه بیانناسین، بۆئوه‌ی ئیمه له‌وان نه‌بین و نه‌شزانین، فهرمووی: ئە‌وان برای ئیوه‌ن و له‌په‌چه‌له‌کی خۆتانن، ئە‌وانیش په‌رستش ده‌که‌ن وه‌کو ئیوه‌شه‌ونووژ ده‌که‌ن، به‌لام ئە‌وانه‌که‌سانیکن ئە‌گه‌ر به‌ته‌نیابوون و هه‌رامیان بۆ هه‌لکه‌وت ئە‌وه‌سنوور ده‌به‌زینن و ده‌چنه‌ناو هه‌رامه‌وه.

۴۲۴۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ، مَا أَكْثَرَ مَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: «التَّقْوَى، وَحَسَنُ الْخُلُقِ». وَسُئِلَ مَا أَكْثَرَ مَا يَدْخُلُ النَّارَ؟ قَالَ: «الْأَجْوَفَانِ: الْقَمُّ، وَالْفَرْجُ»^(۱).

واته: ئە‌بو هورپه‌په‌ ﷺ ده‌لی: په‌سیار له‌ پیغهمبهر ﷺ کرا که‌ ئایا ئە‌وه‌ی که‌ زیاتر ده‌بیته‌مایه‌ی چوونه‌به‌هه‌شت چیه‌؟ فهرمووی: په‌ریزکاری و په‌وشت جوانی، وه‌ده‌باره‌ی ئە‌وه‌ی که‌ زیاتر ده‌بیته‌مایه‌ی چوونه‌دوزه‌خ په‌سیاری لیکرا، فهرمووی: دوو شته‌ناو بۆشه‌که‌: ده‌م و داوین.

بابه‌ت: ته‌وبه‌و گه‌رانه‌وه

۴۲۴۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ ﷻ أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ أَحَدِكُمْ مِنْهُ بِضَالَتِهِ، إِذَا وَجَدَهَا»^(۲).

واته: ئە‌بو هورپه‌په‌ ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغهمبهر ﷺ فهرموویه‌تی: بیگومان خوای ﷺ ته‌وبه‌و گه‌رانه‌وه‌ی هه‌ر یه‌کیکتانی زۆر په‌خۆشته‌له‌ ئە‌ندازه‌ی ئە‌وه‌که‌سه‌ی که‌ شتیکی لی‌ون ده‌بی و کاتی ده‌بیینیته‌وه.

۴۲۴۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «لَوْ أَخْطَأْتُمْ حَتَّى تَبْلَغَ خَطَايَاكُمْ السَّمَاءَ، ثُمَّ تُبْتُمْ، لَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۰۰۴.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم بإثر: ۲۷۴۳، والترمذي: ۳۵۳۸.

(۳) صحيح لغيره.

واته: ئەبو هورەپرە ع دە گێڕیتەوه، پێغه مبهەر ص فەرمووێه تی: ئەگەر هەلە تان کرد بە جوۆرێک تا قەبارە ی هەلە کانتان دە گاتە ئاسمان، پاشان تۆبە تان کرد، ئەوه خوا لێتان خۆش دە بیئت.

۴۲۴۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ع، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: «لَلَّهِ أَفْرُخٌ بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ رَجُلٍ أَضَلَّ رَاحِلَتَهُ، بِفَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ، فَالْتَمَسَهَا، حَتَّى إِذَا أَعْيَا، تَسَجَّى بِتَوْبِهِ، فَبِنَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ سَمِعَ وَجِبَةَ الرَّاحِلَةِ حَيْثُ فَقَدَهَا، فَكَشَفَ التُّوبَ عَنْ وَجْهِهِ، فَإِذَا هُوَ بِرَاحِلَتِهِ»^(۱).

واته: ئەبو سەعید ع دە لێ: پێغه مبهەر ی خوا ص فەرمووێه تی: بێگومان خوا زۆر خۆشحالتترە بە تەو بە ی بە نده ی له و کەسە ی که له بیابانێک و لاخ و بارە کە ی لێ ون دە بی و بە دوایدا دە گەڕی تا کو نائومید دە بیئت، پۆشاکە کە ی بە سەر روخساریدا دە دات، ئیتر له ناکاو له و کاتە دا که ئەو له و حاله ته دایه گوێی له ده نگی پێی و لاخه کە ی دە بی هەر بە جوۆرە ی که لێی ونبوو دە یتە وه، ئنجا پۆشاکە کە ی له سەر دەم و چاوی لادە بات تە ماشا دە کات باربنه کە ی خۆیه تی.

۴۲۵۰- عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ ع، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: «التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ، كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ»^(۲).

واته: ئەبو عوبەیدە ی کوړی عەبدوڵلا له باوکیه وه ع دە گێڕیتە وه، دە لێ: پێغه مبهەر ی خوا ص فەرمووێه تی: ئەو کەسە ی تۆبە له گوناھە کانی دە کات وه کو ئەو کەسە وایه که گوناھی نه بیئت.

۴۲۵۱- عَنْ أَنَسِ ع، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: «كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَاءٌ، وَخَيْرُ الْخَطَائِنِ التَّوَّابُونَ»^(۳).

واته: ئەنەس ع دە لێ: پێغه مبهەر ی خوا ص فەرمووێه تی: هەموو ئادەمیزادێک هەلە هەر دە کات، وه باشتزینی ئەوانە ی هەلە دە کەن ئەو کەسانەن که تەو بە ده کەن.

(۱) صحیح لغيره.

(۲) حسن.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۴۹۹.

۴۲۵۲- عَنِ ابْنِ مَعْقِلٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي عَلَى عَبْدِ اللَّهِ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «النَّدَمُ تَوْبَةٌ»، فَقَالَ لَهُ أَبِي: أَنْتَ سَمِعْتَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «النَّدَمُ تَوْبَةٌ»، قَالَ: نَعَمْ»^(۱).

واته: ئینو مه عقیل رضی اللہ عنہ ده لی: له گه ل باوکمدا چووم بۆلای عه بدوللا، جا گویم لیبوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: په شیمانی (له هه له و تاوان) بریتیه له ته و به کردن، جا باوکم به عه بدوللای گوت: نه تو بوخوت گویت له پیغه مبهر ﷺ بوو که ده یفه رموو: په شیمانی بریتیه له ته و به کردن؟ گوتی: به لی.

۴۲۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ ﷻ لَيَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ، مَا لَمْ يُعْزِرْ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عومهر رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: به بیگومان خوی ﷻ توبه و گه رانه وهی به نده که ی وهرده گری مادام نه گه یشتیبته سه ره مهرگ و تاویلکه دان.

۴۲۵۴- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا أَقَى النَّبِيَّ ﷺ، فَذَكَرَ أَنَّهُ أَصَابَ مِنْ امْرَأَةٍ قُبْلَةً، فَجَعَلَ يَسْأَلُ عَنْ كَفَّارَتِهَا، فَلَمْ يَقُلْ لَهُ شَيْئًا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﷻ: ﴿وَاقِرِ الصَّلَاةِ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنْ أَيْلٍ إِنْ أَحْسَنْتَ يُذْهِبَنَّ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّكِرِينَ﴾ هود، ۱۱۲، فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلِي هَذِهِ؟ فَقَالَ: «هِيَ لِمَنْ عَمَلَ بِهَا مِنْ أُمَّتِي»^(۳).

واته: ئینو مه سعود رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیاوینک هاته خزمهت پیغه مبهر ﷺ و نه وهی بو باسکرد که و توشی ماچکردنی ئافره تیک بووه، بویه پرساری که فاره تی نه وهی لیکرد، پیغه مبهریش ﷺ هیچی بی نه گوت، ئنجا خوی ﷻ نه و ئایه ته ی دابه زاند: ﴿وَاقِرِ الصَّلَاةِ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنْ أَيْلٍ إِنْ أَحْسَنْتَ يُذْهِبَنَّ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّكِرِينَ﴾ هود، ۱۱۲ واته: وه نوێژ نه نجام بده له م سهرو نه وسهری رۆژدا (له به یانیان و ئیواراندا) و له به شیک له شهودا چونکه به راستی (کرده وه) چاکه کان (کرده وه) خراپه کان

(۱) صحیح.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۰۳۷.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۶، ومسلم: ۲۷۶۳/۳۹، والترمذي: ۳۱۱۴.

لاده‌بهن و ده‌یانسرپنه‌وه ئه‌وه په‌ندو ئاموژ‌گاریه بۆ په‌ند وهر‌گران. جا کابرا گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئایا حوکمی ئه‌و ئایه‌ته بۆ منیشه؟ فه‌رمووی: ئه‌و ئایه‌ته بۆ ههر که‌سینکه له ئوممه‌ته‌که‌م کاری پییکات.

۴۲۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «أَسْرَفَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ، فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ، أَوْصَى بِنَيْبِهِ، فَقَالَ: إِذَا أَنَا مِتُّ فَأَحْرِقُونِي، ثُمَّ اسْحَقُونِي، ثُمَّ ذَرُونِي فِي الرِّيحِ فِي الْبَحْرِ، فَوَاللَّهِ لَئِنْ قَدَّرَ عَلَيَّ رَبِّي لَيُعَذِّبُنِي عَذَابًا مَا عَذَّبَهُ أَحَدًا». قَالَ: «فَفَعَلُوا بِهِ ذَلِكَ، فَقَالَ لِلْأَرْضِ: أَذِي مَا أَخَذْتِ، فَإِذَا هُوَ قَائِمٌ، فَقَالَ لَهُ: مَا حَمَلَكَ عَلَيَّ مَا صَنَعْتَ؟ قَالَ: خَشَيْتُكَ أَوْ مَخَافَتُكَ يَا رَبِّ، فَغَفَرَ لَهُ لِذَلِكَ»^(۱).

واته: ئه‌بو هورپه‌ره ﷺ ده‌گپرتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (له سه‌رده‌مانیکدا) پیاویک زیاده‌ره‌وی ده‌کات له تاواندا، جا کاتیک مردنی لئ نزیک ده‌بیته‌وه ده‌گاته سه‌رده‌مهرگ وه‌سیه‌ت بۆ کوره‌کانی ده‌کات و ده‌لئ: ههر کاتیک من مردم بمسوتینن پاشان ئیسک و پروسکم بهارن و وردی بکه‌ن، پاشان خو‌له‌که‌م له‌سه‌ر ده‌ریا بدن به‌ده‌م باوه، خو سویند به‌زاتی الله ئه‌گه‌ر په‌روه‌ردگارم بیهه‌وی ده‌ستی پیم بگات ئه‌وه سزاو نازاریکم ده‌دات که که‌س به‌وجوره سزاو نازار نه‌دراییت، فه‌رمووی: جا ئه‌وه‌ی گوتی بۆیان جیبه‌جینکرد، ئنجا خوای په‌روه‌ردگار به‌زه‌وی فه‌رموو: ئه‌وه‌ی وه‌رتگرتوو له به‌شه‌کانی جه‌سته‌ی ئه‌و ئینسانه‌ بیده‌وه، ئیتر کابرا زیندوو بۆوه، جا خوا پیتی فه‌رموو: چی وای له تو کرد ئه‌و کاره بکه‌ی که کردت؟ گوتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگار! له ترس و سامی تو ئه‌وه‌م کرد، ئیتر خوا له‌به‌ر ئه‌وه‌ لینی خو‌شبوو.

۴۲۵۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «دَخَلَتْ امْرَأَةٌ النَّارَ فِي هِرَّةٍ، رَبَطَتْهَا فَلَا هِيَ أَطْعَمَتْهَا، وَلَا هِيَ أُرْسَلَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ، حَتَّى مَاتَتْ» قَالَ الزُّهْرِيُّ: لَيْلًا يَتَكَلَّمُ رَجُلٌ وَلَا يَنَاسُ رَجُلٌ^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۴۸۱، ومسلم: ۲۷۵۶، والنسائي: ۲۰۷۹.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم بإثر: ۲۷۵۶/۲۵.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گپړيته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: ثافره تيك روښته ناو دوزه خوه له سهر پشيله يه ك كه به سته ويوه، جا نه خواردني پيده داو نه ليشي ده گپړاو به ره لدای بکات پشيله كه بوخوی له جروجانه وهري سهر زهوی خواردن پهيدا بکات، هه تا پشيله كه (له برسان و له تينوان) مرد. زوهري گوتی: تا كه سې پالی لی نه داته وه و كه سيكي تریش بيهيوا نه بيت.

۴۲۵۷- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، يَقُولُ: يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ مُذْنِبٌ، إِلَّا مَنْ عَاقَبْتُ، فَسَلُونِي الْمَغْفِرَةَ فَأَغْفِرَ لَكُمْ، وَمَنْ عَلِمَ مِنْكُمْ أُمَّي ذُو قُدْرَةٍ عَلَى الْمَغْفِرَةِ، فَاسْتَغْفِرَنِي بِقُدْرَتِي غَفَرْتُ لَهُ، وَكُلُّكُمْ ضَالٌّ، إِلَّا مَنْ هَدَيْتُ، فَسَلُونِي الْهُدَى أَهْدِيكُمْ، وَكُلُّكُمْ فَقِيرٌ، إِلَّا مَنْ أَعْنَيْتُ، فَسَلُونِي أَرْزُقْكُمْ، وَلَوْ أَنَّ حَيِّكُمْ، وَمَمَيْتَكُمْ، وَأَوْلَكُمْ، وَأَخْرَكُمْ، وَرَطَبَكُمْ، وَيَابِسَكُمْ اجْتَمَعُوا، فَكَانُوا عَلَى قَلْبِ أَنْتَى عَبْدٍ مِنْ عِبَادِي، لَمْ يَزِدْ فِي مُلْكِي جَنَاحٌ بَعُوضَةٍ، وَلَوْ اجْتَمَعُوا فَكَانُوا عَلَى قَلْبِ أَشَقَى عَبْدٍ مِنْ عِبَادِي، لَمْ يَنْقُصْ مِنْ مُلْكِي جَنَاحٌ بَعُوضَةٍ، وَلَوْ أَنَّ حَيِّكُمْ، وَمَمَيْتَكُمْ، وَأَوْلَكُمْ، وَأَخْرَكُمْ، وَرَطَبَكُمْ، وَيَابِسَكُمْ اجْتَمَعُوا، فَسَأَلَ كُلُّ سَائِلٍ مِنْهُمْ مَا بَلَغَتْ أُمَّيْتُهُ، مَا نَقَصَ مِنْ مُلْكِي، إِلَّا كَمَا لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ مَرَّ بِسَفَةِ الْبَحْرِ، فَغَمَسَ فِيهَا إِبْرَةً، ثُمَّ نَزَعَهَا، ذَلِكَ بِأَنِّي جَوَادٌ مَاجِدٌ، عَطَائِي كَلَامٌ، إِذَا أَرَدْتُ شَيْئًا، فَإِنَّمَا أَقُولُ لَهُ: كُنْ فَيَكُونُ»^(۱).

واته: نه بو زهر ﷺ ده لی: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: خواي خاوهن ده سلات ده فهرموويت: نه ی به نده كانم نيوه هه مووتان تاوانبارو سهر پيچيکارن مه گهر نه وهی كه خوځم پاراستبيتم، بويه داواي ليخوشبونم لی بکهن جا ليتان خوځس ده بم، وه ههر كه سيك بزانی و پيی وایي كه وا به بيگومان من توانای ليخوشبونم هه يه و داواي ليخوشبونم ليبيکات نه وه ليی خوځس ده بم، وه هه مووتان سهر گردان و سهر ليشيوانن مه گهر نه وهی كه خوځم رينوینی بکه م، بويه داواي رينوینی ليبيکه ن ريتان نيشان ده ده م، وه هه مووتان هه زارن مه گهر كه سيك من بينيازی بکه م، بويه داواي پرزي و روزی له من بکه ن پرقتان پيی ده ده م، وه نه گهر مردو و زيندووتان و يه كه م كه ستان تا کوتا كه ستان و گنج و پيرتان ههر هه مووتان كوښنه وه له سهر دلای به ته قوا ترين به نده يه ك له به نده كانم نه وه هيچ له مولک و ده سلاتی من زياد ناکات به نه ندازه ی باله ميشووله يه کيش، خو نه گهر هه مووتان له سهر دلای به دبه ختترين و

(۱) صحيح ولكن ضعيف بهذا السياق. أخرجه الترمذي: ۲۴۹۵ وهو عند مسلم: ۲۵۷۷ بنحوه.

خراپترین بهنده یه ک له بهنده کانم کوبینه وه ئه وه به ئه ندازه ی باله میشوله یه کیش له مولکی من کهم نایبته وه، وه ئه گهر زیندو و مردووتان و یه کهم و کوتا کهستان و گهنج و پیرتان هه مووتان کوبینه وه و ههر یه کیکتان ههرچی به خه یالیدا دی داوای بکات (منیش هه موو داواکاریه کانتان پیدهم) ئه وه هیچ له مولکی من کهم نایبته وه مه گهر وه کو ئه وه وایی که یه کیکتان به لای که ناری ده ریایه کدا تیپه ری و ده رزییه ک بکاته ناو ده ریاکه و پاشان بهینیتته وه ده ره وه (ده رزییه که هیچ له ده ریاکه کهم ناکات و پیوه ی دیار نیه)، ئه وه ش له بهر ئه وه یه چونکه من سه خی و به خشنده و به رزو شکو دارم، به خشینه کانم فه رمان کردنه، هه رکات و یستم شتیک بکه م ته نها و ته نها پیی ده لیم بیه و ده بیت.

بابهت: مردن و خو ناماده کردن بو مردن

۴۲۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَكْثَرُ مَا ذَكَرَ هَادِمُ اللَّذَاتِ»، يَعْنِي الْمَوْتَ ^(۱).
واته: ئه بو هوره پره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: زور یادی ئه و شته بکه ن که خو شیه کان له ناو ده بات و ده بیچرینی، واته: مردن.

۴۲۵۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَجَاءَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَسَلَّمَ عَلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ، ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا»، قَالَ: فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا، وَأَحْسَنُهُمْ لِمَا بَعْدَهُ اسْتِعْدَادًا، أَوْلَيْكَ الْأَكْبَاسُ ^(۲)؟

واته: له ئیبنو عومر رضی اللہ عنہما گپردراوه ته وه که گوتوویه تی: له خزمهت پیغه مبهری خوا دا ﷺ بووم که پیاوئک له نه نصارییه کان هاته خزمه تی و سه لامی له پیغه مبهر ﷺ کرد، پاشان گوتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ باشترین پروادار کییه؟ فه رمووی: ئه وه ی که جوانترین ره وشتی هه یه، گوتی: ئه دی ژیرترین پروادار کییه؟ فه رمووی: ئه وه یان که زورترین یادی مردن ده کات و به جوانترین و باشترین شیوه خو ی بو دوای مردن ناماده ده کات، ئا ئه وانه ژیرترینه کانن.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه الترمذی: ۲۳۰۷، والنسائی: ۱۸۲۴.

(۲) حسن.

٤٢٦٠- عَنْ أَبِي يَعْلَى شَدَّادِ بْنِ أُوَيْسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ، وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ، وَالْعَاجِزُ، مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا، ثُمَّ مَنَّ عَلَى اللَّهِ»^(١).

واتە: ئەبو یەعلا شەددادی کۆری ئەوس رضي الله عنه دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموو یەتی: ژیرۆ ئاقل ئەو کەسە یە سەرزەنشتی نەفسی خۆی بکات و جلەوی بکات، وە کار بۆ دوا یە مردنی بکات، وە کەمتەرخەم و گەمزەو بی توانا ئەو کەسە یە کەوا نەفسی دە کاتە شوینە کەوتە یە هەوا و ئارەزوو کانی و پاشان بەتەمای سۆزو بەزەیی خوا یە.

٤٢٦١- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، دَخَلَ عَلَى شَابٍ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ، فَقَالَ: «كَيْفَ تَجِدُكَ؟» قَالَ: أَرْجُو اللَّهَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَخَافُ دُنُوبِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ، إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُو، وَآمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ»^(٢).

واتە: ئەنەس رضي الله عنه دە گێڕیتەو، پیغەمبەر ﷺ سەردانی گەنجیکی کرد، لەوکاتەدا لە سەرمەرگدا بوو، جا پیغەمبەر ﷺ فەرموو ی: چۆن خۆت دەبینیتەو (لەوکاتەدا)؟ گوتی: ئومیدم بە (میهرەبانی و لیخۆشبوونی) خوا هە یەو لە گوناھەکانیشم دەترسم، بۆ یە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموو ی: ئەو دوو شتە لەوکاتەدا لە دلی هیچ بەندە یە کدا کۆنابنەو، ئیلاا خوا ئەو ی بەندە کە ئاواتی بی دەخوازی پی دەدات، بەوەشی کە لئی دەترسی دنیایی پیدەدات.

٤٢٦٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «الْمَيِّتُ تَخْضَرُهُ الْمَلَائِكَةُ، فَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ صَالِحًا، قَالُوا: أَخْرِجِي أَيْتَهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ، كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ، أَخْرِجِي حَمِيدَةً، وَأَبْشِرِي بِرُوحٍ وَرِيحَانٍ، وَرَبِّ غَيْرِ غُضْبَانَ، فَلَا يَزَالُ يُقَالُ لَهَا ذَلِكَ حَتَّى تَخْرُجَ، ثُمَّ يُعْرَجُ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ، فَيُفْتَحُ لَهَا، فَيَقَالُ: مَنْ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: فُلَانٌ، فَيَقَالُ: مَرَحَبًا بِالنَّفْسِ الطَّيِّبَةِ، كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ، ادْخُلِي حَمِيدَةً، وَأَبْشِرِي بِرُوحٍ وَرِيحَانٍ، وَرَبِّ غَيْرِ غُضْبَانَ، فَلَا يَزَالُ يُقَالُ لَهَا ذَلِكَ حَتَّى يُنْتَهَى بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي فِيهَا اللَّهُ ﷻ، وَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ سُوءًا، قَالَ: أَخْرِجِي أَيْتَهَا النَّفْسُ الْخَبِيثَةُ، كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ، أَخْرِجِي دَمِيمَةً، وَأَبْشِرِي بِحَمِيمٍ، وَعَسَاقٍ، وَآخَرَ مِنْ شَكْلِهِ أَرْوَاجٍ، فَلَا يَزَالُ يُقَالُ لَهَا ذَلِكَ حَتَّى تَخْرُجَ، ثُمَّ يُعْرَجُ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ، فَلَا يُفْتَحُ لَهَا، فَيَقَالُ: مَنْ

(١) ضعيف. أخرجه الترمذي: ٢٤٥٩.

(٢) حسن. أخرجه الترمذي: ٩٨٣.

هَذَا؟ فَيَقَالُ: فَلَانُ، فَيَقَالُ: لَا مَرَحَبًا بِالنَّفْسِ الْخَبِيثَةِ، كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ، اِزْجِعِي دَمِيمَةً، فَإِنَّهَا لَا تَفْتَحُ لِكَ أَبْوَابِ السَّمَاءِ، فَيُرْسَلُ بِهَا مِنَ السَّمَاءِ، ثُمَّ تَصِيرُ إِلَى الْقَبْرِ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەپرە ؑ دەگێرتتەو، یئەمبەر ؑ فەرموویەتی: کەسی مردوو (لە کاتی گیانکێشاندا فریشتەکان لای ئامادە دەبن، جا ئەگەر کەسە کە کەسیکی چاک بێ دەلێن: ئەو ئەو نەفسە پاکە ی کە لە ناو جەستە یەکی پاکدای وەرە دەرەو، بە سوپاسگوزارییەو وەرە دەرەو، مژدەت لیبی بە ئاسوودەیی و بۆن و بەرامە ی خۆشەو و بۆ لای پەرورەدگارێک کە توورە نیە، جا بەردەوام ئەو ی پێدەلێن تاکو دیتە دەرەو، پاشان (پروحه کە ی) بەرزە کریتەو بۆ ئاسمان، ئنجا دەرگای ئاسمانی بۆ دە کریتەو و دە گوتریت: ئەو کێیە؟ دەلێن: ئەو فلان کەسە، ئنجا دە گوتریت: بە خیر بێ ئەو نەفسە پاکە کە لە جەستە یەکی پاکدا بوو، بچۆ ناوی بە سوپاسکراوی و مژدەت لیبی بە ئاسوودەیی و بۆن و بەرامە ی خۆش و پەرورەدگارێک کە لێ توورە نیە، بەردەوام ئاوی بێ دە گوتری تاکو دە گاتە ئەو ئاسمانە ی کە خوای ؑ لیبی، خۆ ئەگەر کەسە کە کەسیکی خەراپە کار بێ دەلێن: دەر بچۆ ئەو نەفسی پیس لە ناو جەستە یەکی پیسدا، دەر بچۆ بە لۆمە و سەرزە نشکراوی، وە مژدە ی گەرمی و تازارو گەرماوو خواردن و خواردنەو ی کیم و زوخاوی دۆزە خییان و هاوشیو ی ئەو سیفە تانە، جا بەردەوام ئاوی بێ دە گوتری هە تاکو نەفسی دەرە چیت، پاشان بەرەو ئاسمان بەرز دە کریتەو بە لام دەرگای ئاسمانی بۆ ناکریتەو، جا دە گوتریت: ئەو کێیە؟ دە گوتریت: فلان کەسە، جا دە گوتریت: بە خیر نە یەت ئەو نەفسە پیسە کە لە ناو جەستە یەکی پیسدا بوو، بگەر پێو بە لۆمە کراوی و ریسوایی، چونکە بێگومان دەرگا کانی ئاسمانت بۆ ناکریتەو، ئنجا لە ئاسمانە و بەرە لا دە کرێ و دە گەریتەو و ناو گۆرە کە ی.

۴۲۶۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ؐ، قَالَ: «إِذَا كَانَ أَجَلُ أَحَدِكُمْ يَأْرِضُ أَوْ تَبْتُهُ إِلَيْهَا الْحَاجَةُ، فَإِذَا بَلَغَ أَقْصَى أَثَرِهِ، قَبَضَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ، فَتَقُولُ الْأَرْضُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَبِّ هَذَا مَا اسْتَوْدَعْتَنِي»^(۲).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

واته: عهبدوللای کوری مهسعود ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبهری ﷺ فهرموویه تی: ههرکات نه جهل و مردنی که سیک خوا بیهه وی بکه ویتته ههر شوینیک ئه وه کاروبارنکی ده که ویتته ئه و شوینه و بوی ده پروات، جا ههرکات به کۆتا قوناعی شوین و کاره که ی گه یشت ئه وه خوا پرووحی لی وهرده گریته وه، ئنجا له پوژی قیامه تدا ئه و زه ویه ی بوی چووه ده لی: پهروه ردگارا ئه وه ئه و که سه بوو که به منت سپارد بوو.

۴۲۶۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ، أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ، كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ»، فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَرَاهِيَةُ لِقَاءِ اللَّهِ فِي كَرَاهِيَةِ لِقَاءِ الْمَوْتِ، فَكَلَّمْنَا يَكْرَهُ الْمَوْتَ، قَالَ: «لَا، إِنَّمَا ذَاكَ عِنْدَ مَوْتِهِ، إِذَا بُشِّرَ بِرَحْمَةِ اللَّهِ وَمَغْفِرَتِهِ، أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ، فَأَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَإِذَا بُشِّرَ بِعَذَابِ اللَّهِ، كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ، وَكَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گیریتته وه، پیغه مبهری ﷺ خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک گه یشتن به دیداری خوی پی خوش بی ئه وه خواش دیداری ئه و که سه ی پی خوشه، وه ههر که س رقی له گه یشتن به دیداری خوا بی ئه وه خواش رقی له دیداریه تی، جا به پیغه مبهری ﷺ گوترا: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ رقی بوونه وه له دیداری خوا ئه گهر مردن بی ئه وه هه موومان رقیان له مردنه! فهرمووی: نه خیر، ئه و رقی لی بوون و پی ناخوش بوونه له کاتی مردن دایه، جا ئه گهر ئه و که سه ی خه ریکی مردنه مژده ی ره حمه ت و میهره بانای پی خوش بوونی خوی پیدرا ئه وه گه یشتن به خوی پی خوشه و خواش دیداری ئه و که سه ی پی خوشه، وه ئه و که سه ی له کاتی مردن ئه گهر مژده ی سزای خوی پیدری چه ز به دیداری خوا ناکات و رقی له مردنه که یه و پی ناخوشه، وه خواش دیداری ئه و که سه ی پی خوش نیه.

۴۲۶۵- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَتَمَنَّي أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ لِضُرِّ نَزَلَ بِهِ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ مُتَمَنِّيَا الْمَوْتَ، فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۸۴، والترمذي: ۱۰۶۷، والنسائي: ۱۸۳۴ و ۱۸۳۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۷۱، ومسلم: ۲۶۸۰، وأبو داود: ۳۶۰۸، والترمذي: ۹۷۱، والنسائي: ۱۸۲۰-۱۸۲۲.

واته: ئەنەس رضی اللہ عنہ دەلی: پێغه مبهەری خوا ﷺ فەرموو یەتی: هیچ یە کینکان لە کاتی ناخۆشی و زەرەر و زیان و بە لایە کدا که بە سەری دێ خۆزگە بە مردن نە خوازیت، خۆ ئە گەر تینی بۆ هات و ناچار بوو خۆزگە بخوازیت، ئەو بە بلایت: خودایە تا ئەو کاتە ی زیان بۆ من باشترە بمژیننە، وە هەرکات مردن بۆ من باشتر بوو بممرینە.

بابەت: گۆرۆ لە ناوچوونی لاش

٤٢٦٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ شَيْءٌ مِنَ الْإِنْسَانِ إِلَّا يَبْلَى، إِلَّا عَظْمًا وَاحِدًا، وَهُوَ عَجَبُ الذَّنْبِ، وَمِنْهُ يُرَكَّبُ الْخَلْقُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(١).

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ دەلی: پێغه مبهەری خوا ﷺ فەرموو یەتی: بێگومان هیچ شوئینیکی مرۆف (دوای مردن) نامینێ و لە ناودە چێ و دەرزێ تەنها یە ک ئیسقان نەبێ که پێی دەلین: «عَجَبُ الذَّنْبِ»، وە لە رۆژی قیامەتدا خەلکی نا لەو ئیسقانه دروست دە کرینە وەو رێکدە خرینە وە.

٤٢٦٧- عَنْ هَانِيٍّ، مَوْلَى عُثْمَانَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ إِذَا وَقَفَ عَلَى قَبْرِ يَبْنِي حَتَّى يَبْلُ لِحَيْتَهُ، فَقِيلَ لَهُ: تَذَكُّرُ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَلَا تَبْكِي، وَتَبْكِي مِنْ هَذَا؟ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ الْقَبْرَ أَوَّلَ مَنَازِلِ الْآخِرَةِ، فَإِنْ نَجَا مِنْهُ، فَمَا بَعْدَهُ أَيْسَرُ مِنْهُ، وَإِنْ لَمْ يَنْجُ مِنْهُ، فَمَا بَعْدَهُ أَشَدُّ مِنْهُ» قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا رَأَيْتُ مَنْظَرًا قَطُّ إِلَّا وَالْقَبْرُ أَفْطَحُ مِنْهُ»^(٢).

واته: هانیی خزمەتکاری عوسمان رضی اللہ عنہ دەلی: عوسمانی کوری عەففان کاتیک که لە سەر گۆرێک دەووستا دە گریا، بە جوړیک هەتا ریشی تەر دەبوو، بۆیە پێی گوترا: باسی بە هەشت و دۆزەخ دە که ی ناگریە ی، بە لام بۆ ئەو یان دە گریە ی؟ گوتی: چونکه پێغه مبهەری خوا ﷺ فەرموو یەتی: بێگومان گۆر یە که مەنزل و شوئینی دوا رۆژە، جا ئە گەر (مرۆف) لە گۆر پرزگاری بوو، ئەو ئەو ی لە دوای (ژیانی ناو) گۆر دێ ئاسانترە، خۆ ئە گەر پرزگاری نەبوو لێی، ئەو دەواترە که ی زۆر توندتر و ناپەرحەترە، گوتی: هەر وەها پێغه مبهەری خوا ﷺ فەرموو یەتی: هەرگیز هیچ وێنە و دیمە نیکم نە دیتوو ئە لایلا گۆر ترسناکتر و سامناکتر بوو (لەو دیمە نانه).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٤٨١٤، ومسلم: ٢٩٥٥.

(٢) حسن. أخرجه الترمذي: ٢٣٠٨.

٤٢٦٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «إِنَّ الْمَيِّتَ يَصِيرُ إِلَى الْقَبْرِ، فَيُجَلِّسُ الرَّجُلَ الصَّالِحَ فِي قَبْرِهِ، غَيْرَ فَرَعٍ، وَلَا مَشْعُوفٍ، ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: فِيمَ كُنْتَ؟ فَيَقُولُ: كُنْتُ فِي الْإِسْلَامِ، فَيُقَالُ لَهُ: مَا هَذَا الرَّجُلُ؟ فَيَقُولُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، جَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَصَدَّقْنَا، فَيُقَالُ لَهُ: هَلْ رَأَيْتَ اللَّهَ؟ فَيَقُولُ: مَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَرَى اللَّهَ، فَيُفْرَجُ لَهُ فُرْجَةٌ قِبَلَ النَّارِ، فَيَنْظُرُ إِلَيْهَا يَحْطِمُ بَعْضَهَا بَعْضًا، فَيُقَالُ لَهُ: انْظُرْ إِلَى مَا وَقَاكَ اللَّهُ، ثُمَّ يُفْرَجُ لَهُ فُرْجَةٌ قِبَلَ الْجَنَّةِ، فَيَنْظُرُ إِلَى زَهْرَتِهَا، وَمَا فِيهَا، فَيُقَالُ لَهُ: هَذَا مَقْعَدُكَ، وَيُقَالُ لَهُ: عَلَى الْيَقِينِ كُنْتَ، وَعَلَيْهِ مِثٌّ، وَعَلَيْهِ تَبَعٌ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ، وَيُجَلِّسُ الرَّجُلَ السُّوءَ فِي قَبْرِهِ، فَرِعًا مَشْعُوقًا، فَيُقَالُ لَهُ: فِيمَ كُنْتَ؟ فَيَقُولُ: لَا أَذْرِي، فَيُقَالُ لَهُ: مَا هَذَا الرَّجُلُ؟ فَيَقُولُ: سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ قَوْلًا، فَقُلْتُهُ، فَيُفْرَجُ لَهُ قِبَلَ الْجَنَّةِ، فَيَنْظُرُ إِلَى زَهْرَتِهَا وَمَا فِيهَا، فَيُقَالُ لَهُ: انْظُرْ إِلَى مَا صَرَفَ اللَّهُ عَنْكَ، ثُمَّ يُفْرَجُ لَهُ فُرْجَةٌ قِبَلَ النَّارِ، فَيَنْظُرُ إِلَيْهَا، يَحْطِمُ بَعْضَهَا بَعْضًا، فَيُقَالُ لَهُ: هَذَا مَقْعَدُكَ، عَلَى الشُّكِّ كُنْتَ، وَعَلَيْهِ مِثٌّ، وَعَلَيْهِ تَبَعٌ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى»^(١).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گپړيته وه، پيغهمبر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: مردوو ده چپته ناو گوره كهي، نجا پياوي چاك و پاك له ناو گوره كهيدا داده نيشيندرت، بي نه وه ي ترس و دلپراوكي و شوک بووني هه بيت، پاشان پيی ده گوتريت: تو له ناو چ بهرنامه و دينيكد ا بوويت؟ نه ویش ده لي: من له ناو ئيسلامدا بووم، جا پيی ده گوتريت: نه و پياوه كنيه (مه بهست پيی پيغهمبره صلى الله عليه وسلم)؟ نه ویش ده لي: موحه مهمه د صلى الله عليه وسلم نيردراوي خوايه كه هه موو په يامه كاني به روون و ناشكرايي له لايه ن خواوه بو هينايين و ئيمه ش بهراستمان زاني و پروامان پيی كرد، نجا پيی ده گوتريت: تايا خودات بينيوه؟ نه ویش ده لي: هيچ كه سيك ناتواني و بوي نيه كه خودا ببيني، نجا ده رچه يه كي بهره ورووي تاگر بو ده كريت هوه و ته ماشا ده كات تاگره كه يه كتر ده خوات و كلپه ده كات، بويه پيی ده گوتريت: ته ماشاي نه و شته و شوينه بكه كه خوا توي لي پاراست، پاشان ده رچه يه كي بهره ورووي به هه شت بو ده كه نه وه و ته ماشاي رازاوه يي و گه شاوه يي نه و شتانه ده كات كه له ناو به هه شتدا هه يه، نجا پيی ده لين: نه وه شوين و مه نزلي تويه، وه پيی ده لين: تو له سهر دنيايي بوويت و هر له سهر نه و دنيا ييه شت مردی و له سهر نه و دنيا ييه شت زيندوو ده كريت هوه نه گهر خوا پيی خوش بيت، وه پياوي خهراپ و تاوانبار له ناو گوره كهيدا به ترس و بيمكي زوره وه داده نيشيندرت و پيی

ده گوتريت: له سهر چ بهرنامه و ياسايه ک بوويت؟ ئەویش ده لئى: نازانم، ئنجا پيى ده لئىن: ئەو پياوه کييه؟ ئەویش ده لئى: گويم له خه لکی بوو قسه به کيان ده رباره ی ده کردو منيش ده مگوته وه، ئنجا بهر و پرووی به ههشت ده رچه به کي بو ده کریته وه و ته ماشای جوانی و رازاوه بيه کانی ناو به ههشت ده کات، جا پيى ده لئىن: ته ماشای ئەو شوينه بکه که خوا پرووتی لئى وه رگپرا (به هۆی تاوانه کانت)، پاشان بهر و دۆزه خ ده رچه به کي بو ده کریته وه و ته ماشای ده کات که هه ندیکي هه ندیکي ده خوات له توندى ئاگره که خۆی، جا پيى ده لئىن: ئەوه شويني مانه وه ی تویه، تو به گومان بوويت (له زیندوو بوونه وه) له سهر ئەو گومانه ش مردی و ههر له سهر ئەو گومانه ش زیندوو ده کریته وه ئەگەر خوا ی بالاده ست پيى خو ش بیت.

٤٢٦٩- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ (١٧)﴾ إبراهيم، قَالَ: نَزَلَتْ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ، يُقَالُ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: رَبِّي اللَّهُ، وَبَيِّي مُحَمَّدٌ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ (١٧)﴾ إبراهيم^(١).

واته: به پرائی کوری عازیب رضي الله عنه ده گپرته وه، پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ (١٧)﴾ إبراهيم، واته: ئەوانه ی که بر وایان هیناوه خوا دامه زراویان ده کات به وته ی بهر ی و جی (که شایه تومانه). فهرمووی: ده رباره ی سزای ناوگور دابه زیوه، پيى ده لئىن (به مردوو): پهروه ر دگارت کييه؟ ئەویش ده لئى: پهروه ر دگرم زاتی الله یه، وه پیغه مبه ریشم موحه ممه ده صلى الله عليه وسلم، ده رباره ی ئەوه شیان ئەو ئایه ته یه که ده فهرموویت: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ (١٧)﴾ إبراهيم، واته: ئەوانه ی که بر وایان هیناوه خوا دامه زراویان ده کات به وته ی بهر ی و جی (که شایه تومانه) له ژیانى دونیاو له رۆژی دوایشدا.

٤٢٧٠- عَنِ ابْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «إِذَا مَاتَ أَحَدُكُمْ عُرِضَ عَلَى مَفْعَدِهِ بِالْعَدَاةِ، وَالْعَشِيِّ، إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، يُقَالُ: هَذَا مَفْعَدُكَ حَتَّى تُبْعَثَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(٢).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ١٣٦٩، ومسلم: ٢٨٧١، وأبو داود: ٤٧٥٠، والترمذي: ٣١٢٠، والنسائي: ٢٠٥٦ و ٢٠٥٧.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ١٣٧٩، ومسلم: ٢٨٦٦، والترمذي: ١٠٧٢، والنسائي: ٢٠٧٢-٢٠٧٣.

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه ده گېرېتتەو، پېغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: ھەر يەككىكتان كاتىك دەمرى ئەو بەيانى و ئىواران شوئە كەى نیشان دەدرت، جا ئەگەر ئەھلى بەھەشت بى ئەو شوئە كەى لە بەھەشت نیشان دەدرت، خۆ ئەگەر ئەھلى دۆزەخ بى ئەو شوئە كەى لە دۆزەخ نیشان دەدرت، پى دەلئىن: ئەو شوئى تويە ھەتا ئەو رۆژى زىندوو دەكرېتتەو لە رۆژى قىامەتدا.

۴۲۷۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ الْأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ أَخْبَرَهُ، أَنَّ أَبَاهُ كَانَ يُحَدِّثُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «إِنَّمَا نَسَمَةُ الْمُؤْمِنِ طَائِرٌ يَغْلُقُ فِي شَجَرِ الْجَنَّةِ، حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى جَسَدِهِ يَوْمَ يُبْعَثُ»^(۱).

واته: عەبدوپەحمانى كورى كەعبى ئەنصارى رضي الله عنه دە گېرېتتەو، كە باوكى دەيگېرايەو، پېغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: بېگومان روحي مروفي پروادار وەكو بالئەدەيەك وایە بەسەر درەختە كانی بەھەشتەو لە بەروبومی بەھەشت دەخوات تاكو ئەو كاتەى كە زىندوو دەكرېتتەو دەگەرېتتەو ناو لاشە كەى.

۴۲۷۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «إِذَا دَخَلَ الْمَيِّتُ الْقَبْرَ، مُثَلَّتِ الشَّمْسُ عِنْدَ غُرُوبِهَا، فَيَجْلِسُ يَمْسُحُ عَيْنَيْهِ، وَيَقُولُ: دَعُونِي أَصْلِي»^(۲).

واته: جابىرى كورى عەبدووللا رضي الله عنه دە گېرېتتەو، پېغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: ھەركات مردوو دەچىتە ناوگۆرەكەى ئەو وینای ئەو كاتەى بۆ دەكرى و دیتە پىش چاوى كە رۆژ لە ئاوابون دایە، بۆیە دادەنىشى و دەست بە چاوەكانیدا دىنى و دەلى: لىمگەرین با نوژ بەكم.

بابەت: زىندوو بوونەو

۴۲۷۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ صَاحِبِي الصُّورِ بِأَيْدِيهِمَا، أَوْ فِي أَيْدِيهِمَا قَرْنَانِ، يَلَاحِظَانِ النَّظْرَ مَتَى يُؤْمَرَانِ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۶۴۰، والنسائي: ۲۰۷۳.

(۲) حسن.

(۳) منكر. والمحفوظ بلفظ: «صَاحِبِ الْقُرْنِ...».

واته: نه بو سه عید ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: نه و دوو فریشتہ یہی کہ خاوه نی کہ پنهان (بہریرسن له فووکردن پییدا بو کوتای ی هینانی دونیاو زیندوو بوونہوہ) دوو کہ پنهان یان بہدہستہ و یہو چاوه پرن و گوئیان هہ لختووه ناخو کہ ی فہرمانیان پی ده کری کہ فہرمانہ کہ جیبہ جی بکن.

۴۲۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ بِسُوقِ الْمَدِينَةِ، وَالَّذِي اصْطَقَى مُوسَى عَلَى الْبَشْرِ فَرَفَعَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يَدَهُ فَلَطَمَهُ، قَالَ: تَقُولُ هَذَا وَفِينَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «قَالَ اللَّهُ ﷻ: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ ﴿٦٨﴾ الزمر، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ رَفَعَ رَأْسَهُ، فَإِذَا أَنَا مُوسَى أَخِذْ بِقَائِمَةٍ مِنْ قَوَائِمِ الْعَرْشِ، فَلَا أُدْرِي أَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلِي، أَوْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَشْتَى اللَّهُ ﷻ، وَمَنْ قَالَ: أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى فَقَدْ كَذَبَ»^(۱).

واته: نه بو هورہ پرہ ﷺ ده لئی: پیاوینک له جولہ کہ کان له بازار ی مہدینہ (سویندی خواردو) گوتی: سویند بہو زاتہ ی کہ موسای هہ لبرارد بہ سہر هہ موو مروفا، بو یہ پیاوینکی نه نصاری دہستی بہر زکردہ و ہو زللہ یہ کی لیداو گوتی: نه وہ دہ لیت (کہ موسا هہ لبرتر دراوہ بہ سہر هہ موو مروفا یہ تیدا) له کاتیکدا کہ پیغه مبهری خوا ﷺ له ناومان دایہ؟ نجا نه وہ یان بو پیغه مبهری خوا ﷺ باسکرد، خوا ی ﷻ فہرموویہ تی: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ ﴿٦٨﴾ الزمر، کاتیک فوو کرا بہ کہ پنهاندا (بہ شہ یورددا) یہ کسہر هہ موو نه وانہ ی له ناسمانہ کان و زہویدان دہمرن مہ گہر کہ سائیک خوا بیہوی (نہمرن) پاشان جارنکی تر فوو دہ کری بہ کہ پنهاندا جا له پر هہ موو راست دہ بنہوہ چاوه پروان دہ کہن. جا نه من یہ کہم کہ سم کہ له کاتی زیندوو بوونہوہدا سہرم بہر زدہ کہ مہوہ، نیتر له وکاتہدا من موسا دہ بینم کہ دہستی گرتوہ بہ پایہ یہ ک له پایہ کانی عہر شہوہ، جا نازانم کہ نایا نه و له پیش مندا سہری بہر زکردو تہوہ یان له وانہ یہ کہوا خوا ی ﷻ له نایہ تہ کہدا هہ لیاواردوون، وہ ہہر کہ سیکیش بلت: من له یونوسی کوری مہ تتا (یونوس پیغه مبهر) باشترم نه وہ دروی کردوہ.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۱۱ و ۶۰۴، ومسلم: ۲۳۷۳، وأبو داود: ۶۷۱، والترمذي: ۳۲۴۵.

۴۲۷۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: «يَأْخُذُ الْجَبَّارُ سَمَاوَاتِهِ، وَأَرْضِيهِ بِيَدِهِ، وَقَبْضُ يَدِهِ فَبَجَعَلْ يَقْبِضُهَا، وَيَبْسُطُهَا، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْجَبَّارُ، أَنَا الْمَلِكُ، أَيُّنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيُّنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟» قَالَ: وَيَتَمَائِلُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ يَمِينِهِ، وَعَنْ شِمَالِهِ، حَتَّى نَظَرَتْ إِلَى الْمِنْبَرِ يَتَحَرَّكُ مِنْ أَسْفَلِ شَيْءٍ مِنْهُ، حَتَّى إِنِّي لَأَقُولُ: أَسَاقِطُ هُوَ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عومەر ﷺ ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو له سهر میتبهره که ی ده یفه رموو: خوی به ده سولات ناسانه کان و زهوییه کانی به دهستی ده گریت، وه پیغه مبه ریش ﷺ دهستی ده نوقاندو ده کرده وه (بو نه وه ی به رامبهره که ی تیگیه یه نی)، پاشان (خوا) ده فهرمووی: منم خاوه ن ده سولاتی بی کوتایی، من پادشام، له کوین ده سولاتداره کانی دونیا؟ له کوین نه وانه ی خویان به زل ده زانی؟ ئیبنو عومەر ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ له کاتی قسه کردنه که دا به لای راست و چه پدا لار ده بووه، به جورنک که ته ماشای میتبهره که م کرد له زیره وه ده جولاً، به جورنک که ده مگوت: به جولای میتبهره که پیغه مبهری خوا ﷺ ده که ویتته خواری.

۴۲۷۶- عَنِ الْقَاسِمِ، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «حُفَاةٌ عُرَاةٌ»، قُلْتُ: وَالنِّسَاءُ؟ قَالَ: «وَالنِّسَاءُ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَمَا يُسْتَحْيَا؟ قَالَ: «يَا عَائِشَةُ الْأَمْرُ أَهْمٌ مِنْ أَنْ يَنْظُرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ»^(۲).

واته: قاسم ﷺ ده لی: عائیشه ده لی: گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ له رۆزی قیامه تدا خه لکی چۆن کۆده کرینه وه (حه شر ده کرین)؟ فهرمووی: به پیخواسی و به پروتی، گوتم: ئافره تانیش؟ فهرمووی: ئافره تانیش، گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ که س شهرم ناکات؟ فهرمووی: نه ی عائیشه کاروبارو حیسابی نه و رۆزه زۆر له وه گرنگترو سامناکتره که خه لکی بو به کتر پروانن و ته ماشای یه کتر بکه ن.

۴۲۷۷- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُعْرَضُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَ عَرَصَاتٍ: فَأَمَّا عَرَصَاتَانِ، فَجِدَالٌ، وَمَعَاذِيرٌ، وَأَمَّا الثَّلَاثَةُ، فَعِنْدَ ذَلِكَ تَطِيرُ الصُّحُفُ فِي الْأَيْدِي، فَأَخَذَ يَمِينِهِ، وَأَخَذَ بِشِمَالِهِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۴۱۲، ومسلم: ۲۷۸۸، وانظر أبو داود: ۴۷۳۲.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۵۲۷، ومسلم: ۲۸۵۹، والنسائي: ۲۰۸۴.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي بإثر: ۲۴۲۵.

واته: ئەبو موسای ئەشعەریی رضی اللہ عنہ دەلی: پیڤەمبەری خوا ﷺ فەرموووەتی: لە پۆژی قیامەتدا سێ جار خەلکی پوو بە پروو دە کرین و پادە نوێترین: جاری یە کەم و دوھەم بۆ بەرگریکردن و دانپیداھێنان و عوزر ھینانەو، وە بەلام لە سێھەم جاردا پەراوھەکانیان بە فەوری وەر دە گرنەو، جا ھەبە بە دەستی راستی وەریدە گرتەو و ھەیشە بە دەستی چەپ.

۴۲۷۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۶) ﴿المطففين، قَالَ: «يَقُومُ أَحَدُهُمْ فِي رَشْحِهِ إِلَى أَنْصَافِ أُذُنَيْهِ»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما دە گێریتەو، پیڤەمبەر ﷺ دەربارە ی ئەو ئایەتە: ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۶) ﴿المطففين، واته: پۆژیک کە خەلک لە بەردەم پەروەردگاری جیھانیاندا دەوێستن. فەرموووەتی: لە پۆژی قیامەتدا یە کێکیان تاکو نیوہی گۆیچکە ی لە ئارەقی خۆیدا نقوم دەبیت.

۴۲۷۹- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿يَوْمَ تَبْدُلُ الْأَرْضُ عَتَرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ﴾ (۱۸) ﴿إبراهيم، فَأَيْنَ يَكُونُ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «عَلَى الصَّرَاطِ»^(۲).

واته: عایشە رضی اللہ عنہا دەلی: پرسیارم لە پیڤەمبەری خوا ﷺ کرد دەربارە ی ئەو ئایەتە: ﴿يَوْمَ تَبْدُلُ الْأَرْضُ عَتَرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ﴾ (۱۸) ﴿إبراهيم، واته: لە پۆژیکدا کە ئەم زەویە دە گۆرێ بە زەوی یە کی ترو ئاسمانەکانیش (دە گۆرین بە ئاسمانی تر). کە ئایا لەو پۆژو کاتەدا خەلکی لە کوی دەبن؟ فەرموو ی: لەسەر پردی سیرات.

۴۲۸۰- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ بْنِ الْعُتَوَارِيِّ، أَحَدِ بَنِي لَيْثٍ، قَالَ: - وَكَانَ فِي حَجْرٍ أَبِي سَعِيدٍ - قَالَ: سَمِعْتُهُ يَعْنِي أَبَا سَعِيدٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «يُوضَعُ الصَّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانِي جَهَنَّمَ، عَلَى حَسَكٍ كَحَسَكِ السَّعْدَانِ، ثُمَّ يَسْتَجِيزُ النَّاسُ، فَنَاجٍ مُسَلِّمٌ، وَمَخْدُوجٌ بِهِ، ثُمَّ نَاجٍ، وَمُخْتَبَسٌ بِهِ، وَمَنْكُوسٌ فِيهَا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۹۳۸، ومسلم: ۲۸۶۲، والترمذي: ۲۴۲۲ و ۳۳۳۵ و ۲۳۳۶.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۹۱، والترمذي: ۳۱۲۱.

(۳) صحیح.

واته: له ئه بو سه عیده وه ﷺ ده گپرنه وه که ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: پردی سیرات به سهر پشتی دۆزه خه وه داده نرئ به سهر درکگه لیکه وه وه کو درکی گیای سه عدان، پاشان خه لکی به سهریدا تیده به ین، جا هه یانه پرزگاری ده بی به سه لامه تی و هه یانه له پیستی داده مالرئ و لئی ده بیته وه پاشان پرزگاری ده بی، وه هه یشه پییه وه گیرده خوات و سه ره بوین ده که ویتته ناویه وه.

٤٢٨١- عَنْ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنِّي لَأَرْجُو أَلَّا يَدْخُلَ النَّارَ أَحَدٌ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا، وَالْحُدَيْبِيَّةَ»، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْسَ قَدْ قَالَ اللَّهُ: ﴿وَإِنْ مَنَكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾ ﴿٧١﴾ مريم، قَالَ: «أَلَمْ تَسْمَعِيهِ يَقُولُ: ﴿ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا﴾ ﴿٧٢﴾ مريم»^(١).

واته: حه فسه ﷺ ده لئی: پیغه مبهر ﷺ فه رموو به تی: من ئومیدم به خوا هه یه که نه وانه ی ناماده ی جهنگی به درو حوده بییه بوون هه یچ به کیکیان ناچیتته ناو ئاگره وه نه گهر خوای بالاده ست پی خوش بیت، گوتی: گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ ئایا خوا ناهه رمووئ: ﴿وَإِنْ مَنَكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾ ﴿٧١﴾ مريم، واته: که س نه له ئیوه نه پروات و تینه به ری به سهر دۆزه خدا (نه و تیه به ینه) به یاریکی به راهه یه له به روه ردگارته وه. فه رمووئ: نه دی نایستی ده شفهرمووئت: ﴿ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا﴾ ﴿٧٢﴾ مريم، واته: دواتر نه وانه پرزگار ده که ین که پاریزکارو له خواترس بوون و سته مکاران له سه ره چۆک له ناو (دۆزه خ) دا ده هیلینه وه.

بابه ت: سیفه ته کانی ئوممه تی موحه ممه د ﷺ

٤٢٨٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَرَدُّونَ عَلَيَّ عَزًّا مُجَجَلِينَ مِنَ الْوُضُوءِ، سِيْمَاءُ أُمَّتِي، لَيْسَ لِأَحَدٍ غَيْرَهَا»^(٢).

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٢٤٩٦. وانظر أبو داود: ٤٦٥٣، والترمذي: ٣٨٦٠.

(٢) صحیح. أخرجه مسلم: ٢٤٧.

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: دینەوہ بۆلام بە روخسارێکی سپی و پرووناکەوہو بە دەست و پەلێکی درەوشاوەوہ کە شوینەواری دەستتۆژە (بەسەر ئەندامەکانی دەستتۆژەوہ)، ئەوہش نیشانە ی ناسینەوہی ئوممەتی منەو بۆ هیچ ئوممەتیکتر وانہ.

۴۲۸۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فِي قُبَّةٍ، فَقَالَ: «أَتَرَضُونَ أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟»، قُلْنَا: بَلَى، قَالَ: «أَتَرَضُونَ أَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟»، قُلْنَا: نَعَمْ، قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونُوا نِصْفَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَذَلِكَ أَنْ الْجَنَّةَ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ، وَمَا أَنْتُمْ فِي أَهْلِ الشَّرِكِ إِلَّا كَالشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ، أَوْ كَالشَّعْرَةِ السُّودَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْأَحْمَرِ»^(۱).

واته: عەبدوللا رضی اللہ عنہ دەلی: ئیمە لە دەوارێکدا لە خزمەت پیغەمبەری خوادا صلی اللہ علیہ وسلم بووین، جا فەرمووی: ئایا پارزی دەبن کە ئیوہ چوارێه کی خەلکی بەهەشت بن؟ گۆتمان: بەلی، فەرمووی: ئایا پارزی دەبن کە ئیوہ سێه کی خەلکی بەهەشت بن؟ گۆتمان: بەلی، فەرمووی: سوێند بەو زاتە ی گیانی منی بەدەستە بە بیگومان ئومیدم وایە کە ئیوہ نیوہی خەلکی بەهەشت بن، ئەوہش لەبەر ئەوہی چونکە هیچ کەسێک ناچیتە بەهەشتەوہ تەنھا کەسی مسولمان نەبیت، دە ی ئیوہش لەچا و ئەوانە ی کە هاوہل بۆ خوا دادەنن وە کو تالە موویە کی سپی وان بە پیستە ی گایە کی رەشەوہ یان وە کو تالە موویە کی رەشبن بە پیستە ی گایە کی سوورەوہ.

۴۲۸۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ، وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ، وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ، وَأَقَلُّ، فَيَقَالُ لَهُ: هَلْ بَلَغْتَ قَوْمَكَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ، فَيَدْعَى قَوْمَهُ، فَيَقَالُ: هَلْ بَلَغْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ: لَا، فَيَقَالُ: مَنْ يَشْهَدُ لَكَ؟ فَيَقُولُ: مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ، فَيَدْعَى أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، فَيَقَالُ: هَلْ بَلَغَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، فَيَقُولُ: وَمَا عَلِمْتُمْ بِذَلِكَ؟ فَيَقُولُونَ: أَخْبَرَنَا نَبِيْنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَغُوا فَصَدَّقْتَاهُ، قَالَ: فَذَلِكُمْ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾^(۲) ﴿البقرة﴾^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۵۲۸، ومسلم: ۲۲۱، والترمذي: ۲۵۴۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۳۳۹، والترمذي: ۲۹۶۱.

واته: نه بو سه عید ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: (له رۆزی دواییدا) پیغه مبهر هه یه که دئ دوو پیاوی له گه لدایه، وه پیغه مبهر هه یه سی که سی له گه لدایه زیاتر له وه یان که متر، جا پینان ده گوتریت: ئایا په یامه که ت به گه له که ت گه یاندوووه؟ نه ویش ده فهرموویت: به لئ، ئنجا گه له که ی بانگ ده کرین و پینان ده گوتریت: ئایا په یامی پئ گه یاندوون؟ نه وانیس ده لئین: نه خیر، ئنجا (به پیغه مبهره که) ده گوتریت: کیت شاهیده؟ نه ویش ده فهرموویت: موحه ممه د ﷺ و ئوممه ته که ی، ئنجا بانگی ئوممه تی موحه ممه د ﷺ ده کریت و پینان ده گوتری: ئایا نه و (پیغه مبهره) په یامه که ی گه یاندوووه؟ نه وانیس ده لئین: به لئ، ئنجا ده لئ: ئیوه چوزانن که گه یاندوووه تی؟ ده لئین: پیغه مبهره که مان ﷺ نه وه ی پئ راگه یاندووین که هه موو پیغه مبهران په یامه که یان گه یاندوووه، ئیمه برومان پئ کردوو به راستمان زانیوه، (پیغه مبهر ﷺ) فهرمووی: ئا نه وه یه مانای نه و نایه ته: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ (البقرة، ۱۴۳) واته: ههروه ها کردمانن به گه لئیکی میانهره و مامناوهندی (هه لئزارده) تا بینه شاهیدو چاودیر به سهر خه لکه وه و (پیغه مبهریش ﷺ) شاهیدو چاودیر بی به سهر ئیوه وه.

۴۲۸۵- عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: صَدَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا مِنْ عَبْدٍ يُؤْمِنُ، ثُمَّ يُسَدِّدُ، إِلَّا سَلَكَ بِهِ فِي الْجَنَّةِ، وَأَرْجُو أَلَّا يَدْخُلُوهَا حَتَّى تَبَوَّءُوا أَنْتُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ ذُرِّيَّتِكُمْ مَسَاكِينَ فِي الْجَنَّةِ، وَلَقَدْ وَعَدَنِي رَبِّي ﷻ أَنْ يَدْخَلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا، بَغَيْرِ حِسَابٍ»^(۱).

واته: ریفاعه ی جوهره نبی ﷺ ده لئ: له سه فهر یان غه زایه ک گه راینه وه له خزمه ت پیغه مبهری خوا د ﷺ، نه ویش فهرمووی: سویند به و زاته ی که گیانی موحه ممه دی ﷺ به ده سته هیچ بنده یه ک نیه که بروای هه بی، پاشان له سهری بهرده وام و پراوه ستاو بی ئیلا به هۆیه وه ده خریته ناو به هه شته وه، وه من ئومیدم وایه که هیچ که س نه چیته ناو به هه شته وه تاوه کو ئیوه وه وچه چاکه کاره کانتان شوینی خۆتان نه گرن له ناو به هه شتدا، وه به بیگومان خوا ﷻ به لئینی پیداویم که هه فتا هه زار له ئوممه ته که م به بی لئییچینه وه بچنه ناو به هه شته وه.

۴۲۸۶- عَنْ مُحَمَّدُ بْنُ زِيَادٍ الْأَلْهَانِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَمَامَةَ الْبَاهِلِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، يَقُولُ: «وَعَدَنِي رَبِّي سُبْحَانَهُ أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا، لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ، وَلَا عَذَابَ، مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا، وَثَلَاثُ حَتِّيَّاتٍ مِنْ حَتِّيَّاتِ رَبِّي صلى الله عليه وآله»^(۱).

واته: نه بو نومامه ی باهیلی رضي الله عنه ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله بوو ده یفه رموو: خوای پاک و بیگهرد به لینی پیداوم که وا حه فتا هه زار له نوممه ته که م به بی لی پیچینه وه و سزا بیاته ناو به هه شته وه، وه له گه ل هه ر هه زار تک حه فتا هه زاری دیکه ش، وه سی مشت له مشتی خوای پهروه ردگاریش صلى الله عليه وآله.

۴۲۸۷- عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «نُكْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَبْعِينَ أُمَّةً، نَحْنُ آخِرُهَا وَخَيْرُهَا»^(۲).

واته: بهزی کوری حه کیم له باوکیه وه له باپیره وه رضي الله عنه ده گپریته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله فه رموو به تی: نیمه ته واوکه ری حه فتا نوممه تین له روژی دواییدا، که نیمه کوتا نوممه تین و باشرینیانین.

۴۲۸۸- عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، يَقُولُ: «إِنَّكُمْ وَفِيئْتُمْ سَبْعِينَ أُمَّةً، أَنْتُمْ خَيْرُهَا، وَأَكْرَمُهَا عَلَى اللَّهِ»^(۳).

واته: بهزی کوری حه کیم له باوکیه وه له باپیره وه رضي الله عنه ده گپریته وه، ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله بوو ده یفه رموو: نیوه ته واوکه ری حو فتا نوممه ت بوون، نیوه باشرین و بهریزترینان له لای خوا.

۴۲۸۹- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله، قَالَ: «أَهْلُ الْجَنَّةِ عِشْرُونَ وَمِائَةٌ صَفٌّ، مِمَّا نُونُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَأَرْبَعُونَ مِنْ سَائِرِ الْأُمَمِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۴۳۷.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۰۰۱.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۰۰۱.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۵۴۶.

واته: سوله یانی کوری بوره یده له باوکییه وه ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: خه لکی به ههشت سه دو بیست ریزه، ههشتا ریزیان له م ئومه ته و چل ریزیان له هه موو ئومه ته کانتر.

۴۲۹۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «نَحْنُ آخِرُ الْأُمَّمِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَحَاسِبُ، يُقَالُ: أَيْنَ الْأُمَّةُ الْأُمِّيَّةُ، وَبَيْئُهَا؟ فَنَحْنُ الْآخِرُونَ الْأَوَّلُونَ»^(۱).

واته: ئیبنو عه عباس ر ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: ئیمه (له پرووی زه مه نه وه) کۆتا ئومه تین، وه یه که م ئومه تین که حیسابمان له گه ل ده کریت، (له قیامت) ده گوتریت: کوا ئه و ئومه ته ئوممییه و پیغه مبه ره که ی ﷺ؟ جا ئیمه کۆتا ئومه تین (له پرووی زه مه نه وه) و یه که م ئومه تین (بو حیساب و چوونه به ههشت).

۴۲۹۱- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْخَلَائِقَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَذِنَ لِأُمَّةٍ مُحَمَّدٍ فِي السُّجُودِ، فَيَسْجُدُونَ لَهُ طَوِيلًا، ثُمَّ يُقَالُ: ارْفَعُوا رُءُوسَكُمْ، قَدْ جَعَلْنَا عِدَّتَكُمْ فِدَاءَكُمْ مِنَ النَّارِ»^(۲).

واته: ئه بو بورده له باوکییه وه ﷺ ده گپریته وه، ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: کاتیک که خوا له پرووی قیامتدا هه موو دروستکراوه کان کوده کاته وه، ئه وه مؤلت به ئومه تی موحه مبه د ﷺ ده دری بو سوچه بردن، ئنجا سوچه یه کی دریز ده بن بو خوا، پاشان ده گوتریت: سه رتان به رزبکه نه وه به ئه ندازه ی خۆتانمان کرده فیداتان (بو رزگار بوون له دوزه خ).

۴۲۹۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ مَرْحُومَةٌ، عَذَابُهَا بِأَيْدِيهَا، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، دُفِعَ إِلَى كُلِّ رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَيُقَالُ: هَذَا فِدَاؤُكَ مِنَ النَّارِ»^(۳).

واته: ئه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: به راستی ئه و ئومه ته خوا به زه یی پیدا هاتۆته وه و میهره بانی له گه لیدا کردوه، سزای به دهستی

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف جداً.

(۳) صحیح لغیره.

خویه تی، جا کاتیک که رۆژی قیامت دئی بۆ ههر که سیک له مسولمانان پیاوئکی له هاوبه شدنه ران پیده درئی و پئی ده گوتریت: نهوه فیدای تویه له ناگری دۆزه خ.

بابهت: نهوهی ئومید ده کرب له رهمهتی خوا له رۆژی قیامهتدا

۴۲۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «إِنَّ لِلَّهِ مِائَةَ رَحْمَةٍ، قَسَمَ مِنْهَا رَحْمَةً بَيْنَ جَمِيعِ الْخَلَائِقِ، فَبِهَا يَتَرَحَّمُونَ، وَبِهَا يَتَعَطَّفُونَ، وَبِهَا تَعَطَّفُ الْوَحْشُ عَلَى أَوْلَادِهَا، وَأَخْرَجَ تِسْعَةَ وَتِسْعِينَ رَحْمَةً، يَرْحَمُ بِهَا عِبَادَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: نه بو هورپه رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پئغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: به دلنایی خوا سه د رهمه تی هه یه، له و سه د رهمه ته یه ک دانه رهمه تی دابه شکردوه له ناو هه موو دروستکراوه کانیدا، جا به و به شه رهمه ته یه که سۆزو میهره بانیمان به رانبهر به یه کتر هه یه، وه ههر به و به شه رهمه ته یه که وا ئازه ل و درنده کان سۆزیان هه یه بۆ بیچوه کانیمان، وه نه وه دو نو به شه که بتری دواخستوه (بو قیامت)، له رۆژی قیامهتدا به و نه وه دو نو به شه وه روحم و به زه یی ده نوینی بۆ به نده کانی.

۴۲۹۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «خَلَقَ اللَّهُ صلی اللہ علیہ وسلم، يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، مِائَةَ رَحْمَةٍ، فَجَعَلَ فِي الْأَرْضِ مِنْهَا رَحْمَةً، فَبِهَا تَعَطَّفُ الْوَالِدَةُ عَلَى وَلَدِهَا، وَالْبَهَائِمُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ، وَالطَّيْرُ، وَأَخْرَجَ تِسْعَةَ وَتِسْعِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَكْمَلَهَا اللَّهُ بِهَذِهِ الرَّحْمَةِ»^(۲).

واته: نه بو سه عید صلی اللہ عنہ ده لی: پئغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: خوا صلی اللہ علیہ وسلم له و رۆزه ی ئاسمانه کان و زه وی دروست کرد سه د رهمه تی دروستکرد، جا یه ک دانه ی له و رهمه تانه له سه ر زه وی دانا، جا به و رهمه ته یه که دایک سۆزو خوشه ویستی هه یه بۆ رۆله که ی، وه ئازه لان سۆزو به زه ییان هه یه له گه ل یه کتر، وه بالنده کانیش، وه نه وه دو نو رهمه ته که بتری دواخستوه بۆ رۆژی قیامت، جا نه گهر رۆژی دواپی هات نه وه خوا رهمه ته که ی به و رهمه ته وه ته واو ده کات.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۰۰۰، ومسلم: ۲۷۵۲، والترمذي: ۳۵۴۱ و ۳۵۴۲.

(۲) صحیح.

۴۲۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ ﻻ يَخْلُقُ الْخَلْقَ، كَتَبَ بِيَدِهِ عَلَى نَفْسِهِ: إِنَّ رَحْمَتِي تَغْلِبُ غَضَبِي»^(۱).

واته: نه بو هورده پره رضي الله عنه ده لئ: پيغهمبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: بيگومان خواي ﷺ کاتيک دروستکراوه کانی دروستکرد بو خوی له سهر خوی نوسيوه تي: به بيگومان ره حمهت و ميهره بانيم له سهرووی سزاو تووره بوونه که مهويه.

۴۲۹۶- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، قَالَ: مَرَّ بِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَأَنَا عَلَى حِمَارٍ، فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ؟ وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ؟» قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ، وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَحَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ، إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمْ»^(۲).

واته: موعازی کوری جه بهل رضي الله عنه ده لئ: پيغهمبهري خوا ﷺ به لامدا تپهري و منيش به سواری گویدرژیک بووم، نه ویش فهرمووی: نهی موعاز نایا ده زانی مافی خوا به سهر به نده کانیه وه چیه؟ وه مافی به نده کان به سهر خوداوه چیه؟ گوتم: خواو پيغهمبهري که ی ﷺ زانترن، فهرمووی: که واته بيگومان مافی خوا به سهر به نده کانیه وه نهويه که بيهپرستن و هيچ هاوبه شیک بو خوا بریار نه دهن، وه مافی به نده يه به سهر خواوه نه گهر نهويه يان کرد خوا سزايان نه دات.

۴۲۹۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ، فَمَرَّ بِقَوْمٍ، فَقَالَ: «مَنْ الْقَوْمُ؟» فَقَالُوا: نَحْنُ الْمُسْلِمُونَ، وَأَمْرَأَةٌ تَخْصِبُ تَنْوَرَهَا، وَمَعَهَا ابْنٌ لَهَا، فَإِذَا ارْتَفَعَ، وَهَجَّ التَّنْوِيرَ تَنَحَّتْ بِهِ، فَأَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، قَالَ: «نَعَمْ»، قَالَتْ: يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ؟ قَالَ: «بَلَى»، قَالَتْ: أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَرْحَمَ بَعِبَادِهِ مِنَ الْأُمِّ بِوَلَدِهَا؟ قَالَ: «بَلَى»، قَالَتْ: فَإِنَّ الْأُمَّ لَا تُلْقِي وَلَدَهَا فِي النَّارِ، فَأَكْبَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنِي، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهَا، فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ مِنْ عِبَادِهِ إِلَّا الْمَارِدَ الْمُتَمَرِّدَ، الَّذِي يَتَمَرَّدُ عَلَى اللَّهِ، وَأَبِي أَنْ يَقُولَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۱۹۴، ومسلم: ۲۷۵۱، والترمذي: ۳۵۴۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۸۵۶، ومسلم: ۳۰، وأبو داود: ۵۵۹ مختصراً، والترمذي: ۲۶۴۳.

(۳) موضوع.

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ دەلێ: له یه کێک له غهزاکان له خزمهت پێغه مبهری خوادا ﷺ بووین، جا به لای هۆزێکدا تێپهری و فهرمووی: ئه و هۆزه کێیه؟ گوتیان: ئیمه مسولمانین، ئافره تیکیش (له و کاته دا) ته ندوری داده خست و کورێکی خۆی له گه لدا بوو، جا کاتیک ته ندوره که گپی گرت و گپی به رزبۆوه منداله که ی لابر د (و دووری خسته وه)، ئنجا هات بو خزمهت پێغه مبهر ﷺ و گوتی: تو پێغه مبهری خوی ﷺ؟ فهرمووی: به لێ، گوتی: به باوک و دایکه وه فیدات بم، ئایا خوا به به زه بیترینی خاوه ن به زه بیه کان نیه؟ فهرمووی: به لێ به به زه بیترینه، گوتی: ئایا خوا بو به نده کانی له دایک به سۆزو میهره بانتر نیه بو منداله که ی؟ فهرمووی: به لێ وایه میهره بانتره، گوتی: ده ی دایک هه رگیز منداله که ی فرێناداته ناو ئاگره وه، پێغه مبهری خوا ﷺ چاوی له زه و بیه وه بری و ده گریا، پاشان سه ری به رز کرده وه و فهرمووی: هه رگیز خوا به نده کانی سزا نادات مه گه ر ئه وانه نه بێ که له خوا یاخی ده بن و هه لده گه پێنه وه (هه ق نابین و نابستن) و ئه وانه له خوا هه لده گه پێنه وه و نکولی و ئینکاری ئه وه ده که ن که بلێن: «لا إله إلا الله» (واته: دان به یه کتایی خوادا ناتین).

٤٢٩٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا شَقِيٌّ»، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنِ الشَّقِيِّ؟ قَالَ: «مَنْ لَمْ يَعْمَلْ لِلَّهِ بِطَاعَةٍ، وَلَمْ يَتْرِكْ لَهُ مَعْصِيَةً»^(١).

واته: ئه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده لێ: پێغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ته نها ئه و که سه ده چیه ته دۆزه خه وه که خراپه کار بێ، پرسیان: ئه ی پێغه مبهری خوا ﷺ خراپه کار کێیه؟ فهرمووی: ئه و که سه یه که کارو کرده وه کانی به پێی فهرمانی خوادا نین و بو خودا نین، وه واز له سه ریچی و تاوان ناهینێ له پێناو ره زامه ندی خوادا.

٤٢٩٩- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَرَأَ، أَوْ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿هُوَ أَهْلُ النَّفْوَى وَأَهْلُ الْغَفْرَةِ﴾ (٥٨) المدثر، فَقَالَ: قَالَ اللَّهُ ﷻ: «أَنَا أَهْلُ أَنْ تُقَى، فَلَا يُجْعَلُ مَعِيَ إِلَهَ آخَرَ، فَمَنْ اتَّقَى أَنْ يُجْعَلَ مَعِيَ إِلَهًا آخَرَ، فَأَنَا أَهْلُ أَنْ أُغْفَرَ لَهُ»^(٢).

(١) ضعيف.

(٢) ضعيف. أخرجه الترمذي: ٣٣٢٨.

واته: ئەنەسى كۆرى مالىك ﷺ دەگىزىتەوه، پىغەمبەرى خوا ﷺ ئەو ئايەتەى خويندەوه: ﴿هُوَ أَهْلُ النَّفْوَى وَأَهْلُ الْغَفْرَةِ﴾ (٥) المدثر، واته: خوا شياوى لى ترسانە، وه شياوى لى خۆشبوونە. دواتر فەرمووى: خواى ﷺ فەرموویەتى: تەنھا من شایستەى ئەووم که پارێزکاریم بۆ بکری و هیچ پەرستراویکی دیکەش لەگەل من نەکریتە هاوبەش، جا هەر کەسیک پارێزکاری کرد لەوهى که هیچ پەرستراویکی دیکە لەگەل من دابنێ (منی بە تەنھا پەرست) ئەوه بێگومان هەر منیش شایستەى ئەووم که لى خۆشیم.

٤٣٠٠- عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُصَاحُ بِرَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ، فَيُنْشَرُ لَهُ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ سِجْلًا، كُلُّ سِجْلٍ مَدَّ الْبَصَرِ، ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ ﷻ: هَلْ تَنْكُرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا؟ فَيَقُولُ: لَا، يَا رَبِّ، فَيَقُولُ: أَظَلَمْتُكَ كَتَبْتِي الْحَافِظُونَ؟ فَيَقُولُ: لَا، ثُمَّ يَقُولُ: أَلَيْكَ عَذْرُ، أَلَيْكَ حَسَنَةٌ؟ فَيَهَابُ الرَّجُلُ، فَيَقُولُ: لَا، فَيَقُولُ: بَلَى، إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَاتٍ، وَإِنَّهُ لَا ظُلْمَ عَلَيْكَ الْيَوْمَ، فَتُخْرَجُ لَهُ بِطَاقَةٌ فِيهَا: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، قَالَ: فَيَقُولُ: يَا رَبِّ مَا هَذِهِ الْبِطَاقَةُ، مَعَ هَذِهِ السَّجَلَاتِ؟ فَيَقُولُ: إِنَّكَ لَا تَظْلَمُ، فَتَوَضَّعُ السَّجَلَاتُ فِي كِفَّةٍ، وَالْبِطَاقَةُ فِي كِفَّةٍ، فَطَاشَتِ السَّجَلَاتُ، وَتَقَلَّبَتِ الْبِطَاقَةُ». قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى: الْبِطَاقَةُ: الرُّفْعَةُ، وَأَهْلُ مِصْرَ يَقُولُونَ لِلرُّفْعَةِ: بِطَاقَةٌ (١).

واته: ئەبو عەبدوپەرەمانى حوبولى ﷺ دەلى: گویم لە عەبدوللایى كۆرى عەمر ﷺ بوو، دەیگوت: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: لە رۆژى قیامەتدا بە بەرچاوى هەموو خەلکەوه بانگی پیاویک دەکری لە ئوممەتەکەم و نەوهدو نو پەراوى بۆ دەکریتەوهو بلاودەکرین، که هەر پەراویک بە درێزایی بینایی چاوه، پاشان خواى ﷺ دەفەرمووی: ئایا لە هیچ شتیکی ئەوانە نکولی دەکەى؟ دەلى: نەخیر ئەى پەروردگارا، ئنجا دەفەرموویت: ئایا ئەو فریشتانەى من که کردەوهکانى تویمان نوسیه هیچ ستمیان لى کردووی؟ کابرا دەلى: نەخیر، پاشان دەفەرمووی: ئایا بەرانبەر ئەوه هیچ بیانو و پۆزشینکت هەیه، هیچ چاکەیهکت هەیه؟ ئنجا پیاوه که سام دەیگری و دەلى: نەخیر، ئنجا خوا دەفەرمووی: بەلى، لای ئیمە چاکەگەلینکت هەیه، بێگومان چەند چاکەت لای ئیمە هەیه، وه هەرگیز ئەمڕۆش تو ستمت لى

ناکریٹ، ئنجا کارتیک (بیٹاقہ یک) دہینن کہ ئه وهی تیدا تومارکراوه: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»، کابراش ده لئی: جا ئه ی پهروه ردگارا ئه و کارته بهرانبهر به و هموو پهراوه ده بیته چی؟ خوداش ده فرمووی: بئگومان تو ستمت لئی ناکریٹ، جا پهراوه کان هموویان ده خه نه لایه کی تهرازوو کارته کesh ده خه نه لایه ک، ئیتر پهراوه کان به ههوا ده کهون (له بهر سووکی وه زنیان بهر ابهر کارته که)، وه تای تهرازووی کارته کesh قورس و گران ده بی (کابرا رزگاری ده بیت). موحه ممدی کوری یه حیا ده لئی: «البطاقة»، واته: پارچه په رویه کی بچووک، خه لکی میصر به روقعه ده لئین: «بطاقة».

بابهت: حموز (ئهستیل)

۴۳۰۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ لِي حَوْضًا مَا بَيْنَ الْكَعْبَةِ، وَبَيْنَ الْمَقْدِسِ أَبْيَضٌ، مِثْلَ اللَّبَنِ، أَنْيَتُهُ عَدَدُ النُّجُومِ، وَإِنِّي لَأَكْثَرُ الْأَنْبِيَاءِ تَبَعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: ئه بو سه عیدی خودری ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: له راستیدا من حهوزیکم هه یه که دووری و ماوه که ی نتوانی که عبه و بهیتوله قدیسه، رهنگی وه کو شیر سپیبه، پهرداخ و لیوانه کانی به ئه ندازه ی ژماره ی ئه ستیره کانه، وه به راستی ئه من له تیوان پیغه مبه راندا زورترین شوینکه وتووم هه یه له قیامه تدا.

۴۳۰۲- عَنْ حُدَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ حَوْضِي لَأَبْعَدُ مِنْ أَيْلَةٍ إِلَى عَدَنَ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْيَتُهُ أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ النُّجُومِ، وَلَهُوَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَأَذُودُ عَنْهُ الرُّجَالُ، كَمَا يَذُودُ الرَّجُلُ الْإِبِلَ الْغَرِيبَةَ عَنْ حَوْضِهِ»، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَعْرِفُنَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا مُحَجَّلِينَ، مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ لَيْسَتْ لِأَحَدٍ غَيْرِكُمْ»^(۲).

واته: حوزیفه ﷺ ده لئی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرموویه تی: به بئگومان حهوزه که ی من ماوه ی دووریبه که ی زیاتره له نتوان ئه یله (شاریکه له شام وه ناوی کئوئیکیشه له نتوان مه ککه و مه دینه) تاکو عه دن، سویند به و زاته ی گیانی منی به دهسته

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۴۸.

پهرداخ و قاپه کانی له ژماره‌ی نه‌ستیره کان زیاترن، وه به دلناییه وه ره‌نگی ئاوه که‌ی سپیتره له شیرو شیرینتره له هه‌نگوین، سویند به‌و زاته‌ی گیانی منی به‌ده‌سته نه‌من هه‌ندی پیاو دهرده که‌م له‌سه‌ر چه‌وزه که‌هه‌ر وه‌کو چوون پیاو وشتری بیگانه له‌سه‌ر چه‌وزه که‌ی دهرده کات، پرسیار کرا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌مانناسیته‌وه؟ فه‌رمووی: به‌لئ، ئیوه دین بولای من که‌ په‌نگتان به‌هوی شوینه‌واری نه‌ندامه‌کانی ده‌ستنوژ سبی و دره‌وشاوه‌یه، ئه‌وه‌ش بو که‌سیتیر نیه جگه له ئیوه.

۴۳۰۳- عَنْ أَبِي سَلَامٍ الْحَبَشِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: بَعَثَ إِلَيَّ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ فَأَتَيْتُهُ عَلَى بَرِيدٍ، فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَيْهِ، قَالَ: لَقَدْ شَقَقْنَا عَلَيْكَ، يَا أَبَا سَلَامٍ فِي مَرْكَبِكَ، قَالَ: أَجَلُ، وَاللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، قَالَ: وَاللَّهِ، مَا أَرَدْتُ الْمَشَقَّةَ عَلَيْكَ، وَلَكِنْ حَدِيثٌ بَلَغَنِي أَنَّكَ تُحَدِّثُ بِهِ، عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فِي الْحَوْضِ، فَأَحْبَبْتُ أَنْ تُشَافِهَنِي بِهِ، قَالَ: فَقُلْتُ: حَدِّثْنِي ثَوْبَانُ، مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ حَوْضِي مَا بَيْنَ عَدَنَ إِلَى أَيْلَةَ، أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ، وَأَخْلَى مِنَ الْعَسَلِ، أَكَاوِيْبُهُ كَعَدَدِ نُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرِبَتْهُ لَمْ يَطْمَأْ بَعْدَهَا أَبَدًا، وَأَوَّلُ مَنْ يَرِدُهُ عَلَيَّ فَقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ، الدُّنْسُ ثِيَابًا، وَالشُّعْبُ رُءُوسًا، الَّذِينَ لَا يَنْكِحُونَ الْمُتَعَمَّاتِ، وَلَا يَفْتَحُ لَهُمُ السُّدَدُ» قَالَ: «فَبَكَى عُمَرُ حَتَّى اخْضَلَّتْ لِحْيَتُهُ»، ثُمَّ قَالَ: «لَكِنِّي قَدْ نَكَحْتُ الْمُتَعَمَّاتِ، وَفَتَحْتُ لِي السُّدَدَ، لَا جَرَمَ أَنِّي لَا أَغْسِلُ ثَوْبِي الَّذِي عَلَى جَسَدِي حَتَّى يَنْسَخَ، وَلَا أَذْهَنُ رَأْسِي حَتَّى يَشَعَّتْ»^(۱).

واته: نه‌بو سه‌لامی چه‌به‌شیی ﷺ ده‌لئ: عومه‌ری کوری عه‌بدو له‌عزیز به‌دوایدا ناردم، منیش به‌سوارییه‌کی ناره‌حه‌ته‌وه چووم، جا کاتیک گه‌یشتمه لای گوتی: ئه‌ی نه‌بو سه‌لام به‌پراستی نه‌زیه‌تماندا‌ی به‌هوی و لا‌خی سوارییه‌که‌ت، گوتی: به‌لئ وایه سویند به‌خوا ئه‌ی پیسه‌وای پرواداران، گوتی: سویند به‌خوا من نه‌مویست نازارت بده‌م و ناره‌حه‌تیت بخه‌مه‌سه‌ر (به‌هوی هانتت) به‌لام فه‌رمووده‌یه کم پیگه‌یشتووه که‌تو له سه‌وبانی خزمه‌تکاری پیغه‌مبه‌ری خواوه ﷺ ده‌یگپریته‌وه دهرباره‌ی چه‌وز، جا پیم خو‌شه‌رووبه‌روو ده‌ماو‌ده‌م له‌خوتی بییستم، گوتی: سه‌وبانی خزمه‌تکاری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوی گپرامه‌وه که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: به‌پراستی چه‌وزه که‌م له‌قیامه‌تدا به‌نه‌دازه‌ی عه‌ده‌ن و ئه‌یله به‌رینه، سپیه‌تییه‌که‌ی له‌شیر زیاتره‌و له

(۱) صحیح المرفوع منه. أخرجه الترمذي: ۲۴۴۴.

هه‌نگوین شیرینتره، کوپ و په‌رداخه‌کانی به‌ئندازه‌ی ئه‌ستیره‌کانی ئاسمانه، جا‌ه‌هر که‌سیک‌یه‌ک‌جار‌لیی‌بخواته‌وه‌ه‌رگیز‌تینوو‌نابیته‌وه، وه‌یه‌که‌م‌کومه‌له‌که‌دینه‌لام‌هه‌ژاره‌کانی‌کوچبه‌رانن، که‌پوشاکیان‌چلکن‌و‌کۆن‌و‌سه‌ریان‌ئالوزو‌قرژنه، ئه‌وانه‌ن‌که‌ئافره‌تی‌خۆشگوزه‌ران‌ماره‌ناکه‌ن‌و‌ده‌رگایان‌له‌سه‌ر‌ناکریته‌وه، گوتی: عومه‌ر‌به‌جوړنک‌گریا‌ریشی‌ته‌ربوو، پاشان‌گوتی: به‌لام‌من‌ئافره‌تی‌خۆشگوزه‌رانم‌ماره‌کردوه‌و‌ده‌رگای‌دونیا‌م‌له‌سه‌ر‌کراوه‌ته‌وه، به‌لام‌قه‌ینا‌منیش‌بیگومان‌پوشاکه‌که‌م‌ناشۆم‌تا‌کو‌کۆن‌و‌چلکن‌ده‌بی، وه‌پۆن‌له‌سه‌رم‌ناده‌م‌تا‌کو‌ئالوز‌بیت.

۴۳۰۴- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا بَيْنَ نَاحِيَّتِي حَوْضِي كَمَا بَيْنَ صَنْعَاءَ وَالْمَدِينَةِ، أَوْ كَمَا بَيْنَ الْمَدِينَةِ وَعُمَانَ»^(۱).

واته: ئه‌نه‌س‌ﷺ‌ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری‌خوا‌ﷺ‌فه‌رموویه‌تی: نیوانی‌ئه‌ولاو‌ئه‌ولای‌حه‌وزه‌که‌م‌(له‌به‌هه‌شتدا)‌وه‌کو‌نیوانی‌سه‌نعاو‌مه‌دینه‌وايه، یان‌وه‌کو‌نیوانی‌مه‌دینه‌و‌عومانه.

۴۳۰۵- عَنْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ: قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ: «يُرَى فِيهِ أَبَارِيقُ الدُّهَبِ، وَالْفِضَّةِ كَعَدَدِ نُجُومِ السَّمَاءِ»^(۲).

واته: ئه‌نه‌سی‌کوپی‌مالیک‌ﷺ‌ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری‌خوا‌ﷺ‌فه‌رموویه‌تی: له‌سه‌ر‌حه‌وزی‌که‌وسه‌ر‌به‌ئندازه‌ی‌ئه‌ستیره‌کانی‌ئاسمان‌کوپ‌و‌گلاسی‌ئالتوون‌و‌زیو‌ده‌بیریت.

۴۳۰۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ أَتَى الْمَقْبَرَةَ فَسَلَّمَ عَلَى الْمَقْبَرَةِ، فَقَالَ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى بِكُمْ لَاحِقُونَ»، ثُمَّ قَالَ: «لَوَدِدْنَا أَنَّا قَدْ رَأَيْنَا إِخْوَانَنَا»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْلَسْنَا إِخْوَانَكَ؟ قَالَ: «أَنْتُمْ أَصْحَابِي، وَإِخْوَانِي الَّذِينَ يَأْتُونَ مِن بَعْدِي، وَأَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تَعْرِفُ مَنْ لَمْ يَأْتِ مِنْ أُمَّتِكَ؟ قَالَ: «أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ رَجُلًا لَهُ خَيْلٌ غَرٌّ مَحْجَلَةٌ بَيْنَ ظَهْرَانِي خَيْلٍ دُهُمٍ بُهْمٍ، أَلَمْ يَكُنْ يَعْرِفُهَا؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «فَإِنَّهُمْ يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مَحْجَلِينَ، مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ»، قَالَ: «أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ»،

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۵۸۰، ومسلم: ۲۳۰۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۵۸۰، ومسلم: ۲۳۰۳، والترمذي: ۲۴۴۲.

ثُمَّ قَالَ: «لِيَذَادَنَّ رِجَالٌ عَنِ حَوْضِي، كَمَا يَذَادُ الْبَعِيرُ الضَّالُّ، فَأَنَادِيهِمْ: أَلَا هَلُمُّوا فَيَقَالَ: إِنَّهُمْ قَدْ بَدَلُوا بَعْدَكَ، وَلَمْ يَزَالُوا يَرْجِعُونَ عَلَيَّ أَغْقَابِيهِمْ، فَأَقُولُ: أَلَا سَخَقًا، سَخَقًا»^(۱).

واته: ئەبو ھورەپرە رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەو، پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم تەشریفی ھینا بۆ گۆرستانیک، جا لە گۆرستانە کە سەلامی کردو فەرمووی: سەلامی خواتان لەسەر بێ مأل و مەنزلی گەلی مسولمان، وە بیگومان ئیمەش ئەگەر خوا بیهەوی بە ئیوہ دەگەین، پاشان فەرمووی: خۆزگە دەخووزین و پیمان خۆش بوو کە براکانمان بدیتباہە، گوتیان: ئەی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ئەدی ئیمە برای تو نین؟ فەرمووی: ئیوہ ھاوہ لانی منن، وە براکانم ئەوانەن کە لەمەودوا دین لەدوای من، وە من پیش ئیوہ دەکەوم بۆ سەرحەوز (بۆ پیشوازی و ئامادەکاری بۆتان)، گوتیان: ئەی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم چۆن ئەوانە دەناسیەوہ لە ئوممەتە کەت کە ھیشتا نەھاتوونە؟ فەرمووی: پیم بلین: ئەگەر پیاویک ئەسپیکێ قەشانی (ناوچەوان سپی) دەست و پەل سپی و درەوشاوہی ھەبێ لەناو ئەسپیکە لیکێ رەشی تیردا ئایا نایناسیتەوہ؟ گوتیان: بەلێ دەیناسیتەوہ، فەرمووی: ئەوان لە پۆژی قیامەتدا دین و لە کاریگەری و شوینەواری دەستتۆژ ناوچەوان و دەست و پستیان پرووناک و سپی و درەوشاوہن، فەرمووی: ئەمن پیشتان دەکەوم بۆ سەرحەوز، پاشان فەرمووی: لە راستیدا ھەندیک کەس ھەبێ کە لە حەوزە کەم دەردەکرین و ناھیلن نزیک ببنەوہ ھەر وەکو چۆن وشتی و نبوو دەردەکریت، بۆیە منیش بانگیان دەکەم (و دەلیم): وەرنە پیشەوہ، ئنجا دەگوتریت: بیگومان ئەوانە دوای تو دینەکیان گۆریوہ، وە بەردەوام لەسەر پارژنە پیکانیان بەرەودوا دەگەرنەوہ، ئنجا منیش دەلیم: مادام وایە دووری بۆ ئیوہ، دووری بۆ ئیوہ.

بابەت: تاکردن (شەفاعەت)

۴۳۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ، فَتَعَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ، وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي، فَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْ مَاتَ مِنْهُمْ، لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۴۹، وأبو داود جزء منه: ۳۲۳۷، والنسائي: ۱۵۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۳۰۴، ومسلم: ۱۹۸ و ۱۹۹، والترمذي: ۳۶۰۲.

واته: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: ھەموو پىغەمبەرىڭ دوعايەكى ھەيە كە بىگومان وەر دە گىرىت، جا ھەموويان لە دونيادا دوعا كەيان كەردو، بەلام بەراستى من دوعا كەم ھەلگرتووھە كە بىتتە تەكا بۆ ئوممەتە كەم (لە قىيامەتدا)، ئەو دوعايەم و شەفاعەتەم ھەموو ئەوانە دەگىرتەوھە كە مردوون مادام ھاوبەشى بۆ خوا بىريار نەدايىت.

۴۳۰۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ، وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنَشَقُّ الْأَرْضُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ، وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ، وَلَا فَخْرَ، وَلِوَاءِ الْحَمْدِ بِيَدِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا فَخْرَ»^(۱).

واته: ئەبو سەئىد رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: ئەمن گەورەو بەرپىزترىنى ھەموو وەچەى ئادەم وە بە خۆھەلگىشانم شانازى و ناليم، وە من يە كەم كەسم كە زەویم بۆ لەت دەبى (زىندوو دەبمەوھە) لە رۆژى قىيامەتداو خۆھەلگىشان نى، وە من يە كەم تەكا كارو تەكا گىراوھەم و خۆھەلگىشان نى، وە ئالای سوپاس و ستايش لە رۆژى قىيامەتدا بە دەستى منەو خۆھەلگىشان نى.

۴۳۰۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَا أَهْلُ النَّارِ، الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا، فَلَا يَمُوتُونَ فِيهَا، وَلَا يَحْيَوْنَ، وَلَكِنْ نَاسٌ أَصَابَتْهُمْ نَارٌ بِذُنُوبِهِمْ، أَوْ بِخَطَايَاهُمْ، فَأَمَاتَتْهُمْ إِمَاتَةً، حَتَّى إِذَا كَانُوا فَخْمًا أُذِنَ لَهُمْ فِي الشَّفَاعَةِ، فَجِيءَ بِهِمْ صَبَائِرَ صَبَائِرَ، فَبُتُوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ، فَقِيلَ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ، فَيَبْتُؤُونَ نَبَاتَ الْجَنَّةِ تَكُونُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ». قَالَ: فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: كَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَدْ كَانَ فِي الْبَادِيَةِ^(۲).

واته: ئەبو سەئىد رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: لە راستىدا خەلكى دۆزەخ ئەوانەن كە شاىستەى ئەوین، نە دەمرن لەناويدا نە زيان دەكەن، بەلام خەلكانىك ھەيە كە توشى ئاگر دەبن بەھۆى تاوان و ھەلەكانىانەوھە مردنىك دەيانمرىنى تاكو وەكو خەلوزيان بەسەردىت، ئنجا مۆلەتەيان بۆ دەدرى كە شەفاعەتەيان بۆ بكرىت، جا كۆمەل كۆمەل دەيانھىنن و بەسەر رپووبارەكانى بەھەشتدا بلاويان دەكەنەوھە،

(۱) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ۳۶۱۵ و ۳۱۴۸ مطولاً.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۸۵.

ئىنا ده گوتريت: نهى خه لكى به ههشت تاويان به سهدا بريژن (له تاوى پروباره كاني به ههشت)، بويه وه كو دنكه پاقله و تومه كه له قه راخى شيوه كان لافاو ده يانهيني سهوز ده بنه وه چه كه ره ده كه نه وه. راوى گوتى: پياويك له خه لكه كه گوتى: وه كو نه وه و ابوو پيغه مبهري عليه السلام له ناو شيوو دو له كان بى (هينده به شاره زايى باسى ده كرد).

٤٣١٠- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «إِنَّ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي»^(١).

واته: جابير رضي الله عنه ده لى: گويم له پيغه مبهري خوا ﷺ بوو ده يفه رموو: تكاو شه فاعه تي من له روژى قيامه تدا بو نه وانه يه كه خاوه ني گونا ه تاواني گه ورن له نوممه ته كه م.

٤٣١١- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَيْرُتُ بَيْنَ الشَّفَاعَةِ، وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفُ أُمَّتِي الْجَنَّةَ، فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ، لِأَنَّهَا أَعْمُ وَأَكْفَى، أَتْرُونَهَا لِلْمُتَّقِينَ؟ لَا، وَلَكِنَّهَا لِلْمُذْنِبِينَ، الْخَطَّائِينَ الْمُتَلَوِّثِينَ»^(٢).

واته: نه بو موساي شه شعري رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رموو يه تي: سه ريشك كراوم له نتوان نه وهى كه شه فاعه ت بكه م يان نيوهى نوممه ته كه م بچيته به هه شته وه، مينيش شه فاعه ته كه م هه لبارد چونكه گشتگيرترو تيرو ته واوتره، تايا وا ده بينن شه فاعه ت بو پاريزكارانه (المتقين)؟! نه خير، به لكو بو نه وانه يه كه تاوانبارو گونا هبارن و په ريزيان پيسه.

٤٣١٢- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «يَجْتَمِعُ الْمُؤْمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُلْهَمُونَ، أَوْ يَهْمُونَ - شَكَّ سَعِيدٌ - فَيَقُولُونَ: لَوْ تَشَفَعْنَا إِلَى رَبِّنَا فَأَرَاخَنَا مِنْ مَكَانِنَا، فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ: أَنْتَ آدَمُ أَبُو النَّاسِ، خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ، وَأَسَجَدَ لَكَ مَلَائِكَتُهُ، فَاشْفَعْ لَنَا عِنْدَ رَبِّكَ يُرْحَنَا مِنْ مَكَانِنَا هَذَا، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ، وَيَذْكُرُ وَيَشْكُو إِلَيْهِمْ ذَنْبُهُ الَّذِي أَصَابَ، فَيَسْتَحْيِي مِنْ ذَلِكَ، وَلَكِنْ ائْتُوا نُوحًا، فَإِنَّهُ أَوَّلُ رَسُولٍ بَعَثَهُ اللَّهُ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ، فَيَأْتُونَهُ، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ، وَيَذْكُرُ سُؤَالَ رَبِّهِ مَا لَيْسَ لَهُ بِهِ عِلْمٌ، وَيَسْتَحْيِي مِنْ ذَلِكَ، وَلَكِنْ ائْتُوا خَلِيلَ الرَّحْمَنِ إِبْرَاهِيمَ، فَيَأْتُونَهُ، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ، وَلَكِنْ ائْتُوا مُوسَى، عَبْدًا كَلَّمَهُ اللَّهُ وَأَعْطَاهُ التَّورَةَ، فَيَأْتُونَهُ، فَيَقُولُ: لَسْتُ

(١) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ٢٤٣٦.

(٢) صحيح دون قوله: «لأنها».

هُنَاكُمْ، وَيَذْكُرُ قَتْلَهُ النَّفْسِ بِغَيْرِ النَّفْسِ، وَلَكِنْ ائْتُوا عِيسَى عَبْدَ اللَّهِ وَرَسُولَهُ، وَكَلِمَةَ اللَّهِ وَرُوحَهُ، فَيَأْتُونَهُ، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ، وَلَكِنْ ائْتُوا مُحَمَّدًا، عَبْدًا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ: فَيَأْتُونِي فَأَنْطَلِقُ - قَالَ: فَذَكَرَ هَذَا الْحَرْفَ عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: فَأَمَشِي بَيْنَ السَّمَاوَيْنِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ - قَالَ: ثُمَّ عَادَ إِلَى حَدِيثِ أَنَسٍ، قَالَ: فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي فَيُؤْذَنُ لِي، فَإِذَا رَأَيْتَهُ وَقَعْتُ سَاجِدًا، فَيَدْعُنِي مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْعَنِي، ثُمَّ يَقَالُ: اِرْفَعْ يَا مُحَمَّدُ، وَقُلْ تَسْمَعُ، وَسَلْ تُعْطَهُ، وَاشْفَعْ تُشْفَعْ، فَأَحْمَدُهُ بِتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ، ثُمَّ أَشْفَعْ، فَيَحْدُ لِي حَدًّا، فَيَدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ، ثُمَّ أَعُودُ الثَّانِيَةَ، فَإِذَا رَأَيْتَهُ وَقَعْتُ سَاجِدًا، فَيَدْعُنِي مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْعَنِي، ثُمَّ يَقَالُ لِي: اِرْفَعْ مُحَمَّدُ، قُلْ تَسْمَعُ، وَسَلْ تُعْطَهُ، وَاشْفَعْ تُشْفَعْ، فَأَرْفَعُ رَأْسِي، فَأَحْمَدُهُ بِتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ، ثُمَّ أَشْفَعْ فَيَحْدُ لِي حَدًّا فَيَدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ، ثُمَّ أَعُودُ الثَّالِثَةَ، فَإِذَا رَأَيْتُ رَبِّي وَقَعْتُ سَاجِدًا، فَيَدْعُنِي مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْعَنِي، ثُمَّ يَقَالُ: اِرْفَعْ مُحَمَّدُ، قُلْ تَسْمَعُ، وَسَلْ تُعْطَهُ، وَاشْفَعْ تُشْفَعْ، فَأَرْفَعُ رَأْسِي فَأَحْمَدُهُ، بِتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ، ثُمَّ أَشْفَعْ، فَيَحْدُ لِي حَدًّا، فَيَدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ، ثُمَّ أَعُودُ الرَّابِعَةَ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ مَا بَقِيَ إِلَّا مَنْ حَبَسَهُ الْقُرْآنُ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده گپریته وه، بیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: له رۆژی قیامه تدا برواداران کۆده بنه وه که گرنگی بهو رۆژه ده دن و غم دایان ده گری یان داوای تکا ده کهن -سه عید که راوی فهرمووده که به گومانی هه به کامیانی فهرمووه-، بویه ده لاین: نه گهر تکامان بۆ له خوا بکری بۆ نه وهی هه ق و حیسابمان لهو شوینه کراباو پرزگارمان بوایه، بویه دینه لای ئاده م و پییده لاین: تو باوکی هه موو خه لکه که ی، خوا به دهستی خۆی دروستی کردووی، وه خوا وایکرد هه موو فریشته کانیش سوچه ی پزیزان بۆ بردووی، ده ی تکامان لای پهروه ردگارت بۆ بکه لیره پرزگارمان بکات، نه ویش ده فهرموویت: من نهو که سه نیم، ئیتر سکا لای خۆی ده کات و باسی نهو سه ریچییه ی خۆی ده کات که تووشی هات، بویه شهرم ده کات تکا بکات و ده فهرموویت: بچنه لای نوح، چونکه نهو یه که م نیردراوه که خوا بۆ هه موو مرؤفایه تی سه ر زوی ناردوو یه تی، ئیتر ده چنه لای نهو، نه ویش ده فهرموویت: ئیشی من نیه، باسی نهو داواکارییه ی ده کات که به بی ئاگایی له پهروه ردگاری کردوه، له بهر نه وه شهرم ده کات، به لام بچنه لای خۆشه ویسته که ی خوا که ئیپراهیمه، نه وانیش ده چنه لای نهو، نه ویش ده فهرموویت: ئیشی من نیه، به لام بچنه لای موسا، که به نده یه که

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۴ و ۴۴۷۶، ومسلم: ۱۹۳، والترمذي: ۲۵۹۳.

خوا قسه‌ى له‌گه‌ل کردوه و ته‌وراتى بۆ دابه‌زاندوو، ئەوانيش ده‌چنه لای ئەو، ئەو‌يش ده‌فه‌رمووت: ئيشى من نيه، باسى ئەو كه‌سه‌يان بۆ ده‌كات كه به‌هه‌له‌ له‌ده‌ستى كوژراوه، به‌لام بچنه لای عيسا، كه به‌نده‌و پيغه‌مبه‌رى خوايه‌و كه‌ليمه‌و پرووحى ئەوه، ئەوانيش ده‌چنه لای ئەو، ئەو‌يش ده‌فه‌رمووت: ئيشى من نيه، به‌لام بچن بۆ لای موحه‌ممەد ﷺ، ئەو به‌نده‌يه‌كه‌ كه‌ خوا له‌ گوناھى سه‌ره‌تاو كو‌تايى خو‌شبووه، پيغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووى: ئەوجار دينه لای من، منيش ديم به‌ده‌ميانه‌وه‌و له‌ نتيوان دوو ريزى خه‌لكى برواداره‌وه ده‌رۆم، فه‌رمووى: ئەوجار داواى مؤلّه‌ت له‌ په‌روه‌ردگارم ده‌كه‌م و مؤلّه‌تم پي‌ده‌درئ، جا كه‌ هه‌ر كه‌ خودا ده‌بينم يه‌كسه‌ر ده‌چمه‌ سو‌جده، ئنجا چهندي خوا بيه‌وئ له‌ سو‌جده‌دا ده‌مينمه‌وه، پاشان ده‌گو‌ترئ: سه‌رت به‌رز بكه‌ ئەى موحه‌ممەد ﷺ، چيت ده‌وئ بيلئ و بيستراوه، داوا بكه‌و پي‌تده‌به‌خشرئ، تكا بكه‌و تكات گيرايه، ئنجا منيش سو‌پاس و ستايشى ده‌كه‌م به‌ جو‌رئك كه‌ ئەو كات فيرم ده‌كات، پاشان تكا ده‌كه‌م، ئيتر سنورئكم بۆ ديارى ده‌كرئ و ئەوانه‌ى به‌ر تكاكه‌ كه‌وتون ده‌بانباته‌ به‌هه‌شته‌وه، ئەوجار بۆجارى دووه‌م ده‌گه‌رئمه‌وه، كاتيك خوا ده‌بينم يه‌كسه‌ر ده‌چمه‌ سو‌جده، ئنجا چهندي خوا پيئى خو‌شبيئ له‌ سو‌جده‌دا ده‌مه‌يلئته‌وه، پاشان پي‌تده‌گو‌ترئ: ئەى موحه‌ممەد ﷺ سه‌رت به‌رز بكه‌وه‌و چيت ده‌وئ بيلئ بيستراوه، داوا بكه‌ پي‌تده‌به‌خشرئ، تكا بكه‌و تكات گيرايه، منيش سه‌رم به‌رز ده‌كه‌مه‌وه‌و ستايشى خوا ده‌كه‌م كه‌ ئەكات فيرم ده‌كات، پاشان تكا ده‌كه‌م و سنورئك بۆ تكاكه‌م داده‌نرئ و ئەوانيش ده‌خاته‌ به‌هه‌شته‌وه، ئەوجار بۆجارى سي‌هه‌م ده‌گه‌رئمه‌وه‌و كاتيك په‌روه‌ردگارم ده‌بينم ده‌چمه‌ سو‌جده‌وه، جا له‌ سو‌جده‌دا ده‌مه‌يلئته‌وه ئەوه‌نده‌ى خوا پيئى خو‌شبيئ، پاشان ده‌گو‌ترئ: ئەى موحه‌ممەد ﷺ سه‌رت له‌ سو‌جده‌ به‌رز بكه‌و چيت ده‌وئ بيلئ و بيستراوه، داوا بكه‌ پي‌تده‌به‌خشرئ و تكا بكه‌و تكات وه‌رگيرايه، منيش سه‌رم هه‌لده‌بم و ستايشى خوا ده‌كه‌م به‌جو‌رئك كه‌ خوئ فيرم ده‌كات، پاشان تكا ده‌كه‌م و تكاكه‌م سنوردار ده‌كات، ئەوانيش ده‌خاته‌ به‌هه‌شته‌وه، پاشان جارى چواره‌م ده‌گه‌رئمه‌وه‌و ده‌لئيم: ئەى په‌روه‌ردگارا ته‌نها ئەوانه‌ ماون كه‌ قورئان رپئگري لئيانكردوه (واته: ئەوانه‌ى له‌ قورئاندا باسكراوه كه‌ ئەوانه‌ تكاكردن نايانگريته‌وه).

۴۳۱۲-م- قَالَ: يَقُولُ فَتَادُهُ عَلَىٰ أَثَرِ هَذَا الْحَدِيثِ: وَحَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَكَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ شَعِيرَةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَكَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ بُرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَكَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ دَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ»^(۱).

راوی ده‌لی: قه‌تاده له‌دوای ئه‌و فه‌رمووده‌یه ده‌لی: ئه‌نه‌سی کوری مالیک بوی گپ‌راینه‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ئه‌وه‌ی بیگوت‌بیت: «لا إله إلا الله» و به‌ئندازه‌ی ده‌نکه جو‌یه‌ک نیان له‌دلیدا‌بیت، ئه‌وه له‌دوزه‌خ دیته‌ده‌ره‌وه، وه‌ئه‌وه‌ی بیگوت‌بیت: «لا إله إلا الله» و به‌ئندازه‌ی ده‌نکه گه‌نمیک نیان له‌دلیدا‌بیت، ئه‌وه له‌دوزه‌خ دیته‌ده‌ره‌وه، وه‌هر که‌سیک بیگوت‌بیت: «لا إله إلا الله» و به‌ئندازه‌ی گه‌ردیک نیان له‌دلیدا‌بی له‌ئاگر دیته‌ده‌ره‌وه.

۴۳۱۳-عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ ؓ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةٌ: الْأَنْبِيَاءُ، ثُمَّ الْعُلَمَاءُ، ثُمَّ الشُّهَدَاءُ»^(۲).

واته: عوسمانی کوری عه‌ففان ؓ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: له‌رۆژی قیامه‌تدا‌سی چین تکاوشه‌فاعه‌ت ده‌که‌ن: پیغه‌مبه‌ران پاشان زانایان پاشان شه‌هیدان.

۴۳۱۴-عَنِ الطَّقِيفِ بْنِ أَبِي بِنِ كَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ ؓ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ كُنْتُ إِمَامَ النَّبِيِّينَ وَخَطِيبَهُمْ، وَصَاحِبَ شَفَاعَتِهِمْ، غَيْرَ فَخْرٍ»^(۳).

واته: توفه‌یلی کوری ئوبه‌ی کوری که‌عب له‌باوکیه‌وه ؓ ده‌گپ‌ریته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: که‌رۆژی قیامه‌ت هات ئه‌وه من پیشه‌واو ده‌مراست و قسه‌که‌ری پیغه‌مبه‌رانم، وه‌خواوه‌نی شه‌فاعه‌تی ئه‌وانیشم فه‌خرو شانازی نیه.

۴۳۱۵-عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «لِيَخْرُجَنَّ قَوْمٌ مِنَ النَّارِ بِشَفَاعَتِي، يُسَمَّوْنَ الْجَهَنَّمِيِّينَ»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) موضوع.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي بإثر: ۳۶۱۳.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۵۶۶، وأبو داود: ۴۷۴۰، والترمذي: ۳۶۰۰.

واته: عيمپرانى كورپى حوصهين ﷺ ده گيرپيته وه، پيغه مبهري ﷺ فهرموويه تى: قه وميک له ناو ناگرى دوزخ به هوئى شه فاعه تى من ده هينرپيته دهره وه که پييان ده لئين: جه هه ننه ميه کان.

۴۳۱۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْجَدَعَاءِ ﷺ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: «لَيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي، أَكْثَرُ مِنْ بَنِي مِمْ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ سِوَاكَ؟ قَالَ: «سِوَايَ»، قُلْتُ: أَنْتَ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: أَنَا سَمِعْتُهُ^(۱).

واته: عه بدوللاي كورپى نه بو جه دعاء ﷺ ده گيرپيته وه، گويى له پيغه مبهري ﷺ بو وه ده يفهرموو: خه لكانتيك به هوئى شه فاعه تى پياويك له نوممه ته كه م ده چنه ناو به هه شته وه كه له هوئى به نو ته ميم زياترن، گوتيان: نهى پيغه مبهري خوا ﷺ جگه له شه فاعه تى تو؟ فهرمووى: جگه له شه فاعه تى من. (پراوى ده لئى): گوتم: تو بو خوت له پيغه مبهري خوات ﷺ بيست؟ گوتى: من بو خوم ليم بيست.

۴۳۱۷- عَنْ سُلَيْمِ بْنِ عَامِرٍ ﷺ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَوْفَ بْنَ مَالِكِ الْأَشْجَعِيَّ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَدْرُونَ مَا خَيْرِي رَبِّي اللَّيْلَةَ؟» قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ خَيْرِي بَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفَ أُمَّتِي الْجَنَّةَ، وَبَيْنَ الشَّفَاعَةِ، فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنا مِنْ أَهْلِهَا، قَالَ: «هِيَ لِكُلِّ مُسْلِمٍ»^(۲).

واته: سوله يمي كورپى عامر ﷺ ده لئى: گوتم له عه و فى كورپى ماليكى نه شجه عيى ﷺ بو وه ده يگوت: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: تايا ده زانن كه خوا نه مشه و سه رپشكى كردم له نيوان چى؟ گوتمان: خواو پيغه مبهري كه ي ﷺ زانانن، فهرمووى: سه رپشك كرام له نيوان نه وه ي كه نيوه ي نوممه ته كه م بخريته به هه شت وه له نيوان نه وه ي كه شه فاعه تم پيبدريت، منيش شه فاعه ته كه م هه ليزارد، گوتمان: نهى پيغه مبهري خوا ﷺ داوامان بو له خوا بكه كه ئيمه ش له وانه بين (كه تكا يان بو ده كه ي)، فهرمووى: نه و تكايه بو هه موو مسولها نيكه.

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۲۴۳۸.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۲۴۴۱.

بابهت: سیفه تهکانی ناگری دۆزهخ

٤٣١٨- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ نَارَكُمْ هَذِهِ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ، وَلَوْلَا أَنَّهَا أُطْفِئَتْ بِالْمَاءِ مَرَّتَيْنِ، مَا انْتَفَعْتُمْ بِهَا، وَإِنَّهَا لَتَدْعُو اللَّهَ ﻋَﻠَﻴْكَ أَنْ لَا يُعِيدَهَا فِيهَا»^(١).

واته: نه نهسی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیگومان نهو ناگری ئیوه (که له دونیادا به کاری دینن) به شیکه له حهفتا بهشی (گهرمی و کلپهی) ناگری دۆزهخ، خو ئه گهر دووجار به ئاو سارد نه کراباوه و گهرمییه که ی کهم نه کراباوه، نه وه سودتان لی نه ده بینی (له بهر گهرمییه که ی کهس نه یده توانی لئی نزیک بیته وه)، وه له راستیدا خودی ناگری که له خوا ﷺ ده پارێته وه و داوا ده کات که نه گهریته وه سهر حاله ته که ی پیشووی (له گهرمی و کلپه).

٤٣١٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اشْتَكَّتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا، فَقَالَتْ: يَا رَبِّ أَكَلَّ بَعْضِي بَعْضًا، فَجَعَلَ لَهَا نَفْسَيْنِ: نَفْسٌ فِي الشَّتَاءِ، وَنَفْسٌ فِي الصَّيْفِ، فَشِدَّةٌ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْبُرْدِ مِنْ زَمَهِرِهَا، وَشِدَّةٌ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ مِنْ سَمُومِهَا»^(٢).

واته: نه بو هوریره رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ناگر له لای پهروه ردگاری سکا لای کردو گوتی: نه ی پهروه ردگارا (له گهرمی و به تینیدا) به شیکم به شه که ی دیکه ی خوارد، بویه (خوا) مۆله تی دوو نه فهسی پی ده دات: نه فهس و هه ناسه داتیک له زستاندا و هه ناسه داتیکیش له هاویندا، جا نهو ساردییه توندو تیزه ی که ده ببینن له ته به قه و به شه ههره سارده که ی زه مههریره، وه نهو گهرمییه توندو به تینه که (له هاویندا) ده ببینن نه وه له به شه گهرمه که ی سه مومه.

٤٣٢٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «أَوْقَدَتِ النَّارُ أَلْفَ سَنَةٍ فَأَبْيَضَتْ، ثُمَّ أُوقِدَتْ أَلْفَ سَنَةٍ فَأَحْمَرَتْ، ثُمَّ أُوقِدَتْ أَلْفَ سَنَةٍ فَاسْوَدَّتْ، فَهِيَ سَوْدَاءُ كَاللَّيْلِ الْمُظْلِمِ»^(٣).

(١) ضعيف جداً بهذا التمام، وصحيح دون قوله: «وإنها لتدعو».

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٥٣٧، ومسلم: ٦١٧، والترمذي: ٢٥٤٨.

(٣) ضعيف. أخرجه الترمذي: ٢٥٩١.

واته: ئەبو ھورەيرە ر.ھ. دەگىرپتەو، يىغەمبەر س.ھ. فەرموويەتى: ئاگرى دۆزەخ ھەزار سال داگىرسا تاكو رەنگى سىپى بو، پاشان ھەزار سالىتر داگىرسا تاكو رەنگى سوور بو، پاشان ھەزار سال داگىرسا تاكو رەنگى رەش بو، جا ئىستا رەنگى (ئاگرى جەھەننەم) رەشەو وەكو شەوى تارىك و ئەنگوستەچاوە.

۴۳۲۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ر.ھ.، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ س.ھ.: «يُؤْتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَنْعَمِ أَهْلِ الدُّنْيَا مِنَ الْكُفَّارِ، فَيَقَالُ: اغْمِسُوهُ فِي النَّارِ عَمْسَةً، فَيَغْمَسُ فِيهَا، ثُمَّ يُخْرَجُ، ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: أَيُّ فُلَانٍ هَلْ أَصَابَكَ نَعِيمٌ قَطُّ؟ فَيَقُولُ: لَا، مَا أَصَابَنِي نَعِيمٌ قَطُّ، وَيُؤْتَى بِأَشَدِّ الْمُؤْمِنِينَ ضَرْأً، وَبَلَاءً، فَيَقَالُ: اغْمِسُوهُ عَمْسَةً فِي الْجَنَّةِ، فَيَغْمَسُ فِيهَا عَمْسَةً، فَيَقَالُ لَهُ: أَيُّ فُلَانٍ هَلْ أَصَابَكَ ضَرْأٌ قَطُّ، أَوْ بَلَاءٌ، فَيَقُولُ: مَا أَصَابَنِي قَطُّ ضَرْأً، وَلَا بَلَاءً»^(۱).

واته: ئەنەسى كورى مالىك ر.ھ. دەلى: يىغەمبەرى خوا س.ھ. فەرموويەتى: لە رۆزى قىامەتدا لە كافرەكان يەك كىك دىننە كە خۆشترىن ژيانى ھەبوو لە دونيادا و لەو پەرى خۆشگوزەرانيدا بوو، جا دەگوتريت: يەك ساتى كەم بىبەنە ناو ئاگرو لەناويدا نەقىمى بكن، ئىجا دەبىبەنە ناو يەو، پاشان دەردەھىنرى و پى دەگوتريت: ئەى فلانە كەس ھەرگىز توشى خۆشى بووتە؟ ئەوئىش دەلى: نەخىر ھەرگىز توشى خۆشى نەھاتووم، ئەوجار لە پرواداران كەسىك دىننە كە توندترىن و بە ئازارترىن بەلاو ناخۆشى بىنوو، جا دەگوتريت: ساتىكى كەم بىبەنە ناو خۆشىبەكانى بەھەشتەو، جا ساتىك دەبىبەنە بەھەشت و پى دەگوتريت: ئەى فلانە كەس ھەرگىز توشى ناخۆشى و ناپەھەتى ھاتووتە؟ ئەوئىش دەلى: ھەرگىز ناخۆشى و ئازارو بەلام توش نەھاتوو.

۴۳۲۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ر.ھ.، عَنِ النَّبِيِّ س.ھ.، قَالَ: «إِنَّ الْكَافِرَ لَيُعْظَمُ حَتَّىٰ إِنَّ ضِرْسَهُ لَأَعْظَمُ مِنْ أُحُدٍ، وَفَضِيلُهُ جَسَدِهِ عَلَىٰ ضِرْسِهِ، كَفَضِيلَةِ جَسَدِ أَحَدِكُمْ عَلَىٰ ضِرْسِهِ»^(۲).

واته: ئەبو سەئىدى خۇدرى ر.ھ. دەگىرپتەو، يىغەمبەر س.ھ. فەرموويەتى: مروقى كافر (لەناو دۆزەخدا) جەستەو قەبارەى بە جۆرىك گەورە دەكرى كە خرىنەيەكى لە كىوى ئوھود گەورەتر دەبى، وە گەورەيى جەستەشى لەچاو خرىنەكەى وەكو گەورەيى قەبارەى ھەر يەكىكتانە لەچاو خرىنەى خۆى.

(۱) صحيح. مسلم: ۲۸۰۷.

(۲) صحيح دون قوله: «وَفَضِيلُهُ» وضعيف بهذا التمام.

۴۳۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي بُرْدَةَ دَاتٍ لَيْلَةٍ، فَدَخَلَ عَلَيْنَا الْحَارِثُ بْنُ أَقْبِيْشٍ، فَحَدَّثَنَا الْحَارِثُ لَيْلَتِنِذِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «إِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهِ أَكْثَرَ مِنْ مُضَرٍّ، وَإِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَعْظُمُ لِلنَّارِ حَتَّى يَكُونَ أَحَدَ زَوَايَاهَا»^(۱).

واته: عبدوللای کوری قهیس رضی اللہ عنہ ده لئی: شه و نیکیان له لای نه بو بورده بووم، جا حاریسی کوری ثوقهیش هاته لمان، وه حاریس لهو شه وه دا بوی گپراینه وه که پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: به بیگومان که سی وا هه یه له نوممه تی من که وا به هوی شه فاعه ته که یه وه خه لکانیک ده چنه به هه شته وه که زیاترن له هوزی «مضر»، وه بیگومان هه یسه له نوممه تی من که نه وه نده قه باره ی گوره ده کرئی بو ناو ناگر (تا سزای زیاتر بچیزی)، هه تا وای لیدی ده بیته لایه کی دوزه خ (له گوره یی قه باره یدا).

۴۳۲۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «يُرْسَلُ الْبُكَاءُ عَلَى أَهْلِ النَّارِ، فَيَبْكُونَ حَتَّى يَنْقَطِعَ الدَّمُوعُ، ثُمَّ يَبْكُونَ الدَّمَ حَتَّى يَصِيرَ فِي وُجُوهِهِمْ كَهَيْئَةِ الْأَخْدُودِ، لَوْ أُرْسِلَتْ فِيهَا السُّفُنُ لَجَرَّتْ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: رینگای گریان به خه لکی دوزه خ ده درئی و بو یان ده تیردریت، بویه ده گریه ن تا کو فرمیسک له چاویان وشک ده بیت، پاشان (که فرمیسک نه ما) خوین له چاوانیان دی به خوین ده گرین، هه تا کو پوخساریان وه ک خه ندهق و چال چال ده بی و که نه گهر که شتی بچیته ناوی به ناویدا ده روات.

۴۳۲۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ، وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ» (۱۱۲) آل عمران، وَلَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الرِّقْمِ قَطَرَتْ فِي الْأَرْضِ، لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعِيشَتَهُمْ، فَكَيْفَ يَمَنْ لَيْسَ لَهُ طَعَامٌ غَيْرُهُ؟^(۳).

(۱) صحیح لغيره.

(۲) ضعیف، وصح مختصراً دون ذکر قوله: «ثُمَّ يَبْكُونَ الدَّمَ» إلى «كَهَيْئَةِ الْأَخْدُودِ».

(۳) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۲۵۸۵.

واته: ئىبنو عبباس رضي الله عنه ده لى: پىغەمبەرى خوا ﷺ ئەو ئايەتەى خويندەوہ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (آل عمران، ئەى ئەوانەى كە پرواتان ھىناوہ بترسن لە خوا ترسانىك كە شىاوتىتى وە مەمرن مەگەر بە موسولمانى نەبى. (فەرمووى:)) ئەگەر يەك دلۆپە لە بەرى دارى «الزقوم» (كە پەگى لە ناو دۆزەخدايە) پېژىتە سەر زەوى، ئەوہ ژيانى خەلكى سەر زەوى ھەمووى تىك دەدات و لەناوى دەبات، جا دەبى حالى ئەو كەسە چۆن بى كە جگە لە بەرى ئەو دارە ھىچ خواردنىكى دىكەى نىہ؟

۴۳۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «تَأْكُلُ النَّارُ ابْنَ آدَمَ إِلَّا أَثَرَ السُّجُودِ، حَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ أَثَرَ السُّجُودِ»^(۱).

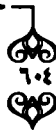
واته: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەگىرپتەوہ، پىغەمبەر ﷺ فەرموويەتى: ئاگرى دۆزەخ تەواوى جەستەى ئادەمىزادى دۆزەخى دەخوات جگە لە شوپنەوارى سوجدە نەبىت، خوا لەسەر ئاگرى حەرام كەردوہ كە شوپنەوارى سوجدە بسوتىنى.

۴۳۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُؤْتَى بِالْمَوْتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيُوقَفُ عَلَى الصُّرَاطِ، فَيَقَالُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَطْلَعُونَ خَائِفِينَ وَجَلِينَ أَنْ يُخْرَجُوا مِنْ مَكَانِهِمُ الَّذِي هُمْ فِيهِ، ثُمَّ يُقَالُ: يَا أَهْلَ النَّارِ فَيَطْلَعُونَ مُسْتَبْشِرِينَ فَرِحِينَ أَنْ يُخْرَجُوا مِنْ مَكَانِهِمُ الَّذِي هُمْ فِيهِ، فَيَقَالُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قَالُوا: نَعَمْ، هَذَا الْمَوْتُ، قَالَ: فَيُؤَمَّرُ بِهِ فَيُذْبَحُ عَلَى الصُّرَاطِ، ثُمَّ يُقَالُ لِلْفَرِيقَيْنِ كِلَاهِمَا: خُلُودٌ فِيمَا تَجِدُونَ، لَا مَوْتَ فِيهَا أَبَدًا»^(۲).

واته: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دە لى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: لە رۆژى قىامەتدا مردن دەھىنرى و لەسەر پردى سىرات پادەگىرىت، جا دەگوتىت: ئەى خەلكى بەھەشت (بانگيان دەكەن)، ئەوانىش ئاگادار دەبن و دەبىبن، دەترسىن لەوہى كە لەو شوپنە خۆشەى تىيدان دەربكرىن، پاشان دەگوتىت: ئەى خەلكى دۆزەخ (بانگيان دەكرىت)، ئەوانىش ئاگادار دەبن و دلپان خۆشەبىت، وا دەزانن كە لەو شوپنەى تىيدان دەكرىنە دەروہ، ئنجا دەگوتىت: ئايا ئەمە (مردن) دەناسن؟ دەلپن:

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۸۰۶، ومسلم: ۱۸۲ أخرجه ضمن حديث طويل.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۵۴۵ طرفاً منه.

به لئی، ئەو مردنه! فەرمووی: ئنجا فەرمان دەکری و لەسەر پردی سیرات سەری (مردن) دەپرن، پاشان بە هەردوو گروەهە کە (بەهەشتی و دۆزەخی) دەگوتریت: ئیتر بە هەتا هەتایی دەمێننەووە لەو شوێنە ی خۆتان، هەرگیز مردن نیە و نامرن.

بابەت: سیفەتەکانی بەهەشت

٤٣٢٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ اللَّهُ تعالى: «أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ، مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ» قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَمِنْ بَلَاءِ مَا قَدْ أَطَّلَعَكُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ، أَفْرَأُوا إِنْ شِئْتُمْ: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿١٧﴾ السجدة، قَالَ: وَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَقْرُؤُهَا: «مِنْ قُرَاتِ أَعْيُنٍ»^(١).

واتە: ئەبو هورەپرە رضي الله عنه دەلئی: پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی: خوای تعالى دەفەرموویت: بۆ بەندە چاکەکارەکانم شتگەلیکم نامادە کردووە کە هیچ چاویک نەبیبینووە و هیچ گۆییەک نەبیستوووە و بە خەیاڵ و دلئی هیچ کەسیکیشدا نەهاتوووە، ئەبو هورەپرە گوتی: واز لەووە بینن کە خوا بۆی باس کردوون لە نێعمەتەکانی بەهەشت، ئەو نایەتە بخوێننەووە ئەگەر حەزتان کرد: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿١٧﴾ السجدة، واتە: ئەمجا هیچ کەس نازانی چی شاراووەتەووە بۆیان لە (بەهەشت دا کە هۆی) گەشبوونی چاوەکانن ئەم پاداشته (دەدرینەووە) بە هۆی ئەو کردەوانە ی کە کردویانە. راوی گوتی: ئەبو هورەپرە بە «قُرَاتِ أَعْيُنٍ» دەبخوێندەووە.

٤٣٢٩- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَسْبُرٌ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الْأَرْضِ وَمَا عَلَيْهَا الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا»^(٢).

واتە: ئەبو سەعیدی خودری رضي الله عنه دەگێڕیتەووە، پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی: بە دلنیایی شوینی یەک بەست لە بەهەشتدا لە تەواوی زەوی و ئەوێشی لەسەر زەویبە باشترە (باشترە لە دنیاو لەوێشی کە لە دنیا دا یە).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٢٤٤، ومسلم: ٢٨٢٤، والترمذي: ٣١٩٧ و ٣٢٩٢.

(٢) حسن لغیره.

۴۳۳۰- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَوْضِعُ سَوْطٍ فِي الْجَنَّةِ، خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا»^(۱).

واته: سه هلی کوری سه عد رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: به نه ندازه ی شوینی قه مچییه ک له به هه شتدا له دونیاش و نه ویشی که له دنیا دایه چاکترو به نرختره.

۴۳۳۱- عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ رضي الله عنه، أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «الْجَنَّةُ مِائَةٌ دَرَجَةٍ، كُلُّ دَرَجَةٍ مِنْهَا مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَإِنَّ أَعْلَاهَا الْفِرْدَوْسُ، وَإِنَّ أَوْسَطَهَا الْفِرْدَوْسُ، وَإِنَّ الْعَرْشَ عَلَى الْفِرْدَوْسِ، مِنْهَا تُفَجَّرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ، فَإِذَا مَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَاسْأَلُوهُ الْفِرْدَوْسَ»^(۲).

واته: موعازی کوری جه به ل رضي الله عنه ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: به هه شت سه د پله یه هر پله یه کی نیوانی ناسمان و زوییه، وه به رزترینیان پله ی فیرده وسه، وه ناوه پراسته که یشیان فیرده وسه، وه عه رش له سه رووی فیرده وسه، رووباره کانی به هه شت له و توه سه رچاوه ده گرن، جا هه رکات داواتان له خوا کردو له خوا پارانوه نه وه داوای فیرده وسی لیبکه ن.

۴۳۳۲- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ لِأَصْحَابِهِ: «أَلَا مُشَمَّرٌ لِلْجَنَّةِ؟ فَإِنَّ الْجَنَّةَ لَا خَطَرَ لَهَا، هِيَ وَرَبُّ الْكَعْبَةِ نُورٌ يَتَلَأَأُ، وَرَيْحَانَةٌ تَهْتَرُ، وَقَصْرٌ مَشِيدٌ، وَنَهْرٌ مُطْرِدٌ، وَفَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ نَضِيجَةٌ، وَزَوْجَةٌ حَسَنَاءٌ جَمِيلَةٌ، وَحَلَلٌ كَثِيرٌ فِي مَقَامٍ أَبَدًا، فِي حَبْرَةٍ وَنَضْرَةٍ، فِي دَارٍ عَالِيَةٍ سَلِيمَةٍ بَهِيَّةٍ» قَالُوا: نَحْنُ الْمُشَمَّرُونَ لَهَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «قُولُوا إِنْ شَاءَ اللَّهُ»، ثُمَّ ذَكَرَ الْجِهَادَ وَحَضَّ عَلَيْهِ^(۳).

واته: نوسامه ی کوری زه ید رضي الله عنه ده لی: روژیکیان پیغه مبهری خوا ﷺ به هاوه له کانی فرموو: نایه هیچ که سیک نیه که قولی هه لالیبی و پله بکات بو به ده ست هینانی به هه شت؟ چونکه بیگومان به هه شت نمونه و وینه ی نیه، سویند به پهروه ردگاری که عبه به هه شت نورو روناکیه که که ده دره وشیتته وه و ریحانه یه که که ده شه کیتته وه، قه سرو

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۶۴۸ و ۱۶۶۴.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۵۳۰.

(۳) ضعيف.

خانوبه رهي که که دامه زراو و پته ون، وه روبرايکه که به رده وام ديت، وه ميوه گه ليکي پيگه شتوي زوري هه يه، وه خيزان و نافر تاني زورجوان و سه رنج پراکيشن، وه زور رازاوه يه، هه ميشه وه به رده وام له نيعمه ت و خوشي و جوانيدا، له بيناو باله خانهي به رزو خوش و سه لامه ت و جواندا، گوتيان: نيمه قولی لي هه لده مالين نه ي پيغه مبهري خوا ﷺ فرمووي: بلين: نه گهر خوا پي خوش بيت، پاشان باسي جيهادو تیکوشاني کردو خه لکي له سه ر هاندا.

۴۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَوَّلُ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ عَلَى صَوِّهِ أَشَدُّ كَوَكِبِ دُرِّي فِي السَّمَاءِ إِضَاءَةً، لَا يَبُولُونَ، وَلَا يَتَغَوَّطُونَ، وَلَا يَمْتَخِطُونَ، وَلَا يَنْفُلُونَ، أَمْشَاطُهُمُ الذَّهَبُ، وَرَشْحُهُمُ الْمِسْكُ، وَمَجَامِرُهُمُ الْأَلْوَةُ، أَزْوَاجُهُمُ الْخُورُ الْعَيْنُ، أَخْلَافُهُمْ عَلَى خُلُقِ رَجُلٍ وَاحِدٍ، عَلَى صُورَةِ أَبِيهِمْ آدَمَ، سِتُونَ ذِرَاعًا»^(۱).

واته: نه بو هورپه ربه ﷺ ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فرمووي ته ي: يه که م گروهيک که ده چنه ناو به هه شته وه به وينه ي مانگي چوارده دره وشاوه ن، پاشان نه وانه ي دواي نه وان وه کو رووناکي و دره وشاوه يي پرووناکترين نه ستيره ي ناسمان، ميزو پيسايي و چلم و تفيان نيه و نايکه ن، شانهيان له زپه، بوني عه رهيان وه کو بوني ميسکه و بخوردانه که يان بخوري عودي تيدا دايسين، خيزانه کانيان له خوريه کانن، په فتارو هه لسوکه وتيان له سه ر په فتاري يه ک که سه (پراجيبي و کيشه و رق و کينه يان نيه)، له سه ر شيوه ي باوکه گه ورهيان تاده من، شه ست گه زن.

۴۳۳-م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، مِثْلَ حَدِيثِ ابْنِ فَضِيلٍ، عَنْ عُمَارَةَ^(۲).

واته: هاوشيوه ي فرمووده که ي نيينو فوزه يل له عه ماره وه گيردراوه ته وه.

۴۳۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْكُوْتُرُ نَهْرٌ فِي الْجَنَّةِ، حَافَتَاهُ مِنْ ذَهَبٍ، مَجْرَاهُ عَلَى الْيَاقُوتِ وَالذَّرِّ، تُرْبَتُهُ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ، وَمَاؤُهُ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، وَأَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ الثَّلْجِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۲۴۵، ومسلم: ۲۸۳۴، والترمذي: ۲۵۳۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۲۴۵، ومسلم: ۲۸۳۴، والترمذي: ۲۵۳۷.

(۳) صحيح. أخرجه الترمذي: ۳۳۶۱.

واته: ئیبنو عومەر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: که وسهر پروباریکه له ناو بهه شتدا، لیوارو قهراغه کانی له زین، پاروه که ی له یاقوت و دورو گهوه ره، خاکه که ی له میسک بونخو شتره، ناوه که ی له ههنگوین شیرینترو له بهفر سپیتره.

٤٣٣٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجْرَةً يَسِيرُ الرَّابِحُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ سَنَةٍ، وَلَا يَقْطَعُهَا، وَافْرَأُوا إِنَّ شِئْتُمْ: ﴿وِظَلِّ مَمْدُورٍ ﴿٣٠﴾﴾ الْوَاقِعَةُ»^(١).

واته: ئه بو هوره پره ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: له راستیدا له ناو بهه شت دارنیک ههیه که سوار سه د سال ری ده کات به زیر سیبه ره کهیدا ههرواش ماوه ی سیبه ره که ی نابریت، (ئه بو هوره پره گوتی): ئه گهر پیتان خو شه ئه و ئایه ته بخو ئنه وه: ﴿وِظَلِّ مَمْدُورٍ ﴿٣٠﴾﴾ الْوَاقِعَةُ، واته: وه سیبه ری بهرده وام و دریز کراره.

٤٣٣٦- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ ﷺ، أَنَّهُ لَقِيَ أَبَا هُرَيْرَةَ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: أَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَجْمَعَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ فِي سَوَاقِ الْجَنَّةِ، قَالَ سَعِيدٌ: أَوْفِيهَا سَوْقٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، أَخْبَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلُوهَا، نَزَلُوا فِيهَا بِفَضْلِ أَعْمَالِهِمْ، فَيُؤَدَّنُ لَهُمْ فِي مِقْدَارِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا، فَيَزُورُونَ اللَّهَ ﷻ، وَيَبْرُزُ لَهُمْ عَرْشُهُ، وَيَتَّبِدَى لَهُمْ فِي رَوْضَةٍ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَتَوَضَّعُ لَهُمْ مَنَابِرُ مِنْ نُورٍ، وَمَنَابِرُ مِنْ لُؤْلُؤٍ، وَمَنَابِرُ مِنْ يَاقُوتٍ، وَمَنَابِرُ مِنْ زَبَرْجَدٍ، وَمَنَابِرُ مِنْ ذَهَبٍ، وَمَنَابِرُ مِنْ فِضَّةٍ، وَيَجْلِسُ أَذْنَاهُمْ، وَمَا فِيهِمْ دَنِيءٌ، عَلَى كُتُبَانَ الْمِسْكِ وَالْكَافُورِ، مَا يُرَوْنَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكِرَاسِيِّ بِأَفْضَلٍ مِنْهُمْ مَجْلِسًا»، قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ تَرَى رَبَّنَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، هَلْ تَتَمَارَوْنَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ؟» قُلْنَا: لَا، قَالَ: «كَذَلِكَ لَا تَتَمَارَوْنَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ ﷻ، وَلَا يَتَّقَى فِي ذَلِكَ الْمَجْلِسِ أَحَدٌ إِلَّا حَاضَرَهُ اللَّهُ ﷻ مُحَاضِرَةً، حَتَّى إِذَا يَقُولُ لِلرَّجُلِ مِنْكُمْ: أَلَا تَذْكُرُ يَا فُلَانُ يَوْمَ عَمِلْتَ كَذَا وَكَذَا؟ يُذَكِّرُهُ بَعْضُ عَدْرَاتِهِ فِي الدُّنْيَا، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ أَفَلَمْ تَغْفِرْ لِي؟ فَيَقُولُ: بَلَى، فَيَسَعَةَ مَغْفِرَتِي بَلَّغْتَ مَنْزِلَتَكَ هَذِهِ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ، عَشِيَّتُهُمْ سَحَابَةٌ مِنْ فَوْقِهِمْ، فَأَمْطَرَتْ عَلَيْهِمْ طَيْبًا لَمْ يَجِدُوا مِثْلَ رِيحِهِ شَيْئًا قَطُّ، ثُمَّ يَقُولُ: قُومُوا إِلَيَّ مَا أَعَدَدْتُ لَكُمْ مِنَ الْكِرَامَةِ، فَخُذُوا مَا اسْتَهَيْتُمْ، قَالَ: فَتَأْتِي سَوْقًا قَدْ حُفَّتْ بِهِ الْمَلَائِكَةُ، فِيهِ مَا لَمْ تَنْظُرِ الْعُيُونُ إِلَى مِثْلِهِ، وَلَمْ تَسْمَعْ الْأَذَانُ، وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى الْقُلُوبِ»، قَالَ: «فَيَحْمَلُ لَنَا مَا اسْتَهَيْتُمْ، لَيْسَ يَبَاعُ فِيهِ شَيْءٌ وَلَا يُشْتَرَى، وَفِي ذَلِكَ السُّوقِ يَلْقَى أَهْلَ الْجَنَّةِ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، فَيَقْبِلُ الرَّجُلُ دُوَ الْمَنْزِلَةِ الْمُرْتَفِعَةِ، فَيَلْقَى مَنْ هُوَ دُونَهُ، وَمَا فِيهِمْ دَنِيءٌ فَيَرُوعُهُ مَا يَرَى عَلَيْهِ مِنَ اللَّبَاسِ،

فَمَا يَنْقُضِي آخِرُ حَدِيثِهِ حَتَّى يَتَمَثَّلَ لَهُ عَلَيْهِ أَحْسَنُ مِنْهُ، وَذَلِكَ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَحْزَنَ فِيهَا». قَالَ: «ثُمَّ نَنْصَرِفُ إِلَى مَنَازِلِنَا، فَتَلْقَانَا أَرْوَاحِنَا، فَيَقْلُنَ: مَرْحَبًا وَأَهْلًا، لَقَدْ جِئْتُ وَإِنَّ بِكَ مِنَ الْجَمَالِ وَالطَّيِّبِ أَفْضَلَ مِمَّا قَارَفْتَنَا عَلَيْهِ، فَتَقُولُ: إِنَّا جَالَسْنَا الْيَوْمَ رَبَّنَا الْجَبَّارَ عَزَّ وَجَلَّ، وَبِحَقِّقْنَا أَنْ نَنْقَلِبَ مِثْلَ مَا انْقَلَبْنَا»^(۱).

واتە: سەعیدی کۆری موسەیب ع دەگێڕیتەو، کە گەشتوو بە ئەبو ھورەیرە ع، جا ئەبو ھورەیرە گوتی: داوا دەکەم لە خوا منیش و تۆش لە بازاری بەهەشت کۆبکاتەو، سەعید گوتی: بۆچی بەهەشت بازاری تێدا بە؟ گوتی: بەلێ، پیغەمبەری خوا ﷺ پێی راگەیاندم و فەرمووی: کاتێ خەلکی بەهەشت دەچنە بەهەشتەو بە پێی زۆرو کەمی کردەو چاکەکانیان پایە بەرز یان پایە نزم وەرەگرن، جا مۆلەتیان دەدرێ بە ئەندازی پۆژی جومعه لە پۆژەکانی دنیادا سەردانی خۆی ﷺ دەکەن، عەرشە کە ی نیشانیان دەدات، لە باخێ لە باخەکانی بەهەشتدا خوا بە پێی پەردە خۆی نیشان دەدات بۆیان و دەبینن، مینبەریان بۆ ئامادە کراوە لە نوور، ھەندیکیان لەسەر مینبەری نوور دادەنیشن، ھەندیکیان لەسەر مینبەری مرواری دادەنیشن، ھەندیکیان لەسەر مینبەری یاقوت دادەنیشن، ھەندیکێ تریان لەسەر مینبەری زوبەر جەد دادەنیشن، ھەندیکێ تریان لەسەر مینبەری زێر دادەنیشن، ھەندیکێ تریان لەسەر مینبەری زیو دادەنیشن، پلە ھەرە نزمەکانیان کە ھیچیان پلە نزم نین لەسەر تەپۆلکە ی میسک و کافور دادەنیشن، وا گومان نابەن کە خاوەن مینبەرەکان لەوان چاکتر بن و بە بەشی خۆیان رازین. ئەبو ھورەیرە ع فەرمووی: ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ ئایا پەرورەدگارمان دەبینن؟ فەرمووی: بەلێ، ئایا لە بینینی خۆرو مانگی چوار دەدا ناپەھت دەبن کاتێ سەریان دەکەن؟ گوتمان: نەخێر، فەرمووی: دەی بەو شیوہ بەرپوون و ئاشکرا پەرورەدگارتان ﷺ دەبینن و ھیچ شک و گومان تێکتان نامینێ، ھیچ یەکی لە ئامادەبووانی ئەو کۆرو دانیشتنە نیە ئیلا خۆی ﷺ گفتوگۆی لە گەل دەکات و ھەتا بە یەکی لە ئیوہ دەفەرموویت: ئەی فلانی کۆری فلان، فلانە پۆژ و فلانە پۆژت لەبیر دی چیت دەکرد؟ ھەندی لە بی بەیانی و گوناھی خۆی وەبیر دینیتەو، ئەویش دەلێ: ئەی پەرورەدگارم! ئەی تۆ لێم خۆش نەبووی؟ دەفەرموویت: بەلێ بە

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۲۵۴۸.

په حمه تی بی سنورو فراوانی خۆم نه بوايه تو نه ده گه یشتیه ته م پایه به رزو مه زنه، ئیتر له سه ره ئه و حاله ته ن له پر په له هه وری له سه ره وه دایان ده پۆشی بۆن به رامه یه کی وا خوش ده بارینێ به سه ریاندا هه رگیز بۆنی وا خوشیان نه کردبێ، خوی خاوه ن شکوو پاک و بیگه رد ده فهرمویت: ئاده ی هه ستن بچن به ده م ئه و ریزو نازو نیعمه تانه وه که بۆم ئاماده کردوون هه رچی ئاره زوو ده که ن بیبه ن بۆ خۆتان، جا ده چین بۆ بازاری مه لانیکه له هه موو لایه که وه ده وره یان داوه، بازا ره که شتی وای تیدا یه نه به چاو بینراوه، نه به گوئی بیستراوه، نه ها تووه به هیه چ دلێکدا، جا هه زمان له چی بی هه لی ده گرن بۆمان و ده بیه نه وه بۆناو کۆشک و ته لاره کانمان، کرین و فرۆشتنی تیدا نیه، خه لک له و بازا ره دا ده گه ن به یه ک، گوئی: وا ریک ده که وێ پیاوی خاوه ن پایه ی به رز ده گات به پیاوی له خۆی خوارتر که چاویان به یه ک ده که وێ له به ر جوانی و که شخه یی جل و به رگه که ی تاس ده بیاته وه به لام پیش ئه وه ی خه یاله که ی ته وا و بی له به ر ئه وه ی دلی له خۆی دانه مینێ ته ماشا ده کات جل و به رگه که ی خۆی له هی ئه و جوانتره، ئه مه ش له به ره ئه وه یه نابێ که س له به هه شتدا خه م و په زا ره ی هه بی، ئنجا ده چینه وه بۆ ماله وه هاوسه ره کانمان دین به پیریانه وه و ده لێن: مه رحه بات لی بی و به خیر بیته وه له جاران جوانتر بووی، ئه ویش ده لێ: ئه مپۆ له گه ل به پهروه ردگارمان ﷺ دانیشووین، له به ره ئه وه هه قی خۆیه تی جوانتر بووبین چونکه پهروه ردگارمان بینوه.

٤٣٣٧- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ، إِلَّا زَوْجَهُ اللَّهُ ﷻ تُنْتَبِئُ وَسَبْعِينَ زَوْجَةً، تُنْتَبِئُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ، وَسَبْعِينَ مِنْ مِيرَاثِهِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، مَا مِنْهُنَّ وَاحِدَةٌ إِلَّا وَلَهَا قَبْلُ شَهِيٍّ، وَلَهُ ذَكَرٌ لَا يَنْتَبِي» قَالَ هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ: «مِنْ مِيرَاثِهِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ». يَعْني رَجَالًا دَخَلُوا النَّارَ، فَوَرِثَ أَهْلَ الْجَنَّةِ نِسَاءَهُمْ، كَمَا وَرِثَتْ امْرَأَةٌ فِرْعَوْنَ^(١).

(١) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ٢٥٦٣.

واته: ئەبو ئومامە رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغه مبهەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: بێگومان هەرکە سێک خۆی صلی اللہ علیہ وسلم بێخاتە بەهەشتەو ئەو هەفتا و دوو خیزانی پێ دەبەخشیت، دوودانە لە خۆریه کانی بەهەشت، هەفتا دانە کە تیریش میراتی خەلکی دۆزەخن بە ئەویان دەبەخشیت، کە هەریه کێک لەو ئافره تانەو وه هەم ئەم پیاو هەش خاوەنی هێزو توانایه کی زۆره و بیهیز نابن و بیزار نابن. هیشامی کوری خالید گوتی: مانای ئەو یه ئەو پیاوانە ی چونه دۆزەخ خەلکی بەهەشت خیزانە کانیان بە میرات دەگرن، هەروەکو چۆن خیزانی فیرعون بوو بە میرات.

٤٣٣٨- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الْمُؤْمِنُ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ، كَانَ حَمْلُهُ وَوَضْعُهُ وَسِنُّهُ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ، كَمَا يَشْتَهِي»^(١).

واته: ئەبو سەعیدی خودری رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغه مبهەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: ئەگەر بروادار لەناو بەهەشتدا هەزی لە مندال بوو، ئەو دووگیان بوون و منال بوون و تەمەنە کە ی (بوون بە سی و سێ سأل) لە یەک ساتدا دەبیت، هەر چۆنێک کە هەزی لیبی و پێی خۆش بیت.

٤٣٣٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنِّي لَأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنْهَا، وَآخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا الْجَنَّةِ، رَجُلٌ يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ حَبْوًا، فَيَقَالُ لَهُ: اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ، فَيَأْتِيهَا فَيُحَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهَا مَلَأَى فَيَرْجِعُ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ وَجَدْتُهَا مَلَأَى، فَيَقُولُ اللَّهُ: اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ، فَيَأْتِيهَا فَيُحَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهَا مَلَأَى، فَيَرْجِعُ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ وَجَدْتُهَا مَلَأَى، فَيَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ، فَيَأْتِيهَا فَيُحَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهَا مَلَأَى، فَيَرْجِعُ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ إِنَّهَا مَلَأَى، فَيَقُولُ اللَّهُ: اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ، فَإِنَّ لَكَ مِثْلَ الدُّنْيَا، وَعَشْرَةَ أَمْثَالِهَا - أَوْ إِنَّ لَكَ مِثْلَ عَشْرَةِ أَمْثَالِ الدُّنْيَا - فَيَقُولُ: أَتَسْحَرُ بِي - أَوْ أَتُضْحَكُ بِي - وَأَنْتَ الْمَلِكُ؟» قَالَ: فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم صَحِيحًا حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِدُهُ، فَكَانَ يُقَالُ: هَذَا أَذَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا^(٢).

واته: عەبدوللای کوری مەسعود رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغه مبهەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: بێگومان دەزانم کە کۆتا کەس کێه لە ئاگر دێتە دەرەووە کۆتا کە سیش کێه دەچیتە ناو

(١) صحيح. أخرجه الترمذي: ٢٥٦٣.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٥٧١، ومسلم: ١٨٦، والترمذي: ٢٥٩٥.

بههشته‌وه، (ئه‌و كهسه) پياوێكه به خشكه خشك و لهسه‌ر چنگان له ئاگر دێته ده‌روه، جا پیتی ده‌گوتریت: پرۆ بچۆ ناو بهههشته‌وه، جا ئه‌ویش دئ و کاتیک ده‌ببینئ وا ده‌هینریته پیش چاوی که پرپووه و جئ نه‌ماوه، بۆیه ده‌گه‌ریته‌وه‌و ده‌لئ: ئه‌ی په‌روه‌ردگارا بینیم پرپووه، ئنجا خوا ده‌فه‌رموویت: پرۆ بچۆ ناو بهههشته‌وه، ئه‌وجاریش دئ و دیسان ده‌هینریته پیش چاوی که پرپووه و جئ نه‌ماوه، بۆیه ده‌گه‌ریته‌وه‌و ده‌لئ: ئه‌ی په‌روه‌ردگارا بینیم پرپووه، ئنجا خوا ی پاک و بیگه‌رد ده‌فه‌رموویت: پرۆ بچۆ ناو بهههشته‌وه، ئه‌ویش دێته لای بهههشت و دیسان وا ده‌هینریته پیش چاوی که پرپووه و جئگا نه‌ماوه، بۆیه ده‌گه‌ریته‌وه‌و ده‌لئ: ئه‌ی په‌روه‌ردگارا به‌دلنایی بهههشت پرپووه، ئنجا خوا ده‌فه‌رموویت: پرۆ بچۆ ناو بهههشته‌وه ئه‌وه به ئه‌ندازه‌ی دونیاو ده‌هینده‌ی دونیاش بۆ تو (یان به‌قه‌ده‌ر ده‌جاری دونیا بۆ تو بیت)، پیاوه‌که‌ش ده‌لئ: ئایا گالته‌م بئ ده‌که‌ی - یان پیم پنده‌که‌نی - و توش پادشاو خاوه‌نی هه‌موو شتیکی؟ راوی گوته‌ی: بیگومان بینیم که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیکه‌نی تا ددانه‌کانی ده‌رکه‌وتن، جا ده‌گوترا: ئا ئه‌وه که‌مترین پله‌و پایه‌ی خه‌لکی بهههشته.

٤٣٤٠- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ سَأَلَ الْجَنَّةَ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالَتْ الْجَنَّةُ: اللَّهُمَّ أَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ اسْتَجَارَ مِنَ النَّارِ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالَتْ النَّارُ: اللَّهُمَّ أَجِرْهُ مِنَ النَّارِ»^(١).

واته: ئه‌نه‌سی کورپی مالیک رضي الله عنه ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووێته‌ی: هه‌ر که‌سیک سئ جار داوای بهههشت بکات، ئه‌وه بهههشت ده‌لئ: خودایه بیخه‌ره بهههشته‌وه، وه هه‌ر که‌سیک سئ جار خۆی په‌نابدات له ئاگر (په‌نا به‌ خوا بگه‌ریت) ئه‌وه ئاگر (دۆزه‌خ) ده‌لئ: خودایه له ئاگری دۆزه‌خ په‌نای بده.

٤٣٤١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا لَهُ مَنْزِلَانِ: مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ، وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ، فَإِذَا مَاتَ، فَدَخَلَ النَّارَ، وَرَبَّ أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلُهُ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ﴾ (١٠) الْمُؤْمِنُونَ»^(٢).

(١) صحیح. أخرجه الترمذی: ٢٥٧٢، والنسائي: ٥٥٢١.

(٢) صحیح.

واتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەلى: پېغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويه تى: يىگومان ھەر كەسىك
 لە ئىوھ لە قىامەت دوو شوئىنى ھەيە: شوئىنىك لە بەھەشت و شوئىنىكىش لە دۆزەخ،
 جا كاتىك ئەو كەسە مردو پۇيشت بو دۆزەخ، ئەو ھەلكى بەھەشت شوئىنە كەي
 تى لە بەھەشت بە مىرات دە گرىت، ئەو ھە ماناى ئەو ئايەتەي كە خواي بەرز و بلند
 دە فەرموويت: ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ﴾ (۱۰) المؤمنون، واتە: ھەر ئەوانەن مىراتگران.

وهذا آخر سنن الإمام الحافظ أبي عبد الله محمد بن يزيد القزويني.

به ره مه گانی

پروژهی پیت

سیروان کاکه أحمد

زانا عیسا عبابکر

عباس محمد أمين

سیروان کاکه أحمد

محمد أحمد گرده شیخالی

محمد أحمد گرده شیخالی

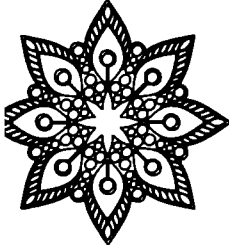
١ صحیح الأدب المفرد

٢ سنن الدارمی

٣ سنن النسائی

٤ شرح الشمائل النبوی ﷺ

٥ سنن ابن ماجه

رێکخراوی پیت بۆ پهروه رده و توێژینه وهی زانستی

پیت - Peet

۰۷۰۲۳۵۵۳۶۳

peet.kurd@gmail.com

بۆ ههر ره خنه و پيشنيارێك تكايه په يوه نديمان پتوه بکهن

ناوهرۆك

- ۵..... پهرتووكى رېئى و پەسمى ھەج
- ۷..... بابەت: دەرچوون بۆ ھەج
- ۸..... بابەت: فەرزبوونى ھەج
- ۹..... بابەت: گەورەيى ھەج و عومرە
- ۱۰..... بابەت: ھەجكردن بە سواری
- ۱۱..... بابەت: گەورەيى پارانەوہ و دوعاى حاجى
- ۱۲..... بابەت: ئەوہى كە ھەج پېئويست دەكات
- ۱۳..... بابەت: ھەجكردنى ئافرەت بە بىن مەحرەم
- ۱۴..... بابەت: ئەوہى كە ھەج جېھادە بۆ ئافرەتان
- ۱۵..... بابەت: ھەجكردن لە برى كەسى مردوو
- بابەت: ھەجكردن لە برى كەسىك كە لە ژياندا بىن، بەلام بۆ خۆى تواناى ھەجكردنى
- ۱۶..... نە بىن
- ۱۷..... بابەت: ھەجكردنى مندال
- ۱۸..... بابەت: ئەو ئافرەتانەى تووشى زەيستانى و سوپى مانگانە دەبن و نيەتى ھەج دېنن
- ۱۹..... بابەت: شوئنى ئىحرام بەستنى خەلكى شوئنە جياوازه كان
- ۲۰..... بابەت: ئىحرام
- ۲۰..... بابەت: تەلبىيە كردن (گوتنى: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ .....
- ۲۱..... بابەت: دەنگ بەرزكردنەوہ لە كاتى تەلبىيە كردن
- ۲۲..... بابەت: بەردەوام بوون لە تەلبىيە كردندا
- ۲۳..... بابەت: خۆ بۆنخۆش كردن لە ئىحرامدا
- ۲۳..... بابەت: چ پۆشاكىك دەپۆشرى بۆ ئىحرام
- ۲۵..... بابەت: كەسىك كە كراس و نەعلى ئىحرامى دەست نەكەوئى جگە لە شەروال و خوف

- بابەت: خۆپاراستن له هه‌ندی شت له کاتی ئی‌حرامدا ٢٥
- بابەت: که‌سێک له ئی‌حرامدا بێت و سه‌ری بشۆرێ ٢٦
- بابەت: ئافره‌تێک که له ئی‌حرامدا بێ روخساری داده‌پۆشی ٢٧
- بابەت: مه‌رج دانان له هه‌جکردندا ٢٨
- بابەت: چوونه‌ ناو هه‌رهم ٢٩
- بابەت: چوونه‌ ناو مه‌ککه ٢٩
- بابەت: ده‌ستدان له به‌رده‌ ره‌شه‌که ٣٠
- بابەت: ئه‌وه‌ی گوچان له به‌رده‌ که‌ بدات له جیاتی ده‌ست لێدان ٣١
- بابەت: خێرا رویشتن له ده‌وری که‌عه ٣٢
- بابەت: سه‌رشان رووتکردن ٣٤
- بابەت: ته‌واف به‌ ده‌وری حیجردا (حیجری ئیسماعیل) ٣٤
- بابەت: گه‌وره‌یی ته‌واف ٣٥
- بابەت: دوو پرکاتی دوا‌ی ته‌واف ٣٦
- بابەت: ته‌وافی نه‌خۆش به‌ سواری ٣٧
- بابەت: شوئینێک که پێی ده‌لێن: (الملتزم) (نیوانی به‌رده‌ ره‌شه‌که و ده‌رگای که‌عه) ٣٨
- بابەت: ئافره‌تێک که له سوپری مانگانه‌دا بێ هه‌موو مه‌راسیمه‌کان ده‌کات جگه‌ له ته‌واف ٣٨
- بابەت: ئی‌حرام به‌ستن ته‌نها بۆ هه‌ج ٣٩
- بابەت: که‌سێک که ئی‌حرام بۆ هه‌ج و عومره‌ پێکه‌وه‌ بیه‌ستن ٤٠
- بابەت: ته‌وافی که‌سێک که هه‌ج و عومره‌ بیه‌که‌وه‌ بکات ٤١
- بابەت: هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی هه‌ج ٤٤
- بابەت: ئه‌وانه‌ی که ده‌لێن هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی هه‌ج تایبه‌ت بووه‌ به‌ ئه‌وان ٤٦
- بابەت: هاتووچۆی سه‌فا و مه‌روه ٤٧
- بابەت: عومره ٤٨
- بابەت: عومره‌ له ره‌مه‌زاندان ٤٩
- بابەت: عومره‌ له مانگی (ذو القعدة) ٥٠

- ۵۰..... بابەت: عومره له مانگی ره جه بدا .....
- ۵۱..... بابەت: ئیحرامی عومره له تهنعیم .....
- ۵۲..... بابەت: که سیک ئیحرام ببهستی له بهیتولمه قدیس .....
- ۵۲..... بابەت: پیغهمبەر ﷺ چه ند عومره ی ئه نجامداوه .....
- ۵۳..... بابەت: دهرچوون بو مینا (شونیکه، حاجی سی پوژو شه و ده مینه وه) .....
- ۵۳..... بابەت: مانه وه و دابه زین له مینا .....
- ۵۴..... بابەت: رویشتن له مینا وه بو عه ره فات .....
- ۵۴..... بابەت: دابه زین له عه ره فات .....
- ۵۵..... بابەت: وه ستان له عه ره فات .....
- ۵۶..... بابەت: دو عاکردن له عه ره فه .....
- ۵۷..... بابەت: که سیک شه وی موزده لیفه پیشنویزی به یانی بجیته عه ره فه .....
- ۵۹..... بابەت: گه پانه وه له عه ره فه .....
- ۶۰..... بابەت: دابه زین له تیوان عه ره فه و موزده لیفه بو پیویستی .....
- ۶۰..... بابەت: کوکردنه وه ی دوو نوژ له موزده لیفه .....
- ۶۱..... بابەت: مانه وه له موزده لیفه .....
- ۶۲..... بابەت: پیشره وی کردن بو مینا بو ره جمی شهیتان .....
- ۶۳..... بابەت: ئه ندازه ی به ردی ره جمی شهیتان .....
- ۶۴..... بابەت: ئه وه ی له کوپه شهیتان ره جم ده کری .....
- ۶۵..... بابەت: حاجی دوا ی ره جمی شهیتان له شوینه که پانا وه ستی .....
- ۶۵..... بابەت: ره جم کردن به سواری .....
- ۶۶..... بابەت: دوا خستنی ره جمی شهیتان به بیانوی گونجاو .....
- ۶۶..... بابەت: ره جم کردن له جیاتی مندالان .....
- ۶۷..... بابەت: حاجی چ کاتیک کوتایی به ته لبیه دینی .....
- ۶۷..... بابەت: ئه و شتانه ی بو پیوا هه لال ده بی، کاتیک ره جمی جه مری عه قه به ی کردوه .....
- ۶۸..... بابەت: سهر تاشین .....

- بابهت: پيچانی پرچی سهر ..... ٦٩.....
- بابهت: سهرپرینی ئاژه لی قوربانی ..... ٧٠.....
- بابهت: پيشخستنی واجيیک به سهر واجيیکدا له ری و په سمی چه جدا ..... ٧٠.....
- بابهت: شهیتان په جم کردن له رۆژه کانی جه ژندا ..... ٧٢.....
- بابهت: وتاری رۆژی جه ژنی قوربان ..... ٧٢.....
- بابهت: سهردانی مالی خوا ..... ٧٥.....
- بابهت: خواردنه وهی ئاوی زه مزه م ..... ٧٦.....
- بابهت: چوونه ناو که عبه ..... ٧٧.....
- بابهت: شهو مانه وهی شهوانی مینا له مه ککه دا ..... ٧٨.....
- بابهت: دابه زین له موحه صهب ..... ٧٨.....
- بابهت: ته وافی مالتاواپی ..... ٧٩.....
- بابهت: ئافره تیک که بکه ویتته سوپی مانگانه ته وافی مالتاواپی له سهر نیه ..... ٨٠.....
- بابهت: چه جی مالتاواپی پیغه مبهری خوا ﷺ ..... ٨١.....
- بابهت: ری لیگران له چه ج ..... ٨٩.....
- بابهت: فیدیهی که سیک نه توانی بهرده وام بی له دروشمه کانی چه ج ..... ٩٠.....
- بابهت: که له شاخ گرتنی که سیک که له ئیحرامدا بیت ..... ٩١.....
- بابهت: ئه و شتهی که سی ئیحرام به ستوو سهری پی چه ور ده کات ..... ٩٢.....
- بابهت: ئه و که سهی ئیحرامی به ستوه و ده مرئی ..... ٩٢.....
- بابهت: فیدیهی ئه و شتانهی که له ئیحرامدا راویان بکه ن ..... ٩٣.....
- بابهت: ئه و شتانهی که له ئیحرامیشدا ده کوژرین ..... ٩٤.....
- بابهت: ئه و ئیچیرانهی قه دهغه کراون له ئیحرام پۆش ..... ٩٥.....
- بابهت: ریگه پیدان بو خواردنی ئیچیری راوکراو به مهرجیک بو ئه و راونه کرابی ..... ٩٥.....
- بابهت: نیشانه کردنی ئاژه لی قوربانی ..... ٩٦.....
- بابهت: نیشانه کردنی مهر و بز ..... ٩٧.....
- بابهت: نیشانه کردنی وشتر ..... ٩٧.....

- بابەت: دابەشکردنی گوشتی وشتی قوربانی ۹۸
- بابەت: قوربانی ئازەلی نیر و من ۹۸
- بابەت: دیاری قوربانی لە غەیری میقاتیشەو دەهینری ۹۸
- بابەت: سواربوونی وشتی دیاریکراو بو قوربانی ۹۹
- بابەت: وشتی قوربانی کاتیک که په کی ده که وئ ۹۹
- بابەت: کرپی خانووکانی مه که ۱۰۰
- بابەت: گەورەیی مه که ۱۰۰
- بابەت: گەورەیی مه دینه ۱۰۲
- بابەت: مال و سامانی که عه ۱۰۳
- بابەت: رۆژووگرتنی مانگی رەمهزان له مه که دا ۱۰۴
- بابەت: ته و اف له باراندا ۱۰۵
- بابەت: هه ج کردن به پیاده ۱۰۵
- ۱۰۷..... **په رتووکی قوربانی**
- بابەت: قوربانییهکانی پیغه مبهری خوا ﷺ ۱۰۹
- بابەت: قوربانی، ئایا واجبه یان نا؟ ۱۱۰
- بابەت: پاداشتی قوربانی ۱۱۱
- بابەت: سوننه تهکانی قوربانی سه برین ۱۱۲
- بابەت: به شهکانی وشترو ره شه و لاخ (مانگا) ۱۱۳
- بابەت: وشترو بو ههوت که س و ره شه و لاخیش بو ههوت که س ده کریته قوربانی ۱۱۳
- بابەت: بارته قای وشترو به مه ۱۱۴
- بابەت: ئەو ئازەلانی که دروستن بو قوربانی ۱۱۵
- بابەت: ئەو شتانهی ناپه سەندن بو قوربانی ۱۱۶
- بابەت: که سیک مالاتیکی ساغ بو قوربانی بکری و، دواتر له لای خوئی تووشی شتیک بی ۱۱۷
- بابەت: که سیک که به مه ریک له بری خانه واده که ی قوربانی بکات ۱۱۸
- بابەت: که سیک بیهوئی قوربانی بکات، له ده رۆژه کاندای ده ستکاری موو و نینوکی نه کات ۱۱۹

- ۱۱۹.....بابهت: نه هي ڪردن له قورباني ڪردن له پيش نوڙي جهڙندا.....
- ۱۲۱.....بابهت: ڪه سيڪ ڪه ٺاڙه لئ قوربانيه ڪه ي به دهستي خوي سه ربري...
- ۱۲۱.....بابهت: پيسته ي قوربانيه ڪان.....
- ۱۲۲.....بابهت: خواردن له گوشتي قورباني.....
- ۱۲۲.....بابهت: هه لگرتي گوشتي قورباني.....
- ۱۲۳.....بابهت: سه ربريني ٺاڙه ل له نوڙگه.....
- ۱۲۵.....**په رتو وڪي ٺاڙه له سه ربراهه ڪان.....**
- ۱۲۷.....بابهت: مه ره مندال (گوڙه بان، چه وتوو).....
- ۱۲۸.....بابهت: فه ره وه وه عه تيره.....
- ۱۲۹.....بابهت: نه گهر ٺاڙه لٽان ڪوشته وه، به باشترين شيوه بيڪوڙنه وه.....
- ۱۳۱.....بابهت: ناوي خوا هيٺان له کاتي سه ربريني ٺاڙه لدا.....
- ۱۳۱.....بابهت: نه و شتانه ي ڪه ده توانري و دروسته ٺاڙه ليان پي بڪوڙرته وه.....
- ۱۳۳.....بابهت: ڪه و ل ڪردني ٺاڙه ل (به ڪوڙراوي).....
- ۱۳۳.....بابهت: نه هي ڪردن له ڪوشته وه ي مالتي شيردهر.....
- ۱۳۴.....بابهت: حوڪمي نه و ٺاڙه له ي ڪه ٺافرهت ده يڪوڙرته وه.....
- ۱۳۴.....بابهت: چوٺيه تي ڪوشته وه ي مالتيڪ ڪه هه لڊي و ناگيرته وه.....
- ۱۳۵.....بابهت: نه هي ڪردن له شيواندني لاشه ي ٺاڙه ل و ڪردني به نيشانه بو تيره ندازي.....
- ۱۳۶.....بابهت: قه ده غه ڪردني گوشتي مالتي پيس خور.....
- ۱۳۶.....بابهت: خواردني گوشتي نه سپ.....
- ۱۳۶.....بابهت: گوشتي ڪه ره ڪيوي.....
- ۱۳۸.....بابهت: گوشتي ٽيستر (هيستر).....
- ۱۳۹.....بابهت: ڪوشته وه ي ٺاڙه ل به بري.....
- ۱۳۹.....بيچووي ناوسڪي ٺاڙه له ڪه ده ڪه وي.....
- ۱۴۱.....**په رتو وڪي ڀاوو شڪار.....**
- ۱۴۳.....بابهت: ڪوشتن ي سه گ، جگه له سه گي ڀاو يان پاسه واني.....

- ۱۴۴.....بابهت: قه دهغه کردنی راگرتنی سهگ، جگه له سه گی راوو پاسه وانی
- ۱۴۵.....بابهت: راوی سهگ
- ۱۴۶.....بابهت: نیچیری سه گی ناگر په رستان و، سه گی ره شی تیر
- ۱۴۷.....بابهت: راوو نیچیری تیروکه وان
- ۱۴۷.....بابهت: نیچیریکی راوکراو که شه ویک دیار نامینی
- ۱۴۷.....بابهت: راوی گوپال و گوپال که پارچه ناسنیکي تیزیان پیوه بیت
- ۱۴۸.....بابهت: لیکردنه وهی پارچه یه ک له ناژهل به زیندووی
- ۱۴۹.....بابهت: راوکردنی ماسی و کولله
- ۱۵۰.....بابهت: نهو شتانه ی کوشتیان قه دهغه کراوه
- ۱۵۱.....بابهت: نه هی کردن له بهردووچکه هاویشن به نیوانی دوو په نجه
- ۱۵۲.....بابهت: کوشتنی شه وگردد (مارمیلکه)
- ۱۵۳.....بابهت: خواردنی دړنده چرنوو کداره کان
- ۱۵۴.....بابهت: گورگ و ریوی
- ۱۵۵.....بابهت: که متیار
- ۱۵۵.....بابهت: بزمنزه
- ۱۵۷.....بابهت: که رویشک
- ۱۵۸.....بابهت: نیچیری ده ریا کاتیک سه رئاو ده که وی
- ۱۵۹.....بابهت: قه له رهش
- ۱۶۰.....بابهت: پشيله
- ۱۶۱.....بابهت: **په رتووی خوارده مه نیه کان**
- ۱۶۳.....بابهت: خواردن دان به خه لک
- ۱۶۴.....بابهت: خواردنی که سیک به شی دوو که س ده کات
- ۱۶۴.....بابهت: کهم خوری بروادارو زور خوری بیپروا
- ۱۶۵.....بابهت: نه هی کردن له عیب گرتن له خواردن
- ۱۶۵.....بابهت: دهست شوردن بو نان خواردن

- ۱۶۶.....بابهت: خواردن به پالکه وتوویی
- ۱۶۷.....بابهت: ناوی خوا هیتان له کاتی نان خواردندا
- ۱۶۷.....بابهت: خواردن به دهستی راست
- ۱۶۸.....بابهت: لیستنه وهی په نجه کان
- ۱۶۹.....بابهت: خاوینکردنه وهی قاپی خواردن
- ۱۷۰.....بابهت: خواردن له بهردهم خوته وه
- ۱۷۱.....بابهت: نه هی کردن له خواردنی ناوه راستی ده فرو له گه ندا
- ۱۷۲.....بابهت: نه گهر پاروویه ک که وته خواره وه
- ۱۷۳.....بابهت: گه وره یی تیگوشیوی گوشتا و به سهر خواردنه کانداندا
- ۱۷۳.....بابهت: ده ست سرینه وه له دواي نان خواردن
- ۱۷۴.....بابهت: دوغای دواي نان خواردن
- ۱۷۵.....بابهت: کوپونه وه بو نان خواردن
- ۱۷۶.....بابهت: فوو کردن له خواردن
- ۱۷۶.....بابهت: خواردندان به و خزمه تکاره ی که خواردنه که ناماده ده کات و ده یهینتی
- ۱۷۷.....بابهت: خواردن له سهر سفره
- بابهت: هه لنه ستان له کاتی نان خواردن، هه تا سفره هه لده گیریته وه، یان خه لکه که هه مووی
- ۱۷۷.....ده ست هه لده گرن
- ۱۷۸.....بابهت: که سیک بخواوی و دهستی چه ور بی و نه ی شو رد بی بونی خواردنه که ی پیوه مابن
- ۱۷۹.....بابهت: فهرمو و کردن بو نان خواردن
- ۱۷۹.....بابهت: خواردن له ناو مزگه وتدا
- ۱۸۰.....بابهت: خواردن به پیوه
- ۱۸۰.....بابهت: کوله که
- ۱۸۱.....بابهت: گوشت
- ۱۸۱.....بابهت: باشتین گوشت
- ۱۸۲.....بابهت: گوشتی برژاو

- ۱۸۳..... بابەت: گوشتی وشککراوه
- ۱۸۴..... بابەت: جگه رو سپل (سپیه لاک)
- ۱۸۴..... بابەت: خوئی
- ۱۸۴..... بابەت: به پیتخورکردنی سرکه
- ۱۸۵..... بابەت: زهیت
- ۱۸۶..... بابەت: شیر
- ۱۸۶..... بابەت: شیرینی
- ۱۸۷..... بابەت: خواردنی ترۆزی و خورما به یه که وه
- ۱۸۷..... بابەت: خورما
- ۱۸۸..... بابەت: نۆبه ره ی به رو بووم
- ۱۸۸..... بابەت: خواردنی فه ریکه خورما به خورما وه
- ۱۸۹..... بابەت: نه هی کردن له خواردنی خورما دوو دانه دوو دانه پیکه وه
- ۱۸۹..... بابەت: پشکینی خورما
- ۱۸۹..... بابەت: خواردنی خورما و که ره پیکه وه
- ۱۹۰..... بابەت: نانی ئاردی سپی
- ۱۹۱..... بابەت: نانی تازه و ته نک (نانی تیری)
- ۱۹۲..... بابەت: تیکه لکردنی رۆن به نانه وه
- ۱۹۳..... بابەت: نانی گهنم
- ۱۹۴..... بابەت: نانی جو
- ۱۹۵..... بابەت: لیگرتنه وه له خواردن و ناپه سهندی زۆرخوئی
- ۱۹۶..... بابەت: ئه وه ی که ئه گهر هه رچی جهزت بو چوو بیخوئی به زیاده ره وی ئه ژمار ده کریت
- ۱۹۶..... بابەت: نه هی کردن له فریدانی خواردن
- ۱۹۶..... بابەت: په نا گرتن به خوا له برسییه تی
- ۱۹۷..... بابەت: وازهیتان له خواردنی ژهمی شهو
- ۱۹۷..... بابەت: میوانداری

- بابهت: نه گهر ميوان شتيڪي خرابي بيني، بگهريتهوه ..... ۱۹۸.....
- بابهت: ڪوڪردنهوهي پڙون و گوشت بهيهكهوه ..... ۱۹۹.....
- بابهت: نهوهي نه گهر شله چيشت ٿاوي زوري تيبڪريٽ ..... ۲۰۰.....
- بابهت: خواردني سيرو پيازو كهوهر ..... ۲۰۰.....
- بابهت: خواردني پهنيرو پڙون ..... ۲۰۱.....
- بابهت: خواردني ميوه ..... ۲۰۲.....
- بابهت: نههي ڪردن له خواردن لهسهر دهم (لهسهر زگ)..... ۲۰۲.....
- پهرتووكي خواردنهوهگان..... ۲۰۳.....**
- بابهت: نهوهي كه عارهق كليلي ههموو خرابيهكه ..... ۲۰۵.....
- بابهت: ههرڪهس له دونيا عارهق بخواتهوه، نهوه له قيامت خواردنهوه پاڪهكه ناخواتهوه .. ۲۰۵.....
- بابهت: ٿالوودهي شهراپ خواردنهوه ..... ۲۰۶.....
- بابهت: ههر كهس شهراپ بخواتهوه نوڙي وهرناگيري ..... ۲۰۶.....
- بابهت: نهو شتهي شهراپي لن دروست دهڪري ..... ۲۰۷.....
- بابهت: شهراپ دهبيته هوڪار بو نهفرهت ڪردن له ده پرووهوه ..... ۲۰۸.....
- بابهت: بازرگاني ڪردن به شهراپ ..... ۲۰۸.....
- بابهت: نهوهي كه ناوي عارهق دهگوڙن تاكو حوڪمهكهي بگوڙن ..... ۲۰۹.....
- بابهت: ههموو سهرخوشڪهريڪ حهرامه ..... ۲۱۰.....
- بابهت: نهوهي ههر شتي زورهكهي سهرخوشڪهري بي كهمهكشي حهرامه ..... ۲۱۱.....
- بابهت: نههيكردن له تيڪه لڪردني دوو مادده ..... ۲۱۲.....
- بابهت: سيفهتي خوشاوو خواردنهوهكهي ..... ۲۱۳.....
- بابهت: قهدهغهڪردني خوشاوو هه لگرتن له ههندي دهفردا ..... ۲۱۳.....
- بابهت: ريگهپيدان بهو دهفرانهي باسڪران ..... ۲۱۴.....
- بابهت: خوشاوي گوژه ..... ۲۱۵.....
- بابهت: داپوشيني دهفرو قاپهگان ..... ۲۱۶.....
- بابهت: خواردنهوه به دهفري زيو ..... ۲۱۷.....

- بابهت: خواردنه وه به سئ نه فهس (به سئ جار) ۲۱۸
- بابهت: هه لگپرانه وه و لارکردنه وه ی ده می کونده ۲۱۸
- بابهت: خواردنه وه له ده می کونده وه ۲۱۹
- بابهت: خواردنه وه به پتوه ۲۱۹
- بابهت: ده ستپیکردن له لای راسته وه بو ئاو خواردنه وه ۲۲۰
- بابهت: هه ناسه دان له ناو ده فردا ۲۲۱
- بابهت: فووکردن له خواردنه وه ۲۲۱
- بابهت: ئاو خواردنه وه به لویچ و ده م نان به جوگا و رووباره وه ۲۲۲
- بابهت: ئاوگپری کومه لیک دواين کهس ئاو ده خواته وه ۲۲۳
- بابهت: خواردنه وه له شوشه دا ۲۲۴
- ۲۲۵ ..... **په رتووکی پزشکی**
- بابهت: خوا هه ر نه خو شیه کی دابه زاندي، مسوگه ر چاره سه ریشی بو دابه زانده ۲۲۷
- بابهت: نه وه خو شیه ی حه زی ده چپته شتیک ۲۲۸
- بابهت: دوورکه وتنه وه له هه نديک خواردن له بهر نه خو شیه ۲۲۹
- بابهت: خواردن و خواردنه وه به زور مه ده ن به نه خو ش ۲۳۰
- بابهت: په لووله ۲۳۰
- بابهت: ره شکه ۲۳۱
- بابهت: هه نگوین ۲۳۲
- بابهت: دومه لان و خورمای عه جوه ۲۳۳
- بابهت: سه ناو سه نوت: سینه مه کی و شویت یان هه نگوین ۲۳۴
- بابهت: نوژ شيفاو چاره سه ره ۲۳۵
- بابهت: رپگری کردن له چاره سه رکردن به ده رمانی پیس و خراپ ۲۳۵
- بابهت: ده رمانی ره وانی (سکچوون) ۲۳۶
- بابهت: چاره سه ری دومه ل و رپگری کردن له ته قاندي به په نجه ۲۳۶
- بابهت: چاره سه ری نه خو شیه باداری یان لاق هیشه ۲۳۷

- ۲۳۸..... بابەت: چاره‌سەری برینداری
- ۲۳۹..... بابەت: کەسێ کە کاری پزیشکی
- ۲۳۹..... بکات و پیشتر پیشە ی پزیشکی لێ نه‌زانرابێ
- ۲۳۹..... بابەت: دەرمانی نه‌خۆشی هه‌وکردنی په‌رده‌ی سییه‌کان
- ۲۴۰..... بابەت: تا
- ۲۴۰..... بابەت: ئەوه‌ی کە (تا)، (گه‌رمای تا)
- ۲۴۰..... له‌ هه‌لأوی دۆزه‌خه‌وه‌یه‌ بۆیه‌ به‌ ئاو ساردی بکه‌نه‌وه
- ۲۴۲..... بابەت: کە‌له‌شاخ
- ۲۴۳..... بابەت: شوێنی کە‌له‌شاخ گرتن
- ۲۴۴..... بابەت: ئەوه‌ی له‌ چ‌ رۆژانیکدا کە‌له‌شاخ ده‌گیردرێ
- ۲۴۶..... بابەت: داخکردن
- ۲۴۷..... بابەت: ئەو کە‌سه‌ی کە‌ داخی کردوه
- ۲۴۸..... بابەت: چاو پشتن به‌ کل
- ۲۴۹..... بابەت: ئەوه‌ی کە‌ به‌ تاک چاو ده‌پێژێ
- ۲۴۹..... بابەت: پێگری کردن له‌ به‌کارهێنانی تاره‌ق بۆ چاره‌سه‌رکردن
- ۲۵۰..... بابەت: به‌کارهێنانی قورئان بۆ چاره‌سه‌ری
- ۲۵۰..... بابەت: خه‌نه
- ۲۵۰..... بابەت: میزی وشتر
- ۲۵۱..... بابەت: کاتیک می‌ش ده‌که‌ویته‌ ناو ده‌فری خواردن
- ۲۵۱..... بابەت: چاوه‌زار
- ۲۵۳..... بابەت: ئەو کە‌سه‌ی نزاو پارانه‌وه‌ ده‌کات بۆ چاوه‌زار
- ۲۵۴..... بابەت: ئەوه‌ی رێگه‌ دراوه‌ دو‌عای بۆ بکری
- ۲۵۵..... بابەت: دو‌عاکردن بۆ مارو دو‌وپشک
- بابەت: ئەو شتانه‌ی کە‌ پێغه‌مبەر ﷺ په‌نای به‌ خوا گرتووه‌ لییان و ئەوه‌شی کە‌ پێغه‌مبەر ﷺ
- ۲۵۶..... پیتی په‌نا گیراوه‌ به‌ خودا

- بابهت: ئەو شتەى كە پەناى پى دەگىرى له تا ۲۵۸
- بابهت: فووكردن له كاتى دوواكردندا ۲۵۹
- بابهت: هه‌لواسىنى نوشته ۲۵۹
- بابهت: نوشتهى شىتى ۲۶۱
- بابهت: داواكردى شىفا به هوى قورئانهوه ۲۶۲
- بابهت: كوشتنى ئەو جوړه مارهى كە دوو هىلى رهشى وهك هىلى په‌لكه خورما به‌سه‌ر
پشتىه‌وه‌يه‌تى ۲۶۲
- بابهت: ئەو كه‌سهى ۲۶۳
- نوخشه‌لىدانى پى خوشه‌و، رقى له نوقلانه‌لىدانه ۲۶۳
- بابهت: گولى (گه‌رى) ۲۶۴
- بابهت: جادوو ۲۶۵
- بابهت: خه‌وزپران و ئەوهى پەناى پى ده‌گىردى لىتى ۲۶۷
- په‌رتووكى پۆشاك و جلوبه‌رك** ۲۶۹
- بابهت: پۆشاكى پىغه‌مبه‌رى خوا ﷺ ۲۷۱
- بابهت: كه‌سىك پۆشاكى نوئى له‌به‌رده‌كات چى ده‌لى ۲۷۳
- بابهت: ئەو پۆشاكانهى نه‌هه‌يان لىكراوه ۲۷۴
- بابهت: پۆشىنى پۆشاكى خورى ۲۷۵
- بابهت: پۆشاكى سىپى ۲۷۶
- بابهت: كه‌سى پۆشاكه‌كهى له‌دوا بخشى ئەوه‌ خو‌به‌زل زانه ۲۷۷
- بابهت: ئەوهى جل و به‌رك هه‌تاكو كوئى شوپ بى ۲۷۸
- بابهت: پۆشىنى كراس ۲۷۹
- بابهت: ئەندازهى درىژى كراس ۲۷۹
- بابهت: قوئى كراس چه‌نده‌ بىت ۲۷۹
- بابهت: كردنه‌وهى قو‌پچه‌كانى كراس ۲۸۰
- بابهت: له‌به‌ركردنى شه‌روال ۲۸۰

- ۲۸۰..... بابەت: شوڤوونەوہی دامینی پۆشاکی ئافرەت
- ۲۸۱..... بابەت: میزەری پەش
- ۲۸۲..... بابەت: بەردانەوہی لکی میزەر بەنتوان شانەکاندا
- ۲۸۲..... بابەت: ناپەسەندی لەبەرکردنی ئاوریشم (حەریر)
- ۲۸۳..... بابەت: ئەوانە ی رییان پیدراوہ ئاوریشم بپۆشن
- ۲۸۴..... بابەت: مۆلەتدان بە نەخشکردنی جل و بەرگ
- ۲۸۴..... بابەت: لەبەرکردنی ئاوریشم و زیڤر بۆ ئافرەتان
- ۲۸۵..... بابەت: پۆشینى پەنگى سوور بۆ پیاوان
- ۲۸۶..... بابەت: ناپەسەندی جل و بەرگی پەنگراو بە سووری تۆخ
- ۲۸۷..... بابەت: پەنگى زەرد بۆ پیاوان
- ۲۸۸..... بابەت: چیت دەوی پپۆشە بەلام بە زیدەپۆیی و بۆ لوت بەرزی نەبی
- ۲۸۸..... بابەت: کەسێک پۆشاک بۆ ناوبانگ لەبەر بکات
- ۲۸۹..... بابەت: پۆشینى پپستەى خوڤکراوى ئاژەلى مردار
- ۲۹۰..... بابەت: ئەوانە ی دەلین: پپستەو دەماری مرداروہ بوو سوودی لى وەرناگیرى
- ۲۹۰..... بابەت: سىفەتى نەعل
- ۲۹۱..... بابەت: لەپن کردنی نەعل و دانانیان
- ۲۹۱..... بابەت: پپوشتن بە تاکە نەعلێک
- ۲۹۲..... بابەت: نەعل لەپن کردن بەپپوہ
- ۲۹۲..... بابەت: خوڤى پەش
- ۲۹۲..... بابەت: پەنگکردن بە خەنە
- ۲۹۳..... بابەت: پەنگکردنی موو بە پەنگى پەش
- ۲۹۴..... بابەت: پەنگکردن بە پەنگى زەرد
- ۲۹۵..... بابەت: ئەو کەسەى کە سەر و پپشى پەنگ ناکات
- ۲۹۵..... بابەت: دروستکردنی پەلکە و کەزى و پەرچەم
- ۲۹۷..... بابەت: ناپەسەندی پپچى زۆر درپژ

- ۲۹۷..... بابەت: نه‌هیکردن له تاشینی هه‌ندیکێ پرچ و هه‌شتنه‌وه‌ی ئه‌ویتر
- ۲۹۸..... بابەت: نه‌خشانندی ئه‌نگوستیله
- ۲۹۹..... بابەت: نه‌هی کردن له ئه‌نگوستیله‌ی زێر
- ۲۹۹..... بابەت: نه‌قیمی ئه‌نگوستیله که بکه‌ویته لای به‌ری ده‌ست
- ۳۰۰..... بابەت: ئه‌نگوستیله کردنه ده‌ستی راست
- ۳۰۰..... بابەت: ئه‌نگوستیله کردنه په‌نجه گه‌وره
- ۳۰۱..... بابەت: وینه له‌ناو مالدادا
- ۳۰۲..... بابەت: وینه له‌سه‌ر شتیک که بکه‌ویته به‌ر پێیان
- ۳۰۲..... بابەت: جلی و لآخ که ئاوریشمی سوور بیت
- ۳۰۳..... بابەت: سواریوون له‌سه‌ر پێسته‌ی پلنگه‌وه
- ۳۰۵..... **په‌رتووکی ئاداب و ئاکاری جوان**
- ۳۰۷..... بابەت: چاکبوون له‌گه‌ڵ دایک و باوک
- ۳۰۹..... بابەت: په‌یوه‌ندی هه‌بوون له‌گه‌ڵ ئه‌وانه‌ی باوک په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵیان هه‌بووه
- ۳۰۹..... بابەت: چاکه‌ی باوک و چاکه‌کردن له‌گه‌ڵ کچه‌کاندا
- ۳۱۲..... بابەت: مافی دراوسی
- ۳۱۳..... بابەت: مافی میوان
- ۳۱۴..... بابەت: مافی هه‌تیو (بێ باوک)
- ۳۱۵..... بابەت: لآبردنی درک و دآل و نا‌په‌ه‌تی له‌سه‌ر رێگا
- ۳۱۶..... بابەت: گه‌وره‌یی چاکه‌کردن به‌ ئاوه‌وه (خیراو)
- ۳۱۷..... بابەت: دلناسکی و نه‌رمی و نیانی
- ۳۱۸..... بابەت: چاکه‌کردن له‌گه‌ڵ ژێرده‌سته‌کان
- ۳۱۹..... بابەت: سلاو کردن
- ۳۱۹..... بابەت: وه‌لامدانه‌وه‌ی سلاو
- ۳۲۰..... بابەت: وه‌لامدانه‌وه‌ی سلاوی (أهل الذمة)
- ۳۲۱..... بابەت: سلاوکردن له‌ مندآلان و له‌ ژنان

- ۳۲۱..... بابەت: تەوقە كىردن .....
- ۳۲۲..... بابەت: دەست ماچكىردن.....
- ۳۲۲..... بابەت: مۆلەت وەرگرتن لە خاوەن مالى.....
- ۳۲۴..... بابەت: ئەو پياوھى پىي دەگوتى: بەيانىت چۆن كىردەوھ.....
- ۳۲۴..... بابەت: رىزگرتن لە گەورھى ھەر ھۆزۇ گەلىك كاتىك سەردانتان دەكات .....
- ۳۲۵..... بابەت: وەلامدانەوھى كەسىك كە دەپژمىت.....
- ۳۲۶..... بابەت: رىزگرتنى كۆرۇ دانىشتن .....
- ۳۲۶..... بابەت: ھەر كەسىك ھەلسى لە شوئنەكەى، كە گەرايەوھ لە ھەموو كەس شايستەترە پىي.....
- ۳۲۶..... بابەت: پاسا و ھىتانەوھ.....
- ۳۲۷..... بابەت: سوعبەت و گالتەكىردن.....
- ۳۲۸..... بابەت: ھەلكەندنى مووى سىي.....
- ۳۲۹..... بابەت: دانىشتن لە نىوان ھەتاو و سىبەردا.....
- ۳۲۹..... بابەت: نەھى كىردن لە راكشان لەسەر روو (سك).....
- ۳۳۰..... بابەت: فىربوونى لىكدانەوھى رووداو بەپىي ئەستىرەكان.....
- ۳۳۰..... بابەت: نەھى كىردن لە جنىودان بە «با».....
- ۳۳۰..... بابەت: ئەو ناوانەى خۆشەويستن و سوننەتن بو ناوان.....
- ۳۳۱..... بابەت: ئەو ناوانەى كە ناپەسندن.....
- ۳۳۲..... بابەت: گۆرىنى ناوھكان.....
- ۳۳۲..... بابەت: ناوان بە نازناو و ناوى پىغەمبەر ﷺ.....
- ۳۳۳..... بابەت: كەسىك نازناوى بو دابىرى پىش ئەوھى مندالى ھەبى.....
- ۳۳۴..... بابەت: ناو و ناتۆرە.....
- ۳۳۴..... بابەت: پىاھەلدان.....
- ۳۳۵..... بابەت: راويزكار جىي متمانەيە.....
- ۳۳۶..... بابەت: چوونە ھەمام (گەرماو).....
- ۳۳۷..... بابەت: موو لابردن بە «نورە» (بەردىكە بەكاردەھىنرى بو تاشىنى موو).....

- ۳۳۷ ..... بابەت: چیرۆک
- ۳۳۸ ..... بابەت: شیعەر (هۆنراوه)
- ۳۳۹ ..... بابەت: ئەو شتانهی که له شیعردا ناپه‌سندن
- ۳۴۰ ..... بابەت: یاریکردن به زار (وه‌کو تاوڵه)
- ۳۴۰ ..... بابەت: یاریکردن به کۆتر
- ۳۴۱ ..... بابەت: ناپه‌سندی ته‌نیابوون
- ۳۴۲ ..... بابەت: کوزاندنه‌وه‌ی ئاگر له‌کاتی نوستندا
- ۳۴۲ ..... بابەت: نه‌هی کردن له مه‌نزلگرتن له‌سه‌ر چه‌قی رینگا
- ۳۴۳ ..... بابەت: سێ سوار له‌سه‌ر ولاخیک
- ۳۴۳ ..... بابەت: خۆلاوکردنی نامه
- ۳۴۳ ..... بابەت: به‌ نه‌ینی قسه‌کردنی دوو که‌س جیا له که‌سی سێیه‌م
- ۳۴۴ ..... بابەت: هه‌ر که‌سێک تیری پێیه‌ با سه‌ره‌ نووکه‌ تیژه‌که‌ی بگری، تاکو خه‌لک پارێزراو بێ
- ۳۴۵ ..... بابەت: پاداشتی قورئان
- ۳۴۹ ..... بابەت: گه‌وره‌یی زیکر کردن
- ۳۵۰ ..... بابەت: گه‌وره‌یی ”لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ“
- ۳۵۳ ..... بابەت: گه‌وره‌یی سوپاسگوزاری
- ۳۵۵ ..... بابەت: گه‌وره‌یی ته‌سبیحات
- ۳۵۸ ..... بابەت: داوای لیخۆشبوون کردن
- ۳۶۰ ..... بابەت: گه‌وره‌یی کرده‌وه
- ۳۶۱ ..... بابەت: ئەوه‌ی ده‌رباره‌ی ”لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ“ هاتووه
- ۳۶۳ ..... **په‌رتووکی پارانه‌وه**
- ۳۶۵ ..... بابەت: گه‌وره‌یی پارانه‌وه
- ۳۶۵ ..... بابەت: پارانه‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
- ۳۶۹ ..... بابەت: ئەوه‌ی که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ په‌نای به‌ خوا گرتووه‌ لێی
- ۳۷۱ ..... بابەت: پارانه‌وه‌ گشت گیره‌کان

- ۳۷۳..... بابەت: پارانه وهی لیخۆشبوون و له ش ساغی.....
- ۳۷۵..... بابەت: ئه وهی ئه گهر به کیکتان دو عای کرد با سه ره تا دو عا بو خۆی بکات.....
- ۳۷۵..... بابەت: ئه وهی که ئه گهر په له په ل نه کریت وه لاهی پارانه وه ده دریته وه.....
- ۳۷۵..... بابەت: ئه وهی که پیاو نابی بلی: خوا به ئه گهر پیت خۆشه لیم خۆشه.....
- ۳۷۶..... بابەت: ناوه شکۆمه ندرین و به رزترین و به ریزترینه کانی خودا.....
- ۳۷۹..... بابەت: ناوه کانی خواي ﷺ.....
- ۳۸۰..... بابەت: پارانه وهی باوک و پارانه وهی سته ملیکراو.....
- ۳۸۱..... بابەت: ناپه سه ندی تیپه رانندن له پارانه وه دا.....
- ۳۸۱..... بابەت: به رزکردنه وهی ده سته کان له پارانه وه دا.....
- ۳۸۲..... بابەت: زیگری به یانیان و ئیواران.....
- ۳۸۵..... بابەت: پارانه وهی که سی بجیته سه ر جیگای خه وتن.....
- ۳۸۸..... بابەت: پارانه وه له کاتی به خه به ر هاتنه وه له شه ودا.....
- ۳۸۹..... بابەت: پارانه وهی کاتی به لآو ناخۆشی.....
- ۳۹۰..... بابەت: پارانه وهی کاتی له مأل ده رچوون.....
- ۳۹۱..... بابەت: پارانه وهی کاتی چوونه وه مأل.....
- ۳۹۱..... بابەت: نزای سه فه رکردن.....
- ۳۹۲..... بابەت: پارانه وهی کاتی بینینی هه ورو باران.....
- ۳۹۳..... بابەت: ئه وهی که پیاو چی ده لی کاتی خه لکی گرفتار ده بینئ.....
- ۳۹۵..... پهرتووکی لیکدانه وهی خه ون.....
- ۳۹۷..... بابەت: خه ونی چاک و باش که مسولمان ده بینئ یان پیوهی ده بینئ.....
- ۳۹۸..... بابەت: بینینی پیغه مبه ر ﷺ له شه ودا.....
- ۴۰۰..... بابەت: ئه وهی که خه ون سی جوړه.....
- ۴۰۱..... بابەت: ئه و که سه ی که خه ونی ناخۆش و بیزارکه ر ده بینئ و پی ناخۆشه.....
- ۴۰۲..... بابەت: ئه و که سه ی که شه یتان له شه ونیدا گالته ی پیکرد با له لای خه لکی باسی نه کات.....

- بابهت: ئهوهی که ئهگهر خهون لیکدرايهوه دیتهدی، وه با نه یگتیریتتهوه تهنها بۆ کهسی نزیک و خوشهویستی نهبی..... ٤٠٣
- بابهت: ئهوهی که خهون لهسه ر چى لیکدانهوهی بۆ دهکری..... ٤٠٤
- بابهت: کهسی که به درۆ بلی: خهونیکى ئاواو ئاوم دیوه..... ٤٠٤
- بابهت: ئهوهی که راستترین خهون خهونی ئه و کهسانهیه کهوا راستگۆن..... ٤٠٤
- بابهت: لیکدانهوهی خهون..... ٤٠٥
- بهرتووکی ناشووب و ئاژاوه..... ٤١٣**
- بابهت: وازهینان لهو کهسهی دهلی: ”لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ“..... ٤١٥
- بابهت: چهرامیهتی (پاریزراوی) خوین و مالی بروادار..... ٤١٨
- بابهت: ریگری کردن له شت فراندن..... ٤١٩
- بابهت: جنیودان به مسولمان دهچوونه له فهرمانی خواو شه ر له گه ل کردنیشی کوفره... ٤٢١
- بابهت: ریگری کردن له گه پانهوه بۆ سه ر کوفرو جهنگ له گه ل په کتر کردن..... ٤٢١
- بابهت: ئهوهی که مسولمانان له ئهمانهتی خواى ﷺ دان..... ٤٢٢
- بابهت: ده مارگیری..... ٤٢٣
- بابهت: ئه و کۆمه لهی که زۆرتینه (لهرووی ژمارهوه)..... ٤٢٤
- بابهت: ئهوهی له ناشووب و فیتنه ده که ویتتهوه..... ٤٢٤
- بابهت: دامه زراوی له کاتی به لاو فیتنه دا..... ٤٢٩
- بابهت: ئهوهی که دوو مسولمان به شمشیره کانیا ن به ره و پرووی په کتر ببنه وه..... ٤٣٣
- بابهت: پاراستنی زمان له کاتی فیتنه و ئاژاوه دا..... ٤٣٤
- بابهت: دووره په ریزی..... ٤٣٨
- بابهت: خو پاراستن و هه لوسته کردن له و شتانهی که گومان و شوبه هیا ن تیدایه..... ٤٤١
- بابهت: ئهوهی که ئیسلام به نامۆیی دهستی پیکرد..... ٤٤٢
- بابهت: ئهوانه ی کهوا ئومید ده کری له فیتنه و ئاژاوه سه لامهت بن..... ٤٤٣
- بابهت: پارچه پارچه بوونی ئوممه ته کان..... ٤٤٤
- بابهت: فیتنه و ئاژاوهی سهروهت و سامان..... ٤٤٥

- ۴۴۸..... بابەت: ئافره تان.....
- ۴۵۰..... بابەت: فەرمان کردن به چاکه و ریگری کردن له خرابه
- ۴۵۶..... بابەت: پروونکردنه وهی ئایه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ ۖ﴾ المائدة
- ۴۵۸..... بابەت: سزاکان.....
- ۴۶۰..... بابەت: ئارامگرتن له سهر به لاو نه هامه تی.....
- ۴۶۷..... بابەت: توندی و نارەحه تیبه کانی زه مانه
- ۴۶۸..... بابەت: نیشانه کانی کۆتایی زه مان.....
- ۴۷۲..... بابەت: به رزبوونه وهه وهه لگی رانه وهی قورئان
- ۴۷۴..... بابەت: نه مانی ده ستپاکی و ئەمینی.....
- ۴۷۶..... بابەت: نیشانه کانی کۆتایی زه مان.....
- ۴۷۸..... بابەت: زه وی رۆچوون.....
- ۴۷۹..... بابەت: له شکری به یدا.....
- ۴۸۰..... بابەت: گیانداریک که پیتی ده لیتن: "دابة الأرض"
- ۴۸۱..... بابەت: هه له اتنی رۆژ له رۆژئاواوه.....
- ۴۸۲..... بابەت: ده جال و هاتنی عیسا ی کوری مه ریه م و ده رچوونی یه ئجوج و مه ئجوج.....
- ۵۰۰..... بابەت: هاتنی مه هدی.....
- ۵۰۲..... بابەت: گۆره پانه کانی جه نگ.....
- ۵۰۶..... بابەت: تورک.....
- ۵۰۹..... **په رتووکی دنیا نه ویستی.....**
- ۵۱۱..... بابەت: به که م زانینی دنیا.....
- ۵۱۳..... بابەت: گرنگیدان به دنیا.....
- ۵۱۴..... بابەت: نمونه ی دنیا.....
- ۵۱۷..... بابەت: ئەو که سانه ی که له ناو خه لکدا ئاوریان لی نادریتته وه.....
- ۵۱۹..... بابەت: که وره یی و به رزی پله ی هه ژاران.....
- ۵۲۰..... بابەت: پله و پایه ی هه ژاران.....

- بابهت: کۆرو دانیشتن له گه‌ل هه‌ژاران..... ٥٢١
- بابهت: زۆر کۆکردنه‌وه‌ی سامان و خو‌خه‌ریک کردن به دونیاوه..... ٥٢٤
- بابهت: قه‌ناعهت (به کهم رازی بوون)..... ٥٢٧
- بابهت: ژیان و گوزه‌رانی خانه‌واده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ..... ٥٢٩
- بابهت: نوین و پیخه‌فی خانه‌واده‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ..... ٥٣١
- بابهت: ژیان و گوزه‌رانی هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ..... ٥٣٢
- بابهت: خانوو دروستکردن و روخاندنی..... ٥٣٤
- بابهت: پشت به‌ستن و دلنیایی..... ٥٣٦
- بابهت: دانایی و کارزانی و کارله‌جیی..... ٥٣٨
- بابهت: دووره‌په‌ریژی له خو‌به‌گه‌وره‌زانی و بابته: خو‌به‌که‌م زانین..... ٥٣٩
- بابهت: شه‌رم و چه‌یا..... ٥٤١
- بابهت: ئارامی و هیمنی..... ٥٤٣
- بابهت: دلته‌نگی و گریان..... ٥٤٤
- بابهت: کارکردن به ترسه‌وه..... ٥٤٧
- بابهت: روپامایی و ناوو شو‌رهت..... ٥٤٩
- بابهت: ئیره‌یی بردن..... ٥٥١
- بابهت: سته‌م و خه‌راپه‌کاری ده‌ره‌ه‌ق به دروستکراوانی خوا..... ٥٥٢
- بابهت: پارێزکاری و خو‌پاراستن له چه‌لال له‌به‌ر نه‌که‌وتنه‌ ناو چه‌رام..... ٥٥٣
- بابهت: پیا‌هه‌ل‌دان به چاکه..... ٥٥٥
- بابهت: نیه‌ت له کرده‌وه‌دا..... ٥٥٧
- بابهت: هیوا درێژی و مردن..... ٥٥٩
- بابهت: به‌رده‌وامی له‌سه‌ر کارو کرده‌وه..... ٥٦١
- بابهت: گونا‌ه و تاوان..... ٥٦٣
- بابهت: ته‌وبه‌و گه‌رانه‌وه..... ٥٦٥
- بابهت: مردن و خو‌ئاماده‌کردن بو‌مردن..... ٥٧٠

- ٥٧٤.....بابەت: گۆرو لەناوچوونی لاشە
 ٥٧٧.....بابەت: زیندوو بوونەووە
 ٥٨١.....بابەت: سیفەتەکانی ئوممەتی موحەممەد ﷺ
 ٥٨٦.....بابەت: ئەوێ ئومێد دەکری لە رەحمەتی خوا لە پڕۆژی قیامەتدا
 ٥٩٠.....بابەت: حەوز (ئەستێل)
 ٥٩٣.....بابەت: تەکاکردن (شەفاعەت)
 ٦٠٠.....بابەت: سیفەتەکانی ئاگری دۆزەخ
 ٦٠٤.....بابەت: سیفەتەکانی بەهەشت
 ٦١٣.....بەرھەمەکانی پڕۆزەیی پیت
 ٦١٥.....ناوهرۆک